Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren 2016 - 2021

Water. Wegen. Werken. Rijkswaterstaat.

Inhoud

Leeswijzer 3

Voorwoord 4
Samenvatting 5
Summary 9

1. Het plan, de uitgangspunten en de kaders voor de uitvoering 13
1.1 Het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren 15
1.2 Uitgangspunten, rollen en taken 19
1.3 Wet- en regelgeving 26
1.4 De beleidsopdracht 29
1.5 De financiële kaders en prestatieafspraken 31
1.6 Totstandkoming 36

2. Assetmanagement 38
2.1 Wat is assetmanagement? 40
2.2 Ontwikkelingen en opgaven 42

3. Kerntaken 46

3.1 Waterveiligheid 48
3.1.1 Kenmerken 50
3.1.2 Ontwikkelingen en opgaven 54
3.1.3 Werkzaamheden in de planperiode 57

3.2 Voldoende water 60
3.2.1 Kenmerken 62
3.2.2 Ontwikkelingen en opgaven 62
3.2.3 Werkzaamheden in de planperiode 67

3.3 Schoon en gezond water 70
3.3.1 Kenmerken 72
3.3.2 Ontwikkelingen en opgaven 74
3.3.3 Werkzaamheden in de planperiode 78

3.4 Vlot en veilig verkeer over water 82
3.4.1 Kenmerken 84
3.4.2 Ontwikkelingen en opgaven 86
3.4.3 Werkzaamheden in de planperiode 88

4. Gebruiksfuncties 92
4.1 Algemeen 94
4.2 Regulering van het gebruik 94
4.3 Functietoekenning 96

4.4 Aangewezen gebruiksfuncties 99
4.4.1 Natuur 100
4.4.2 Drinkwater 106
4.4.3 Zwemwater 112
4.4.4 Schelpdierwater 117

4.5 Overige gebruiksfuncties 121
4.5.1 Archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap 122
4.5.2 Visserij 127
4.5.3 Bouwgrondstoffen 131
4.5.4 Energieproductie 135
4.5.5 Kabels en leidingen 139
4.5.6 Koel- en proceswater 142
4.5.7 Landbouw 146
4.5.8 Waterrecreatie 149

5. Gebiedsuitwerking 153
5.1 Rivieren 155
5.2 Kanalen 165
5.3 Waddenzee 174
5.4 Noordzee en kust 183
5.5 IJsselmeergebied 192
5.6 Zuidwestelijke Delta 202

6. Beheer bij bijzondere omstandigheden en crises 213
6.1 Kenmerken 215
6.2 Ontwikkelingen en opgaven 217
6.3 Werkzaamheden in de planperiode 217

7. Informatievoorziening 219
7.1 Kenmerken 221
7.2 Ontwikkelingen en opgaven 221
7.3 Werkzaamheden in de planperiode 223

8. Kennis en innovatie 224
8.1 Kenmerken 226
8.2 Ontwikkelingen en opgaven 226
8.3 Werkzaamheden in de planperiode 226

Bijlagen 228
Bijlage 1 Nota van antwoord 268
Bijlage 2 Afkortingen en begrippen 270
Bijlage 3 Totaalprogramma en financiering 275
Bijlage 4 Overzicht van de kaders 280
Bijlage 5 Toetsingskader waterkwaliteit 285
Bijlage 6 Maatregelenoverzicht Richtlijn Overstromingsrisico's 298
Bijlage 7 Zwemwaterlocaties in rijkswater 305
Bijlage 8 Uitleg iconen op de kaarten in Hoofdstuk 5 312

Leeswijzer

Het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren 2016-2021 bestaat uit een hoofdtekst met acht bijlagen. Daarnaast is er een geactualiseerd milieueffectrapport (planMER) dat bij het Bprw hoort. Hierin zijn de passende beoordeling en het advies van de Commissie voor de m.e.r. opgenomen. Het plan en het milieueffectrapport zijn te vinden op www.rws.nl/bprw. Daar is ook een te printen versie te vinden. De KRW-factsheets waarnaar in de tekst wordt verwezen, zijn te vinden op het Waterkwaliteitsportaal.

Het Bprw is als volgt opgebouwd:

Hoofdstuk 1 en 2: Richting van het beheer: status en positionering van het plan, wet- en regelgeving, beleidsdoelen, financiën en beheerfilosofie.

Hoofdstuk 3 en 4: Inrichting van het beheer: kerntaken (waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water) en de gebruiksfuncties.

Hoofdstuk 5 en 6: Verrichting van het beheer: per watersysteem (rivieren, kanalen, Waddenzee, Noordzee en kust, IJsselmeergebied, Zuidwestelijke Delta) onder normale omstandigheden en bij crises.

Hoofdstuk 7 en 8: Informatievoorziening, kennis en innovatie voor het beheer.

Ieder hoofdstuk begint met de kernpunten voor het beleid (gele pagina's). In dit digitale document zijn tal van links opgenomen naar informatieve websites met verdragen, wetten, beleidsdocumenten en kaders en handreikingen voor de uitvoering. Ook is het mogelijk om door te klikken naar de digitale kaarten in de zogeheten Geoweb-omgeving. Die kaarten kunnen wat betreft vorm en detailniveau afwijken van de kaarten in het Bprw, maar zijn wel actueel. De kaarten in dit plan zijn een momentopname uit 2015.

Dit beheerplan 2016-2021 is 17 december 2015 in werking getreden.

Wat betekenen de knoppen?

- Naar meer gedetailleerde en actuele kaarten op Geoweb
- Naar vorige pagina
- Naar inhoudsopgave
- Naar volgende pagina
- Object op de kaart (nummer of icoon). Door de cursor hierop te plaatsen verschijnt extra informatie (bijvoorbeeld naam of locatie)
- H1 Naar een ander hoofdstuk
- Alt ◀ Terug naar de vorige plaats in het document

Voorwoord

Nederland is gemaakt door het water. Sinds onze voorouders zich vestigden in de delta van Rijn, Maas en Schelde, houden Nederlanders zich bezig met waterveiligheid, waterkwaliteit en vervoer over water. Water is zo verankerd in onze genen, dat bescherming tegen overstromingen, drinkwater van goede kwaliteit en vervoer over water vanzelfsprekend lijken. We staan er te weinig bij stil dat dit het resultaat is van eeuwen werken aan ons land en van voortdurende waakzaamheid. Een derde van ons land ligt onder de zeespiegel en twee derde is kwetsbaar voor overstromingen. We hebben dus veel te beschermen, maar ook veel te benutten. Onze rivieren zijn watersnelwegen, die dagelijks goederen van onze havens naar de rest van Europa vervoeren. En we hebben elke dag zoetwater nodig om te drinken, voor landbouw, industrie en energievoorziening en voor natuur en recreatie. Om dat allemaal mogelijk te maken beheert en onderhoudt Rijkswaterstaat 90.310 km² oppervlaktewater, 6.972 kilometer vaarwegen, 681 kilometer dijken en dammen, 316 bruggen, 170 kilometer strekdammen, 133 radarposten, 131 schutsluiskolken, 16 vistrappen, 10 stuwen, 5 stormvloedkeringen, enzovoort.

In dit beheer- en ontwikkelplan staat hoe Rijkswaterstaat de komende zes jaar invulling geeft aan het beheer en onderhoud van al deze infrastructuur en het combineren van de verschillende gebruiksfuncties van het water. Van het Waddengebied tot de Zuidwestelijke Delta en van de Noordzee tot rivieren en kanalen. Daar hoort natuurlijk goede afstemming bij tussen gemeenten, provincies, waterschappen, drinkwaterbedrijven, natuurbeheerders, kennisinstellingen, scheepvaartorganisaties en alle andere gebruikers van het water. Overheden en belanghebbenden werken immers meer en meer samen aan de ruimtelijke kwaliteit en aan een duurzame leefomgeving.

In een klein, druk en dynamisch land zijn slimme combinaties en innovatieve oplossingen nodig om verschillende belangen te combineren. Het beheer en onderhoud van de rijkswateren is één van die belangen. In grote programma's als Ruimte voor de Rivier en het Deltaprogramma laten betrokken partijen elke dag zien dat daarin de kracht van onze lange geschiedenis met het water schuilt. We moeten zulke innovatieve oplossingen blijven bedenken om samen te leven met het water en de ruimtelijke kwaliteit verder te verbeteren. Daar staan we ook in het buitenland om bekend. Ook daarvan staan in dit plan mooie voorbeelden.

Melanie Schultz van Haegen
Minister van Infrastructuur en Milieu

Samenvatting

Het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren (Bprw) beschrijft het beheer van de rijkswateren voor de periode 2016-2021 en is opgesteld door Rijkswaterstaat. Het plan vertaalt het Nationaal Waterplan 2016-2021 en de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte naar beheer en onderhoud van de rijkswateren. Het Bprw en het Nationaal Waterplan zijn tegelijk opgesteld. Zo zijn beleid en uitvoering in samenhang voorbereid en op elkaar afgestemd.

Met het Bprw legt Rijkswaterstaat 'aan de voorkant' verantwoording af voor zijn taakvervulling in de komende zes jaar. Het geeft aan wat partners en gebruikers mogen verwachten: werken aan een robuust watersysteem en een duurzaam gebruik ervan. Het plan is afgestemd met andere beheerders, gebruikers van de rijkswateren en belangenorganisaties. Rijkswaterstaat is aanspreekbaar op het behalen van de voornemens in dit plan. Voor het Bprw is een milieueffectrapportage (planMER) opgesteld. Het ontwerp-Bprw en het planMER hebben in het voorjaar 2015 ter inzage gelegen. In deze periode zijn van 35 verschillende partijen zienswijzen ontvangen. De Nota van antwoord bevat een samenvatting van de zienswijzen, een reactie van Rijkswaterstaat en geeft aan waar de zienswijzen aanleiding zijn voor aanpassing van het ontwerpplan.

Beheervisie

Het Bprw brengt samenhang in het beheer van de rijkswateren. Het bevat een visie op de rol en taken van Rijkswaterstaat en de wijze van beheer en onderhoud. Zoals opgedragen in het Nationaal Waterplan 2016-2021 is integraal beheer het uitgangspunt. Rijkswaterstaat beheert en onderhoudt de rijkswateren vanuit een visie op stroomgebieden, transportcorridors en landelijke netwerken. Prioriteiten worden gesteld op basis van een landelijk overzicht. Beheer en onderhoud zijn niet statisch: Rijkswaterstaat speelt in op veranderende omstandigheden, wensen van gebruikers, nieuwe beleidskeuzen, technologische ontwikkeling en kansen voor samenwerking. Het Bprw werkt beheer, onderhoud en aanleg uit naar kerntaken, gebruiksfuncties en gebieden. De kerntaken van Rijkswaterstaat zijn waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, vlot en veilig verkeer over water en een duurzame leefomgeving.

Kerntaken

'Waterveiligheid' gaat over de bescherming van het land tegen overstromingen vanuit zee, rivieren, kanalen en grote meren en de veilige afvoer van water, ijs en sediment. Zonder waterkeringen zou een groot deel van Nederland regelmatig onder water staan. In de planperiode werkt Rijkswaterstaat aan de uitvoering van de Deltabeslissingen, de versterking van afgekeurde primaire waterkeringen en het op orde brengen – en houden – van de uiterwaarden zodat er voldoende ruimte is voor de afvoer van water. De kustlijn wordt met zandsuppletie in stand gehouden. Behalve de basiskustlijn weegt nu ook de ontwikkeling van het kustfundament mee. Om het suppletieprogramma te optimaliseren doet Rijkswaterstaat onderzoek naar zandbeweging in de kustzone.

'Voldoende water' gaat over zowel het voorkomen van watertekort en wateroverlast als het tegengaan van verzilting. Voldoende zoetwater is immers van groot belang voor maatschappelijke en economische gebruiksfuncties. Kernpunten in de planperiode zijn het uitvoeren van het Deltaplan Zoetwater, het Deltaprogramma IJsselmeergebied, het handhaven van de vaste afvoerverdeling bij hoogwater, het tegengaan van verzilting en het beter benutten van de beschikbare hoeveelheid zoetwater ('slim watermanagement'). Dat geldt met name voor de wateraanvoer naar West-Nederland en de hoge zandgronden.

'Schoon en gezond water' gaat over de chemische en ecologische kwaliteit van de rijkswateren. Schoon en gezond water is een belangrijke voorwaarde voor een aantrekkelijke leefomgeving. Ook maatschappelijke en economische gebruiksfuncties kunnen niet zonder een goede waterkwaliteit. In deze planperiode gaat Rijkswaterstaat verder met het maatregelenprogramma voor de

Europese Kaderrichtlijn Water. Dit programma omvat herstel- en inrichtingsmaatregelen voor het verbeteren van leefgebieden en vismigratie. Realisatie van het KRW-programma draagt ook bij aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie en Natura 2000.

'Vlot en veilig verkeer over water' gaat over de begeleiding van het scheepvaartverkeer en het beheer en onderhoud van vaarwegen en kunstwerken. Met een goede bereikbaarheid, veilige vaarwegen en betrouwbare reistijden draagt Rijkswaterstaat bij aan efficiënt en duurzaam vervoer van goederen en personen dat ook plaats biedt aan de recreatievaart. Dat versterkt de concurrentiekracht van de mainports en de maritieme sector. Beheer, onderhoud en aanleg zijn gebaseerd op nationale en internationale vaarwegcorridors met prioriteit voor zeehaventoegangen en hoofdtransportassen. Beter benutten van de bestaande vaarwegen – onder andere door corridorgericht verkeersmanagement – is een speerpunt. Beroeps- en recreatievaart zijn volwaardige verkeersdeelnemers die veilig gebruik kunnen maken van het vaarwegennet.

'Duurzame leefomgeving' is een kerntaak van Rijkswaterstaat. Achtergrond hiervan is de reorganisatie van de rijksoverheid en de vorming van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. IenM maakt beleid voor zowel een duurzame leefomgeving als de rijkswateren. Daarom is duurzame leefomgeving een belangrijk uitgangspunt voor beheer en onderhoud. Dat betekent in de praktijk het verduurzamen van zowel de bedrijfsvoering als de netwerken. Duurzame leefomgeving kent een brede scope: duurzame bereikbaarheid, duurzaam waterbeheer, duurzame gebiedsontwikkeling, energie en klimaat, circulaire economie en gezondheid. Dat betekent dat Rijkswaterstaat niet alleen rekening houdt met milieu en energie, maar ook met ruimtelijke kwaliteit en het meekoppelen van andere belangen. Dat vraagt Rijkswaterstaat ook aan zijn opdrachtnemers.

‘**Gebruiksfuncties**’ gaat over het maatschappelijk en economisch gebruik van de rijkswateren. Als de kerntaken op orde zijn, ontstaan ook gunstige condities voor gebruik. Rijkswaterstaat wil bij beheer, onderhoud en aanleg maatschappelijke meerwaarde leveren. Vooral waar het gaat om de kwaliteit van de leefomgeving. Daarom zoekt Rijkswaterstaat naar kansen om maatschappelijke doelen en belangen waarvoor anderen dan het Ministerie van Infrastructuur en Milieu verantwoordelijk zijn mee te koppelen met de eigen werkzaamheden.

Met vergunningverlening en handhaving reguleert Rijkswaterstaat gebruik om te voorkomen dat het de kerntaken schaadt. De gebruiksfuncties krijgen de ruimte voor zover de kerntaken dat toelaten. Omgekeerd stelt het gebruik ook eisen aan de veiligheid, kwantiteit en kwaliteit van de rijkswateren. Voor de wettelijk aangewezen functies natuur, drinkwater, zwemwater en schelpdierwater voert Rijkswaterstaat een aantal extra beheertaken uit. In het dagelijks beheer hebben de kerntaken prioriteit.

Rijkswaterstaat houdt zijn crisisorganisatie op orde met frequent en intensief oefenen en berichtgeving vanuit het Watermanagementcentrum en het Scheepvaartverkeerscentrum. Dat alles in samenwerking met de veiligheidsregio’s.

Beheeropgave 2016-2021

Continuïteit is een belangrijk uitgangspunt voor beheer en onderhoud van de rijkswateren. Het Bprw 2016-2021 bouwt nadrukkelijk voort op voorgaande beheerplannen. Het wegwerken van uitgesteld onderhoud, versobering en efficiency en de Deltabeslissingen Waterveiligheid en Zoetwater zijn in het oog springende ontwikkelingen. In de planperiode zijn de gevolgen van de Deltabeslissingen nog beperkt. Alleen voor de zoetwatervoorziening worden al concrete maatregelen uitgevoerd. Rijkswaterstaat brengt actief zijn kennis en expertise in bij het uitwerken van de Deltabeslissingen.

De samenleving verandert. En daarmee ook de eisen aan het werk van Rijkswaterstaat. Beveiliging van vitale objecten en informatievoorziening vraagt meer aandacht. Bij beheer, onderhoud en aanleg tellen kwaliteit van de leefomgeving en duurzaamheid nadrukkelijk mee.

Net als in de periode 2010-2015 groeit de beheeropgave in de periode 2016-2021. Dat komt door autonome ontwikkelingen zoals bodemdaling en erosie. Ook de oplevering van grote aanlegprogramma’s zoals Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en het KRW-maatregelenprogramma betekent een vergroting van het te beheren areaal. Daarnaast houdt Rijkswaterstaat om strategische redenen steeds meer gronden in eigen beheer. Het Bprw bevat gebiedsgerichte uitwerkingen met een programma van maatregelen voor beheer en ontwikkeling van de rijkswateren.

Rivieren zijn de centrale assen van het hoofdwatersysteem. In de planperiode komen lang lopende programma’s als Ruimte voor de Rivier en Maaswerken tot afronding. Daarmee zijn waterveiligheid en de ruimtelijke kwaliteit sterk verbeterd. Rijkswaterstaat brengt het vegetatiebeheer op orde. Voor de scheepvaart wordt gewerkt aan het verbeteren van de Maasroute en de renovatie van de stuwcomplexen.

Kanalen zijn er voor de scheepvaart, maar dienen ook de aan- en afvoer van water. Kernpunten zijn het verbeteren van afgekeurde waterkeringen en het – samen met de waterschappen – beter benutten van het beschikbare water. Diverse trajecten worden opgewaardeerd door het verhogen van bruggen, of het verbreden van de vaarweg, soms in combinatie met vervanging en renovatie. Dat vergroot de bereikbaarheid.

De **Waddenzee** is het grootste intergetijdengebied ter wereld. Doel is samenwerken als één beheerder volgens één beheerplan, ook samen met Duitsland en Denemarken. Rijkswaterstaat borgt de bereikbaarheid van de Waddeneilanden en realiseert de verruiming van de vaargeul van de Eemshaven naar de Noordzee.

De **Noordzee** is een druk bevaren zee met tal van gebruiksfuncties. Rijkswaterstaat is coördinerend beheerder en heeft een centrale rol in de afweging en sturing van deze functies, windenergie op zee in het bijzonder. In de planperiode worden Natura 2000-beheerplannen en KRM-maatregelen vastgesteld en start de uitvoering. Zwaartepunt ligt bij het beheer van de vaarwegen en de operationele dienstverlening, zoals berichtgeving en maritieme noodhulp.

Het **IJsselmeergebied** is het grootste zoetwatergebied van West-Europa. Het IJsselmeer is de strategische zoetwatervoorraad voor een groot deel ons land. Tegelijkertijd huisvest het grote natuurwaarden. In de planperiode wordt het peilbesluit geflexibiliseerd, worden Afsluitdijk en Houtribdijk versterkt en het beheer van de stormvloedkering Ramspol geoptimaliseerd.

De **Zuidwestelijke Delta** is de monding van Schelde, Maas en Rijn en kent een grote diversiteit aan wateren met overgangen van zoet naar zout en met rivier- en getijdynamiek. Langs de randen liggen grote havenindustriële complexen. Het gebied herbergt de toegang tot zeehavens en hun verbindingen met het achterland. Rijkswaterstaat optimaliseert in de planperiode het beheer van de Deltawerken en de stormvloedkeringen. Ook wordt het beheer van de Haringvlietsluizen aangepast voor een natuurlijker zoet-zoutovergang.

Beheer in uitvoering

Rijkswaterstaat beheert een groot aantal stormvloedkeringen, dijken en dammen, vaarwegen, uiterwaarden, sluiskolken, gemalen, bruggen, stuwen, vistrappen, radarposten, vuurtorens, bakens, boeien, enzovoort. Een deel hiervan bevindt zich op de Noordzee

en in het Caribisch Nederland. Rijkswaterstaat is dé uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en heeft de status van agentschap. Het beheer en onderhoud strekken voor zover de middelen daadwerkelijk beschikbaar zijn.

Rijkswaterstaat zoekt actief naar samenwerking met buurlanden en andere waterbeheerders. Door samen te werken in de stroomgebieden en de transportcorridors wordt het waterbeheer doelmatiger. De samenwerking met andere overheden bij het beheer van data en ICT wordt voortgezet en uitgebouwd.

Rijkswaterstaat staat voor de opgave beheer, onderhoud en aanleg efficiënter, goedkoper en duurzamer uit te voeren. Tegelijkertijd stelt de samenleving steeds hogere eisen aan de dienstverlening en moet Rijkswaterstaat ook rekening houden met klimaatverandering en de vervanging en renovatie van kunstwerken. Dat vraagt om nieuwe werkwijzen en nieuwe inzichten. Rijkswaterstaat kan dat niet alleen. Samen met kennisinstituten en het bedrijfsleven worden innovaties ontwikkeld, getest en toegepast. Rijkswaterstaat stimuleert innovatie door zijn areaal beschikbaar te stellen voor praktijkproeven.

Rijkswaterstaat zorgt ervoor dat zijn kennis van het areaal op orde is. Die kennis is noodzakelijk voor goed opdrachtgeverschap naar kennisinstituten en bedrijfsleven. Die partijen staan aan de lat voor het doorontwikkelen van specialistische kennis op het gebied van waterbouw, ecologie en klimaatverandering.

Summary

The Management and Development Plan for National Waters (*Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren*, Bprw) describes the management of the national waters in the Netherlands for the period 2016-2021. It was drafted by the Directorate-General for Public Works and Water Management (*Rijkswaterstaat*). The plan states the National Water Plan 2016-2021 and the National Policy Strategy for Infrastructure and Spatial Planning in terms of the management and maintenance of the national waters. The Bprw and the National Water Plan were drafted simultaneously to allow policy and implementation to be prepared in a coordinated and harmonised way.

In this Bprw, Rijkswaterstaat provides an account for 'the outside world' of how it will fulfil its duties during the next six years. The plan describes what partners and users can expect: work on a robust water system and the sustainable use of that system. The plan has been discussed with regional water authorities, users of the national waters and interest groups. Rijkswaterstaat is accountable for the fulfilment of the intentions contained in the plan. A Strategic Environmental Assessment has been drafted for the Bprw. The draft Bprw and the Environmental Assessment were open to public consultation in the spring of 2015. During that time, 35 different parties submitted their comments on the plan. The Memorandum of Reply (in the annex accompanying the Bprw) contains a summary of the comments and a response from the competent authority, and it also states where those comments led to changes in the draft management plan.

Management vision

The Bprw introduces a coordinated approach to the management of the national waters. It sets out a vision of the role and responsibilities of Rijkswaterstaat and the method of management and maintenance. The underlying principle is integral management as required by the National Water Plan. Rijkswaterstaat manages and maintains the national waters on the basis of a philosophy relating to catchments, transport corridors and national networks. Priorities are defined on the basis of a national perspective. Management and maintenance are not static: Rijkswaterstaat responds to changing circumstances, user requirements, new policy decisions, technological development and opportunities for collaboration. The Bprw develops management, maintenance and construction into core tasks, user functions and areas. The core tasks include flood risk management, adequate water supplies, clean and healthy water, smooth and safe transport by water and a sustainable living environment.

Core responsibilities

'Flood risk management' is about protecting the land against flooding from the sea, rivers, canals and large lakes, and the safe discharge of water, ice and sediment. Without flood defences, a large part of the Netherlands would be submerged regularly. During the planning period (2016-2021) Rijkswaterstaat will work on the implementation of the Delta Decisions, strengthening primary flood defences that fail to comply with the statutory standards, and restoring and maintaining flood plains so there is enough room to accommodate river discharges. The coastline is maintained through sand nourishment. As well as the 'base coastline', the 'coastal foundation' is now also a factor in this process. To optimise the nourishment programme, Rijkswaterstaat will be commissioning further research into sand transport in the coastal zone.

'Sufficient water supplies' implies both preventing water shortages and flooding or disruption caused by excess water, and combating salinisation. Adequate supplies of fresh water are obviously extremely important for user functions affecting society and the economy. Key issues in the planning period include the implementation of the Fresh Water Delta Programme, the IJsselmeer Delta Programme, maintaining the fixed distribution of river discharges at times of high water, mitigating salinisation and making better use of the available supplies of fresh water ('smart water management'), focusing in particular on water distribution to the west of the Netherlands and higher sandy areas.

'Clean and healthy water' relates to the chemical and ecological quality of national waters. Clean and healthy water is an essential pre-condition for an appealing living environment. Social and economic user functions also require good water quality. During the planning period to come, Rijkswaterstaat will continue with the programme of measures for the European Water Framework Directive (WFD), which includes numerous restoration and development measures to improve habitats and fish migration. The implementation of the WFD programme is also contributing to the achievement of the goals of the Marine Strategy Framework Directive and Natura 2000.

'Smooth and safe transport by water' covers the management of shipping traffic, and the management and maintenance of waterways and the associated civil engineering structures. By ensuring good accessibility, safe waterways and reliable shipping timetables, Rijkswaterstaat contributes to the efficient and sustainable transport of goods and passengers, while maintaining openings for leisure craft. This enhances the competitive position of the mainports and maritime sector. Management, maintenance and construction are based on national and international fairway corridors with the emphasis on seaport access and the main transport routes. The better use of the existing waterways – which also includes corridor-based traffic management – is the priority. Professional and recreational shipping play a full role in shipping movements and use the waterway network safely.

The **'sustainable living environment'** is one of Rijkswaterstaat's core responsibilities. The background is the reorganisation of the national government and the establishment of the Ministry of Infrastructure and the Environment. The Ministry develops policies for both a sustainable living environment and the national waters. That is why a sustainable living environment is an important guiding principle for management and maintenance. In practice,

that means enhancing the sustainability of both operations and networks. The goal of a sustainable living environment covers a wide scope: sustainable accessibility, sustainable water management, sustainable area development, energy and climate, the circular economy and health. That means that Rijkswaterstaat considers not only the environment and energy, but also spatial quality and linkage to other interests. Rijkswaterstaat also requires this from its suppliers.

'User functions' covers the use of the national waters for society and the economy. If the core activities – flood risk management, adequate water supplies, clean and healthy water, and smooth and safe transport by water – are in order, the conditions that favour proper use will also be in place. Rijkswaterstaat wants to deliver added value for society while managing and maintaining the national waters. Especially when it comes to the quality of the environment. That is why Rijkswaterstaat is actively seeking opportunities to establish links between its own work and the social goals and interests for which the responsibility lies with parties other than the Ministry of Infrastructure and the Environment.

Rijkswaterstaat regulates water use and discharges of waste water with a permit system and uses regular compliance monitoring to prevent conflicts between use and our core activities. However, user functions also imply requirements relating to the protection, quantity and quality of surface water. Rijkswaterstaat has been given additional statutory management duties in order to safeguard specific water functions, such as drinking water production and bathing water. The first priority is with core responsibilities and therefore safeguarding of specific water function will be optimized. The Water Management Centre and the Shipping Traffic Centre play a key role in maintaining the operational effectiveness of the Rijkswaterstaat emergency response organisation and they provide specific training, information and guidance about crisis management. The Rijkswaterstaat emergency response organisation works closely with regional authorities.

Management tasks for 2016-2021
Continuity is an important requirement for the management and maintenance of national waters. The Bprw 2016-2021 builds on previous management plans. Key developments include the elimination of maintenance backlogs through economies and efficiency improvements, and the Delta Decisions about flood risk management and freshwater supplies. In this planning period, the Delta Decisions will have limited consequences. Concrete measures have been put into place at present for safeguarding freshwater supplies only. Rijkswaterstaat's active involvement in the elaboration of the Delta Decisions includes contributing its specific knowledge and expertise relating to operational water management. Society is changing, and so are the challenges facing Rijkswaterstaat. The security of vital assets and information management are matters that now require more attention. Good environmental quality and sustainability are important factors in modern and robust management, maintenance and construction.

As in the period 2010-2015, the management portfolio will gradually expand between 2016 and 2021 as a result of autonomous developments like land subsidence and erosion. The completion of major construction projects and the Water Framework Directive will lead to an increase in the total area managed by Rijkswaterstaat. For strategic reasons, Rijkswaterstaat needs to extend the amount of land under its jurisdiction. The Bprw sets out area-based implementation with a programme of measures for the management and development of the national waters.

Rivers are the central axes of the national water system. In the planning period, long-running programmes to improve both flood risk management and environmental quality will be completed. Rijkswaterstaat will get the management of vegetation into good shape. Efforts will be made to improve the Meuse route for shipping and to renovate the lock complexes.

Canals are used for shipping, but also for distributing and removing water. Core items include improving flood defences that do not meet the applicable requirements and improving the utilisation of the available water in collaboration with the regional authorities and the water authorities. Some waterways will be upgraded by raising bridges, or widening navigable waterways, sometimes in combination with replacement and renovation. The result will be an improvement in accessibility.

The Wadden Sea is the world's largest intertidal zone. The objective is to cooperate as a single authority under a single management plan that will also include the German and Danish authorities. Rijkswaterstaat will safeguard access to the Wadden Islands and widen the Eemshaven-North Sea fairway.

The North Sea is a busy sea with numerous user functions. Rijkswaterstaat coordinates management and plays a crucial role in assessing, balancing and controlling these functions, with a particular focus on offshore wind energy. In the planning period, Natura 2000 management plans and measures under the Marine Strategy Framework Directive will be adopted and a start will be made their implementation. The emphasis will be on managing fairways and on operational services, including both communications and search and rescue.

The IJsselmeer lake area is Western Europe's largest freshwater area. The IJsselmeer is the strategic freshwater store for a large part

of the Netherlands. At the same time it is home to major natural assets. In the planning period, water-level management will be made more flexible, the 'Afsluitdijk' and 'Houtribdijk' barrier dams will be strengthened and the management of the Ramspol storm surge barrier will be optimised.

The Southwest Delta houses the estuaries of the Scheldt, Meuse and Rhine rivers and it includes a wide range of waters with transitions from fresh to salt water, as well as dynamic river and tidal areas. Major ports and industrial complexes are located on the edges of the area, which provides access to seaports and their connections with the hinterland. During the planning period, Rijkswaterstaat will optimise the management of the Delta Works and the storm surge barriers and the management of the Haringvliet sluice gates will be modified to allow for a more natural fresh-salt water transition.

Management in progress

Rijkswaterstaat manages numerous storm surge barriers, dikes, dams, navigable waterways, river forebanks, locks, pumping stations, bridges, weirs, fish passages, radar stations, lighthouses, beacons and buoys. Some of these assets are located in the North Sea and in the Caribbean Netherlands. Rijkswaterstaat is the principal executive organisation of the Ministry of Infrastructure and the Environment and it has agency status. It carries out its duties to the extent permitted by resources, funding and staffing.
Rijkswaterstaat is actively looking for ways of teaming up to work on catchments and transport corridors with neighbouring countries and other water authorities, as well as in the regions with regional authorities and private sector parties, and in alliances with knowledge institutes. Cooperation with other water management agencies on the joint management of data and ICT will be continued and expanded.

Rijkswaterstaat is faced with the challenge of providing management, maintenance and construction more efficiently, cheaply and sustainably. At the same time, society as a whole is becoming increasingly demanding in terms of the services it expects and Rijkswaterstaat also has to take climate change into account, as well as the replacement and renovation of engineering structures. That requires new working methods and new insights.
Rijkswaterstaat cannot do this on its own. In collaboration with knowledge institutes and the business sector, innovations are being developed, tested and implemented. Rijkswaterstaat encourages innovation by opening up the areas it manages for practical trials. Rijkswaterstaat ensures that its knowledge of the areas it manages is in order. That knowledge is needed to work effectively as a principal for knowledge institutes and the business sector. Those organisations bear the responsibility for the ongoing development of specialist expertise in the field of hydraulic engineering, ecology and climate change.

1. Het plan, de uitgangspunten en de kaders voor de uitvoering

De maatschappelijke opdracht aan Rijkswaterstaat omvat de zorg voor waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. Rijkswaterstaat vervult die opdracht door aanleg, onderhoud, vergunningverlening en handhaving, watermanagement, scheepvaart-verkeersmanagement, informatievoorziening, kennisontwikkeling en innovatie. Een duurzame leefomgeving en ruimtelijke kwaliteit zijn daarbij het uitgangspunt. Hoe Rijkswaterstaat dat doet, staat in dit Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren 2016-2021. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- De werkzaamheden passen binnen de kaders van wet- en regelgeving, het vastgestelde rijksbeleid en de rijksbegroting.
- De werkzaamheden vinden plaats vanuit de stroomgebiedsbenadering, een visie op de scheepvaartcorridors en de betekenis van de rijkswateren en rijksvaarwegen als landelijke netwerken.
- Rijkswaterstaat voert adaptief beheer. Beslissingen van nu laten ruimte voor maatregelen in de toekomst.
- Sober en efficiënt werken draagt bij aan het realiseren van de bezuinigingsopgave van het Rijk en levert de middelen voor beheer en onderhoud van nieuw areaal en nieuwe kunstwerken.
- Intensief samenwerken en kennis delen met andere waterbeheerders is de basis voor doelmatig waterbeheer.
- Zoeken naar kansen om belangen van andere partijen mee te koppelen met het eigen werk. Dat plaatst beheer, onderhoud en aanleg in de context van gebiedsontwikkeling.

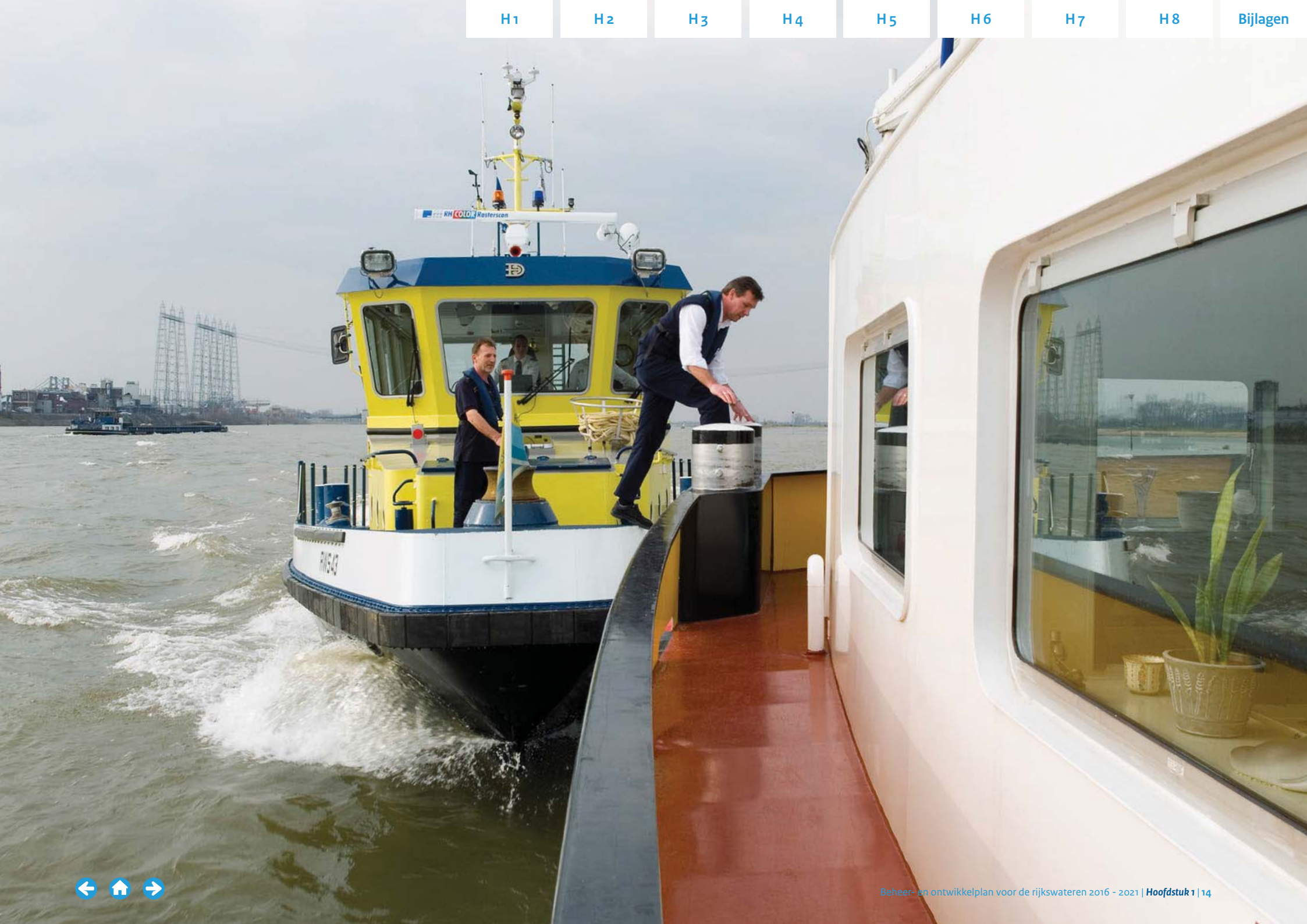
RWS-42

1.1 Het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren

Het voorliggende Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren (Bprw) beslaat de periode 2016-2021 en is opgesteld door Rijkswaterstaat. De Waterwet, Europese richtlijnen en andere (internationale) regelgeving en verdragen vormen belangrijke kaders. Het Bprw vertaalt het Nationaal Waterplan 2016-2021 (NWP) en de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) naar het beheer en onderhoud van de rijkswateren. Het beheerplan legt ook verbinding met de in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) vastgelegde plannen voor de aanleg van nieuwe infrastructuur. Het Bprw is ook de beheervisie voor het hoofdwatersysteem en de vaarwegen in het beheer bij het Rijk. Het beschrijft rollen, taken en verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat en de te verwachten ontwikkelingen in de planperiode.

Doel en aanleiding

De Waterwet schrijft voor in artikel 4.6 en 4.8 dat alle waterbeheerders eenmaal in de zes jaar een beheerplan dienen vast te stellen voor de watersystemen onder hun beheer. In dat plan wordt onder meer opgenomen:

> *'Het programma van maatregelen en voorzieningen dat, in aanvulling op en ter uitwerking van hetgeen in het nationale (Water)plan is opgenomen over maatregelen, nodig is met het oog op de ontwikkeling, werking en bescherming van de wateren, onder vermelding van de bijbehorende termijnen'.*

Verder bevat het plan aanvullende functietoekenning voor zover het Nationaal Waterplan daarin voorziet. Behalve in de Waterwet zijn inhoudelijke eisen voor het beheerplan te vinden in de artikelen 4.16 en 4.17 van het Waterbesluit. Voor Rijkswaterstaat gaat het om het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren, kortweg het Bprw. Dit Bprw is 17 december 2015 in werking getreden. Het Bprw brengt samenhang in het beheer van de rijkswateren en biedt overzicht en inzicht in de 'natte' taken van Rijkswaterstaat. Met het Bprw legt Rijkswaterstaat 'aan de voorkant' verantwoording af over zijn taakvervulling in de komende jaren. Het geeft aan wat partners en gebruikers mogen verwachten, geeft de prioriteiten voor de komende jaren en biedt een doorkijk naar de verdere toekomst. Met het beheerplan stemt Rijkswaterstaat zijn werkzaamheden af met andere waterbeheerders en maatschappelijke organisaties.

Het plangebied

Het Bprw 2016-2021 gaat over de rijkswateren en de rijksvaarwegen. De rijkswateren omvatten de grote rivieren, grote kanalen, het IJsselmeergebied, de Zuidwestelijke Delta, de Waddenzee en de Noordzee, met inbegrip van het daaronder gelegen grondwater. Samen vormen zij de 'natte' netwerken die Rijkswaterstaat beheert: het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. De rijksvaarwegen omvatten de toegangen tot de zeehavens, het hoofdvaarwegennet en de overige vaarwegen in de rijkswateren. Veel waterstaatkundige objecten dienen zowel de scheepvaart als het waterbeheer. Daarom heeft Rijkswaterstaat ervoor gekozen het werk voor beide netwerken in één samenhangend beheer- en ontwikkelplan te beschrijven. Het Bprw gaat niet over het hoofdwegennet.

Het beheergebied van Rijkswaterstaat verandert voortdurend. Zo is het beheer van de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl en de stormvloedkering Ramspol bij Kampen aan Rijkswaterstaat overgedragen. Omgekeerd is bijvoorbeeld de gekanaliseerde Hollandsche IJssel geen rijkswater meer en is de overdracht van onder andere het Markkanaal en het Oude Maasje naar andere beheerders in voorbereiding. Ook is er nieuwe infrastructuur bijgekomen, zoals het Máximakanaal en de zeewering van de Tweede Maasvlakte. Soms verandert het bestaande areaal zodanig dat het gevolgen heeft voor het beheer en onderhoud, bijvoorbeeld door de uitvoering van de Maaswerken en Ruimte voor de Rivier.

Jan Hendrik Dronkers
Directeur-generaal Rijkswaterstaat

'Een moderne uitvoeringsorganisatie is transparant. Met het beheerplan legt Rijkswaterstaat aan de 'voorkant' verantwoording af over zijn taakvervulling in de komende zes jaar. Het geeft aan wat bestuurlijke partners, gebruikers en omwonenden van ons mogen verwachten. Daarom beschrijft het plan de rollen en taken van Rijkswaterstaat en de wijze van beheren.'

Kaart 1
Plangebied

Legenda hoofdkaart

- Plangebied Bprw
- Provinciegrens
- Waterschapsgrens
- Eems-Dollardverdrag
- Betwist gebied

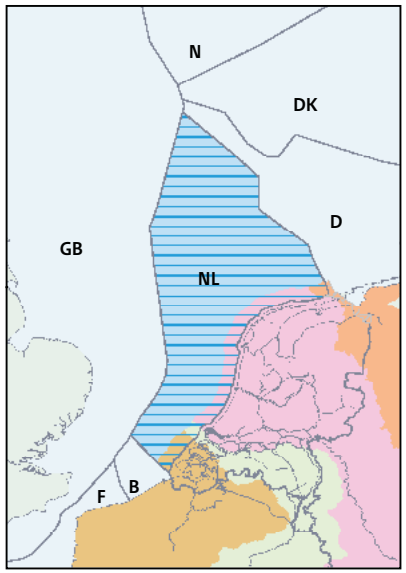

Legenda inzet

- Exclusieve Economische Zone
- Stroomgebied Eems
- Stroomgebied Rijn
- Stroomgebied Maas
- Stroomgebied Schelde

Sinds 10 oktober 2010 zijn de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba (BES) bijzondere gemeenten van Nederland. De eilanden vormen samen Caribisch Nederland. De wateren rondom Caribisch Nederland zijn geen rijkswateren in de zin van de Waterwet en zijn geen onderdeel van het plangebied. Rijkswaterstaat voert wel beheertaken uit in de territoriale zee en de Exclusieve Economische Zone rond die eilanden. Dit gebeurt op grond van de Wet maritiem beheer BES en de Wet opruiming van schepen en wrakken BES. Het gaat vooral om het verlenen en handhaven van vergunningen voor bouwwerken, kabels, leidingen en laad- en loshandelingen op zee, alsmede het ondersteunen bij rampenbestrijding, het afhandelen van incidenten en het functioneel beheer van de lichten van de vuurtorens.

Wijzigingen in het beheer

Dit Bprw bouwt nadrukkelijk voort op het vorige plan. Vernieuwing vindt plaats door veranderingen in het beheergebied, nieuwe beleidskeuzen of bestuurlijke afspraken en door gebruik te maken van nieuwe technische mogelijkheden en kansen op samenwerking. Er is een toenemende beheeropgave door nieuw en gewijzigd areaal Rijkswaterstaat zet deze planperiode vooral in op:

- Uitwerking van de Deltabeslissingen Waterveiligheid en Zoetwater.
- Realisatie van het tweede maatregelenpakket voor de Europese Kaderrichtlijn Water.
- De start van de renovatie van de stuwcomplexen in de grote rivieren.
- Beheer van de rijksvaarwegen en de bediening van sluizen en bruggen zijn sober en efficiënt.
- Verankeren van duurzaamheid en kwaliteit van de leefomgeving in het beheer.
- Uitvoeren van de eerste generatie Natura 2000-beheerplannen.
- Actief meekoppelen van de diverse gebruiksfuncties en belangen waar dat kan.

Beheergrenzen

Kaart 1 Plangebied toont het hoofdwatersysteem. De precieze afbakening van de netwerken met beheergrenzen is gekoppeld aan verantwoordelijkheden en taken die de Waterwet beschrijft. De beheergrenzen bepalen geografisch waar de minister van IenM (en Rijkswaterstaat als uitvoeringsorganisatie) wel of geen bevoegd gezag is. Zo zijn er op kaarten bij de Waterregeling voor oppervlaktewaterlichamen afzonderlijke beheergrenzen opgenomen voor waterkwaliteit, waterkwantiteit en waterstaatkundig beheer (zie ook Figuur 1). De kaarten voor waterstaatswerken maken inzichtelijk waar de vergunningplicht voor Waterstaatswerken geldt – en waar de vrijstelling daarvan – voor bijvoorbeeld het bouwen in het rivierbed. De kaart voor waterkwaliteitsbeheer geeft aan waar een lozingsvergunning verplicht is. De Waterwet is van toepassing op de lozingsvergunningen en de minister van IenM is daarvoor het bevoegd gezag. Tevens is aangegeven in welke gebieden van het oppervlaktewaterlichaam de Wet bodembescherming van toepassing is, de zogenoemde 'drogere oevergebieden'. Het gaat dan om gebieden die zelden onderlopen. Daar is de provincie het bevoegd gezag.

Daarnaast is in het Waterbesluit aangegeven welke waterkeringen in beheer zijn bij het rijk.

Op 1 juli 2012 is de Waterwet gewijzigd. Sindsdien is de minister van IenM bevoegd gezag voor het grondwater in de bodem onder de rijkswateren. Daar is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor de vergunningverlening en handhaving voor grondwateronttrekkingen en infiltraties.

De waterschappen en het Rijk hebben afgesproken de organisatie van het waterbeheer te verbeteren. Daarom gaat het beheer van waterkeringen en/of waterlichamen soms over naar een andere beheerder. De tekst van het Waterbesluit en de kaarten bij de Waterregeling worden daarop aangepast. Ze moeten correct en actueel zijn omdat ze juridisch vastleggen waar het Rijk bevoegd gezag is. Het Rijk past de kaarten bij de Waterregeling – indien nodig – tweemaal per jaar aan.

Voor het waterkwaliteits- en waterkwantiteitsbeheer geldt dat óf een waterschap, óf Rijkswaterstaat (namens de minister van IenM) bevoegd gezag is, maar nooit beiden. Bij het beheer van waterstaatswerken kan er sprake zijn van overlappend beheer, zoals bij de beschermingszone voor een dijk waarvoor het waterschap bevoegd gezag is, maar die in het rivierbed ligt waar Rijkswaterstaat bevoegd gezag is. In zo'n situatie neemt het hoogste bevoegd gezag een melding of aanvraag voor vergunning in behandeling, waarbij het belang van het andere bevoegd gezag wordt meegewogen. In overleg kunnen de waterbeheerders er ook voor kiezen om het bevoegd gezag met het grootste belang het voortouw te laten nemen.

Positie en status van het Bprw

Het Bprw heeft de status van een plan zonder bindende doorwerking naar derden. Het plan bindt dus wel de minister van IenM, maar legt geen verplichtingen op aan anderen. Ook Rijkswaterstaat is bij besluiten over vergunningen, plannen, maatregelen en

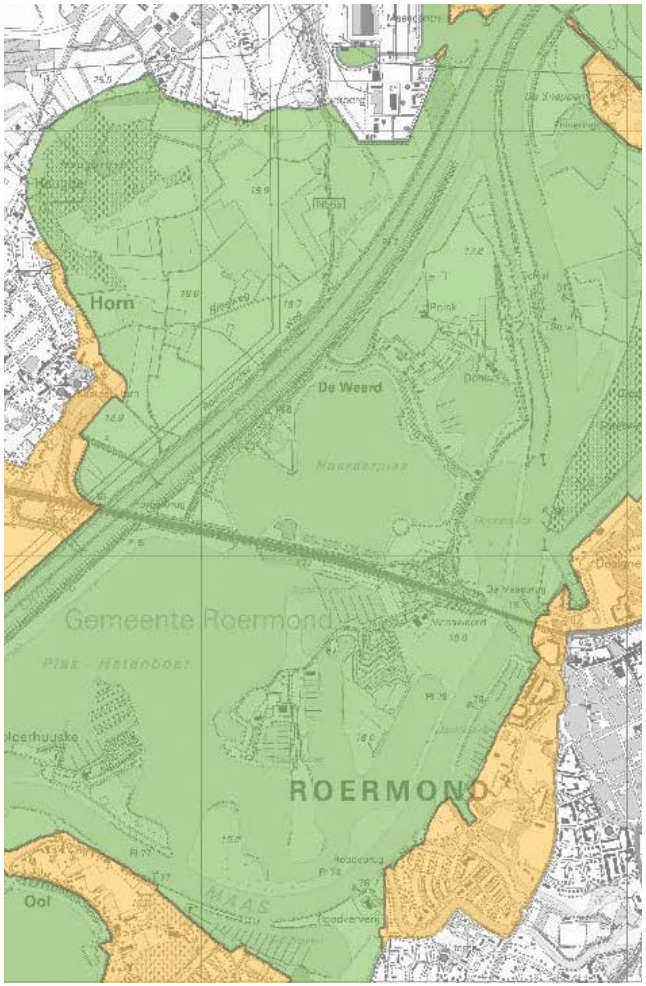

Beheer waterkwaliteit en drogere oevergebieden

- Beheer waterkwaliteit
- Drogere oevergebieden

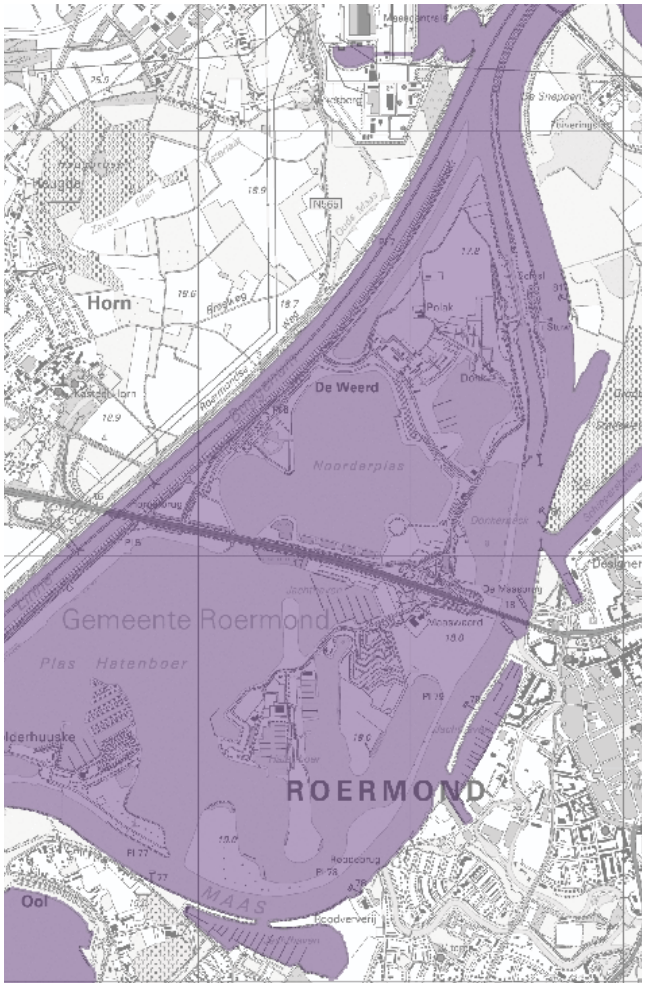

Beheer waterkwantiteit

- Beheer waterkwantiteit

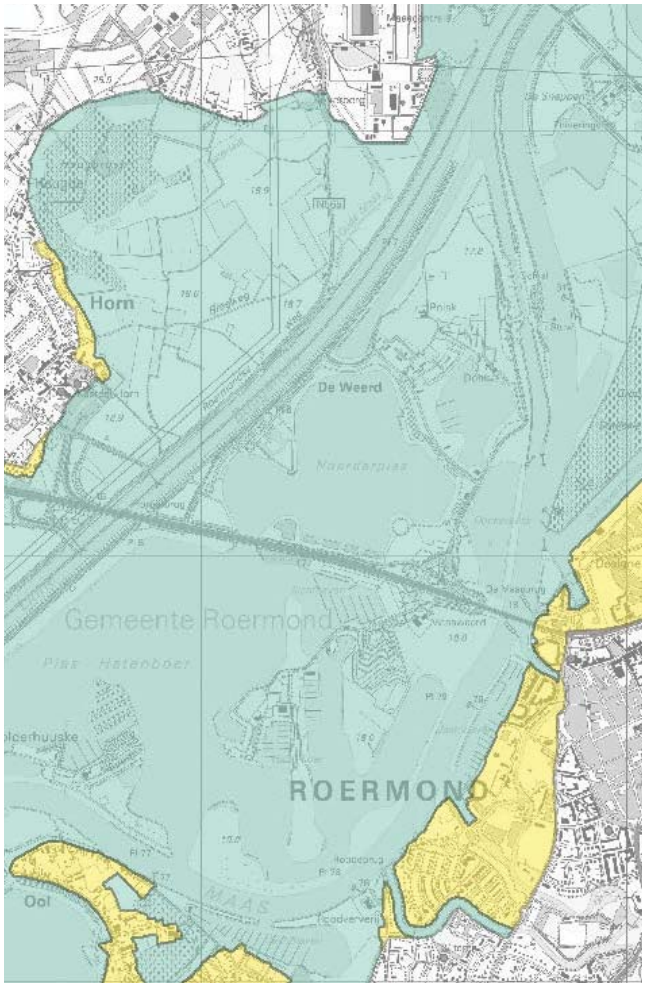

Waterstaatkundig beheer en vrijstelling vergunningplicht gebruik waterstaatswerken

- Waterstaatkundig beheer
- Vrijstelling vergunningplicht gebruik waterstaatswerken

Figuur 1: Beheergrenzen voor watertaken zijn niet overal gelijk.

Peter Struik
Hoofdingenieur-directeur Water, Verkeer en Leefomgeving

'Het Beheerplan voor de rijkswateren is voor de natte infrastructuur een mooie uitwerking van onze netwerkbeheervisie. Het plan geeft zowel intern als extern duidelijkheid over de uitdagingen waarvoor we staan en hoe we onze taken willen uitvoeren, het concretiseren van duurzame leefomgeving in het bijzonder. Natuurlijk monitoren we de realisatie en sturen we waar nodig bij.'

handelingen gebonden aan het Bprw. Of zoals het is verwoord in artikel 5.3 van de Waterwet: 'de beheerder neemt ten aanzien van de waterstaatswerken onder zijn beheer de nodige maatregelen voor het veilig en doelmatig gebruik daarvan, overeenkomstig de aan die waterstaatswerken toegekende functies.' Afwijken van het beheerplan is mogelijk mits goed gemotiveerd. Zo kunnen een nieuwe politieke agenda of de evaluatie van crisissituaties leiden tot een ander pakket van maatregelen. Is dat substantieel, dan kan dat aanleiding zijn het Bprw tussentijds te herzien. Er is geen bezwaar of beroep mogelijk tegen het Bprw. Wel zijn de ontvangen zienswijzen op het ontwerpBprw meegenomen bij het vaststellen van het definitief beheerplan.

Het Toetsingskader waterkwaliteit in bijlage 5 fungeert juridisch als het toetsingskader bij het nemen van besluiten die invloed hebben op de waterkwaliteit, zoals het verlenen van lozingsvergunningen. In bijlage 4 van dit plan is een opsomming opgenomen van alle andere relevante (toetsings)kaders.

Bij dit Bprw behoren zogenoemde KRW-factsheets voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). De KRW-factsheets zijn te vinden op het Waterkwaliteitsportaal. Ze bevatten per waterlichaam informatie over de huidige chemische en ecologische kwaliteit, doelstellingen, belasting met verontreinigende stoffen, maatregelen en uitzonderingssituaties. Ook de aanvullende maatregelen voor de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) en Natura 2000 zijn onderdeel van deze factsheets. De factsheets van alle waterbeheerders vormen samen de basis voor de stroomgebiedbeheerplannen voor Eems, Schelde, Maas en Rijn. Met de stroomgebiedbeheerplannen legt Nederland voor een periode van zes jaar aan de Europese Commissie verantwoording af over de uitvoering van de KRW.

1.2 Uitgangspunten, rollen en taken

Binnen het Ministerie van IenM zijn beleid, uitvoering en inspectie organisatorisch gescheiden. De beleidsdirectoraten formuleren het beleid en geven de opdrachten voor de uitvoering aan Rijkswaterstaat. De opdracht aan Rijkswaterstaat is samengevat in de missie:

'Rijkswaterstaat is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu. We beheren en ontwikkelen de rijkswegen, -vaarwegen en -wateren en zetten in op een duurzame leefomgeving. Samen met anderen werken we aan een land dat beschermd is tegen overstromingen, waar voldoende groen is, en voldoende en schoon water. En waar je vlot en veilig van A naar B kunt. Samenwerken aan een veilig, leefbaar en bereikbaar Nederland. Dat is Rijkswaterstaat'.

Het beheer van de rijkswateren vindt plaats binnen kaders van regelgeving en beleid. In het beheer komen de verplichtingen vanuit (Europese) wet- en regelgeving, beleidsopdrachten, bestuurlijke afspraken, wensen van gebruikers en fysieke mogelijkheden van het watersysteem samen. Naast de wettelijke en beleidsmatige kaders zijn ook de financiële middelen sturend voor het beheer. Rijkswaterstaat programmeert het beheer en onderhoud binnen de budgettaire kaders uit de meerjarenbegroting van het Ministerie van IenM.

Kerntaken, aangewezen gebruiksfuncties en overig gebruik

De opdracht en missie van Rijkswaterstaat zijn in dit Bprw vertaald naar de kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. Rijkswaterstaat richt zich op het uitvoeren van deze kerntaken en het aanleggen, beheren en onderhouden van de daarvoor benodigde infrastructuur. Daarbij is het uitgangspunt dat Rijkswaterstaat voldoet aan de wettelijk eisen en doelen zoals de waterkwaliteitsdoelen (uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009), de overschrijdingskansen voor de primaire keringen (uit het Waterbesluit) en de scheepvaartregelgeving (uit de Scheepvaartverkeerswet). Bij zijn werk houdt Rijkswaterstaat nadrukkelijk rekening met zowel de ambities van IenM voor een duurzame leefomgeving als de mogelijke invloeden van het

Van beleidsdoel naar uitvoering door Rijkswaterstaat

Wet- en regelgeving	Waterwet | Ontgrondingenwet | enzovoort ...			Scheepvaartverkeerswet | enzovoort ...
Beleidsdoelen	Robuuste en toekomstgerichte inrichting van het hoofdwatersysteem, beschermen tegen overstromingen, voorkomen van wateroverlast en droogte en een goede waterkwaliteit als basis voor welzijn en welvaart.			Efficiënt, veilig en duurzaam goederenvervoer dat de concurrentiekracht versterkt van mainports en maritieme sector. Veilig gebruik van de rijksvaarwegen door recreatievaart.
Rijksbegroting	Deltafonds			Infrafonds
Kerntaken Rijkswaterstaat	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond	Vlot en veilig verkeer over water
Functie-eisen	• Basiskustlijn • Maatgevende afvoeren • Enzovoort	• Waterakkoorden • Peilbesluiten • Enzovoort	• Biologische waterkwaliteit • Chemische Waterkwaliteit • Enzovoort	• Vaarwegklassen • Vaarwegprofielen • Enzovoort
	Maatschappelijke meerwaarde leveren; duurzame leefomgeving en meekoppelen van andere doelen en belangen dan die van het ministerie IenM			
Prestatieafspraken	• Handhaving basiskustlijn (90%)	• Beschikbaarheid streefpeilen (90%)	• ruim baan voor vis (90%)	• Vaarwegmarkering (95%) • Vaarwegprofiel op orde hoofdtransportassen (89%)
Werkzaamheden Rijkswaterstaat	Aanleg, beheer en onderhoud | informatievoorziening | watermanagement | scheepsvaartverkeersmanagement | vergunningverlening en handhaving | kennisontwikkeling en innovatie | crisismanagement | omgevingsmanagement			

Figuur 2: Van beleidsdoel naar uitvoering door Rijkswaterstaat

werk op de ruimtelijke kwaliteit. De zorg voor een duurzame leefomgeving is ook een kerntaak van Rijkswaterstaat en daarmee uitgangspunt bij het werk aan de rijkswateren en rijksvaarwegen. De kerntaken dienen een algemeen belang. De opdrachten en middelen komen van het Ministerie van IenM.

De rol en taak van Rijkswaterstaat voor gebruiksfuncties is het zorgen voor de juiste randvoorwaarden zoals schoon en gezond water, of vlot en veilig verkeer over water. Alleen waar wet- en regelgeving dat vereisen, of de veiligheid dat vraagt, heeft Rijkswaterstaat opdracht en budget voor aanvullend werk voor de gebruiksfuncties. Voor het overige heeft Rijkswaterstaat geen opdracht – en geen budget – om de potentie van de rijkswateren voor gebruiksfuncties beter te benutten. Dat is aan andere overheden en marktpartijen. Waar mogelijk koppelt Rijkswaterstaat het beter benutten van deze potentie mee met zijn eigen werk voor aanleg, beheer en onderhoud.

Rijkswaterstaat onderscheidt aangewezen gebruiksfuncties en overige gebruiksfuncties:

- **Aangewezen gebruiksfuncties**. Dit zijn natuur, drinkwater, schelpdierwater en zwemwater. In het Nationaal Waterplan 2016-2021 zijn deze functies – zoals voorgeschreven in de Waterwet – formeel toegekend aan bepaalde rijkswateren. Voor deze functies gelden meestal aanvullende wettelijke eisen, waarvoor extra beheerinspanningen nodig zijn. Ook hiervoor komen opdrachten en middelen van het Ministerie van IenM.
- **Overige gebruiksfuncties**. Derden krijgen – mits niet conflicterend met de randvoorwaarden voor de kerntaken – ruimte om gebruik te maken van de rijkswateren en het grondwater daaronder. In beginsel zijn alle gebruiksfuncties welkom, maar niet alles kan altijd en overal of tegelijk.

Generieke prioriteiten

Rijkswaterstaat richt zich bij de taakuitvoering primair op de wettelijke eisen en de afgesproken functionaliteit van de netwerken. Bij de uitvoering van het werk hebben wettelijke eisen voorrang en gaan kerntaken voor gebruiksfuncties. Rijkswaterstaat heeft dus niet overal een (vergelijkbare) opdracht met middelen en wettelijke instrumenten. Rijkswaterstaat vertaalt de beleidsopdracht in beginsel als volgt:

- waterveiligheid;
- voldoende zoetwater, en schoon en gezond water;
- vlot en veilig verkeer over water;
- aangewezen gebruiksfuncties (drinkwater, zwemwater, schelpdierwater en natuur);
- de overige gebruiksfuncties.

Het bereiken van de doelen voor waterveiligheid verdient de meeste aandacht en inzet, aflopend naar 'overige gebruiksfuncties'. Deze ordening heeft tot doel de organisatie – en de ontwikkeling van de organisatie op de langere termijn – te richten. Het is niet bedoeld als hulpmiddel voor het verdelen van water bij droogte, het wegen van belangen bij vergunningverlening, de financiële programmering of bij crisissituaties.

Duurzame leefomgeving

Het werken aan een 'duurzame leefomgeving' is een kerntaak van Rijkswaterstaat en daarom opgenomen in de missie. Achtergrond hiervan is enerzijds de reorganisatie van de rijksoverheid waardoor de Ministeries VROM en Verkeer en Waterstaat zijn gefuseerd tot het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en anderzijds het feit dat Rijkswaterstaat de uitvoeringsorganisatie is van het Ministerie van IenM. Dat betekent dat IenM beleid maakt voor onder andere zowel een duurzame leefomgeving als het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. En waar IenM verantwoordelijk is voor de uitvoering van dat beleid, is Rijkswaterstaat de uitvoerder.

Bij aanleg, beheer en onderhoud van het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen is duurzame leefomgeving een belangrijk uitgangspunt. Dat betekent in de praktijk van Rijkswaterstaat zowel het verduurzamen van de bedrijfsvoering als het verduurzamen van netwerken. Zo wordt duurzame leefomgeving een onderdeel van het werk voor waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. Anders gezegd: bij het renoveren van sluisdeuren kiest Rijkswaterstaat voor milieuvriendelijke materialen. Voor het peilbeheer maakt Rijkswaterstaat gebruik van pompen, maar bespaart energie door maximaal gebruik te maken van vrij verval. Waar mogelijk beschouwt Rijkswaterstaat afval als grondstof. Verduurzamen is het meest kosteneffectief als het vanaf het ontwerp van een object is meegenomen. Waar mogelijk wordt energieneutraliteit meegegeven als ontwerpeis bij de bouw van nieuwe kunstwerken.

Om te sturen op een duurzame leefomgeving als uitgangspunt voor het werk aan de rijkswateren en de rijksvaarwegen maken het Ministerie van IenM en Rijkswaterstaat – te beginnen voor de periode 2017-2020 – afspraken over energiebesparing, de uitstoot van CO_2 en duurzaam aanbesteden. Daarnaast ontwikkelt Rijkswaterstaat een monitoringsmethodiek voor duurzame leefomgeving die moet leiden tot een integraal 'duurzaamheidsverslag'. Dat verslag rapporteert over de impact van beheer en onderhoud op de leefomgeving en de voortgang van het verduurzamen.

Duurzame leefomgeving omvat meer dan alleen energieverbruik, CO_2-uitstoot en milieuvriendelijke materialen. Voor deze planperiode richt Rijkswaterstaat zich op zes gebieden: duurzame bereikbaarheid, duurzaam waterbeheer, duurzame gebiedsontwikkeling, energie en klimaat, circulaire economie en gezondheid.

Op 10 maart 2014 heeft de staatssecretaris van IenM een brief over de modernisering van het milieubeleid aan de Tweede Kamer aangeboden. Een van de acties in deze brief is integratie van duurzame leefomgeving in het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Daarmee is de vernieuwing van het MIRT een impuls voor het verduurzamen van het werk van Rijkswaterstaat. Deze vernieuwing speelt in op een aantal veranderingen bij zowel de overheid als de samenleving. Opgaven worden complexer en raken de belangen van steeds meer partijen. Ook verandert de rol van de rijksoverheid. Door decentralisatie gaat het Rijk meer samenwerken met (regionale) partners en ruimte bieden aan maatschappelijke initiatieven (meekoppelen). Ook verschuift de focus van nieuwe ontwikkelingen naar intelligente oplossingen voor het bestaande.

Werkzaamheden Rijkswaterstaat

Om de kerntaken volgens opdracht en afspraak te vervullen, de afspraken over aangewezen gebruiksfuncties na te komen en het medegebruik te faciliteren, voert Rijkswaterstaat de volgende werkzaamheden uit:

- **Beheer en onderhoud** van arealen en objecten. Rijkswaterstaat hanteert bij beheer en onderhoud een functiegerichte benadering. De kern van die benadering ligt in de mate waarin de functionaliteit van (delen van) de netwerken bijdraagt aan de beleidsdoelen (kerntaken). In praktijk betekent dit dat – als de kerntaken en het functioneren van de netwerken niet in het geding zijn – Rijkswaterstaat terughoudend is met onderhoud, zeker als kunstwerken binnen afzienbare termijn worden vervangen of groot onderhoud plaatsvindt. Anders gezegd: bij afwijkingen van de afgesproken normen en prestaties wordt op basis van de risico's voor de functionaliteit beoordeeld waar direct ingrijpen noodzakelijk is, en waar niet. Dat betekent dat het werk soms even blijft liggen, maar op een ander moment wel

goedkoper wordt uitgevoerd. Tijdelijk functieverlies op onderdelen van het netwerk is acceptabel als het netwerk als totaal dat kan opvangen. Waar mogelijk bundelt Rijkswaterstaat kleinere werkzaamheden tot grotere opdrachten. Duurzaamheid en 'Life Cycle Cost-benadering' zijn leidende beginselen voor beheer en onderhoud van de netwerken. 'Life Cycle Cost-benadering' betekent dat bij een besluit over aanleg ook de toekomstige kosten meewegen voor zowel onderhoud als het opruimen aan het einde van de levensduur. Rijkswaterstaat wil als uitvoeringsorganisatie van IenM een voorbeeldfunctie vervullen op het terrein van duurzaamheid. Het gaat onder andere om energiebesparing, (her)gebruik van materialen en duurzaam inkopen.

- **Aanleg** van nieuwe of de verbetering van bestaande infrastructuur. Rijkswaterstaat werkt samen met andere beheerders aan vernieuwing en verbetering van het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. Aanleg of verbetering is nodig als de bestaande netwerken niet voldoen aan de doelstellingen van beleid, wet- en regelgeving. Rijkswaterstaat voert aanleg- en verbeterprojecten uit in opdracht van – en gefinancierd door – het Ministerie van IenM (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport, MIRT). Een deel van die projecten wordt in deze planperiode uitgevoerd, een ander deel pas na 2021.

- **Watermanagement en scheepvaartverkeersmanagement** omvatten de bediening van kunstwerken om waterstanden en waterstromen te beïnvloeden en de begeleiding van het scheepvaartverkeer, inclusief vaarwegmarkering, nautisch beheer en vergunningverlening voor bijzonder transport. Watermanagement en scheepvaartverkeersmanagement zijn nauw verweven. Watermanagement is niet alleen van belang voor waterveiligheid en voldoende en schoon water, het bepaalt ook het waterpeil en daarmee de doorvaarthoogte bij bruggen en vaardiepte. De meeste kunstwerken hebben zowel een functie voor de rijksvaarwegen als voor het hoofdwatersysteem.

- **Omgevingsmanagement** legt de verbinding met andere overheden, gebruikers en belanghebbenden. Aanvullend op het werk in het eigen beheergebied wil Rijkswaterstaat maatschappelijke meerwaarde leveren. Bijvoorbeeld door in de uitvoering actief te zoeken naar samenhang met doelen en belangen waarvoor anderen verantwoordelijk zijn. Maar ook door als dienstverlener tegen de integrale kostprijs producten en diensten aan te bieden aan met name medeoverheden op het gebied van leefomgeving en infrastructuur. Denk aan werkzaamheden in het verlengde van het eigen beheer of het toestaan van economische activiteiten in het beheergebied.

- Met **vergunningverlening en handhaving** reguleert Rijkswaterstaat het gebruik van de rijkswateren door burgers, bedrijven en ook de overheidsdiensten. Zo wordt voorkomen dat het gebruik ten koste gaat van waterveiligheid, -kwantiteit, -kwaliteit en een duurzame leefomgeving. De minister van IenM is daartoe bevoegd gezag voor onder andere de vergunningverlening voor de Waterwet, Ontgrondingenwet en de Scheepvaartverkeerswet. Gemeenten en provincies zijn bevoegd gezag voor de Wet ruimtelijke ordening en maken dus de afweging tussen verschillende bestemmingen. Ook beoordelen zij initiatieven op de gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit. Bij een vergunningaanvraag voor de Waterwet, Ontgrondingenwet en de Scheepvaartverkeerswet met eventuele gevolgen voor andere bestemmingen of de ruimtelijke kwaliteit informeert Rijkswaterstaat daarom de provincie en de gemeente. Bij eigen projecten met ruimtelijke gevolgen heeft Rijkswaterstaat een vergunning nodig van de provincie en de gemeente. Provincies en gemeenten moeten bij de ontwikkeling van hun ruimtelijke plannen op hun beurt rekening houden met beschermingszones bij waterkeringen en vrijwaringszones langs de rijksvaarwegen. Deze zijn vastgelegd conform het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening en zijn opgenomen in de Legger rijkswaterstaatswerken. Rijkswaterstaat toetst nieuwe en gewijzigde bestemmingen op eventuele effecten op deze zones.

- **Informatievoorziening** over de staat, het functioneren en het gebruik van de netwerken is belangrijk voor de dagelijkse uitvoering van de kerntaken, maar ook om medegebruik mogelijk te maken. Met beter benutten van bestaande infrastructuur, bedienen op afstand, verkeersbegeleiding en de toenemende publieksparticipatie groeit de afhankelijkheid – en dus het belang – van informatievoorziening. Net als bruggen en dijken hebben ook data en ICT-systemen beheer en onderhoud nodig. Informatievoorziening omvat meetnetten, meetschepen, het laboratorium, datamanagement en sectorspecifieke ICT.

- **Kennis en innovatie** zijn nodig om met minder middelen het benodigde beheer en onderhoud uit te voeren en tegelijkertijd bij te dragen aan maatschappelijke nevendoelen. Rijkswaterstaat zet de eigen kennis actief in en geeft kennisinstellingen opdrachten voor verkenningen en onderzoek. Het betreft specifieke kennisvragen over aanleg, beheer en onderhoud van het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. Rijkswaterstaat wil in Nederland een sleutelrol vervullen bij de ontwikkeling van kennis onder andere op het terrein van water en klimaatverandering. Niet alleen voor de eigen organisatie, maar ook daarbuiten.

Dagelijks beheer en crisismanagement

Bij het dagelijks beheer houdt Rijkswaterstaat rekening met afwijkende omstandigheden zoals incidenten, lage afvoeren, hoogwater op rivieren of springtij met storm. Onder die omstandigheden kan tijdelijk een verstoring van de functionaliteit van het watersysteem optreden, zoals een vaarbeperking. In perioden van

dreigend watertekort geldt tijdelijk een andere verdeling van het beschikbare water over de gebruiksfuncties. Deze 'verdringingsreeks' staat in de Waterwet. In geval van ernstige verontreiniging staat de gezondheid van mens en natuur voorop. Bescherming van oppervlaktewater als drinkwaterbron heeft dan prioriteit. Voorwaarde is wel dat de waterveiligheid en de veiligheid van de hulpdiensten zijn geborgd. Rijkswaterstaat bereidt zich in samenwerking met de Veiligheidsregio's zo goed mogelijk voor op situaties buiten de bandbreedte van regulier beheer. Voor deze situaties is er een crisisorganisatie. Het gaat niet alleen om het optreden bij een crisis, maar ook om het beperken en voorkomen van crises. Een goede voorbereiding door multidisciplinaire oefeningen is daarvoor essentieel.

Samenwerking

Het hoofdwatersysteem hangt samen met de regionale watersystemen. Ze zijn over en weer van elkaar afhankelijk. Het waterbeheer in Nederland is daarmee een gedeelde verantwoordelijkheid van rijk, provincies, gemeenten en waterschappen. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 ziet daarom samenwerking als een belangrijke voorwaarde voor doelmatig waterbeheer. Rijkswaterstaat werkt daarom al op veel fronten samen met de waterschappen. Bijvoorbeeld bij het opstellen van de stroomgebiedbeheerplannen, de informatievoorziening voor vergunningverlening en het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Rijkswaterstaat wil deze samenwerking uitbouwen, onder meer bij het uitwerken van de Deltabeslissingen.

Maatwerk vanuit stroomgebiedsbenadering en visie op transportcorridors

Rijkswaterstaat schetst met dit Bprw voor de planperiode 2016-2021 de uitvoeringsagenda voor ontwikkeling, beheer en onderhoud voor het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. Die uitvoeringsagenda is opgesteld vanuit een visie op het functioneren van deze netwerken

Een procesgerichte aanpak van het werk

Rijkswaterstaat heeft in zijn ondernemingsplan (OP2015) gekozen voor een procesgerichte benadering. De kern van procesgericht werken is dat de oriëntatie op diensten en producten voor de samenleving en de gebruikers van de rijkswateren en rijksvaarwegen voorop staan. Wat is er voor die diensten en producten nodig en hoe kan dat zo goed en zo efficiënt mogelijk worden gerealiseerd? Procesgericht werken vraagt een andere manier van denken over de organisatie van het werk. Medewerkers behoren tot organisatieonderdelen maar hun werkzaamheden zijn onderdeel van procesketens. In die procesketens realiseren de verschillende organisatieonderdelen samen de diensten en producten van Rijkswaterstaat. Anders gezegd: iedere medewerker beziet zijn werk in het licht van die diensten en producten en de samenwerkingsverbanden die daarvoor nodig zijn. Het ondernemingsplan onderscheidt zeven processen:

- omgevings- en assetmanagement
- aanleg en onderhoud
- verkeers- en watermanagement
- informatievoorziening
- crisismanagement
- kennis en netwerkkwaliteit
- bedrijfsvoering

op het niveau van stroomgebieden op landelijke schaal. Die schaal komt voor de waterhuishouding bijvoorbeeld tot uiting in de relatie tussen rivierafvoeren, het peil in het IJsselmeer en de zoutindringing in de Rijnmond. Ook is de bediening van bruggen, sluizen en stuwen afgeleid vanuit inzicht in de landelijke waterhuishouding en transportcorridors. De netwerken houden niet op bij de landsgrens. Nederland kan alleen in samenspel met de andere landen binnen de stroomgebieden de opgaven voor veiligheid, waterkwantiteit, waterkwaliteit, en vlot en veilig verkeer over water realiseren. Het hoofdwatersysteem staat in verbinding met alle regionale watersystemen. Regionale afspraken hebben daardoor vaak ook gevolgen voor het hoofdwatersysteem. Evenzo zijn de rijksvaarwegen van directe betekenis voor de regionale vaarwegen, en het Basistoervaartnet. Goederenvervoer en recreatievaart houden geen rekening met beheergrenzen. Daarom zijn transportcorridors leidend bij verbetering en onderhoud van rijksvaarwegen, maar ook bij bediening en de begeleiding van het scheepvaartverkeer. Rijkswaterstaat maakt afspraken voor regionaal maatwerk altijd vanuit een landelijk perspectief.

‘Meekoppelen’ voor maatschappelijke meerwaarde

Rijkswaterstaat zoekt kansen om bij de uitvoering van de beheertaken maatschappelijke meerwaarde te leveren. Vooral waar het gaat om de kwaliteit van de leefomgeving. Dat betekent dat Rijkswaterstaat bij aanleg, beheer en onderhoud nagaat of er extra winst te boeken is op het gebied van de beleidsdoelen van het Ministerie van IenM voor veiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid. Daarvoor heeft Rijkswaterstaat onder andere de Omgevingswijzer ontwikkeld. Daarnaast zoekt Rijkswaterstaat in de uitvoering actief naar de samenhang met maatschappelijke doelen en belangen waarvoor anderen dan IenM verantwoordelijk zijn. Dat plaatst aanleg, beheer en onderhoud in de bredere context van gebiedsontwikkeling. Die ontwikkeling verschilt per regio. Zo ligt bij de Waddenzee het accent op natuur en in de Rijnmond op economie. Dat betekent dat Rijkswaterstaat voor dezelfde beheeropgave soms verschillende oplossing kiest.
Voorwaarde is wel dat ‘meekoppelen’ geen negatieve effecten heeft op de kerntaken en andere gebruiksfuncties en niet mag leiden tot overschrijding van middelen en termijnen voor aanleg, beheer en onderhoud. Wel is er ruimte om samen kansen te zoeken. In dergelijke gevallen brengen partijen hun doelen en middelen in een gezamenlijk project in. Voor het meekoppelen is geen blauwdruk op te stellen. Er is altijd sprake van maatwerk en een gebiedsgerichte afweging. Als illustratie en ter inspiratie is daarom in dit beheerplan een aantal voorbeelden opgenomen van meekoppelen in de praktijk.

Rijkswaterstaat wil naast het realiseren van de beleidsopgaven ook financieel rendement realiseren. Rijkswaterstaat stimuleert daarom in samenwerking met het Rijksvastgoedbedrijf het commercieel medegebruik van het areaal, zoals het verpachten van gronden voor landbouw en recreatie, het plaatsen van windmolens of de winning van biomassa. De opbrengsten komen ten goede aan het beheer door Rijkswaterstaat.

Beheer vanuit een langetermijnvisie

Het Bprw schetst de uitgangspunten voor beheer en onderhoud. Ook geeft het plan een overzicht van voorgenomen aanleg, beheer en onderhoud voor de komende zes jaar. Beheer en onderhoud zijn geen eenmalige gebeurtenissen. Bij de programmering ervan houdt Rijkswaterstaat daarom rekening met ontwikkelingen op de lange termijn. Toekomstgericht werken vraagt om een langetermijnvisie. Sommige watersystemen zijn door waterstaat kundige ingrepen uit het verleden uit balans geraakt. Rijkswaterstaat houdt daar rekening mee bij de planning van aanleg, beheer en onderhoud. Tot slot, de uitwerking van de Deltabeslissingen begint met dit Bprw, en krijgt in de komende decennia zijn beslag. Beslissingen van nu laten ruimte voor de maatregelen in de toekomst.

1.3 Wet- en regelgeving

De Waterwet, de Scheepvaartverkeerswet en de Wet milieubeheer zijn belangrijke wettelijke kaders voor dit plan. Samen vormen zij de grondslag voor de natte taken van Rijkswaterstaat. In deze nationale regelgeving zijn ook de verplichtingen vanuit Europese regelgeving vastgelegd, zoals de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR). Uiteraard zijn er nog meer wettelijke kaders die eisen stellen aan het werk van Rijkswaterstaat, zoals de Ontgrondingenwet, de Natuurbeschermingswet, de Boswet en de Monumentenwet 1988. De belangrijkste worden hieronder kort toegelicht.

De samenwerking tussen Nederland en de buurlanden bij het waterbeheer is geregeld in diverse verdragen. Bijvoorbeeld de Scheldeverdragen, het Eems-Dollardverdrag, het Verdrag inzake de bescherming van de Rijn, het Verdrag inzake de afvoer van het water van de Maas, de Akte van Mannheim, het Verdrag van Oslo en Parijs (OSPAR) of het Scheepsafvalstoffenverdrag. Rivier- en zeecommissies werken de doelen uit in concrete voorstellen voor aanpakken en richtlijnen. Er is steeds vaker sprake van integratie van het werk voor Europese richtlijnen en de afzonderlijke verdragen.

Kaderrichtlijn Water en Kaderrichtlijn Mariene Strategie

Sinds december 2000 is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) van kracht. Doel van deze richtlijn is het beschermen en verbeteren van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater. In 2015 dienen alle oppervlaktewateren te voldoen aan een goede chemische en ecologische toestand, dan wel een goed ecologisch potentieel. De normen zijn opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009. De KRW voorziet in de mogelijkheid de doelen te faseren. Mits onderbouwd is het toegestaan de doelen in 2021 of uiterlijk in 2027 te bereiken.

De KRW schrijft voor dat alle lidstaten per stroomgebied een stroomgebiedbeheerplan opstellen met een bijbehorend maatregelenprogramma. Dat plan beschrijft de doelen en maatregelen om de goede toestand te behalen. De Nederlandse stroomgebiedbeheerplannen zijn onderdeel van het Nationaal Waterplan 2016-2021. Dit Bprw bevat de maatregelen voor het beheergebied van Rijkswaterstaat die zijn opgenomen in het Nederlandse KRW-maatregelenprogramma. De KRW geldt tot één zeemijl uit de kust voor de ecologische doelen en tot twaalf zeemijl uit de kust voor de chemische doelen. De KRW is in Nederland onder andere geïmplementeerd in de Waterwet en de Wet milieubeheer.

De Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) is bedoeld om de Europese zeeën voor huidige en toekomstige generaties veilig, schoon en productief te houden. De KRM vereist een goede milieutoestand in alle zeeën binnen de EU in 2020. In Nederland vallen de territoriale zee en de Exclusieve Economische Zone (inclusief het Continentaal Plat) onder de KRM. De Waddenzee en de Deltawateren vallen er niet onder. De KRM is geïmplementeerd in het Waterbesluit. De goede milieutoestand, de milieudoelen, het monitoringprogramma en het programma van maatregelen staan in de Mariene Strategie deel 1-3. De maatregelen die Rijkswaterstaat daarvoor treft zijn onderdeel van dit Bprw.

Richtlijn Overstromingsrisico's

De Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) is in 2007 in werking getreden. Het doel van de richtlijn is het beperken van de negatieve gevolgen van overstromingen voor mens, milieu,

cultureel erfgoed en economische bedrijvigheid. De ROR bevat geen kwantitatieve veiligheidsnormen, maar legt wel principes vast: niet afwentelen, aanpak per stroomgebied, risicobenadering, duurzaamheid, meerlaagsveiligheid en publieke participatie.De ROR biedt het kader voor de bescherming tegen overstromingen, anticiperend op klimaatverandering. Ook krijgen burgers, bedrijven en overheden inzicht in overstromingsrisico's en wat de overheid doet om die te verminderen. In 2009 zijn eisen vanuit de richtlijn in de Nederlandse wet- en regelgeving opgenomen.De maatregelen zoals bedoeld in deze richtlijn maken onderdeel uit van het Bprw (zie bijlage 6). De ROR verplicht waterbeheerders een voorlopige risicobeoordeling en een overstromingsrisicobeheerplan te maken. Nederland heeft voor de vier stroomgebieden de Rijn, de Maas, de Schelde en de Eems een overstromingsrisicobeheerplan opgesteld.

Waterwet

De Waterwet vormt de grondslag voor het Bprw. De Waterwet, het Waterbesluit en de Waterregeling bepalen gezamenlijk in grote mate de inhoud van het Bprw en de procedure voor de totstandkoming ervan. Zo moet het Bprw minimaal bevatten:

- Het programma van de maatregelen en voorzieningen dat – in aanvulling op en ter uitwerking van de maatregelen in het Nationaal plan of regionale plannen – nodig is met het oog op de ontwikkeling, werking en bescherming van rijkswateren, onder vermelding van de bijbehorende termijnen.
- Aanvullende toekenning van functies aan rijkswateren voor zover het Nationaal Waterplan voorziet in de mogelijkheid.
- De voornemens voor de wijze waarop het beheer wordt uitgevoerd.
- Een overzicht van financiële middelen voor de uitvoering van voorgenomen maatregelen.

Naast het vaststellen van het beheerplan verplicht de Waterwet Rijkswaterstaat onder meer tot het vaststellen van een legger en van peilbesluiten. Verder biedt de wet de mogelijkheid tot het afsluiten van waterakkoorden en het verlenen van vergunningen voor handelingen in het watersysteem. Voor dreigende watertekorten kent de Waterwet de zogeheten 'verdringingsreeks'. Daarnaast verplicht de Waterwet Rijkswaterstaat tijdig te alarmeren bij dreigend hoog- en laagwater zodat alle partijen hun maatregelen kunnen treffen. Ook het opstellen van calamiteitenplannen en het trainen van de calamiteitenorganisatie hebben een wettelijke basis. Op 1 juli 2012 is het Waterbesluit gewijzigd. Sindsdien is de minister van IenM ook bevoegd gezag voor het grondwater in de bodem onder de rijkswateren.

Omgevingswet

Naar verwachting treedt de nieuwe Omgevingswet in 2018 in werking. In de wet worden (grote delen van) de Waterwet, de Crisis- en herstelwet, de Ontgrondingenwet, de Wet milieubeheer en de Wet ruimtelijke ordening opgenomen. In totaal gaat het om ongeveer veertig wetten. Daarnaast worden 117 Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB 's) samengevoegd tot vier. Met de Omgevingswet wijzigt het huidige planstelsel. Het Bprw wordt dan vervangen door een waterprogramma. Daarmee verandert de wettelijke grondslag van het Bprw halverwege de looptijd. Voorzien is dat de wetgever via overgangsrecht het Bprw aanmerkt als een waterprogramma zoals bedoeld in de Omgevingswet.

Wet milieubeheer/Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009

Nederland heeft de ecologische en chemische doelstellingen uit de KRW opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009). Deze AMvB is gebaseerd op de Wet milieubeheer. Op grond van het Bkmw 2009 bevat het Bprw de plannen en maatregelen om de in het Bkmw 2009 vastgelegde doelstellingen binnen de gestelde termijnen te verwezenlijken. Afwijking van die doelstellingen wordt op grond van het Bkmw 2009 in het Bprw gemotiveerd. De Wet milieubeheer schrijft ook een wettelijk register beschermde gebieden voor zoals bedoeld in de Europese Kaderrichtlijn Water. In dit register worden de aangewezen Natura 2000-gebieden, schelpdierwateren, drinkwaterinnamepunten en zwemwateren opgenomen. De wet geeft verder aan wanneer een planMER moet worden opgesteld en welke procedure hiervoor geldt.

Ontgrondingenwet

De Ontgrondingenwet heeft onder meer betrekking op bouwgrondstoffenwinning en bodemverlaging in rijkswateren waarvoor de minister van IenM bevoegd gezag is. Baggerwerkzaamheden vallen hier niet onder, maar de winning van klei, zand en grind wel. Rijkswaterstaat verleent voor ontgrondingen in rijkswateren vergunningen op basis van de Ontgrondingenwet. Daar is geen vergunning nodig voor de Waterwet. De provincie is bevoegd gezag voor ontgrondingen in 'drogere oevergebieden', waartoe ook de uiterwaarden behoren.

Akte van Mannheim (1868)

Op grond van de Akte van Mannheim uit 1868 heeft de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) tot taak de vrijheid van de scheepvaart op de Rijn te waarborgen. De CCR doet dit enerzijds door middel van uniforme regels voor de gehele Rijn en Rijntakken. Anderzijds waakt de Commissie over het behoud van de bevaarbaarheid van de Rijn door de afzonderlijke Rijnoeverstaten. De afspraken in de Commissie zijn leidend voor regels en voorschriften in de Rijnoeverstaten.

CEMT-classificatie en Richtlijnen vaarwegen.

In 1992 hebben de Europese transportministers tijdens de 'Conférence Européenne des Ministres de Transport' (CEMT) maatgevende scheepsafmetingen vastgesteld. Breedte en lengte van

Samenhang tussen wetgeving, beleid en waterbeheerplannen

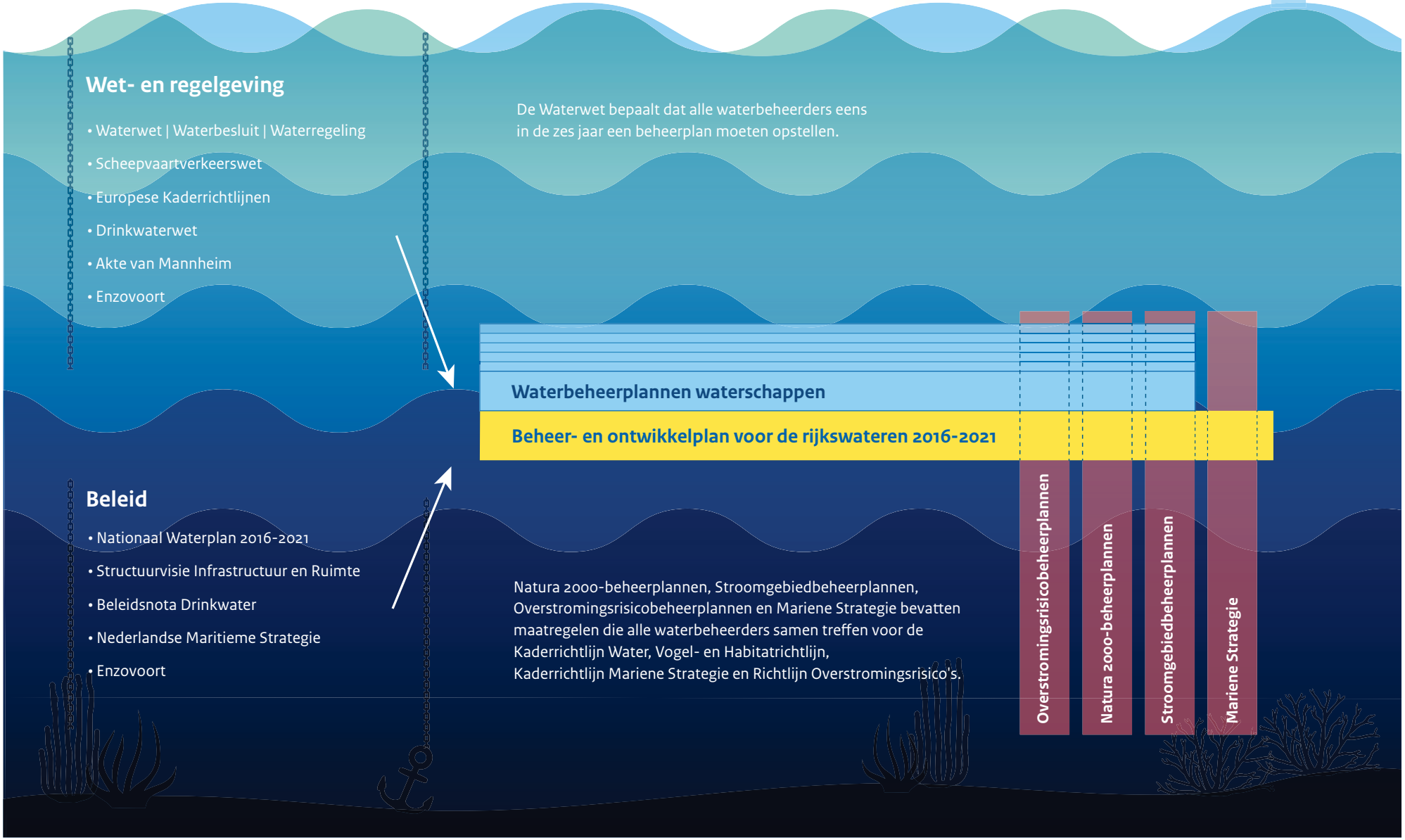

Figuur 3: Samenhang tussen wetgeving, beleid en waterbeheerplannen

schepen zijn sindsdien bepalend voor de classificatie van de vaarweg. De CEMT-classificatie is verwerkt in de Richtlijnen Vaarwegen uit 2011 en het supplement uit 2013. Deze richtlijnen zijn uitgangpunt voor Rijkswaterstaat.

Scheepvaartverkeerswet

De Scheepvaartverkeerswet bevat regels voor het scheepvaartverkeer op de binnenwateren en op de territoriale zee. Het doel van deze wet is het verzekeren van veilig en vlot verkeer over water, het in stand houden van de bruikbaarheid van vaarwegen, en het voorkomen of beperken van schade door scheepvaartverkeer aan oevers, waterkeringen en kunstwerken. De wet en de daarop gebaseerde AMvB 's stellen regels voor het deelnemen aan het scheepvaartverkeer op vaarwegen, waaronder het varen en het gebruik van ligplaatsen en het nautisch beheer.

Op grond van de Scheepvaartverkeerswet is het Binnenvaartpolitiereglement vastgesteld waarin regels en verplichtingen staan voor het scheepvaartverkeer. Voor de wateren onder de Akte van Mannheim geldt het Rijnvaartpolitiereglement dat de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR) heeft vastgesteld. Dit reglement is opgenomen als Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB) onder de Scheepvaartverkeerswet. Op grond die wet is de minister van IenM bevoegd gezag voor het nautisch beheer van de rijkswateren. De minister van IenM kan die taak overdragen aan ander bevoegd gezag.

Besluit algemene regels ruimtelijke ordening

In het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro), ook wel bekend als de AMvB ruimte, heeft het Rijk vastgelegd hoe nationale belangen 'doorwerken' in de ruimtelijke plannen van de decentrale overheden, zoals bestemmingsplannen. Het voorziet in de juridische borging van het nationaal ruimtelijk beleid. Het bevat regels voor de inhoud van ruimtelijke plannen van andere overheden, daar waar die raken aan nationale belangen. Het Barro bevat regels voor het kustfundament, de grote rivieren, de Waddenzee en het Waddengebied, de primaire waterkeringen buiten het kustfundament, het IJsselmeergebied (uitbreidingsruimte), de veiligheid langs rijksvaarwegen, de verstedelijking van het IJsselmeergebied en de toekomstige rivierverruiming van de Maastakken. Op het gebied van de ruimtelijke ordening heeft Rijkswaterstaat geen zelfstandige bevoegdheden. Wel zijn gemeenten verplicht om met Rijkswaterstaat te overleggen over bestemmingsplannen en de bepalingen uit het Barro.

1.4 De beleidsopdracht

Rijkswaterstaat is de uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM). De beleidsdoelen van het ministerie zijn verankerd in het Nationaal Waterplan 2016-2021, de Beleidsnota Noordzee, de Beleidsnota Drinkwater, de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte, de Beleidsbrief Modernisering milieubeleid en het Bestuursakkoord Water. Op onderdelen is dat beleid nader uitgewerkt of vernieuwd in beleidsbrieven zoals de Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025. Tenzij anders afgesproken, voert Rijkswaterstaat geen beleid uit van andere departementen. Afgelopen jaren is veel rijksbeleid – inclusief de uitvoering – gedecentraliseerd naar provincies en gemeenten. De rijkswateren en de natuur in de rijkswateren zijn geen onderwerp van die decentralisatie.

Nationaal Waterplan 2016-2021

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 (NWP) bevat de basisprincipes, uitgangspunten en ontwikkelingsrichting voor het nationaal waterbeleid voor de periode 2016-2021 en vormt daarmee een belangrijk uitgangspunt voor het beheer van de rijkswateren. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 zet in op een robuust en toekomstgericht watersysteem. Vanuit deze ambitie dienen zich twee grote opgaven aan: een fundamenteel ander waterveiligheidsbeleid en de introductie van het voorzieningenniveau voor zoetwater.

Deze beleidskeuzen hebben – soms pas op termijn – gevolgen voor het beheer van de rijkswateren. Voor de planperiode volstaat veelal voortzetting van het bestaande beheer en onderhoud. Wel start Rijkswaterstaat met de voorbereidingen op de aangekondigde veranderingen zoals de nieuwe normering voor waterkeringen, toetsing van regionale waterkeringen, voorzieningenniveaus en de alternatieve zoetwateraanvoer voor West-Nederland. De betekenis van de Deltabeslissingen ligt vooral in de ambitie de watersystemen op lange termijn klimaatbestendig in te richten. Dat draagt bij aan een gezonde leefomgeving en een aantrekkelijk investeringsklimaat

Het NWP 2016-2021 continueert de inzet op integraal waterbeheer en de watersysteembenadering. Het legt meer nadruk op het meekoppelen van andere (nationale) opgaven en ontwikkelingen. Een gebiedsgerichte aanpak is daarbij de standaard. Die krijgt onder andere vorm via de vernieuwing van het MIRT. De belangrijkste onderwerpen zijn:

- De grondgedachte is dat het waterbeheer in de toekomst moet kunnen anticiperen op nieuwe inzichten of veranderende omstandigheden.
- Iedereen in Nederland krijgt hetzelfde beschermingsniveau met extra bescherming voor plaatsen van grote economische waarde. Het beleid is gericht op meerlaagsveiligheid. Er komen nieuwe normen op basis van overstromingskansen.
- De lopende uitvoeringsprogramma's als het Hoogwaterbeschermingsprogramma, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken blijven volgens afspraak doorlopen.

- Het zoetwaterbeleid verandert. Er ontstaat in de toekomst een groeiend tekort aan zoetwater. Het Rijk wil daarom aangeven hoeveel zoetwater beschikbaar is zodat gebruikers daarmee rekening kunnen houden. Op korte termijn moet het hoofdwatersysteem robuuster en minder kwetsbaar worden.
- De waterkwaliteit is aanzienlijk verbeterd. Het bereiken van de ecologische doelen is nog een opgave. Het verbeterprogramma waterkwaliteit voor de rijkswateren wordt daarom voortgezet. Het kabinet heeft voor deze planperiode de financiële middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van zowel de Europese Kaderrichtlijn Water als de Natura 2000-beheerplannen in de grote wateren.

Beleidsnota Noordzee

Vanaf één kilometer uit de kust is de Noordzee niet provinciaal of gemeentelijk ingedeeld. Het Ministerie van IenM heeft op zee een andere rol en taak dan op land. Daarom hebben de Ministeries van IenM, Defensie en EZ een aparte beleidsnota voor de Noordzee opgesteld. Dat is een bijlage bij het NWP 2016-2021. Rijkswaterstaat is coördinerend beheerder. In de beleidsnota staat het ruimtegebruik centraal. Het bevat een afwegingskader om nieuwe initiatieven te beoordelen op de gevolgen voor het milieu en de ruimtelijke kwaliteit.

Beleidsnota Drinkwater

Volgens de Drinkwaterwet is de beschikbaarheid en veiligheid van drinkwater een 'vitale publieke dienst van nationaal belang'. De Beleidsnota Drinkwater bevat daarom – aanvullend op de bescherming door de Europese Kaderrichtlijn Water en de Waterwet – een aantal uitgangspunten en maatregelen, zoals de uitwerking van de zorgplichtbepaling en de preventieladder en de aanwijzing van strategische voorraden ruwwater. Deze acties richten zich ook op Rijkswaterstaat.

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte

De Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) bevat het ruimtelijk beleid van het Rijk en is ook de actualisatie van de Nota mobiliteit. Kernpunten daarin zijn dat water en spoor de groei van het goederenvervoer zoveel mogelijk moeten opvangen en de bestaande infrastructuur beter moet worden benut. Bereikbaarheid, veiligheid en betrouwbare reistijden zijn daarbij belangrijke randvoorwaarden. Deze ambities zijn vertaald naar streefbeelden voor breedte, diepte en doorvaarthoogte van zeetoegangsgeulen, hoofdtransportassen, hoofdvaarwegen en overige rijksvaarwegen, en de afmetingen van schepen die van deze vaarwegen gebruikmaken. Het Rijk streeft naar het scheiden van de beroeps- en recreatievaart. Dit komt de veiligheid ten goede en bevordert de doorstroming van het verkeer op het water. De Basisvisie Recreatietoervaartnet (BRTN) is hierbij het uitgangspunt.

Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025

De Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025 – en de daarbij behorende beleidsagenda – sluit nauw aan bij het kabinetsbeleid voor topsectoren en de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte. De kernelementen van de maritieme strategie zijn onder meer concurrentiekracht, kennis en innovatie, human capital en buitenlandse handel. Maar ook het beter benutten van de rijksvaarwegen en het stimuleren van short sea vervoer tussen zeehavens in Europa. Daarmee is de beleidsnota een rijksbrede visie.

Het werkprogramma Zeevaart bevat het rijksbeleid voor de Nederlandse zeevaartsector, voor schepen die onder Nederlandse vlag varen, voor de bescherming van en toegang tot de Nederlandse havens en kust, en voor het Caribisch deel van het koninkrijk. Voor het vaarwegbeheer vraagt de strategie een aanscherping op de rol en taken bij vaarwegmarkering, noodsleephulp, Search and Rescue en het bergen van wrakken. Voor zeehavens vraagt de Maritieme Strategie dat havenbedrijven en Rijkswaterstaat het nautisch beheer en de verkeersbegeleiding beter op elkaar afstemmen. Voor de binnenvaart vraagt de Maritieme Strategie:

- Gebiedsontwikkeling en kwaliteit leefomgeving mee te nemen in MIRT-verkenningen.
- Maatwerkafspraken te maken met de sector als vervolg op de eerder doorgevoerde sobere en efficiënte bediening van bruggen en sluizen.
- Bestaande ligplaatsen – ook die van andere vaarwegbeheerders – beter te benutten.
- Versobering en efficiëntie uit te werken voor walvoorzieningen, oevers en vaargeulen.

Beroepsvaart en recreatievaart zijn – uit het oogpunt van verkeersveiligheid – beide volwaardige verkeersdeelnemers. Ook recreatievaart moet veilig gebruik kunnen maken van de rijksvaarwegen, inclusief de sluizen. Maar bij aanleg, beheer en onderhoud van de infrastructuur ligt de prioriteit van het Rijk bij het goederenvervoer. De Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025 bevestigt de differentiatie van de onderhoudsinspanning. Het Ministerie van IenM stelt hogere eisen aan het onderhoud van aanlooproutes naar zeehavens en hoofdtransportassen dan aan de overige rijksvaarwegen. Daarnaast moeten er elke dertig kilometer (overnachtings) ligplaatsen zijn, en bedraagt de structurele maximale wachttijd bij sluizen dertig minuten.

Beleidsbrief modernisering milieubeleid

In de Aanpak modernisering milieubeleid beschrijft het Ministerie van IenM de aanpak voor het milieu- en duurzaamheidsbeleid van de 21e eeuw. De nieuwe werkwijze omvat twee hoofdelementen. Ten eerste de integratie van milieu en duurzaamheid in andere maatschappelijke thema's en ten tweede het vormen van coalities en samenwerkingsverbanden. Zo zijn gezondheid, veiligheid en duurzaamheid voortaan uitgangspunten bij het ontwerpen en

aanleggen van nieuwe infrastructuur. Dat heeft invloed op de keuze van bouwmaterialen en energieverbruik. Met de aanpak erkent het Rijk dat de grote maatschappelijke vraagstukken alleen in samenwerking tussen overheden, maatschappelijke organisaties, marktpartijen en burgers kunnen worden aangepakt.

Bestuursakkoord Water

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 en de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte zijn alleen bindend voor het ministerie en haar uitvoeringsorganisaties. De provincies stellen kaders voor de regionale wateren. Zij maken waterplannen en omgevingsvisies die waterschappen uitwerken in hun waterbeheerplannen. Aanleg, beheer en onderhoud van regionale wateren staan niet los van die in de rijkswateren. In het Bestuursakkoord Water hebben gemeenten, waterschappen, provincies en het Rijk samenwerkingsdoelen en afspraken vastgelegd. De hoofdlijnen van het Bestuursakkoord Water zijn:

- Doelmatiger werken in de waterketen en het watersysteem. Minder bestuurlijke drukte. De komende periode moet er 'meer voor minder' met een lastenvermindering voor het waterbeheer.
- Er wordt een aantal acties in gang gezet zoals areaaloverdrachten, automatisering van vergunningverlening en handhaving, het nieuwe hoogwaterbeschermingsprogramma en samenwerking bij het ontwikkelen en beheren van data en ICT-systemen.

1.5 De financiële kaders en prestatieafspraken

Rijkswaterstaat werkt binnen de budgettaire kaders uit de Meerjarenbegroting van het Ministerie van IenM. De begroting maakt onderscheid in het Deltafonds (DF) voor waterveiligheid, zoetwatervoorziening en waterbeheer, en het Infrafonds (IF) voor rijksvaarwegen. Binnen een fonds is er onderscheid in investeren, beheer en onderhoud en vervanging en renovatie. Dit Bprw is gebaseerd op de rijksbegroting voor 2016. De maatregelen voor beheer en onderhoud passen binnen de meerjarige prestatieafspraken tussen het Ministerie van IenM en Rijkswaterstaat. De aanlegmaatregelen zijn gebaseerd op het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport 2016.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Verkeersmanagement (Infrafonds art. 15.01)	8.412	8.412	8.412	8.412	8.412	8.412
Verkeersmanagement landelijke taken (Infrafonds art. 15.06.02)	4.920	4.920	4.920	4.920	4.920	4.931
Totaal verkeersmanagement	**13.332**	**13.332**	**13.332**	**13.332**	**13.332**	**13.343**
Beheer en onderhoud (Infrafonds art. 15.02.01)	288.426	281.187	274.755	271.510	265.773	194.361
Beheer en onderhoud landelijke taken (Infrafonds art. 15.06.02)	4.983	4.746	4.726	4.737	4.729	4.950
Totaal beheer en onderhoud	**293.409**	**285.933**	**279.481**	**276.247**	**270.502**	**199.311**
Sectorspecifieke ICT landelijke taken (Infrafonds art. 15.06.02)	14.958	12.058	12.058	12.058	12.058	12.081
Basisinformatie landelijke taken (Infrafonds art. 15.06.02)	1.949	2.093	2.093	2.093	2.093	2.101
Overige landelijke taken (Infrafonds art. 15.06.02)	3.305	3.276	3.254	3.277	3.286	3.341
Totaal sectorspecifieke ICT, basisinformatie en overige landelijke taken	**20.212**	**17.427**	**17.405**	**17.428**	**17.437**	**17.523**
Totaal verkeersmanagement, beheer en onderhoud en landelijke taken	**326.953**	**316.692**	**310.218**	**307.007**	**301.271**	**230.177**

Tabel 1: Financiering verkeersmanagement, beheer en onderhoud en landelijke taken hoofdvaarwegennetwerk voor 2016-2021 (in €1000,- , prijspeil 2015). De landelijke taken komen ten goede aan verkeersmanagement, beheer en onderhoud, vervanging en aanleg hoofdvaarwegennet. Het gaat onder meer om het verzamelen van basisinformatie, onderhouden van ICT-systemen, het inspecteren van areaal en de ontwikkeling van kennis en innovatie.

Financiële kaders voor assetmanagement

Rijkswaterstaat legt de te leveren prestaties voor beheer, onderhoud, watermanagement en scheepvaartverkeersmanagement voor meerdere jaren vast in een zogenoemde Service Level Agreement (SLA) met het Ministerie van IenM. De bestaande afspraken gelden voor de periode 2013-2016. Begin 2016 worden afspraken gemaakt voor de periode 2017-2020. Rijkswaterstaat ontvangt jaarlijks een budget van het Ministerie van IenM voor het

realiseren van deze prestaties. Bij grote prijsstijgingen of bezuinigingen, staat de realisatie van de afgesproken prestaties onder druk. Dit kan leiden tot bijstelling van de te leveren prestaties. De tabellen 1 en 2 bevatten de budgetten uit de begroting 2016 voor het realiseren van deze afspraken.

Na afloop van iedere periode waarover prestatieafspraken zijn gemaakt, maken het ministerie en Rijkswaterstaat nieuwe afspraken. Dan wordt ook bezien of aanpassing van de prestatieafspraken nodig is door ontwikkelingen in het beleid en/of de markt. Ook de wensen van de gebruikers leiden soms tot het aanpassen van de prestatieafspraken.

Als de middelen voor beheer en onderhoud beperkt zijn, zijn keuzes nodig. Rijkswaterstaat wil dat de risico's voor het onvoldoende functioneren van de netwerken zo klein mogelijk zijn. Daarom hebben werkzaamheden die urgent zijn, of grote maatschappelijke belangen dienen, prioriteit. Werkzaamheden die uitstel kunnen verdragen, worden later uitgevoerd. Rijkswaterstaat bespreekt zijn keuzes met andere overheden en belangenorganisaties en hanteert daarbij een aflopende prioriteitsvolgorde (zie volgende alinea).

Prioriteiten voor beheer en onderhoud hoofdwatersysteem:

- de wettelijke taken voor waterveiligheid;
- de wettelijke taken voor voldoende zoetwater, schoon en gezond water;
- bij regulier onderhoud: het behoud van de functionaliteit van het netwerk;
- bij groot onderhoud: de zorg voor veiligheid;
- de (overige) gebruiksfuncties.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Watermanagement (Deltafonds art. 3.01)	6.991	6.989	6.989	6.989	6.989	6.989
Watermanagement landelijke taken (Deltafonds art. 5.02.01.0005)	3.893	3.895	3.895	3.895	3.895	3.906
Totaal watermanagement	**10.884**	**10.884**	**10.884**	**10.884**	**10.884**	**10.895**
Beheer en onderhoud waterveiligheid (Deltafonds art. 3.02.01)*	144.667	101.778	103.121	96.398	69.707	100.408
Beheer en onderhoud zoetwatervoorziening (Deltafonds art. 3.02.02)	17.416	11.614	17.409	17.416	17.409	17.410
Totaal 3.02.01 en 3.02.02	**162.083**	**113.392**	**120.530**	**113.814**	**87.116**	**117.818**
Beheer en onderhoud landelijke taken waterveiligheid (Deltafonds art. 5.02.01.0006)	6.820	6.820	6.820	6.820	6.820	6.832
Beheer en onderhoud landelijke taken zoetwatervoorziening (Deltafonds art. 5.02.01.0007)	2.136	2.310	2.310	2.310	2.310	2.317
Totaal beheer en onderhoud (inclusief landelijke taken)	**171.039**	**122.522**	**129.660**	**122.944**	**96.246**	**126.967**
Sectorspecifieke ICT landelijke taken (Deltafonds art. 5.02.01)	23.248	18.148	18.148	18.148	18.148	18.181
Basisinformatie landelijke taken (Deltafonds art. 5.02.01)	25.543	24.758	24.756	24.383	24.383	24.412
Overige landelijke taken (Deltafonds art. 5.02.01)	11.639	11.634	11.618	11.636	11.643	9.741
Totaal sectorspecifieke ICT, basisinformatie en overige landelijke taken	**60.430**	**54.540**	**54.522**	**54.167**	**54.174**	**52.334**
Totaal verkeersmanagement, beheer en onderhoud en landelijke taken	**242.353**	**187.946**	**195.066**	**187.995**	**161.304**	**190.196**

Tabel 2: Financiering watermanagement, beheer en onderhoud en landelijke taken hoofdwatersysteem voor de periode 2016-2021 (in €1000,- , prijspeil 2015). De landelijke taken komen ten goede aan watermanagement, beheer en onderhoud, vervanging en aanleg hoofdwatersysteem. Het gaat onder meer om het verzamelen van basisinformatie, onderhouden van ICT-systemen, het inspecteren van areaal en de ontwikkeling van kennis en innovatie.

*Voor beheer en onderhoud waterveiligheid is voor deze periode aanvullend totaal 79 mln. € beschikbaar. Dit bedrag heeft Rijkswaterstaat uit het Deltafonds ontvangen.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Waterveiligheid (Deltafonds art.1)	661.112	598.784	630.689	634.031	524.430	856.719
Zoetwatervoorziening (Deltafonds art. 2)	49.603	46.229	26.334	31.970	32.418	26.426
Rijksvaarwegen (Infrafonds art. 15.03 en 15.04)**	133.074	182.551	233.725	157.731	128.047	218.354
Totaal investeren in waterveiligheid, zoetwater-voorziening en vaarwegen	**843.789**	**827.564**	**890.748**	**823.732**	**684.895**	**1.101.499**

Tabel 3: Budgettaire gevolgen van investeren in waterveiligheid (Deltafonds art.1) zoetwatervoorziening (Deltafonds art. 2) en vaarwegen (Infrafonds art. 15) in de periode 2016-2021 (in €1000, -, prijspeil 2015). Onder de uitgaven voor waterveiligheid is ook het budget voor het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma (Deltafonds art.1.02) opgenomen (inclusief de 'dijkrekening' voor de verbetering van primaire keringen in beheer bij de waterschappen).
** Voor de realisatie van de Zeetoegang IJmond is in 2025, 2026 en 2027 resp. 154.859, 187.170 en 229.216 k€ gereserveerd. Na positief realisatiebesluit vindt budgettaire verwerking plaats (Voorjaarsnota 2016/Ontwerpbegroting 2017).

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
KRW-maatregelen (Deltafonds art 7.01)	22.217	25.738	37.182	53.489	80.050	82.961
Overige aanleg waterkwaliteit (Deltafonds art. 7.02)	2.130	3.276	767	767	20.889	0
Totaal investeren in waterkwaliteit	**24.347**	**29.014**	**37.949**	**54.256**	**100.939**	**82.961**

Tabel 4: Budgettaire gevolgen van investeren in waterkwaliteit, het KRW-maatregelenprogramma 2016-2021 (Deltafonds art.7) tussen 2016 en 2021 (in €1000, -, prijspeil 2015).

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Hoofdvaarwegennet (Infrafonds art. 15.02.04)	122.921	74.916	53.251	3.198	17.371	0
Hoofdwatersysteem(Deltafonds art. 3.02.03)	37.263	20.704	20.704	20.682	3.807	16.317
Totaal vervanging en renovatie	**160.184**	**95.620**	**73.955**	**23.880**	**21.178**	**16.317**

Tabel 5: Budgettaire gevolgen van de uitvoering van vervanging en renovatie van kunstwerken in de periode 2016-2021 (in €1000, -, prijspeil 2015).

Prioriteiten voor beheer en onderhoud vaarwegen:

- de toegankelijkheid van de zeehavens;
- bij regulier onderhoud: het behoud van de functionaliteit van het netwerk;
- bij groot onderhoud: de zorg voor veiligheid;
- bij rijksvaarwegen: onderhoud van de (internationale) hoofdtransportassen;
- de (overige) gebruiksfuncties.

Financiële kaders voor aanleg (projectsturing MIRT)

Voor aanleg van nieuwe en de verbetering van bestaande onderdelen van een netwerk worden binnen het kader van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport projectafspraken gemaakt. Het gaat per project over het te leveren product, de start- en opleverdatum en het taakstellende budget met daarnaast afspraken over de verantwoordelijkheids- en risicoverdeling. Rijkswaterstaat is de uitvoerder van aanleg- en verbeterprojecten. De verschillen in budget tussen opeenvolgende begrotingsjaren ontstaan omdat het gereserveerde budgetten betreft voor specifieke projecten. Zo zijn de bedragen voor 2016 en 2017 (zie Tabel 3) het gevolg van de realisatie van compenserende zoetwatermaatregelen om de Haringvlietsluizen vanaf 2018 gedeeltelijk open te zetten (Kierbesluit). De afspraken binnen het MIRT worden jaarlijks in overleg met alle betrokken partijen geëvalueerd. De uitvoering van projecten kan daarom afwijken van wat in het Bprw 2016-2021 is vermeld.

Financiële kaders voor vervanging en renovatie

De meeste natte kunstwerken zijn halverwege de vorige eeuw gebouwd. Daarom ontstaat de komende decennia een toenemende behoefte aan vervanging of groot onderhoud. Om ook in de toekomst over goed functionerende netwerken te beschikken, moet het Rijk tot voorbij 2050 rekening houden met toenemende kosten voor vervanging en renovatie. Het Deltafonds (artikel 3) bevat de

Programma Versobering en Efficiency

De rijksvaarwegen en het hoofdwatersysteem in Nederland zijn van goede kwaliteit. Om dat zo te houden is dagelijks beheer en onderhoud nodig. Bezuinigingen door het kabinet dwingen Rijkswaterstaat daarbij tot scherpe keuzes en vragen efficiëntere werkwijzen en inkoopstrategieën.

Versobering
Rijkswaterstaat voert in de planperiode minder vast onderhoud uit aan oevers, kribben, kribvakken en strekdammen. Bovendien verlaagt Rijkswaterstaat het comfort van aanlegplaatsen tot een basisniveau en wordt een deel van de steigers bij einde levensduur vervangen door goedkopere losse buispalen. Ook versobert Rijkswaterstaat de uitrusting van remmingwerken bij sluizen en bruggen en maait Rijkswaterstaat – waar de veiligheid dat toelaat – oevers maximaal een keer per jaar. Daarnaast wordt de bediening van sluizen en bruggen, maar ook het onderhoudsbaggerwerk, aangepast aan de intensiteit van het gebruik.

Efficiënter
Rijkswaterstaat vergroot de rol van de markt bij beheer en onderhoud om zo de kosten te verlagen. Een verdere besparing is mogelijk door werkzaamheden in verschillende regio's te bundelen en door deze voor een langere periode aan te besteden. Zo heeft Rijkswaterstaat meerjarige contracten afgesloten voor het onderhoud aan de zandige kust en voor het conserveren van de stormvloedkeringen.

Wat levert het op?
Alle maatregelen samen zorgen tussen 2011 en 2021 voor een besparing van €1,6 miljard. Dat is ruim vijftien procent van alle uitgaven voor beheer en onderhoud van het rijkswegennet, rijksvaarwegen het hoofdwatersysteem. Met efficiënter werken bespaart Rijkswaterstaat daarvan de helft, ruim €800 miljoen. De rest bespaart Rijkswaterstaat door het niveau van beheer- en onderhoud aan te passen aan de intensiteit van het gebruik van met name de rijkswegen en de rijksvaarwegen. Hiermee levert Rijkswaterstaat zijn bijdrage aan de bezuinigingen waartoe het kabinet heeft besloten. Ook leveren versobering en efficiency de middelen voor het beheer en onderhoud van nieuw areaal (zoals het Máximakanaal) of sterk veranderd areaal (het winterbed na realisatie van Ruimte voor de Rivier).

budgetten die voor het hoofdwatersysteem zijn toegewezen aan het Programma vervanging en renovaties, het Infrafonds (artikel 15) voor de rijksvaarwegen. De concrete projecten zijn opgenomen in het MIRT-projectenoverzicht 2016.

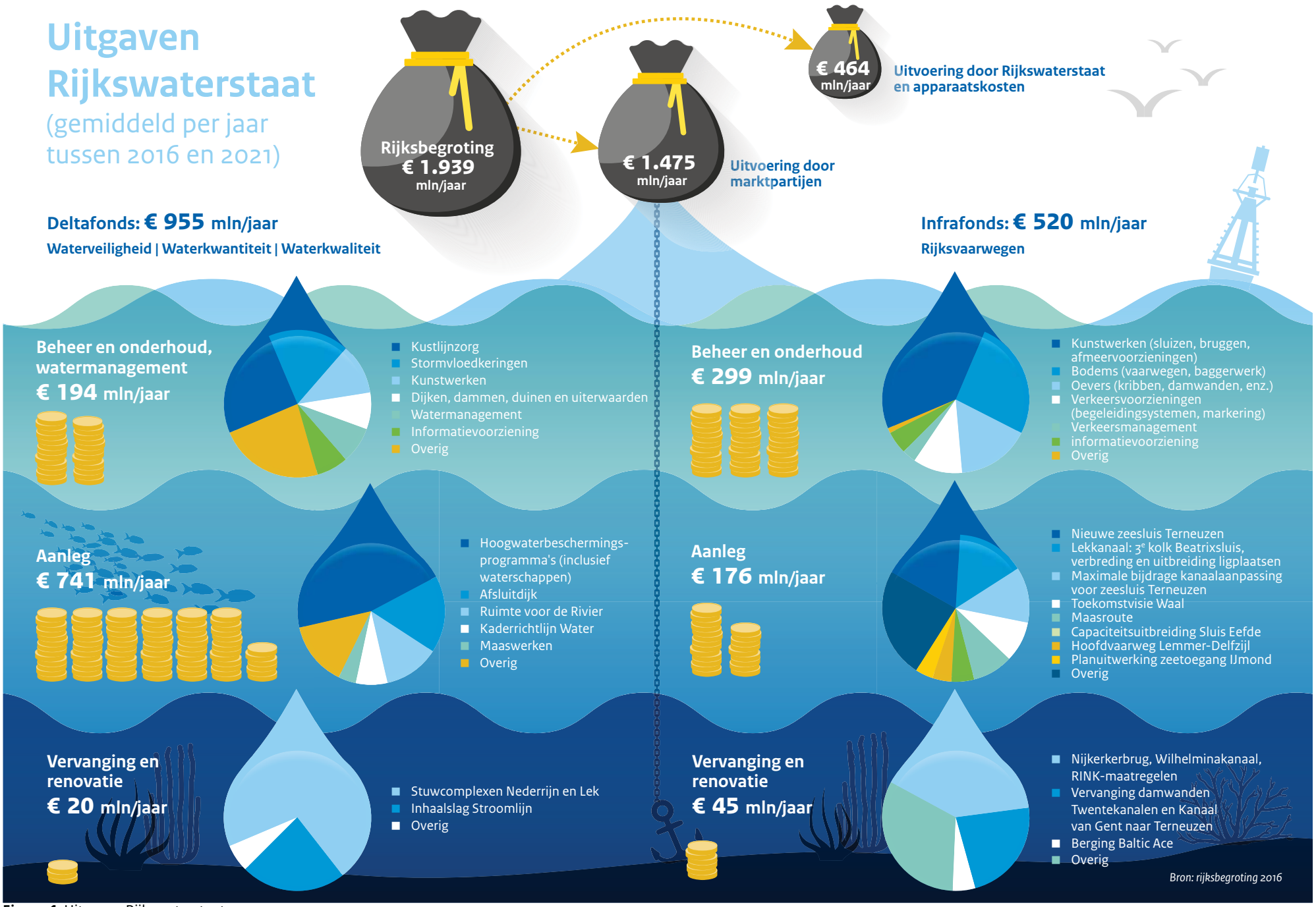

Figuur 4: Uitgaven Rijkswaterstaat

1.6 Totstandkoming

Rijkswaterstaat heeft in een vroeg stadium met andere waterbeheerders, regionale overheden en belangenorganisaties gesproken over het beheer van de rijkswateren. Uit die gesprekken blijkt dat die partijen behoefte hebben aan meer transparantie over rollen, taken en de beheervisie van Rijkswaterstaat. Zo vindt men de rol en taak van Rijkswaterstaat voor gebruiksfuncties vaak niet voldoende helder. Ook moeten de gevolgen van beheer en onderhoud voor de gebruiksfuncties beter in de afwegingen worden meegenomen. Daarnaast vragen belangenorganisaties om een duidelijker afweging tussen gebruiksfuncties op plaatsen waar de minister van IenM bevoegd gezag is.

Prestatieafspraken tussen Ministerie van IenM en Rijkswaterstaat	2014	
	Afspraak	Resultaat
Geplande stremmingen	0,8%	0,2%
Technische beschikbaarheid	99%	99%
Ongeplande stremmingen	0,2%	0,2%
Vaarwegmarkering op orde	95%	95%
Melding stremmingen	97%	97%
Handhaving kustlijn	90%	93%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%	100%
Beschikbaarheid streefpeilen	90%	100%
Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%	93%

Tabel 6: Vergelijking van afgesproken en gerealiseerde prestaties

Voortgang en evaluatie Bprw 2010-2015

In 2011 is begonnen met de structurele monitoring van de uitvoering van in het Bprw 2010-2015 genoemde maatregelen. De voortgang is op hoofdlijnen gerapporteerd in de jaarberichten van Rijkswaterstaat. Het overgrote deel van aanleg, beheer en onderhoud is of wordt, volgens plan uitgevoerd. Een vergelijking van de afgesproken en gerealiseerde prestatie-indicatoren bevestigt dat beeld (zie Tabel 6). De volgende ontwikkelingen zijn van invloed geweest op de realisatie van de voorgenomen maatregelen:

- **Minder budget.** Door bezuinigingen in het regeerakkoord in 2010 was ruim een derde van het budget voor het KRW-maatregelenpakket niet langer beschikbaar. Daarom is het Bprw in 2012 tussentijds herzien. Het KRW-maatregelenpakket, de prognoses voor de toestand in 2015 en het toetsingskader waterkwaliteit vormden de kern van deze herziening. Overige onderdelen van het Bprw bleven ongewijzigd. De opdracht voor versobering en efficiency leidde vanaf 2012 tot grote druk op de beschikbare budgetten voor beheer en onderhoud. Zo wordt een derde van de afmeervoorzieningen langs de rijksvaarwegen aan het einde van de levensduur niet vervangen.

- **Uitgesteld onderhoud**. Binnen de begroting is budget vrijgemaakt – onder andere door heroverwegingen en door sober en efficiënt te werken – voor het wegwerken van uitgesteld onderhoud.

- **Voortschrijdend inzicht**. Sinds het vaststellen van het Bprw 2010-2015 zijn nieuwe feiten bekend geworden en zijn inzichten gewijzigd. Dat voortschrijdend inzicht heeft geleid tot de uitvoering van andere maatregelen dan eerder voorgenomen. Bijvoorbeeld de ontwikkelingen bij de ontgrondingskuilen bij de Oosterscheldekering.

- **Veranderende rol van Rijkswaterstaat.** De veranderende rol van het Rijk betekent dat Rijkswaterstaat niet meer alles zelf doet, maar meer samenwerkt met partners en de markt. Daarbij zoekt Rijkswaterstaat actief naar kansen voor het meekoppelen van maatschappelijke doelen en belangen waarvoor anderen dan het Ministerie van IenM verantwoordelijk zijn. Daarnaast zijn regionale keringen overgedragen aan waterschappen. Ook is de samenwerking met andere waterbeheerders versterkt, onder andere bij de informatievoorziening (Informatiehuis Water), vergunningverlening en handhaving (uniformeren en gezamenlijk ontwikkelen van het instrumentarium) en het verbeteren van de waterkeringen (nieuw Hoogwaterbeschermingsprogramma).

- **De informatievoorziening bij afwijkende omstandigheden en calamiteiten.** Er was meer vraag naar 'online' waterberichtgeving dan de ICT aan kon, waardoor systemen uitvielen. Die systemen zijn vervangen of de capaciteit ervan is vergroot.

PlanMER

Het Bprw is op grond van Europese en nationale regelgeving een m.e.r.-plichtig plan. Bij het ontwerp van het Bprw is daarom – mede ter ondersteuning van de besluitvorming – een milieueffectrapport (planMER) opgesteld. Daarmee is voldaan aan de m.e.r.-

regeling uit de Wet milieubeheer. In het planMER is onderzocht welke effecten de maatregelen uit het Bprw 2016-2021 hebben op natuur en milieu. De effecten zijn bepaald ten opzichte van een referentiesituatie. Dat is de situatie waarin de autonome ontwikkeling is ingeschat en de effecten van het huidig beheer en bestaande plannen en programma's zijn opgenomen. Bij dat laatste gaat het om plannen waarover de besluitvorming niet via het Bprw plaatsvindt. De effecten hiervan hoeven niet (opnieuw) beoordeeld te worden in het kader van het Bprw.

De conclusie van het planMER is dat het Bprw 2016-2021 geen 'nieuwe' maatregelen bevat die – alleen of in cumulatie met de effecten van andere maatregelen – negatieve milieueffecten hebben. In het planMER is ook een beoordeling opgenomen van de maatregelen in het Bprw op de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen, de zogenoemde 'voortoets' en 'passende beoordeling'. De voortoets signaleert dat in Natura 2000-gebieden significant negatieve effecten niet altijd zijn uit te sluiten. De passende beoordeling concludeert voor alle gevallen dat significant negatieve gevolgen voorkomen kunnen worden met mitigerende maatregelen.

De Commissie voor de m.e.r. heeft een toetsingsadvies uitgebracht over het planMER. De Commissie is van oordeel dat het planMER de essentiële informatie bevat om een besluit te nemen over het Bprw 2016-2021, waarin het milieubelang volwaardig wordt meegewogen. Er wordt bij vervolgbesluiten wel bijzondere aandacht gevraagd voor de mogelijke effecten op natuur. Volgens de Commissie zijn deze mogelijk niet in alle gevallen te mitigeren. De aanbevelingen van de Commissie om de meerwaarde van de m.e.r.-procedure te vergroten zal Rijkswaterstaat meenemen bij de voorbereiding op het volgende Bprw.

Zienswijzen

Het ontwerpBprw 2016-2021 en het planMER hebben van 23 december 2014 tot en met 22 juni 2015 ter inzage gelegen. In deze periode zijn er in totaal 31 zienswijzen ingediend, van 35 verschillende partijen. De reacties zijn afkomstig van overheden (11), maatschappelijke organisaties (10) en particulieren (14). Rijkswaterstaat reageert op alle zienswijzen in de Nota van antwoord (zie bijlage 1). Hierin is verantwoord op welke wijze met de binnengekomen zienswijzen is omgegaan. De Nota van antwoord bevat een samenvatting van de zienswijzen, standpunten van het bevoegd gezag en geeft aan waar zienswijzen aanleiding waren voor aanpassing van het ontwerpBprw of de planMER.

De verscheidenheid aan ontvangen zienswijzen is groot. Zwaartepunt ligt bij het thema waterkwaliteit. De zienswijzen hebben niet geleid tot koerswijzigingen in het voorgenomen beheer en onderhoud. Wel is het Bprw op tal van plaatsen verhelderd en zijn keuzen meer concreet gemaakt en explicieter onderbouwd. Het gaat daarbij onder andere om de verbreding van de missie van Rijkswaterstaat met 'duurzame leefomgeving', de hiërarchie tussen de kerntaken en de gebruiksfuncties, het verbeteren van de regionale waterkeringen, het realiseren van de KRW- en Natura 2000-doelen, de classificering van de vaarwegen en het beheer en onderhoud daarvan.

De Nota van antwoord bevat ook de ambtshalve wijzigingen die het gevolg zijn van aanpassingen van het beleidskader in het Nationaal Waterplan 2016-2021 en wijzigingen als gevolg van nieuwe ontwikkelingen die zich hebben voorgedaan tussen de publicatie van het ontwerp en de vaststelling van het definitieve Bprw zoals de Verklaring van Amersfoort, de herziening van de Beleidslijn Kust en de Beleidslijn grote rivieren, voortgang van de grote projecten en de nieuwe Rijksbegroting. Ook is het ontwerpplan op enkele punten redactioneel en qua vormgeving verbeterd.

2. Assetmanagement

Maatschappelijke en economische wensen – maar ook kosten en risico's – bepalen wat er wel of niet mogelijk is. Daarom maken Rijkswaterstaat en het Ministerie van Infrastructuur en Milieu 'prestatieafspraken' over bijvoorbeeld waterveiligheid en vlot en veilig verkeer over water. Over hoe weinig een vaarweg gestremd mag zijn, over de betrouwbaarheid van de streefpeilen, of het handhaven van de basiskustlijn. Die afspraken zijn leidend voor het beheer en onderhoud van de rijkswateren en de sluizen, bruggen en stuwen daarin. Op welke principes zijn aanleg, beheer en onderhoud gebaseerd?

- Waar de grootste maatschappelijke risico's liggen wil Rijkswaterstaat een hoge betrouwbaarheid bieden. Voor het op diepte houden van de hoofdtransportassen gelden daarom strengere eisen dan voor de vaarweg in de Randmeren. En het onderhoud aan stormvloedkeringen gaat voor het onderhoud aan vistrappen.
- Netwerkprestaties zijn leidend. Dat betekent dat een tijdelijk functieverlies van een brug, sluis en waterkering acceptabel is als de vaarwegen samen de scheepvaart aankunnen, als waterkeringen samen de afgesproken waterveiligheid kunnen bieden.
- Er is altijd een actuele planning voor vervanging en renovatie. Bruggen, stuwen en sluizen moeten door veroudering en slijtage gemiddeld eenmaal per honderd jaar worden vervangen. Omdat de meeste voor 1950 zijn gebouwd, zijn er veel aan vervanging toe.
- Beschermen van vitale kunstwerken tegen moedwillige vernieling om onveilige situaties te voorkomen en om de continuïteit van het waterbeheer en de scheepvaart te borgen.
- Gronden die nodig zijn voor het bestaand of toekomstig netwerk, voor compensatie en ruil, of die bijdragen aan de energiedoelstellingen van de rijksoverheid zijn strategisch en blijven in eigendom.

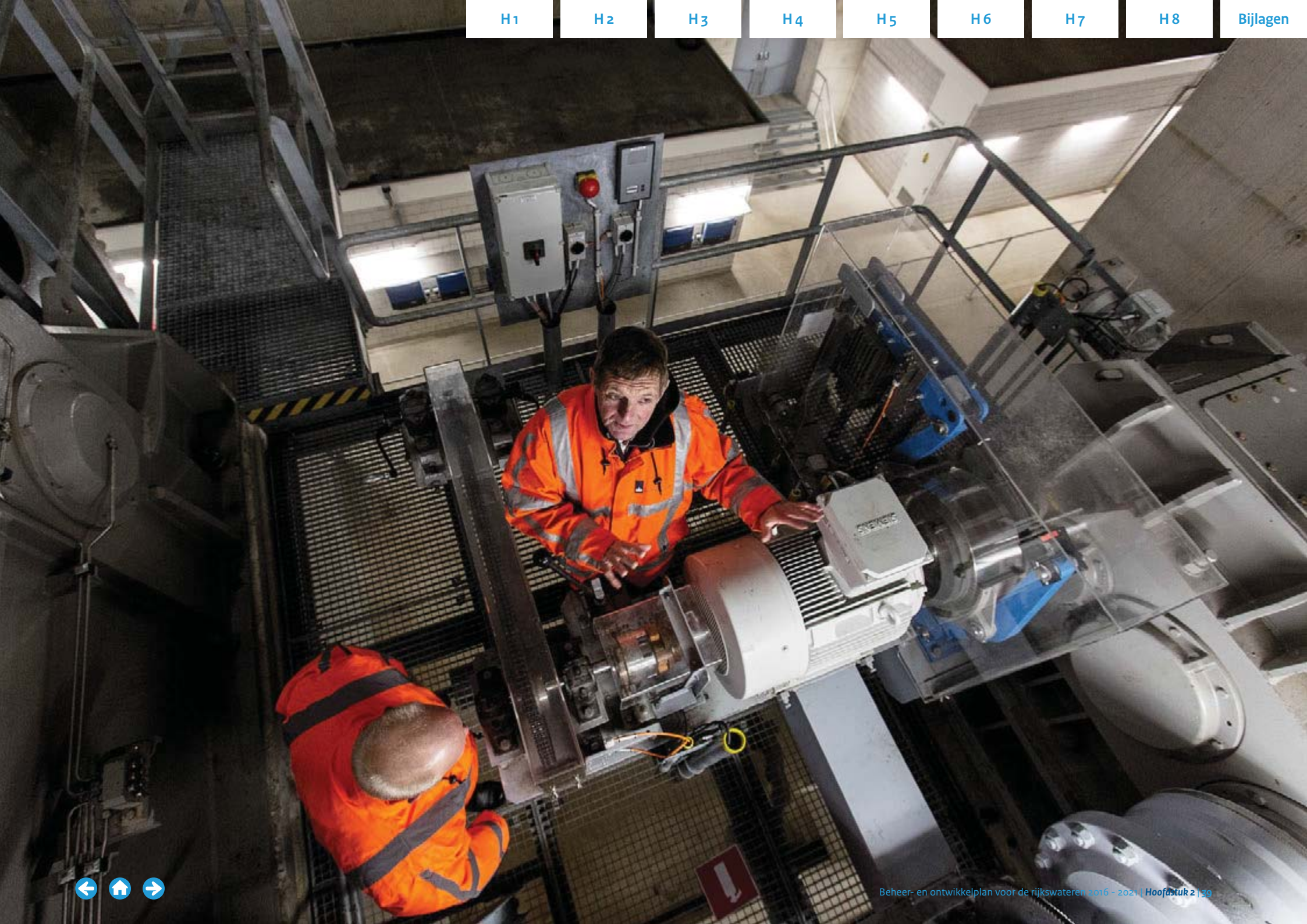

2.1 Wat is assetmanagement?

Rijkswaterstaat gebruikt de term 'assetmanagement' als werkwijze voor een doelmatig beheer van zijn areaal en de objecten daarin. Doel is om – gegeven de beschikbare middelen – de netwerken optimaal te laten presteren. Optimaal betekent dat kosten, prestaties en risico's in balans zijn. Daarbij houdt Rijkswaterstaat rekening met bijvoorbeeld de eisen die vanuit hoogwaterveiligheid aan rivieren worden gesteld en met de eisen die gebruikers stellen aan vaarwegen, de waterkwaliteit of de hoeveelheid zoetwater. Rijkswaterstaat doet dat kosteneffectief, met kennis van maatschappelijk geaccepteerde risico's, duurzaam en binnen de wet- en regelgeving.

De kern van assetmanagement is dat de beheerder op elk moment inzicht heeft in zowel het functioneren van de netwerken als in de omvang, aard en onderhoudstoestand van arealen en objecten in deze netwerken. Deze informatie is eenduidig en toegankelijk in systemen vastgelegd. Rijkswaterstaat hanteert bij assetmanagement een 'Life Cycle Cost-benadering' en maakt afwegingen voor aanleg, renovatie en onderhoud in rationele samenhang over de hele levenscyclus. Met de areaalinformatie en de 'Life Cycle Cost-benadering' bepaalt Rijkswaterstaat onderhoud en vervanging langjarig en trendmatig. Het is tevens de onderbouwing voor de rijksbegroting.

Rijkswaterstaat maakt bij het realiseren van werken in grote mate gebruik van de markt. Dit gebeurt met verschillende contractvormen zoals DBFM (Design, Build, Finance and Maintain), prestatiecontracten en D&C (Design and Construct). DBFM is de meest vergaande vorm van uitbesteding van diensten. Bij prestatiecontracten betaalt Rijkswaterstaat de aannemer jaarlijks voor een bepaalde afgesproken prestatie. Design and Construct is een contractvorm waarin de opdrachtnemer ontwerpt en bouwt, maar Rijkswaterstaat financiert en onderhoudt.

Primaire waterkeringen	249 km
waarvan dijken	86 km
waarvan dammen	115 km
waarvan duinen	35 km
waarvan kunstwerken	13 km
Regionale waterkeringen	480 km
Waterkeringen langs kanalen	461 km
Water	90.310 km²
waarvan Caribisch gebied	22.452 km²
Vaarwegen	6.972 km
waarvan in zee	3.513 km
Kanalen	428 km
Waddenzeekwelders	3.565 ha
Rivieren	845 km
Natuurvriendelijke oevers	867 km
Uiterwaarden	38.157 ha
Schutsluiskolken	131
Uitwateringssluiskolken	92
Gemalen	17
Beweegbare bruggen	120
Vaste bruggen	205
Overnachtingshavens (meer dan 10 plaatsen)	6

Vistrappen	16
Stuwcomplexen	10
Stormvloedkeringen	5
Hoogwaterkeringen	3
Aanleg- en afmeervoorzieningen	9.246
Remmingwerken	2.649
Bediende bruggen en sluizen	251
Damwanden langs de oevers	680 km
Met steen beklede oevers	351 km
Oevers met stortsteen bekleed	631 km
Kribvakken	907 km
Strekdammen	170 km
Kribben	5.766
Fauna-uitstapplaatsen	865
Watermeetstations	184
Radarposten	131
Camera's	959
Bakens	5.782
Vuurtorens	23
Boeien	1676
Tonnen en drijfbakens	7.437
Borden	11.676

Tabel 7: Assets die Rijkswaterstaat beheert en onderhoudt

Relatie tussen assetmanagement en prestatiesturing

Rijkswaterstaat legt de te leveren prestaties voor het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet vast in meerjarige afspraken met het Ministerie van IenM. De afspraken gelden voor de periode 2013-2016. In 2016 maken Rijkswaterstaat en IenM afspraken voor de periode 2017-2020. Met het realiseren van die prestaties draagt Rijkswaterstaat bij aan het bereiken van de beleidsdoelen voor waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. Om te kunnen sturen op het realiseren van prestaties zijn prestatie-indicatoren (zie Tabel 8) afgesproken. Deze indicatoren zijn kwantificeerbaar, meetbaar en verbonden aan concrete objecten of scheepvaartcorridors. Rijkswaterstaat vertaalt de afgesproken prestaties in concrete meerjarige maatregelen zoals

het baggeren van vaargeulen, zandsuppleties en het onderhoud van de stormvloedkeringen.

Prestatie-indicator (PIN)	2013-2016
Geplande stremmingen	0,8%
Technische beschikbaarheid	99%
Ongeplande stremmingen	0,2%
Vaarwegmarkering op orde	95%
Melding stremmingen	95%
Handhaven kustlijn	90%
Beschikbaarheid stormvloedkeringen	100%
Beschikbaarheid streefpeilen	90%
Betrouwbaarheid informatievoorziening	95%

Tabel 8: Overzicht van de prestatie-indicatoren (SLA 2013-2016)

Legger, de norm voor areaal en kunstwerken

De Waterwet verplicht waterbeheerders om een legger voor hun areaal en kunstwerken vast te stellen. De Legger rijkswaterstaatswerken is te beschouwen als het normenstelsel voor onderhoud. Hierin staat aan welke functionele en technische eisen (ligging, vorm, begroeiing, afmeting, constructie of vaarwegprofiel) het areaal en de kunstwerken moeten voldoen. Daarnaast geeft de legger inzicht in de afvoercapaciteit van de grote rivieren en de beschermingszones bij waterkeringen. De Legger rijkswaterstaatswerken beschrijft de normatieve situatie. De huidige situatie is vastgelegd in het beheerregister. De Vegetatielegger beschrijft de normatieve situatie voor begroeiing van de uiterwaarden. Rijkswaterstaat actualiseert de legger regelmatig, bijvoorbeeld na aanleg van een nevengeul, of de verdieping van de vaargeul. De legger zelf is geen onderdeel van het Bprw maar wel een belangrijk hulpmiddel bij het beheer en onderhoud. Voor de Noordzee, de Waddenzee, het IJsselmeergebied en vrij meanderende rivieren heeft Rijkswaterstaat geen wettelijke plicht een legger op te stellen, maar heeft dat omwille van transparantie wel gedaan voor de vaste objecten en de vaarwegen in die wateren.

Risico's voor de functionaliteit leidend voor onderhoudsstrategie

Rijkswaterstaat en het Ministerie van IenM hanteren een risicogestuurde beheer- en onderhoudsstrategie. Het onderhoudsregime wordt daarbij afgestemd op de prestaties die de vaarwegen en het hoofdwatersysteem moeten leveren. De prestatieafspraken tussen het Ministerie van IenM en Rijkswaterstaat maken daarom onderscheid op basis van maatschappelijk-economisch belang. Voor de meest kritische schakels van het netwerk zorgt Rijkswaterstaat voor een hoge betrouwbaarheid en beschikbaarheid. Daar staat tegenover dat voor andere, minder kritische onderdelen van het netwerk een geringere betrouwbaarheid en beschikbaarheid wordt geaccepteerd. Een voorbeeld voor de rijksvaarwegen is het preventief onderhoudsregime voor het op diepte houden van de zeetoegangsgeulen en hoofdtransportassen. Dit preventieve onderhoudsregime heeft betrekking op de toegangen van de havens van Amsterdam, Rotterdam en Antwerpen en voor de corridors van Amsterdam en Rotterdam naar Duitsland en van Rotterdam naar Antwerpen. De hoofdvaarwegen en de overige vaarwegen onderhoudt Rijkswaterstaat correctief. Dat betekent dat er pas wordt gebaggerd als de vaarweg zo ondiep is geworden dat er aflaadbeperkingen dreigen. Rijkswaterstaat kan in dergelijke situaties tijdelijk een snelheidsbeperking instellen of geeft een melding af voor een aflaadbeperking. Dit onderscheid in beheer volgt uit de beleidsopdracht en is vertaald in een verschil in prestatie-eisen voor de verschillende categorieën vaarwegen.

Ook voor het hoofdwatersysteem bepaalt Rijkswaterstaat op basis van de afgesproken prestaties waar een preventieve onderhoudsstrategie geldt en waar een correctieve strategie volstaat. Het onderhoud van de basiskustlijn gebeurt met zandsuppleties. Het doel hiervan is om met preventief onderhoud de schade door structurele erosie te voorkomen. De onderhoudsstrategie is erop gericht de huidige kustlijn te handhaven. Met het suppleren van 12 miljoen m^3 zand per jaar groeit het kustfundament voor zestig procent mee met de zeespiegelstijging. Kwetsbare plekken in de kustlijn worden structureel verbeterd in het programma Zwakke Schakels.

Het onderhoud aan dijken, dammen, duinen, uiterwaarden en oevers betreft voornamelijk vast onderhoud met vaste onderhoudsfrequenties en bestaat zowel uit correctieve als uit toestandsafhankelijke maatregelen. Het onderhoud van dijken en dammen is vooral gericht op het tijdig herstellen van gebreken, zodat er door inwerking van water en wind geen grotere schade ontstaat en ze de waterkerende functie kunnen blijven vervullen. Inspectie, zoals die van de zeewerende duinen, is een belangrijk onderdeel van de instandhoudingsstrategie. Inspecties van zeewerende duinen vinden vooral in de winter aan de zeezijde plaats. Daarbij wordt nagegaan of de duinen voldoen aan de eisen die horen bij de wettelijke veiligheidsnorm. Ook bij dijken en dammen vindt inspectie plaats vanuit wettelijke veiligheidseisen.

De functiegerichte benadering in beheer en onderhoud krijgt deze planperiode uitwerking in zogenoemde netwerkschakelplannen. Een netwerkschakelplan is van toepassing op een aantal objecten dat functioneel met elkaar samenhangt. Het netwerkschakelplan beschrijft het gewenste beheer en onderhoud voor samenhangende objecten vanuit een visie op het gehele netwerk. Per object stelt Rijkswaterstaat een instandhoudingsplan op.

2.2 Ontwikkelingen en opgaven

Vervanging en renovatie natte kunstwerken

De kunstwerken in het hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet hebben bij elkaar een vervangingswaarde van vele tientallen miljarden euro's. Deze objecten moeten vanwege veroudering en slijtage gemiddeld eenmaal per honderd jaar worden vervangen. Omdat de meeste natte kunstwerken halverwege de vorige eeuw zijn gebouwd, zijn veel kunstwerken de komende decennia aan vervanging toe. Om ook in de toekomst over goed functionerende netwerken te kunnen beschikken moet tot voorbij het midden van deze eeuw rekening worden gehouden met toenemende investeringskosten.

Op basis van ontwerplevensduur, technische levensduur en functionele levensduur bepaalt Rijkswaterstaat wanneer vervanging of renovatie in theorie aan de orde is. Met behulp van inspecties en nader onderzoek vindt een verdere verfijning plaats. Zo bepaalt Rijkswaterstaat wanneer welke kunstwerken daadwerkelijk moeten worden vervangen of gerenoveerd. Rijkswaterstaat past deze planning elke twee tot drie jaar aan op basis van de inspecties en onderzoeksresultaten.

Bij vervanging en renovatie kijkt Rijkswaterstaat kritisch naar de functie en functie-eisen van een kunstwerk in het netwerk. Ook hier worden de principes van 'Life Cycle Cost-benadering' gehanteerd. Soms is levensduurverlengend onderhoud efficiënter dan vervanging. En soms kan één nieuw kunstwerk meerdere kunstwerken vervangen. Vervanging en renovatie – maar ook nieuwe aanleg – worden getoetst op hun klimaatbestendigheid. Met andere woorden, het ontwerp moet rekening houden met zeespiegelstijging, hogere rivierafvoeren, extremere neerslag en een mogelijke toename van verzilting in West-Nederland.

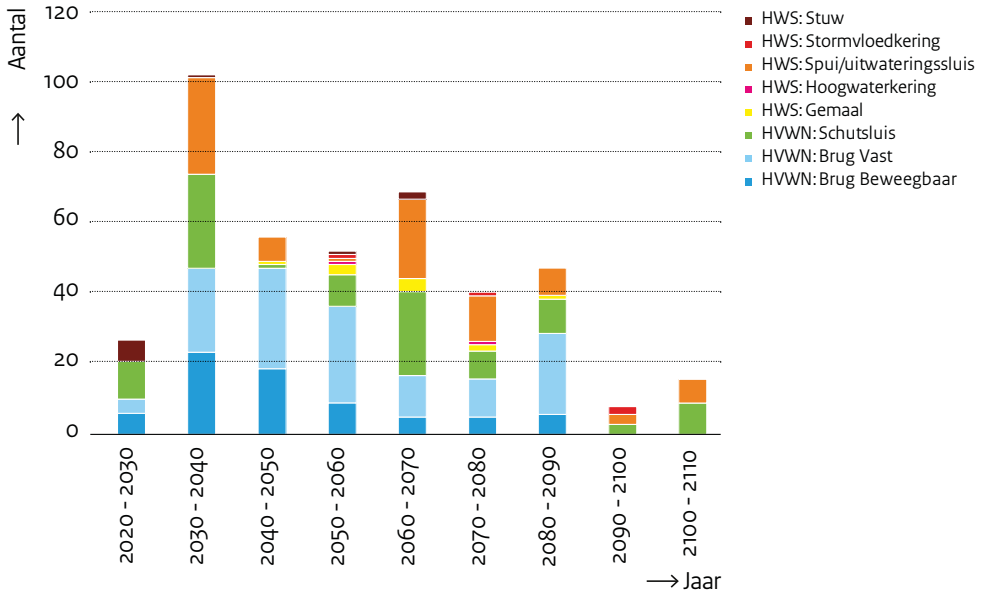

Figuur 5: De vervanging van natte kunstwerken in de komende honderd jaar (op basis van ontwerplevensduur).

De planning van te vervangen of te renoveren objecten loopt tot 2020. Voor een tijdige voorbereiding van zowel het uitvoeringsprogramma als de benodigde reserveringen op de rijksbegroting is het nodig om ook op langere termijn inzicht te hebben in het vervangings- of renovatieprogramma. Rijkswaterstaat stelt dat overzicht in de planperiode op.

Areaalverandering door Maaswerken en Ruimte voor de Rivier

De grootschalige uitvoering van maatregelen in het rivierengebied vergroot het areaal en leidt tot meer beheer en onderhoud. Het rivierbeheer richt zich steeds vaker op een meer natuurlijke ontwikkeling met vrije erosie. Tegelijkertijd worden de marges voor de beheerder smaller door de eisen aan de waterkerende werking en waterstandverlaging. Ook is er een discrepantie tussen het dynamische karakter van rivieren enerzijds en beheer en onderhoud anderzijds. Beheer en onderhoud is er vooral op gericht om – vanuit huidige functies en normen – het bestaande in stand te houden. Duidelijk is dat er een andere aanpak nodig is, waarbij beheer en onderhoud niet langer gericht is op alleen het functiebehoud van de netwerken, maar waarin juist meer gebruik wordt

Cees Brandsen
Hoofdingenieur-directeur Grote Projecten en Onderhoud

'Dit Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren vind ik een goed voorbeeld van het gezamenlijk bundelen van de opgaven voor de overheid en de beschikbare kennis en ervaring. Zo kunnen we de marktpartijen zo vroeg mogelijk betrekken bij het vervullen van die gezamenlijke opgave.'

gemaakt wordt van natuurlijke processen en aansluiting wordt gezocht met het verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving. In de afgelopen planperiode zijn daarvoor diverse pilots gestart, zoals 'self-supporting' riviersystemen.

Vastgoedstrategie

Uitgangspunt voor de vastgoedstrategie is dat Rijkswaterstaat alle gronden in eigendom houdt, tenzij die niet meer bijdragen aan de kerntaken. Het vastgoed dat eigendom is van Rijkswaterstaat wordt als strategisch aangemerkt als het voldoet aan de volgende criteria:

- De gronden zijn nodig voor het bestaande of toekomstige netwerk.
- De gronden zijn bedoeld voor compensatie of ruil.
- Er is een financieel of maatschappelijk verantwoorde exploitatie te voeren.
- De terreinen kunnen bijdragen aan de duurzame energie-doelstellingen van de rijksoverheid.

Voor natte gebieden hanteert Rijkswaterstaat de ruimste beheergrens. Dat is vaak de beheergrens van waterstaatswerken uit de Waterwet. Meestal is dat de buitenkruin van de winterdijk. Alle gronden binnen die beheergrens zijn strategisch en worden aangehouden. In principe koopt Rijkswaterstaat alleen actief aan in het kader van een project of programma. Eigendommen die niet direct nodig zijn worden verpacht, of voor beheer uitbesteed aan terreinbeherende instanties. Door deze vastgoedstrategie neemt het areaal in eigendom toe. Als de kosten voor beheer sneller groeien dan de inkomsten uit pacht, nemen ook de voor beheer en onderhoud benodigde middelen toe. Rijkswaterstaat verkoopt de gronden die niet aan de criteria voor strategisch vastgoed voldoen.

Verzakelijking van het terreinbeheer

Rijkswaterstaat gaat bij het laten uitvoeren van (vegetatie)beheer uit van marktwerking en gelijkberechtiging van alle natuur- en terreinbeherende organisaties en ondernemingen. Bij het in de markt zetten van het (vegetatie)beheer hanteert Rijkswaterstaat altijd de uitgangspunten openbaar, transparant en marktconform. Tegelijkertijd wordt daarbij meegenomen dat Rijkswaterstaat zijn vastgoedareaal zakelijker wil beheren en exploiteren. Rijkswaterstaat doet dit door het terreinbeheer zo veel mogelijk te koppelen aan het openbaar en marktconform in gebruik geven van gronden. De pachter betaalt dan een marktconforme prijs voor het onder condities gebruiken van de gronden.

Leefomgeving, duurzaamheid en omgevingswijzer

In aanleg, beheer en onderhoud door Rijkswaterstaat speelt duurzaamheid een belangrijke rol. Om duurzaamheid in kaart te brengen, heeft Rijkswaterstaat de Omgevingswijzer ontwikkeld. Het instrument bestaat uit twaalf duurzaamheidsthema's en is bedoeld om op gestructureerde wijze het bewustzijn en de discussie rondom ecologische, sociale en economische duurzaamheid te bevorderen (planet, people, profit). Ook helpt de Omgevingswijzer de ontwikkeling van een gezamenlijk probleemperspectief. Samen met anderen bekijkt Rijkswaterstaat wie voor welke doelen verantwoordelijk is en wat de rol is van Rijkswaterstaat: meedenken, meekoppelen of meewerken. De aanpak creëert maatschappelijke samenwerking en draagvlak voor projecten.

Rijkswaterstaat voert diverse taken uit op het gebied van milieu en leefomgeving. Waar mogelijk wordt duurzame leefomgeving verankerd binnen de processen van Rijkswaterstaat. Zo wil Rijkswaterstaat duurzaam inkopen. Daarom is duurzaamheid één van de criteria bij aanbestedingen. Ook kijkt Rijkswaterstaat naar het eigen energieverbruik. Enerzijds door het werk zo te organiseren dat energie wordt bespaard en door zelf geproduceerde duurzame energie te gebruiken als dat goedkoper is dan inkopen. Anderzijds door marktpartijen te faciliteren bij de opwekking van duurzame energie. 'Biobased economy' draagt bij aan verduurzaming, energie- en grondstofzekerheid en biedt kansen voor nieuwe producten. Rijkswaterstaat verkent de mogelijkheden van biobased economy voor zijn areaal zowel ecologisch als financieel. Rijkswaterstaat onderzoekt daarom mogelijke samenwerkingsverbanden met andere terreinbeheerders en marktpartijen, waarbij innovatie en het verder ontwikkelen van de 'biobased economy' centraal staan.

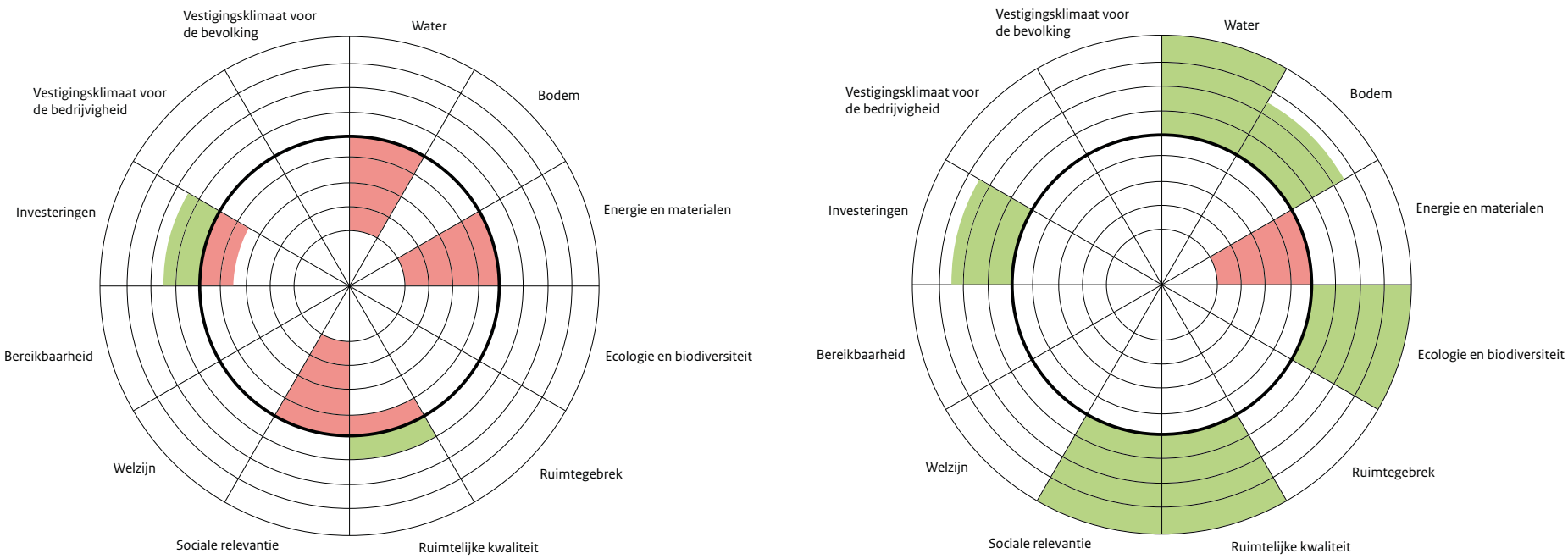

Figuur 6: Voorbeeld van het gebruik van de Omgevingswijzer. De analyse van twee varianten bij het project Merwedebrug. Groen geeft een positief effect weer en rood een negatief effect. De 'goedkope' variant links laat veel negatieve effecten zien, De 'dure' variant rechts heeft veel positieve effecten op de omgeving.

Ruimtelijke kwaliteit

Rijkswaterstaat is bij aanleg- en onderhoudsprojecten (mede)verantwoordelijk voor de ruimtelijke kwaliteit. Ruimtelijke kwaliteit is een breder begrip dan landschappelijke kwaliteit. Bij landschappelijke kwaliteit gaat het om de eigenschappen van en de samenhang tussen landschapselementen en de relatie met de bodem. Bij ruimtelijke kwaliteit gaat het ook om gebruikerswaarde, belevingswaarde en toekomstwaarde. Het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit is een expliciet doel van het programma Ruimte voor de Rivier. Rijkswaterstaat gebruikt daarvoor als kader de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit en Vormgeving. Deze handreiking beschrijft de processtappen om ruimtelijke kwaliteit mee te wegen bij projecten voor aanleg, beheer en onderhoud. Voor de ruimtelijke kwaliteit van het Julianakanaal, het Noordzeekanaal en het Twentekanaal heeft Rijkswaterstaat specifieke handreikingen ontwikkeld. Deze handreikingen bevatten de visie van Rijkswaterstaat op de kernkwaliteiten van deze kanalen. Die kernkwaliteiten zijn leidend in de ruimtelijke opgaven. Als de handreiking is vastgesteld, is het een kader voor de eigen werkzaamheden en voor het gesprek met andere overheden en belanghebbenden in de omgeving van de kanalen.

Daarnaast heeft Rijkswaterstaat te maken met ruimtelijke ontwikkelingen in de wateren die onder zijn beheer vallen zoals windturbines, werkeilanden, of buitendijkse bebouwing. Het borgen van de ruimtelijke kwaliteit hiervan is formeel geen taak van Rijkswaterstaat. Het ruimtelijk beleid is gedecentraliseerd en valt onder de bevoegdheid van provincies en gemeenten. Niet in alle gevallen beschikken provincies en gemeenten over een ruimtelijk kader om deze ontwikkelingen te beoordelen, soms juist vanwege het feit dat de grote wateren bij het Rijk in beheer zijn. In voorkomende gevallen gaat Rijkswaterstaat met

een provincie en/of gemeente in gesprek zodat die waar nodig alsnog een beeldkwaliteitsplan kan uitwerken.

Beveiliging van vitale objecten

De samenleving verwacht dat Rijkswaterstaat zijn vitale objecten beveiligt tegen moedwillige vernieling. Beveiliging borgt de continuïteit van het operationeel beheer door: enerzijds het voorkomen van onveilige situaties en ongewenste handelingen in of bij de objecten en anderzijds het adequaat reageren als zich een incident voordoet. Beveiliging tegen schade en beheersing van totaalveiligheidsrisico's komt niet vanzelf. Daarvoor zijn acties en hulpmiddelen nodig. Voor een duurzame en werkbare beveiliging beschikt Rijkswaterstaat over gedragsregels, beveiligingsprocedures, protocollen en voorschriften voor de uitbesteding van beveiligingstaken aan derden. De beveiliging van informatie komt aan de orde in Hoofdstuk 7 van dit plan.

Een toekomstbestendige beveiliging van vitale objecten sluit aan op het risicoprofiel van het object. Dat profiel houdt rekening met het maatschappelijk belang en de attractiviteit voor moedwillige vernieling. Beveiliging is maatwerk. De beheersing van het risico gebeurt in volgorde van afnemende verhouding tussen kosten en baten (zie ook Figuur 7) met behulp van:

- bewustwording;
- organisatorische maatregelen;
- procedurele maatregelen;
- bouwkundige maatregelen;
- technische maatregelen;
- inzet beveiligingspersoneel.

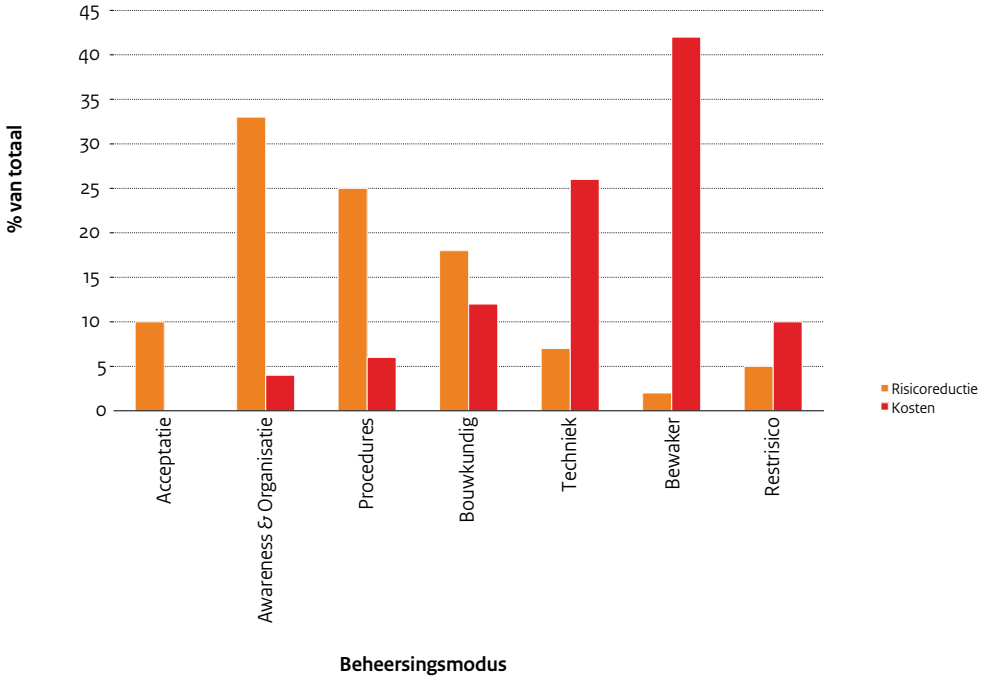

Figuur 7: Relatie tussen de kosten van beveiliging en het risico op moedwillige vernieling.

3. Kerntaken

Dit hoofdstuk beschrijft de kenmerken, ontwikkelingen en werkzaamheden van Rijkswaterstaat voor de kerntaken waterveiligheid, voldoende zoetwater, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water.

3.1 Waterveiligheid

Waterveiligheid gaat over de bescherming van ons land tegen overstromingen en de veilige afvoer van water, ijs en sediment. Zonder waterkeringen zou een groot deel van Nederland regelmatig onder water staan. In Nederland werken we op drie niveaus aan waterveiligheid (meerlaagsveiligheid). De eerste laag bestaat uit het verkleinen van de kans op overstromingen door het aanleggen en onderhouden van waterkeringen. De tweede laag is het beperken van de gevolgen van overstromingen door Nederland wat betreft de ruimtelijke indeling zo min mogelijk kwetsbaar te maken. Dat is het werk van gemeenten en provincies. Crisismanagement is de derde laag. Hoewel de kans klein is, zijn overstromingen nooit uit te sluiten. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- In stand houden van de basiskustlijn en het kustfundament met zandsuppleties, waar mogelijk met innovatieve en efficiëntere methodes.
- Versterken van primaire waterkeringen en stormvloedkeringen die niet voldoen aan de wettelijke normen voor waterveiligheid.
- Op orde brengen en houden van het rivierbed en de kunstwerken zodat er voldoende ruimte is voor de veilige afvoer van water, ijs en sediment.
- Uitwerken van de Deltabeslissingen: van overschrijdingskansen per dijkring naar overstromingskansen en basisveiligheid voor iedere Nederlander. De kust in stand houden met zandsuppleties.
- Toetsen van regionale waterkeringen en het voorbereiden van het verbeteren van regionale keringen die niet voldoen aan de wettelijke normen.
- Mogelijk maken van het medegebruik van de waterkeringen, bijvoorbeeld voor het plaatsen van windturbines, als de zorg voor waterveiligheid dat toelaat.

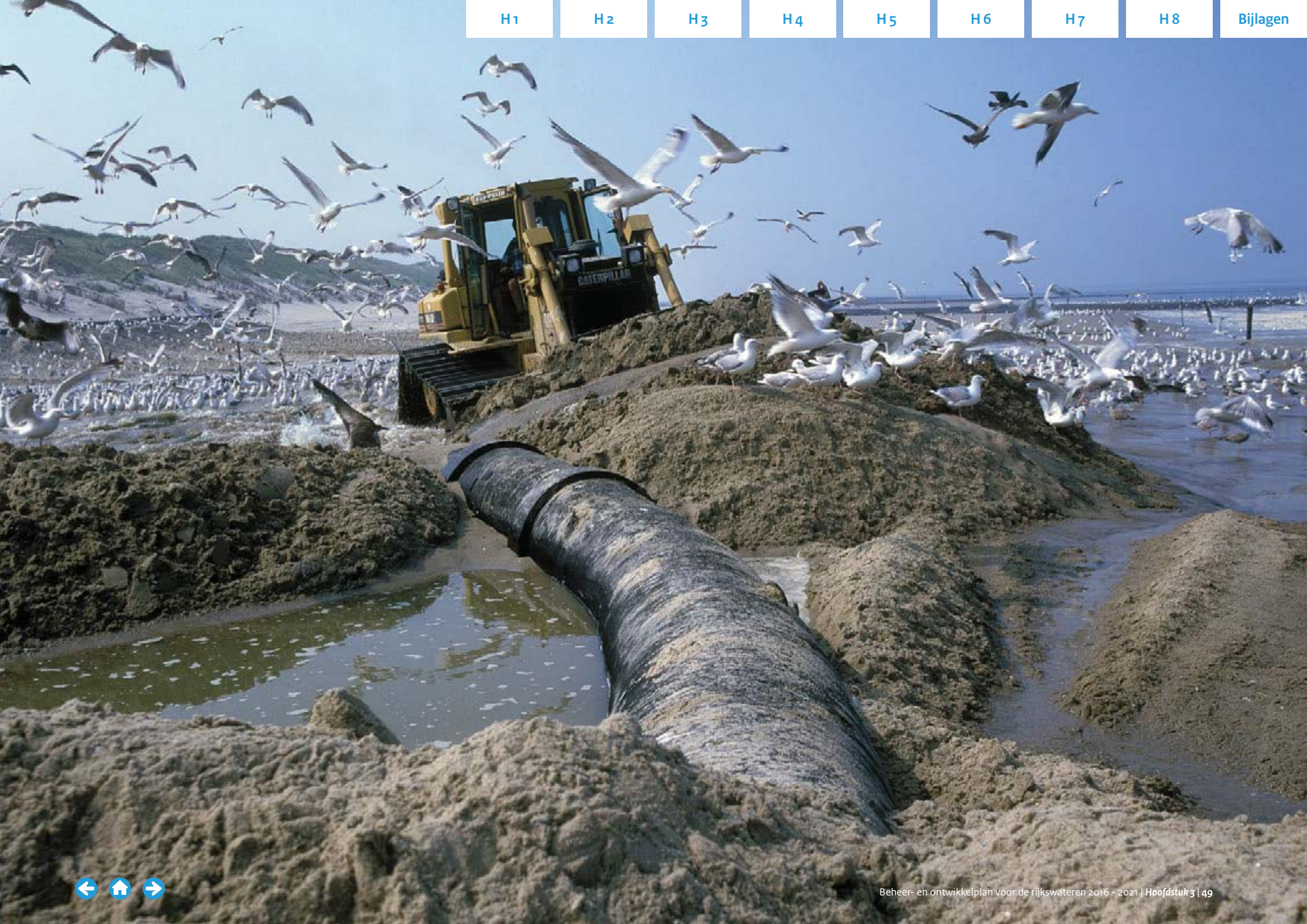
CATERPILLAR

3.1.1 Kenmerken

Waterveiligheid gaat over de bescherming van het land tegen overstromingen vanuit zee, rivieren, kanalen en grote meren en de veilige afvoer van water, ijs en sediment. Zonder waterkeringen zou een groot deel van Nederland regelmatig onder water staan.

In Nederland werken we op drie niveaus aan waterveiligheid. Dat heet meerlaagsveiligheid (zie Figuur 8). De eerste laag is het verkleinen van de kans op overstromingen. Dit is in Nederland van oudsher een belangrijke pijler in de bescherming tegen overstromingen. Het aanleggen en onderhouden van sterke waterkeringen is een belangrijke maatregel in de eerste laag. Primaire waterkeringen beschermen land tegen overstromingen vanuit zee, de grote meren en de grote rivieren. Deze keringen zijn zo belangrijk dat ze moeten voldoen aan normen uit de Waterwet. Regionale waterkeringen beschermen het land tegen het binnenwater, zoals de rijkskanalen. Naast het bouwen van sterke waterkeringen is het belangrijk dat rivieren voldoende capaciteit hebben om water, sediment en ijs af te voeren.

Figuur 8: Meerlaagsveiligheid.

Kaart 2
Waterveiligheid

Legenda

Gebied met overstromingskans 1 maal per .. jaar

- Hoge grond of niet beschermd
- 1 maal per 10.000 jaar
- 1 maal per 4.000 jaar
- 1 maal per 2.000 jaar
- 1 maal per 1.250 jaar
- 1 maal per 500 jaar
- 1 maal per 250 jaar
- Zeewering Tweede Maasvlakte
- Primaire waterkering in beheer bij Rijkswaterstaat
- Regionale waterkering in beheer bij Rijkswaterstaat
- Primaire waterkering niet in beheer bij Rijkswaterstaat
- Basiskustlijn
- Kustfundament
- Stormvloedkering
- Keersluis
- Spui
- Regelwerk
- Primair waterkerend kunstwerk in beheer bij Rijkswaterstaat

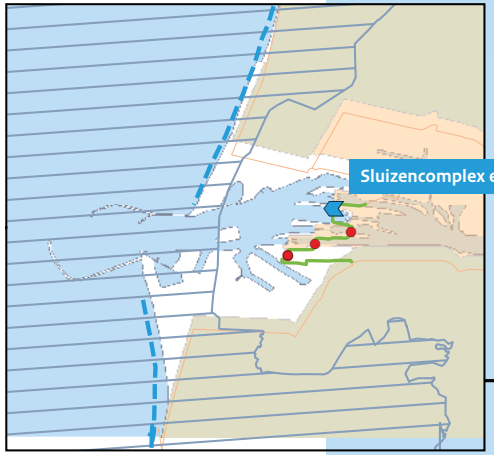

Jean Luc Beguin
Hoofdingenieur-directeur Programma's, Projecten en Onderhoud

'Laten we zorgen dat we dit beheerplan realiseren samen met onze publieke en private partners.'

Behalve het verkleinen van de kans op overstromingen zijn ook maatregelen mogelijk die de gevolgen van overstromingen beperken. Bijvoorbeeld door laaggelegen gebieden niet aan te wijzen voor kwetsbare gebruiksfuncties en door in gebouwen kwetsbare apparatuur niet in de kelder, maar juist op het dak te plaatsen. Dat is de tweede laag in meerlaagsveiligheid.

Crisismanagement is de derde laag in meerlaagsveiligheid. Hoewel de kans klein is, zijn overstromingen nooit helemaal uit te sluiten. Bij eventuele overstromingen is het belangrijk goed voorbereid te zijn om snel en adequaat te kunnen reageren. Bijvoorbeeld door het opstellen van crisisplannen en het inrichten van een crisisorganisatie die bij een (dreigende) overstroming snel aan de slag kan. Rijkswaterstaat werkt vooral aan de eerste en derde laag van meerlaagsveiligheid. Ruimtelijk beleid, de tweede laag, is het werkterrein van provincies en gemeenten. Deze paragraaf gaat in op de rol en werkzaamheden van Rijkswaterstaat in de eerste laag. De werkzaamheden van Rijkswaterstaat in de derde laag staan in Hoofdstuk 6 Beheer bij bijzondere omstandigheden en crises.

Uitgangspunten en doelstellingen

De beleidsmatige uitgangspunten en de normen voor waterveiligheid staan in de Waterwet, de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's, het Nationaal Waterplan 2016-2021, de Beleidslijn grote rivieren, de Beleidslijn kust en de 3e Kustnota. De Waterwet en de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's zijn toegelicht in Hoofdstuk 1 van dit Bprw.

De Beleidslijn grote rivieren heeft als doel de beschikbare afvoer- en bergingscapaciteit van de grote rivieren te behouden en ontwikkelingen tegen te gaan die eventuele verruiming van die capaciteit in de toekomst onmogelijk maken. Deze beleidslijn licht het beleid toe en is het afwegingskader voor vergunningverlening voor activiteiten in het rivierbed. Het kabinet is in 2015 gestart met de evaluatie van de Beleidslijn grote rivieren. In 2016 wordt besloten of herziening van deze beleidslijn nodig is.

Op basis van de 3e Kustnota heeft het kabinet gekozen voor het 'dynamisch handhaven' van de kustlijn. Voor bijna de hele Nederlandse kust is een basiskustlijn vastgesteld, die geldt als norm voor de te handhaven kustlijn. Deze basiskustlijn is niet vastgesteld voor de kustdelen die worden beschermd door harde waterkeringen zonder voorliggend strand en voor de grote strandvlakten zoals op de Waddeneilanden. De kustlijn voor de grote strandvlakten kan en mag fluctueren. Minimaal eens in de zes jaar stelt de minister van IenM de basiskustlijn opnieuw vast. De huidige basiskustlijn is in 2012 vastgesteld. De grenzen van het minimaal in stand te houden kustfundament zijn vastgelegd in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening.

De Beleidslijn kust geeft het rijksbeleid weer voor het kustfundament en biedt duidelijkheid over de rolverdeling bij het beheer van de kust en over de ruimte die er is voor ontwikkelingen in de kustzone. De Beleidslijn kust is herzien en eind 2015 vastgesteld. Uitgangspunt is dat economische ontwikkelingen niet strijdig mogen zijn met de waterveiligheid en de mogelijkheden om de kust op zowel de korte als op de lange termijn te onderhouden.

Het Wettelijk Toetsinstrumentarium (WTI) is een set formele instrumenten waarmee de beheerders van waterkeringen de veiligheid van hun keringen kunnen beoordelen. Het gebruik van het WTI is verplicht. In 2017 is er een nieuw WTI, dat is gebaseerd op de nieuwe normen. De waterkeringbeheerders passen het WTI 2017 toe in de vierde toetsronde van 2017 tot 2023.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Waterbeheerders hebben op grond van de zorgplicht in de Waterwet de taak om de waterkeringen naar behoren te onderhouden, de wettelijk verplichte toetsing uit te voeren en zo nodig de keringen te versterken. Het Rijk heeft in samenspraak met de waterbeheerders een Kader Zorgplicht Primaire Waterkeringen opgesteld. Het Kader voor de Zorgplicht heeft het karakter van een doelvoorschrift. De beheerder is zelf verantwoordelijk voor de inrichting en de uitvoering van de activiteiten van de zorgplicht en dient daar intern toezicht op te houden. Rijkswaterstaat heeft dit

Van beleid naar uitvoering voor waterveiligheid

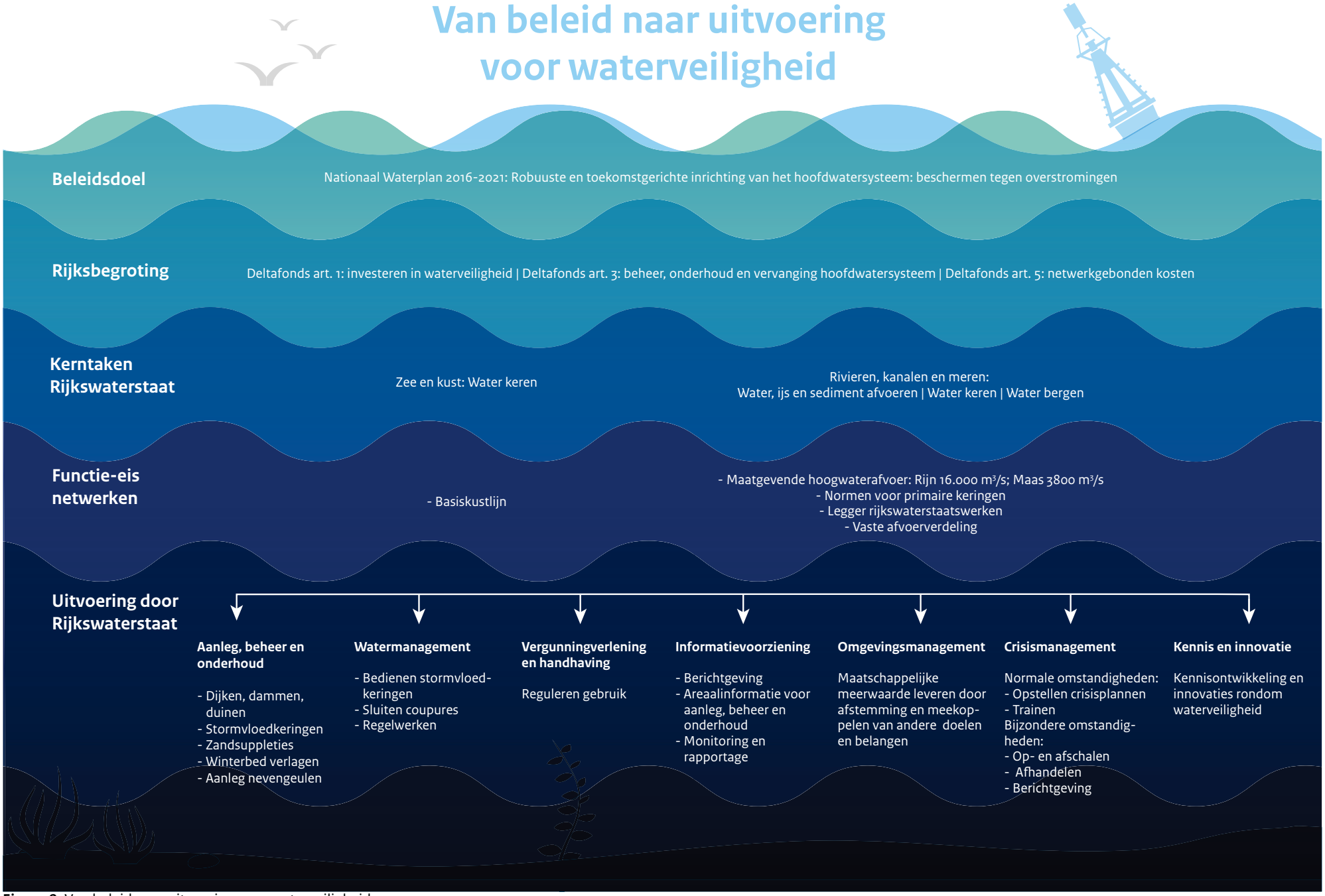

Figuur 9: Van beleid naar uitvoering voor waterveiligheid

vorm gegeven in het uitvoeringskader zorgplicht. De waterschappen hebben ongeveer 93 procent van de primaire waterkeringen in beheer. Rijkswaterstaat beheert de overige zeven procent. Dat zijn voornamelijk voorliggende en verbindende waterkeringen die van bovenregionaal belang zijn en het achterland beschermen. Enkele voorbeelden hiervan zijn de Afsluitdijk, de stormvloedkeringen en de dammen in Zeeland. Ook beheert Rijkswaterstaat een groot aantal sluizen, dat naast een functie voor de scheepvaart, ook een waterkerende functie heeft. Rijkswaterstaat beheert in totaal 461 kilometer regionale waterkering.

Rijkswaterstaat zorgt voor voldoende afvoercapaciteit en ruimte voor waterberging. Enerzijds door rivierverruiming, anderzijds door actief beheer van de vegetatie. Ook is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor de vergunningverlening voor en handhaving van activiteiten van derden in het rivierbed. De Beleidslijn grote rivieren wordt hiervoor als toetsingskader gebruikt.

Door jaarlijks gemiddeld 12 miljoen m^3 zand te suppleren, houdt Rijkswaterstaat de kustlijn op zijn plaats. Dat borgt niet alleen de waterveiligheid, maar ook andere kustfuncties als recreatie, wonen, natuur en drinkwaterwinning. De basiskustlijn is hiervoor de referentie.

Rijkswaterstaat heeft samen met andere waterbeheerders en de veiligheidsregio's een belangrijke rol in de crisismanagement en informatievoorziening richting belanghebbenden.

3.1.2 Ontwikkelingen en opgaven

De afgelopen planperiode stond in het teken van de Deltabeslissingen. De lopende uitvoeringsprogramma's (Ruimte voor de Rivier, Maaswerken, de Hoogwaterbeschermingprogramma's en Kustlijnzorg) opgenomen in het Deltaprogramma. Ook is de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) geïmplementeerd.

Deltaprogramma

De Deltabeslissingen zijn verankerd in het Nationaal Waterplan 2016-2021 dat hiermee het belangrijkste beleidskader vormt voor het werk van Rijkswaterstaat op het gebied van waterveiligheid, zoetwater, ruimtelijke adaptatie en de gebiedsgerichte uitwerkingen.

Deltabeslissing Waterveiligheid

De Deltabeslissing Waterveiligheid introduceert een fundamenteel andere wijze van omgaan met overstromingsrisico's. Het waterveiligheidsbeleid van het Nationaal Waterplan 2009-2015 ging uit van de kans dat de ontwerpbelasting van een dijk wordt overschreden en van een norm per dijkring. Hierbij is aangenomen dat bij een dijkdoorbraak het achterliggend gebied volledig volloopt. Inmiddels is bekend dat dit vaak niet het geval is en dat de gevolgen van een overstroming afhankelijk zijn van de locatie van de doorbraak. De nieuwe normen gaan daarom uit van een norm per dijktraject. Bovendien gaat het nieuwe waterveiligheidsbeleid uit van de faalkans van de waterkering en daarmee de kans dat er een overstroming plaatsvindt. Iedereen in Nederland achter een primaire waterkering krijgt een beschermingsniveau van ten minste 1 op 100.000 per jaar. Dat betekent dat de kans dat iemand door een overstroming overlijdt lager is dan 1/100.000 per jaar. Er wordt meer bescherming geboden in gebieden waar veel mensen wonen en dus grote groepen slachtoffers kunnen vallen. Ook gebieden waar grote economische schade kan optreden of waar uitval van vitale infrastructuur grote gevolgen kan hebben, krijgen een hoger beschermingsniveau. In deze nieuwe benadering zijn de normen die waterkeringen krijgen, ingedeeld in zes klassen: 1/300, 1/1.000, 1/3.000, 1/10.000, 1/30.000 en 1/100.000 per jaar. Deze normen worden naar verwachting in 2017 in de Waterwet vastgelegd.

De volgende landelijke toetsing van de primaire waterkeringen vindt vanaf 2017 plaats op basis van het nieuwe veiligheidsbeleid en het behorende vernieuwde toetsinstrumentarium.

Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie

De Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie beoogt door ruimtelijke inrichting de gevolgen te beperken van overstromingen en klimaatverandering. Dat is de tweede laag in meerlaagsveiligheid. In Nederland hebben alle overheden daar een verantwoordelijkheid in. Essentieel in deze Deltabeslissing is de ambitie dat Nederland in 2050 zo goed mogelijk klimaatbestendig en waterrobuust is ingericht. Daarom moeten in 2020 alle overheden, ook Rijkswaterstaat, klimaatbestendig en waterrobuust denken en handelen in hun werkprocessen. Daarnaast mag gebiedsontwikkeling – voor zover redelijkerwijs haalbaar – niet leiden tot een groter risico op schade en slachtoffers door overstromingen. Dat is vastgelegd in de Bestuursovereenkomst Deltaprogramma. Ruimtelijk beleid is een taak van provincies en gemeenten. De rol van Rijkswaterstaat bij het ruimtelijk beleid is adviserend, bijvoorbeeld via de watertoets.

Deltabeslissing Rijn-Maasdelta, Maaswerken en IJsselmeergebied

De Deltabeslissing Rijn-Maasdelta gaat uit voorzorg uit van een maximale Rijnafvoer van 17.000 m^3/sec in 2050 en 18.000 m^3/sec in 2100. Daarbij blijft de afgesproken verdeling over de Rijntakken tot 2050 gehandhaafd. Voor de Maas gaat de Deltabeslissing uit van afvoeren van 4.200 m^3/sec in 2050 en 4.600 m^3/sec in 2100. De Rijn-Maasdelta blijft ook op lange termijn beschermd met een open, maar afsluitbare stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg. In die delen van de Rijn-Maasdelta waar vooral de waterstand op zee de waterstand landinwaarts bepaalt, bieden dijken in combinatie met stormvloedkeringen bescherming tegen het water. Meer landinwaarts, waar hoofdzakelijk rivierafvoeren de waterstanden bepalen, krijgt de rivier waar mogelijk meer ruimte om verdere

Deltaprogramma en het Bprw

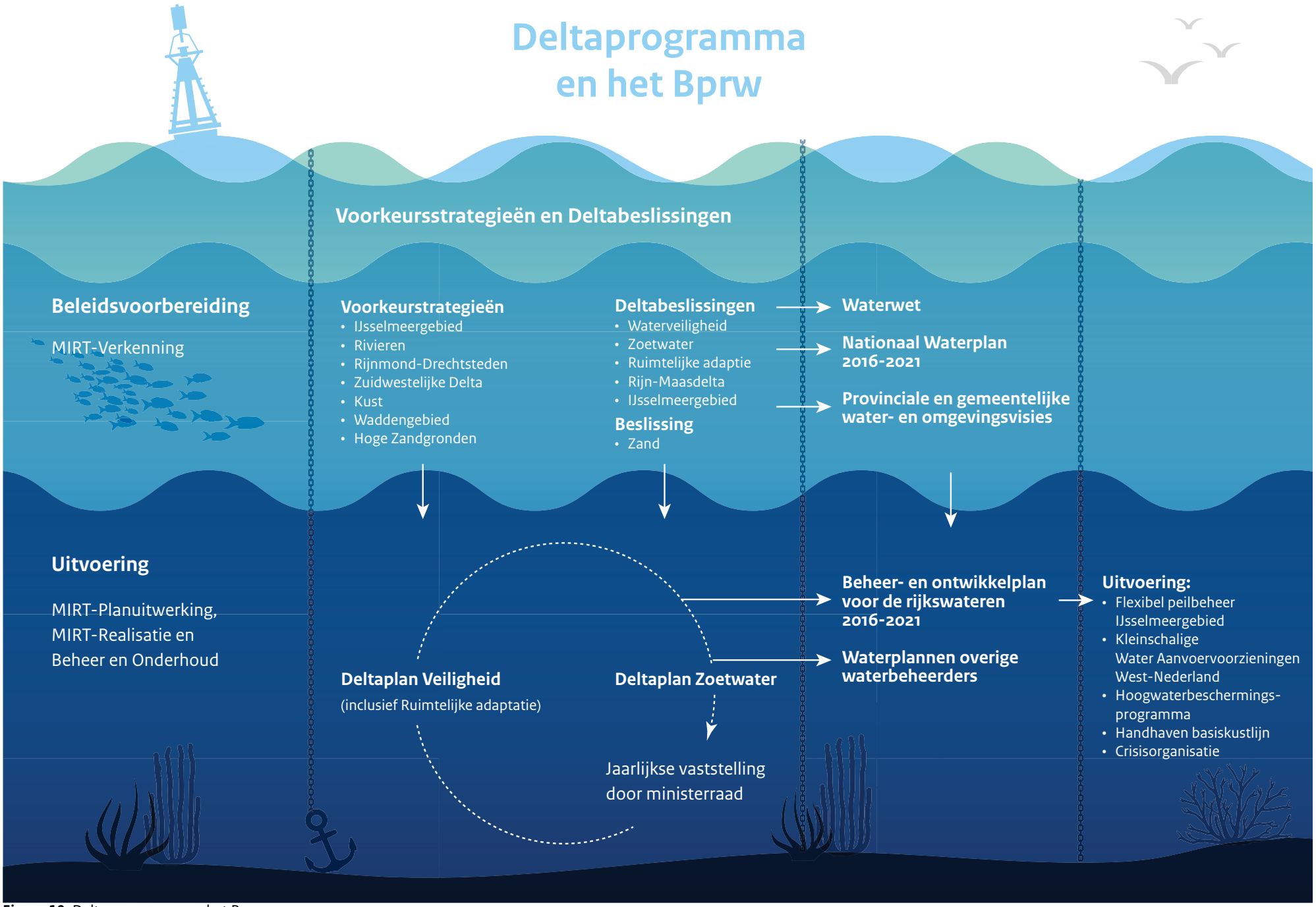

Figuur 10: Deltaprogramma en het Bprw

stijging van de waterstanden te voorkomen. Om hiervoor ook in de toekomst ruimte te behouden, past het Rijk de ruimtelijke reserveringen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) aan op basis van de inzichten uit het Deltaprogramma. Waar nodig worden in deze delen van de Rijn-Maasdelta ook de dijken versterkt. In de overgangsgebieden tussen rivier en land geldt een combinatie van beide benaderingen.

Met de Deltabeslissing IJsselmeergebied heeft het kabinet besloten dat het gemiddelde winterpeil van het IJsselmeer tot 2050 niet meestijgt met de zeespiegel. Na 2050 is dit eventueel een optie. De waterafvoer naar de Waddenzee vindt plaats door een combinatie van pompen en spuien, volgens het beginsel 'spuien als het kan, pompen als het moet'. Verder heeft het Rijk gekozen voor het versterken van dijken in dit gebied om de waterveiligheid te bewerkstelligen.

Voor de zandige kust (Zuidwestelijke Delta, Hollandse kust en Waddengebied) kiest het kabinet voor zandsuppleties om te voorkomen dat Nederland door erosie kleiner wordt. Dat gebeurt volgens het principe 'zacht waar het kan, hard waar het moet'. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 kiest niet voor een grootschalige uitbouw van de kust, zoals voorgesteld door de Deltacommissie in 2008.

Waterkeringen

Rijkswaterstaat voert samen met de waterschappen het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2) uit. In het HWBP-2 zijn acht projecten van Rijkswaterstaat opgenomen die voortkomen uit de eerste en tweede toetsronde. Vijf van deze projecten zijn afgerond. Voor het project Marken is eind 2014 het MIRT-onderzoek naar meerlaagsveiligheid afgerond. Het project Keersluis Meppelerdiep is naar verwachting in 2017 gereed en het project Houtribdijk in 2018. In de derde toetsronde van de primaire waterkeringen in 2011 zijn de volgende Rijkswaterstaatobjecten (deels) afgekeurd: stormvloedkering Hollandsche IJssel, dijklichaam Bosscherveld, keersluis Limmel, dijkring Vlieland, Sluis IJmuiden, Schutsluis Engelen, westelijke kanaaldijk Amsterdam-Rijnkanaal en de waterkering aan de westzijde van het Drongelens Kanaal. De afgekeurde objecten zijn in het HWBP opgenomen en Rijkswaterstaat stelt hiervoor verbeterplannen op.

In het Bestuursakkoord Water hebben Rijk en waterschappen afgesproken dat zij samen verantwoordelijk zijn voor de Hoogwaterbeschermingsprogramma's en beiden bijdragen in de kosten. Naast reguliere dijkversterking zijn ook andere kosteneffectieve oplossingen denkbaar. De waterbeheerders onderzoeken dat in gebiedsoverstijgende verkenningen.

Voor alle eigen waterkeringen heeft Rijkswaterstaat een legger vastgesteld en voor de primaire waterkeringen ook een beheerregister. Rijkswaterstaat is bezig met de invoering van risicogestuurd beheer en onderhoud. Het HWBP in combinatie met het vervangen en renoveren van kunstwerken die aan het einde van hun levensduur zijn vormen het grootste deel van de uitvoeringsopgave voor de middellange en lange termijn.

Rivierbed

In 2014 is voor het eerst een Vegetatielegger vastgesteld. Deze legger is uitgangspunt voor het vegetatiebeheer door Rijkswaterstaat in de uiterwaarden, uitgezonderd verharde terreinen, water en vrijgestelde gebieden. Het gaat om circa 46.000 ha. Ongeveer 1650 ha is aangemerkt als het hele jaar door verruigd. Rijkswaterstaat brengt dit in het programma Stroomlijn op orde. Dit zorgt naar verwachting voor een daling van de waterstanden bij hoogwater van vijf tot tien centimeter. In de planperiode moet Rijkswaterstaat nog ongeveer 950 ha op orde brengen. Zodra het terrein op orde is, wordt de Vegetatielegger aangepast. Om te voorkomen dat er opnieuw verruwing optreedt, voert Rijkswaterstaat vanaf 2017 een actief vegetatiebeheer in de uiterwaarden. Het programma Ruimte voor de Rivier verloopt naar tevredenheid. De gebiedsgerichte aanpak is een succes. Circa 95 procent van de projecten is op tijd klaar. Het programma Maaswerken is naar verwachting in 2024 geheel gereed. De decentralisatie van het natuurbeleid en de herijking van het Natuurnetwerk Nederland hebben geleid tot aanpassing van enkele projecten voor de hoogwaterdoelstelling in de Grensmaas. Dit heeft geen gevolgen voor de planning.

Kustlijn

Het kustfundament is door erosie en aanzanding niet in evenwicht. Het Ministerie van IenM heeft Rijkswaterstaat opgedragen om gemiddeld 48 miljoen m^3 zand per vier jaar te suppleren. Bij maximaal tien procent van de kustraaien mag de basiskustlijn worden overschreden. Sinds 2012 stelt Rijkswaterstaat vierjaarlijks een programma op voor het onderhoud van de kust. In dit programma staat op hoofdlijnen waar (in zee of op het strand) en hoeveel zand moet worden aangebracht. Rijkswaterstaat stelt het programma jaarlijks bij.

In de planperiode wil Rijkswaterstaat meer inzicht krijgen in het gedrag van het zandige systeem. Rond 2020 wordt op basis van de dan beschikbare kennis een besluit genomen over de uitbreiding van het suppletieprogramma en de uitvoering van grootschalige pilots om meer evenwicht in het kustfundament te creëren. Ook in de Voordelta van de Zuidwestelijke Delta en in de buitendelta boven de Waddenzee treedt erosie op. Geulen verplaatsen zich, waarbij ze soms dicht bij de waterkering kunnen komen. Meer inzicht in het gedrag van deze geulen is nodig om kosteneffectieve maatregelen te kunnen treffen.

Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR)

In het Nationaal Wateroverleg is in september 2009 besloten dat Nederland voor de eerste ROR-cyclus (2009-2015) alleen staand beleid en beheer om overstromingen te voorkomen rapporteert zoals dat in wet- en regelgeving is verankerd. De ROR schept hierdoor geen andere verplichtingen dan dat Rijkswaterstaat in de tweede ROR-cyclus de voortgang rapporteert over de lopende maatregelen om de waterveiligheid te realiseren.

3.1.3 Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat zet het huidige beheer van waterkeringen, rivierbed en kustlijn op hoofdlijnen voort. De focus ligt daarbij op het uitvoeren van de aanlegprogramma's gericht op de versterking van afgekeurde primaire waterkeringen, het implementeren van de Deltabeslissing Waterveiligheid, het ontwikkelen van nieuwe methodes om de kustlijn in stand te houden en het toetsen van de eigen regionale keringen en indien nodig het opstellen van een verbeterprogramma hiervoor.

Aanleg, beheer en onderhoud

Waterkeringen

Rijkswaterstaat werkt volgens het uitvoeringskader voor de zorgplicht voor de primaire keringen. Rijkswaterstaat zorgt voor regulier beheer en onderhoud en versterkt de afgekeurde waterkeringen die zijn opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). Voor het ontwerp van deze versterkingen zijn leidraden en technische rapporten beschikbaar.

De programmering van het HWBP wordt jaarlijks vastgesteld. In de planperiode maakt Rijkswaterstaat voor onder andere de Houtribdijk en de waterkering bij Marken een definitief plan.

Andere projecten die op het programma staan zijn de objecten die in de derde toetsronde zijn afgekeurd (zie Hoofdstuk 5). Als de nieuwe normen en het bijbehorende wettelijk toets- en ontwerpinstrumentarium van kracht zijn (vermoedelijk in 2017), start Rijkswaterstaat met de vierde toetsronde van de primaire keringen. In deze toetsronde worden niet alleen de waterkeringen getoetst, maar ook de grote rivieren. Voor het toetsen van de grote rivieren wordt in deze planperiode een methode ontwikkeld.

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het op orde houden van de regionale waterkeringen in zijn beheergebied. Als de normen voor de regionale waterkeringen zijn vastgesteld, start Rijkswaterstaat met het toetsen van deze keringen. In 2017 en 2018 stelt Rijkswaterstaat, afhankelijk van de toetsresultaten, een verbeterprogramma op. Voor de uitvoering van deze plannen is budget gereserveerd in de begroting na 2020. De prioritering binnen de begroting beoogt immers eerst de grootste risico's aan te pakken en die zijn bij primaire waterkeringen over het algemeen groter. Vooruitlopend op de resultaten onderhoudt Rijkswaterstaat de regionale keringen zo dat de huidige toestand gehandhaafd blijft. Rijkswaterstaat is als wettelijke waterbeheerder verantwoordelijk voor de financiering van het onderhoud aan de waterkeringen in zijn beheer. Als het efficiënter is, probeert Rijkswaterstaat daadwerkelijke uitvoering van het onderhoud bij derden onder te brengen. Als uitvloeisel van het Bestuursakkoord Water wil Rijkswaterstaat de regionale waterkeringen langs de westelijke Drongelense Kanaaldijk, het Markkanaal en de Noordervaart overdragen aan de waterschappen Brabantse Delta en Peel en Maasvallei. Vanwege deze overdracht hebben de verbetermaatregelen aan deze keringen prioriteit.

Rivierbed

In de planperiode zijn de eerste nevengeulen die zijn aangelegd in het kader van Ruimte voor de Rivier toe aan onderhoud. Met de terreinbeheerders maakt Rijkswaterstaat afspraken over de verdeling van taken.

Het vegetatiebeheer vraagt om een adequate monitoring. Periodiek inventariseert Rijkswaterstaat het gehele beheergebied en beoordeelt of de begroeiing nog voldoet aan de Vegetatielegger. In de planperiode wordt binnen het project Stroomlijn de laatste 950 hectare die het hele jaar rond verruigd is op orde gebracht. Zodra het terrein op orde is, voert Rijkswaterstaat voor het gehele areaal dat onder de legger valt een actief vegetatiebeheer. Rijkswaterstaat doet dit in samenwerking met de partijen die deze terreinen in eigendom hebben. Dan wordt ook de monitoring, de administratieve organisatie en de financiële verantwoording geregeld.

Voor 27 projecten uit het programma Ruimte voor de Rivier is in 2015 de waterveiligheidsdoelstelling bereikt. Voor zes projecten wordt deze doelstelling naar verwachting in 2016 bereikt en voor het project IJsseldelta is dat naar verwachting in 2019. De projecten die bijdragen aan de hoogwaterdoelstelling in de Grensmaas en onderdeel uitmaken van het programma Maaswerken, zijn volgens planning in 2017 afgerond. Het hele programma Maaswerken is naar verwachting in 2024 afgerond.

Kustlijn

Rijkswaterstaat monitort de kustlijn jaarlijks en toetst die aan de basiskustlijn (norm). Als blijkt dat de norm is overschreden of dreigt te worden overschreden, neemt Rijkswaterstaat maatregelen. Vaak is dat een zandsuppletie. Het suppletieprogramma 2012-2015 loopt door in 2016. In 2015 heeft Rijkswaterstaat de eerste versie van het meerjarig suppletieprogramma 2016-2019 vastgesteld. Het Uitvoeringskader suppletieprogramma geeft aan hoe het suppletieprogramma tot stand komt.

Richtlijn Overstromingsrisico's

De verplichtingen en te nemen maatregelen die voortkomen uit de Europese Richtlijn Overstromingsrisico's (ROR) zijn opgenomen in de gebiedsgerichte uitwerking. De ROR levert geen extra maatregelen op voor Rijkswaterstaat. Wel moet Rijkswaterstaat de voortgang van de hoogwaterveiligheidsmaatregelen melden in de volgende Overstromingsrisicobeheerplannen, die in 2021 moeten verschijnen.

Watermanagement

De bediening van stuwen, spuien en gemalen gericht op de afvoer van water, ijs en sediment wordt besproken in Paragraaf 3.2 Voldoende water. Ook de bediening van stormvloedkeringen voor de bescherming tegen hoogwater is onderdeel van watermanagement, zie daarvoor de gebiedsgerichte uitwerking.

Vergunningverlening en handhaving

Rijkswaterstaat reguleert activiteiten in de buitendijkse gebieden en op en rond waterkeringen met vergunningverlening en handhaving. Doel van die regulering is het borgen van de waterveiligheid. Voor een aantal activiteiten is geen vergunning nodig. Die activiteiten vallen onder algemene regels. In bepaalde gevallen worden na een melding op grond van de Waterregeling maatwerkvoorschriften opgesteld. Het Rivierkundig beoordelingskader voor ingrepen in de Grote Rivieren beschrijft hoe Rijkswaterstaat bij de vergunningverlening rivierkundige effecten van voorgenomen ingrepen in de rivierbedding bepaalt en beoordeelt. De nieuwe normen voor waterveiligheid hebben gevolgen voor de wijze waarop Rijkswaterstaat vergunningaanvragen in het rivierbed beoordeelt. Hoe de toetsing verandert, wordt in de planperiode duidelijk.

Medegebruik van de waterkeringen – vooral voor de opwekking van duurzame energie – is een actueel thema. Rijkswaterstaat denkt

mee met wensen van initiatiefnemers, met als voorwaarde dat medegebruik van de waterkeringen geen negatieve gevolgen mag hebben voor de waterveiligheid. Rijkswaterstaat gaat het Kader werkzaamheden op of nabij waterkeringen – dat naar verwachting volgend jaar wordt vastgesteld – gebruiken bij de vergunningverlening en de handhaving bij medegebruik van de waterkeringen. Voor de bouw, aanwezigheid en verwijdering van windturbines in de kernzone van een waterkering geldt de Beleidsregel voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatswerken als het kader voor vergunningverlening en handhaving.

Informatievoorziening

Rijkswaterstaat meet waterstanden, golfhoogtes, golfrichting, waterafvoer, stroomsnelheden en weersomstandigheden en zet die met rekenmodellen om in verwachtingen. De meetgegevens en verwachtingen communiceert Rijkswaterstaat zowel onder normale omstandigheden als in (dreigende) crisissituaties richting belanghebbenden. Metingen aan waterstanden, afvoeren en bodemligging staan ook aan de basis van het Wettelijk Toetsinstrumentarium. Er zijn veel systemen om data in op te slaan. Rijkswaterstaat werkt de planperiode samen met de waterschappen aan een uniforme informatievoorziening voor waterkeringbeheer. De Legger rijkswaterstaatswerken en Legger primaire waterkeringen worden geïntegreerd.

Omgevingsmanagement

Rijkswaterstaat wil vroegtijdig betrokken worden bij plannen van andere overheden, onder andere door toepassing van de watertoets. Daarnaast zoekt Rijkswaterstaat actief naar kansen voor het meekoppelen van maatschappelijke doelen en belangen. Dat bevordert de kwaliteit van de leefomgeving en plaatst aanleg, beheer en onderhoud in de bredere context van gebiedsontwikkeling. Zowel het vierjaarlijkse onderhoudsprogramma voor de kust als de jaarlijkse aanpassingen daarvan stemt Rijkswaterstaat af met provincies, waterschappen, gemeenten, natuurorganisaties en andere belanghebbenden in de kuststrook.

Kennisontwikkeling en innovatie

Behoud en ontwikkeling van kennis over waterveiligheid is een belangrijk aandachtspunt voor Rijkswaterstaat. In 2014 heeft de minister van IenM aangegeven dat het minimale kennisniveau is bereikt. De minimaal benodigde kennis is nog aanwezig, maar niet optimaal georganiseerd. In deze planperiode wil Rijkswaterstaat de kennis in de organisatie beter borgen.

Samen met andere partijen ontwikkelt Rijkswaterstaat kennis ten behoeve van kustonderhoud. Rijkswaterstaat intensiveert het onderzoeks- en monitoringprogramma met de naam Kustgenese 2.0 om inzicht in het zandige systeem te verbeteren en kennis op te doen voor langjarige suppletievolumes. Tot 2020 worden binnen dit programma kleinschalige pilots uitgevoerd. In de planperiode vindt ook onderzoek plaats naar het gedrag van de geulen in de Voordelta van de Zuidwestelijke Delta en de buitendelta boven de Waddenzee. Dat leidt tot een bundeling van kennis rond 2020. Dan moet duidelijk zijn hoe Rijkswaterstaat het kustfundament in stand houdt (suppletieproblematiek), de Waddenzee in stand houdt (zandaanvoer naar de Waddenzee), en omgaat met het dynamisch gedrag van diepe getijdegeulen die dijkvallen kunnen veroorzaken (bestortingenproblematiek).

De Zandmotor is een belangrijke innovatie. Het project is gericht op het versterken van de natuurlijke ontwikkeling van duin- en kustgebieden en het realiseren van de doelen voor waterveiligheid, natuur en recreatie. De monitoring van de ontwikkeling van de Zandmotor loopt de komende jaren door.

3.2 Voldoende water

Het voorkomen van watertekorten en wateroverlast en het tegengaan van verzilting is van groot belang voor ons drinkwater, de landbouw, natuur maar ook voor de scheepvaart, industrie en elektriciteitscentrales. Die opgave wordt met het jaar groter. Enerzijds komen er steeds vaker – en steeds langere – perioden van droogte. Anderzijds is extreme neerslag geen uitzondering meer. Daarnaast stellen de gebruikers steeds hogere eisen aan de beschikbaarheid en de kwaliteit van het water. Kernpunten voor de planperiode:

- Voortzetten van de huidige aanpak met peilbesluiten, waterakkoorden, de 'verdringingsreeks' bij watertekort, de vaste afvoerverdeling tussen de Rijntakken, wateraanvoer naar hoge zandgronden en het waar mogelijk handhaven van de waterdiepte in de rijksvaarwegen.
- Starten met de renovatie van belangrijke kunstwerken zoals de stuwcomplexen in de Nederrijn en de Lek.
- Uitwerken van de Deltabeslissingen: introductie van voorzieningenniveaus voor zoetwater, flexibel peilbeheer in het IJsselmeergebied en het verbeteren van de zoetwateraanvoer naar West-Nederland.
- Beter benutten van de beschikbare hoeveelheid zoetwater door 'Slim watermanagement'.
- Verzorgen van een dagelijks landelijk waterbericht voor waterbeheerders en gebruikers met daarin de actuele en te verwachten toestand in de rijkswateren.

3.2.1 Kenmerken

Voldoende water gaat over de balans tussen de vraag naar zoetwater en het aanbod ervan. Veel gebruiksfuncties zoals drinkwater, energie, industrie, landbouw, visserij en natuur zijn immers afhankelijk van voldoende zoetwater van voldoende kwaliteit. De beschikbaarheid van zoetwater hangt af van het overschot aan neerslag, de aanvoer van rivierwater, de verdeling van water over Nederland en de afstroming naar zee.

Wateroverlast veroorzaakt – soms ernstige – hinder door te veel water, maar zonder dat de waterveiligheid in het geding is. Er is bijvoorbeeld sprake van wateroverlast als het water over de kades stroomt of als de boeren het vee uit de uiterwaarden moeten halen. Hoge waterstanden op de rijkswateren belemmeren de uitslag uit de regionale wateren. Dat kan op andere plaatsen wateroverlast tot gevolg hebben. Akkers en weilanden kunnen dan onder water staan. Ook een watertekort veroorzaakt soms ernstige hinder. Door lage waterstanden in de rivieren gelden dan aflaadbeperkingen voor de scheepvaart. Lage waterstanden belemmeren de aanvoer naar de regionale wateren uit het hoofdwatersysteem. Daardoor kunnen op andere plaatsen tekorten toenemen met droogteschade bij landbouw en natuur als gevolg. Bij lage afvoeren neemt ook de verzilting toe.

Voldoende water raakt direct aan de kerntaken 'schoon en gezond water' en 'vlot en veilig verkeer over water'. Bij lage afvoeren vermindert de waterkwaliteit omdat er minder water is voor doorspoeling. Dat leidt tot hogere watertemperaturen, lagere zuurstofgehalten en hogere gehalten van chloride, nutriënten en verontreinigende stoffen. Ook voor het nakomen van afspraken over vaardiepte is Rijkswaterstaat afhankelijk van rivierafvoeren en neerslag. Waterkwantiteitsbeheer en scheepvaartverkeersmanagement zijn daarom nauw met elkaar verbonden. Sluizen en stuwen vervullen veelal een rol voor zowel de scheepvaart als het waterkwantiteitsbeheer.

Uitgangspunten en doelstellingen

De Waterwet, het Waterbesluit en de Waterregeling bevatten de uitgangspunten voor het waterkwantiteitsbeheer en de vergunningverlening en handhaving voor 'voldoende water'. Zij stellen eisen aan het lozen en onttrekken van water. De Waterwet en de hierin benoemde watervergunningen, onttrekkingsverboden, peilbesluiten, waterakkoorden en de verdringingsreeks zijn belangrijke instrumenten voor het voorkomen van wateroverlast en watertekort. Voor de drinkwatervoorziening zijn de normen voor chloride van toepassing uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009.

Het Verdrag inzake de afvoer van het water van de Maas (1995) bevat afspraken met het Vlaams Gewest over het verdelen van water tussen Nederland en Vlaanderen. In de Scheldeverdragen staan de afspraken van Nederland, België, de Belgische gewesten en Frankrijk over de gezamenlijke verantwoordelijkheid bij droogte en de maatregelen om tekorten te voorkomen.

Een belangrijk uitgangspunt in het Nationaal Waterplan 2016-2021 is het principe van 'niet afwentelen'. Niet afwentelen van wateroverlast is gekoppeld aan de trits 'eerst vasthouden, dan bergen en in laatste instantie afvoeren van overtollig water'. Dit principe is ook uitgangpunt van het Bestuursakkoord Water. Het nationale beleid voor de zoetwatervoorziening geeft invulling aan de Deltabeslissing Zoetwater. De gedeelde verantwoordelijkheid van Rijk, regio en gebruikers bij het beperken van – en voorbereid zijn op – watertekort en verzilting staat daarin centraal.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat draagt zorg voor de waterhuishouding in het hoofdwatersysteem. Het gaat hierbij om bediening, beheer, onderhoud, renovatie en de aanleg van (spui)sluizen, stuwen, gemalen en de voorzieningen voor het scheiden van zoet en zout water. Rijkswaterstaat wil de afgesproken waterpeilen handhaven, wateroverlast en -tekort voorkomen en de verzilting tegengaan. Het waterkwantiteitsbeheer is er mede op gericht om de afgesproken waterdiepte in de Rijksvaarwegen zoveel mogelijk te handhaven. Rijkswaterstaat meet actuele waterstanden, afvoeren en zoutgehalten. Dat levert stuurinformatie voor de bediening van kunstwerken en data voor de waterberichtgeving aan belanghebbenden. Rijkswaterstaat stemt het waterkwantiteitsbeheer af met andere overheden en gebruikers. Ook worden nieuwe initiatieven getoetst aan de wettelijke voorwaarden voor het onttrekken en lozen van water.

3.2.2 Ontwikkelingen en opgaven

Bij lage rivierafvoeren kunnen knelpunten ontstaan met zowel de kwantiteit als de kwaliteit van het beschikbare oppervlaktewater. Zo was er in 2011 tijdelijk te weinig water om aan de totale watervraag te voldoen, waardoor Rijkswaterstaat de doorspoeling van het Volkerak-Zoommeer moest staken. Ook was het waterinlaatpunt bij Gouda door verzilting tijdelijk niet bruikbaar. Zuid-Holland kreeg in die periode (beperkt) water aangevoerd via de zogenoemde Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (zie Kaart 3). Door klimaatverandering en zeespiegelstijging neemt de verzilting van de rijkswateren naar verwachting toe. Ook een zout Volkerak-Zoommeer, het inzetten van de Haringvlietsluizen als stormvloedkering, nieuwe en grotere zeesluizen in IJmuiden en Terneuzen, en het verdiepen van de Nieuwe Waterweg leiden mogelijk tot meer verzilting. Rijkswaterstaat beoordeelt de effecten van deze projecten en gaat na compenserende maatregelen nodig zijn.

Kaart 3
Voldoende water

Legenda
- Waterakkoord (w)
- Peilbesluit (p)
- Sluis of spui (s)
- Stuw met sluis
- Aan- en afvoer naar regionale wateren (R)
- Zout-zoetscheiding

Voorzieningengebied
- Amsterdam-Rijnkanaal / Kromme Rijn
- Benedenrivierengebied
- Haringvliet
- Hollandsch Diep
- Hollandsche IJssel
- IJssel / Twentekanalen
- IJsselmeergebied
- Maas
- Rivierengebied
- Volkerak-Zoommeer

Van beleid naar uitvoering voor voldoende water

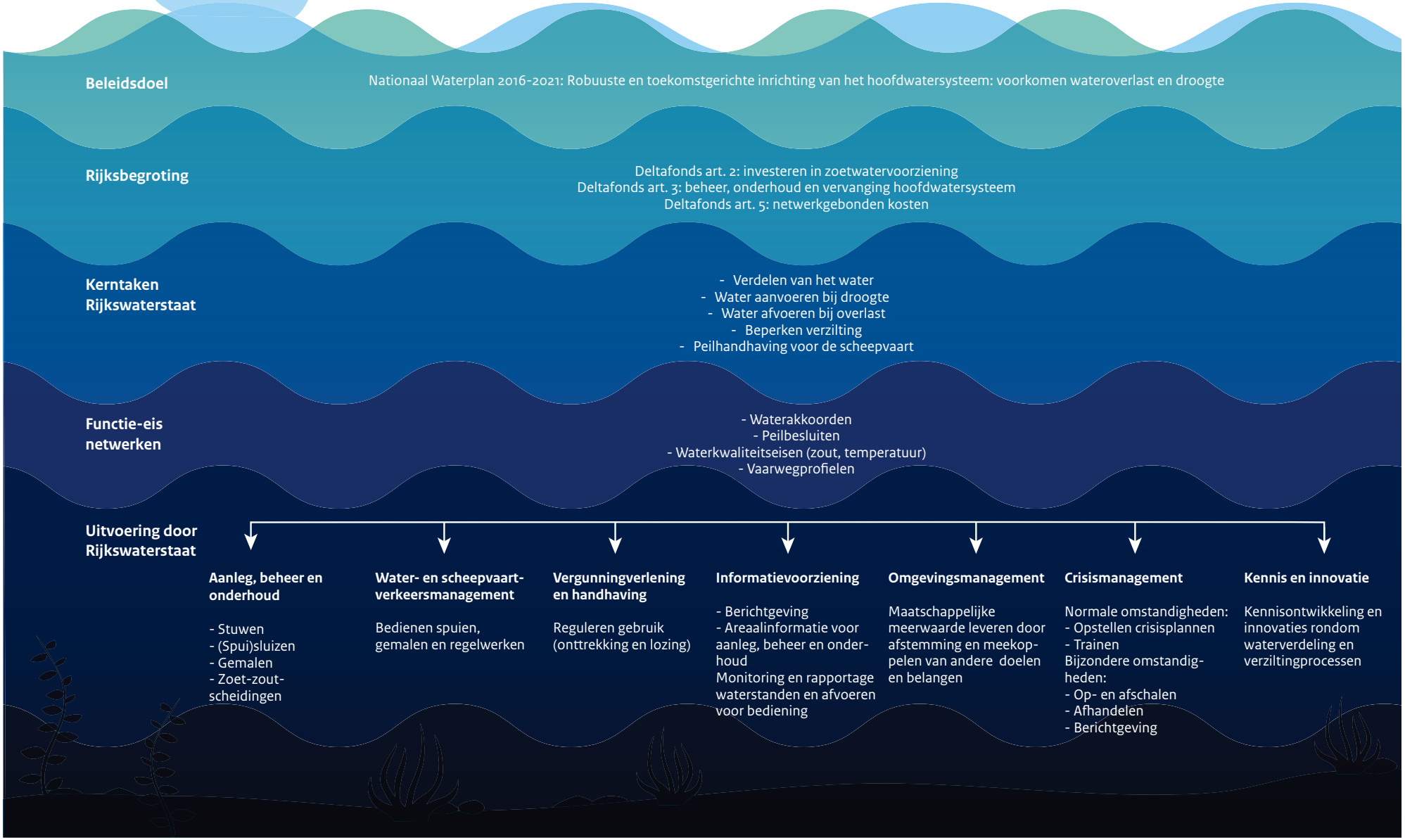

Figuur 11: Van beleid naar uitvoering voor voldoende water

Waterverdeling over Nederland

Voor het reguleren van het peil en de waterverdeling over Nederland heeft Rijkswaterstaat de beschikking over tal van kunstwerken. Bij lage afvoeren bepalen de vaste waterverdeling in de Rijn bij Pannerden en de regelbare afvoerverdeling bij de IJsselkop (stuw Driel) de verdeling van zoetwater over de Waal, Nederrijn en de IJssel en daarmee ook de aanvoer naar het IJsselmeer en de Rijn- en Maasmonding.

Uitgangspunt voor de waterverdeling bij lage afvoeren is dat zo lang mogelijk 285 m^3/sec Rijnwater naar de IJssel stroomt en altijd 25 m^3/sec voor de Nederrijn overblijft. Bij hoge afvoeren is het regelbereik voor de waterverdeling beperkt en stroomt ongeveer twee derde van het water naar de Waal en een derde naar het Pannerdensch Kanaal. Hiervan stroomt vervolgens weer een derde naar de IJssel en twee derde naar de Nederrijn. Aanpassing van deze verdeling heeft grote gevolgen voor onder andere de waterveiligheid en de morfologie. De vaste hoogwaterverdeling bij Pannerden en de IJsselkop kan beperkt worden geregeld om de overeengekomen afvoerverdeling te handhaven. Hierbij zijn de nieuwe Pannerdensche Overlaat en het regelwerk bij de Hondsbroeksche Pleij hulpmiddelen.

Het beheer van de Haringvlietsluizen bepaalt mede de afvoer naar de Nieuwe Waterweg en daarmee ook de hoeveelheid zout water die daar binnendringt. De spuisluizen in de Afsluitdijk regelen het peil en de doorspoeling van het IJsselmeer. De stuwen in de Maas zorgen voor het op peil houden van het waterniveau. De doorspoeling en het peilbeheer van het Volkerak-Zoommeer regelt Rijkswaterstaat met de Volkeraksluizen en de Bathse Spuisluis en de doorspoeling en het peil van het Kanaal van Gent naar Terneuzen wordt vanuit Vlaanderen geregeld bij de Sluis Evergem en in Nederland bij het sluizencomplex Terneuzen. Doorspoeling en het peilbeheer van het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal wordt gereguleerd met de Prinses Irenesluizen bij Wijk bij Duurstede en de spuisluizen en het gemaal in IJmuiden. Het sluizencomplex bij Schellingwoude regelt het peil en de doorspoeling op het Buiten-IJ en het Markermeer. Het boekje 'Waterhuishouding en waterverdeling in Nederland' geeft een overzicht van hoe de waterhuishouding in Nederland is geregeld.

Fred Delpeut
Hoofdingenieur-directeur West-Nederland Noord

'Onze manier van werken in een handzaam formaat. Voorspelbaar, transparant en navolgbaar.'

Met het vaststellen van het peilbesluit voor het Grevelingenmeer in 2013 zijn de vijf wettelijk verplichte peilbesluiten (Waterbesluit artikel 5.2) vastgesteld. Over het algemeen treden er geen problemen op met het naleven van peilbesluiten. Voor het IJsselmeer geldt wel dat bij verdere zeespiegelstijging de spuimogelijkheden naar de Waddenzee op termijn afnemen. Daarom voorziet het project Afsluitdijk in een vergroting van de afvoercapaciteit naar de Waddenzee door pompen in de spuisluizen bij Den Oever te installeren. Vanaf 2021 zijn deze pompen operationeel. De pompcapaciteit kan daarna indien nodig stapsgewijs vergroot worden. Uitgangspunt voor het afvoeren van water uit het IJsselmeer is 'spuien als het kan, pompen als het moet'. Het kabinet heeft bij de tussentijdse wijziging van het Nationaal Waterplan 2009-2015 ook gekozen voor een flexibeler beheer van de streefpeilen van het IJsselmeer. Daarmee zal Rijkswaterstaat beter kunnen inspelen op verwachte weersomstandigheden en een grotere zoetwatervoorraad in de zomer kunnen creëren. In Paragraaf 5.5 IJsselmeergebied wordt dit verder uitgewerkt.

Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen hebben de afgelopen planperiode de Leidraad waterakkoorden ontwikkeld.

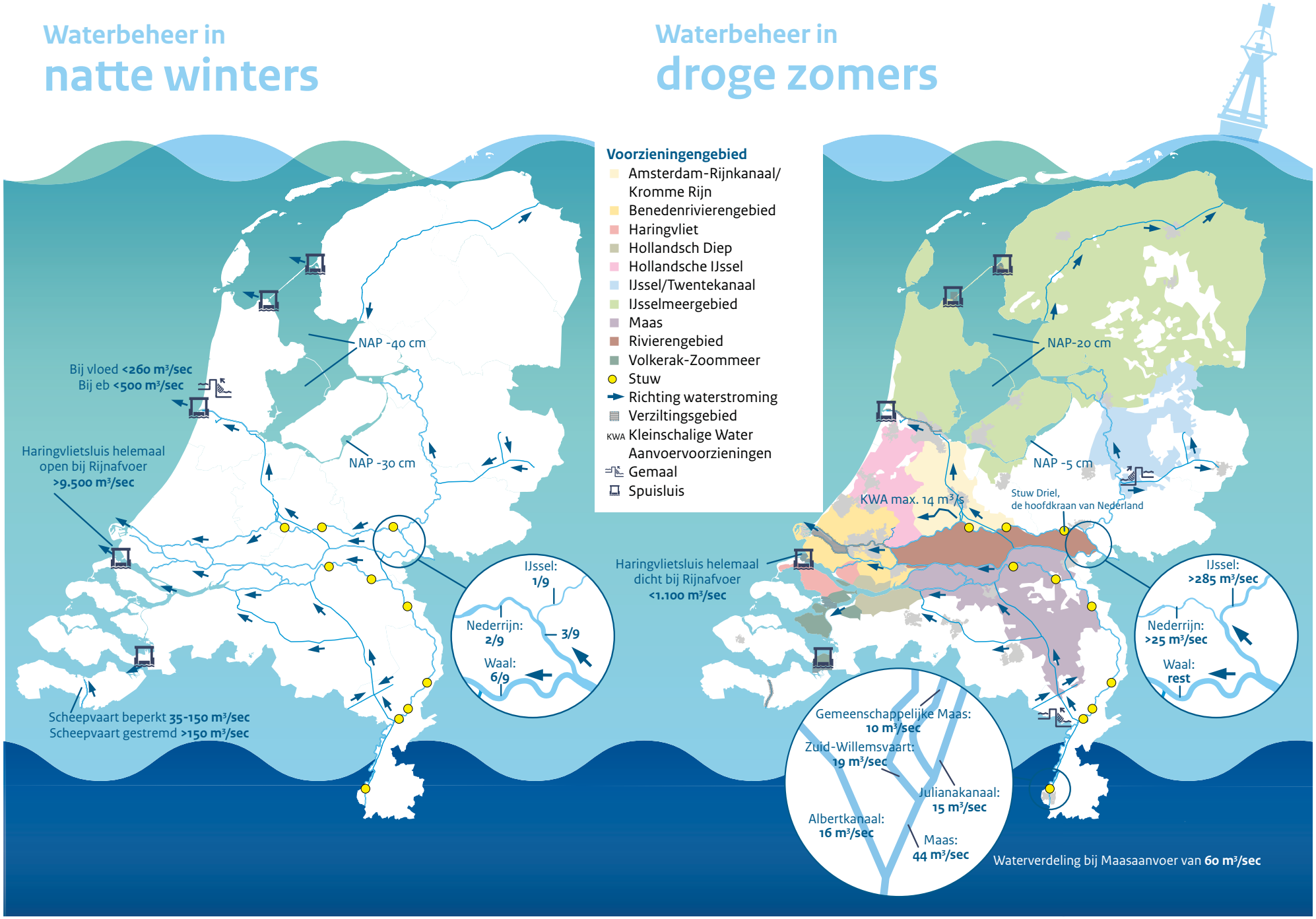

Figuur 12: Waterbeheer in natte winters en droge zomers

De leidraad is een hulpmiddel bij het opstellen van waterakkoorden. Bij de volgende herziening van de waterakkoorden worden de resultaten van het Deltaprogramma benut om de waterakkoorden klimaatbestendig te maken.

Deltabeslissing Zoetwater

De Deltascenario's laten zien dat in de toekomst vaker watertekorten kunnen optreden door klimaatverandering, verzilting en sociaaleconomische ontwikkelingen. Voor watergebruikers is het dan ook belangrijk te weten waar ze op kunnen rekenen. Onderdeel van de Deltabeslissing Zoetwater is daarom dat overheden en gebruikers in onderling overleg voorzieningenniveaus vaststellen voor normale en droge situaties. Voor de gebruikers wordt het nieuwe instrument voorzieningenniveaus ontwikkeld dat de beschikbaarheid van zoetwater transparant maakt. Verder werkt Rijkswaterstaat samen met de waterschappen binnen het programma Slim Watermanagement aan een betere benutting van de beschikbare hoeveelheid zoetwater door de samenwerking tussen waterbeheerders te verbeteren. Gedeeld gebruik van actuele informatie en modellen vergroot de doelmatigheid van de afstemming van vraag en aanbod bij watertekorten.

In gebieden met aanvoer van water uit het hoofdwatersysteem kiest het kabinet voor maatregelen om de aanvoer veilig te stellen. Het gaat onder andere om het vergroten van de zoetwaterbuffer in het IJsselmeergebied en het uitbreiden van de Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (KWA) naar West-Nederland. De KWA is een stelsel van pompen en gemalen dat is ontworpen om in tijden van watertekorten zoetwater naar de Zuid-Hollandse polders aan te voeren. Voor de hoge zandgronden worden de verbindingen tussen het hoofdwatersysteem en het regionale systeem op termijn aangepast om een nieuwe balans te realiseren tussen aanvoer, afvoer en het gebruik van grond- en oppervlaktewater. Deze maatregelen bieden geen garantie op voldoende zoetwater. Ze verkleinen wel de kans op tekorten bij weinig neerslag.

3.2.3 Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat zet het beheer gericht op het beperken van watertekort, verzilting en wateroverlast op hoofdlijnen voort. De focus ligt daarnaast op het uitvoeren van de Deltabeslissingen en het renoveren van voor het waterbeheer belangrijke kunstwerken.

Aanleg, beheer en onderhoud

Rijkswaterstaat voert in de planperiode 2016-2021 regulier beheer en onderhoud uit aan (spui)sluizen, stuwen, gemalen en zoet-zoutscheidingen. In de planperiode starten renovaties en aanpassingen van een aantal voor het waterbeheer belangrijke regelwerken. Het gaat hierbij om onder andere de renovatie van de stuwcomplexen in de Nederrijn en Lek, renovatie van de gemalen in de Twentekanalen, de bouw van een tweede sluiskolk bij Sluis Eefde, het plaatsen van pompen in de Afsluitdijk en groot onderhoud aan de zoet-zoutscheiding bij de Krammersluizen. Ook bereidt Rijkswaterstaat de aanleg voor van een omloopriool bij de Prinses Irenesluizen. Dit is een onderdeel van de uitbreiding van de Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen naar West-Nederland.

Watermanagement

Bij de bediening van sluizen, stuwen en gemalen maakt Rijkswaterstaat gebruik van stuw- en spuiprotocollen. Uitgangspunten hierbij zijn de peilbesluiten, waterakkoorden, internationale verdragen en de verdringingsreeks. Rijkswaterstaat en de waterschappen stemmen het dagelijks waterbeheer van het regionale watersysteem en het hoofdwatersysteem zoveel mogelijk op elkaar af. Bij watertekorten komt de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling in actie om het beschikbare water te verdelen over de gebruikers.

Rijkswaterstaat ontwikkelt samen met de andere waterbeheerders en gebruikers een methodiek waarmee de kans op het optreden van watertekorten kan worden bepaald als onderdeel van de uitwerking van het voorzieningenniveau. Zo krijgen gebruikers en beheerders een beeld van zowel de beschikbaarheid (m^3/sec, waterstand) als de kwaliteit (chloride, temperatuur) in normale en droge omstandigheden. Rijkswaterstaat is ook betrokken bij verkenningen van voorzieningenniveaus voor de regionale wateren. Daarbij let Rijkswaterstaat op de samenhang tussen het regionale watersysteem en het hoofdwatersysteem.

Met het programma Slim Watermanagement willen Rijkswaterstaat en de waterschappen het beschikbare water bij een (dreigend) tekort beter benutten en de beschikbare bufferruimte in het watersysteem voor overlast optimaal inzetten. De waterbeheerders delen daarvoor hun informatie en ontwikkelen gezamenlijk beslissingsondersteunende systemen. Rijkswaterstaat neemt het voortouw bij onderzoek naar de optimalisatie van het waterbeheer in het IJsselmeergebied, West-Nederland (Amsterdam-Rijnkanaal/Noordzeekanaal), de Zuidwestelijke Delta/Rijn-Maasmonding, de Nederrijn/Lek en de Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen (zie ook Hoofdstuk 5). In 2015 hebben de waterbeheerders hierover nadere afspraken gemaakt.

Rijkswaterstaat evalueert de werkwijze voor het opstellen van waterakkoorden. Ook de waterakkoorden zelf worden geëvalueerd en waar nodig aangepast. De klimaatrobuustheid van de akkoorden en de resultaten van de uitwerking van het voorzieningenniveau komen daarbij aan de orde. In de planperiode 2016-2021 stelt Rijkswaterstaat een nieuw peilbesluit op voor het IJsselmeergebied en vertaalt dit in een nieuw peilbeheer.

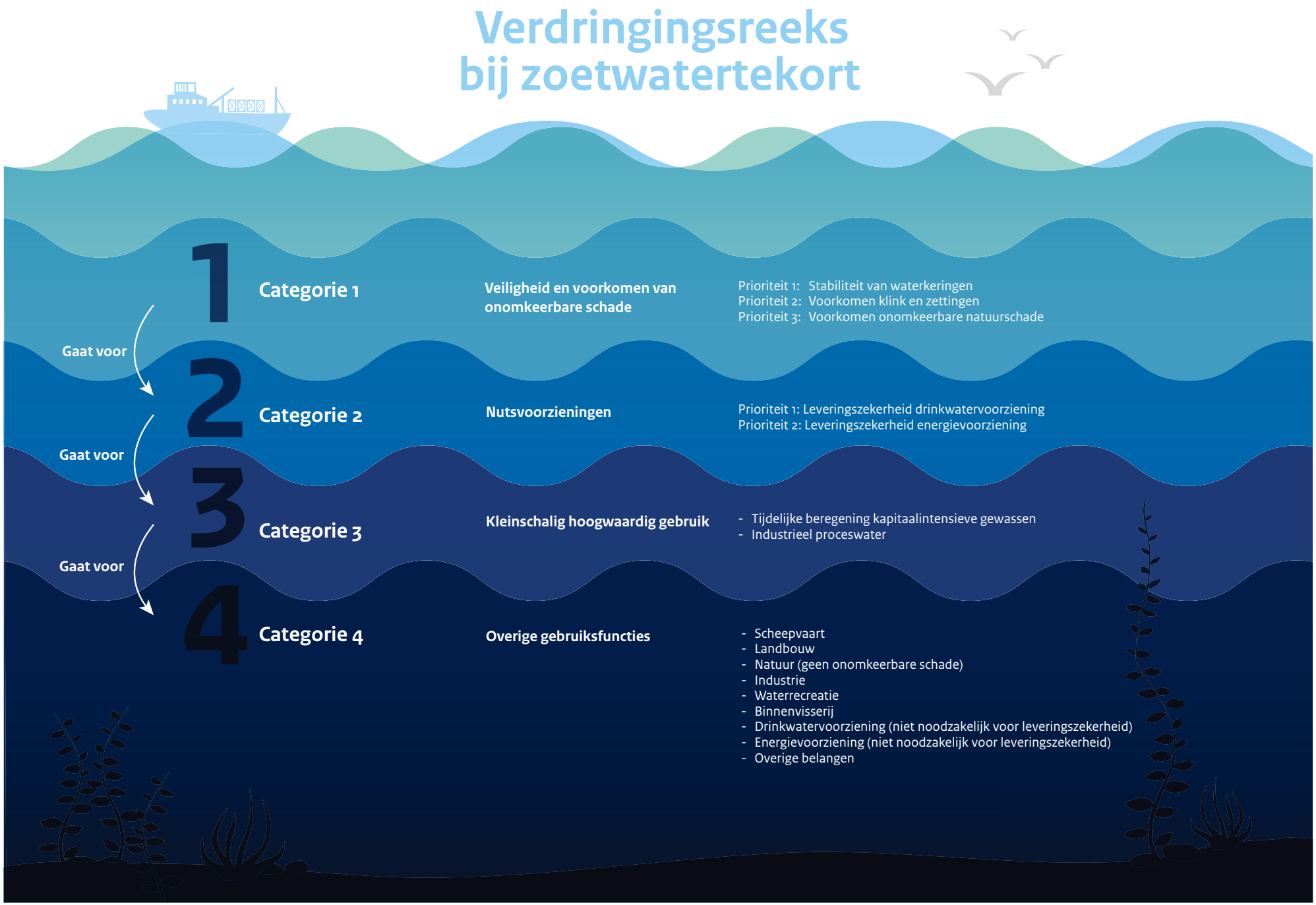

Figuur 13: Verdringingsreeks bij zoetwatertekort

Beslissingsondersteunende systemen bij informatievoorziening

Voor het bedienen van de stuwen, sluizen en gemalen is het van belang dat de beheerder beschikt over actuele informatie over waterstanden, klepstanden, het al dan niet in werking zijn van gemalen, en ook over de te verwachten neerslag, rivierafvoer en (zee)waterstanden. Deze informatie was voorheen versnipperd en bij verschillende partijen beschikbaar. Met de komst van ICT-systemen voor de waterhuishouding van peilgereguleerde watersystemen (IWP) stellen Rijkswaterstaat en de waterschappen de benodigde gegevens aan elkaar beschikbaar. Op termijn wordt het systeem ook gebruikt voor het leveren van bedienings-adviezen. De operators op de objecten worden nauw bij de ontwikkeling betrokken. Het instrumentarium helpt zo bij het optimaliseren van het waterbeheer en bij het vastleggen en beschikbaar maken van informatie en kennis. IWP is nu in gebruik bij de Twentekanalen, het IJsselmeergebied, het Noordzeekanaal en de Noord-Brabantse en Midden-Limburgse kanalen. Het Haringvliet, het Amsterdam-Rijnkanaal, de Maas, het Kanaal van Gent naar Terneuzen en Meppelerdiep volgen.

De werkwijze voor het beperken van verzilting legt Rijkswaterstaat vast in de Handreiking Verzilting.

Vergunningverlening en handhaving

Rijkswaterstaat toetst alle aanpassingen van de rijkswateren, zoals de verdieping van de Nieuwe Waterweg en de bouw van de Nieuwe Zeesluis bij IJmuiden, als ook de onttrekkingen aan en lozingen van water op de rijkswateren aan de bepalingen in de Waterwet en het toetsingskader onttrekkingen (zie bijlage 3). Daarbij kijkt Rijkswaterstaat ook naar een mogelijke toename van verzilting. De Handreiking Verzilting ondersteunt en uniformeert de beheerder bij afwegingen over het wel of niet vergunnen. Uitgangspunt is dat de ontwikkeling van bijvoorbeeld scheepvaart, industrie en natuur mogelijk moet blijven. Wel is de initiatiefnemer verantwoordelijk voor het voorkomen, mitigeren of compenseren van de eventuele toename van verzilting of watertekorten.

Informatievoorziening

Rijkswaterstaat meet actuele waterstanden, debieten en zoutgehalten en gebruikt die informatie bij de bediening van de (spui) sluizen, stuwen en gemalen. Daarnaast gebruikt Rijkswaterstaat de data voor de berichtgeving van het Watermanagement Centrum Nederland aan andere waterbeheerders en gebruikers. Bij lage rivierafvoeren en bij watertekorten geeft Rijkswaterstaat een droogtebericht af. Rijkswaterstaat informeert de scheepvaart als zich problemen voordoen met het handhaven van de afgesproken vaardiepte. Dit wordt verder uitgewerkt in Paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water.

In de planperiode wil Rijkswaterstaat de informatievoorziening en de daarbij gebruikte modellen verbeteren. Hierbij wordt aangesloten op lopende ontwikkelingen, zoals de Digitale Delta. Rijkswaterstaat werkt aan de publicatie van een dagelijks landelijk waterbericht (naar analogie van het weerbericht) waarin de actuele en verwachte toestand in de rijkswateren wordt beschreven.

Omgevingsmanagement

Rijkswaterstaat wil vroegtijdig betrokken zijn bij plannen van andere overheden, onder andere door toepassing van de watertoets. Daarnaast zoekt Rijkswaterstaat actief naar kansen voor het meekoppelen van maatschappelijke doelen en belangen. Dat bevordert de kwaliteit van de leefomgeving en plaatst aanleg, beheer en onderhoud in de context van gebiedsontwikkeling.

Kennisontwikkeling en innovatie

Rijkswaterstaat wil de planperiode zijn kennis over de waterverdeling en verzilting vergroten. Dat geldt ook voor de monitoring en modelsimulaties van de waterverdeling en verziltingsprocessen. Ook zet Rijkswaterstaat in op meer innovatie in het waterbeheer, bijvoorbeeld door pilots met nieuwe technieken voor het scheiden van zoet- en zout water. Dat draagt bij aan een verdere optimalisatie van het waterbeheer en de uitwerking van de Deltabeslissing Zoetwater.

3.3 Schoon en gezond water

Schoon en gezond water is een belangrijke randvoorwaarde voor een aantrekkelijke leefomgeving en veel maatschappelijke en economische gebruiksfuncties. Natuur, drinkwater en recreatie kunnen niet zonder. Rijkswaterstaat meet de chemische en ecologische kwaliteit. Het water wordt steeds schoner en eerder verdwenen planten en dieren keren terug, maar we zijn er nog niet. Rijkswaterstaat, bedrijfsleven en andere overheden werken daarom samen om de verontreiniging door bijvoorbeeld microplastics en medicijnresten terug te dringen. Kernpunten voor de planperiode:

- Reguleren van afvalwaterlozingen en fysieke ingrepen zoals de winning van zand en grind. Door met vergunningen voorwaarden te stellen en die te handhaven voorkomt Rijkswaterstaat dat de waterkwaliteit achteruit gaat.
- Uitvoeren van het Kaderrichtlijn-Water-maatregelenprogramma voor ecologisch herstel. Die maatregelen dragen ook bij aan de doelen van de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie en Natura 2000.
- Meten van de chemische en ecologische kwaliteit. Evalueren van de effectiviteit van de maatregelen voor ecologisch herstel, vaststellen van de resterende opgave en voorbereiden op de volgende planperiode.
- Ecologisch herstel zorgt voor een uitbreiding van de beheeropgave, want ook vistrappen en natuurvriendelijke oevers hebben onderhoud nodig.
- Bijdragen aan het opstellen en uitvoeren van het werkprogramma waterkwaliteit, als vervolg op de zogeheten 'Verklaring van Amersfoort'. Met dat werkprogramma willen overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten samen de waterkwaliteit verbeteren.

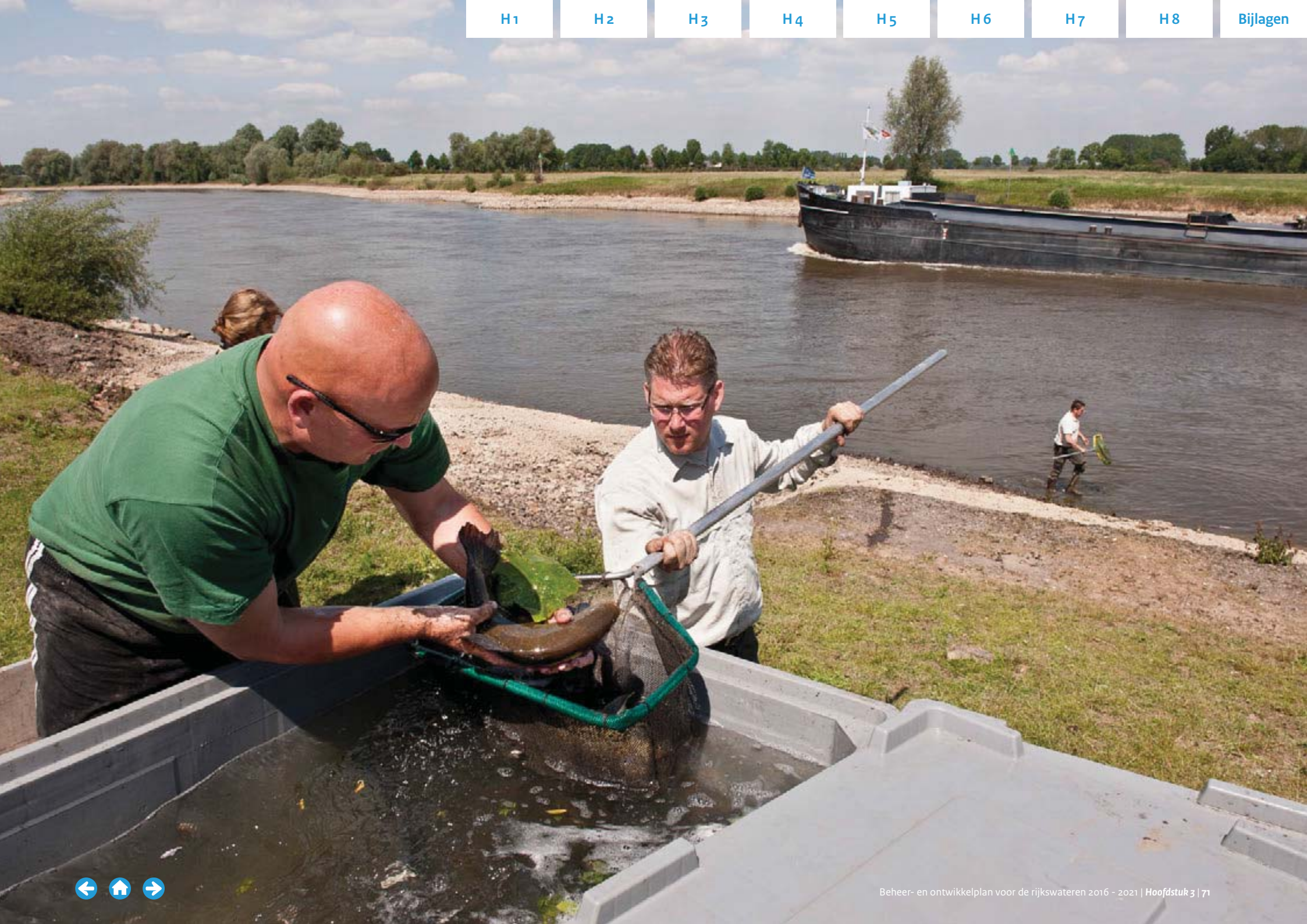

3.3.1. Kenmerken

De kerntaak schoon en (ecologisch) gezond water is een belangrijke randvoorwaarde voor een aantrekkelijke leefomgeving en gebruiksfuncties zoals natuur, zwemwater, drinkwater, recreatie en visserij. Schoon en gezond water gaat over de chemische kwaliteit, de fysisch-chemische kwaliteit, de hydromorfologische kwaliteit en de biologische kwaliteit.

Chemische kwaliteit gaat over de concentraties 'milieuvreemde' stoffen in het water in vergelijking met een niet schadelijk niveau (de milieukwaliteitseis). Bij de fysisch-chemische kwaliteit gaat het om stoffen die van nature in het watersysteem voorkomen zoals zuurstof, chloride, fosfaat en stikstof, en om parameters zoals temperatuur. Een zo natuurlijk mogelijk niveau is daarvoor het doel. Bij een goede hydromorfologische toestand (vorm, inrichting en stroming) bieden bodem en oever goede levenskansen voor aquatische levensgemeenschappen. Het daadwerkelijk voorkomen van kenmerkende soorten dieren en planten in bepaalde dichtheden bepaalt de biologische kwaliteit.

'Schoon en gezond water' raakt aan de kerntaak 'Voldoende water'. Bij lage afvoeren ontstaan sneller problemen met de waterkwaliteit zoals hoge watertemperaturen, lagere zuurstofgehalten, hogere gehalten aan chloride en nutriënten, omdat er te weinig water is voor doorspoeling en verdunning.

Uitgangspunten en doelstellingen

Schoon en gezond water is één van de kerntaken van Rijkswaterstaat. De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) vereist dat alle oppervlaktewaterlichamen in 2015 voldoen aan een goede chemische en een goede ecologische toestand of een goed ecologisch potentieel. De KRW hanteert hiervoor een vergelijkbaar begrippenkader als hierboven, maar heeft een iets andere indeling.

Juridische verankering

De KRW-doelstellingen zijn verankerd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009). In dit Besluit zijn de doelen vastgelegd in de vorm van milieukwaliteitseisen. De chemische doelen zijn direct opgenomen in het Besluit. De ecologische doelen zijn opgenomen via een verwijzing. Het Bkmw 2009 is in 2015 gewijzigd, onder andere op grond van de herziening van de Richtlijn Prioritaire Stoffen in 2013. De doorwerking van de eisen uit het Bkmw 2009 naar individuele besluiten gebeurt indirect via het Bprw. Dit betekent dat de doelen, de maatregelen en de wijze van toetsing adequaat in het Bprw verankerd moeten zijn. Daarom zijn de KRW-factsheets (december 2015) en het Toetsingskader waterkwaliteit (Bijlage 5) onderdeel van het Bprw. De specifieke doelen met betrekking tot een goed ecologisch potentieel zijn ook onderdeel van de KRW-factsheets.

Voor de chemische toestand gelden de milieukwaliteitseisen uit de Richtlijn prioritaire stoffen. Met een goede onderbouwing is het toegestaan de doelen niet in 2015, maar in 2021 of uiterlijk in 2027 te bereiken. De KRW kent hiervoor een aantal uitzonderingen. Waar de doelen nog niet zijn bereikt, voorziet dit Bprw in aanvullende maatregelen om deze op termijn te halen.

De rijkswateren zijn op grond van de KRW ingedeeld in 51 waterlichamen (zie Kaart 4). De KRW schrijft voor om een register op te stellen van beschermde gebieden. Een samenvatting daarvan is opgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen. De beschermde gebieden in het register zijn de gebieden die een beschermde status hebben op grond van de Zwemwaterrichtlijn, de Vogelrichtlijn en/of Habitatrichtlijn (Natura 2000), de voormalige Schelpdierwaterrichtlijn, of de waterlichamen waar onttrekking van oppervlaktewater plaatsvindt voor de productie van drinkwater. In al deze gebieden gelden aanvullende eisen voor de waterkwaliteit en/of de andere gebruiksfuncties. De aanvullende beheertaken voor deze gebieden worden beschreven in Paragraaf 4.4 Aangewezen gebruiksfuncties.

Voor de Noordzee is de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) van belang. Deze richtlijn vraagt om een goede milieutoestand in 2020. De afgelopen planperiode heeft het Rijk de initiele beoordeling, de goede milieutoestand, de milieudoelen en het monitoringsprogramma vastgesteld. Via de Beleidsnota Noordzee is in 2015 het eerste maatregelenprogramma voor de KRM vastgesteld. In 2016 moet het programma operationeel zijn. De bijdrage van Rijkswaterstaat aan het realiseren van de KRM-doelen is in dit Bprw opgenomen.

Behalve de KRW en KRM zijn ook andere Europese richtlijnen en internationale verdragen relevant voor de chemische en ecologische kwaliteit van de rijkswateren. Voor de Noordzee zijn dat met name de afspraken in het kader van OSPAR. Bij de implementatie van de KRM is gebruik gemaakt van de milieubeoordelingscriteria die eerder in OSPAR-verband zijn ontwikkeld.

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 kondigt een intensivering aan van de regie op het verbeteren van de waterkwaliteit. Het kabinet hecht groot belang aan het halen van de ecologische en chemische KRW-doelstellingen in 2027 en aan het bestrijden van opkomende stoffen die de chemische waterkwaliteit beïnvloeden, zoals medicijnen en microplastics. De basis hiervoor is de zogenoemde 'Verklaring van Amersfoort' (27 mei 2015), waarin het Rijk en alle

Van beleid naar uitvoering voor schoon en gezond water

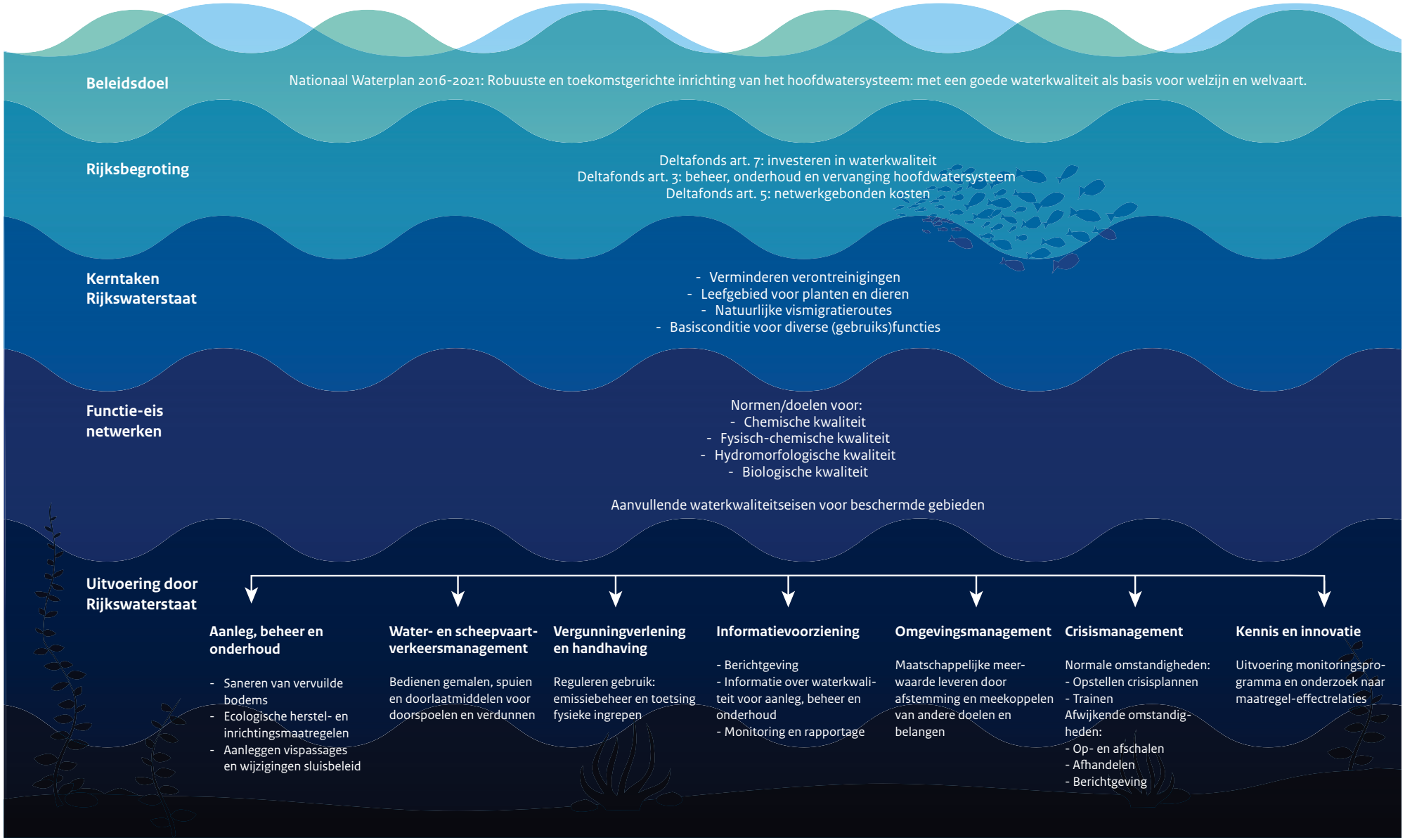

Figuur 14: Van beleid naar uitvoering voor schoon en gezond water

betrokken partijen hebben aangegeven met welke intentie en in welke rol zij willen bijdragen aan de gezamenlijke aanpak van de opgaven voor schoon en voldoende water. Gezamenlijk wordt een werkprogramma waterkwaliteit opgesteld om het bestaande beleid goed uit te voeren en om een impuls te geven aan de aanpak van opkomende stoffen.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de waterkwaliteit in de rijkswateren. Het beheer richt zich op het realiseren van schoon en gezond water in het eigen beheergebied. De voornaamste instrumenten hiervoor zijn vergunningverlening en handhaving, en maatregelen voor herstel en inrichting. Daarnaast is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor beheer en onderhoud, watermanagement, monitoring en informatievoorziening, en crisismanagement. Voor het verder verbeteren van de chemische waterkwaliteit werkt Rijkswaterstaat samen met andere waterbeheerders. Samen vervullen zij ook een signalerende en agenderende rol richting het (inter)nationale beleid.

Met het van kracht worden van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is het zwaartepunt van schoon en gezond water verschoven naar de inrichting van het watersysteem. Zo realiseert Rijkswaterstaat een goede ecologische toestand of een goed ecologisch potentieel in de rijkswateren. Dat is een belangrijke voorwaarde voor het bestaan van 'natuur' in de vorm van specifieke soorten en habitats. Of deze soorten en habitats werkelijk aanwezig zijn, is ook afhankelijk van andere aspecten, zoals klimaatverandering en de natuurlijke dynamiek van het watersysteem.

Als uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van IenM werkt Rijkswaterstaat ook aan een duurzame leefomgeving. Zo kan het sluiten van materiaalkringlopen bijdragen aan het verminderen van directe en diffuse emissies van verontreinigende stoffen.

Parameter / kwaliteitselement	Toestand 2009 (% waterlichamen)				Toestand 2015 (% waterlichamen)				Δ
	Slecht	Ontoereikend	Matig	Goed	Slecht	Ontoereikend	Matig	Goed	Ontwikkeling
Ecologische toestand	6	38	56	0	4	29	67	0	+
• Biologie	6	38	52	4	4	29	43	24	+
- Algen	0	0	32	68	0	0	12	88	+
- Macrofauna	0	20	54	26	0	22	30	48	+
- Waterplanten	7	23	51	19	0	7	28	65	+
- Vis	0	14	62	24	2	20	32	46	+
• Specifieke verontreinigende stoffen (metalen e.d.)	76	-	-	24	100	-	-	0	-
• Fysisch-chemisch parameters	10	38	46	6	6	6	57	31	+
Chemische toestand	86	-	-	14	96	-	-	4	-

Tabel 9: Ecologische en chemische toestand van de rijkswateren. Voor chemie zijn er maar twee scores mogelijk: voldoet (= goed) en voldoet niet (= slecht).

3.3.2 Ontwikkelingen en opgaven

Europese Kaderrichtlijn Water (KRW)

De afgelopen planperiode (2010-2015) is ingezet op de uitvoering van een omvangrijk pakket aan maatregelen voor ecologisch herstel van de rijkswateren. Wegens bezuinigingen heeft het kabinet in 2012 besloten circa een derde van de voorgenomen maatregelen uit te stellen tot na 2015. Dat is formeel vastgelegd via een tussentijdse partiële herziening van het Bprw 2010-2015. Van de resterende maatregelen is ongeveer 95 procent eind 2015 uitgevoerd. Enkele maatregelen zijn vertraagd door uiteenlopende oorzaken, zoals grondverwerving, of wettelijke procedures.

Tabel 9 geeft een samenvatting van de chemische en ecologische toestand van de rijkswateren in 2009 en in 2015. Deze toestand is bepaald op basis van een groot aantal parameters en kwaliteitselementen. Aangegeven is hoeveel procent van de waterlichamen goed, matig, ontoereikend of slecht scoort. Prioritaire stoffen bepalen de chemische toestand. Biologische soortgroepen, specifieke verontreinigende stoffen en de algemeen fysisch-chemische parameters bepalen de ecologische toestand. Kaart 4 geeft een overzicht van de eindbeoordeling per waterlichaam.

Er is ten opzichte van 2009 een substantiële verbetering van met name de biologische kwaliteitselementen en de fysisch-chemische parameters zichtbaar, maar de einddoelstellingen worden

Kaart 4
Schoon en gezond water

Legenda
KRW-waterlichaam
Nautische 12-mijlsgrens

Toelichting beoordeling
Ecologie Chemie

Ecologie	Chemie
Slecht	Slecht
Ontoereikend	Goed
Matig	
Goed	

Maatregelen
(percentage gereed in 2015)
Schoon water
Verbindingen
Leefgebied

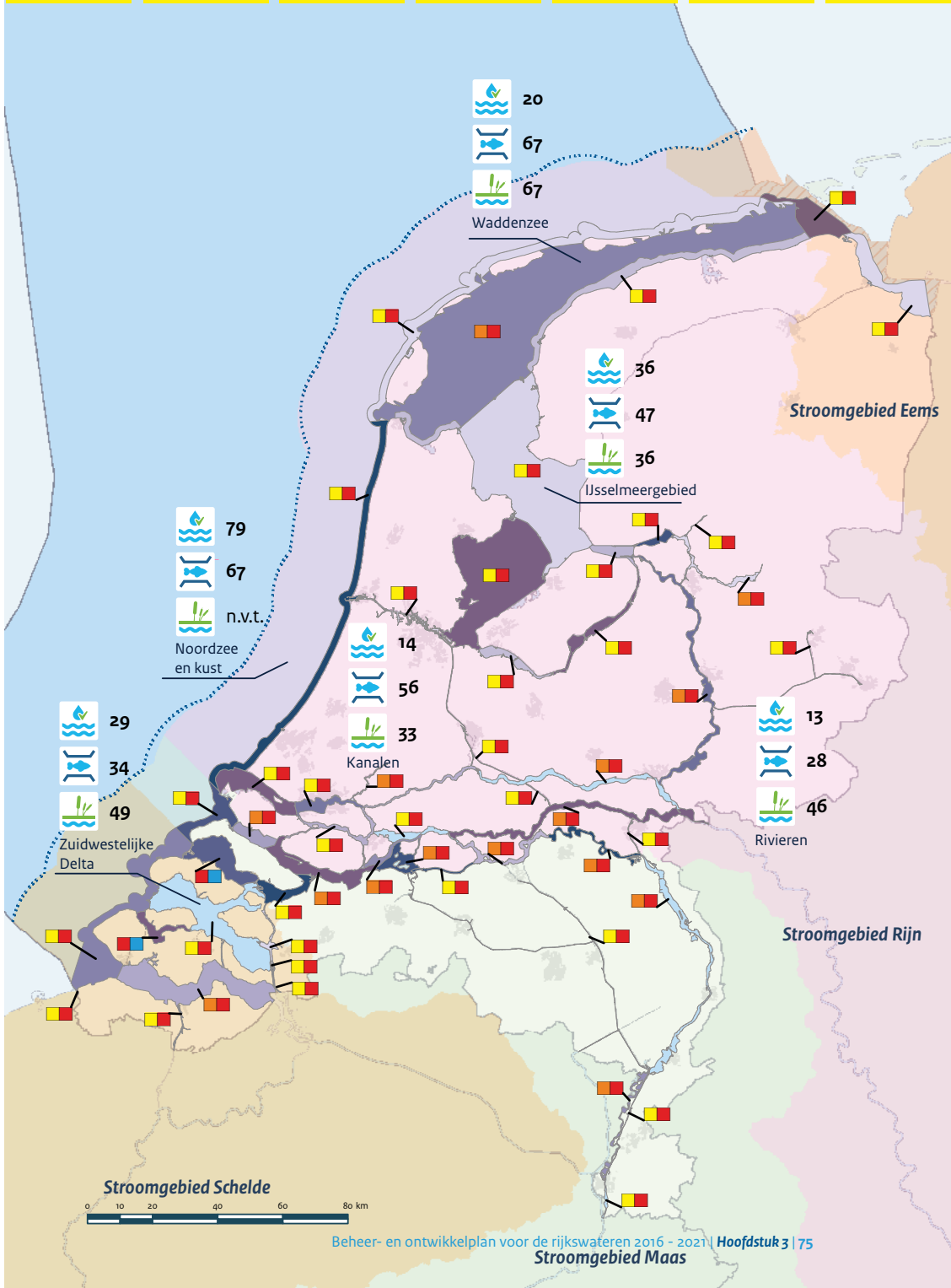

desondanks nog niet gehaald. Het kost tijd voordat – met name de ecologische maatregelen – effect hebben. Ook voor een aantal chemische stoffen komt de verbetering nog niet tot uitdrukking. Het gaat hier om stoffen (zoals PAKs, kwik en tributyltin) die door hun persistente karakter nog steeds in het milieu voorkomen, ondanks dat de productie of het gebruik al verboden is. Zonder deze zogenoemde 'ubiquitaire' stoffen voldoet momenteel 28 procent van de waterlichamen aan de goede chemische toestand.

Ongeveer 4 procent van de waterlichamen voldoet momenteel aan de chemische doelstellingen en vooralsnog voldoet geen enkel waterlichaam aan de ecologische doelstellingen. Het beeld wordt sterk bepaald door het 'one-out, all-out-principe' van de KRW. Dat betekent dat het hele waterlichaam niet voldoet aan de KRW-hoofddoelstelling als één van de parameters of kwaliteitselementen niet voldoet aan de doelstelling. Overigens voldoet meer dan 85 procent van de individuele oordelen van de chemische toestand in 2015 aan de norm.

Voor diverse waterlichamen is op onderdelen sprake van een slechtere beoordeling dan in 2009. Dit komt onder andere doordat milieukwaliteitseisen (chemie) en maatlatten (biologie) tussentijds zijn gewijzigd. Ook zijn analysemethoden verbeterd en in sommige gevallen ontbreken er meetgegevens. Zo is sinds 2011 een deel van de vismonitoring vervallen, doordat de fuikenvisserij in het rivierengebied verboden is. Ook voor deze planperiode worden wijzigingen voorzien. De nieuwe prioritaire stoffen uit de Richtlijn prioritaire stoffen 2013 zijn bijvoorbeeld nog niet meegenomen in deze beoordeling.

Opgave chemie

Verontreinigende stoffen in de rijkswateren zijn voor een groot deel afkomstig uit het buitenland, de regionale wateren en de atmosfeer. Eutrofiëring en gewasbeschermingsmiddelen vormen de grootste knelpunten voor de waterkwaliteit. Diffuse emissies zijn veelal de voornaamste bron. Het terugdringen van diffuse emissies is een moeizaam proces en vraagt een brede aanpak. De verantwoordelijkheid voor het nemen van de noodzakelijke maatregelen ligt bij zowel de waterbeheerders, de gebruikers als het (inter)nationale beleid. Daarom kan Rijkswaterstaat alleen samen met andere partijen de waterkwaliteit verder verbeteren. De 'Verklaring van Amersfoort', en het werkprogramma Schoon Water als vervolg hierop, geven hier een belangrijke impuls aan.

Rijkswaterstaat gaat er vanuit dat het rijksbeleid voor de aanpak van verontreiniging met chemische stoffen uit het Nationaal Waterplan 2016-2021 wordt uitgevoerd. Dat leidt op termijn tot verbetering van de toestand. Het generieke mestbeleid – gebaseerd op het Vijfde Actieprogramma Nitraatrichtlijn – is een belangrijke bepalende factor om de nutriëntenbelasting via de regionale wateren te kunnen reduceren. Daarnaast is de Tweede nota duurzame gewasbescherming van belang voor het terugdringen van normoverschrijding door gewasbeschermingsmiddelen. Om de hoeveelheid geneesmiddelen en microplastics in het oppervlaktewater terug te dringen zet het Nationaal Waterplan 2016-2021 in op een ketengerichte benadering.

Naast generieke (beleids)maatregelen op het gebied van stoffen, moeten de emissiebeperkingen voor een belangrijk deel via samenwerking en afspraken met andere waterbeheerders tot stand komen. De waterbeheerders hebben de afgelopen planperiode stofstromenstudies uitgevoerd om inzicht te krijgen in de afwenteling van verontreinigende stoffen vanuit regionale wateren naar de rijkswateren. Dat heeft nog niet overal, en in dezelfde mate, geleid tot afspraken over maatregelen. Rijkswaterstaat schenkt daarom in de planperiode meer aandacht aan het proces om te komen van inzicht in afwenteling naar afspraken over concrete stappen in de vermindering van afwenteling. Daarbij kijkt Rijkswaterstaat ook naar nieuwe mogelijkheden vanuit zijn eigen rol en taak in de afvalwaterketen.

Verontreinigde bodems

Met de inwerkingtreding van de Waterwet is de verplichting tot het opstellen van het Saneringsprogramma Waterbodem Rijkswateren vervallen. Lopende en nog te starten saneringen van verontreinigde bodems zijn ondergebracht in het maatregelenprogramma voor de KRW. Na 2015 gaat het nog om een beperkt aantal locaties, zoals in de Beneden IJssel. Rijkswaterstaat heeft de afgelopen planperiode meer inzicht gekregen in zowel de mogelijke gevolgen van vervuilde bodems als wat daaraan te doen is. Deze kennis is gebruikt bij het samenstellen van het maatregelenpakket 2016-2021. Het leidt nog niet tot aanvullende maatregelen. In enkele gevallen is wel vervolgonderzoek nodig.
Er is speciale wet- en regelgeving voor werkzaamheden in de waterbodem. Voor baggerwerk en ontgravingen is een meldplicht van toepassing conform het Besluit lozen buiten inrichtingen. De milieuhygiënische 'spelregels' voor het toepassen en verspreiden van grond en bagger in de rijkswateren zijn opgenomen in het Besluit Bodemkwaliteit. Bij aanbesteding van baggerwerk houdt Rijkswaterstaat rekening met eventueel aanwezige verontreinigingen in de waterbodem. Hiervoor dient de waterbodemimmissietoets.

Opgave ecologie
De ontoereikende ecologische toestand vormt de grootste opgave voor het realiseren van schoon en gezond water in de rijkswateren. Bijna alle rijkswateren wijken hydromorfologisch sterk af van de natuurlijke situatie. Het maatschappelijk nut rechtvaardigt ingrepen als bedijking, kanalisatie en peilbeheer. Die staan niet ter discussie. Wel is verbetering mogelijk door gerichte inrichtings- en herstelmaatregelen. Rijkswaterstaat zet daarom vooral in op ecologische herstelmaatregelen die het gebrek aan natuurlijke dynamiek en natuurlijke fysische processen herstellen of compenseren. Dat biedt kansen voor het herstel van de natuurlijke diversiteit aan habitats.

Voor het ecologisch herstel is het van belang dat trekvissen zich ongehinderd kunnen verplaatsen. Rijkswaterstaat wil de belangrijkste vismigratieroutes herstellen door het openen van de Haringvlietsluizen en de aanleg van vistrappen en voorzieningen bij sluizen, stuwen, gemalen, waterkrachtcentrales en beekmondingen. Ook wil Rijkswaterstaat de nadelige gevolgen van het huidige peilbeheer en het afsluiten van zeearmen voor natuur beperken. De daarvoor noodzakelijke mitigerende maatregelen zijn onderdeel van Natura 2000-beheerplannen en overgenomen in dit Bprw. Het Rijk waarborgt de financiering van deze maatregelen voor de periode 2016-2021. De ecologische toestand is in sommige gevallen achteruitgegaan door niet inheemse dier- en plantsoorten (exoten). Dit komt doordat de toename van exoten soms ten koste gaat van inheemse soorten. Het is van belang deze ontwikkeling door monitoring te volgen.

Samenhang in opgaven

De opgaven voor KRW, KRM en Natura 2000 zijn op elkaar afgestemd. Het halen van de KRW- en KRM-doelen waarborgt de 'goede ecologische toestand'. Natura 2000-maatregelen voor specifieke soorten en hun leefgebieden vullen de goede ecologische toestand aan. KRW, KRM en Natura 2000 verbeteren zo samen de ecologische kwaliteit van het watersysteem. De KRW-maatregelen zijn mede beoordeeld op hun bijdrage aan de Natura 2000-doelen. De maatregelen zijn ook beoordeeld op mogelijk negatieve effecten op het halen van deze doelen. Dat is in het planMER getoetst. Ook de informatiebehoefte – en de monitoring daarvoor – voor de KRW, KRM en Natura 2000 is in samenhang uitgewerkt. De monitoring is onderdeel van het bestaande meetprogramma. De samenhang is in onderstaand schema in beeld gebracht.

Thema	Opgaven	KRW/KRM/Natura 2000
Schoon water	- Verbeteren van de chemische kwaliteit	KRW en KRM
Leefgebied	- Vergroten van de morfologische dynamiek - Vergroten van het relevante areaal en de diversiteit van habitats - Rust en ruimte	KRW en Natura 2000
Verbindingen	- Opheffen van belemmeringen voor vismigratie binnen het watersysteem en naar andere (regionale) wateren	KRW, KRM en Natura 2000

Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM)

De Mariene Strategie (deel 1) stelt dat de meeste KRM-doelen worden bereikt met het uitvoeren van de afgesproken KRW-maatregelen. Er zijn alleen voor bodembescherming en zwerfvuil aanvullende (beleids)opgaven. Rijkswaterstaat neemt voor beide opgaven zelf geen maatregelen, maar heeft wel een coördinerende rol. Op de Noordzee zijn habitats aangetast door schade aan de zeebodem. Dit is voor een belangrijk deel het gevolg van de traditionele boomkorvisserij. De hoeveelheid zwerfvuil in de Noordzee neemt naar verwachting de komende jaren niet af. Scheepvaart, visserij, recreatie en aanvoer door rivieren zijn de belangrijkste bronnen. Het kunststofketenakkoord uit 2013 heeft mede tot doel het plastic zwerfvuil terug te dringen.

Samenhang tussen KRW, KRM en Natura 2000

Vanwege de grote samenhang tussen de opgaven voor de KRW, KRM en Natura 2000 heeft Rijkswaterstaat deze in samenhang uitgewerkt. Uitvoering van het KRW-maatregelenprogramma draagt bij aan het realiseren van de KRW-doelen, maar tegelijkertijd ook aan de doelen voor Natura 2000 en de KRM. De gezamenlijke opgaven richten zich op schoon water, leefgebieden en verbindingen (zie bovenstaande tabel). De verbetering van de chemische waterkwaliteit draagt ook bij aan de doelen voor drinkwater, zwemwater en schelpdierwater.

Verantwoording over de uitvoering van de KRW en KRM aan de Europese Commissie verloopt via respectievelijk de stroomgebiedbeheerplannen (inclusief maatregelenprogramma) en de mariene strategie. Dat zijn bijlagen bij het Nationaal Waterplan 2016-2021. Zogeheten KRW-factsheets bevatten per waterlichaam alle relevante informatie voor de KRW. Het gaat om een beschrijving van het waterlichaam, de doelen, de actuele toestand, de belasting, de maatregelen, de motiveringen voor de status 'sterk veranderd

water' en de fasering van de uitvoering. Ook de beschermde gebieden zijn in de factsheets vermeld. De KRW-factsheets (december 2015) voor de rijkswateren zijn onderdeel van dit Bprw.

3.3.3 Werkzaamheden in de planperiode

Aanleg

Om uiterlijk in 2027 aan de KRW-doelen te voldoen moeten nog veel maatregelen worden uitgevoerd. Vertrekpunt voor de opgave was het document 'Belangrijke waterbeheerkwesties'. De redeneerlijn van Rijkswaterstaat voor het samenstellen van het maatregelenpakket is hierna uiteengezet. Het KRW-maatregelenpakket (zie Tabel 10 voor een samenvatting), is vastgelegd in de KRW-factsheets en maakt deel uit van de stroomgebiedbeheerplannen voor de periode 2016-2021. Het gezamenlijke effect van alle maatregelen in 2027 is opgenomen in de KRW-factsheets. Voor alle rijkswateren tezamen ligt er een programma dat Rijkswaterstaat niet in zijn geheel in de planperiode 2016-2021 kan uitvoeren. De redenen voor deze fasering zijn te vinden in de KRW-factsheets. De spreiding in de tijd gebruikt Rijkswaterstaat om kansen voor meekoppelen en innovatieve of kosteneffectieve(re) oplossingen optimaal te benutten.

Uitgangspunt blijft dat alle maatregelen in 2027 zijn uitgevoerd en de goede toestand overal is bereikt. Rijkswaterstaat moet de maatregelen binnen de planperiode met de beschikbare middelen en mensen volledig en tijdig uitvoeren. Dat is de opgave waar Rijkswaterstaat in essentie voor staat. Op basis hiervan zijn de maatregelen beoordeeld en samengevoegd tot een realiseerbaar pakket. De financiering gebeurt vanaf 2015 uit het Deltafonds. Naast investeringen wordt ook rekening gehouden met meerkosten voor beheer en onderhoud. Voor een aantal maatregelen werkt Rijkswaterstaat samen met provincies, waterschappen, gemeenten of terreinbeheerders. Het gaat hierbij vooral om vispassages en het herstel van beekmondingen op de grens van rijkswater en regionaal water. In enkele gevallen betalen deze partijen mee. Dergelijke financieringsafspraken moeten grotendeels in het vervolgproces nog worden vastgelegd in convenanten of andere bestuursovereenkomsten.

Aanvullend op het KRW-programma voert Rijkswaterstaat samen met andere partijen verkenningen en planstudies uit, die mede een verbetering van de waterkwaliteit tot doel hebben. Het gaat hierbij onder meer om projecten gericht op grootschalig systeemherstel zoals het realiseren van een zout Volkerak-Zoommeer en de Marker Wadden. Deze maatregelen komen terug in Hoofdstuk 5 Gebiedsuitwerking.

Redeneerlijn voor samenstellen KRW-maatregelenpakket

- Nagenoeg alle rijkswateren zijn sterk veranderd. Hun karakter of bestaan is (mede) bepaald door maatschappelijk noodzakelijke waterstaatkundige ingrepen. Deze ingrepen zijn over het algemeen onomkeerbaar. Een onderbouwing hiervoor is opgenomen in de KRW-factsheets.
- De nog niet uitgevoerde maatregelen uit het Bprw 2010-2015 zijn richtinggevend voor het samenstellen van het maatregelenpakket voor de planperiode 2016-2021. Ze zijn opnieuw beoordeeld en afgewogen op grond van nieuwe informatie en inzichten. Daarbij heeft Rijkswaterstaat ook naar functieschade gekeken.
- De afweging van opgaven en maatregelen gebeurt op landelijke schaal dus netwerkbreed (prioriteiten stellen op het niveau van stroomgebieden, of daarover heen). De maatregelen voor deze planperiode zijn haalbaar, uitvoerbaar en kosteneffectief.
- Naast wettelijke en beleidsmatige kaders sturen ook de financiën de wijze waarop Rijkswaterstaat de KRW kan invullen. Deze overwegingen hebben ertoe geleid gebruik te maken van de uitzonderingsmogelijkheden die de KRW biedt. Dit is onderbouwd in de KRW-factsheets
- Maatregelen die voortkomen uit andere beleidsopgaven of bestuurlijke afspraken worden alleen gerealiseerd als er een uitvoeringsbesluit (inclusief financiering) is genomen. Rijkswaterstaat voert die maatregelen dan zo uit dat ze optimaal bijdragen aan doelstellingen van de KRW.
- De uitvoering van de KRW moet leiden tot een goede ecologische toestand of een goed ecologisch potentieel. Daarmee ontstaan goede condities voor het realiseren van de KRM en Natura 2000-doelstellingen, maar de realisatie van die doelen is niet automatisch onderdeel van de KRW-opgave.
- De mogelijkheden voor het gecombineerd uitvoeren van maatregelen met andere partijen worden benut, mits dat niet leidt tot extra lasten voor Rijkswaterstaat.
- Maatregelen buiten het beheergebied en de beheerverantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat worden geagendeerd bij andere partijen.

Beheer en onderhoud

De KRW-maatregelen zijn over het algemeen robuust en vragen weinig beheer en onderhoud, met uitzondering van ecologische voorzieningen zoals natuurvriendelijke oevers en vispassages. Rijkswaterstaat zoekt daarnaast naar mogelijkheden om bij (groot) onderhoud de ecologische kwaliteit te verbeteren. Rijkswaterstaat probeert met kleinschalige maatregelen de inrichting natuurlijker te maken en de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren. Zo worden tegen geringe meerkosten oeververdedigingen aangepast om de barrièrewerking van kanalen weg te nemen.

Rijkswaterstaat wil een voorbeeldfunctie vervullen op het gebied van milieuverantwoorde toepassing van materialen en de uitvoering van werkzaamheden. Zo werkt Rijkswaterstaat volgens niveau 'goud' van de milieubarometer voor duurzaam terreinbeheer. Dat betekent dat geen chemische bestrijdingsmiddelen mogen worden gebruikt. Deze 'nullijn' geldt niet alleen voor Rijkswaterstaat, maar ook voor derden die werken in opdracht van Rijkswaterstaat. Bij aanleg, onderhoud en vlootbeheer streeft Rijkswaterstaat naar de toepassing van milieuvriendelijke materialen.

Ophaalregeling zwerfvuil

De Ophaalregeling zwerfvuil wordt momenteel succesvol toegepast langs de Maas. Om het zwerfvuil op de Noordzee terug te dringen breidt Rijkswaterstaat deze ophaalregeling uit naar alle stroomgebieden. Rijkswaterstaat stimuleert met deze regeling het opzetten van dit soort samenwerkingsverbanden voor schone oevers en stranden. Gezamenlijke opruimacties met andere overheden, terreinbeheerders en belangenorganisatie vormen daarvoor de basis. Daarnaast is er aandacht voor bewustwording, monitoring, beheer en handhaving. Over de aanpak van zwerfvuil op de Noordzeestranden is Rijkswaterstaat nog in gesprek met de betrokken partijen. In 2016 of 2017 wordt waarschijnlijk een pilot uitgevoerd.

Fasering van doelen en maatregelen

De KRW kent de mogelijkheid de termijn voor het uitvoeren van maatregelen en het bereiken van doelen te verlengen (faseren). Dit betekent dat, onder strikte voorwaarden, niet alle maatregelen in deze planperiode worden uitgevoerd, maar deels ook in de periode daarna. Fasering is voor de rijkswateren noodzakelijk om het hele maatregelenpakket met de beschikbare middelen en personele capaciteit volledig uit te kunnen voeren. Hiernaast zijn er ook andere redenen voor fasering, zoals technische onmogelijkheden en natuurlijke omstandigheden. Rijkswaterstaat heeft ervoor gekozen om de meest (kosten)effectieve maatregelen waar mogelijk voor 2021 uit te voeren. De ecologische kwaliteit van een waterlichaam mag niet verslechteren door het later uitvoeren van maatregelen. De verantwoording hierover is opgenomen in de KRW-factsheets op het Waterkwaliteitsportaal.

Thema	Type maatregel	Aantal 2016-2021	Aantal 2022-2027
Verbindingen	Vispasseerbaar maken kunstwerk	76	29
Schoon water	Aanpassen inlaat / doorspoelen / scheiden water	0	1
	Geven van voorlichting	7	0
	Uitvoeren actief visstands- of schelpdierstandsbeheer	198.680 ha	6.140 ha
	Verminderen belasting door rwzi	2	0
	Verwijderen verontreinigde bagger	920.000 m^3	0 m^3
Leefgebied	Aanleg nevengeul / herstel verbindingen	46,35 km	38,85 km
	Aanleg speciale leefgebieden flora en fauna	6	1
	Aanpassen waterpeil	4	1
	Overige inrichtingsmaatregelen	3	1
	Verbreden / hermeanderen natuurvriendelijke oevers; (snel) stromend water	4475,31 km	124,4 km
	Verbreden watersysteem, aansluitend wetland / verlagen uiterwaard	732 ha	185,7 ha
	Uitvoeren actief vegetatie- / waterkwaliteitsbeheer	158 km	0 km
Overig	Uitvoeren onderzoek	62	0

Tabel 10: Samenvatting KRW-maatregelen voor de planperioden 2016-2021 en 2022-2027.

Watermanagement

In stilstaande wateren zoals het Markermeer, de Zuid-Willemsvaart en het Volkerak-Zoommeer leidt de ophoping van verontreinigingen soms tot waterkwaliteitsproblemen, soms met blauwalgenbloei als gevolg. Rijkswaterstaat kan door het inlaten, doorspoelen en scheiden van water de verblijftijd van het water verkorten.

Zo ontstaan minder snel problemen. Een belangrijk onderdeel van watermanagement is crisismanagement. Bij grote waterverontreiniging door lozingen, morsingen of ongevallen wordt de Landelijke Commissie Milieuverontreiniging Water (LCM) actief.

Vergunningverlening en handhaving

Een belangrijk instrument is het reguleren van gebruiksfuncties met vergunningverlening en handhaving. Als onderdeel van het vergunningenbeleid hanteert Rijkswaterstaat diverse toetsingskaders (zie bijlage 4). Het Toetsingskader waterkwaliteit (zie bijlage 5) geeft expliciet aan hoe Rijkswaterstaat als bevoegd gezag of wettelijk adviseur nieuwe fysieke ingrepen of lozingen (vastgelegd in het Handboek Immissietoets) toetst aan de vereisten van de KRW, zowel voor chemie als ecologie. Rijkswaterstaat beoordeelt hiermee of nieuwe initiatieven een risico vormen voor het tijdig bereiken van de goede toestand en het voorkomen van achteruitgang van de toestand. Dit toetsingskader wordt als een niet-waterlichaamspecifieke maatregel voor de KRW beschouwd.

Rijkswaterstaat heeft een wettelijke adviestaak bij de totstandkoming van plannen van derden, zoals rioleringsplannen en bedrijfsmilieuplannen. Het belang van dit advies is groot, omdat hiermee preventief de waterkwaliteit direct of indirect kan worden beïnvloed.

Informatievoorziening

Ter ondersteuning van het waterkwaliteitsbeheer meet Rijkswaterstaat in alle rijkswateren de chemische en ecologische waterkwaliteit (zie Kaart 21). Op basis hiervan bepaalt Rijkswaterstaat de chemische en ecologische toestand. Insteek is om sober en doelmatig te monitoren door parameters en locaties slim en kosteneffectief te selecteren. Het monitoringprogramma levert ook gegevens voor verplichte internationale rapportages voor de KRW, de KRM, Natura 2000, de riviercommissies en OSPAR.

Het Informatiehuis Water en het Informatiehuis Marien spelen een belangrijke rol in het bijeenbrengen van informatie van de verschillende waterbeheerders.

In de planperiode evalueert Rijkswaterstaat het monitoringsprogramma en past het waar nodig aan. Het huidige monitoringsprogramma is niet altijd toereikend om kennis op te doen over de effecten van specifieke maatregelen. Daarnaast moet de monitoring worden aangepast vanwege nieuwe eisen van de Europese Commissie. Zo zijn er nieuwe eisen voor het meten van chemische stoffen in biota. De monitoring van chemische stoffen waarvan de productie of het gebruik al is verboden, kan (deels) worden teruggebracht. Aan de andere kant is het van belang om opkomende stoffen en ontwikkelingen in de ecologie vroegtijdig in beeld te hebben.

Omgevingsmanagement

De stroomgebiedsbenadering van de KRW – en de daarvoor noodzakelijke onderlinge afstemming tussen landen en regionale beheerders – vormt een belangrijke sleutel voor verdere verbetering van de waterkwaliteit. Ook internationaal maakt Rijkswaterstaat als lid van de nationale delegatie afspraken over verbetering van de waterkwaliteit (Rijn-, Maas-, Scheldecommissie, de Internationale Stuurgroep Eems, OSPAR en het Waddenoverleg). De verantwoordelijkheid voor internationale afstemming en de aanpak van diffuse emissies is verdeeld over verschillende ministeries.

Waar nodig spreekt Rijkswaterstaat andere partijen aan op de belasting van de rijkswateren en treedt in overleg over te nemen maatregelen om de kwaliteit van het afvalwater verder te verbeteren. Afhankelijk van de stoffen, de grootte van de afwenteling of lozing en de toestand van het oppervlaktewaterlichaam, wordt de ene situatie wel aangemerkt als een substantiële emissiebron en de andere niet.

Rijkswaterstaat wil vroegtijdig betrokken zijn bij plannen van andere overheden, onder andere door toepassing van de watertoets. Daarnaast zoekt Rijkswaterstaat actief naar kansen voor het meekoppelen van maatschappelijke doelen en belangen. Dit bevordert de kwaliteit van de leefomgeving en plaatst aanleg, beheer en onderhoud in de bredere context van gebiedsontwikkeling.

Kennisontwikkeling en innovatie

Het KRW-maatregelenpakket is gebaseerd op de huidige kennis van de relatie tussen maatregel en effect. Er zijn nog veel hiaten in die kennis. Rijkswaterstaat houdt er rekening mee dat de maatregelen niet, of niet op tijd, het beoogde ecologisch effect opleveren en dat de doelstellingen daarom niet of niet volledig kunnen worden gehaald. Het kwalitatief inschatten van het effect is momenteel het hoogst haalbare. Daarom schenkt Rijkswaterstaat in deze planperiode veel aandacht aan zowel het monitoringsprogramma als het onderzoek naar maatregel-effectrelaties. Mede op basis hiervan bepaalt Rijkswaterstaat of het realiseren van de KRW-doelen in 2027 voor de rijkswateren nog steeds haalbaar is en of er aanvullende maatregelen nodig en mogelijk zijn.

In de planperiode onderzoekt Rijkswaterstaat samen met de waterschappen en het bedrijfsleven mogelijkheden voor het verder verbeteren van de kwaliteit van het afvalwater, bijvoorbeeld in het project 'Schone Maaswaterketen'. Nog schoner effluent biedt kansen voor hergebruik van afvalwater voor de zoetwatervoorziening van landbouw en natuur. Zo wordt afval weer een grondstof. Daarnaast maakt de koppeling van emissiebeheer aan slim watermanagement toekomstige maatregelen voor de zoetwatervoorziening van de hoge zandgronden wellicht overbodig.

3.4 Vlot en veilig verkeer over water

‘Vlot en veilig verkeer over water’ gaat over aanleg, beheer en onderhoud van de rijksvaarwegen en de kunstwerken daarin. Het gaat ook over het bedienen van sluizen en bruggen en het begeleiden van het scheepvaartverkeer. Zo zorgt Rijkswaterstaat er voor dat efficiënt, veilig en duurzaam vervoer van goederen en personen mogelijk is, havens bereikbaar blijven, reistijden betrouwbaar zijn en er plaats is voor de recreatievaart. Dat versterkt de concurrentiekracht van ons land, zeehavens en de maritieme sector in het bijzonder. Beroeps- en recreatievaart zijn volwaardige verkeersdeelnemers. Zij moeten allebei veilig gebruik kunnen maken van de rijksvaarwegen. Kernpunten voor de planperiode:

- Zeehaventoegangen, hoofdtransportassen en de belangrijkste knelpunten in de hoofdvaarwegen hebben prioriteit bij het onderhoud.
- Beter benutten van bestaande vaarwegen, sluizen en ligplaatsen, onder andere door corridorgerichte begeleiding van het verkeer.
- Nationale en internationale transportcorridors zijn het uitgangspunt bij het verbeteren van de rijksvaarwegen. In de planperiode werkt Rijkswaterstaat aan nieuwe zeesluizen bij Terneuzen en IJmuiden, nieuwe sluiskolken bij de Beatrixsluis en Sluis Eefde, de Maasroute en de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl.
- Bij nieuwbouw en renovatie plaatst Rijkswaterstaat voorzieningen (zoals bolders) zodanig dat ook de recreatievaart veilig kan passeren.
- Verbeteren van de informatievoorziening. Ontwikkelen van nieuwe informatiesystemen die de vaarweggebruikers ondersteunen.
- Zorgen voor een vlotte afwikkeling van de recreatievaart bij sluizen door de inzet van stewards in het hoogseizoen.

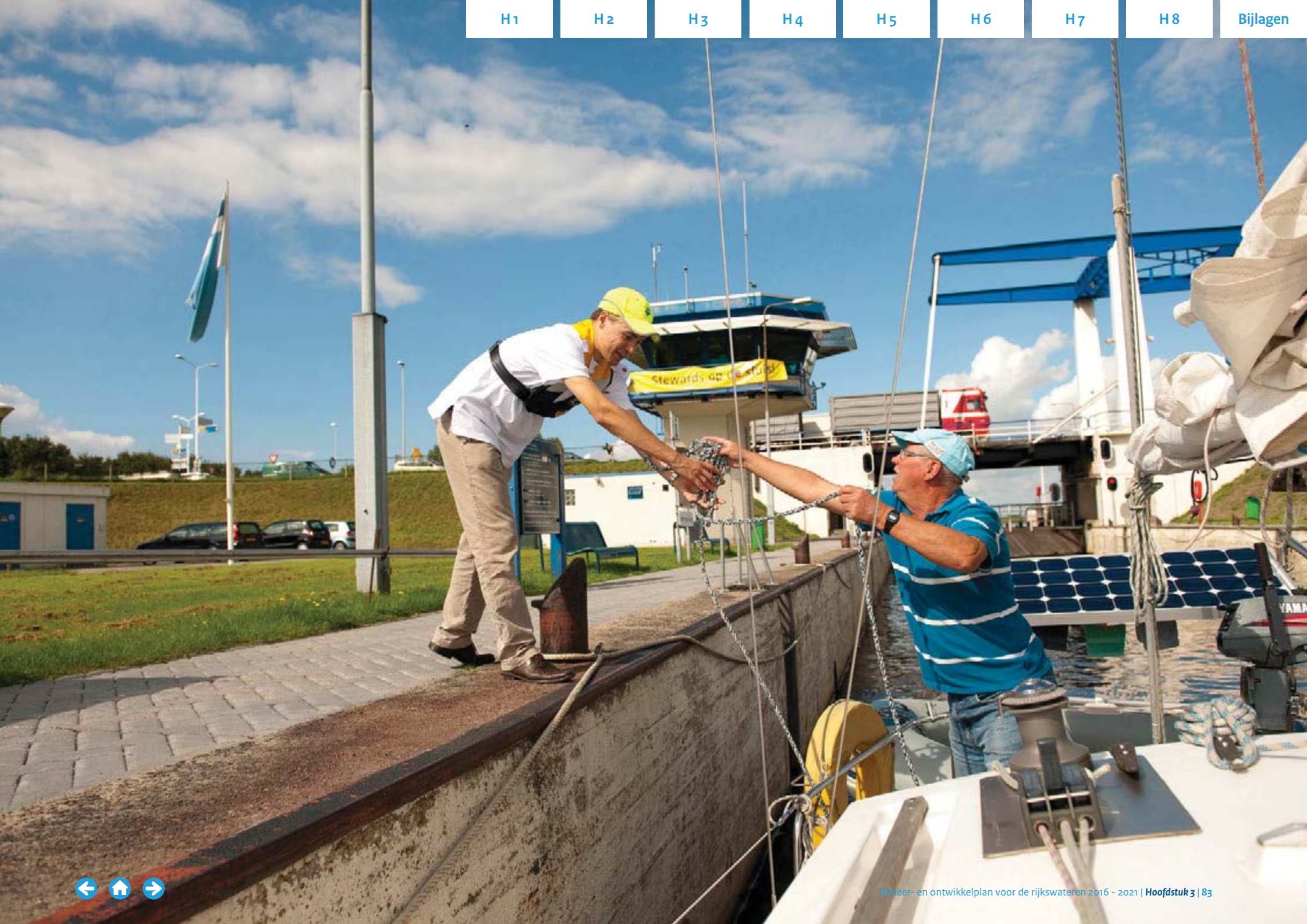
Stewards op de sluis!

3.4.1 Kenmerken

Nederland is een knooppunt van internationaal vervoer over water. Het is van groot economisch belang deze positie vast te houden. De Nederlandse positie berust op het goed functioneren van de zeehavens en een robuust vaarwegennet dat aansluit op de binnenhavens en het buitenland, voldoende capaciteit heeft en in een goede staat van onderhoud verkeert. Naast het transport van goederen spelen de rijksvaarwegen ook een grote rol in het personenvervoer en de recreatietoervaart. Waterrecreatie en recreatietoervaart zijn economisch belangrijke bedrijfstakken.

Het hoofdvaarwegennet omvat de hoofdtransportassen (inclusief de toegangsgeulen tot de zeehavens), de doorgaande nationale hoofdvaarwegen en de overige hoofdvaarwegen. Het grootste deel van het hoofdvaarwegennet is in beheer en onderhoud bij Rijkswaterstaat. Naast het hoofdvaarwegennet heeft Rijkswaterstaat ook een aantal zogenaamde 'overige vaarwegen' in beheer. De scheepvaartcorridors op zee, het hoofdvaarwegennet en de overige vaarwegen zijn weergegeven op Kaart 5.

De vaarweginfrastructuur bestaat naast de rijksvaarwegen uit de bijbehorende kunstwerken zoals sluizen, bruggen, stuwen, gemalen, vaarwegmarkering, overnachtingshavens en wacht- en ligplaatsen. De sluizen, stuwen en gemalen hebben een functie voor zowel de rijksvaarwegen als het hoofdwatersysteem. De scheepvaart op de Nederlandse vaarwegen loopt uiteen van kleine plezierjachten tot aan grote zeeschepen, met ieder hun eigen maatvoering en vaarkarakteristieken. Zo is de recreatievaart in tegenstelling tot de beroepsvaart sterk seizoensgebonden en maakt vooral overdag gebruik van de vaarweg. Voor een vlotte en veilige afwikkeling van al die scheepvaart zijn vaarwegmarkering, scheepvaartverkeersbegeleiding en berichtgeving aan de schippers essentieel.

Uitgangspunten en doelstellingen

De beleidsmatige uitgangspunten en streefbeelden voor de vaarweginfrastructuur zijn opgenomen in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). In de Richtlijnen Vaarwegen 2011 zijn de algemene ontwerpeisen voor de vaarweginfrastructuur opgenomen, inclusief die voor de recreatievaart. De Centrale Commissie voor de Rijnvaart heeft voor de Rijn, Waal, het Pannerdensch Kanaal, de Nederrijn en Lek (de zogenoemde Aktewateren uit de Akte van Mannheim) de 'Minimumeisen en aanbevelingen voor het technische ontwerp van bouwwerken aan de Rijn' vastgesteld.

Rijkswaterstaat onderhoudt de rijksvaarwegen conform de prioriteiten en afspraken die zijn vastgelegd in de SVIR en de rijksbegroting. De hoogste prioriteit voor het onderhoud ligt bij de toegangsgeulen van de zeehavens, de hoofdtransportassen en de belangrijkste knelpunten in de hoofdvaarwegen. De vaarwegmarkering moet voldoen aan de normen van de International Association of Lighthouse Authorities (IALA). Alle vaarweggebruikers, inclusief de recreatievaart, zijn volwaardig verkeersdeelnemer die de rijksvaarwegen veilig moeten kunnen gebruiken. Voor de recreatievaart vormt de Basisvisie Recreatietoervaartnet (BRTN) en het daarmee verbonden Basistoervaartnet één van de uitgangspunten voor het beheer en onderhoud.

Om de nautische functies van – en de veiligheid op – de rijksvaarwegen te waarborgen, kan Rijkswaterstaat op grond van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) in de Legger Rijkswaterstaatwerken vrijwaringszones opnemen aan weerzijden van de vaarweg. In die vrijwaringszones moeten gemeenten en provincies bij hun ruimtelijke plannen rekening houden met onder andere de zichtlijnen voor navigatie, doorvaart en onderhoudspaden. Om er voor te zorgen dat de scheepvaart geen hinder ondervindt van de windturbines langs de vaarweg hanteert Rijkswaterstaat de 'Beleidsregels voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatswerken'.

Langs sommige rijksvaarwegen gelden vrijwaringszones op grond van het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen vanwege de doorvaart van schepen met gevaarlijke stoffen. Ook in die zones gelden beperkende regels voor ruimtelijke plannen om te waarborgen dat langs de vaarwegen ook in de toekomst aan de geldende normen voor externe veiligheid wordt voldaan. Daarmee wil de overheid woningbouw voorkomen op plaatsen waar dat door het vervoer van gevaarlijke stoffen ongewenst is voor de veiligheid van omwonenden. De vrijwaringzones hoeven niet in beheer – of eigendom – van de vaarwegbeheerder te zijn. Wel dienen andere overheden bij hun ruimtelijke plannen en ontwikkelingen rekening te houden met de externe veiligheid en de veiligheid van de scheepvaart.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

De Scheepvaartverkeerswet regelt het bevoegd gezag voor het nautisch beheer. Het nautisch beheer van de meeste hoofdvaarwegen berust bij Rijkswaterstaat. In havens is in de regel de gemeente, provincie of het havenschap verantwoordelijk voor het nautisch beheer en daarbuiten Rijkswaterstaat. Daar zijn uitzonderingen op (zie Paragraaf 5.2 Kanalen). Rijkswaterstaat zorgt voor aanleg en verbetering van de rijksvaarwegen en voor de verkenningen en planstudies die daarvoor nodig zijn. Beheer en onderhoud is gericht op het behoud van de afgesproken functionaliteit van het netwerk en de beschikbaarheid van de vaarwegen en de bijbehorende kunstwerken. Rijkswaterstaat is ook verantwoordelijk voor de ijsbestrijding op de hoofdvaarwegen. Verder zorgt Rijkswaterstaat voor het onderhoud van het deel van het Basistoervaartnet dat tot de rijksvaarwegen behoort. Het beheer onder bijzondere omstandigheden en crises is beschreven in Hoofdstuk 6.

Kaart 5
Scheepvaart

Legenda

- Schutsluis
- (Gezamenlijke) verkeerspost Rijkswaterstaat

Vaarwegcategorieën

- Zeetoegangsgeul
- Hoofdtransportas
- Doorgaande nationale hoofdvaarwegen
- Overige hoofdvaarwegen
- Overige rijksvaarwegen
- Zeecorridor
- Verkeersscheidingsstelsel Noordzee
- Ankergebied
- Aanloopgebied
- Havengebied van nationaal belang

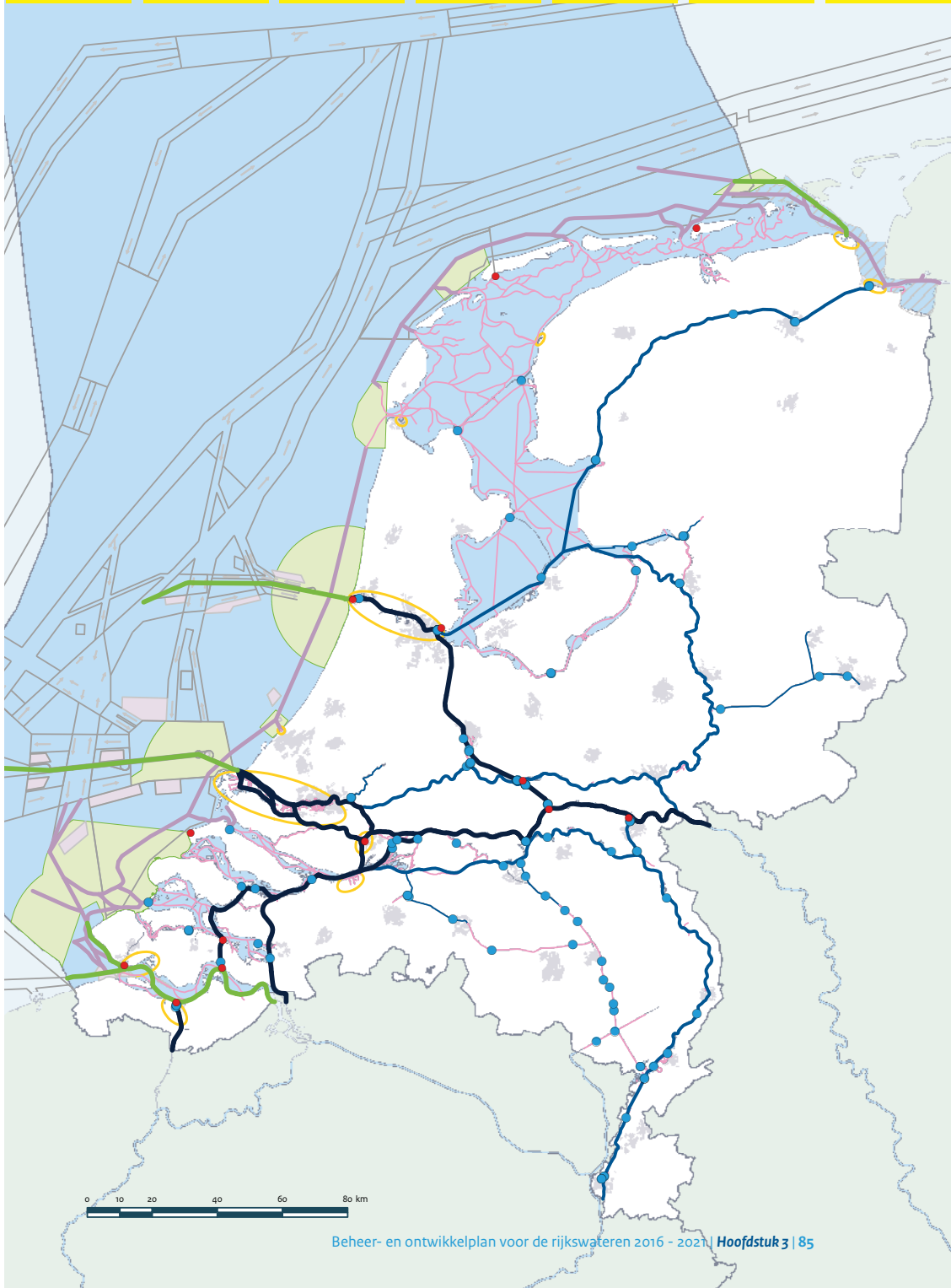

Met verkeersmanagement, bediening van sluizen, bruggen, stuwen en vuurtorens en de plaatsing, beheer en onderhoud van de vaarwegmarkering zorgt Rijkswaterstaat voor een vlotte, veilige en betrouwbare afwikkeling van het scheepvaartverkeer. Vanwege de nationale en internationale samenhang stemt Rijkswaterstaat deze werkzaamheden af met andere vaarwegbeheerders in binnen- en buitenland. Het waterkwantiteitsbeheer is er mede op gericht om zoveel als mogelijk de afgesproken waterdiepte in de rijksvaarwegen te handhaven.

Op de rijkswateren is Rijkswaterstaat bevoegd gezag voor de Binnenvaartwet, de Scheepvaartverkeerswet en het Scheepsafvalstoffenbesluit Rijn- en binnenvaart. Om het verkeer over water veilig en vlot te laten verlopen, beoordeelt Rijkswaterstaat daarom of initiatieven van derden invloed hebben op de kerntaak 'vlot en veilig verkeer over water'. Waar nodig worden via een vergunning of ontheffing extra eisen gesteld aan deze initiatieven. Rijkswaterstaat beoordeelt vergunningaanvragen voor bijzondere transporten met afwijkende maten en/of vaarkarakteristieken, verleent ontheffingen voor het toelaten van schepen met een maatvoering waarvoor de vaarweg niet ontworpen is en voor bijzondere activiteiten of evenementen in, op en rond de rijkswateren. Ook is Rijkswaterstaat bevoegd gezag voor het tijdelijk innemen van ligplaatsen in de rijkswateren. Handhaving heeft betrekking op de afgegeven vergunningen en ontheffingen, het Binnenvaartpolitiereglement, het Rijnvaartpolitiereglement, het toezicht op rijksvaarwegen en de bijbehorende objecten, zoals het gebruik van overnachtingshavens.

De informatievoorziening voor 'vlot en veilig verkeer over water' richt zich op zowel het monitoren van de rijksvaarwegen en het gebruik ervan als de distributie van vaarweginformatie via de verkeersposten, Rijkswaterstaatvaartuigen, teletekst en internet. Voor het beheer en onderhoud van de vaarweg monitort en inspecteert Rijkswaterstaat de vaarwegprofielen en de staat van onderhoud van de kunstwerken.

3.4.2 Ontwikkelingen en opgaven

De goederenstromen en het aantal scheepvaartbewegingen groeien weer na de economische crisis. Daarnaast worden in de binnenvaart de schepen steeds groter, steken dieper en hebben meer motorvermogen. Dit kan gevolgen hebben voor de verkeersafwikkeling en de verkeersveiligheid. Ook maken steeds meer schepen gebruik maken van nieuwe methoden om te ankeren, zoals spudpalen. Door deze ontwikkelingen ontstaat steeds vaker schade aan oevers, bestortingen, damwanden en de bodem. Grotere schepen leggen ook een groter beslag op de beschikbare sluiscapaciteit. Dat kan langere wachttijden tot gevolg hebben. Rijkswaterstaat houdt daar rekening mee bij de sluisplanning en bij uitbreiding van de sluiscapaciteit.

Aanleg, beheer en onderhoud

Deze planperiode staat in het teken van het oplossen van knelpunten op de vaarwegen en bij sluiscomplexen. Aanleg en verbeteringen van de vaarweginfrastructuur vinden plaats volgens de planning van het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT). Dat wordt jaarlijks geactualiseerd. Twee grote aanlegprojecten zijn gerealiseerd: de omlegging van de Zuid-Willemsvaart bij 's-Hertogenbosch (het Máximakanaal) en de Tweede Maasvlakte. Naar verwachting start in deze planperiode de vernieuwing van de sluiscomplexen bij Terneuzen en IJmuiden. Het resterende deel van eerder geconstateerd achterstallig onderhoud werkt Rijkswaterstaat in de eerste jaren van de planperiode weg. Het reguliere onderhoud wordt daarna zo efficiënt mogelijk en risicogestuurd uitgevoerd. De opgave is daarbij de functionaliteit en de beschikbaarheid van de vaarwegen te waarborgen.

De meeste stalen markeringen zijn vervangen door kunststof boeien. Dat is goedkoper en ook beter voor het milieu. Gelet op de ontwikkeling in de elektronische plaatsbepaling en navigatiemiddelen aan boord, zal Rijkswaterstaat op termijn kritisch kijken naar de behoefte aan vaarwegmarkering met in achtneming van de mogelijkheden en belangen van diverse gebruikersgroepen.

Rijkswaterstaat heeft inzamelnetwerken gerealiseerd waar schippers tegen betaling hun huisvuil en bedrijfsafval kwijt kunnen. In 2016 evalueert Rijkswaterstaat dit systeem in overleg met de brancheorganisaties.

Scheepvaartverkeersmanagement

Scheepvaartverkeersmanagement ontwikkelt zich van lokaal naar (internationaal) corridorgericht werken. De implementatie van dit corridorgericht werken vraagt om het tijdig beschikbaar zijn van de daarvoor benodigde informatie en informatiesystemen, en om een aantal organisatorische aanpassingen. Zo is samenspel met alle actoren in de keten essentieel voor de uitwisseling van informatie. De afgelopen jaren zijn goede resultaten geboekt met de aanleg van walinfrastructuur voor automatische identificatie systemen (AIS) voor schepen en de ontwikkeling van elektronische vaarwegkaarten. Door deze ontwikkelingen krijgen schepen steeds meer en betere informatie aan boord en kan Rijkswaterstaat relevante informatie trajectgebonden aanbieden. Dat vormt de basis voor meer zelfsturing door de scheepvaart. Op drukke rijksvaarwegen blijft Rijkswaterstaat het scheepvaartverkeer begeleiden vanuit verkeersposten en vanaf vaartuigen. Rijkswaterstaat evalueert in de planperiode wel de manier van scheepvaartbegeleiding.

Het Rijk heeft begin 2015 een versobering van de bediening van sluizen, bruggen en stuwen doorgevoerd. In sommige regio's zijn bestuurlijke (maatwerk)afspraken gemaakt om ook in de planperiode het gewenste bedieningsniveau van sluizen en bruggen

Classificering rijksvaarwegen, diepgang en doorvaarthoogte

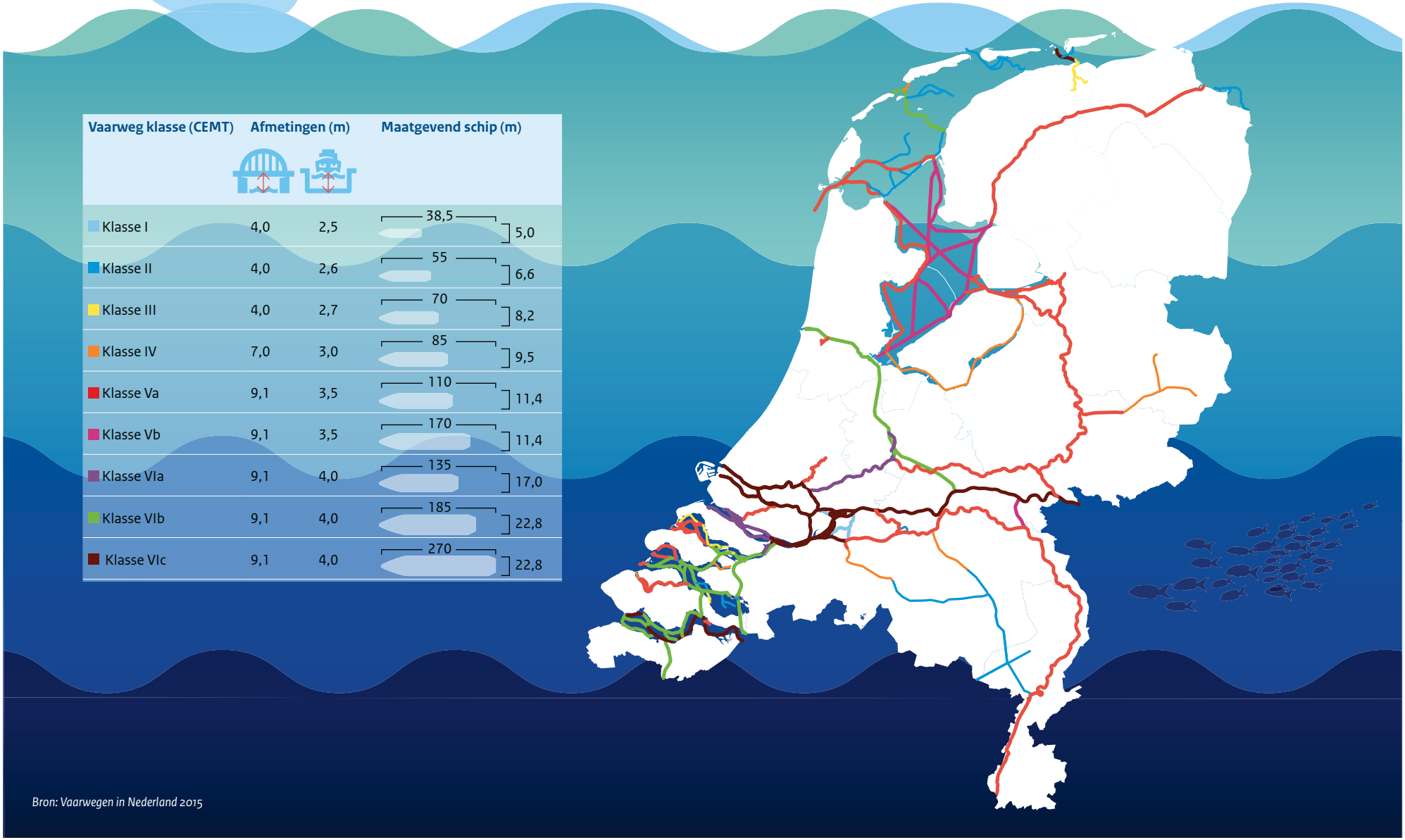

Figuur 15: Classificering rijksvaarwegen, diepte en doorvaarthoogte

te handhaven en in een enkel geval zelfs uit te breiden. In de komende jaren zal met andere vaarwegbeheerders en betrokken partijen gezocht worden naar een verdere optimalisatie en nieuwe vormen van samenwerking. Naast de verkeersveiligheid zijn de technologische ontwikkelingen in de informatievoorziening, het corridorgericht bedienen van sluizen en bruggen, het corridorgericht begeleiden van het scheepvaartverkeer en een meer risicogestuurde inzet van de patrouillevaartuigen uitgangspunten voor de verdere ontwikkeling van het verkeersmanagement en de verkeersbegeleiding.

Rijkswaterstaat neemt deel aan het project 'Varen doe je Samen'. Dat project is gericht op vergroting van het veiligheidsbewustzijn en een gedragsverandering van de vaarweggebruikers. Ondanks het feit dat er al veel is bereikt op het gebied van verkeersveiligheid, hebben zich de afgelopen jaren ernstige ongevallen met dodelijke afloop voorgedaan met recreatievaartuigen. Dat was aanleiding om met andere overheidsorganisaties en de branche, onderzoek te doen naar de veiligheidsrisico's in de recreatievaart, eventuele aanvullende regelgeving en infrastructurele maatregelen.

Afwegen van belangen

Aanleg van natuurvriendelijke en vrij eroderende oevers en nevengeulen kan negatieve gevolgen hebben voor de diepte van de vaargeul – en daarmee voor het scheepvaartverkeer – omdat die ingrepen de waterstand verlagen, of zorgen voor aanzanding in de vaargeul. Deze problematiek speelt op meerdere locaties in het rivierengebied, maar in het bijzonder bij de Waal. Bij ingrepen in een rivier of waterweg is het veroorzakersbeginsel het vertrekpunt. De scheepvaart mag geen blijvende hinder ondervinden van een de ingreep in of langs de vaarweg. Rijkswaterstaat stemt daarom alleen in met toekomstige ingrepen in de vaarweg of het rivierbed als de initiatiefnemer vooraf morfologisch onderzoek uitvoert en het ontwerp optimaliseert en zo nodig mitigeert om zo de ongewenste effecten van aanzanding te voorkomen ongeacht waar in het rivierbed of de vaargeul deze aanzanding plaatsvindt. Voor de Waal is bijvoorbeeld niet alleen het effect van de aanzanding op de initiële locatie van belang, maar ook de hoeveelheid sediment die in het systeem vrijkomt. Omdat het sediment zich door de morfologische processen in het rivierbed kan verplaatsen kunnen ook op andere plaatsen problemen door verondiepingen ontstaan. De resterende berekende aanzanding (na optimalisatie en mitigatie) berekent Rijkswaterstaat op basis van een baggerprijs per kubieke meter door aan de initiatiefnemer.

Het Rivierkundig beoordelingskader geeft nadere uitwerking aan het veroorzakersbeginsel. Uitgangspunten bij de beoordeling van effecten van een ingreep op de vaarweg en/of vaargeul zijn: de vaarwegklasse en bijbehorend vaarwegprofiel, de Richtlijnen Vaarwegen, de Legger rijkswaterstaatswerken, de Overeengekomen Lage Rivierstand (OLR), de Overeengekomen Lage Waterstand (OLW), waar relevant het Meerpeil (MP) en de afgesproken internationale normen voor de vaarwegen en vaargeulen.

Voor de vlotte afwikkeling van het scheepvaartverkeer zijn de openingstijden van bruggen bij kruisingen met wegen en spoorwegen een spanningsveld. Rijkswaterstaat, ProRail, andere vaarweg- en wegbeheerders en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT) hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor een evenwichtige afweging van deze belangen.

3.4.3 Werkzaamheden in de planperiode

Aanleg, beheer en onderhoud

De rol en taken van Rijkswaterstaat blijven in de planperiode ongewijzigd. Verruiming of verbetering van het vaarwegennet vindt plaats overeenkomstig de in MIRT opgenomen aanleg van nieuwe vaarwegen, of aanpassing van de bestaande vaarwegen. Hoofdstuk 5 gaat nader in op belangrijkste MIRT-projecten. In deze en volgende planperiodes vervangt en renoveert Rijkswaterstaat daarnaast verouderde kunstwerken zoals de stuwcomplexen in de Nederrijn en de Lek.

Het beheer en onderhoud van de vaarweginfrastructuur betreft groot en klein onderhoud aan de rijksvaarwegen, de bijbehorende kunstwerken, overnachtingshavens, wacht- en ligplaatsen, inclusief de rijksvaarwegen die deel uitmaken van het Basistoervaartnet. Rijkswaterstaat houdt de vaargeul vrij van waterplanten daar waar die de scheepvaart hinderen. Dit geldt ook voor de vaargeulen die uit oogpunt van verkeersveiligheid specifiek zijn aangewezen voor de recreatievaart. In strenge winters zorgt Rijkswaterstaat voor ijsbestrijding zodat het hoofdvaarwegennet bevaarbaar blijft en kruiend ijs de kunstwerken en dijken niet beschadigt. De Legger rijkswaterstaatswerken – waarin opgenomen de eisen voor de maatvoering, inrichting en vormgeving van vaarwegen, kunstwerken en ligplaatsen – vormt een belangrijk uitgangspunt voor het beheer en onderhoud.

Rijkswaterstaat beheert veel drijvende en vaste objecten voor de vaarwegmarkering. Niet alleen voor de eigen vaarwegen, maar tegen vergoeding ook voor de vaarwegen van havenbedrijven en provincies. Waar nodig vervangt, of verlegt, Rijkswaterstaat de markering. In de planperiode werkt Rijkswaterstaat aan het verder verduurzamen en minder onderhoudsgevoelig maken van vaarwegmarkeringen.

Bij aanleg, beheer, en onderhoud van kunstwerken houdt Rijkswaterstaat rekening met de belangen van zowel de scheepvaart als de waterhuishouding. Zo wordt bij werkzaamheden de hinder voor het scheepvaartverkeer zoveel mogelijk beperkt. Bij aanleg en grootschalige renovatie borgt Rijkswaterstaat ook de voorzieningen

Van beleid naar uitvoering voor vlot en veilig verkeer over water

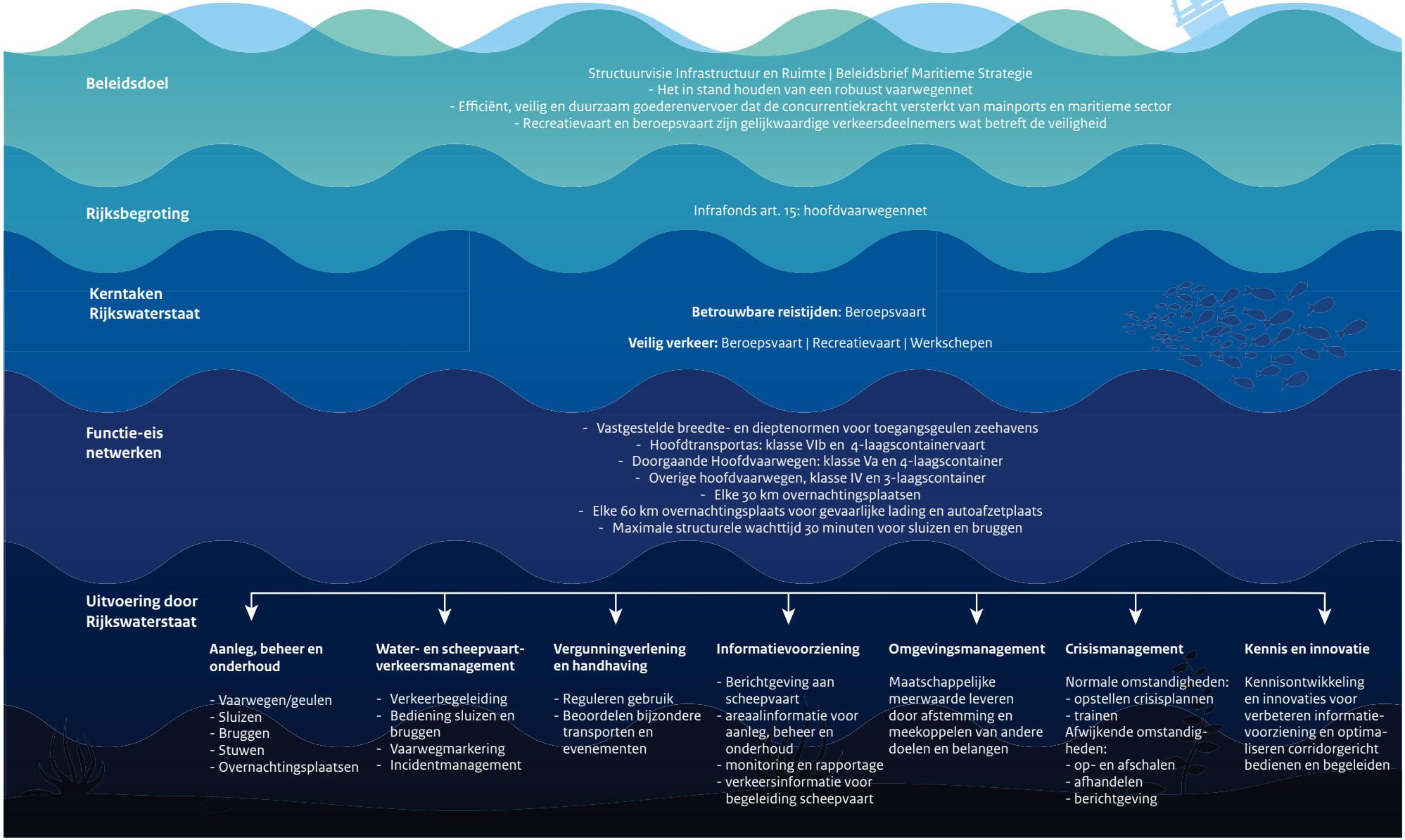

Figuur 16: Van beleid naar uitvoering voor vlot en veilig verkeer over water

Karin Visser
Hoofdingenieur-directeur Verkeer- en Watermanagement

'Het Beheerplan voor de rijkswateren geeft een prima inzicht in de samenhang tussen de watersystemen in Nederland, het vervoer over water en de andere gebruiksfuncties. Het legt daarmee de basis voor de verdeling van rollen en taken tussen de beheerders van het water en de vaarwegen. Ook laat het plan het belang zien van een integrale aanpak en de noodzaak van hechte samenwerking tussen alle betrokken partijen.'

voor een veilig gebruik van de vaarweg, wachtplaatsen en sluizen door de recreatievaart. Waar mogelijk worden onderhoud en aanleg gecombineerd met de winning van zand en grind.

In de planperiode gaat Rijkswaterstaat verder met de uitvoering van het 'Programma versobering en efficiëntie'. Het betreft het verminderen van (wal)voorzieningen zoals ligplaatsen, remmingswerken bij sluizen en bruggen, afloopvoorzieningen bij steigers en autoafzetplaatsen. Rijkswaterstaat verwijdert geen voorzieningen die nog in goede staat verkeren. Alleen als een voorziening aan vervanging toe is, brengt Rijkswaterstaat de voorzieningen terug tot het basisniveau. Daarbij houdt Rijkswaterstaat rekening met de veiligheid en het Kader Ligplaatsen.'

Uit de Rapportage Containerhoogtemetingen 2013 blijkt dat de huidige internationale normen voor de vrije doorvaarthoogte bij vaste bruggen – met name in kanalen en peilgereguleerde rivieren – in de praktijk niet voldoen. Dit komt onder andere door het gebruik van hogere containers (high-cubes), andere typen schepen en gewijzigde belading van containers en schepen. Rijkswaterstaat voert in deze planperiode voor een aantal (inter)nationale vaarwegcorridors een kosten-batenanalyse uit voor de mogelijke verhoging van vaste bruggen. Die analyses worden afgestemd op de Trans Europese Netwerken (TEN) en de afgesproken normen in de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR).

Verkeersmanagement

De rol en taken van Rijkswaterstaat blijven in de planperiode op hoofdlijnen ongewijzigd: een vlotte en veilige afwikkeling van het scheepvaartverkeer door verkeersordening, verkeersbegeleiding en de bediening van sluizen, bruggen, stuwen en vuurtorens. In overleg met andere overheden, de binnenvaartsector en andere belanghebbenden optimaliseert Rijkswaterstaat de bediening van sluizen, bruggen en stuwen. De vraag vanuit het bedrijfsleven en de bereikbaarheid van de regio zijn daarbij belangrijke criteria. Rijkswaterstaat onderzoekt ook de mogelijkheden om de bediening op afstand van sluizen en bruggen uit te breiden en het corridorgericht bedienen en begeleiden stapsgewijs in te voeren. Waar nodig – en mogelijk – worden in de grote havengebieden zeevaart, binnenvaart en recreatievaart uit oogpunt van veiligheid gescheiden. Hetzelfde geldt voor beroeps- en recreatievaart op de hoofdvaarwegen. Dit gebeurt soms door aparte sluiskolken, het toedelen van een deel van de vaarweg aan de recreatievaart, of door het stimuleren van het gebruik van alternatieve routes door de recreatievaart. Jaarlijks beziet Rijkswaterstaat bij welke sluizen met veel recreatieverkeer in het hoogseizoen stewards worden ingezet om de doorstroming en veiligheid te verbeteren. Rijkswaterstaat zet de samenwerking met medeoverheden en brancheorganisaties in 'Varen doe je samen' voort.

Vergunningverlening

Rijkswaterstaat stelt criteria op voor het toelaten van schepen die – gelet op hun afmetingen en vaarkarakteristieken in relatie tot de maatvoering en classificatie van de vaarweg – niet geschikt zijn voor de vaarweg waarop zij varen. Daarbij spelen criteria als de belasting van de infrastructuur, verkeersveiligheid, verkeersafwikkeling en de hinder voor andere schepen een rol. Rijkswaterstaat gaat deze criteria landelijk toepassen, zodat meer duidelijkheid ontstaat voor schippers en vervoerders en de handhaving eenvoudiger wordt. De voorstellen stemt Rijkswaterstaat af met de belangenorganisaties. Ook voor het verlenen van ontheffingen voor bijzondere activiteiten of evenementen in en rond het water stelt Rijkswaterstaat eenduidige criteria op.

Handhaving

Rijkswaterstaat zet de bestaande lijn voor handhaving voort. Dat gebeurt zowel vanaf de wal als vanaf patrouilleboten. Voor de handhaving van de regelgeving gericht op het scheepvaartverkeer werkt Rijkswaterstaat samen met onder andere de Nationale Politie, het Openbaar Ministerie, de havenbedrijven van Rotterdam en Amsterdam en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Handhaving richt zich onder andere op vaarbewijzen, vaar- en rusttijden, snelheid en het naleven van gebodsborden en aanmeerverboden. Handhaving van het Scheepsafvalstoffenbesluit Rijn- en

binnenvaart richt zich op scheepladingen, lozingen van vuilwater, klein gevaarlijk afval en huishoudelijk afval. Op zee is de Kustwacht eerstverantwoordelijke voor de handhaving. Om efficiënt te werken voert Rijkswaterstaat controles gerichter uit en zet de beschikbare vaartuigen in op basis van risicoanalyses.

Informatievoorziening

De informatievoorziening voor vlot en veilig verkeer over water omvat onder andere waterstanden, stremmingen, 'minst gepeilde diepte', doorvaarthoogten op de rivieren en tijpoorten voor de zeevaart in zeehaventoegangsgeulen. Op de Noordzee, Waddenzee en het hoofdvaarwegennet monitort Rijkswaterstaat het scheepvaartverkeer en houdt statistieken bij over het verkeer, de ladingstromen en ongevallen. Bij onderhoud van de vaarweg en calamiteiten geeft Rijkswaterstaat actuele informatie over aard en duur van de stremming en de beschikbare omleidingsroutes. Ook meet Rijkswaterstaat de bodemligging voor het periodiek baggerwerk in de vaargeulen.

Recreatievaart is een aandachtpunt voor de informatievoorziening en de beschikbaarheid van informatiesystemen. Veel recreatievaartuigen beschikken niet over een marifoon of het Automatische Identificatie Systeem (AIS) voor schepen en hebben daardoor geen toegang tot belangrijke verkeersinformatie. Ook worden ze niet in het AIS-systeem van de beroepsvaart gesignaleerd. Dit kan leiden tot onveilige situaties op de vaarweg. In overleg met betrokken partijen onderzoekt Rijkswaterstaat of, en zo ja welke, aanvullende informatievoorziening voor de recreatievaart nodig en haalbaar is.

Omgevingsmanagement

Ruimtelijke ontwikkelingen langs rivieren en kanalen kunnen in strijd zijn met de eisen voor vrijwaringszones langs de vaarwegen. Rijkswaterstaat wil vroegtijdig betrokken zijn bij plannen van andere overheden, onder andere door toepassing van de watertoets. Gemeenten en provincies dienen daarnaast de ruimtelijke plannen te toetsen aan het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening. Daarbij moeten zij de mogelijke gevolgen voor toekomstige aanleg en het veilig gebruik van het hoofdvaarwegennet in beeld brengen en afwegen. Ook zoekt Rijkswaterstaat actief naar kansen voor het meekoppelen van maatschappelijke doelen en belangen. Dit bevordert de kwaliteit van de leefomgeving en plaatst aanleg, beheer, en onderhoud in de bredere context van gebiedsontwikkeling.

Kennisontwikkeling en innovatie

Rijkswaterstaat focust zich bij zowel de ontwikkeling van kennis als innovatie op het verbeteren van de informatievoorziening, het optimaliseren van het corridorgericht bedienen en begeleiden van het scheepvaartverkeer, en het beter benutten van vaarwegen: Impuls Dynamisch Verkeersmanagement Vaarwegen (IDVV). Daarnaast streeft Rijkswaterstaat naar het gebruik van duurzame materialen en energiebesparing bij de objecten en kunstwerken.

4. Gebruiksfuncties

Veel maatschappelijke en economische gebruiksfuncties maken gebruik van de rijkwateren. Als de kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, vlot en veilig verkeer op orde zijn, ontstaan ook gunstige condities voor landbouw, recreatie, industrie, natuur, enzovoort. In principe zijn alle gebruiksfuncties welkom. Rijkswaterstaat is geen bevoegd gezag voor het afwegen en vastleggen van ruimtelijke bestemmingen, noch voor het beoordelen van de gevolgen daarvan voor de ruimtelijke kwaliteit. Dat is een taak van provincies en gemeenten. Op de Noordzee heeft Rijkswaterstaat wel deze rol. Kernpunten voor de planperiode:

- Gebruik van de rijkswateren mag niet ten koste gaan van de waterveiligheid, waterkwaliteit of de scheepvaart. Daarom toetst Rijkswaterstaat nieuwe initiatieven voor gebruik, stelt waar nodig voorwaarden, en legt die vast in een vergunning.
- Bij het dagelijks beheer en onderhoud houdt Rijkswaterstaat rekening met de gebruiksfuncties op de rijkswateren.
- Budget voor beheer en onderhoud is bedoeld voor het uitvoeren van de kerntaken, niet voor het bevorderen van de gebruiksfuncties. Een uitzondering daarop zijn de (wettelijk) aangewezen gebruiksfuncties natuur, drinkwater, zwemwater en schelpdierwater.
- Waar mogelijk wordt het beter benutten van de rijkswateren door gebruiksfuncties gekoppeld aan de eigen werkzaamheden. Rijkswaterstaat zoekt daarvoor kansen en vraagt marktpartijen en andere overheden die te benutten. Alle partijen brengen dan hun doelen en middelen onder in een gezamenlijk project. Voor meekoppelen bestaat geen blauwdruk. Het is altijd maatwerk en een gebiedsgerichte afweging.

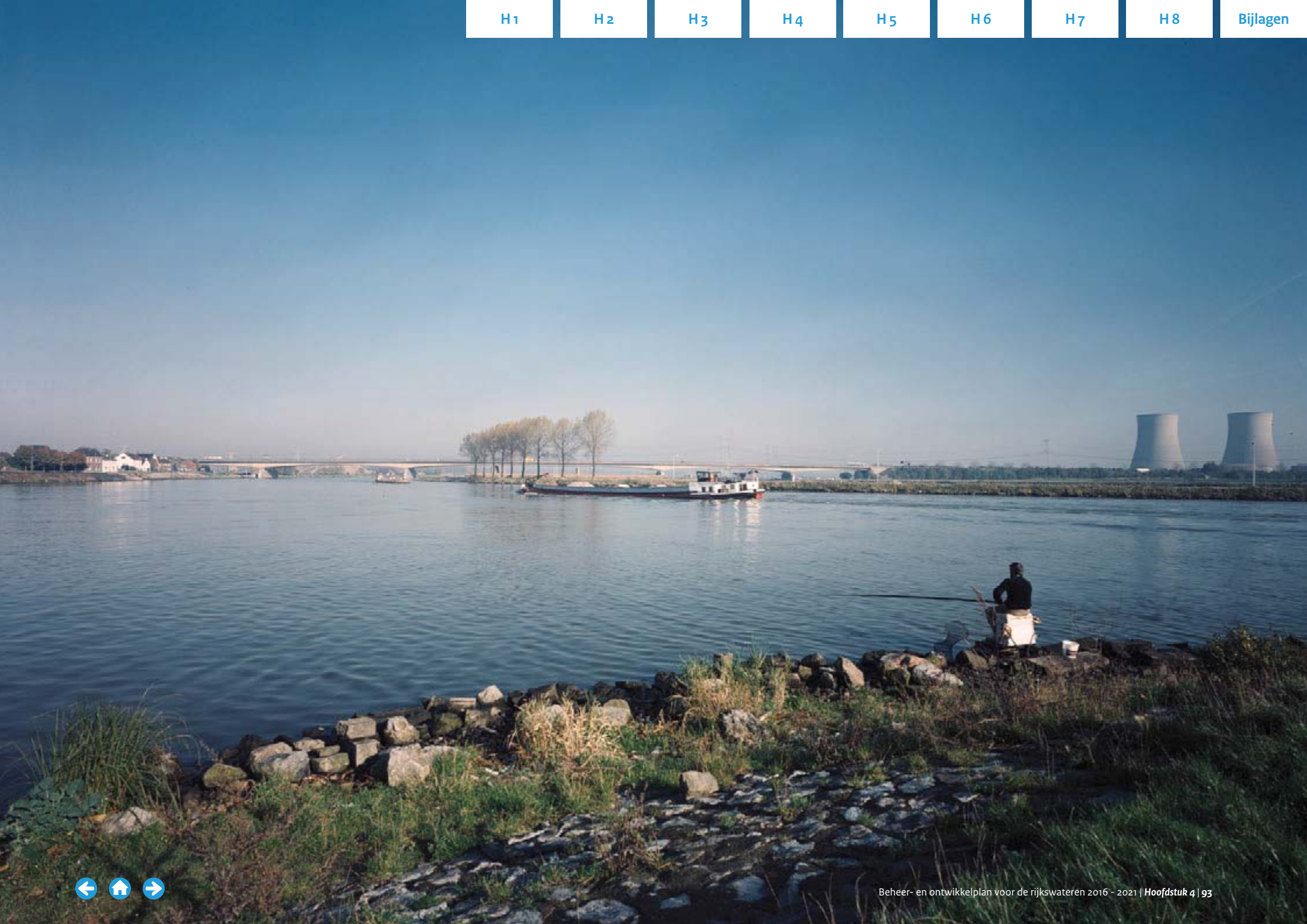

4.1 Algemeen

De rijkswateren kennen veel vormen van 'maatschappelijk' en 'economisch' gebruik. Dit hoofdstuk gaat in op de meest voorkomende. Voor veel gebruiksfuncties zijn geen specifieke aanvullende beheerinspanningen nodig. Met aanleg, beheer en onderhoud voor de kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water ontstaan ook gunstige condities voor een aantrekkelijke leefomgeving en allerlei gebruiksfuncties. Een goede waterkwaliteit is bijvoorbeeld een voorwaarde voor de winning van drinkwater en natuur. Voldoende water is belangrijk voor landbouw en scheepvaart. De samenhang tussen de kerntaken van Rijkswaterstaat en de gebruiksfuncties is weergegeven in Tabel 11.
De gebruiksfunctie scheepvaart is geen onderdeel van dit hoofdstuk. Het beheer van de rijksvaarwegen is een kerntaak waarvoor Rijkswaterstaat een uitdrukkelijke beleidsopdracht heeft, inclusief een budget. Dit in tegenstelling tot de andere gebruiksfuncties, waar Rijkswaterstaat een beperkt aantal expliciete taken heeft. In de paragrafen 4.4 en 4.5 wordt per gebruiksfunctie ingegaan op het wettelijke en beleidsmatige kader, de taak en rol van Rijkswaterstaat, de ontwikkelingen op de korte en lange termijn en op de beheeractiviteiten in de planperiode.

4.2 Regulering van het gebruik

Om zijn kerntaken goed te kunnen uitvoeren beschikt Rijkswaterstaat over wettelijke instrumenten om de gebruiksfuncties te reguleren. Rijkswaterstaat stelt voorwaarden aan het gebruik om verontreiniging van het water, schade aan natuur, beschadiging van waterkeringen of onveilige situaties op de vaarwegen te voorkomen. Dat gebeurt direct door vergunningverlening en handhaving en indirect door wettelijke adviezen bij de planvorming door andere overheden. Ook door het verstrekken van informatie en het wel of niet openstellen van gebieden en objecten reguleert Rijkswaterstaat het gebruik.

Kerntaken Rijkswaterstaat	Gunstige conditie voor gebruiksfunctie (x)												
	Natuur	Drinkwater	Schelpdierwater	Zwemwater	Scheepvaart	Archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap	Visserij	Bouwgrondstoffen	Energieproductie	Kabels en leidingen	Koel- en proceswater	Landbouw	Waterrecreatie
Waterveiligheid	x					x		x					x
Voldoende water	x	x			x	x			x		x	x	x
Schoon en gezond water	x	x	x	x			x					x	x
Vlot en veilig verkeer over water					x	x							x

Tabel 11: De samenhang tussen kerntaken en gebruiksfuncties.

Vergunningverlening en handhaving

Vergunningverlening is een belangrijk instrument voor Rijkswaterstaat om zijn kerntaken te vervullen. Rijkswaterstaat geeft vergunningen of ontheffingen af voor de Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en de Ontgrondingenwet. Voor het gebruik van rijkswaterstaatswerken en voor het lozen op – of onttrekken van water aan – de rijkswateren zijn in veel gevallen

Frank Schrover
Algemeen directeur Corporate Dienst

'Het Bprw 2016-2021 is de belangrijkste boodschap van Rijkswaterstaat aan het publiek over zijn watertaken. Burgers en bedrijven zullen op hun beurt ons ook aan de inhoud van dat Bprw houden. Daarom is het goed dat alle diensten van Rijkswaterstaat zo intensief bij de totstandkoming zijn betrokken. Een mooi voorbeeld van één Rijkswaterstaat.'

algemene regels van toepassing. Voor complexe handelingen, of voor situaties waarvoor geen algemene regels bestaan, geeft Rijkswaterstaat vergunningen af. In bepaalde gevallen volstaat een melding vooraf. Algemene regels verminderen de administratieve lasten voor burgers en bedrijven. Via algemene regels is voor iedereen vooraf duidelijk wat wel en niet kan. Waar nodig stemt Rijkswaterstaat een beslissing over de aanvraag van een vergunning af met andere overheden die bevoegd gezag zijn op basis van de Wet milieubeheer, de Natuurbeschermingswet 1998, de Wet algemene bepalingen milieurecht en andere relevante regelgeving.

Voor de wetten waarvoor Rijkswaterstaat bevoegd gezag is, vindt toezicht en handhaving plaats of de initiatiefnemers vergunningen en algemene regels naleven. Zo onderzoekt Rijkswaterstaat bij ongeveer elfhonderd bedrijven de samenstelling van het afvalwater. Om op een eenduidige wijze te handhaven hebben alle bij het omgevingsrecht betrokken overheden, een Landelijke Handhavingsstrategie opgesteld. Er volgt ook nog een landelijke strategie voor vergunningverlening en toezicht.

Meekoppelen 'ja, mits ...'

Rijkswaterstaat wil bij de uitvoering van zijn beheertaken waar mogelijk maatschappelijke meerwaarde leveren. Vooral waar het gaat om een duurzame leefomgeving. Daarom zoekt Rijkswaterstaat actief naar de samenhang met doelen en belangen waarvoor anderen dan het Ministerie van IenM verantwoordelijk zijn. Iedere gebruiker is in principe welkom. De benadering 'ja, mits ...' die in het vorige Bprw is geïntroduceerd, blijft van kracht. Dat betekent dat initiatieven niet strijdig mogen zijn met de waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water. Dat betekent ook dat er sluitende afspraken zijn over de financiering.

'Ja, mits ...' betekent dat

- Het gebruik niet in strijd is met nationale en Europese wet- en regelgeving, en bijbehorende plannen en beleidslijnen
- Het gebruik niet in strijd is met de eisen voor waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. De betekenis voor een duurzame leefomgeving wordt hierin meegewogen.
- Nieuwe functies geen schade aan rijkswateren en waterstaatsobjecten veroorzaken en dat de aansprakelijkheid bij schade goed is geregeld.
- De financiering van noodzakelijke extra voorzieningen en het beheer daarvan goed geregeld zijn. Rijkswaterstaat ontvangt hiervoor middelen van de vragende partij, of de vragende partij krijgt van Rijkswaterstaat de ruimte om zelf deze voorzieningen te realiseren en te onderhouden.
- De relatie tot andere gebruiksfuncties is geregeld. Het nieuwe gebruik moet door de betreffende provincies en gemeenten zijn afgewogen tegen het huidige gebruik. Rijkswaterstaat heeft deze taak alleen voor het gebruik van de Noordzee.

Ruimtelijke aspecten

De intensiteit van gebruiksfuncties op het water neemt toe. De grotere gebruiksdruk komt voor een deel van niet-watergebonden gebruiksfuncties, zoals buitendijks wonen en energiewinning. Ruimte gebruik en de verdeling daarvan speelt daardoor een steeds grotere rol bij het beheer van de rijkswateren. Het Bprw is geen structuurvisie op grond van de Wet ruimtelijk ordening. Het vastleggen van ruimtelijke bestemmingen voor de rijkswateren – en het toetsen van de ruimtelijke kwaliteit – is geen taak van Rijkswaterstaat, maar van de provincies en de gemeenten. Op de Noordzee heeft Rijkswaterstaat wel een expliciete rol als ruimtelijk beheerder, omdat de zee niet provinciaal of gemeentelijk is ingedeeld. De Beleidsnota Noordzee bevat daarom een afwegingskader voor vergunningverlening voor activiteiten op de Noordzee.

Rijkswaterstaat brengt de ruimtelijke belangen van aanleg, beheer en onderhoud voor zijn kerntaken in bij de ruimtelijke plannen en besluiten van gemeenten en provincies. De Handreiking Overleg Ruimtelijke Plannen (2015) bevat de toetsingscriteria waarmee Rijkswaterstaat hier invulling aan geeft. De zogenoemde watertoets is hierbij een belangrijk (proces)instrument. De watertoets zorgt ervoor dat de waterbeheerder vroegtijdig betrokken is bij het tot stand komen van ruimtelijke plannen in het kader van de Wet ruimtelijke ordening en dat er een zorgvuldige afweging van de belangen van ruimte en water plaatsvindt. Rijkswaterstaat stelt zich hierin proactief op en benut de watertoets ook voor het betrekken van andere gebruiksfuncties van de rijkswateren, zoals voor drinkwater.

Omgevingswet

De komende jaren staan ingrijpende veranderingen op stapel als gevolg van de invoering van de Omgevingswet. Deze wet is, in navolging van de Waterwet, een grote stap in de vermindering van de lastendruk voor gebruikers. Het huidige omgevingsrecht is een complex systeem van vele (sectorale) wetten. De Omgevingswet zal ontwikkelingsgericht en integraal zijn. Hoe het instrumentarium onder de Omgevingswet eruit zal zien, is nog niet duidelijk. Wel vermindert het aantal planvormen en procedures.

Met de Omgevingswet komen de vergunningenstelsels uit diverse wetten samen in één (verbrede) omgevingsvergunning. Ook de Omgevingswet heeft net als de Waterwet als uitgangspunt waar mogelijk te volstaan met algemene regels. De omgevingsvergunning uit de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht bundelt al verschillende vergunningen. Daar komen straks onder andere de Waterwet, Natuurwet, Ontgrondingenwet en de Wet beheer rijkswaterstaatswerken bij. Verdere integratie betekent dat de overheid ontwikkelingen in de fysieke leefomgeving meer integraal kan afwegen. Ook vindt er een decentralisatie van taken naar de gemeenten plaats.

De Omgevingswet zal een grote impact hebben op Rijkswaterstaat. De aanvrager wordt zelf verantwoordelijk voor het tijdig beschikken over de juiste vergunningen. De Omgevingswet vermindert de regeldruk. Minder regeldruk voor initiatiefnemers leidt echter tot een grotere complexiteit voor de vergunningverleners. Alle vereisten komen immers in één vergunning samen. De eigen organisatie en die van andere overheden moet hierop worden toegesneden. Dat vraagt in de planperiode een aanzienlijke inspanning.

4.3 Functietoekenning

Op grond van de Waterwet kent het Rijk in het Nationaal Waterplan 2016-2021 gebruiksfuncties toe aan de rijkswateren. De toekenning van deze gebruiksfuncties volgt veelal uit Europese richtlijnen. Het gaat daarbij om gebruiksfuncties die – op grond van wettelijke verplichtingen – specifieke eisen stellen aan het beheer of het gebruik van het betreffende rijkswater. Functietoekenning vindt in dit Bprw plaats voor zover het Nationaal Waterplan 2016-2021 zelf geen functies toekent en expliciet in deze mogelijkheid voorziet.

Wonen op en aan het water

Drijvende woningen zijn een goede oplossing om wateroverlast door peilverhoging en hevige regenval te voorkomen. Er zijn in Nederland al veel voorbeelden van drijvende woningen. De rijkswateren bieden vanwege enerzijds het intensieve gebruik en anderzijds aanleg, beheer en onderhoud beperkt ruimte voor wonen op en aan het water. Op wateren waar de Beleidsregels grote rivieren van toepassing zijn, is op basis van de Waterwet een vergunning voor woonboten vereist. De vergunningplicht geldt voor de stromende rijkswateren. Daarnaast gelden er eisen aan het lozen van huishoudelijk afvalwater. In het Waterbesluit en de Waterregeling is bepaald of woonboten wel of niet een watervergunning nodig hebben. Verder stellen gemeenten het woonbotenbeleid – waaronder het aantal ligplaatsen – vast in hun bestemmingsplannen.

Het Rijk wil terughoudend omgaan met het ruimtelijk vastleggen van gebruiksfuncties. In het Nationaal Waterplan 2016-2021 zijn de functies drinkwater en schelpdierwater toegekend. Het Rijk wijst voor de functie drinkwater in het Nationaal Waterplan de innamepunten aan voor de onttrekking van drinkwater uit oppervlaktewater en kent daarmee de functie drinkwater toe aan de oppervlaktewaterlichamen waarin deze innamepunten zijn gelegen. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 geeft daarnaast aan dat in het Bprw drinkwaterbeschermingszones rond de innamepunten vanuit rijkswateren worden ingesteld. Paragraaf 4.4.2 Drinkwater bevat een kaart met de aangewezen innamepunten en de waterlichamen waaruit onttrekkingen plaatsvinden. Op deze kaart zijn ook de drinkwaterbeschermingszones aangeduid.

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 geeft verder aan dat in het Bprw de functietoekenning voor zwemwater plaatsvindt. De provincies zijn verantwoordelijk voor het aanwijzen van de zwemwaterlocaties. Zij kunnen dit alleen doen voor locaties die de functie zwemwater hebben gekregen. Vanwege de vele wisselingen in de zwemwaterlocaties is ervoor gekozen deze functietoekenning niet in het Nationaal Waterplan, maar in het Bprw te laten plaatsvinden. De procedure voor wijziging in het Bprw is eenvoudiger dan die van het Nationaal Waterplan. Paragraaf 4.4.3 Zwemwater bevat een kaart met alle locaties die de functie zwemwater hebben. De aanwijzing van de Natura 2000-gebieden vindt niet plaats in het Nationaal Waterplan 2016-2021, maar in de aanwijzingsbesluiten van het Ministerie van EZ. De actuele grenzen zijn overgenomen in de stroomgebiedbeheerplannen en op Kaart 6 in Paragraaf 4.4.1 Natuur.

Voor de Natura 2000-gebieden, schelpdierwateren, waterlichamen voor drinkwateronttrekking en zwemwaterlocaties gelden – naast de kwaliteitseisen uit het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009) – eisen die voortvloeien uit Europese richtlijnen. In deze gebieden voert Rijkswaterstaat aanvullende, wettelijke beheertaken uit. Deze gebieden zijn tevens opgenomen in het Register beschermde gebieden. Dat register bevat de gebieden die op grond van specifieke regelgeving zijn aangewezen als beschermd gebied. Een samenvatting van dit register is onderdeel van de stroomgebiedbeheerplannen. Het Nationaal Waterplan geeft aan dat ook de gebruiksfunctie scheepvaart nader wordt uitgewerkt in het Bprw. Hierbij is het van belang dat in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte vaarwegen zijn aangewezen en daaraan vaarwegklassen (breedte en diepte) zijn toegekend. In dit Bprw is weliswaar een kaart van deze typetoekenning opgenomen, maar het gaat hier niet om een functietoekenning in de zin van de Waterwet.

Naast bovengenoemde gebruiksfuncties vervullen de rijkswateren ook tal van andere gebruiksfuncties die niet formeel zijn toegekend via het Nationaal Waterplan, het Bprw of andere planfiguren. Het Bprw gaat ook in op een aantal van deze gebruiksfuncties, te weten: archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap, visserij, bouwgrondstoffen, energieproductie, kabels en leidingen, koel- en proceswater, landbouw en waterrecreatie.

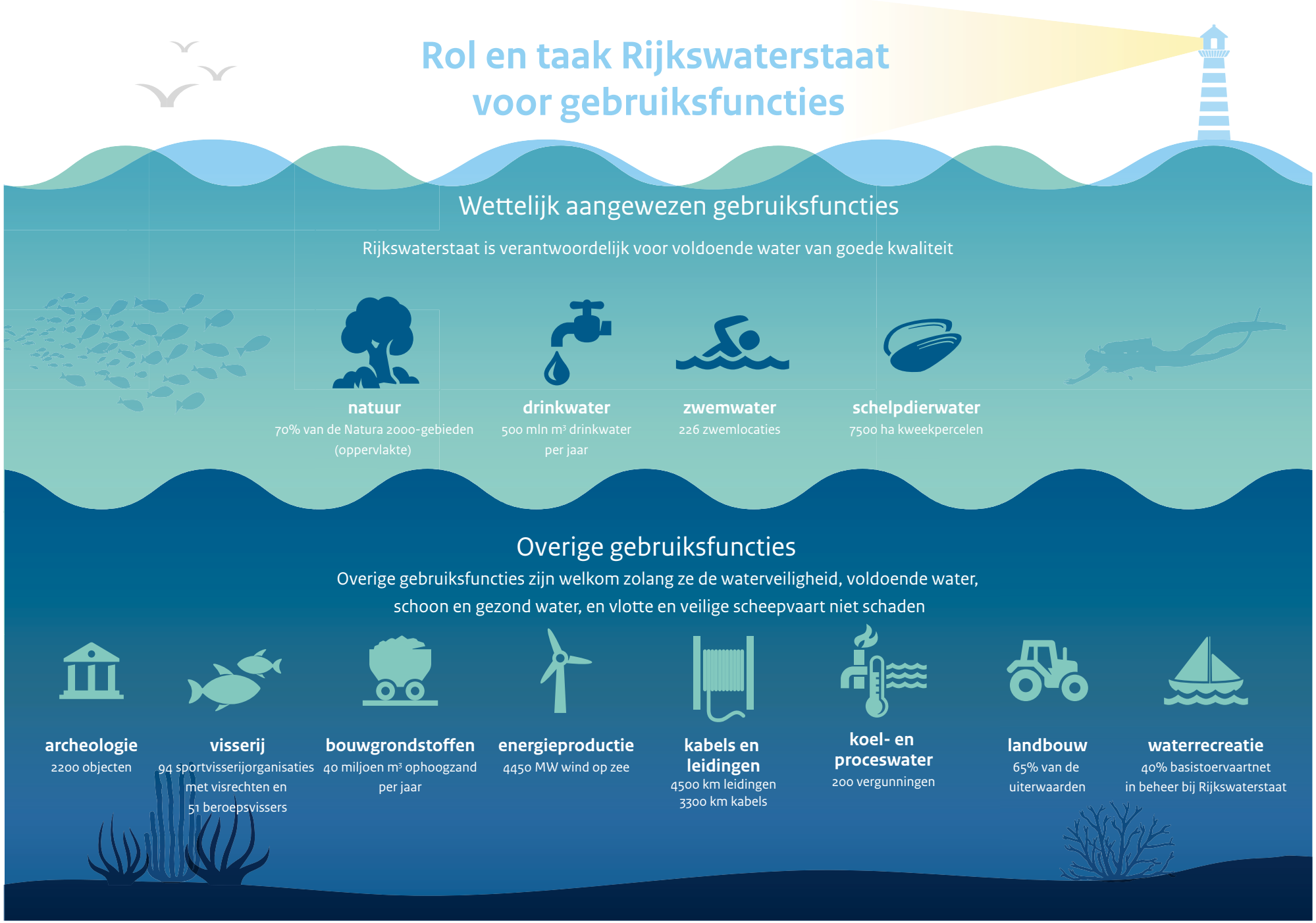

Figuur 17: Rol en taak van Rijkswaterstaat voor de gebruiksfuncties

4.4 Aangewezen gebruiksfuncties

4.4.1 Natuur

Veel rijkswateren herbergen belangrijke natuurwaarden en zijn daarom aangewezen als Natura 2000-gebied. Met het KRW-programma, Ruimte voor de Rivier en Maaswerken levert Rijkswaterstaat een grote bijdrage aan het realiseren van de Natura 2000-doelen en het Natuurnetwerk Nederland. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Rijkswaterstaat houdt bij aanleg, beheer en onderhoud rekening met de aanwezige en beschermde natuurwaarden en benut zo mogelijk kansen voor het meekoppelen van natuurdoelen (natuurinclusief bouwen).
- In aanvulling op de KRW-maatregelen zijn beperkt maatregelen nodig om effecten van het eigen beheer en onderhoud in Natura 2000-gebieden te mitigeren. Deze zijn opgenomen in Natura 2000-beheerplannen. Het Rijk borgt de financiering van de eerste generatie Natura 2000-beheerplannen.
- Rijkswaterstaat is voortouwnemer bij het opstellen en uitvoeren van de Natura 2000-beheerplannen in gebieden waar hij de grootste beheerder is.

Kenmerken

Een groot deel van de rijkswateren herbergt belangrijke natuurwaarden. De rijkswateren omvatten meer dan zeventig procent van het Nederlandse areaal aan Natura 2000-gebieden (zie Kaart 6). Natura 2000 is het Europese netwerk van natuurgebieden en bestaat uit gebieden die op grond van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn aangewezen om kwetsbare soorten en habitattypen te beschermen. Het gaat om nagenoeg alle rijkswateren en een deel van het rivierengebied. Alle rijkswateren maken tevens deel uit van het Natuurnetwerk Nederland, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur.

De Natuurbeschermingswet 1998 richt zich onder meer op bescherming van de Natura 2000-gebieden. Voor alle Natura 2000-gebieden stelt het Ministerie van EZ aanwijzingsbesluiten vast met instandhoudingsdoelen voor soorten en habitats. De Natuurbeschermingswet schrijft voor dat er voor alle Natura 2000-gebieden een beheerplan moet komen en dat de beheerder bij aanleg, beheer en onderhoud rekening moet houden met de in stand te houden of te ontwikkelen soorten en habitats in dat gebied. Bij zijn werkzaamheden moet Rijkswaterstaat ook rekening houden met de door de Flora- en faunawet beschermde planten- en diersoorten. Deze wet geldt niet alleen in de beschermde gebieden, maar overal in Nederland, inclusief het Nederlandse deel van het Continentaal Plat. De Natuurbeschermingswet, de Flora- en faunawet en de Boswet worden (op termijn) samengevoegd tot één wet: de Wet natuurbescherming.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat heeft als grootste beheerder voor een aantal Natura 2000-gebieden de rol van voortouwnemer bij het opstellen en uitvoeren van de beheerplannen. De primaire verantwoordelijkheid voor het bereiken van de natuurdoelen ligt bij het Ministerie van EZ en de provincies. Met het uitvoeren van de KRW-maatregelen realiseert Rijkswaterstaat een goede ecologische toestand dan wel een goed ecologisch potentieel. Een goed(e) ecologisch(e) potentieel/toestand is de taak en verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat. Omdat de KRW voorziet in de benodigde watercondities, is de opgave voor Natura 2000 als aanvulling op de KRW-maatregelen relatief beperkt. Het betreft vooral een aantal mitigerende maatregelen om de effecten van het eigen beheer en onderhoud op de natuurdoelen te beperken. De in de Natura 2000-beheerplannen overeengekomen maatregelen zijn onderdeel van dit Bprw en opgenomen in de KRW-factsheets.

Daarnaast houdt Rijkswaterstaat bij alle aanleg, beheer en onderhoud rekening met de aanwezige natuurwaarden. In de natuurwetgeving is expliciet vastgelegd welke soorten en habitats beschermd zijn en welke afwegingskaders hierbij gelden. Waar mogelijk koppelt Rijkswaterstaat in zijn projecten de natuurdoelen mee.

Ontwikkelingen en opgaven

Sterk veranderde wateren

Het kabinet heeft in 2014 de nieuwe Rijksnatuurvisie vastgesteld. Deze natuurvisie omvat twee voor het beheer van de rijkswateren relevante accentverschuivingen. Het Rijk wil meer sturen op een hoger schaalniveau én meer op natuurlijke processen in plaats van op soorten en habitats. De instandhoudingsdoelen voor de aangewezen Natura 2000-gebieden blijven vooralsnog van kracht, omdat het Ministerie van EZ beide onderwerpen eerst onder de aandacht wil brengen van de Europese Commissie en in Europees verband wil bespreken. Voor het beheer van de natuurwaarden in de rijkswateren zijn deze twee onderwerpen van groot belang. Veel rijkswateren zijn namelijk hydromorfologisch sterk veranderd door waterstaatkundige ingrepen in het verleden en zijn nog niet in een nieuw evenwicht. Deze continu veranderende staat is van invloed op de richting waarin de natuur zich ontwikkelt. Daarnaast zijn de natuurdoelen gebaseerd op inventarisaties en analyses uit het verleden, terwijl de natuur zich dynamisch ontwikkelt onder de invloed van menselijk handelen en de klimaatverandering.

Natuuropgaven per watersysteem

De Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen voor de rijkswateren zijn afkomstig uit de (ontwerp)aanwijzingsbesluiten van het Ministerie van EZ. In de Natura 2000-beheerplannen is uitgewerkt op welke wijze de doelstellingen op termijn behaald worden. Veel van de doelstellingen en opgaven zijn verbonden met de in Paragraaf 3.3 Schoon en gezond water genoemde thema's leefgebieden (herstel habitats, rust en ruimte en voedselbeschikbaarheid) en verbindingen (verbeteren vismigratie). De belangrijkste natuuropgaven per watersysteem zijn:

- **IJsselmeergebied**. Verbeteren en borgen van de huidige voedselbeschikbaarheid voor watervogels, het in stand houden en verbeteren van riet- en moerashabitats, en geleidelijke landwaterovergangen in de oeverzones.
- **Waddenzee, Noordzee en kust.** In stand houden en verbeteren van permanent overstroomde zandbanken, bij eb droogvallende slik- en zandplaten en kwelderhabitats, embryonaal wandelende duinen en pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden.
- **Rivieren**. Het in stand houden en verbeteren van de ecologische verbindingen en gradiënten langs en dwars op de stroom van de rivieren.
- **Zuidwestelijke Delta**. Het in stand houden en verbeteren van een grootschalig estuarien systeem met een zo compleet mogelijk gradiënt van zoete en zoute gebieden, en van stilstaand naar getijde.

Programmatische Aanpak Stikstof

Op 1 juli 2015 is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Voor Natura 2000-gebieden met stikstofgevoelige habitattypen of met stikstofgevoelige leefgebieden voor soorten

Kaart 6
Natura 2000-gebieden

Legenda
- Rijkswaterstaat voortouwnemer Natura 2000-beheerplan
- Rijkswaterstaat geen voortouwnemer Natura 2000-beheerplan
- Habitatrichtlijngebied
- Vogelrichtlijngebied
- Vogelrichtlijn- en Habitatrichtlijngebied
- Natuurnetwerk Nederland

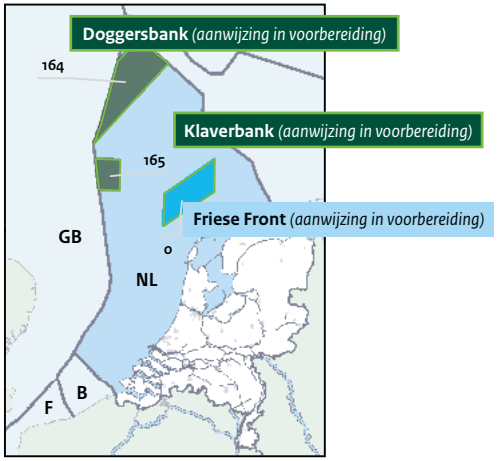

is in het kader van de PAS onderzocht of de (externe) stikstofdepositie knelpunten veroorzaakte. Zo nodig zijn herstelstrategieën uitgewerkt. In de rijkswateren zijn er alleen in de Zuidwestelijke Delta, Waddenzee en de Rivieren knelpunten. De benodigde herstelmaatregelen die Rijkswaterstaat en andere partijen nemen zijn opgenomen in de betreffende Natura 2000-beheerplannen. Eventuele wijzigingen van de PAS leiden niet tot een wijziging van de beheerplannen.

Uitkomsten van de ANT-studies

Het IJsselmeergebied en de Oosterschelde kennen een Autonome Neergaande Trend (ANT). Dit betekent dat de Natura 2000-waarden van het gebied achteruit gaan. Waterhuishoudkundige ingrepen in het verleden vormen een belangrijke oorzaak. Rijkswaterstaat heeft in de afgelopen planperiode (2010-2015) in zogenoemde ANT-studies onderzocht of, en zo ja hoe, deze neergaande trends kunnen worden omgebogen. De resultaten van de ANT-studies worden meegenomen bij het opstellen van en besluiten over de volgende generatie Natura 2000-beheerplannen.

Sense of urgency-opgaven

In een aantal rijkswateren is sprake van een zogenoemde 'sense of urgency-opgave'. Voor die wateren moeten in de eerste generatie Natura 2000-beheerplannen instandhoudingsmaatregelen opgenomen zijn. Het gaat om het Ketelmeer-Vossemeer (moeraslanden), Westerschelde (schorren) en de Oosterschelde (zandhonger). Het Ministerie van EZ en de provincie Zeeland zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de sense of urgency-opgave voor de Westerschelde. Die bestaat uit het herstel van het estuarium en het behoud van het areaal aan schorren (Natuurherstelpakket Westerschelde). Andere sense of urgency-opgaven in de rijkswateren houden geen verband met het waterbeheer en vallen daarmee onder verantwoordelijkheid van andere partijen.

Werkzaamheden in de planperiode

Voortouwnemer beheerplannen

Voor twintig Natura 2000-gebieden heeft Rijkswaterstaat het voortouw bij het opstellen en uitvoeren van de beheerplannen (zie Kaart 6). Voor de rijkswateren worden de afzonderlijke plannen gebundeld tot zeven beheerplannen te weten: Zuidwestelijke Delta, Vlakte van de Raan, Voordelta, IJsselmeergebied, Grensmaas, Waddenzee en Eems-Dollard en de Noordzeekustzone. In de Biesbosch heeft het Ministerie van EZ het voortouw en in het rivierengebied de provincie Gelderland. Het beheerplan Voordelta is in uitvoering sinds 2008.

Voor zeventien voortouwgebieden is bij het vaststellen van dit Bprw een beheerplan in concept gereed dan wel vastgesteld. Daarmee zijn de beheerplannen waarvoor Rijkswaterstaat voortouwnemer is bijna gesynchroniseerd met het Bprw. Voor de Gemeenschappelijke Maas wordt het concept geactualiseerd en voor Krammer-Volkerak en Zoommeer is nog geen plan opgesteld. Op de Noordzee worden naar verwachting in 2016 drie nieuwe Natura 2000-gebieden aangewezen: de Doggersbank, de Klaverbank en het Friese Front. Ook voor deze gebieden neemt Rijkswaterstaat het voortouw. Het totaal aantal gebieden waar Rijkswaterstaat het voortouw heeft komt dan uit op 23.

Natura 2000-maatregelen

Voor het bepalen van de Natura 2000-maatregelen is door Rijkswaterstaat onderstaande redeneerlijn toegepast. Rijkswaterstaat voert tot en met 2027 een groot aantal KRW-maatregelen uit die in belangrijke mate bijdragen aan de realisatie van de natuurdoelen. Ook de programma's Ruimte voor de Rivier, Nadere Uitwerking Rivierengebied en Maaswerken dragen daaraan bij. Daarnaast richt Rijkswaterstaat zijn beheer en onderhoud – in goed overleg met de regionale partners – mede op de natuurdoelen.

De mitigerende maatregelen om de effecten van het eigen beheer en onderhoud op de natuurdoelen te beperken zijn in de (concept) Natura 2000-beheerplannen opgenomen en – voor zover deze al in de planperiode worden uitgevoerd – onderdeel van dit Bprw. Het Rijk waarborgt de financiering van deze maatregelen in de planperiode 2016-2021. De planperiode wordt door Rijkswaterstaat gebruikt om gezamenlijk met de Ministeries van IenM en EZ de (verbeter)opgave voor de volgende generatie Natura 2000-beheerplannen te bepalen. Daarbij is synergie met de KRW en eventuele andere programma's opnieuw het uitgangspunt.

Ecologische monitoring

Rijkswaterstaat volgt de situatie in de Natura 2000-gebieden via de ecologische monitoring die onderdeel is van het landelijk meetprogramma. De bestaande taakverdeling tussen de verschillende overheden en particuliere organisaties die gegevens verzamelen is bij de monitoring van de instandhoudingsdoelen het uitgangspunt. De monitoring van maatregelen door Rijkswaterstaat en de effecten daarvan sluiten aan op het KRW-monitoringprogramma.

Het monitoren van activiteiten valt – met uitzondering van het eigen beheer en onderhoud – niet onder verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat. De monitoringsopgave is opgenomen in de Natura 2000-beheerplannen. De opgave op de Noordzee is tegelijk met de informatiebehoefte voor de KRM uitgewerkt. Rijkswaterstaat is als voortouwnemer ook verantwoordelijk voor de coördinatie van de monitoring tijdens de planperiode (evaluatie en rapportage).

Natuurbeschermingswetvergunning

Rijkswaterstaat houdt bij het uitvoeren van aanleg, beheer en onderhoud rekening met natuur. Bij aanlegprojecten vraagt Rijkswaterstaat waar nodig een Natuurbeschermingswetvergunning en/of een Flora- en faunawetontheffing aan. Voor het reguliere

beheer en onderhoud – dat als activiteit is opgenomen in het betreffende Natura 2000-beheerplan – is geen Natuurbeschermingswetvergunning nodig. Hetzelfde geldt voor de activiteiten van derden in een gebied. De toetsing aan de Natuurbeschermingswet gebeurt door de initiatiefnemer van de betreffende activiteit. Zo toetst Rijkswaterstaat bijvoorbeeld de scheepvaart en de eigen beheeractiviteiten. Andere activiteiten zoals visserij en recreatie worden getoetst door de betreffende initiatiefnemer(s). Het bevoegd gezag (de provincie of het Ministerie van EZ) beoordeelt of kwaliteit van de toetsing voldoende is. Rijkswaterstaat zorgt bij de toetsing van activiteiten in de rijkswateren voor coördinatie en afstemming tussen de initiatiefnemers, onder andere door de cumulatie van effecten in beeld te brengen.

Natuurcombinaties en natuurinclusief bouwen

Het kabinet introduceert in de Rijksnatuurvisie de begrippen 'natuurcombinaties rijkswateren' en 'natuurinclusief bouwen', waarbij natuurdoelstellingen worden meegenomen bij de uitvoering van projecten. Het Rijk wil hier zelf het goede voorbeeld in geven. In het programma Ruimte voor de Rivier is duidelijk geworden dat waterbeheer goed kan samengaan met het verbeteren van de omstandigheden voor natuur. Rijkswaterstaat zet zich bij de uitvoering van zijn kerntaken actief in om in een vroeg stadium meekoppelkansen voor natuur te identificeren. Daarbij zijn de bestaande middelen en de afgesproken doorlooptijden leidend. Als er aanvullende middelen nodig zijn agendeert Rijkswaterstaat dit bij de Ministeries van IenM en EZ. Ook door medefinanciering en samenwerking met andere partijen, zoals de provincies, kunnen eventuele extra kosten worden gedekt. Daarbij gaat het niet alleen om extra kosten voor de aanleg maar ook voor het beheer en onderhoud.

Natuurnetwerk Nederland

De provincies hebben diverse gebieden in de uiterwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland gebracht. De financiële middelen voor natuurbeheer in het Natuurnetwerk Nederland zijn gedecentraliseerd van het Rijk naar de provincies. Dit geldt ook voor de gronden die Rijkswaterstaat in eigendom en/of beheer heeft na afronding van de programma's in het rivierengebied. Vanwege de ligging in het hoofdwatersysteem beschouwt Rijkswaterstaat deze gronden als strategische grondposities (zie ook Paragraaf 2.2 Uitgangspunten, rollen en taken). Overdracht van gronden vindt alleen in uitzonderlijke gevallen plaats. Het beheer in deze gebieden wordt afgestemd op de eisen vanuit de kerntaken, het langetermijndoel of andere wettelijke verplichtingen. Rijkswaterstaat hanteert daarbij het uitgangspunt dat uitgifte van gronden en/of beheertaken altijd openbaar, marktconform en transparant tot stand komt. Aanvullende wensen en provinciale doelstellingen voor natuurbeheer die leiden tot extra kosten voert Rijkswaterstaat alleen uit als er afspraken zijn over medefinanciering.

Ontsnippering

Ontsnippering van rijksinfrastructuur wordt waar mogelijk, meegekoppeld met regulier onderhoud en wordt zo gefinancierd uit de beschikbare budgetten voor beheer en onderhoud en vanuit het Meerjarenprogramma Ontsnippering. Ontsnipperingsmaatregelen worden vooral getroffen bij kanalen.

Redeneerlijn Natura 2000

- De Natura 2000-gebieden in beheer bij Rijkswaterstaat zijn hydromorfologisch dynamische systemen. Dat staat soms op gespannen voet met de statische instandhoudingsdoelen voor Natura 2000. Bij het uitwerken van doelen in ruimte en tijd vormt natuurlijke dynamiek het uitgangspunt.
- Het uitvoeren van de kerntaken en de aanwezige infrastructuur zijn van nationaal belang en staan niet ter discussie. Aan de hiervoor geldende eisen moet blijvend worden voldaan. Bij het formuleren van instandhoudingsdoelen (Natura 2000) voor de planperiode was dit het uitgangspunt.
- Als door het bestaande beheer en onderhoud van de infrastructuur de Natura 2000-doelen niet worden gehaald, neemt Rijkswaterstaat aanvullende maatregelen. Het kan gaan om zonering, aanpassing in tijd of ruimte dan wel andere mitigerende maatregelen.
- Eventuele aanvullende inrichtings- en herstelmaatregelen – bovenop de KRW-maatregelen – moeten haalbaar zijn en financieel gedekt. Als er onvoldoende middelen beschikbaar zijn, wordt gekozen voor fasering (volgende Bprw). Als doelen niet haalbaar zijn, is in laatste instantie herijking van de doelen een mogelijkheid.
- Bij aanvullende maatregelen voor de planperiode tot 2021 wordt (onder de hiervoor genoemde voorwaarden) prioriteit gegeven aan de sense of urgency-opgaven.
- Rijkswaterstaat streeft ernaar het bestaand gebruik zo veel mogelijk ongewijzigd doorgang te laten vinden en op te nemen in de Natura 2000-beheerplannen. Ook niet-stuurbare autonome ontwikkelingen (zoals verkeer en recreatie) worden bij voorkeur in de beheerplannen opgenomen.

4.4.2 Drinkwater

Drinkwaterbedrijven onttrekken jaarlijks een half miljard kubieke meter water uit de rijkswateren voor de productie van drinkwater voor zes miljoen Nederlanders en een groot aantal bedrijven. Rijkswaterstaat is op deze onttrekkingspunten verantwoordelijk voor de waterkwaliteit. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- De waterkwaliteit van de Rijn en de Maas bij de landsgrenzen 24 uur per dag bewaken. Drinkwaterbedrijven en Rijkswaterstaat wisselen hun informatie over de waterkwaliteit uit.
- Afspraken maken met gebruikers en andere overheden over preventie en beheersing van crisissituaties in drinkwaterbeschermingszones.
- De regierol nemen bij het opstellen van gebiedsdossiers. Die dossiers bevatten informatie over het onttrekkingspunt, de risico's voor een duurzame winning en mogelijke maatregelen daartegen.
- Reguliere en ópkomende stoffen in het oppervlaktewater monitoren en problemen agenderen bij de verantwoordelijke partijen.

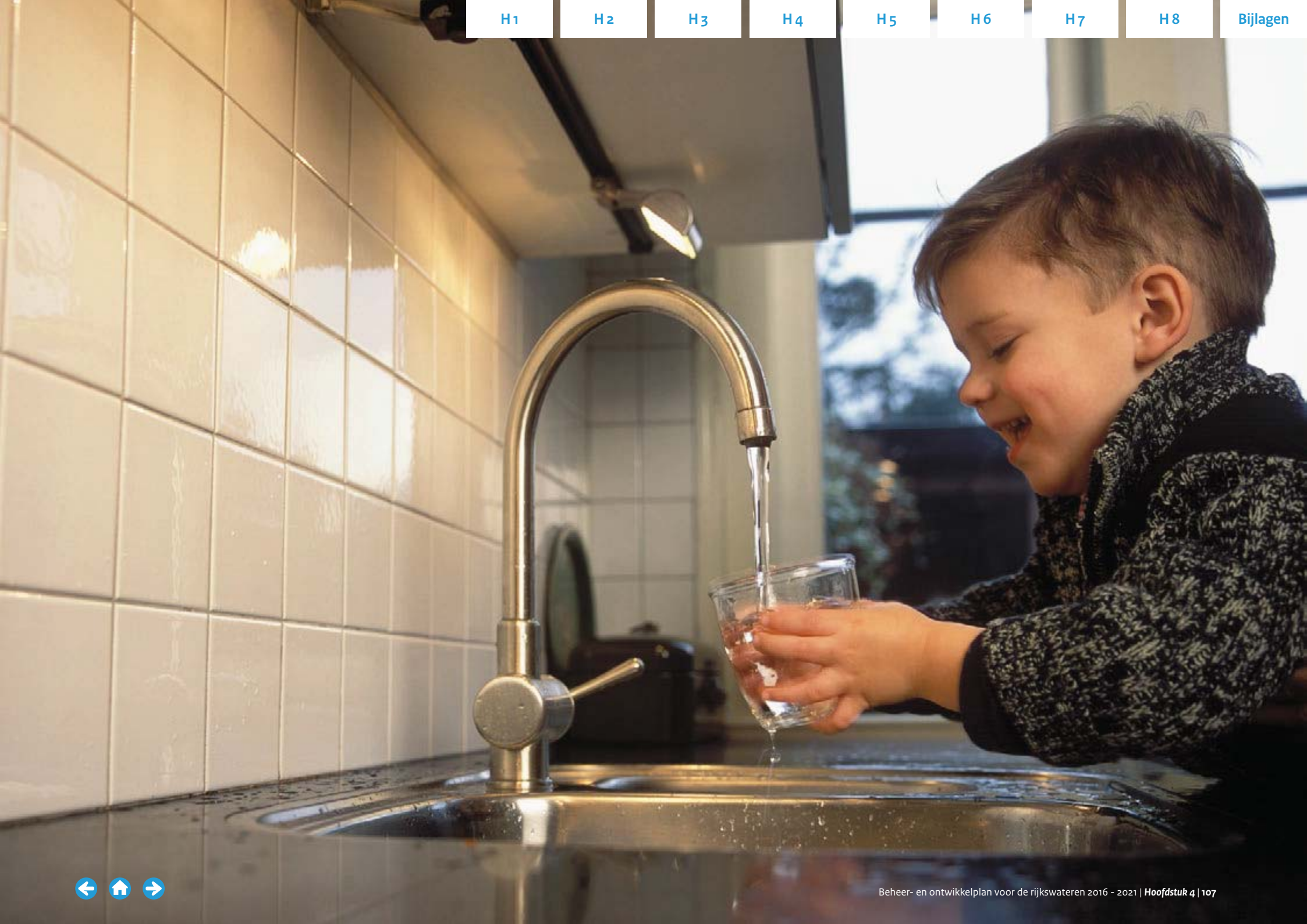

Kenmerken

Jaarlijks onttrekken drinkwaterbedrijven op zeven punten in totaal een half miljard kubieke meter water aan de rijkswateren voor de drinkwaterbereiding (zie Kaart 7). Hiermee worden zes miljoen Nederlanders en een groot aantal bedrijven in hun waterbehoefte voorzien. Daarnaast bevinden zich langs de rijkswateren vijf oever-grondwaterwinningen. Bij deze winningen gaat het om grondwater dat voor een belangrijk deel bestaat uit via de bodem toegestroomd rivierwater. Volgens de Drinkwaterwet dragen Rijk, provincie, waterschappen en gemeenten in afstemming en samenwerking zorg voor een duurzame veiligstelling van de drinkwatervoorziening. Dit geldt als een 'dwingende reden van groot openbaar belang'.

In de Europese Drinkwaterrichtlijn staan de kwaliteitseisen voor drinkwater. Op grond van de KRW moeten lidstaten waterlichamen aanwijzen waaruit drinkwater wordt geproduceerd dat voldoet aan de kwaliteitseisen van de Drinkwaterrichtlijn. Voor de onttrekkingspunten zijn milieukwaliteitseisen opgenomen in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009), waaraan het onttrokken oppervlaktewater structureel moet voldoen. Bovendien moeten de aangewezen waterlichamen zodanig zijn beschermd dat de kwaliteit niet verslechtert en dat het niveau van zuivering voor de productie van drinkwater kan worden verlaagd.

In 2014 heeft het kabinet de Beleidsnota Drinkwater vastgesteld. In de beleidsnota zijn acties aangekondigd met het oog op de 'opkomende' stoffen. Uitvoering van de KRW stelt eisen aan de monitoring van 'opkomende' stoffen. Er zijn daarom signaleringswaarden opgesteld voor water dat wordt onttrokken voor drinkwaterproductie. Uitgangspunten voor de signaleringswaarden zijn het voorzorgsbeginsel en het kunnen volstaan met eenvoudige zuiveringstechnieken voor de productie van drinkwater.

Onttrekkingspunt	Overschrijding milieukwaliteitseis	Overschrijdende parameters
Andijk	Nee	-
Nieuwegein	Nee	-
Nieuwersluis	Ja	Bacteriën
Brabantse Biesbosch	Ja	Bacteriën, glyfosaat, DMS
Brakel	Ja	DMS
Heel	Ja	Bacteriën, glyfosaat, diuron
Scheelhoek	Ja	Bacteriën

Tabel 12: Beoordeling milieukwaliteitseisen bij onttrekkingspunten voor drinkwaterproductie

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het oppervlaktewater op de zeven (directe) onttrekkingspunten in de rijkswateren en stelt hier beschermingszones in. De waterkwaliteit moet hier voldoen aan de specifieke milieukwaliteitseisen voor drinkwaterproductie uit het Bkmw 2009. Rijkswaterstaat voert deze taak uit in samenwerking met andere overheden en drinkwaterbedrijven. Rijkswaterstaat voert daarbij de maatregelen uit die tot zijn reguliere beheertaken behoren. Deze zijn te vinden in Paragraaf 3.3 Schoon en gezond water. Daarbij gaat het om vergunningverlening en handhaving, monitoring en informatievoorziening, afstemming met andere beheerders en agendering van knelpunten bij de verantwoordelijke partijen. Rijkswaterstaat is als waterbeheerder niet verantwoordelijk voor het toelatingsbeleid van gewasbeschermingsmiddelen, medicijnen en het mestgebruik.

Ontwikkelingen en opgaven

Beoordeling milieukwaliteitseisen

Op de drinkwateronttrekkingspunten voldoen de meest parameters aan de milieukwaliteitseisen en toetsprocedure vanuit het Bkmw 2009 (zie Tabel 12). Voor enkele parameters is dat niet het geval. In veel gevallen betreft dat gewasbeschermingsmiddelen. Op vier onttrekkingspunten zijn er te veel ziekteverwekkende bacteriën aangetroffen. De resultaten van de toetsing aan de milieukwaliteitseisen staat per waterlichaam in de KRW-factsheets.

Voor de onkruidbestrijdingsmiddelen diuron en glyfosaat zijn bronmaatregelen genomen of aangekondigd. In de planperiode komt er een verbod op het gebruik van glyfosaat op verhardingen in Nederland. DMS is een afbraakproduct van het schimmelbestrijdingsmiddel tolylfluanide. Dit middel is in Nederland niet meer toegelaten als gewasbeschermingsmiddel. Rijkswaterstaat verwacht dat de concentraties van de genoemde bestrijdingsmiddelen binnen afzienbare termijn afnemen tot een niveau onder de milieukwaliteitseisen. Voor ziekteverwekkende bacteriën gaat Rijkswaterstaat in de planperiode de oorzaken en gevolgen na. Rijkswaterstaat betrekt hierbij de drinkwaterbedrijven en het RIVM.

In de planperiode stelt Rijkswaterstaat vast welke stoffen de signaleringswaarden op de onttrekkingspunten overschrijden. Het gaat hierbij om 'opkomende' stoffen zoals (dier)geneesmiddelen, röntgencontrastmiddelen en hormoonverstoorders. Voor deze stoffen brengt Rijkswaterstaat de risico's voor de drinkwatervoorziening en mogelijke maatregelen in beeld. Rijkswaterstaat zoekt hierbij samenwerking met de andere overheden en de drinkwaterbedrijven. Het nemen van maatregelen tegen opkomende stoffen in Rijn

Kaart 7
Drinkwater

Legenda
Innamepunt oppervlaktewater voor drinkwater onttrekking in m³/dag

- 0 - 5.000
- 5.000 - 100.000
- 100.000 - 1.000.000
- Noodinnamepunt
- Oevergrondwaterwinning
- Voorzieningsgebied vanuit oppervlaktewater
- Bestaande beschermingszone
- Nieuwe beschermingszone
- Waterlichaam met innamepunt

Nieuw innamepunt (en beschermingszone) bij Middelharnis gaat tijdens planperiode innamepunt Scheelhoek vervangen.

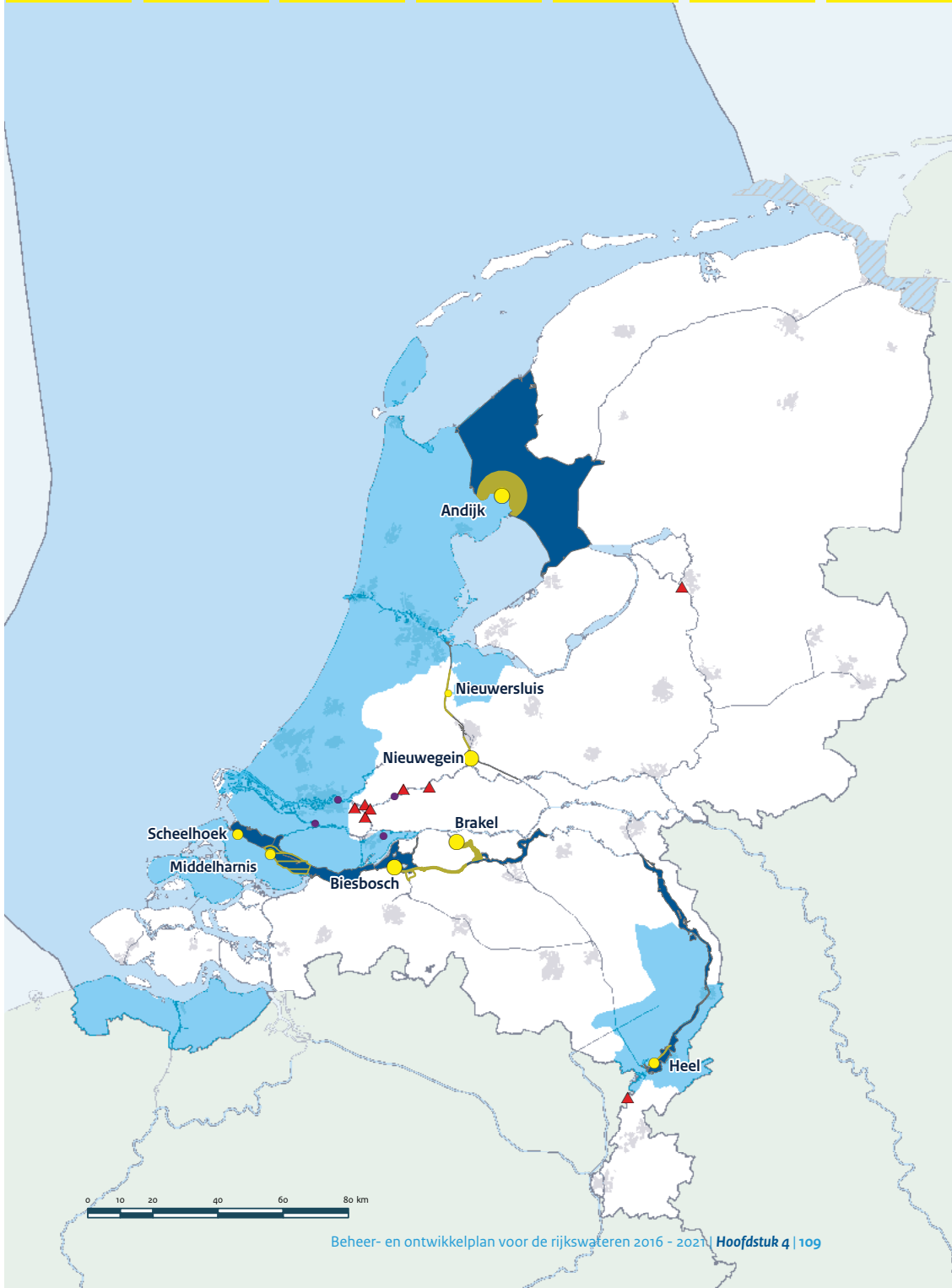

en Maas vergt een aanpak gericht op het hele stroomgebied. Het Rijk agendeert de problematiek daarom internationaal.

Zoetwatervoorziening
Naast schoon water is ook voldoende water een belangrijke randvoorwaarde voor de drinkwatervoorziening. De drinkwatervoorziening heeft in de verdringingsreeks een hoge prioriteit bij de waterverdeling in tijden van waterschaarste (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water). Klimaatverandering bedreigt de winning van drinkwater uit oppervlaktewater door toenemende verzilting, opwarming, en meer en langere periodes van lage waterafvoeren.

Het Deltaplan Zoetwater geeft uitwerking aan de langetermijnstrategie, onder andere door het ontwikkelen en implementeren van voorzieningenniveaus. Het voorzieningenniveau maakt duidelijk waar de grens van de overheidsverantwoordelijkheid voor zoetwater ligt en wat het restrisico voor de gebruikers is (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water). De drinkwatervoorziening is daarbij een bijzondere vorm van gebruik, omdat er op grond van de Drinkwaterwet een zorgplicht is voor het duurzaam veiligstellen van de openbare drinkwatervoorziening.

Gebiedsdossiers

De afgelopen planperiode zijn voor de oppervlaktewaterwinningen en oevergrondwaterwinningen voor het eerst gebiedsdossiers opgesteld. In de gebiedsdossiers zijn de feiten over het onttrekkingspunt, de risico's voor een duurzame winning en mogelijke maatregelen daartegen gebundeld. Om de risico's op de schaal van stroomgebieden in beeld te brengen heeft Rijkswaterstaat samen met de drinkwatersector voor Rijn en Maas regio-overstijgende aanvullingen op de gebiedsdossiers opgesteld. Volgens landelijke afspraken voeren de provincies in beginsel de regie over de gebiedsdossiers. Voor de oppervlaktewaterwinningen Andijk, Brabantse Biesbosch, Nieuwegein en Brakel heeft Rijkswaterstaat die regierol overgenomen. De gebiedsdossiers worden minimaal eens per zes jaar geactualiseerd.

Beschermingszones

Rijkswaterstaat heeft in de afgelopen planperiode drinkwaterbeschermingszones geïntroduceerd. Dit zijn gebieden rondom de directe onttrekkingspunten waar calamiteiten binnen zes uur een risico kunnen vormen voor de waterwinning (zie Kaart 7). In deze beschermingszones maakt Rijkswaterstaat verscherpte afspraken om incidenten en calamiteiten te voorkomen en te kunnen beheersen. Ook bij vergunningverlening en bij het beoordelen van ruimtelijke plannen van provincies en gemeenten maakt Rijkswaterstaat gebruik van de beschermingszones.

Werkzaamheden in de planperiode

Uitvoeren gebiedsdossiers
Rijkswaterstaat voert in de planperiode zijn deel uit van de uitvoeringsprogramma's die in het kader van de gebiedsdossiers voor alle oppervlakte- en oevergrondwaterwinningen zijn opgesteld. In algemene zin gaat het daarbij om het borgen van het drinkwaterbelang bij de reguliere beheertaken van Rijkswaterstaat. In de KRW-factsheets zijn de maatregelen per waterlichaam meer in detail beschreven.

Verbeteren instrumentarium
In de Beleidsnota Drinkwater staat dat onder regie van het Rijk de komende jaren wordt gewerkt aan het verbeteren van het instrumentarium om drinkwaterbronnen te beschermen. Het Rijk onderzoekt welke verbeteringen nodig zijn bij vergunningverlening, de calamiteitenplannen en het toepassen van de verdringingsreeks bij waterschaarste. Omvang, doel en status van de beschermingszones worden tegen het licht gehouden en het protocol voor de gebiedsdossiers wordt verbeterd. Rijkswaterstaat verankert de ontwikkelingen in zijn beheer.

Gezamenlijk monitoring
Rijkswaterstaat werkt nauw samen met de drinkwaterbedrijven op het gebied van monitoring en informatievoorziening en meet de drinkwaterrelevante stoffen op de grensmeetstations bij Eijsden en Lobith. De drinkwaterbedrijven meten deze stoffen op de directe onttrekkingspunten. De partijen wisselen de informatie uit. Rijkswaterstaat wil in de planperiode deze samenwerking met de drinkwaterbedrijven voortzetten en waar mogelijk verbeteren. Conform de Beleidsnota Drinkwater vindt in de planperiode een verkenning plaats van een gerichte uitbreiding van zowel monitoring als de uitwisseling van data om problemen met de waterkwaliteit tijdig te signaleren.

Incidenten en crises
Bij te hoge concentraties op één van de grensmeetstations waarschuwt Rijkswaterstaat de drinkwaterbedrijven, zodat zij tijdig de onttrekking kunnen stoppen. Ook bij verontreinigingen door

illegale lozingen of ongevallen geeft Rijkswaterstaat een waarschuwing af. In de crisisplannen staat hoe Rijkswaterstaat te werk gaat bij zulke incidenten en crises (zie ook Paragraaf 6.1 Beheer bij bijzondere omstandigheden en crises). Bij een scheepvaartincident in de beschermingszone bestaat het risico dat Rijkswaterstaat het drinkwaterbedrijf niet tijdig kan inlichten. Rijkswaterstaat bekijkt in de planperiode wat deze risico's zijn en welke aanvullende preventieve en curatieve maatregelen mogelijk zijn.

Verplaatsen onttrekkingspunt

Met het oog op het 'Kierbesluit' voor de Haringvlietsluizen verplaatst het drinkwaterbedrijf het onttrekkingspunt bij Scheelhoek naar de omgeving van Middelharnis (zie Kaart 7). Het nieuwe onttrekkingspunt ligt nog steeds direct aan het Haringvliet en wordt voor 2018 in gebruik genomen. Rijkswaterstaat blijft verantwoordelijk voor de kwaliteit van het oppervlaktewater op dit onttrekkingspunt en stelt daarvoor in de planperiode een beschermingszone in.

Eigen werken

Rijkswaterstaat wil zelf het goede voorbeeld geven door op eigen terreinen in principe geen bestrijdingsmiddelen te gebruiken, waarmee ruim aan de eisen van de barometer duurzaam terreinbeheer op het 'niveau goud' wordt voldaan. Ook licht Rijkswaterstaat de drinkwaterbedrijven in over werkzaamheden in de beschermingszones, zoals baggeren en andere vormen van grondverzet.

4.4.3 Zwemwater

Er zijn in de rijkswateren ongeveer 200 officiële zwemwaterlocaties. Rijkswaterstaat is op deze locaties verantwoordelijk voor de waterkwaliteit. Om badgasten te beschermen gelden op die locaties extra eisen aan de waterkwaliteit. Andere partijen voeren het dagelijks beheer over de zwemwaterlocaties. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Rijkswaterstaat controleert de zwemwaterkwaliteit tijdens het badseizoen op de aangewezen locaties.
- Deze meetgegevens worden gebruikt voor de informatievoorziening aan het publiek en de jaarlijkse rapportages aan de Europese Commissie.
- Rijkswaterstaat stelt voor de zwemwaterlocaties in rijkswateren een zwemwaterprofiel op en treft samen met andere partijen maatregelen om te voldoen aan wettelijke eisen voor zwemwaterkwaliteit.

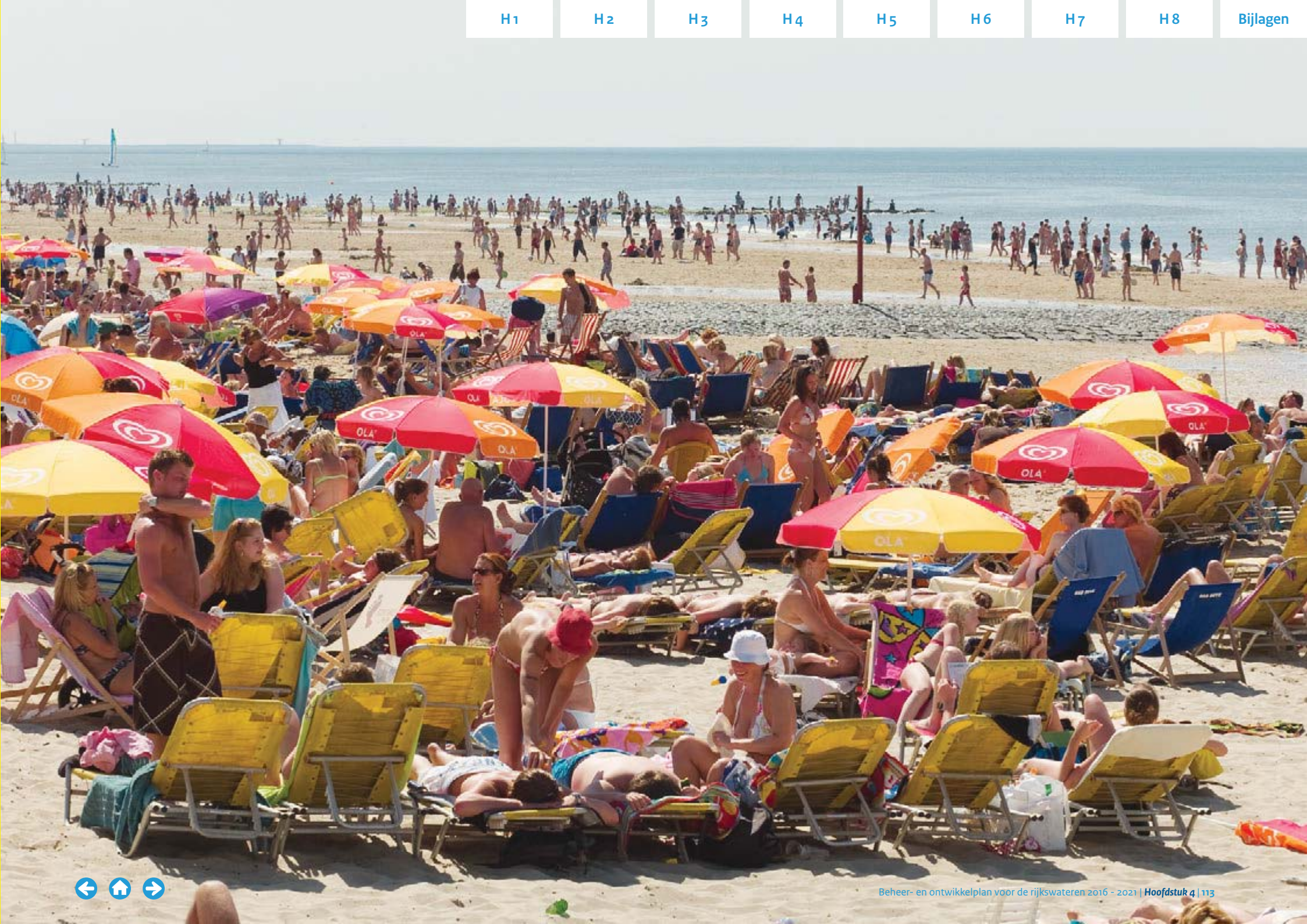
OLA

Kenmerken

Er zijn in de rijkswateren 227 officiële locaties met de functie zwemwater (zie Kaart 8 en bijlage 7). Provincies kunnen deze wateren aanwijzen als zwemwater. In dit aantal kunnen zich elk jaar wijzigingen voordoen, evenals in de exacte locaties. Een actueel overzicht van alle aangewezen locaties is te vinden op www.zwemwater.nl. Voor de zwemwaterlocaties gelden de doelstellingen van de Europese Zwemwaterrichtlijn. Deze doelstellingen zijn in Nederland overgenomen in de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden en het daarbij behorende besluit. Volgens de Zwemwaterrichtlijn zijn er vier klassen voor de beoordeling van de kwaliteit van het zwemwater: slecht, aanvaardbaar, goed of uitstekend. Eind 2015 moet de zwemwaterkwaliteit op alle locaties minimaal aanvaardbaar zijn. De richtlijn verplicht de lidstaten te streven naar een toename van het aantal locaties met een goede en uitstekende kwaliteit.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Als waterbeheerder is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor het waterkwaliteitsbeheer op alle zwemwaterlocaties in de rijkswateren. Rijkswaterstaat controleert de kwaliteit van het zwemwater tijdens het badseizoen op de aangewezen locaties en rapporteert daarover aan de Europese Commissie. Rijkswaterstaat geeft de resultaten van de metingen door aan de provincies die verantwoordelijk zijn voor de voorlichting aan het publiek. Bij risico's voor de gezondheid van zwemmers stelt de provincie een zwemverbod in of geeft een negatief zwemadvies af. Gemeenten, andere beheerders en exploitanten verzorgen het dagelijkse beheer van de zwemwaterlocaties.

Als de kwaliteit niet aan de eisen voldoet bekijkt Rijkswaterstaat samen met de andere partijen, wat realistische en evenredige maatregelen zijn. Rijkswaterstaat voert daarbij de maatregelen uit die binnen zijn reguliere beheertaken vallen en agendeert overige mogelijke maatregelen bij de verantwoordelijke partijen. De reguliere beheertaken van Rijkswaterstaat zijn benoemd in Paragraaf 3.3 Schoon en gezond water. Met dit Bprw kent Rijkswaterstaat de functie zwemwater toe aan de locaties op Kaart 8.

Aanwijzen zwemwaterlocaties

Bij het toekennen van nieuwe zwemwaterlocaties gaat Rijkswaterstaat uit van de 'Ja, mits ...'benadering (zie Paragraaf 4.1 Gebruiksfuncties algemeen. Voor zwemwater houdt: 'Ja, mits ...' in dat:

- De locatie voldoet aan de definitie uit art. 1 lid 3 van de Europese Zwemwaterrichtlijn. Dat wil zeggen dat er een groot aantal mensen zwemt.
- De aanwijzing past binnen de bestaande regelgeving, beleidslijnen en (bestemmings)plannen.
- De aanwijzing niet in strijd is met de kerntaken van Rijkswaterstaat of de kenmerken van het systeem.
- De functie zwemwater niet conflicteert met andere gebruiksfuncties, bijvoorbeeld de scheepvaart.
- Het dagelijks beheer van de locatie is geregeld.
- Bij onvoldoende zwemwaterkwaliteit Rijkswaterstaat alleen tot functietoekenning overgaat als de haalbaarheid en kosten van verbeteringsmaatregelen acceptabel zijn en de realisatietermijn redelijk is.

Ontwikkelingen en opgaven

Kwaliteit zwemwaterlocaties

Elk badseizoen wordt de zwemwaterkwaliteit over de voorafgaande vier jaren vastgesteld. Na het badseizoen 2014 was de waterkwaliteit op ongeveer vijf procent van de zwemwaterlocaties in de rijkswateren slecht. Locaties met slechte zwemwaterkwaliteit bevinden zich langs de Randmeren, de Afgedamde Maas, de Eems-Dollard en in de Noordzee bij Katwijk. Op ongeveer vier procent van de zwemwaterlocaties was sprake van aanvaardbare zwemwaterkwaliteit. Op 23 procent van de locaties was het zwemwater goed en op de overige 68 procent uitstekend. Een zwemwaterlocatie die vijf jaar achtereen als slecht is beoordeeld krijgt op grond van de Zwemwaterrichtlijn een permanent negatief zwemadvies of een permanent zwemverbod.

Een belangrijke bron voor verontreiniging met fecale bacteriën en nutriënten zijn vogels. Dat is vooral in de Randmeren het geval. Het betreft ook beschermde vogelsoorten. Daarnaast zijn honden, runderen, schapen en ook mensen belangrijke verontreinigingsbronnen. Vooral bij hevige regenval doen zich problemen voor doordat verontreinigingen vanaf het land of strand afstromen en in het zwemwater terecht komen. Soms zijn verontreinigingen afkomstig uit een groter, achterliggend gebied zoals bij Katwijk. Rijkswaterstaat onderzoekt op die locaties de bronnen en routes van fecale bacteriën en nutriënten.

In 2014 waren circa veertig zoetwaterlocaties in de stroomgebieden van Maas en Rijn beoordeeld als gevoelig voor problemen met blauwalgen. Elk jaar doen zich op een aantal van deze locaties problemen voor met de bloei van giftige blauwalgen. De problemen zijn het gevolg van de totale belasting van stroomgebieden met nutriënten en kunnen daarom niet effectief op de schaal van zwemwaterlocaties worden aangepakt. Deze problemen nemen de komende jaren naar verwachting geleidelijk af door het Vijfde

Kaart 8
Zwemwater in de rijkswateren

Legenda

Kwaliteitsklasse
- Uitstekend
- Goed
- Aanvaardbaar
- Slecht

Niet beoordeeld
- Gesloten
- Nieuwe locatie

Zwemwaterlocatie 2015 (kwaliteitsklasse 2014)
- Geen risico op blauwalg
- Risico op blauwalg

Actieprogramma Nitraatrichtlijn en de generieke beleidsmaatregelen voor de KRW.

Werkzaamheden in de planperiode

Actueel zwemwaterprofiel

Rijkswaterstaat zorgt er in de planperiode voor dat voor alle aangewezen zwemwaterlocaties een actueel zwemwaterprofiel beschikbaar is. Het zwemwaterprofiel bevat een beschrijving van de waterkwaliteit en gaat in op de risico's en de oorzaken van een mindere kwaliteit.

Aanwijzen zwemwaterlocaties

De provincies wijzen de zwemwaterlocaties aan. Aanwijzing van nieuwe locaties in rijkswateren is mogelijk, mits Rijkswaterstaat de functie zwemwater heeft toegekend. Voor het aanwijzen van zwemwaterlocaties bestaat een landelijk protocol dat de taakverdeling tussen betrokken partijen beschrijft. Als een provincie een nieuwe zwemwaterlocatie in rijkswater wil aanwijzen, beoordeelt Rijkswaterstaat of de functie zwemwater kan worden toegekend. Bijlage 7 bevat – overeenkomstig Kaart 8 – een lijst met alle locaties waaraan de functie zwemwater is toegekend. Rijkswaterstaat informeert elk jaar de provincies over de doorgevoerde wijzigingen.

Controleren zwemwaterkwaliteit

Rijkswaterstaat controleert de kwaliteit van het water tijdens het badseizoen op de aangewezen zwemwaterlocaties. Volgens landelijke afspraken worden locaties met slechte en aanvaardbare zwemwaterkwaliteit tweewekelijks onderzocht op bacteriële verontreinigingen en locaties met goede en uitstekende zwemwaterkwaliteit vierwekelijks. Bij verontreiniging vindt extra onderzoek plaats om vast te stellen of de verontreiniging incidenteel was, of niet. Op plaatsen waar problemen met blauwalgen mogelijk zijn, vindt tijdens het badseizoen onderzoek plaats naar blauwalgen volgens het landelijk afgesproken blauwalgenprotocol.

Communicatie en voorlichting

De meetgegevens en het zwemwaterprofiel staan in het landelijke zwemwaterregister. De provincies gebruiken de gegevens uit dat zwemwaterregister om het publiek te informeren over de actuele zwemwaterkwaliteit. De provincies geven zo nodig een waarschuwing af, geven een negatief zwemadvies af, of stellen een zwemverbod in. Als de zwemwaterkwaliteit niet voldoet, zijn maatregelen nodig om de waterkwaliteit te verbeteren. Rijkswaterstaat gaat na wat de bronnen van de verontreiniging zijn en maakt afspraken met de betrokken partijen om de problemen op te lossen.

4.4.4 Schelpdierwater

In de Waddenzee, Zuidwestelijke Delta en de Voordelta worden schelpdieren gekweekt en gevist voor menselijke consumptie. Rijkswaterstaat is in deze gebieden waterkwaliteitsbeheerder. Als het rijkswater aan de wettelijke kwaliteitseisen voldoet, ontstaan goede condities voor de schelpdierkweek. Kernpunt voor de planperiode is:

- In de aangewezen gebieden gelden – met oog op consumptie – aanvullende kwaliteitseisen voor bacteriën in schelpdieren. Rijkswaterstaat meet de kwaliteit en neemt zo nodig initiatief om met andere partijen tot maatregelen te komen.

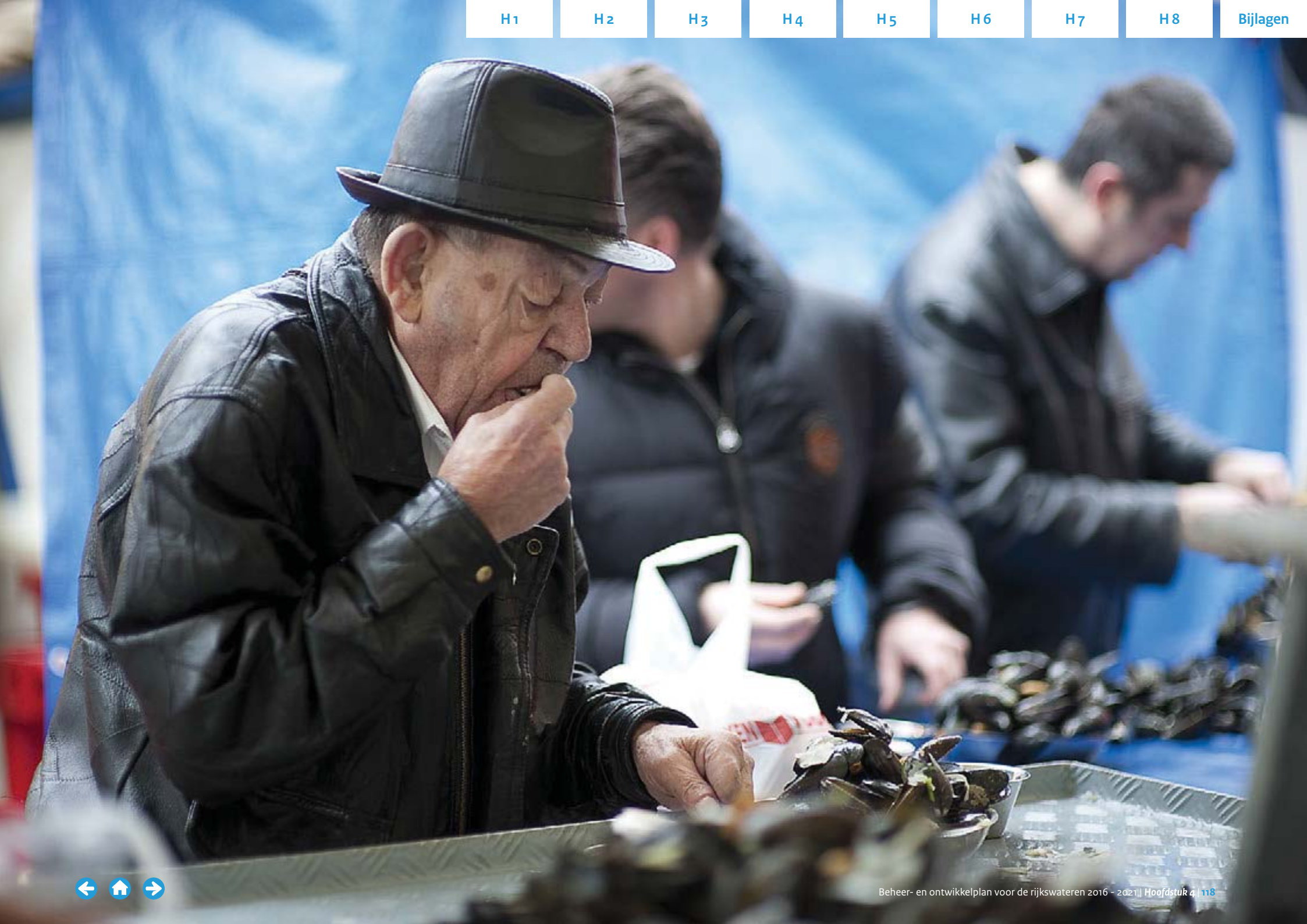

Kenmerken

Eind 2013 is de Europese Schelpdierwaterrichtlijn ingetrokken. Het voorgeschreven beschermingsniveau wordt nu geborgd met het streven naar de goede toestand onder de KRW. De Schelpdierwaterrichtlijn kende echter aanvullende bacteriologische eisen voor de veilige consumptie van schelpdieren. De KRW kent geen eisen voor de bacteriologische kwaliteit van schelpdieren. Deze eis is daarom blijven staan in de regelgeving, evenals de noodzaak om voor schelpdieren beschermde gebieden aan te wijzen.

Van de rijkswateren zijn de Waddenzee, delen van de Zuidwestelijke Delta en de Voordelta in het Nationaal Waterplan 2016-2021 aangewezen als schelpdierwater (zie Kaart 9). De doelen van de voormalige Schelpdierwaterrichtlijn zijn verankerd in het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009).

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Tot de beheertaak van Rijkswaterstaat hoort de zorg voor de waterkwaliteit van de aangewezen schelpdierwateren. Naast de reguliere taken voor schoon en gezond water controleert Rijkswaterstaat of in schelpdieren sprake is van een bacteriële besmetting. Daarvoor worden periodiek schelpdieren bemonsterd en onderzocht.

Ontwikkelingen en opgaven

Momenteel voldoen alle locaties in de rijkswateren aan de extra bacteriologische eisen. De verwachting is dat de schelpdierkweek in de Voordelta zal toenemen.

Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat werkt met name via vergunningverlening en handhaving aan het verbeteren van de fysische en chemische waterkwaliteit. Deze inspanning komt ook ten goede aan de vereisten uit de (voormalige) Schelpdierwaterrichtlijn. Als niet aan de (bacteriologische) eisen wordt voldaan, neemt Rijkswaterstaat het initiatief om de oorzaak op te sporen. Rijkswaterstaat maakt vervolgens afspraken met de betrokken partijen om de problemen op te lossen.

Kaart 9
Schelpdierwater

Legenda
Schelpdierwater

4.5 Overige gebruiksfuncties

4.5.1 Archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap

In de loop der tijd zijn er in en langs de rijkswateren waardevolle archeologische, bouwkundige en historisch landschappelijke elementen ontstaan. Daarnaast zijn veel objecten van Rijkswaterstaat aangewezen als wettelijk beschermd cultuurhistorisch monument. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Rijkswaterstaat houdt bij aanleg, beheer en onderhoud rekening met archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap.
- Zoeken naar een adequate (her)bestemming voor cultuurhistorisch waardevolle objecten die niet meer in gebruik zijn.

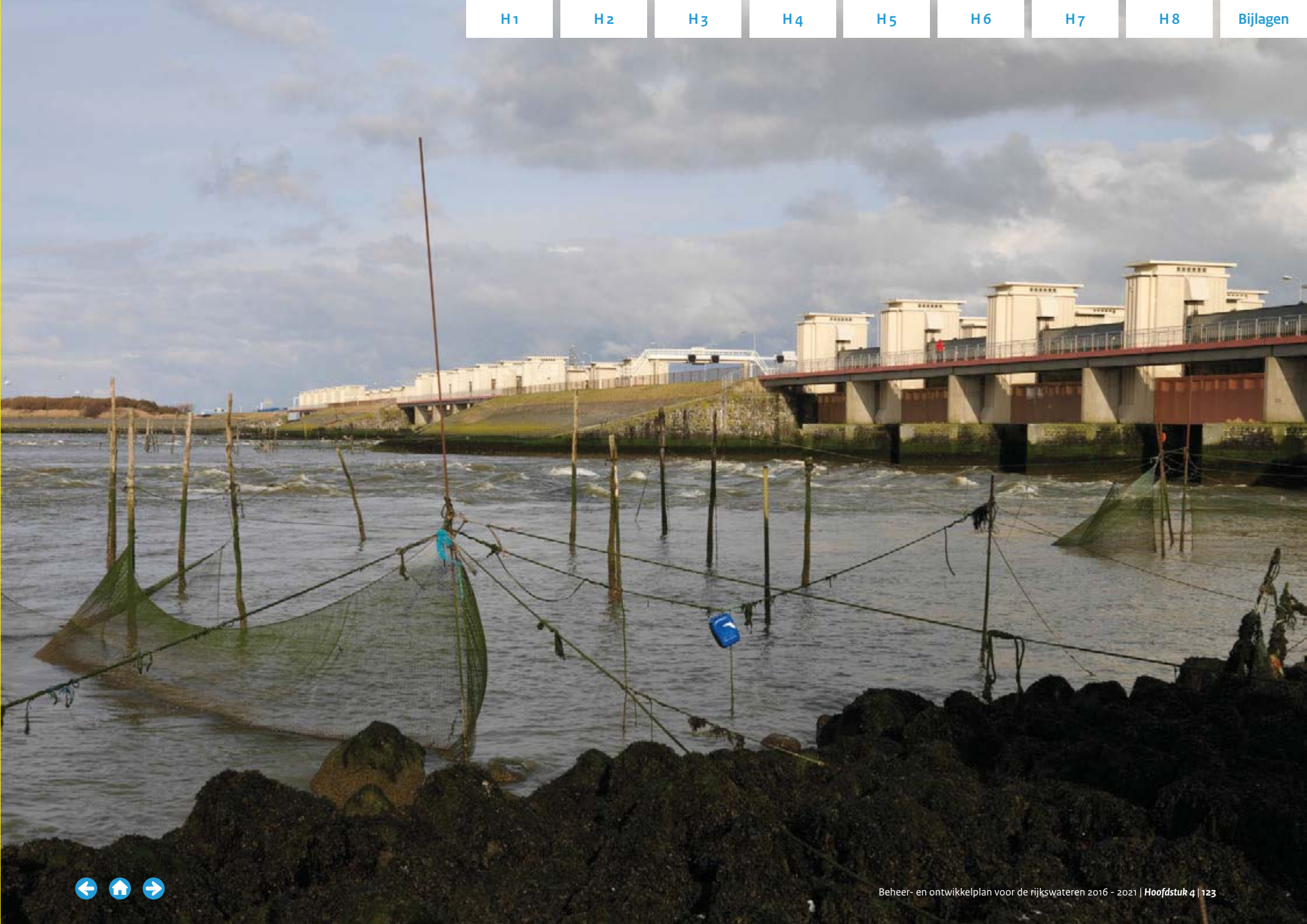

Kenmerken

In de loop der tijd zijn er in en langs de rijkswateren waardevolle archeologische, bouwkundige en historisch landschappelijke elementen ontstaan (zie Kaart 10). Het gaat om elementen zowel op het land als onder water.

Archeologie

Het Europees Verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed (Valletta 1992) verplicht EU-lidstaten de archeologische waarden vroegtijdig te betrekken bij de planning en uitvoering van ruimtelijke ingrepen. Uitgangspunt is dat archeologische waarden zo veel mogelijk in de bodem behouden blijven en dat daarvoor de nodige beheermaatregelen worden genomen. Degene die de bodem verstoort, betaalt ook voor mogelijke opgravingen en voor fysiek behoud. Het verdrag is in Nederland vertaald in de Wet op de archeologische monumentenzorg.

Gebouwd erfgoed

Sommige gebouwde objecten van Rijkswaterstaat hebben de wettelijk beschermde status van rijksmonument in het kader van de Monumentenwet 1988, zoals vuurtorens, sluizen, bruggen en viaducten. Andere objecten genieten bescherming als UNESCO Werelderfgoed of als gemeentelijk of provinciaal monument. Voor werkzaamheden aan beschermde objecten is een monumentenvergunning (als onderdeel van de omgevingsvergunning) nodig. Daarnaast kunnen aanlegprojecten van Rijkswaterstaat effecten hebben op beschermde objecten, zoals boerderijen, molens en forten. Ook dan is een monumentenvergunning nodig

Historisch landschap

Het Europees Landschapsverdrag (Florence 2000), provinciale en gemeentelijke verordeningen vragen beheerders zorgvuldig om te gaan met de aanwezige historisch landschappelijke waarden. Nederland kent Nationale Landschappen, Nationale Parken en UNESCO-Werelderfgoederen. Met de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte is het beleid voor historisch landschap gedecentraliseerd naar de provincies.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Archeologie

Rijkswaterstaat handelt bij het uitvoeren van zijn kerntaken conform het Convenant inzake archeologie met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Leidraad Archeologie en Infrastructuur. Het convenant heeft als uitgangspunt dat het vroegtijdig in kaart brengen van archeologische waarden vertraging van projecten voorkomt en een goede omgang waarborgt met het archeologisch erfgoed, zowel op het land als onder water.

Gebouwd erfgoed

Rijkswaterstaat is zuinig op het verleden en streeft naar behoud van zo veel mogelijk waardevolle (elementen van) gebouwen en objecten. Daartoe houdt Rijkswaterstaat bij al zijn werkzaamheden (aanleg, beheer en onderhoud) rekening met de aanwezige cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en objecten. Bij het beheer en onderhoud van monumentale kunstwerken die Rijkswaterstaat zelf in beheer heeft (vuurtorens, bruggen en sluizen) gaat Rijkswaterstaat uit van het eigen Kader Monumenten en het Protocol Cultureel Erfgoed Rijksoverheid.

Historisch landschap

Rijkswaterstaat is als beheerder van de rijkswateren primair verantwoordelijk voor het uitvoeren van zijn kerntaken, maar is zich ook bewust van de grote invloed daarvan op de kwaliteit van het historisch landschap. Daartoe behoort het nastreven van landschappelijk kwaliteit door goed opdrachtgeverschap. Historisch-landschappelijke waarden gebruikt Rijkswaterstaat als inspiratiebron voor de ontwikkeling van ruimtelijke kwaliteit en om identiteit te geven aan een gebied.

Ontwikkelingen en opgaven

Archeologie

In 2014 heeft Rijkswaterstaat in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een archeologische verwachtingskaart voor de uiterwaarden opgesteld. Rijkswaterstaat maar ook andere partijen kunnen de kaart gebruiken om mogelijke archeologische waarden vroegtijdig te signaleren. De kaart beslaat alle Rijntakken en de uiterwaarden van de Maas vanaf Mook.

Gebouwd erfgoed

Rijkswaterstaat heeft in de afgelopen planperiode (2010-2015) alle eigen objecten geïnventariseerd en gewaardeerd op hun cultuurhistorische waarde. Het gaat om circa 2200 objecten van voor 1966 en 4400 objecten van daarna. Tevens is er voor de eigen organisatie het Kader Monumenten opgesteld dat aangeeft hoe met deze cultuurhistorisch waardevolle objecten om te gaan. Daartoe wordt gebouwd erfgoed opgenomen in het convenant met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Voor objecten met een wettelijk beschermde monumentstatus (zogenoemde rode kunstwerken) en voor objecten met een niet-wettelijk beschermde hoge cultuurhistorische waarde (zogenoemde oranje kunstwerken) stelt Rijkswaterstaat een bouwhistorisch onderzoek in (zie Kaart 10). Dit is ter onderbouwing van de vergunningaanvraag en richtinggevend voor de werkzaamheden.

Historisch landschap

Het landschap van de rijkswateren is gevoelig voor klimaatverandering. Om de stijgende waterpeilen, toenemende afvoeren en langere periodes van droogte op te vangen zijn ingrepen nodig, mogelijk met nadelige gevolgen voor de historisch landschappelijke kwaliteit. Ook dit aspect van klimaatverandering verdient aandacht. In aansluiting op de Beleidsbrief Modernisering van de

Monumentenzorg kan cultuurhistorische gebiedskennis aanleiding geven tot hergebruik van oude watersystemen.

Werkzaamheden in de planperiode

Archeologie

Bij de uitvoering van werken (aanleg, beheer en onderhoud) houdt Rijkswaterstaat altijd rekening met archeologische waarden. Hierbij volgt Rijkswaterstaat het stappenplan, dat in het Convenant inzake archeologie tussen Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is vastgelegd. Het streven is onderwaterarcheologie een duidelijkere positie te geven in dit convenant. Voor archeologische waarden die in de land- of waterbodem behouden kunnen blijven, stelt Rijkswaterstaat in overleg met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een apart beheerplan op. Samen met Rijkswaterstaat ontwikkelt de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed tevens een Indicatieve Kaart Archeologische Waarden Noordzee.

Gebouwd erfgoed

Rijkswaterstaat wil voor alle eigen cultuurhistorisch waardevolle objecten die niet meer functioneel zijn een adequate, en eventueel tijdelijke, (her)bestemming vinden. Dat kan door overdracht van het object aan een andere partij of door verplaatsing. Als er geen nieuwe bestemming te vinden is, gaat Rijkswaterstaat in het uiterste geval over tot slopen. Voor beschermde monumenten die Rijkswaterstaat niet kan overdragen is exploitatie in eigen beheer een mogelijkheid. Rijkswaterstaat implementeert het Kader Monumenten en ontwikkelt kennis en ervaring met betrekking tot bouwhistorisch onderzoek aan cultuurhistorisch waardevolle objecten.

Historisch landschap

Rijkswaterstaat hecht waarde aan het zorgvuldig omgaan met het historisch landschap in en rond de rijkswateren. Rijkswaterstaat hanteert de Omgevingswijzer onder meer om de kwaliteit van het historisch landschap te borgen. Daarnaast willen Rijkswaterstaat en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed het Convenant archeologie verbreden naar gebouwd erfgoed en historisch landschap.

Derde kolk Prinses Beatrixsluis

Om ervoor te zorgen dat het scheepvaartverkeer de Prinses Beatrixsluis bij Nieuwegein ook in de toekomst vlot en veilig kan passeren, komt er een extra kolk bij. Door deze derde kolk hoeven schepen minder lang te wachten en kunnen ook de grotere vaartuigen de sluis veilig passeren. In het landschap rondom de Beatrixsluis is het rijksmonument de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) nadrukkelijk aanwezig. Door de verbreding van het Lekkanaal en de aanleg van de derde kolk worden onder meer drie kazematten, een liniedijk en een schutsluis van de Nieuwe Hollandse Waterlinie verplaatst naar een nabij gelegen landschapszone. Zo blijft de geschiedenis van deze plek toch beleefbaar.

Kaart 10

Archeologie, gebouwd erfgoed en historisch landschap

Legenda

- Gebouwd erfgoed met wettelijk beschermde status
- Gebouwd erfgoed met hoge cultuurhistorische waarde
- UNESCO - werelderfgoed
- Beschermd terrein van zeer hoge archeologische waarde
- Overig terrein van ((zeer) hoge) archeologische waarde
- Waterlinies

4.5.2 Visserij

Het Rijk streeft naar een evenwichtig opgebouwde visstand die bevissing duurzaam mogelijk maakt. De betrokkenheid van Rijkswaterstaat richt zich vooral op de visserij in de binnenwateren. Voor zeegaande visserij geldt het Europees gemeenschappelijk visserijbeleid. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Investeren in vistrappen en natuurlijkvriendelijke oevers en het uitvoeren van het Kierbesluit Haringvliet om de migratiemogelijkheden en leefgebieden voor vis te verbeteren.
- Rijkswaterstaat toetst (na aanpassing van de Visserijwet 1963) de gegevens van de beroeps- en sportvisserij over de vangsten en het uitzetten van vis aan de ecologische kwaliteitsdoelen.
- Rijkswaterstaat stelt eisen aan koelwaterinname en waterkrachtcentrales om schade aan de visstand te beperken.

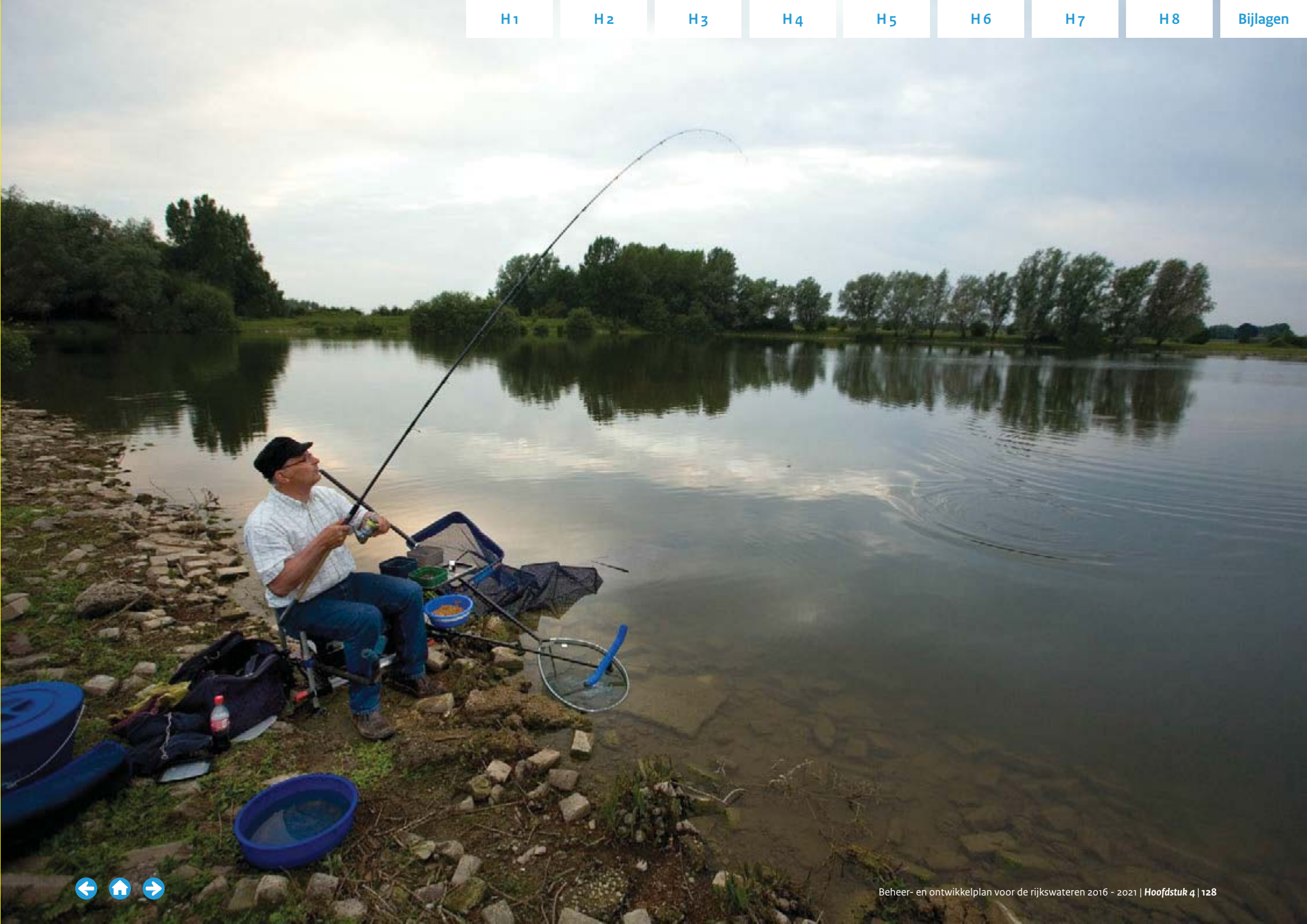

Kenmerken

Deze paragraaf gaat over de beroeps- en sportvisserij op de binnenwateren in relatie tot waterkwaliteit en ecologie. Visserij op de Noordzee is geen onderwerp voor het Bprw omdat dat op Europees niveau is gereguleerd met het gemeenschappelijk visserijbeleid. Voor de sector is het van belang dat de rijkswateren zo zijn ingericht dat er goede mogelijkheden zijn voor duurzame visserij. Het beheer gericht op de bereikbaarheid van de oevers voor de sportvisserij valt onder de gebruiksfunctie 'waterrecreatie' (zie Paragraaf 4.5.8 Waterrecreatie).

Voor de visserij op de binnenwateren is de Visserijwet 1963 kaderstellend. Deze wet wil een doelmatige bevissing bevorderen, rekening houdend met de belangen van natuur. De Visserijwet 1963 wordt in de planperiode aangepast. Een belangrijke wijziging zal zijn dat de verantwoordelijkheden omtrent uitzet en onttrekking van vis worden aangepast. De waterbeheerder krijgt een bevoegdheid bij de beoordeling van uitzet en onttrekking van vis. De waterbeheerder bepaalt of de visserij een risico is voor de realisatie van de ecologische KRW-doelstellingen en of er maatregelen nodig zijn. Hierover kunnen in de zogenoemde Visstandbeheercommissies (VBC's) de waterbeheerder en de vissers afspraken maken.

Sinds 2007 geldt de Europese Aalverordening. Deze verordening heeft tot doel om de sterke teruggang van deze vissoort aan te pakken. Op basis hiervan is in 2009 het Nederlandse Aalbeheerplan vastgesteld, waarin staat dat er in Nederland drie maanden per jaar niet op aal mag worden gevist. Sinds 2011 geldt voor het rivierengebied een verbod voor het gebruik van aalvistuigen, waarmee de vangst van paling in deze gebieden onmogelijk is gemaakt. Dit verbod is ingesteld omdat de in dit gebied gevangen paling te hoge concentraties dioxines bevatten.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

De kerntaak schoon en gezond water is van invloed op de mogelijkheden voor de beroeps- en sportvisserij. De visserij moet hierbij passen binnen de doelstellingen van de KRW en Natura 2000. Rijkswaterstaat vervult hiertoe een toetsende rol, die tot dusver was vastgelegd in huurovereenkomsten van visrechten. Met de voorziene aanpassing van de Visserijwet 1963 wordt deze rol wettelijk vastgelegd en geldt dan voor alle binnenwateren. Als het de waterbeheerder en de vissers niet lukt om tot afspraken te komen over eventuele noodzakelijke aanpassingen van de visserij, dan kan de waterbeheerder dit bij het Ministerie van EZ neerleggen. Dat besluit vervolgens over de maatregelen die noodzakelijk zijn om de visserij en het waterkwaliteitsbeheer weer met elkaar in overeenstemming te brengen.

In de Natura 2000-gebieden moet de visserij passen binnen de natuurdoelstellingen. Rijkswaterstaat heeft het voortouw bij het opstellen van een groot deel van de Natura 2000-beheerplannen voor de rijkswateren. Het Ministerie van EZ beoordeelt of voor visserij een Natuurbeschermingswetvergunning nodig is.

Ontwikkelingen en opgaven

Vismigratie

De afgelopen planperiode hebben Rijkswaterstaat en de waterschappen veel vispassages en natuurvriendelijke oevers aangelegd, beekmondingen langs de rivieren hersteld en het beheer van (spui) sluizen visvriendelijker gemaakt. Daardoor zijn de mogelijkheden voor vismigratie – vooral op de overgangen tussen rijks- en regionaal water – en de leefgebieden voor vis sterk verbeterd.

IJsselmeer en Markermeer

In het IJsselmeer en Markermeer is de populatieopbouw van de visstand onevenwichtig door overbevissing. De beoordeling via de KRW-systematiek geeft hiervoor een te gunstig beeld, omdat de populatieopbouw slechts beperkt wordt meegenomen in de beoordeling. Om de visstand en de natuur te verbeteren legt het Ministerie van EZ beperkingen op voor de visserij in het IJsselmeer.

Aalbeheerplan

De bestaande waterkrachtcentrales op de rivieren overschrijden de normen voor vissterfte en zijn op landelijke schaal de grootste knelpunten voor de migratie van aal. Rijkswaterstaat heeft daarom eind 2011, conform het Aalbeheerplan, een visvriendelijker turbinebeheer afgesproken met de beheerders van waterkrachtcentrales. Dit vermindert de sterfte van schieraal in de turbines.

Werkzaamheden in de planperiode

KRW-maatregelen

Dit Bprw bevat de maatregelen voor de KRW, KRM en Natura 2000. Een groot deel van deze maatregelen zoals natuurvriendelijke oevers, vispassages en het aantakken van nevengeulen en strangen komt ook de visstand ten goede. In de planperiode zet Rijkswaterstaat het visvriendelijk beheer van (spui)sluizen voort, onder andere in het IJsselmeer. Vanaf 2018 zet Rijkswaterstaat de Haringvlietsluizen ook bij vloed gedeeltelijk open. Daardoor verdwijnt een belangrijke barrière voor trekvis.

Toetsingskader vis

Rijkswaterstaat ontwikkelt in de planperiode samen met de waterschappen een Toetsingskader vis om de effecten van de visserij op de ecologische doelen te beoordelen. De waterbeheerders hebben dit toetsingskader nodig om, na aanpassing van de Visserijwet 1963, te kunnen beoordelen of aanpassing van de visserij noodzakelijk is met het oog op de ecologische KRW-doelstellingen. De beroeps- en sportvisserij moeten de waterbeheerder daarvoor melden hoeveel vis men vangt, met welke vistuigen en hoeveel vis wordt uitgezet.

Afstemming

Rijkswaterstaat is als voortouwnemer van de Natura 2000-beheerplannen betrokken bij de afstemming tussen visserij en de natuurdoelen. Voor de binnenvisserij kan die afstemming plaatsvinden in de Visstandbeheercommissies. Rijkswaterstaat behartigt zijn belangen vanuit de kerntaken en de andere gebruiksfuncties van de rijkswateren en informeert de visserij over eigen werkzaamheden om mogelijke hinder te beperken.

4.5.3 Bouwgrondstoffen

Winning van suppletiezand, ophoogzand, grind, bouw- en metselzand in de rijkswateren is een nationaal belang. Mogelijk leidt zeespiegelstijging in de toekomst tot een toename van de benodigde hoeveelheid suppletiezand. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Rijkswaterstaat is op grond van de Ontgrondingenwet bevoegd gezag voor de winning van bouwgrondstoffen in de rijkswateren.
- Winning van bouwgrondstoffen is toegestaan als dat de waterveiligheid, scheepvaart en de ecologische kwaliteit niet schaadt.
- Waar mogelijk combineert Rijkswaterstaat de winning van zand met bijvoorbeeld rivierverruiming, vaargeulonderhoud en natuurontwikkeling.

Kenmerken

In de rijkswateren worden veel bouwgrondstoffen gewonnen (zie Kaart 11). Het gaat jaarlijks om ongeveer 40 miljoen m³ ophoogzand, gemiddeld 12 miljoen m³ suppletiezand, drie tot vier miljoen ton beton- en metselzand en 0,2 miljoen m³ schelpen.

De Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) geeft het nationaal belang aan van de winning van bouwgrondstoffen. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 zet het beleid van SVIR voort. Wel moet de winning op een maatschappelijk aanvaardbare wijze geschieden. Diepe winning (meer dan twee meter diep) van suppletiezand, ophoogzand, beton- en metselzand en schelpen in de Noordzee is in beginsel toegestaan. Dat geldt ook voor het IJsselmeergebied en het winterbed van de rivieren. In de Waddenzee is zandwinning alleen toegestaan als dat zand vrijkomt bij regulier onderhoud van vaargeulen dan wel vaargeulverdieping. Op dit moment wordt gewerkt aan een nieuw kader. Met ingang van 2018 wordt deze werkwijze mogelijk gewijzigd.

Het wettelijk kader voor de winning van bouwgrondstoffen in de rijkswateren bestaat uit de Ontgrondingenwet, het bijbehorende Besluit ontgrondingen in rijkswateren en de Regeling ontgrondingen in rijkswateren. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat 'Beleidsregels ontgrondingen in rijkswateren' opgesteld voor het ondersteunen van vergunningverlening en handhaving. De Ontgrondingenwet gaat op termijn op in de Omgevingswet.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Het Ministerie van IenM draagt zorg voor een duurzame voorziening van bouwgrondstoffen en de aanwijzing van wingebieden. De winning zelf is geen overheidstaak. Rijkswaterstaat reguleert vanuit zijn zorg voor waterveiligheid, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water de winning van bouwgrondstoffen met vergunningverlening en handhaving. Daarbij houdt Rijkswaterstaat ook rekening met andere gebruiksfuncties en randvoorwaarden, zoals cultuurhistorische waarden.

Ontwikkelingen en opgaven

Klimaatverandering

Klimaatverandering en zeespiegelstijging hebben op de lange termijn consequenties voor de hoeveelheid suppletie- en ophoogzand. In de planperiode zullen de benodigde hoeveelheden suppletie- en ophoogzand, mede vanwege de economische crisis, ongeveer gelijk blijven. Voor de afronding van de tweede fase van de Tweede Maasvlakte is nog ongeveer tachtig miljoen m³ zand nodig. Indien de zandwinning in de Westerschelde stopt, wordt deze mogelijk vervangen door winning op zee. Het gaat hierbij om 0,5 tot 1 miljoen m³ per jaar.

Zandwinstrategie

In 2014 werd al het suppletiezand en ongeveer een derde van het ophoogzand uit de Noordzee gewonnen. In het drukke zuidelijke deel van de Noordzee is zandwinning het goedkoopst. De ruimtelijke druk in dit gebied neemt echter toe door de aanleg van windparken en de daarvoor benodigde elektriciteitskabels. De Beleidsnota Noordzee bevat daarom een zandwinstrategie. Die strategie zorgt met het aanwijzen van zandwingebieden voor meer ruimtelijke sturing. Daarmee wil het Rijk mogelijke conflicten tussen zandwinning en andere gebruiksfuncties (zoals kabels en leidingen) voorkomen. Tegelijkertijd beschermt die aanwijzing de strategische zandvoorraad.

Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat verleent vergunning voor het winnen van bouwgrondstoffen in de rijkswateren op basis van de Ontgrondingenwet en toetst aanvragen aan de relevante kaders. Daarbij streeft Rijkswaterstaat waar mogelijk naar het combineren van zandwinning met bijvoorbeeld rivierverruiming, vaargeulonderhoud en natuurontwikkeling.

Kaart 11
Winning bouwgrondstoffen

Legenda
- Grindwinning
- Zandwinning
- Schelpenwinning
- Kustfundament

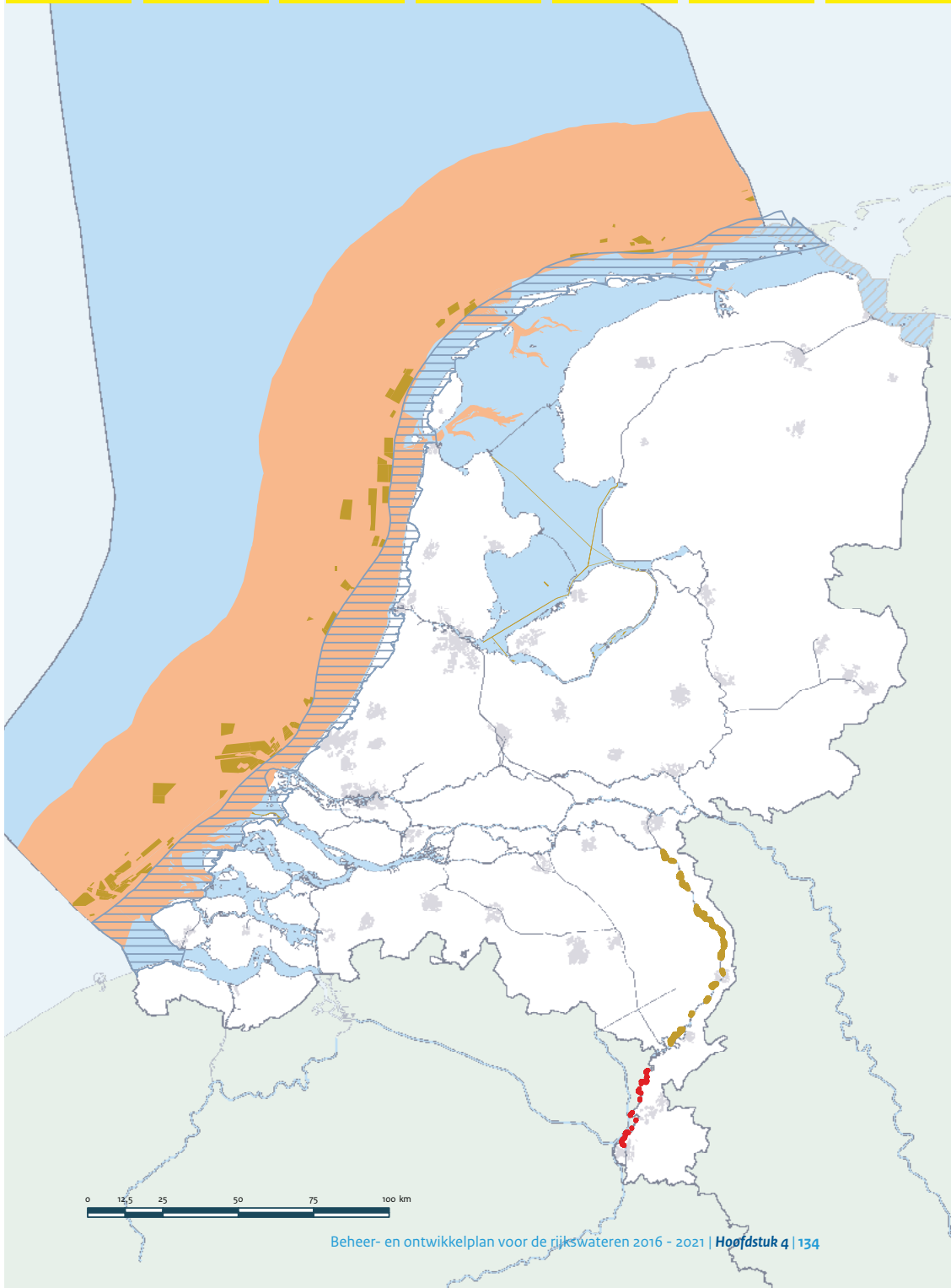

4.5.4 Energieproductie

Nederland heeft een ambitieuze doelstelling om het aandeel duurzame energie te vergroten en de CO_2-uitstoot te verminderen. De rijkswateren bieden daarvoor goede mogelijkheden. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Rijkswaterstaat vervult een voorbeeldfunctie en stelt zijn areaal (marktconform) beschikbaar voor het opwekken van duurzame energie.
- Beoordelen van de initiatieven van derden voor de opwekking van energie door deze te toetsen aan de doelen voor waterveiligheid, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water.
- Verminderen van het eigen energieverbruik en onderzoeken van de mogelijkheden om zelfvoorzienend te zijn.

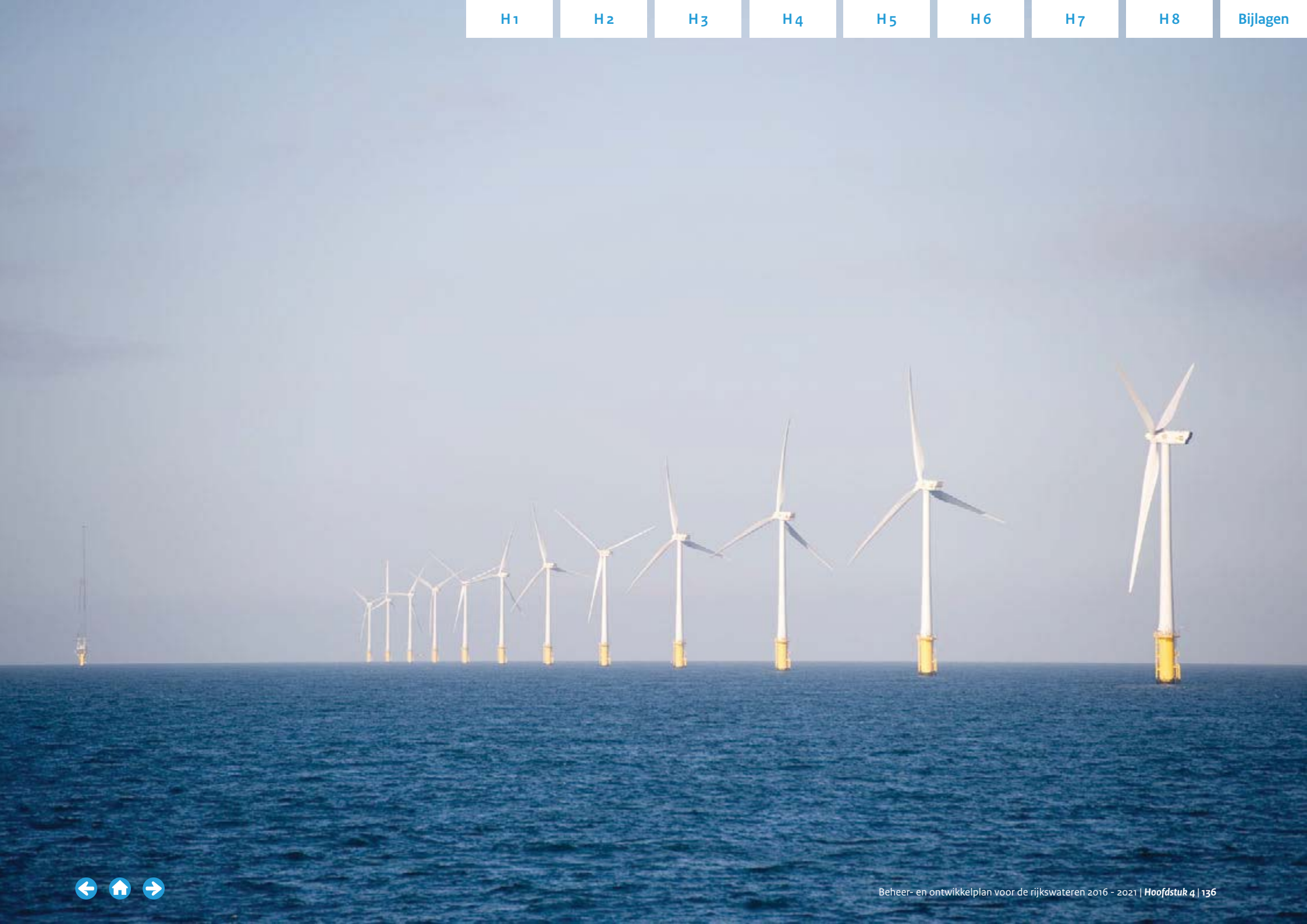

Kenmerken

Water en de ruimte op het water bieden goede mogelijkheden voor het opwekken van duurzame energie uit wind, waterkracht, zon en biomassa. Van de totale hoeveelheid duurzame energie wordt een aanzienlijk deel gerealiseerd uit of op de rijkswateren.

Het Nederlandse energiebeleid is gericht op het verduurzamen van de energieproductie. Volgens het SER-energieakkoord uit 2013 moet in 2020 14 procent van de energie duurzaam geproduceerd zijn en in 2023 16 procent. Het Rijk wil het opwekken van duurzame energie bevorderen door optimale investeringsomstandigheden te creëren voor initiatieven uit de markt. Het kabinet wil dat overheden in 2020 hun eigen energieverbruik met twintig procent hebben verminderd.

Het energieakkoord stelt dat de ruimte langs infrastructurele werken beter kan worden benut voor het opwekken van duurzame energie. In de Structuurvisie Windenergie op land is voor 2020 de ambitie opgenomen om 6000 MW windvermogen te realiseren. In 2023 moet op zee 4450 MW gerealiseerd zijn. Dit betekent dat er vanaf 2015 3450 MW aan windvermogen bij moet komen.

Het Rijk voert regie op de ruimtelijke invulling van windenergie op zee door in het Nationaal Waterplan 2016-2021 gebieden aan te wijzen waar windparken zijn te realiseren en door de Wet windenergie op zee die in 2015 van kracht is geworden. Daarnaast wordt het Waterbesluit aangevuld met algemene regels voor de uitvoeringseisen aan windturbines en windparken. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 vraagt Rijkswaterstaat een voorbeeldfunctie te vervullen bij de realisatie van duurzame (wind)energie op zijn beheerareaal.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat gaat actief op zoek naar kansen om zijn areaal marktconform beschikbaar te stellen voor duurzame energieproductie door derden. Ontwikkelingen op het gebied van duurzame energie krijgen volgens de 'ja, mits ...-benadering' ruimte waar dat kan. De bouw van windparken, waterkrachtcentrales en andere vormen van duurzame energieopwekking moet plaatsvinden binnen de randvoorwaarden van de kerntaken. Vergunningverlening en handhaving zijn daarvoor de instrumenten. Ook mag energieopwekking door derden geen extra kosten voor Rijkswaterstaat opleveren. Bij de eigen aanleg- en beheeractiviteiten door Rijkswaterstaat zelf is energiebesparing uitgangspunt.

Voor windparken op zee zijn zogenoemde kavelbesluiten in voorbereiding, met de exacte locatie en de voorwaarden waaraan een windpark moet voldoen. Het Ministerie van EZ neemt kavelbesluiten in overleg met het Ministerie van IenM. Rijkswaterstaat bereidt samen met het Ministerie van EZ kavelbesluiten voor. De Flora- en faunawet en Natuurbeschermingswet worden in de afwegingen voor de kavelbesluiten meegenomen.

Ontwikkelingen en opgaven

Nieuwe initiatieven

De winning van duurzame energie uit en op het water neemt toe. In de planperiode ligt een grote opgave om de doelstellingen voor windenergie op de Noordzee te realiseren. De zeewering van de Tweede Maasvlakte en de Krammersluizen zijn in de Structuurvisie Windenergie op land aangemerkt als zoekgebied voor grootschalige opwekking van windenergie. Daarnaast zijn er initiatieven voor waterkrachtcentrales in de Maas en de Rijn. De diversiteit neemt ook toe, bijvoorbeeld stromings- en getijdenenergie en energie uit de overgang van zout naar zoet water bij onder andere de Afsluitdijk, de Brouwersdam en de Oosterscheldekering.

Windturbines op keringen

De Beleidsregel voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatswerken is aangepast waarbij het 'nee' voor het bouwen van windturbines in de kernzone van waterkeringen is veranderd in 'nee, tenzij ...'. Uit de evaluatie van de beleidsregels en de lopende onderzoeken blijkt dat een absolute verbodsbepaling voor de kernzone van waterkeringen niet langer noodzakelijk is. Een initiatiefnemer moet aantonen dat de waterveiligheid door de bouw, aanwezigheid en verwijdering van de windturbine niet vermindert en moet zo nodig voorzieningen treffen. Bij alle initiatieven is sprake van maatwerk op basis van locatie specifieke aspecten. Daarbij is vroegtijdige afstemming tussen initiatiefnemer en Rijkswaterstaat van groot belang.

Vissterfte door waterkrachtcentrales

De afgelopen planperiode (2010-2015) heeft Rijkswaterstaat een toetsingskader en Beleidsregel waterwetvergunning waterkrachtcentrales in rijkswateren ontwikkeld. Het belangrijkste aandachtspunt voor de verdere ontwikkeling van waterkracht is het beperken van vissterfte in de turbines. Daarnaast vindt een toets plaats op de beste beschikbare technieken en staat in het toetsingskader wat de randvoorwaarden zijn om nieuwe technieken en installaties te mogen testen. De bestaande waterkrachtcentrales tezamen overschrijden momenteel de maximaal toelaatbare vissterfte. Er zijn nieuwe veelbelovende innovaties in ontwikkeling, zoals visvriendelijke turbines. Dat schept ruimte voor nieuwe initiatieven.

Werkzaamheden in de planperiode

Reguleren initiatieven

De aanpassing van de beleidsregels voor het plaatsen van windturbines op, in of over Rijkswaterstaatswerken creëert ruimte voor nieuwe initiatieven voor het opwekken van duurzame energie. Het reguleren van nieuwe initiatieven voor het opwekken van duurzame energie vindt plaats op basis van een locatiespecifieke afweging en vergunningverlening, binnen de randvoorwaarden van de kerntaken.

Besparing energieverbruik

Via het 'Programma Energie' werkt Rijkswaterstaat aan besparing op het eigen energieverbruik. Rijkswaterstaat wil de CO2-emissie in 2020 met twintig tot dertig procent verminderen ten opzichte van 2009. Deze doelstelling heeft betrekking op het eigen energieverbruik (verlichting, eigen vloot, objecten, werkomgeving en mobiliteit medewerkers). Rijkswaterstaat wil daarnaast duurzaam geproduceerde elektriciteit van Nederlandse bodem inkopen, bij voorkeur opgewekt op het eigen areaal. Ook onderzoekt Rijkswaterstaat in hoeverre het mogelijk is om op termijn zelfvoorzienend te kunnen zijn voor de bediening van sluizen, stuwen en gemalen.

Doorvaarbaarheid windparken op zee

In de planperiode vallen tien kavelbesluiten over nieuwe windparken op zee. Windparken waren vanwege de veiligheid gesloten voor de scheepvaart. Om meervoudig gebruik van de ruimte op de steeds drukkere zee mogelijk te maken zijn de windparken op zee (uitgezonderd de Gemini-parken) onder voorwaarden vanaf 2017 bij daglicht doorvaarbaar voor schepen met een lengte tot 24 meter. Het vaarverbod binnen een straal van vijftig meter rondom de turbines blijft van kracht. Beroepsvisserij blijft geheel verboden binnen windparken (zie Beleidsnota Noordzee). Het ministerie van EZ ontwikkelt een afwegingskader voor de toelating van niet-bodemberoerende vistuigen. Na twee jaar volgt een evaluatie van de maatregelen. Rijkswaterstaat en de Kustwacht houden toezicht op de naleving van deze regels.

4.5.5 Kabels en leidingen

Kabels en leidingen zijn een goedkope, veilige en een duurzame vorm van transport. Om ook in de toekomst ruimte te houden voor aanleg, beheer en onderhoud door Rijkswaterstaat en andere gebruiksfuncties hebben Rijkswaterstaat en exploitanten afgesproken nieuwe kabels en leidingen zoveel mogelijk te bundelen en rivierkruisingen diep te boren. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Toetsen van nieuwe kabels en leidingen op gevolgen voor waterveiligheid, waterkwaliteit en scheepvaart.
- Extra aandacht geven aan de vereiste gronddekking van kabels en leidingen die de rivieren kruisen.
- Voor kabels en leidingen die niet meer in gebruik zijn, geldt een opruimplicht, tenzij opruimen risicovoller is dan laten liggen.

Kenmerken

Veel kabels en leidingen doorkruisen de rijkswateren. Het gaat om leidingen van derden voor water, gas, olie en chemicaliën, en elektriciteits- en telecomkabels. Alleen al in de Noordzee gaat het hierbij om ongeveer 4500 kilometer leiding en ongeveer 3300 kilometer kabel. In de binnenwateren, vooral in de rivieren en kanalen, liggen enkele duizenden kruisingen met kabels en leidingen. Rijkswaterstaat heeft ook zelf kabels voor dataverkeer en de energievoorziening van kunstwerken, meetstations en radarinstallaties.

Kabels en leidingen moeten zo worden aangelegd dat zij geen gevaar of belemmering vormen voor enerzijds de kerntaken en anderzijds de gebruiksfuncties. Waar kabels en leidingen liggen, zijn bijvoorbeeld zandwinning en het ankeren van schepen niet meer mogelijk. Alle kabels en leidingen bij elkaar hebben daardoor een behoorlijk beperking van de beschikbare gebruiksruimte tot gevolg. De Beleidsnota Noordzee stelt dat voor een efficiënt ruimtegebruik nieuwe kabels en leidingen op de Noordzee zo veel mogelijk moeten worden gebundeld. Kruisingen met de binnenwateren moeten zoveel mogelijk met (diep) gestuurde boringen plaatsvinden (zie de Richtlijn boortechnieken). In het verleden werden kabels en leidingen in een sleuf in de waterbodem gelegd en afgedekt. Veel van deze ondiepe kruisingen zijn momenteel nog in gebruik.

Voor buiten gebruik gestelde kabels en leidingen in de Noordzee geldt een opruimplicht die is opgenomen in de watervergunning. Voor telecomkabels binnen de territoriale zee geldt een opruimplicht vanuit de Telecommunicatiewet. In de Mijnbouwwet is geregeld dat de minister van IenM opdracht tot het opruimen kan geven. Buiten gebruik gestelde leidingen die niet worden opgeruimd, moeten door de eigenaar worden gereinigd en jaarlijks geïnspecteerd. Ook voor de binnenwateren is in de watervergunning soms een opruimplicht of een verplichting tot periodiek onderzoek opgenomen.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is voor de rijkswateren op grond van de Waterwet bevoegd gezag voor kabels en leidingen. De aanleg is in beginsel toegestaan. Rijkswaterstaat verleent vergunning binnen de randvoorwaarden van de kerntaken. Kruisingen van kabels en leidingen met de rijkswateren vormen een potentieel risico. Lekkage van leidingen kan immers het water en de waterbodem verontreinigen. Een breuk in een hogedrukleiding kan de waterkering beschadigen. Bij ondiepe kruisingen kondigt Rijkswaterstaat daarom over het algemeen een ankerverbod af.

Het Ministerie van IenM is verantwoordelijk voor de ruimtelijke aspecten van kabels en leidingen. Planvorming en aanleg zijn in het algemeen een zaak van private eigenaren en exploitanten. De Inspectie Leefomgeving en Transport is voor transportleidingen met gevaarlijke inhoud bevoegd gezag op grond van het Besluit externe veiligheid buisleidingen. Bij aanleg, beheer en onderhoud houdt Rijkswaterstaat rekening met de aanwezigheid van kabels en leidingen.

Ontwikkelingen en opgaven

Nieuwe leidingen

De bouw van windparken op zee zorgt voor meer elektriciteitskabels tussen de parken en de Nederlandse kust. Mogelijke plaatsen voor aanlanding zijn Borssele, de Maasvlakte, Wateringen, Vijfhuizen, Beverwijk en de Eemshaven. Gezien de vooruitzichten van de olie- en gaswinning op de Noordzee is te verwachten dat het aantal leidingen na 2020 stabiliseert. Voor CO_2-opslag op zee zijn in de toekomst mogelijk wel extra pijpleidingen nodig.

Gronddekking

In delen van het rivierengebied is de gronddekking op de kruisingen aantoonbaar dunner geworden. Dat kan gevaarlijk zijn doordat kabels en leidingen (dichter) aan het bodemoppervlak komen te liggen en daarmee sneller kunnen beschadigen. In het verleden werd meestal een minimale gronddekking voorgeschreven van anderhalve tot zo'n zes meter.

Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat geeft watervergunningen af voor kabels en leidingen, controleert of de vergunninghouder die naleeft en voert controles uit op meldingen. Het zo veel mogelijk bundelen en opruimen van kabels en leidingen op de Noordzee is daarbij uitgangspunt.

Het Rijk onderzoekt in de planperiode of de leidingen op de Noordzee die niet meer in gebruik zijn op termijn zonder verder te monitoren kunnen worden achtergelaten, de monitoringsverplichting wordt overgenomen of de leidingen alsnog dienen te worden verwijderd.

In de planperiode besteedt Rijkswaterstaat extra aandacht aan de vereiste gronddekking op kabels en leidingen die de rijkswateren kruisen, onder andere door het beter in beeld brengen van de deklaag op basis van actuele dieptegegevens en historische aanleggegevens. Eventuele knelpunten voor mens, milieu of de gebruiksfuncties pakken Rijkswaterstaat en de exploitanten gezamenlijk op.

4.5.6 Koel- en proceswater

De rijkswateren zijn een bron van koel- en proceswater voor de industrie en de energiesector. Extreem lage afvoeren kunnen (tijdelijk) de mogelijkheden beperken voor het onttrekken van rivierwater en het lozen van warmte en afvalwater. Rijkswaterstaat is bevoegd gezag voor het reguleren van onttrekkingen en lozingen. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Beoordelen van onttrekkingen en lozingen op hun gevolgen voor de temperatuur en de chemische en ecologische waterkwaliteitsdoelen.
- In tijden van droogte verdeelt Rijkswaterstaat het water volgens de verdringingsreeks uit de Waterwet en het Waterbesluit.

Kenmerken

Zowel de industrie als de energiesector gebruiken de rijkswateren voor het onttrekken en lozen van koelwater (zie Kaart 12). Daarnaast wordt ingenomen water ook gebruikt bij de productie als grondstof, oplosmiddel, transportmiddel of spoelwater. Voor ruim 200 bedrijven is het onttrekken en lozen geregeld via een watervergunning. Voor de kleinere bedrijven zijn algemene regels van toepassing. Het aantal bedrijven dat water onttrekt aan de rijkswateren ligt dus nog vele malen hoger.

De kerntaken voldoende water, en schoon en gezond water stellen randvoorwaarden aan het gebruik van het oppervlaktewater als koel- en proceswater. Bij langere periodes van droogte en lage rivierafvoeren bepaalt de 'verdringingsreeks' (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water) uit de Waterwet de verdeling van het beschikbare water. Onttrekkingen voor de energievoorziening zijn in de verdringingsreeks opgenomen in categorie 2 en het gebruik van oppervlaktewater als koel- en proceswater in categorie 3.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat draagt als waterkwantiteitsbeheerder de zorg voor de beschikbaarheid van oppervlaktewater voor koel- en proceswater. Rijkswaterstaat heeft geen invloed op de hoeveelheid en de temperatuur van het water en kan daarom voldoende koel- en proceswater niet garanderen. Dat geldt met name in warme perioden met lage afvoer. Wel geeft Rijkswaterstaat informatie over de gemeten temperaturen en hoeveelheden water, zodat belanghebbenden kunnen inspelen op tekorten en alternatieve voorzieningen kunnen inzetten. Rijkswaterstaat heeft vanuit de kerntaak schoon en gezond water een reguleren-de rol bij de onttrekkingen en lozingen. In kritische omstandigheden heeft de minister van EZ de bevoegdheid om bij te sturen in de energieproductie om het beschikbare koelwater optimaal te benutten en de koelwaterlast over Nederland te spreiden.

Ontwikkelingen en opgaven

Watertemperatuur

Klimaatverandering is mogelijk een beperking voor het gebruik van rivierwater als bron van koel- en proceswater door verzilting, periodes van lage afvoeren (zie Paragraaf 3.2) en opwarming. De temperatuur van de Rijn is in de afgelopen eeuw toegenomen als gevolg van klimaatverandering en de lozing van koelwater. De verwachting is dat deze trend zich voortzet. Dit betekent dat er sprake is van een behoorlijke voorbelasting van warmte uit het buitenland. In de periode 2001-2010 bedroeg die bij Lobith gemiddeld 1,5 °C ten opzichte van de 'natuurlijke' temperatuur. Om de temperatuurstijging te beheersen zijn internationale afspraken nodig.
Ondanks de toename in het koelwatergebruik, de buitenlandse voorbelasting en de sterke fluctuaties in meteorologische omstandigheden is in de afgelopen planperiode aan de waterkwaliteitsdoelen voor temperatuur voldaan. Rijkswaterstaat verwacht dat ook in de planperiode de temperatuurnormen niet worden overschreden. Alleen in gebieden met veel industrie is het halen van de cumulatieve toets voor onttrekkingen mogelijk een probleem.

Emissie-immisietoets

Voor proceswater is de emissie-immissietoets (uit het Handboek Immissietoets) het instrument om de relatie te leggen tussen lozingen van verontreinigende stoffen en de waterkwaliteit. Deze toets is de afgelopen planperiode uitgebreid met een module waarmee lozingen in havens en getijdenwateren kunnen worden doorgerekend en beoordeeld. Tevens is de toets aangepast aan de EU-guidance on mixing zones (2011). Dit kan betekenen dat de emissie-immissietoets een andere uitkomst oplevert dan in het verleden, toen voor getijdenwateren en havens de toets werd uitgevoerd op basis van sterk vereenvoudigde aannames.

Toetsingskader onttrekkingen

In de afgelopen planperiode (2010-2015) is een Toetsingskader onttrekkingen ontwikkeld dat een beoordelingssystematiek bevat voor het beoordelen van het effect van de onttrekkingen van koel- en proceswater op de visstand. Daarmee kan Rijkswaterstaat een kwantitatieve beoordeling van onttrekkingen uitvoeren, in plaats van kwalitatief (op basis van 'expert judgement'). Hiervoor is wel informatie nodig over de hoeveelheid ingezogen vis en de vispopulatie in het waterlichaam. Dit kwantitatieve oordeel is nodig voor de rapportages aan de Europese Commissie.

Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat reguleert de onttrekkingen en lozingen (zie Kaart 12) op grond van de Waterwet. Daarbij kijkt Rijkswaterstaat zowel naar lozingen van warmte als van afvalstoffen. Na vergunningverlening ziet Rijkswaterstaat erop toe dat de vergunninghouder voldoet aan de eisen in de vergunning. Bij warme omstandigheden en een lage afvoer controleert en handhaaft Rijkswaterstaat intensiever. Voor bedrijven is het optimaal kunnen inspelen op de temperatuur en beschikbaarheid van zoetwater – en de mogelijke beperkingen voor koeling – van groot economisch belang. Rijkswaterstaat geeft daarom real time informatie over de watertemperatuur, zoutgehalte en de (te verwachten) hoeveelheden water.

Rijkswaterstaat stelt in de planperiode een handboek op voor het Toetsingskader onttrekkingen. Dit handboek beschrijft hoe bij de vergunningverlening met onttrekkingen moet worden omgegaan. In de planperiode vindt definitieve vaststelling van het toetsingskader en het handboek plaats.

Rijkswaterstaat heeft samen met de andere Rijnoeverstaten in 2014 een onderzoek uitgevoerd naar de temperatuur in de huidige situatie en in de toekomst als gevolg van klimaatverandering. De resultaten van deze studie zijn geagendeerd in de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn voor het opzetten van een klimaatadaptatiestrategie.

Kaart 12
Koel- en proceswater

Legenda
- Innamedebiet groter dan 10 m³/s of een warmtevracht groter dan 250 MWth

4.5.7 Landbouw

Voldoende water van een goede kwaliteit is van essentieel belang voor de landbouw. Extreem lage afvoeren beperken (tijdelijk) de mogelijkheden om de landbouw van voldoende zoetwater te voorzien. Daarnaast is ongeveer 65 procent van de uiterwaarden in het rivierengebied in gebruik als landbouwgrond. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- In tijden van droogte verdeelt Rijkswaterstaat het water volgens de wettelijke verdringingsreeks.
- Bij aanleg en onderhoud houdt Rijkswaterstaat rekening met het landbouwkundig gebruik van de uiterwaarden.
- Rijkswaterstaat ziet toe op het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in de uiterwaarden.

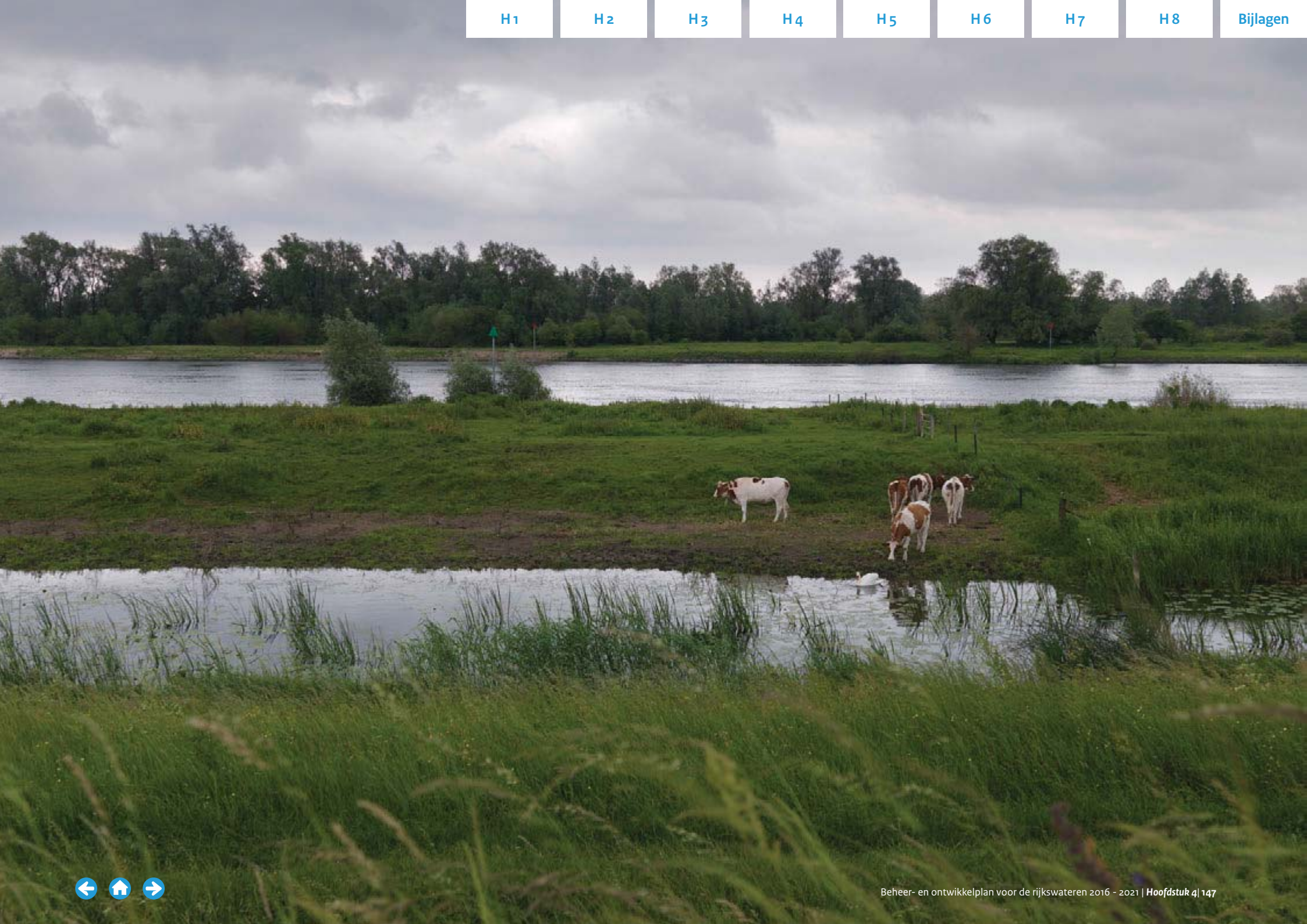

Kenmerken

De landbouw is met name in droge perioden voor een belangrijk deel afhankelijk van de aanvoer van voldoende zoetwater via het hoofdwatersysteem naar de regionale wateren. Tevens is ongeveer 65 procent van de uiterwaarden langs de rivieren in gebruik als landbouwgrond. Bij aanleg, beheer en onderhoud houdt Rijkswaterstaat rekening met de belangen van de landbouw in zijn beheergebied.

De agrarische sector is afhankelijk van een goede zoetwatervoorziening. In het Nationaal Waterplan 2016-2021 staat dat Rijkswaterstaat en de waterschappen in de planperiode voorzieningenniveaus uitwerken voor de beschikbaarheid van zoetwater in normale en droge perioden (zie ook Paragraaf 3.2 Voldoende water). Het zoutgehalte van het aangevoerde water is daarbij een belangrijke randvoorwaarde.

De landbouw in de uiterwaarden is gebonden aan wet- en regelgeving, zoals de Waterwet, de Meststoffenwet, de Wet milieubeheer en de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden. In het Activiteitenbesluit milieubeheer zijn specifieke regels vastgelegd voor het toepassen van meststoffen en van gewasbeschermingsmiddelen in de uiterwaarden.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat werkt met de regionale waterbeheerders samen om het beschikbare water zo goed mogelijk te verdelen voor zijn kerntaken en de diverse gebruiksfuncties, waaronder landbouw. Voor het landbouwkundig gebruik van de gronden die behoren tot de rijkswateren is Rijkswaterstaat bevoegd gezag voor de taken op grond van de Waterwet. Ten aanzien van het Activiteitenbesluit Milieubeheer gaat het vooral om controle op het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen.

Bij aanleg, beheer en onderhoud in de uiterwaarden houdt Rijkswaterstaat zoveel mogelijk rekening met bestaand landbouwkundig gebruik. Het toekomstig landgebruik voor maatregelen in het kader van de projecten Ruimte voor de Rivier en Maaswerken is vastgelegd.

Ontwikkelingen en opgaven

Door klimaatverandering en sociaaleconomische ontwikkelingen kunnen zich in de toekomst vaker en langduriger problemen voordoen door zowel watertekorten als verzilting. Dat heeft ook gevolgen voor de landbouw. In de Deltabeslissing Zoetwater en de bijbehorende voorkeursstrategieën is dat verder uitgewerkt.

Rijkswaterstaat, regionale waterbeheerders en gebruikers maken afspraken om een goede zoetwatervoorziening te realiseren. Een combinatie van maatregelen in het hoofdwatersysteem en de regio moet de zoetwatervoorziening borgen, voor nu en de toekomst (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water). Onderdeel van de zoetwaterstrategie is de uitwerking van het voorzieningenniveau.

Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat werkt actief mee aan de uitvoering van de Deltabeslissingen. Voor de korte termijn gaat het om het optimaliseren van de huidige zoetwatervoorziening, zodat er ook in droge tijden voldoende water van een goede kwaliteit beschikbaar is. Per regio maakt Rijkswaterstaat – in overleg met de gebruikers – afspraken over wat de waterbeheerder doet en wat de sector.

Daarnaast voert Rijkswaterstaat vegetatiebeheer in de uiterwaarden uit (Programma Stroomlijn) om te voorkomen dat gewassen of begroeiing de hoogwaterafvoer van de rivier beperken (zie Paragraaf 3.1 Waterveiligheid). Dat betreft zowel actief beheer op de eigen terreinen als passief beheer (eisen en beheervergoeding) op terreinen van derden. Agrarisch natuurbeheer door individuele agrariërs en/of verenigingen is daarbij ook een optie.

Rijkswaterstaat voert zijn taken uit als vergunningverlener en handhaver voor de Waterwet en het Activiteitenbesluit Milieubeheer. Vanwege de toename van het aantal mestverwerkingsinstallaties stelt Rijkswaterstaat samen met andere waterbeheerders uniforme lozingseisen op. Bij het overdragen of verpachten van buitendijkse gronden geeft Rijkswaterstaat de voorkeur aan partijen die geen chemische onkruidbestrijding toepassen.

4.5.8 Waterrecreatie

De waterrecreatiesector is omvangrijk, economisch belangrijk en groeit nog steeds. Recreatie is welkom op de rijkswateren, maar vanwege de veiligheid niet altijd en overal. Het voortouw voor het realiseren en onderhouden van voorzieningen voor de recreatie ligt bij de provincies, gemeenten, recreatieschappen en private partijen, niet bij Rijkswaterstaat. Kernpunten in de planperiode zijn:

- In verband met de veiligheid van de recreant is er op plaatsen met intensieve beroepsvaart en dichtbij kunstwerken in principe geen ruimte voor oever- of gebiedsgebonden waterrecreatie.
- Op kunstwerken aanbrengen van voorzieningen voor de veiligheid voor de recreatievaart.
- Aanwijzen van gebieden voor snelvaren, kitesurfen en waterskiën.
- Actief zoeken naar kansen voor het meekoppelen van waterrecreatie met aanleg, beheer en onderhoud.
- De rijksvaarwegen leveren een belangrijk aandeel in het Basistoervaartnet en de Staande Mastroute.

Kenmerken

Waterrecreatie is een verzamelbegrip voor recreatieve activiteiten in, op en rond het water. De verscheidenheid aan activiteiten heeft ook gevolgen voor het beheer en onderhoud en voor de taak en rol van Rijkswaterstaat. Er zijn drie vormen van waterrecreatie te onderscheiden: oevergebonden waterrecreatie (zoals zwemmen, zonnen en vissen), gebiedsgebonden waterrecreatie (zoals surfen, roeien en duiken) en route- of vaarweggebonden waterrecreatie (vooral recreatietoer).

De recreatietoervaart is een volwaardige gebruiker van de vaarweg en moet daar dan ook veilig gebruik van kunnen maken. Om die reden is de recreatietoervaart ook onderwerp van Paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water. De Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025 (Ministerie van IenM) en de Basisvisie Recreatietoervaartnet en bijbehorend Basistoervaartnet (zie Kaart 13) vormen daarvoor het uitgangspunt.

Het Nationaal Waterplan 2016-2021 vraagt bij invulling van alle wateropgaven en -maatregelen aandacht voor het meekoppelen van doelen en belangen van andere partijen zoals waterrecreatie. Voor zwemwater is er een specifiek toegesneden wettelijke instrumentarium. Dat staat beschreven in Paragraaf 4.4.3 Zwemwater.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

De verantwoordelijkheid voor waterrecreatie ligt primair bij de provincies, gemeenten, recreatieschappen en private partijen. Rijkswaterstaat heeft, met uitzondering van een aantal (wettelijke) beheertaken voor de zwemwaterkwaliteit en de veiligheid van de scheepvaart, geen opdracht en middelen voor recreatie. Bij aanleg, beheer en onderhoud houdt Rijkswaterstaat zoveel mogelijk rekening met de behoeften van recreanten en de recreatiesector. De inzet van Rijkswaterstaat voor recreatie vindt plaats vanuit de rol van 'gastheer op het water', door de toepassing van de 'ja, mits ... -benadering' (zie Paragraaf 4.1 Gebruiksfuncties), waarbij veilig en duurzaam water- en vaarwegbeheer uitgangspunten zijn.

Ontwikkelingen en opgaven

De waterrecreatiesector is omvangrijk, economisch belangrijk en groeit nog steeds. Voor de sector is het van belang dat oevers en watergebieden toegankelijk zijn voor de recreanten, de veiligheid op en rond het water is gewaarborgd, de waterkwaliteit in orde is, sluizen en bruggen voor de recreatievaart worden bediend en er aandacht is voor de kwaliteit van de leefomgeving.

Door de groei van met name de oever- en gebiedsgebonden waterrecreatie wordt het steeds drukker op het water. De verschillende vormen van waterrecreatie stellen ook verschillende eisen aan het water en de oevers en gaan niet altijd goed met elkaar samen, of samen met andere gebruiksfuncties. Rijkswaterstaat wil de verschillende vormen van waterrecreatie faciliteren, zonder dat ze elkaar en anderen in de weg zitten. Daarbij mogen geen onveilige situaties ontstaan bij kunstwerken of op scheepvaartroutes. Op plaatsen met intensieve beroepsvaart is uit veiligheidsoverwegingen geen ruimte voor oever- of gebiedsgebonden waterrecreatie.

Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat vult het gastheerschap voor de waterrecreatie binnen de wettelijke kaders en budgettaire mogelijkheden in door:

- Bij de aanleg en grootschalige renovatie van vaarwegen en kunstwerken voortaan ook voorzieningen voor een veilig gebruik van de vaarweg, wachtplaatsen en sluizen door de recreatietoervaart te borgen.
- Initiatieven te nemen voor de veiligheid van de recreant of de veilige en vlotte afwikkeling van de recreatietoervaart. Bijvoorbeeld door het aanbrengen van voorzieningen op kunstwerken, de inzet van stewards op drukke sluizen, of het aanwijzen en zo nodig markeren van specifieke gebieden voor snel varen, kitesurfen en waterskiën. Tevens draagt Rijkswaterstaat zorg voor het onderhoud van het Basistoervaartnet (zie Kaart 13) en de Staande Mastroute voor zover deze samenvallen met het hoofdvaarwegennet.
- Aan andere overheden en organisaties de mogelijkheid te bieden mee te liften met werkzaamheden in opdracht van Rijkswaterstaat zoals het baggeren van jachthavens of havenmonden bij het baggeren van een kanaal of rivier. De meerkosten zijn voor rekening van de vragende partij.
- De vaargeul van de rijksvaarwegen evenals specifiek voor de recreatietoervaart aangewezen geulen vrij te houden van waterplanten als deze hinder veroorzaken voor de scheepvaart. In overige gevallen ligt het initiatief voor het maaien van waterplanten bij derden. De 'Handreiking waterplanten maaibeheer', dient daarbij als uitgangspunt.
- Het beoordelen van vergunningsaanvragen voor recreatieve evenementen en wedstrijden op en langs de rijksvaarwegen.
- Samen te werken en kennis te delen met de waterrecreatiesector, zoals in het programma 'Varen doe je samen'. Rijkswaterstaat staat open voor initiatieven om de toeristische functie van kunstwerken te vergroten, zoals 'Beleef de Deltaroute'.
- Als sluizen, bruggen en sluizen een toeristische bezienswaardigheid vormen, of onderdeel uitmaken van bijvoorbeeld een wandelroute, de veiligheid bij het passeren of het bezoek aan deze kunstwerken maatgevend te laten zijn voor de mogelijkheden.

Kaart 13
Waterrecreatie

Legenda

- Snelvaargebied
- Schutsluis
- Vaarwegen in beheer bij Rijkswaterstaat
- Vaarwegen in beheer bij derden
- Staande Mastroute in beheer bij Rijkswaterstaat
- Staande Mastroute in beheer bij derden

Gebaseerd op Basisvisie Recreatietoervaart Nederland (BRTN) 2015-2020.

5 Gebiedsuitwerking

Het beheerplan onderscheidt zes watersystemen, elk met hun eigen kenmerken en beheer: rivieren, kanalen, Waddenzee, Noordzee en kust, IJsselmeergebied en de Zuidwestelijke Delta. De paragrafen hierna geven inzicht in het beheer per watersysteem in de planperiode. Iedere paragraaf sluit af met een overzicht van de maatregelen voor aanleg, beheer en onderhoud.

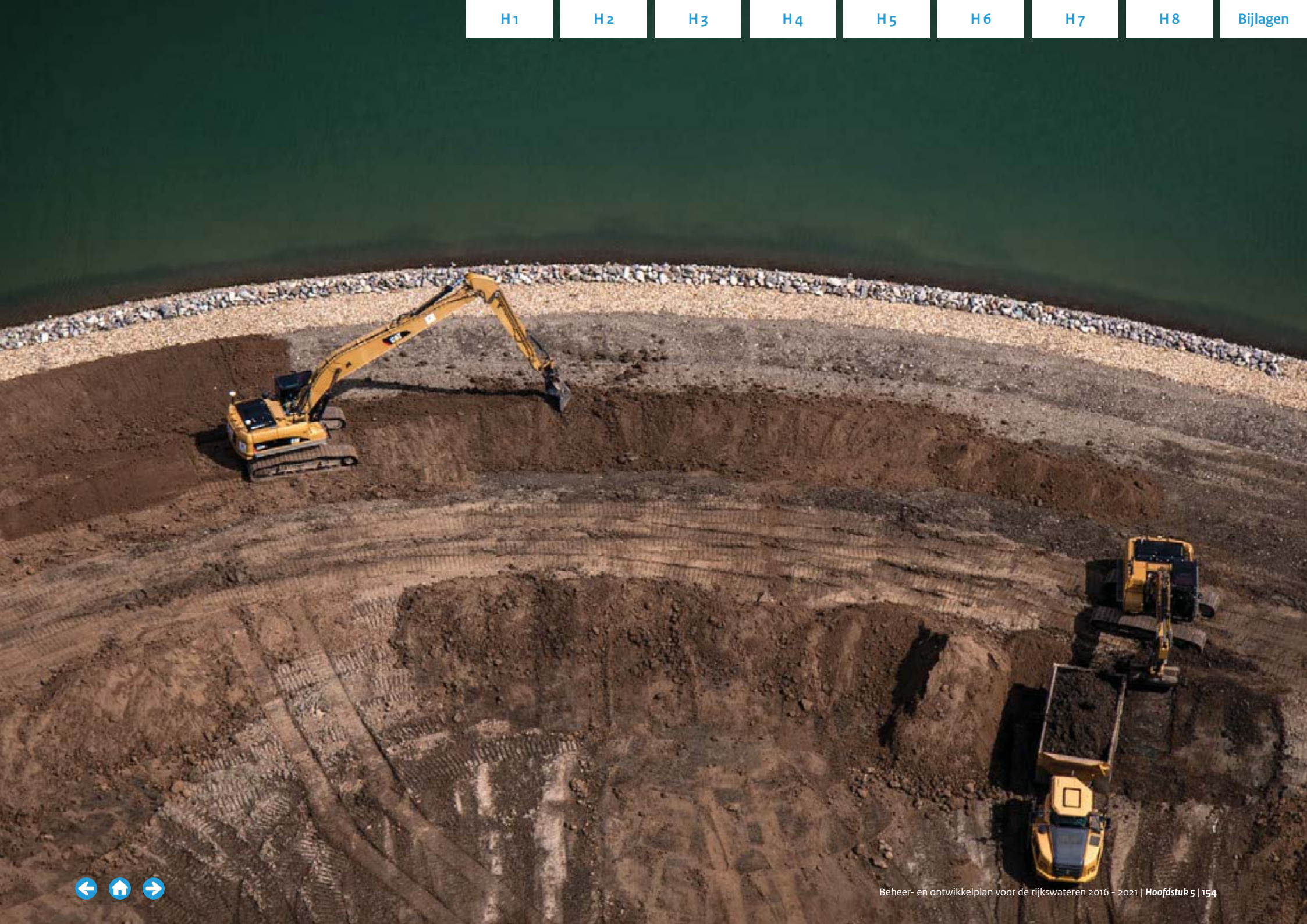

5.1 Rivieren

De rivieren zijn de centrale assen van het hoofdwatersysteem. Zij verdelen het water over Nederland, voeren het overschot af naar zee, verbinden de zeehavens met hun achterland, en zijn drager van natuur en ruimtelijke kwaliteit. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Uitvoeren programma's Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en Stroomlijn voor de verbetering van zowel waterveiligheid als de kwaliteit van de leefomgeving.
- Optimaliseren van het waterkwantiteitsbeheer in het hoofdwatersysteem, uitwerken van het voorzieningenniveaus voor zoetwater.
- Uitvoeren van het KRW-programma voor ecologisch herstel en vismigratie.
- Verbeteren van de Maasroute voor scheepvaart.
- Renoveren van de stuwcomplexen in Maas, Nederrijn en Lek.
- Kansen zoeken voor het meekoppelen van andere doelen en belangen en een nieuwe aanpak voor beheer en onderhoud.

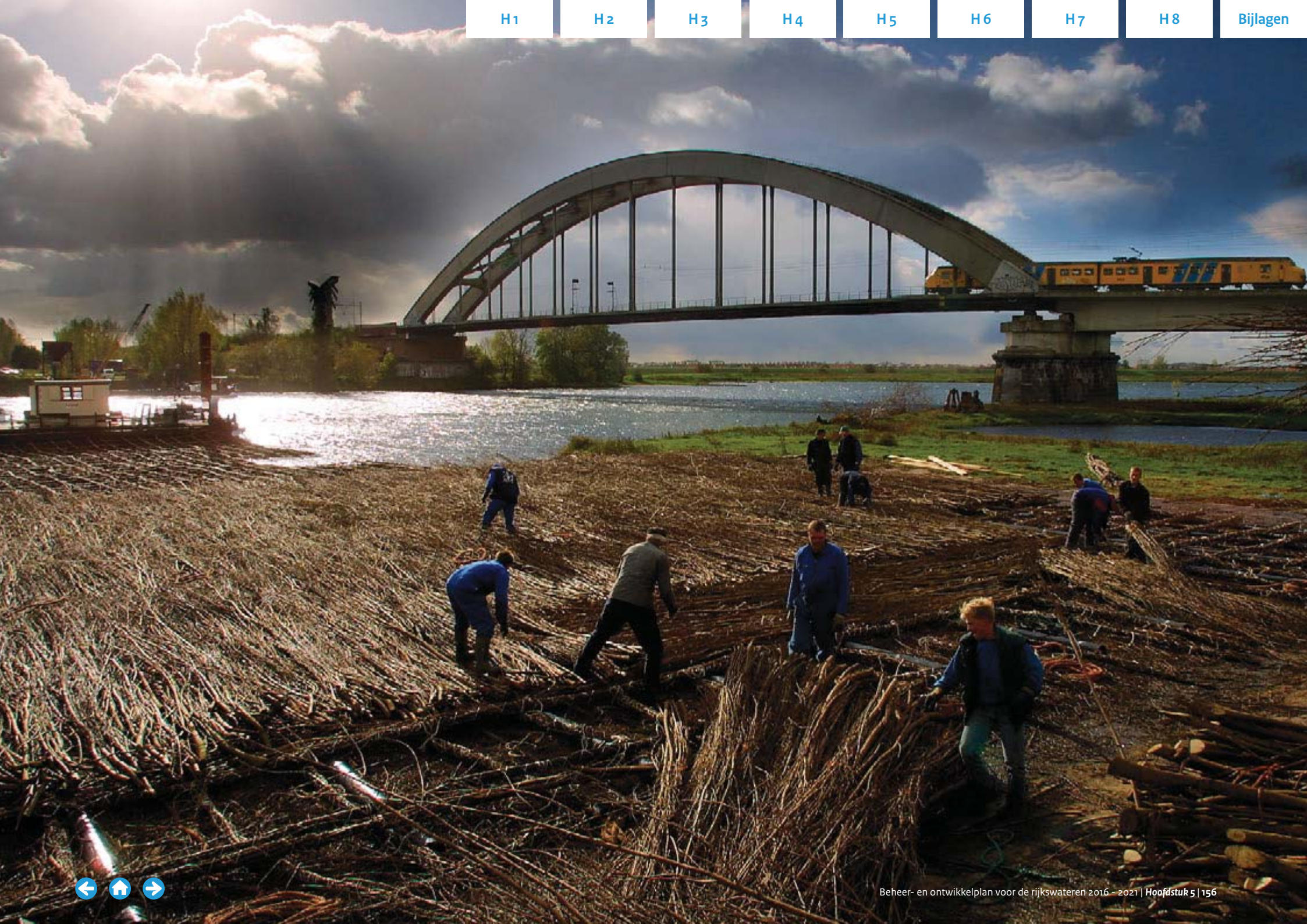

5.1.1 Kenmerken

Rivieren zijn de centrale assen van het Nederlandse hoofdwatersysteem. Ze vormen de belangrijkste schakels in de scheepvaartverbindingen tussen de zeehavens, de Nederlandse binnenhavens en het achterland. Rivieren voeren het overtollige water af naar zee. De verdeling van de afvoer over de Rijntakken vormt de basis voor de hoogwaterafvoer en de zoetwatertoevoer voor grote delen van Nederland. De rivieren vullen de zoetwaterbuffers zoals het IJsselmeer. Bij hoge rivierafvoeren kan de waterveiligheid in het gedrang komen. Lage afvoeren kunnen problemen veroorzaken voor de scheepvaart, de zoetwatervoorziening en de bestrijding van verzilting. Het rivierengebied is van grote waarde voor de ruimtelijke kwaliteit en de natuur, niet alleen als uniek leefgebied, maar ook als verbinding tussen de zee en de bovenstroomse paaigebieden voor vissen.

Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en de Europese Kaderrichtlijn Water zijn beeldbepalend voor het rivierengebied. Samen gaat het om ongeveer honderd projecten gericht op duurzame waterveiligheid en schoon en gezond water. Daardoor is het areaal de laatste decennia sterk gegroeid en daarmee ook de opgave voor beheer en onderhoud. Waar mogelijk combineert Rijkswaterstaat het werk voor waterveiligheid met natuurontwikkeling.

Goed rivierbeheer kan niet zonder regionale en internationale samenwerking. Voor de Rijn gebeurt dat in de Internationale Commissie ter Bescherming van de Rijn en de Centrale Commissie voor de Rijnvaart (CCR), voor de Maas in de Internationale Maascommissie en de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM). Rijkswaterstaat beheert de Gemeenschappelijke Maas samen met de Vlaamse rivierbeheerder: N.V. de Scheepvaart. De VNBM is het platform voor afstemming en samenwerking op het gebied van hoogwaterveiligheid (onder andere de normering), planstudies en rivierwerken en het beheer op de Gemeenschappelijke Maas. Voor Rijkswaterstaat is ook de samenwerking met Nordrhein-Westfalen van groot belang. In gezamenlijk onderzoek aan grensoverschrijdende dijkringen langs de Rijn doen de waterkeringbeheerders aan weerszijden van de grens ervaring op met het combineren van de Duitse aanpak voor waterveiligheid en de nieuwe Nederlandse normering op basis van de Deltabeslissingen.

Het rivierengebied biedt ruimte aan veel gebruiksfuncties zoals waterrecreatie, landbouw, drinkwaterwinning, koelwater, bouwgrondstoffenwinning. Het is belangrijk gebruiksfuncties op elkaar af te stemmen en mogelijkheden te zoeken om ze mee te koppelen met aanleg, beheer en onderhoud. Zo wordt de winning van grind, zand en klei vaak gecombineerd met maatregelen voor waterveiligheid en natuur of het bergen van baggerspecie.

Rol en taak Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat onderhoudt en beheert de verdeelwerken, stuwen en het rivierbed zodanig dat de waterveiligheid en de afvoer van water, ijs en sediment zijn geborgd. De verdeelwerken en stuwen verdelen het water over het hoofdwatersysteem. Rijkswaterstaat zorgt voor het op orde houden van het winterbed, het onderhoud van nevengeulen, het vegetatiebeheer, en toetst – door middel van vergunningverlening en handhaving – de gebruiksfuncties onder meer op hun opstuwende werking van het water. Rijkswaterstaat zorgt voor de informatievoorziening over onder andere de actuele en te verwachten waterstanden en afvoeren. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de uitvoering van de programma's Ruimte voor de Rivier en Maaswerken. Binnen die programma's voeren waterschappen, gemeenten, provincies en Rijkswaterstaat maatregelen uit, die ruimte scheppen in het rivierbed voor de afvoer bij hoogwater.

Chris Stoffer
Directeur Netwerkmanagement Oost-Nederland

'Onze integrale inzet blijft nodig op het gebied van watermanagement, waarbij onze rivieren een doorslaggevende betekenis hebben voor de scheepvaart, de hoogwaterveiligheid, de waterverdeling, de waterkwaliteit en de leefomgeving. Dit alles ook met oog op duurzaam beheer van ons areaal, nu en in de toekomst. Daarvoor biedt het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren een goede basis. Vanzelfsprekend trekken we hierin op met onze regionale, nationale én internationale partners'.

Kaart 14
Rivieren

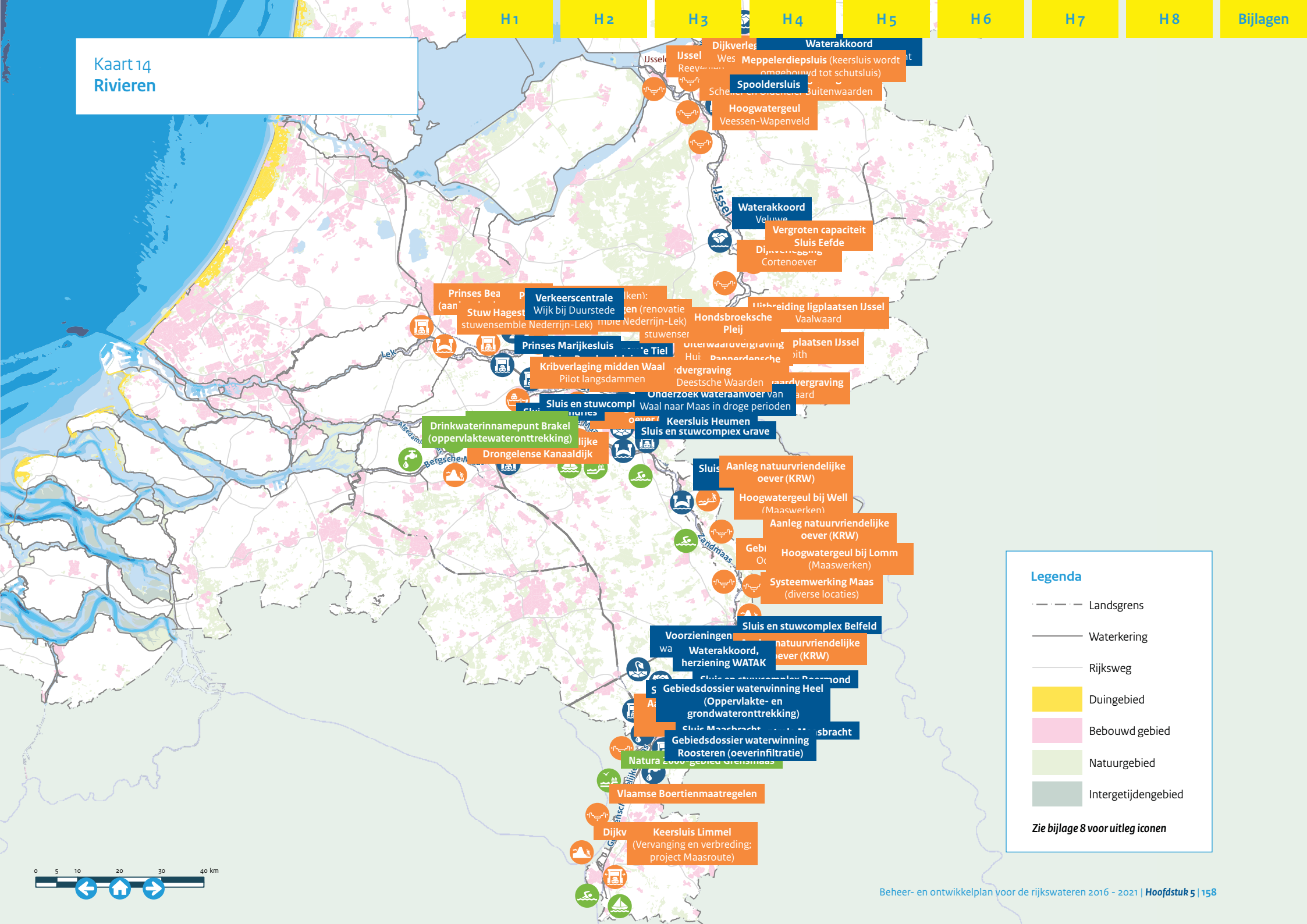

In beginsel beheren de waterschappen de waterkeringen in het rivierengebied. Waar kunstwerken van Rijkswaterstaat onderdeel uitmaken van een dijkring, zoals de keersluis bij Heumen, beheert Rijkswaterstaat de waterkering.

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor schoon en gezond water in het eigen beheergebied en voor de informatievoorziening daarover. Dat gebeurt door controle op en handhaven van afvalwaterlozingen en wateronttrekkingen, het realiseren en beschermen van riviergebonden habitats en het wegnemen van belemmeringen voor de vismigratie. De provincies zijn trekker van de Natura 2000-beheerplannen in het rivierengebied, met uitzondering van de Grensmaas waarvoor Rijkswaterstaat voortouwnemer is.

Rijkswaterstaat onderhoudt de oevers, vaargeulen, sluizen en stuwen, bedient de kunstwerken en handhaaft zoveel als mogelijk de afgesproken waterdiepte in de rijksvaarwegen. Naast beheer van de infrastructuur, reguleert en begeleidt Rijkswaterstaat het scheepvaartverkeer en voorziet de scheepvaart van informatie over de vaarweg en de verkeerssituatie. Rijkswaterstaat beoordeelt nieuwe ontwikkelingen integraal op hun effecten op de waterveiligheid, de waterkwaliteit, de waterkwantiteit en de scheepvaart.

5.1.2 Waterveiligheid

In de afgelopen planperiode zijn veel projecten uitgevoerd om de waterveiligheid in het rivierengebied op orde te brengen. Het gaat om Maaswerken, Ruimte voor de Rivier, Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG), Stroomlijn en de Boertienmaatregelen in de Gemeenschappelijke Maas. Het programma Ruimte voor de Rivier uit 2006 omvat maatregelen waardoor de Rijntakken in 2015 16.000 m³/sec (bij Lobith) veilig kunnen afvoeren. Nieuwe regelwerken in de rivier bij Pannerden en de Hondsbroeksche Pleij zorgen voor een betere verdeling van het water bij hoge afvoeren. De tweede doelstelling van dit programma is het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit. Het grootste deel van de 34 projecten is in de vorige planperiode uitgevoerd, zeven worden in deze periode afgerond.

De Maaswerken bestaan uit 56 projecten in de Grensmaas en de Zandmaas, waarvan er in de vorige planperiode ruim twintig zijn afgerond. Het programma combineert doelstellingen voor waterveiligheid, natuur, scheepvaart en de winning van bouwgrondstoffen. Met de overheden in de regio is een bestuursakkoord gesloten over de verdere afronding. Het programma Maaswerken is naar verwachting in 2024 gereed.

In het Deltaprogramma is samen met andere overheden toegewerkt naar een voorkeursstrategie voor rivieren. Die is gebaseerd op uitwerkingen voor de IJssel, Waal/Merwedes, Nederrijn/Lek, Bedijkte Maas en de Limburgse Maasvallei. Bij de voorkeursstrategie staat waterveiligheid voorop, maar er is ook ruimte voor het meekoppelen van andere belangen en doelen dan die van het Ministerie IenM. Ook projecten die anderen initiëren, zoals Waalweelde, dragen bij aan waterveiligheid. In zulke projecten heeft Rijkswaterstaat een toetsende rol op grond van onder andere de Waterwet, de Scheepvaartverkeerswet en de Ontgrondingenwet. De notitie 'Regie op ruimte in het rivierbed' van de minister van IenM geeft aan hoe gezamenlijk invulling te geven aan gebiedsontwikkeling waarin ruimtelijke kwaliteit en waterveiligheid samenkomen.

Rijkswaterstaat beheert 5,5 km aan verbindende keringen in het rivierengebied. In de verlengde derde toetsronde (2011) was hiervan 3,5 km niet op orde. Hiervoor zijn verbeterplannen gemaakt. Bij de meeste rivieren vormen de primaire waterkeringen de grens van het rivierbed. In Limburg ligt een groot deel van de dijkringen ín het rivierbed zelf. Ook zijn er veel demontabele kades en doorgangen in de waterkering aanwezig. Dit vraagt een intensieve afstemming tussen Rijkswaterstaat als rivierbeheerder en de waterschappen als waterkeringbeheerder om het vereiste beschermingsniveau te realiseren.

Schaardijken zijn dijktaluds waarbij de primaire waterkering overgaat in de rivier. Rijkswaterstaat is dan verantwoordelijk voor de rivier, het waterschap voor de waterkering. Omdat de standzekerheid van de waterkering afhankelijk kan zijn van de ligging en staat van de rivierbodem en rivieroever, zijn afspraken nodig over de omvang en de uitvoering van het onderhoud. Het Ministerie van IenM voert een verkenning uit naar de invulling en reikwijdte van de verschillende verantwoordelijkheden bij het beheer van de dijken. Dit kan mogelijk leiden tot uitbreiding van beheertaken. Ook liggen er op diverse locaties stroomgeleidingskades in het rivierbed. Die maken geen onderdeel uit van een primaire kering of een dijkring, maar zijn wel van belang voor de waterstanden en daarmee de hydraulische belasting van de keringen.

Om ongewenste opstuwing bij hoogwater door opschietende vegetatie te voorkomen, is vegetatiebeheer in het rivierbed noodzakelijk. De verantwoordelijkheid voor het vegetatiebeheer vanuit het oogpunt van hoogwaterveiligheid ligt bij Rijkswaterstaat. Voor dit beheer heeft Rijkswaterstaat vegetatienormen ontwikkeld, die in de Vegetatielegger (onderdeel van de Legger rijkswaterstaatswerken) zijn opgenomen. Van het te beheren areaal (46.000 ha vegetatie) wordt ongeveer 1.200 ha verruigd gebied in de stroombaan op orde gebracht vanwege de opstuwende werking van de vegetatie (project Stroomlijn). Het gaat hierbij om 200 ha eigen terreinen en 1000 ha terreinen van derden. Naar verwachting levert dat bij hoogwater vijf tot tien centimeter waterstandsverlaging op. Rijkswaterstaat heeft de doelstelling om minimaal zeventig procent van het verruigde gebied op orde

te brengen. Voor de terreinen van derden is de planning dat dit voor eind 2016 gereed is. Zodra het terrein op orde is, wordt de Vegetatielegger aangepast. Om te voorkomen dat er opnieuw verruwing optreedt, voert Rijkswaterstaat vanaf 2017 een actief vegetatiebeheer in de uiterwaarden. Rijkswaterstaat voert dit beheer in samenwerking met de partijen die deze terreinen in de uiterwaarden in eigendom hebben. Periodiek monitort Rijkswaterstaat het gehele beheergebied en beoordeelt of de begroeiing nog voldoet aan de Vegetatielegger. De terreineigenaren beheren in principe zelf de vegetatie. Hiertoe sluit Rijkswaterstaat overeenkomsten af op basis van een normvergoeding. Zo nodig geeft Rijkswaterstaat zelf opdracht voor actief beheer, zodat de vegetatie weer aan de legger voldoet. De methodieken voor monitoring van de vegetatie en het vergoedingensysteem zijn in ontwikkeling.

Maatregelen in de planperiode

Het deelprogramma Rivieren van het Deltaprogramma kondigt verkenningen aan om de huidige voorkeurstrategieën verder uit te werken. Deze verkenningen gaan over de afvoerverdeling en mogelijke maatregelen om waterstandsverlaging te realiseren. Rijkswaterstaat neemt het voortouw bij de verkenning naar de afvoerverdeling en beoordeelt de effecten op onder andere morfologische effecten. De nadere uitwerking van de maatregelen voor waterstandsverlaging (zoals IJsselpoort) richt zich ook op de consequenties voor beheer en onderhoud, diepte van de vaarweg en de geplande maatregelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water. Rijkswaterstaat draagt zorg voor de kennisinbreng hierover.

Veel lopende programma's en projecten zoals het Hoogwaterbeschermingsprogramma-2, Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en activiteiten die voortkomen uit nu lopende MIRT-verkenningen zoals Ooijen-Wanssum rondt Rijkswaterstaat in de planperiode af. Na 2021 gaat Rijkswaterstaat verder met het uitvoeren van het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het vervangen en renoveren van kunstwerken die aan het einde van hun levensduur zijn.

Rijkswaterstaat maakt op basis van de uitkomsten van de verkenning door het Ministerie van IenM afspraken met de waterschappen over het beheer en onderhoud van schaardijken en stroomgeleidingskades. Samen met de waterschappen en provincies werkt Rijkswaterstaat aan een systeemanalyse van de Maas. De overstroombare keringen langs de Maas krijgen in deze planperiode een nieuwe norm op basis van de nieuwe risicobenadering. Een aantal dijken wordt van de rivier af verplaatst om de ruimte voor de Maas te vergroten. Dat kan leiden tot nieuwe afspraken tussen Rijkswaterstaat en de waterschappen als dijkbeheerder.

Deze planperiode rondt Rijkswaterstaat het project Stroomlijn af. En Rijkswaterstaat regelt het beheer, de monitoring, de administratieve organisatie en financiële verantwoording ten aanzien van het vegetatiebeheer.

5.1.3 Voldoende water

Onder normale omstandigheden zijn er geen noemenswaardige watertekorten. In droge perioden gelden soms aflaadbeperkingen voor de scheepvaart op de rivieren. Vooral de Maas is gevoelig voor watertekort. Bij extreme droogte is er in de Maas te weinig water beschikbaar voor het schutten van schepen. Met extra pompen vermindert Rijkswaterstaat dan de schutverliezen. Vanwege klimaatverandering zijn op lange termijn mogelijk structureel waterbesparende voorzieningen nodig zoals hevels, spaarkommen en pompen. Bij langdurige droogte is er ook te weinig water voor de watervoorziening van de hoge zandgronden in Limburg en Noord-Brabant. Dat levert in de toekomst mogelijk problemen op voor de watervoorziening voor de landbouw door waterschap Rivierenland vanuit de Maas. Ook kunnen er waterkwaliteitsproblemen ontstaan voor de drinkwaterproductie bij de innamepunten bij Brakel en in de Biesbosch. Daarom wordt onderzoek gedaan naar de effectiviteit en de neveneffecten van het overbrengen van water van de Waal naar de Maas in droge perioden. Het gaat hierbij om de varianten voor de aanvoer ter hoogte van Heerewaarden, het Maas-Waalkanaal en St. Andries. Mogelijk biedt dit – in combinatie met meer regionale zelfvoorziening – een oplossing voor de te verwachten problemen.

Het Deltaprogramma heeft in kaart gebracht wat voor zoetwater de problemen en mogelijke oplossingsrichtingen zijn. De huidige afvoerverdeling over de Rijntakken en kanalen in Midden-Nederland functioneert goed. Wel is er behoefte om hier flexibeler mee om te gaan op grond van actuele metingen (slim watermanagement). Zo kan het beheer van de Prinses Irenesluizen bij Wijk bij Duurstede en de stuwen bij Driel en Hagestein worden geoptimaliseerd. Daarnaast zijn maatregelen nodig om te anticiperen op lagere waterstanden in de rivieren en een extra watervraag vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal. De waterschappen zorgen ervoor dat inlaatwerken ook bij lage rivierwaterstanden de regionale watersystemen van voldoende water voorzien.

Langsdammen verkleinen de hoofdgeul van een rivier. Tegelijkertijd ontstaan meestromende oevergeulen. Dat levert naar verwachting bij lage afvoeren een hoger waterpeil waardoor scheepvaart minder snel last heeft van aflaadbeperkingen. Ook verminderen langsdammen mogelijk het wegzakken van de rivierbodem, verhogen ze de grondwaterstanden nabij de rivier en vergemakkelijken het inlaten van water. In de vorige planperiode is de aanleg van 10 kilometer langsdammen in de Waal gerealiseerd. Vanaf 2016 start de monitoring van de pilot langsdammen in de Waal bij Tiel om praktijkervaring op te doen.

Maatregelen in de planperiode
In de planperiode renoveert Rijkswaterstaat de stuwcomplexen in de Nederrijn, de Lek en de Maas. Rijkswaterstaat neemt het voortouw voor onderzoek naar een verdere optimalisatie van het beheer van het hoofdwatersysteem in Midden-Nederland en rondt de pilot langsdammen in de Waal af. Op basis van de resultaten van die pilot beziet Rijkswaterstaat of het kansrijk is om deze techniek ook op andere plaatsen toe te passen. Hierbij worden ook de gevolgen voor de gebruiksfuncties meegenomen. Rijkswaterstaat trekt het onderzoek naar het overbrengen van water van de Waal naar de Maas in droge perioden. Daarbij zijn neveneffecten en kosteneffectiviteit belangrijke criteria. Samen met de waterschappen draagt Rijkswaterstaat bij aan het uitwerken van voorzieningenniveaus voor de aanvoer van zoetwater in het rivierengebied. Rijkswaterstaat wil ook in de internationale commissies voor de Rijn en Maas gezamenlijk oplossingen verkennen voor de zoetwaterproblematiek.

5.1.4 Schoon en gezond water

De aanvoer uit het buitenland bepaalt in hoge mate de waterkwaliteit in de grote rivieren. De chemische kwaliteit van het water dat Nederland binnenstroomt, is de afgelopen decennia sterk verbeterd en zal de komende jaren nog verder verbeteren. Grote bedrijven en rioolwaterzuiveringen in Nederland voldoen aan de stand der techniek, maar restlozingen, diffuse bronnen en afwatering vanuit de regionale wateren zorgen er samen voor dat de waterkwaliteit niet overal aan de doelstellingen voldoet.

In de afgelopen planperiode is voor de Europese Kaderrichtlijn Water het eerste pakket maatregelen in uitvoering genomen om de ecologische kwaliteit te verbeteren. Een aantal gemalen en stuwen is aangepast zodat zij geen belemmering meer zijn voor

Meekoppelen in praktijk: Waalweelde

Hoogwaters van 1993 en 1995 waren aanleiding voor een maatregelenpakket om de waterveiligheid te vergroten. Als reactie daarop ontstond 'Waalweelde', een samenwerkingsverband van belangenorganisaties, bedrijven, bestuurders en bewoners. Niet alleen de waterveiligheid moet beter, maar ook natuur, bedrijvigheid, wonen, recreatie, toerisme, cultuurhistorie, energie en klimaat. Daarom investeren het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en de provincie Gelderland ieder €30 miljoen in gezamenlijke projecten voor gebiedsontwikkeling langs de Waal.

Eén van die projecten is De Stadswaard bij Nijmegen. Staatsbosbeheer en de provincie richten het gebied opnieuw in voor natuur en recreatie. Onderdeel van het plan is de aanleg van een geul die aan één kant in verbinding staat met de Waal. Als die geul goed wordt onderhouden, draagt die ook bij aan de KRW-doelen van Rijkswaterstaat. Daarom neemt Rijkswaterstaat het sedimentbeheer voor zijn rekening als de geul is opgeleverd.

de vismigratie. De aanleg van natuurvriendelijke oevers en meestromende nevengeulen, uiterwaardverlaging en het aantakken van strangen heeft gezorgd voor het herstel van de habitats voor tal van soorten. Waar mogelijk is synergie gezocht met andere beleidsopgaven zoals Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en het programma Nadere Uitwerking Rivierengebied. In de afgelopen periode is gebleken dat een aantal maatregelen aanzienlijke aanzanding in het zomerbed veroorzaakt. Dat is nadelig voor de scheepvaart en heeft geleid tot het gedeeltelijk aanpassen van het maatregelenpakket.

De winning van energie uit water is op dit moment beperkt mogelijk door het optreden van vissterfte in waterkrachtcentrales. Deze vissterfte is in de Maas en Nederrijn te hoog om te voldoen aan het maximum van tien procent visschade uit de 'Beleidsregel waterkrachtcentrales in rijkswateren'. Rijkswaterstaat kan bij toepassing van de beleidsregel nu alleen kleinschalige centrales zonder vissterfte toestaan. Voordat er ruimte ontstaat voor meer en grotere waterkrachtcentrales moeten de bestaande knelpunten zijn opgelost.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat voert de komende periode een fors KRW-maatregelenpakket uit. Het gaat om de afronding van lopende projecten, uitvoering van een tweede pakket maatregelen en de voorbereiding van een derde pakket na 2021. Dat zijn maatregelen die vergelijkbaar zijn met die in de afgelopen planperiode. Daarnaast pakt Rijkswaterstaat studies op naar de morfologische ontwikkeling van natuurvriendelijke oevers, nieuwe visbeschermende maatregelen bij waterkrachtcentrales en mogelijkheden voor aanpassingen in het peilbeheer. De resultaten van deze studies en pilots gebruikt Rijkswaterstaat voor de afweging en programmering van het maatregelenpakket na 2021.

5.1.5 Vlot en veilig verkeer over water

Door erosie worden grote delen van de Rijntakken dieper. Die erosie is onderdeel van grootschalige morfologische processen, die mede het gevolg zijn van riviernormalisaties in het verleden. Door de erosie komt veel sediment in beweging. Daardoor is er op andere locaties juist weer sprake van sedimentatie. Door sedimentatie vermindert de vaardiepte en door erosie kunnen er problemen ontstaan bij sluisdrempels en met de stabiliteit van kades. Om de vaargeulen op diepte te houden worden die periodiek uitgebaggerd. In de bovenrivieren is de beheerstrategie erop gericht het sediment in het systeem te houden door de baggerspecie in principe bovenstrooms terug te storten. Ook de aanleg van langsdammen in combinatie met zandsuppletie lijkt een perspectiefvolle maatregel om bodemerosie te verminderen en de negatieve effecten voor scheepvaart tegen te gaan.

Aanleg van natuurvriendelijke en vrij eroderende oevers en nevengeulen kan negatieve gevolgen hebben voor de diepte van de vaargeul – en daarmee voor het scheepvaartverkeer – omdat die ingrepen de waterstand verlagen, of zorgen voor aanzanding in de vaargeul. Deze problematiek speelt op meerdere locaties in het rivierengebied, maar in het bijzonder bij de Waal. Bij ingrepen in een rivier of waterweg is het veroorzakersbeginsel het vertrekpunt. De scheepvaart mag geen blijvende hinder ondervinden van de ingreep in of langs de vaarweg. Rijkswaterstaat stemt daarom alleen in met toekomstige ingrepen in de vaarweg of het rivierbed als de initiatiefnemer vooraf morfologisch onderzoek uitvoert en het ontwerp optimaliseert en zo nodig mitigeert om zo de ongewenste effecten van aanzanding te voorkomen, ongeacht waar in het rivierbed of de vaargeul deze aanzanding plaatsvindt. Voor de Waal is bijvoorbeeld niet alleen het effect van de aanzanding op de initiële locatie van belang, maar ook de hoeveelheid sediment die in het systeem vrijkomt. Omdat het sediment zich door de morfologische processen in het rivierbed kan verplaatsen kunnen ook op andere plaatsen problemen door verondiepingen ontstaan. De resterende aanzanding (na optimalisatie en mitigatie) berekent Rijkswaterstaat op basis van een baggerprijs per kubieke meter door aan de initiatiefnemer.

Het Rivierkundig beoordelingskader geeft nadere uitwerking aan het veroorzakersbeginsel. Uitgangspunten bij de beoordeling van effecten van een ingreep op de vaarweg en/of vaargeul zijn: de vaarwegklasse en bijbehorend vaarwegprofiel, de Richtlijnen Vaarwegen, de Legger rijkswaterstaatswerken, de Overeengekomen Lage Rivierstand (OLR), de Overeengekomen Lage Waterstand (OLW), waar relevant het Meerpeil (MP) en de afgesproken internationale normen voor de vaarwegen en vaargeulen.

Rijkswaterstaat heeft in de afgelopen planperiode veel achterstallig onderhoud uitgevoerd aan oevers, bodems, bruggen, sluizen en havens. Ook is gestart met het project Maasroute dat de vaarweg geschikt maakt voor grotere binnenvaartschepen.

Maatregelen in de planperiode

In de planperiode vindt renovatie en groot onderhoud plaats aan de stuwen en sluizen in de Maas, Nederrijn en Lek om die operationeel te houden tot 2030. Voor diverse grote kunstwerken binnen het rivierengebied komt het einde van de levensduur in zicht. De kunstwerken langs de Maas zijn als eerste aan de beurt en worden gebruikt om de systematiek voor het afwegen en programmeren van renovatie of vervanging te toetsen. Rijkswaterstaat gaat door met het project Maasroute. Zo komt er een nieuwe keersluis bij Limmel, waarbij de waterkerende functie wordt gebaseerd op de nieuwe veiligheidsnormen. Langs de Boven-Rijn bij Lobith en de IJssel tussen Arnhem en Zutphen worden naar verwachting in de planperiode overnachtingshavens gerealiseerd.

5.1.6.Gebruiksfuncties

Het rivierengebied biedt ruimte aan veel gebruiksfuncties zoals waterrecreatie, landbouw, drinkwaterwinning, koelwater, bouwgrondstoffenwinning en energieopwekking door waterkracht. Samenwerking in het rivierengebied biedt daarom veel partijen meerwaarde. Het is van belang dat de betrokken overheden alle gebruiksfuncties op elkaar afstemmen en mogelijkheden zoeken om ze mee te koppelen met beheer en onderhoud.

Er zijn in het rivierengebied veel nieuwe initiatieven voor gebruiksfuncties. Belangrijk bij de afweging van alle belangen is de wijze waarop Rijkswaterstaat zijn rol als rivierbeheerder, bevoegd gezag en 'gastheer' op het water invult. Rijkswaterstaat wil duidelijkheid bieden over zijn rol, taak en verantwoordelijkheid bij het gebruik. In de meeste gevallen heeft Rijkswaterstaat geen specifieke beheertaken voor gebruiksfuncties, zoals het maaien van waterplanten, het onderhoud van jachthavens of het plaatsen en beheren van vissteigers. Erosie en bodemdaling vormen een risico voor de gronddekking van kabels en leidingen. Maatregelen in kader van Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en KRW kunnen van invloed zijn op het landbouwkundig grondgebruik in de uiterwaarden.

Maatregelen in de planperiode

Regulier beheer en onderhoud schept voor de meeste gebruiksfuncties voldoende mogelijkheden. Voor die vormen van gebruik treft Rijkswaterstaat geen specifieke beheermaatregelen. Vergunningaanvragen en meldingen op grond van onder andere de Waterwet en het Besluit Bodemkwaliteit, worden beoordeeld en afgehandeld. Rijkswaterstaat stelt zwemwaterprofielen op. Voor drinkwater is Rijkswaterstaat trekker van de gebiedsdossiers voor de winningen direct uit het oppervlaktewater. Rijkswaterstaat onderzoekt in de planperiode hoe moet worden omgegaan met asbest in de bodem van uiterwaarden. Samen met de sector doet Rijkswaterstaat onderzoek naar verbetering van de turbines in waterkrachtcentrales om schade aan vis te beperken.

5.1.7 Maatregelentabel Rivieren

	Kerntaak / beleid				Kosten		Uitvoering	Waterlichaam							
Activiteiten	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (M€)	Totale realisatiekosten (M€)	Uitvoering / oplevering	Boven-Rijn en Waal	Nederrijn en Lek	IJssel	Vecht en Zwarte Water	Boven-Maas	Gemeenschappelijke Maas	Zandmaas	Bedijkte Maas
Beheer en onderhoud (SLA)															
Waterbodems, vaargeulen (met name baggerwerkzaamheden en opruimen obstakels)					€€€€	-	doorlopend								
Kunstwerken hoofdvaarwegennet (onder andere sluizen en bruggen)					€€€€	-	doorlopend								
Damwanden en harde oevers					€€€	-	doorlopend								
Verkeersvoorzieningen (onder andere radarsystemen, markering en bebording)					€	-	doorlopend								
Kunstwerken hoofdwatersysteem (onder andere stuwen en gemalen)					€€	-	doorlopend								
Ecologische voorzieningen (onder andere natuurvriendelijke oevers en vispassages)					€	-	doorlopend								
Primaire waterkeringen, overige keringen en uiterwaarden (onder andere vegetatiebeheer)					€€€	-	doorlopend								
Mitigeren van effecten op de Natura 2000-doelstellingen					p.m.	-	doorlopend								
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – verkenning en planuitwerking															
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen IJssel					-	€€€€	2018-2020								
Bovenloop IJssel (IJsselkop tot Zutphen)					-	€€€€	2026-2028								
Toekomstvisie Waal (inclusief havens Lobith en Haaften, pilot langsdammen)					-	€€€€€	2019-2021								
Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum					-	€€€€€	2020								
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – realisatie															
Programma Vervanging en Renovatie – hoofdvaarwegen (onder andere vaargeulen, oevers en bodems, bediening op afstand) *					-	€€€€€*	doorlopend								
Vaarweg Meppel-Ramspol (Keersluis Zwartsluis)					-	€€€€	2016								
Maasroute, modernisering fase 2					-	€€€€€	2018								
Programma Vervanging en Renovatie hoofdwatersysteem (onder andere Stuwensemble)					-	€€€€€*	doorlopend								
Ruimte voor de Rivier (onder andere IJsseldelta, zomerbedverlaging en Reevediep)*					-	€€€€€*	na 2020								
Grensmaas					-	€€€€€	2017-2024								
Zandmaas					-	€€€€€	2017-2020								
Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG) (onder andere Afferdensche en Deestsche Waarden, en Rijnwaardense Uiterwaarden)*					-	€€€€€*	2018								
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM en Natura 2000)*					-	€€€€€*	2027								
Verkeers- en watermanagement (SLA)															
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (bediening, verkeersordening en -begeleiding)					€	-	doorlopend								
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen (inclusief schadevaringen)					€	-	doorlopend								
Operationeel watermanagement (bediening en regulering hoeveelheid water)					€	-	doorlopend								
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater, watertekort of verontreiniging					€	-	doorlopend								
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)					€	-	doorlopend								
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen					€	-	doorlopend								
Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/ MIRT)															
Opstellen/evalueren van beheerplannen (onder andere SGBP, ORBP, Natura 2000)					-	€	2021								
Opstellen/evalueren gebiedsdossier drinkwater (Brakel)					-	€	2021								
Gebiedsverkenning veiligheidsopgave / uitvoeringstoets maatregelen voorkeurstrategie rivieren					-	€	n.t.b.								
Internationaal overleg / bilateraal overleg / agenderen zoetwaterproblematiek (onder andere Maas en Niederrhein)					€	-	doorlopend								
Eerste stap uitwerken voorzieningenniveau hoofdwatersysteem *					-	€	2021								
Slim watermanagement: optimaliseren beheer hoofdwatersysteem Midden-Nederland (stuw Hagestein, stuw Driel)					-	€	2021								
Onderzoek geschikte trajecten langsdammen Waal en IJssel					-	€	2021								
Voorverkenning splitsingspuntengebied					-	€	n.t.b.								
Systeemanalyse Maas (nadere uitwerking voorkeurstrategie rivieren)					-	€	n.t.b.								
Case stuwen Maas (voorbereiden vervangingsopgave)					-	€	n.t.b.								
Uitbreiden ophaalregeling zwerfvuil (KRM)					€	-	doorlopend								
Proef visvriendelijke turbines waterkrachtcentrale Linne en Hagestein					-	€	n.t.b.								

Klassen gemiddelde beheerkosten (per jaar) en/of investeringskosten
€ 0-2 miljoen euro | €€ 2-5 miljoen euro | €€€ 5-10 miljoen euro | €€€€ 10-100 miljoen euro | €€€€€ > 100 miljoen euro

* betreft landelijk programma, de kosten omvatten alle rijksprojecten

5.2 Kanalen

Kanalen zijn kunstmatige watersystemen. Alhoewel kanalen in het verleden primair zijn aangelegd om goederen te vervoeren, spelen zij tegenwoordig een belangrijke rol in de waterhuishouding. Door hun functionele inrichting is de ecologische potentie van kanalen veelal beperkt. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Op orde hebben en houden van de vaarwegen, de oevers, de waterkeringen langs en de kunstwerken voor vlot en veilig verkeer over water, voldoende water, de waterkwaliteit en de waterveiligheid.
- Opwaarderen van de vaarwegen waarvan de capaciteit onvoldoende is en waarover in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte positief is besloten, zodat grotere schepen er gebruik van kunnen maken.
- Uitvoeren van peilbesluiten, waterakkoorden en andere regionale afspraken over wateraanvoer en -afvoer.
- Investeren in schoon en gezond water, onder andere door het bevorderen van vismigratie.

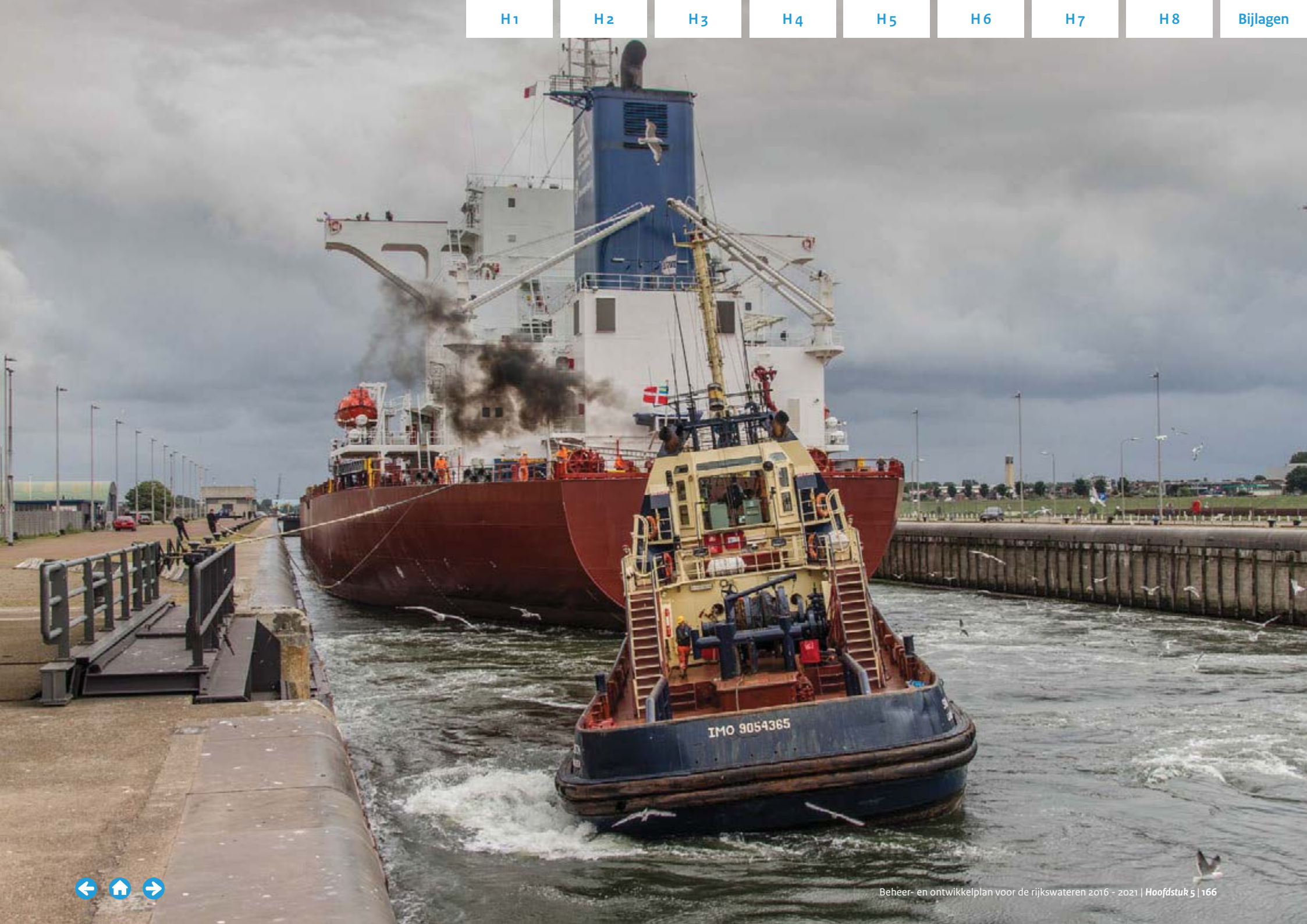
IMO 9054365

5.2.1 Kenmerken

Kanalen zijn kunstmatige wateren met een gereguleerd peilbeheer. Ze verbinden van nature gescheiden wateren of bieden toegang tot havens met laad- en losplaatsen, vaak in stedelijke en industriële omgeving. Sommige kanalen, sluiscomplexen, bruggen, gemalen en havens hebben een belangrijke cultuurhistorische waarde.

Alhoewel kanalen in het verleden primair zijn aangelegd voor het vervoer van goederen, spelen zij tegenwoordig een belangrijker rol in de waterhuishouding. Het Amsterdam-Rijnkanaal en de Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen zijn van groot belang voor de drinkwatervoorziening, de levering van koel- en proceswater voor de industrie en energiecentrales en voor de aanvoer van water naar de land- en tuinbouw op de hoge zandgronden.

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat beheert de vaarweg en oevers en bedient de sluizen en bruggen zodat het verkeer over water vlot en veilig kan doorstromen. Daarnaast zijn het reguleren van het waterpeil en het bewaken van de waterkwaliteit belangrijke taken. Bij sommige kanalen is er sprake van gedeeld beheer en berust een deel van de taken bij een waterschap of een havenbedrijf. Tabel 13 geeft een overzicht van de taken van Rijkswaterstaat bij het beheer en onderhoud van de rijkskanalen.

Een deel van de rijkskanalen ligt hoger dan de omgeving en is omgeven door keringen. Bij sommige kanalen is de oever tevens de waterkering. Ook kan een kunstwerk bijvoorbeeld een sluis onderdeel van de waterkering zijn. De locatie en afmetingen van de keringen, zoals beschreven in de Legger rijkswaterstaatswerken, zijn het uitgangspunt voor beheer en onderhoud.

Beheeraspecten	Noordzeekanaal	Amsterdam-Rijkkanaal, Lekkanaal	Merwedekanaal, Stadsbuitengracht en Vaartsche Rijn	Maaskanalen	Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen	Twentekanalen	Meppelerdiep	Maas-Waalkanaal	Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl	Hartel-, Caland- en Beerkanaal	Kanaal Zuid Beveland	Rijn-Schelde verbinding	Kanaal Gent-Terneuzen
Waterstaatkundig beheer	x	x	x	x	x	x	x	x	x		x	x	x
Waterkeringbeheer		x		x	x	x		x			x	x	x
Peilbeheer	x	x	x	x	x	x	x	x			x	x	x
Waterkwaliteitsbeheer	x	x		x	x	x		x		x	x	x	x
Nautisch beheer		x	x	x	x	x	x	x	x			x	x
Natuur	x	x		x	x	x						x	

Tabel 13: Beheertaken van Rijkswaterstaat per kanaal

Waar Rijkswaterstaat waterkwantiteitsbeheerder is, gebeurt dat in de meeste gevallen volgens de vastgestelde waterakkoorden en peilbesluiten. Als waterkwaliteitsbeheerder is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor schoon en gezond water in het eigen beheergebied. Dat gebeurt door het reguleren van de onttrekkingen en lozingen van koel- en proceswater met vergunningverlening en handhaving. Waar nodig verbetert Rijkswaterstaat de ecologische kwaliteit door vishevels, natuurvriendelijke oevers en faunapassages aan te leggen.

Steeds vaker vinden in havengebieden herstructureringen en transformaties plaats van werken naar wonen. Herstructurering van oude industriegebieden levert nieuwe kansen en stelt andere eisen aan de inrichting en het beheer van een gebied. Waar mogelijk past Rijkswaterstaat het beheer en onderhoud aan het veranderde ruimtegebruik aan en benut kansen voor ontwikkelingen samen met andere overheden en partners uit de private sector.

5.2.2 Waterveiligheid

Langs het Noordzeekanaal is in de afgelopen planperiode in het kader van het Bestuursakkoord Water een aantal waterkeringen overgedragen aan de waterschappen. Na deze overdracht beheert Rijkswaterstaat nog 461 kilometer regionale waterkering langs de rijkskanalen en ongeveer 66 kilometer primaire keringen. De primaire keringen Sluis Engelen, westelijke Drongelense Kanaaldijk

Kaart 15
Kanalen

en een deel van het sluizencomplex IJmuiden zijn afgekeurd bij de laatste toetsronde. Voor IJmuiden is een verbeterprogramma opgesteld dat na 2021 onder het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma wordt uitgevoerd. Voor knelpunten met de stabiliteit van de damwanden zijn al wel herstelmatregelen uitgevoerd.

Voor de eveneens afgekeurde westelijke kanaaldijk van het Amsterdam-Rijnkanaal is een verkenning gestart naar alternatieve oplossingen voor dijkversterking. Dat is nodig omdat verbetermaatregelen voor deze kering erg duur en weinig effectief zijn. De functie en status van deze C-kering wordt in het kader van het Deltaprogramma heroverwogen (MIRT- projectoverstijgende verkenning Centraal Holland). C-keringen keren geen buitenwater, maar sluiten een dijkring of scheiden dijkringen met verschillende normklassen.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het op orde houden van de regionale waterkeringen in zijn beheergebied. Als de normen voor de regionale waterkeringen zijn vastgesteld, start Rijkswaterstaat met het toetsen van deze keringen. In 2017 en 2018 stelt Rijkswaterstaat, afhankelijk van de toetsresultaten, een verbeterprogramma op. Voor de uitvoering van deze plannen is na 2020 budget gereserveerd in de begroting. De prioritering binnen de begroting beoogt immers eerst de grootste risico's aan te pakken en die zijn bij primaire waterkeringen over het algemeen groter. Vooruitlopend op de resultaten onderhoudt Rijkswaterstaat de regionale keringen zo dat de huidige toestand gehandhaafd blijft. Rijkswaterstaat is als wettelijke waterbeheerder verantwoordelijk voor de financiering van het onderhoud aan de rijkswaterkeringen. Als het efficiënter is, probeert Rijkswaterstaat daadwerkelijke uitvoering van het onderhoud bij derden onder te brengen.

Aan de noordoever van het Eemskanaal vervangt Rijkswaterstaat, in samenwerking met het waterschap Noorderzijlvest de damwanden. Hierbij houdt Rijkswaterstaat rekening met de resultaten van de studie naar aardbevingsbestendigheid van infrastructurele werken. Het waterschap staat voor de opgave om de keringen langs het Eemskanaal aardbevingsbestendig te maken.

Als uitvloeisel van het Bestuursakkoord Water gaat Rijkswaterstaat de westelijke Drongelense Kanaaldijk, het Markkanaal, de Noordervaart en de Sluis Engelen overdragen aan de waterschappen Brabantse Delta, Peel en Maasvallei en de gemeente 's-Hertogenbosch. Vanwege deze overdracht hebben verbetermaatregelen aan deze vaarwegen en keringen prioriteit.

5.2.3 Voldoende water

Kanalen worden steeds belangrijker voor de aan- en afvoer van water. Door veranderende neerslagpatronen en een grotere vraag naar zoetwater zijn in de toekomst dan ook aanpassingen in het beheer van kanalen nodig. In het kader van het Deltaprogramma zijn voorkeursstrategieën voor zoetwater opgesteld. Voor de hoge zandgronden worden de verbindingen tussen het hoofdwatersysteem en het regionale systeem op termijn aangepast om een nieuwe balans te realiseren tussen aanvoer, afvoer en het gebruik van grond- en oppervlaktewater. Deze maatregelen bieden geen garantie op voldoende zoetwater. Ze verkleinen wel de kans op watertekorten in droge perioden. Daarom moeten ook de gebruikers maatregelen nemen om in te toekomst minder kwetsbaar te zijn voor een eventuele tekortschietende wateraanvoer.

De Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen zijn belangrijk voor de watervoorziening van de hoge zandgronden in Zuid-Nederland. Het is van groot belang dat vanuit de Maas water beschikbaar blijft voor deze kanalen. Bij de overdracht van de Noordervaart aan het Waterschap Peel en Maasvallei is daarom afgesproken extra aanvoer te realiseren door het bestaande beheer

Jannita Robberse
Hoofdingenieur-directeur Zuid-Nederland

'Het Bprw biedt een overzicht van ons veelzijdige werkveld. Als beheerder zie ik deze planperiode een uitdaging in de integrale beoordeling van ontwikkelingen en het vormgeven aan een nieuwe aanpak van beheer en onderhoud. Ik heb de afgelopen jaren ervaren dat Rijkswaterstaat een verbindende rol kan spelen. Wij willen die verbinding blijven zoeken om onze uitdagingen en de wensen van de omgeving aan elkaar te koppelen.'

te optimaliseren en de aanvoercapaciteit te vergroten. Op termijn zoekt Rijkswaterstaat naar mogelijkheden voor verdere vergroting van de aanvoer via de Noordervaart. Het Twentekanaal is voor Oost-Nederland belangrijk voor de aanvoer van water in droge perioden. Het gemaal Eefde heeft vooralsnog voldoende capaciteit voor het voorzieningengebied van de Twentekanalen.

Delen van West-Nederland hebben last van verzilting door zoute kwel in laaggelegen gebieden en doordat zeewater via riviermondingen en zeesluizen binnendringt. Rijkswaterstaat gebruikt zoet rivierwater om dat zout weg te spoelen en de zouttongen terug te dringen. In droge tijden neemt de verzilting toe omdat er minder water beschikbaar is voor doorspoeling. Rijkswaterstaat en de waterschappen leveren West-Nederland in droge situaties zoetwater via het Amsterdam-Rijnkanaal, de gekanaliseerde Hollandsche IJssel en het regionale systeem: de zogeheten Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (KWA).
Het Kanaal van Gent naar Terneuzen is belangrijk voor de afwatering van Vlaanderen. Afspraken met Vlaanderen over het waterpeil en de bestrijding van verzilting zijn vastgelegd in een verdrag.

Maatregelen in de planperiode
Rijkswaterstaat renoveert in de planperiode de gemalen in de Twentekanalen. Rijkswaterstaat en de waterschappen werken samen aan een programma om knelpunten bij waterschaarste en wateroverlast aan te pakken (Slim Watermanagement , zie Paragraaf 3.2 Voldoende water). Onderdeel hiervan is de pilot Dynamisch waterbeheer Brabant.

Voor het vergroten van de aanvoer van zoetwater naar West-Nederland in droge perioden is in het Deltaprogramma gekozen voor het uitbreiden van de capaciteit van de Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (KWA). Hiervoor is extra aanvoer van zoetwater vanuit het Amsterdam-Rijnkanaal nodig. Rijkswaterstaat verbetert deze wateraanvoer naar de KWA door de aanleg van een extra omloopriool bij de Prinses Irenesluizen in Wijk bij Duurstede.

Voor de nieuwe kolk bij de sluis van Terneuzen moet Rijkswaterstaat mogelijk maatregelen treffen om zoutindringing te beperken. Dat geldt ook voor de nieuwe kolk bij de zeesluis IJmuiden. In overleg met het waterschap Noorderzijlvest onderzoekt Rijkswaterstaat hoe de verziltingsproblematiek bij de bestaande zeesluis in Delfzijl het best kan worden aangepakt.

5.2.4 Schoon en gezond

De chemische waterkwaliteit van de kanalen voldoet over het algemeen niet aan de normen van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009. In de zoute kanalen (Noordzeekanaal en het Kanaal van Gent naar Terneuzen) gaat het meestal om PAKs, tributyltin en koper uit opwervelend slib of lozingen van afvalwater. Omdat het water in de meeste gevallen weinig doorstroomt, kunnen lozingen van afvalwater grote invloed hebben op de waterkwaliteit.

Ook de watertemperatuur kan door koelwaterlozingen oplopen. Dat blijft in warme zomers een aandachtspunt. Om die reden stelt Rijkswaterstaat scherpe eisen aan het lozen van afvalwater op kanalen.

Door de functionele inrichting is de ecologische potentie van kanalen veelal beperkt. De ecologische doelen (KRW) (zie bijlage 5) zijn hierop aangepast. Over het algemeen voldoen de kanalen aan de ecologische doelstellingen. Langs één zijde van het Máximakanaal en langs de Zuid-Willemsvaart tussen Veghel en Den Dungen zijn over bijna de gehele lengte natuurvriendelijke oevers aangelegd. Bij de Twentekanalen worden natuurvriendelijke oevers aangelegd ter hoogte van de kruising met het Natuurnetwerk Nederland. Daarnaast zijn langs de oevers van de Twentekanalen zogeheten fauna-uittreedplaatsen aangelegd.

Door de zoet-zoutgradiënten heeft het Noordzeekanaal een grote ecologische waarde. Er zijn drie gebieden te onderscheiden, elk met een eigen zoutgehalte en een eigen ecosysteem. De ecologische beoordeling is daar in de vorige planperiode op aangepast. Het Noordzeekanaal is een belangrijke route voor de vismigratie tussen het hoofdwatersysteem en de regionale wateren. In samenwerking met de waterschappen zijn vispassages aangelegd bij boezemgemalen in het Amsterdam-Rijnkanaal en het Noordzeekanaal.

Maatregelen in de planperiode
Ook in deze planperiode is voor de kanalen het verbeteren van de vispasseerbaarheid de belangrijkste opgave op het gebied van ecologie. Binnen de randvoorwaarden voor veiligheid en scheepvaart richt Rijkswaterstaat de kanalen natuurlijker in om de kwaliteit van de leefomgeving en de ecologie te verbeteren. Ook onderzoekt Rijkswaterstaat de herkomst van verontreinigende stoffen in het oppervlaktewater. Op basis van dat onderzoek maakt Rijkswaterstaat samen met de waterschappen plannen om de emissies van verontreinigende stoffen, zoals medicijnresten en hormonen uit de afvalwaterketen terug te dringen.

5.2.5 Vlot en veilig verkeer over water

Rijkswaterstaat heeft een aantal belangrijke aanlegprojecten afgerond. Zo is de Zuid-Willemsvaart verruimd en gedeeltelijk omgelegd. Bij 's-Hertogenbosch is tussen Den Dungen en de Maas het Máximakanaal aangelegd. De Zuid-Willemsvaart is tussen Den Dungen en Veghel verbreed en verdiept. De oude hoofdvaarweg door 's-Hertogenbosch draagt Rijkswaterstaat over aan de gemeente.

Over de overdracht van het Merwedekanaal in Utrecht is nog geen besluit genomen. Sinds 1 januari 2014 beheert Rijkswaterstaat de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl. De zijtakken, het Van Harinxmakanaal en het Winschoterdiep, blijven in beheer bij de provincie.

In de afgelopen planperiode was voor de kanalen het wegwerken van achterstallig onderhoud de grootste opgave. De staat van onderhoud van kanalen en sluiscomplexen is nu grotendeels op het gewenste niveau. Zo zijn langs het Amsterdam-Rijnkanaal de damwanden vervangen en is het kanaal op diepte gebracht. Ook is Rijkswaterstaat begonnen met het vervangen van de bedieningssystemen van zowel de sluizen in IJmuiden en Schellingwoude als het spui-gemaalcomplex van IJmuiden.

Er komen steeds grotere schepen met meer en hoger gestapelde vracht. Dat stelt hogere eisen aan de afmetingen van kanalen en de vrije doorvaarthoogte van de bruggen. Een deel van de kanalen voldoet nog niet aan de streefbeelden zoals opgenomen in het Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR). Rijkswaterstaat heeft de in eigen beheer zijnde bruggen over het Amsterdam-Rijnkanaal gerenoveerd en op hoogte gebracht. Ze voldoen nu aan de internationale afspraken over de vrije doorvaarthoogte. Met de bouw van de tweede sluiskolk bij Eefde wil Rijkswaterstaat de structurele wachttijd voor het schutten terugdringen tot minder dan dertig minuten. Het grootste type schip dat na de verruiming op de Twentekanalen kan varen is een zogenoemd 'Klasse Va schip'(zie Paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water).

Om de nautische functies van de rijksvaarwegen te waarborgen, kan Rijkswaterstaat op grond van het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) in de legger vrijwaringszones opnemen aan weerzijden van de vaarweg. In die zones moeten decentrale overheden bij hun ruimtelijke plannen rekening houden met

Meekoppelen in de praktijk: Kanaalpark Rosmalen

Decennialang voeren vrachtschepen dwars door de binnenstad van 's-Hertogenbosch. Dat stuitte op steeds grotere bezwaren. De bruggen stonden vaak en lang open en de smalle en ondiepe Zuid-Willemsvaart kon niet meer mee met de schaalvergroting in de binnenvaart. Verruiming van de Zuid-Willemsvaart zou grote stedenbouwkundige gevolgen hebben en zou ook de problemen voor het wegverkeer niet oplossen. Daarom is tussen de Maas bij Empel en Den Dungen – de aansluiting op de 'oude' Zuid-Willemsvaart – een nieuw kanaal gegraven: het Máximakanaal.

De aanleg van het Máximakanaal bood de kans om samen met het waterschap Aa en Maas, de provincie Noord-Brabant en de gemeente 's-Hertogenbosch het gebied tussen de Maas, Rosmalen, 's-Hertogenbosch en Den Dungen opnieuw in te richten. Daarbij is gezocht naar synergie tussen water, flora, fauna, recreatie en de landschappelijke inpassing van het kanaal en is gebruik gemaakt van het natuurgebied de Koornwaard, landgoed De Warnberg en de bestaande ecologische verbindingszone tussen de Maas en de Aa. Nu ligt er een voor het publiek vrij toegankelijk park met fietspaden, wandelroutes en natuurvriendelijke oevers.

onder andere zichtlijnen voor navigatie, doorvaart en onderhoudspaden. Het vervoer van gevaarlijke stoffen brengt veiligheidsrisico's met zich mee voor de omgeving. Langs sommige rijksvaarwegen gelden op grond van het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen beperkende regels voor ruimtelijke plannen. Daardoor voldoen deze rijksvaarwegen aan de normen voor externe veiligheid. Bij sluiscomplexen en de grote overnachtingshavens zijn zogenoemde blauwe kegel wacht- en ligplaatsen aanwezig voor schepen die gevaarlijke stoffen vervoeren.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat zet het regulier beheer en onderhoud voort. De nadruk ligt in de planperiode op het afronden van het project Groot Onderhoud Vaarwegen. In het Amsterdam-Rijnkanaal en het Lekkanaal gebeurt dat in combinatie met de aanleg en renovatie van ligplaatsen.

De bereikbaarheid van de Amsterdamse havens verbetert door de aanleg van de grotere zeesluis bij IJmuiden. De aanleg van een derde kolk bij de Beatrixsluis in Nieuwegein en diverse maatregelen om kanalen te verruimen dragen bij aan een betere bereikbaarheid. Ook voor het Kanaal van Gent naar Terneuzen ontwikkelen Nederland en Vlaanderen samen plannen voor een grotere sluis in voorbereiding. Naar verwachting kan in 2021 het eerste schip de nieuwe zeesluis passeren.

Voor de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl is de opwaardering tot zogenoemde klasse Va schepen (zie Paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water) vastgelegd in het convenant voor de overdracht Fase 1 van de opwaardering wordt naar verwachting in 2016 (Friesland) en 2017 (Groningen) afgerond. De gehele opwaardering is naar verwachting in 2025 gereed. Met de overdracht is Rijkswaterstaat verantwoordelijk voor het waterstaatkundig en nautisch beheer van de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, maar tot en met 2018 voeren de provincies in opdracht van Rijkswaterstaat het vast onderhoud aan de oevers uit, bedienen zij de bruggen en sluizen en bemensen zij samen met Rijkswaterstaat de schepen voor handhaving van de Scheepvaartverkeerswet. Rijkswaterstaat voert de overige werkzaamheden uit zoals het baggeren en onderhoud van bruggen en sluizen.

De tweede fase van het project groot onderhoud Twentekanalen en het opwaarderen naar 'schepen klasse Va' is in voorbereiding en is volgens plan in 2020 gereed. Rijkswaterstaat is gestart met de planvoorbereiding van een tweede sluiskolk bij Eefde.

In het Wilhelminakanaal bij Tilburg worden diverse verbeteringen aan Sluis III gerealiseerd, waaronder een innovatieve vezelversterkte composieten sluisdeur. Daarnaast wordt het Julianakanaal verbreed en start een verkenning naar kansen en belemmeringen voor het goederenvervoer op de corridor Rotterdam – Noord-Brabant – Noord-Limburg – Duitsland. Rijkswaterstaat vernieuwt de bediening op afstand voor de Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen en gaat ook de sluizen in het Máximakanaal op afstand bedienen.

5.2.6 Gebruiksfuncties

Voor de drinkwatervoorziening onttrekken drinkwaterbedrijven water uit het Amsterdam-Rijnkanaal bij Nieuwegein en Nieuwersluis. Om de waterkwaliteit te waarborgen zijn gebiedsdossiers en is een uitvoeringsprogramma opgesteld (zie Paragraaf 4.4.2 Drinkwater).

Een aantal kanalen biedt mogelijkheden voor waterkracht. Bijvoorbeeld bij het Amsterdam-Rijnkanaal bij Wijk bij Duurstede, de Midden-Limburgse en de Noord-Brabantse kanalen. Daarnaast hebben provincies terreinen langs kanalen aangewezen als mogelijke locatie voor windturbines Aandachtspunt daarbij is het veilig combineren van windturbines met de waterkeringen en de scheepvaart.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat neemt het voortouw bij de uitvoering van de maatregelen in de gebiedsdossiers voor de innamepunten voor drinkwater. Voor het verbeteren van de verkeersveiligheid en het beter benutten van de vaarweg ontwikkelen Rijkswaterstaat en de brancheorganisaties maatregelen om recreatievaart en beroepsvaart op de drukke kanalen waar nodig en mogelijk te scheiden. Daarnaast wordt het gebruik van alternatieve routes voor de recreatievaart gestimuleerd (zie Paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water).

Rijkswaterstaat streeft in samenspraak met de omgeving, naar een goede inpassing van kanalen in het omringende landschap. Daarvoor stelt Rijkswaterstaat per kanaal een handreiking 'Kijk op de ruimtelijke kwaliteit van kanalen' op. Voor het Noordzeekanaal, het Julianakanaal en de Twentekanalen zijn die al beschikbaar. Om de kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren wordt een landschapsplan voor het Amsterdam-Rijnkanaal opgesteld

5.2.7 Maatregelentabel Kanalen

	Kerntaak / beleid				Kosten		Uitvoering	Waterlichaam								
Activiteiten	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (M€)	Totale realisatiekosten (M€)	Uitvoering / oplevering	Noordzeekanaal	Amsterdam-Rijnkanaal / Lekkanaal/Merwedekanaal	Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl	Maas-Waalkanaal	Julianakanaal	Midden-Limburgse- en Noord-Brabantse kanalen	Twentekanalen	Meppelerdiep	Kanaal van Gent naar Terneuzen
Beheer en onderhoud (SLA)																
Waterbodems, vaargeulen (met name baggerwerkzaamheden en opruimen obstakels)					€€	-	doorlopend									
Kunstwerken hoofdvaarwegennet (onder andere sluizen en bruggen)					€€€€	-	doorlopend									
Damwanden en harde oevers					€€€€	-	doorlopend									
Verkeersvoorzieningen (onder andere radarsystemen, markering en bebording)					€€	-	doorlopend									
Kunstwerken hoofdwatersysteem (onder andere spuisluizen en gemalen)					€€€	-	doorlopend									
Ecologische voorzieningen (onder andere natuurvriendelijke oevers, fauna-uittreedplaatsen en vispassages)					€	-	doorlopend									
Primaire waterkeringen en overige keringen					€€€€	-	doorlopend									
Aanleg / Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – verkenning en planuitwerking																
Lichteren Buitenhaven IJmuiden					-	€€€€	2018									
Capaciteitsuitbreiding Sluis Eefde					-	€€€€	2018-2020									
Twentekanalen, verruiming (fase 2)					-	€€€€	2018-2020									
Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, fase 2					-	€€€€€	2023									
Grote zeesluis in Kanaal van Gent naar Terneuzen					-	€€€€€	2021									
Bypass/omloopriool Prinses Irenesluis (KWA en verziltingsbestrijding)					-	€€€	2021									
Wateraanvoer Noordervaart (capaciteitsuitbreiding van 4,3 m^3/sec naar 5,4 m^3 /sec)					-	€€€	2017									
Hoogwaterbeschermingsprogramma (o.a. Drongelens Kanaal, Amsterdam-Rijnkanaal, Schutsluis Engelen, Sluis Bosscherveld) *					-	€€€€€*	n.t.b.									
Aanleg / Groot Variabel Onderhoud (MIRT/DP) – realisatie																
Programma Vervanging en Renovatie – hoofdvaarwegennet (o.a. bruggen Amsterdam-Rijnkanaal, damwanden, bodems, bediening op afstand) *					-	€€€€€*	doorlopend									
Zeetoegang IJmond					-	€€€€€	2019									
Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, fase 1					-	€€€€€	2017									
Lekkanaal, verbreding kanaalzijde/uitbreiding ligplaatsen					-	€€€€	2020									
3e kolk Beatrixsluis in Lekkanaal					-	€€€€€	2020									
Maasroute, modernisering fase 2 (verbreding Julianakanaal)					-	€€€€€	2018									
Wilhelminakanaal Tilburg					-	€€€€	2016									
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM) *					-	€€€€€*	2027									
Verkeers- en watermanagement (SLA)																
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (bediening, verkeersordening en -begeleiding)					€€	-	doorlopend									
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen (inclusief schadevaringen)					€	-	doorlopend									
Operationeel watermanagement (bediening en regulering hoeveelheid water)					€€	-	doorlopend									
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater, watertekort of verontreiniging					€	-	doorlopend									
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)					€	-	doorlopend									
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen					€	-	doorlopend									
Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/MIRT)																
Opstellen/evalueren van beheerplannen (onder andere SGBP en ORBP)					-	€	2021									
Opstellen/evalueren van gebiedsdossier drinkwater (Nieuwegein en Nieuwersluis)					-	€	2021									
Overdracht Noordervaart, Markkanaal, Zuiderkanaal, Oude Maasje, Sluis Engelen, Drongelense Kanaaldijk					-	€	n.t.b.									
MIRT-onderzoek Corridor Zuid (goederenvervoer Rotterdam – Noord-Brabant – Limburg – Duitsland)					-	€	n.t.b.									
Eerste stap uitwerken voorzieningenniveau hoofdwatersysteem *					-	€	2021									
Slim watermanagement Noordzeekanaal / Amsterdam-Rijnkanaal					-	€	2021									
Slim watermanagement Hoge zandgronden Brabant/Maas en pilot dynamisch waterbeheer Brabant					-	€	2021									
Onderzoek wateraanvoer van de Waal naar de Maas bij laagwater					-	€	2021									
Onderzoek waterdoorvoer sluis 15/16 Zuid-Willemsvaart					-	€	2021									
Onderzoek zoet-zoutscheiding Delfzijl					-	p.m.	2021									

Klassen gemiddelde beheerkosten (per jaar) en/of investeringskosten
€ 0-2 miljoen euro | €€ 2-5 miljoen euro | €€€ 5-10 miljoen euro | €€€€ 10-100 miljoen euro | €€€€€ > 100 miljoen euro

* betreft landelijk programma, de kosten omvatten alle rijksprojecten

5.3 Waddenzee

De Waddenzee is het grootste intergetijdengebied ter wereld en het grootste aaneengesloten natuurgebied in West-Europa. Tegelijkertijd is het ook van grote waarde voor het toerisme en hebben de Eemshaven en Delfzijl zich ontwikkeld tot industriële complexen. Voor een optimaal beheer van de Waddenzee werkt Rijkswaterstaat samen met andere partijen. De ambitie is om stapsgewijs te gaan werken als één beheerder vanuit één integraal beheer- en inrichtingsplan. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Garanderen van de afgesproken waterveiligheid met kustlijnzorg, onderzoek en monitoring.
- Investeren in waterkwaliteit: uitvoering van KRW-maatregelen en het Natura 2000-beheerplan.
- Borgen van de bereikbaarheid van de eilanden voor veerboten.
- Verruimen van de vaargeul van de Eemshaven naar de Noordzee.

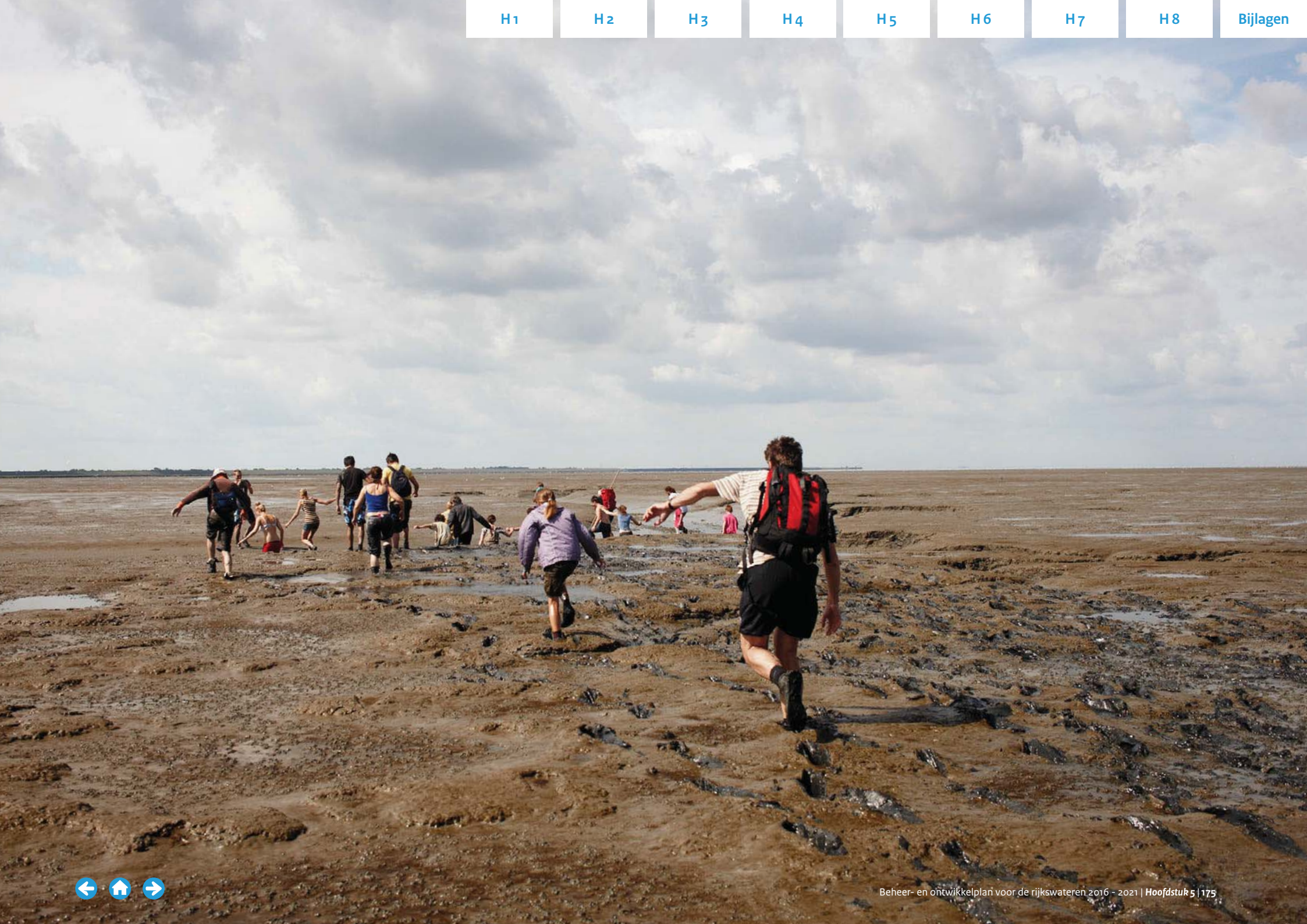

5.3.1 Kenmerken

De Waddenzee is het grootste intergetijdengebied ter wereld en het grootste aaneengesloten natuurgebied van West-Europa. Het gebied is een onmisbare tussenstop voor miljoenen trekvogels en speelt een belangrijke rol als kinderkamer voor veel vissoorten uit de Noordzee. Als rust- en foerageerplaats is het van groot belang voor zeehonden. De Eems-Dollard is één van de weinige estuaria in Noordwest-Europa die nog intact zijn. De status van UNESCO Werelderfgoed bekrachtigt de unieke waarden van de Waddenzee. Zeven eilanden, waarvan vijf bewoond, begrenzen het Nederlandse deel van de Waddenzee aan de noordkant. Via de zeegaten daartussen staat de Waddenzee in verbinding met de Noordzee.

De exacte ligging van de grens met Duitsland is omstreden. Nederland en Duitsland hebben overeenstemming over het verdragsgebied tot de driemijlszone. Dit gebied is vastgelegd in het Eems-Dollardverdrag uit 1960. Als gevolg van de uitbreiding van de Territoriale wateren van 3 naar 12 zeemijl uit de kust in 1985 ontstond een tweede gebied zonder grens. In 2014 is het zogenoemde Westereemsverdrag ondertekend. Dit verdrag regelt voor een aantal activiteiten de bevoegdheidsverdeling rond de voormalige begrenzing van het Continentaal Plat. Het verdrag wordt naar verwachting in 2016 geratificeerd.

De hoofddoelstelling voor de Waddenzee is de duurzame bescherming en ontwikkeling van de Waddenzee als natuurgebied en het behoud van het unieke open landschap. Een goede verdediging tegen de zee waarborgt de veiligheid in het Waddengebied. Goed onderhouden vaarwegen waarborgen de bereikbaarheid van de havens en de eilanden. Deze doelstellingen staan in de Structuurvisie Waddenzee (PKB Waddenzee) uit 2007, die in 2015 is geëvalueerd. Zo nodig wordt de structuurvisie in 2017 herzien. De Eemshaven en Delfzijl hebben zich ontwikkeld tot grote industriële complexen rond chemie en elektriciteit. Ook zijn er uitgebreide overslagfaciliteiten. Het rijksbeleid is erop gericht om energie-gerelateerde bedrijvigheid mogelijk te maken.
De veerboten naar de Waddeneilanden vervoeren jaarlijks bijna 2,5 miljoen passagiers. Dat schetst het belang van de eilanden voor het toerisme.

Rol en taak Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat richt het beheer op de duurzame bescherming van zo natuurlijk mogelijke hydromorfologische processen, de kwaliteit van water en bodem, en het ecologisch functioneren. Rijkswaterstaat is uitvoerder van het programma Kustlijnzorg en is beheerder van zandige keringen op Ameland, Terschelling en Vlieland. Op Vlieland is Rijkswaterstaat ook beheerder van de harde waterkering langs de Waddenzee.

Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor de bereikbaarheid van de eilanden en de zeehavens, de veiligheid van de scheepvaart en draagt zorg voor het onderhoud van de voorzieningen voor de veerverbindingen. Voor de verleende veerdienstconcessies onderhoudt Rijkswaterstaat de walinfrastructuur en de geulen op veerroutes. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het nautisch beheer in en rond de Waddenzee. Bij Den Helder is dat belegd bij de havenmeester, die nauw samenwerkt met de Koninklijke Marine. Groningen Seaports beheert de havens van Delfzijl en Eemshaven. Voor de Eemsmonding is er een samenwerkingsverband met Duitsland.

Bij het beheer van de Waddenzee werkt Rijkswaterstaat samen met Duitsland en Denemarken. Het beheer van de Eems-Dollard stemt Rijkswaterstaat af met Duitsland. Rijkswaterstaat coördineert de voorbereiding en uitvoering van de internationale afspraken en heeft het voortouw bij het opstellen en uitvoeren van het Natura 2000-beheerplan voor de Waddenzee. Met de vergunningverlening en handhaving van afvalwaterlozingen voor onder meer de grote bedrijven rond de Eemshaven en Delfzijl verbetert Rijkswaterstaat de waterkwaliteit.

Sieben Poel
Hoofdingenieur-directeur Noord-Nederland

'Ik zie het Bprw als anker voor Rijkswaterstaat én onze omgeving. Het beheerplan maakt duidelijk wat de omgeving van ons mag verwachten en waar wij voor staan. Het Bprw vormt daardoor een solide basis voor het beheer van de Wadden als werelderfgoed, voor ons èn onze partners!'

Samenwerken en afstemmen

Op verzoek van de staatssecretaris van Economische Zaken en de minister van Infrastructuur en Milieu hebben het Regiecollege Waddengebied en de Beheerraad in 2014 een plan van aanpak opgesteld voor de samenwerking bij het beheer van de Waddenzee.

Kaart 16
Waddenzee

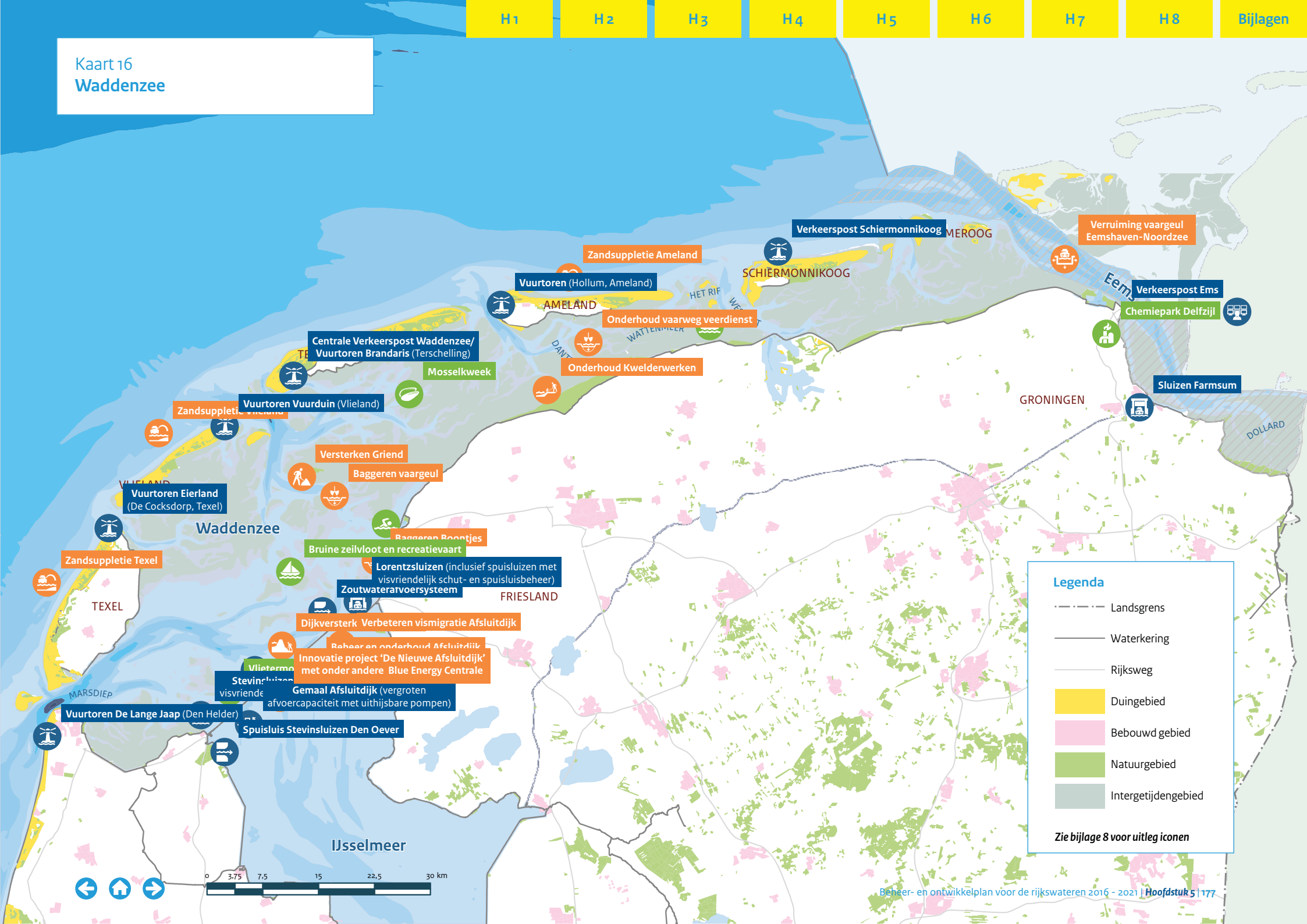

In deze samenwerkingsagenda werken overheden, natuurorganisaties en kennisinstituten aan het verbeteren van het beheer van de Waddenzee. De ambitie is om stapsgewijs te werken als één beheerder vanuit één integraal beheer- en inrichtingsplan. Rijkswaterstaat is voorzitter van het opdrachtgeversoverleg en trekt acties op gebied van incidenten- en calamiteitenbestrijding, toezicht en handhaving, monitoring en onderzoek en fysiek beheer en levert bijdragen aan andere samenwerkingsacties. Rijkswaterstaat wil zijn beheertaken vormgeven als onderdeel van de Samenwerkingsagenda Wadden om daarmee de maatschappelijke meerwaarde van het beheer te vergroten.

5.3.2 Waterveiligheid

Van de 36,56 km primaire waterkeringen in het Waddengebied (duinen en dijken) die Rijkswaterstaat beheert, voldeed in de derde toetsingsronde (2011) 0,92 km niet aan de veiligheidsnorm. Op de Waddeneilanden zijn zandsuppleties uitgevoerd bij Texel, Vlieland en Ameland om de kustlijn op zijn plaats te houden en voor het behoud van het huidige beschermingsniveau van de eilanden (zie Paragraaf 5.4 Noordzee en kust). In het kader van het Bestuursakkoord Water heeft Rijkswaterstaat in de afgelopen planperiode een aantal waterkeringen op Texel overgedragen aan het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. De waterschappen beheren de Waddendijken op het vasteland.

De Beleidslijn kust geeft het rijksbeleid weer voor het kustfundament en biedt duidelijkheid over de rolverdeling bij het beheer van de kust en over de ruimte die er is voor ontwikkelingen in de kustzone. De Beleidslijn kust is herzien en eind 2015 vastgesteld. Rijkswaterstaat onderzoekt samen met andere partijen waar de kustlijn kan worden aangepast, zonder belangen of functies te schaden. Het gaat daarbij onder andere om het Havenstrand bij Vlieland en om Noordwest-Ameland. Op Rottumeroog en Rottumerplaat vindt sinds de jaren negentig geen onderhoud meer plaats aan de kustlijn. De natuur kan hier volledig haar gang gaan. Rijkswaterstaat draagt zorg voor de monitoring van de kustlijn van deze eilanden. In principe geldt dit ook voor de uiteinden van de meeste Waddeneilanden.

In en rond de Waddenzee wordt gas en in de toekomst mogelijk ook zout gewonnen. De bodemdaling die daardoor in de diepe ondergrond ontstaat, kan leiden tot extra erosie van het kustfundament. Deze erosie moet worden gecompenseerd met zandsuppleties op kosten van de initiatiefnemer. Rijkswaterstaat houdt regie op alle kustsuppleties en is verantwoordelijk voor de uitvoering daarvan. Uit de Deltabeslissing Zand en de Voorkeursstrategie Deltaprogramma Waddengebied volgt de opgave om meer kennis te verzamelen en zo het Waddengebied ook in de toekomst veilig te houden.

Maatregelen in de planperiode

In de planperiode suppleert Rijkswaterstaat nabij Texel, Ameland en Vlieland ongeveer eens in de vier jaar extra zand. Ter hoogte van Zuidwest-Ameland wil Rijkswaterstaat een geulwandsuppletie uitvoeren om erosie rondom bestortingen tegen te gaan en de kustlijn op orde te houden. Gezien de hoge natuurwaarden in de nabije omgeving vindt dat plaats in overleg met natuurorganisaties en medebeheerders. De zandige keringen van Texel, Ameland, Terschelling en Vlieland zijn nu in beheer bij Rijkswaterstaat.
In de planperiode wordt samen met Wetterskip Fryslân gekeken naar de inrichting van het toekomstig beheer. In de planperiode verlegt Rijkswaterstaat delen van de zandige keringen van Vlieland en Terschelling richting zee. Rijkswaterstaat maakt met omgevingspartijen afspraken over de verdere concretisering van het (dynamisch) kustbeheer. De dijkversterking op Vlieland is opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma. Het Wetterskip Fryslân en Rijkswaterstaat bereiden de overdracht voor van deze primaire waterkering van Rijkswaterstaat naar het Wetterskip Fryslân.

Rijkswaterstaat levert vanuit zijn kennis over het Waddensysteem en innovatieve dijkconcepten bijdragen aan de noordelijke waterschappen om de dijkversterking langs de Waddenkust te optimaliseren. Vanuit het Deltaprogramma zet Rijkswaterstaat een aanvullend onderzoeks- en monitoringprogramma op. Het gaat hierbij om het gedrag van geulen bij de eilandkoppen, het vermogen van de Waddenzee om mee te groeien met zeespiegelstijging en onderzoek naar de noodzaak tot wijziging van de suppletiestrategie en de daarmee samenhangende effecten op de Noordzeekustzone en de Waddenzee.
De toename van zowel het aantal als de kracht van aardbevingen in Groningen onderstreept het belang van aardbevingsbestendige infrastructuur. In het kader van het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden normen ontwikkeld om preventieve versterkingen aan te brengen in kaden en dijken in de provincie Groningen. Rijkswaterstaat draagt bij aan de kennisontwikkeling op het gebied van aardbevingsbestendige infrastructuur en beziet in de planperiode hoe met deze problematiek moet worden omgegaan.

5.3.3 Schoon en gezond water

In de afgelopen planperiode heeft Rijkswaterstaat verkenningen uitgevoerd naar de slibhuishouding en de mogelijkheden om de achteruitgang van het areaal en kwaliteit van kwelders tegen te gaan. Tevens onderhoudt Rijkswaterstaat de kwelderwerken langs de vastelandskust. Zo wordt ongeveer 2000 hectare vastelandskwelder behouden. Rijkswaterstaat volgt de ontwikkeling van de vegetatie door iedere zes jaar de vegetatie van de vastelands- en

eilandkwelders in kaart te brengen. Ook zijn maatregelen genomen om het areaal en de dichtheid van zeegras- en mosselbanken op experimentele wijze te verbeteren. Samen met de waterschappen heeft Rijkswaterstaat geïnvesteerd in de aanleg van voorzieningen voor vismigratie langs de Friese en Groningse vastelandskust. Met een aantal natuurwaarden in de Waddenzee gaat het goed en is de achteruitgang gestopt. Nog niet op alle onderdelen voldoet de ecologische kwaliteit aan de eisen uit de KRW. In het bijzonder voor zeegras en eilandkwelders ligt er nog een opgave.

In de Eems-Dollard is sprake van grensoverschrijdende problematiek. Met name het hoge slibgehalte belemmert het realiseren van de doelen van de KRW en Natura 2000. Samen met Duitsland stellen het Ministerie van EZ en Rijkswaterstaat in 2015 een integraal managementplan op. Daarin komt te staan wat nodig is voor het ecologisch herstel.

De waterkwaliteit voldoet voor veel stoffen aan de normen. Voor stikstof, enkele PAKs, TBT en PBDE worden de normen echter overschreden. Vooral voor stikstof is de overschrijding in de Eems aanzienlijk. Eén van de thema's op de Samenwerkingsagenda Wadden is het opstellen van een gezamenlijk herstelprogramma waarin de bijdragen van de KRW en Natura 2000 in een breder kader worden gezet. Rijkswaterstaat draagt bij aan het MIRT-onderzoek 'Economie en Ecologie Eems-Dollard in balans' van het Ministerie van IenM en de provincie Groningen dat in 2015 uitspraken doet over mogelijke maatregelen, de financieringsstrategie en de daarvoor benodigde uitvoeringsorganisatie.

Maatregelen in de planperiode

Het KRW-maatregelenpakket is voor de planperiode gericht op nader onderzoek naar de slibhuishouding van de Wadden en Eems-Dollard, kwelderherstel, uitbreiding van het zeegrasareaal en het opruimen van de 'Griesberg Brunnermond' in de Eems-Dollard die in het verleden door lozingen van afvalwater is ontstaan. Rijkswaterstaat levert daarmee een bijdrage aan het gezamenlijke herstelprogramma voor de Waddenzee. In het bestuurlijk overleg MIRT Noord-Nederland is op basis van het MIRT-onderzoek 'Economie en Ecologie Eems-Dollard in balans' eind 2015 een besluit genomen over eventuele specifieke maatregelen in de Eems-Dollard.

5.3.4 Vlot en veilig vervoer over water

Rijkswaterstaat houdt conform de uitgangspunten uit de Structuurvisie Waddenzee de vaargeulen tussen de (veer)havens, de Noordzee en de eilanden op de afgesproken diepte en breedte. Voor de overige vaarroutes bestaan geen te handhaven diepten en breedten. De bevaarbaarheid is daar afhankelijk van de natuurlijke ontwikkelingen in het gebied. In de afgelopen planperiode heeft Rijkswaterstaat de vaarweg Harlingen-Kornwerderzand (de Boontjes) verdiept tot NAP – 3.80 m.

Plaatselijk neemt het baggerbezwaar in de Waddenzee toe door morfologische veranderingen. De sterkste toename vindt momenteel plaats op de vaarweg Holwerd-Ameland. Ook op andere bij het Westgat, kunnen veranderingen optreden waardoor de bereikbaarheid van havens voor grotere schepen in het gedrang kan komen en maatregelen nodig kunnen zijn. De Structuurvisie Waddenzee en het Natura 2000-beheerplan bieden ruimte om bij vaargeulonderhoud vrijkomend zand aan wal te brengen. Zandonttrekking in de Waddenzee kan op lange termijn leiden tot extra erosie van het kustfundament. Daarom evalueert Rijkswaterstaat de huidige werkwijze van vaargeulonderhoud in combinatie met zandwinning.

Rijkswaterstaat volgt in het vaarwegbeheer de natuurlijke ontwikkelingen van de geulen van de hoofdvaarwegen en past de markering hierop aan. De markeringen op de overige vaarwegen worden halfjaarlijks bij grote natuurlijke wijzigingen van het vaarwater aangepast. Dat gebeurt mede op verzoek van de gebruikers van het vaarwater. De vuurtorens op Terschelling en Schiermonnikoog zijn gemoderniseerd en volledig bemenst ten behoeve van de scheepvaartbegeleiding op de Waddenzee.

De Eemshaven en Delfzijl hebben zich ontwikkeld tot grote industriële complexen rond chemie en elektriciteit. Ook zijn er uitgebreide overslagfaciliteiten. Het rijksbeleid is erop gericht om energie-gerelateerde bedrijvigheid mogelijk te maken. Rijk en provincie hebben begin 2014 samen zestig miljoen euro beschikbaar gesteld voor extra investeringen in de chemische industrie om de economie in Noordoost-Groningen te stimuleren. Deze economische ontwikkeling, met name van de havens in de Eems en Dollard, vraagt om een vergroting van de bereikbaarheid van de Eemshaven voor schepen met een diepte tot 14 meter en – in samenwerking met Duitsland – een adequate verkeersbegeleiding. Het tracébesluit voor de vaargeulverruiming Eemshaven-Noordzee is in de zomer van 2015 onherroepelijk geworden.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat verruimt de vaargeul Eemshaven-Noordzee in de periode 2015-2017. Om de risico's bij het varen met grote schepen op de Eems te beperken, wordt in de planperiode scheepvaartverkeersbegeleiding vanaf de gezamenlijke verkeerscentrale in het Duitse Knock geïmplementeerd. Voor de vaarweg Holwerd-Ameland wordt in een open planproces met betrokkenen structurele en duurzame oplossingen in beeld gebracht. De minister van IenM heeft aangegeven in 2016 de Tweede Kamer te informeren over de uitkomsten van dat planproces. Met het oog op de bereikbaarheid van de haven van Lauwersoog, doet Rijkswaterstaat onderzoek naar de

morfologische ontwikkelingen in het Westgat. Tot slot werkt Rijkswaterstaat aan een nieuw kader voor vaargeulonderhoud. Dat kader gaat onder andere over het al dan niet combineren van vaargeulonderhoud en zandonttrekking, bijvoorbeeld als die onttrekking dermate schadelijke effecten heeft dat die moet worden gestopt of gecompenseerd.

5.3.5 Gebruiksfuncties

De maatregelen die Rijkswaterstaat neemt voor waterveiligheid, vlot en veilig verkeer over water, en schoon en gezond water, komen direct of indirect ook ten goede aan veel gebruiksfuncties. Met het bedrijfsleven, natuur- en milieuorganisaties en andere overheden neemt Rijkswaterstaat deel aan het onderzoek 'Ecologie en Economie in balans', dat zich inzet voor een gezond evenwicht tussen de ecologie, de leefomgeving en de economische ontwikkelingen in de Eemsdelta. De veerboten naar de Waddeneilanden vervoeren jaarlijks bijna 2,5 miljoen passagiers. Dat schetst het belang van het beheer van de vaarroutes naar de eilanden. Op het wad recreëren wadlopers en andere toeristen. Visserij in de vorm van garnalen-, kokkel- en mosselzaadvisserij maakt al sinds jaar en dag onderdeel uit van het gebied.

Met een aantal natuurwaarden in de Waddenzee gaat het goed en is de achteruitgang gestopt. Er wordt echter (nog) niet op alle onderdelen voldaan aan de eisen vanuit Natura 2000. Dat geldt vooral voor de natuurwaarden die volgens het aanwijzingsbesluit Natura 2000 voor de Waddenzee een wettelijk beschermde status hebben. Waar natuurwaarden niet aan kwaliteitseisen voldoen, zijn in het ontwerpNatura 2000-beheerplan Waddenzee oplossingen, maatregelen en voorwaarden opgenomen om de achteruitgang tot stilstand te brengen en verbetering van de kwaliteit in gang te zetten. Aan het eind van de eerste beheerplanperiode is naar verwachting voor de meeste natuurwaarden het doel (nagenoeg) bereikt. In het najaar

van 2015 heeft het Natura 2000-beheerplan ter inzage gelegen. Mede op basis van het Integraal management Plan (IMP) zullen in het supplement Natura 2000-beheerplan voor de Eems-Dollard de Natura 2000-maatregelen worden opgenomen voor het Nederlands deel van de Eems-Dollard. Eerst zal door het Ministerie van EZ echter de Eems-Dollard moeten worden aangewezen als Habitatrichtlijngebied en een akkoord moeten worden verkregen voor het IMP. Het Ministerie van EZ heeft samen met andere overheden (waaronder ook IenM) een milieueffectstudie gedaan om voorkeurstracés te bepalen voor nieuwe kabels en leidingen van en naar de Eemshaven door de Waddenzee. Rijkswaterstaat gebruikt de resultaten als uitgangspunt voor de vergunningverlening.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat is voortouwnemer voor de uitvoering van het Natura 2000-beheerplan. Met de uitvoering van het KRW-maatregelprogramma en beheeractiviteiten, zoals het onderhoud van de kwelderwerken, levert Rijkswaterstaat zijn bijdrage aan het Natura 2000-beheerplan. Daarnaast faciliteert Rijkswaterstaat het herstel van de afslag van het vogeleiland Griend in samenwerking met Natuurmonumenten. Rijkswaterstaat draagt bij aan verschillende onderzoeken op het gebied van duurzame economische ontwikkeling, dat wil zeggen een gezond evenwicht tussen de ecologie, de leefomgeving en de economische ontwikkelingen in de Eemsdelta en Waddenzee.

Meekoppelen in de praktijk: Baggerspecie geen afval maar grondstof

Voor de vaarwegverruiming Eemshaven-Noordzee baggert de aannemer ruim zes miljoen kubieke zand en keileem. Zoals vastgelegd in het Tracébesluit wordt die baggerspecie op verschillende locaties in de Eems-Dollard en de kustzone verspreid. Tegelijkertijd werkt het waterschap Noorderzijlvest aan de versterking van de zeedijk tussen Delfzijl en de Eemshaven. Ook heeft de gemeente Delfzijl een plan uitgewerkt voor de aanleg van een kwelder langs de havendijk om de natuurfunctie te versterken. Bovendien is ter compensatie van de bouw van windmolens op de zeedijk mogelijk de aanleg van een broedeiland voor vogels nodig. Zowel het waterschap als de gemeente Delfzijl hebben voor hun plannen zand en klei nodig.

Rijkswaterstaat, de gemeente Delfzijl en het waterschap Noorderzijlvest onderzoeken samen wat de mogelijkheden zijn om het zand en de klei die bij de vaarwegverruiming vrijkomen te gebruiken voor dijkversterking en de aanleg van de kwelder. Voor de vaarwegverruiming betekent dit een zo min mogelijk gebruik van de verspreidingslocaties. Het waterschap en de gemeente hoeven geen materiaal van elders aan te voeren. Dat is voor alle partijen goedkoper, scheelt bovendien veel energie en dus CO_2-uitstoot.

5.3.6 Maatregelentabel Waddenzee

Activiteiten	Kerntaak / beleid				Kosten		Uitvoering	Waterlichaam			
	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (M€)	Totale realisatiekosten (M€)	Uitvoering / oplevering	Waddenzee	Waddenzee vastelandskust	Eems-Dollard	Eems-Dollardkust
Beheer en onderhoud (SLA)											
Waterbodems, veerroutes/zeetoegangsgeulen, veersteigers (met name baggerwerkzaamheden en opruimen obstakels)					€€€€	-	doorlopend				
Verkeersvoorzieningen (o.a. radarsystemen, markering en bebording)					€	-	doorlopend				
Ecologische voorzieningen (onder andere kwelders en vispassages)					-	-	doorlopend				
Kustfundament en basiskustlijn (zandsuppleties)*					€€€€*	-	doorlopend				
Primaire waterkeringen en overige waterkeringen					€€	-	doorlopend				
Mitigeren van effecten op de Natura 2000-doelstellingen					€	-	doorlopend				
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – verkenning en planuitwerking											
Legger Vlieland en Terschelling					-	€€	2017				
Hoogwaterbeschermingsprogramma (Vlieland) *					-	€€€€€*	n.t.b.				
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – realisatie											
Verruiming vaarweg Eemshaven-Noordzee					-	€€€€	2017				
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM en Natura 2000)*					-	€€€€€*	2027				
Verkeers- en watermanagement (SLA)											
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (verkeersordening en -begeleiding)					€	-	doorlopend				
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen (inclusief schadevaringen)					€	-	doorlopend				
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater en verontreiniging					€	-	doorlopend				
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)					€	-	doorlopend				
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen					€	-	doorlopend				
Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/MIRT)											
Opstellen/evalueren van beheerplannen (onder andere SGBP, ORBP, Natura 2000 en Interwad)					-	€	2021				
Uitbreiden ophaalregeling zwerfvuil (KRM)					-	€	doorlopend				
Opstellen kader vaargeulonderhoud in relatie tot zandwinning					-	€	2017				
Onderzoeks- en monitoringsprogramma gedrag van zeegatsystemen					-	€	2021				
MIRT-onderzoek Economie en ecologie Eems-Dollard in balans					-	-	2016				

Klassen gemiddelde beheerkosten (per jaar) en/of investeringskosten
€ 0-2 miljoen euro | €€ 2-5 miljoen euro | €€€ 5-10 miljoen euro | €€€€ 10-100 miljoen euro | €€€€€ > 100 miljoen euro

* betreft landelijk programma, de kosten omvatten alle rijksprojecten

5.4 Noordzee en kust

De Noordzee is de drukst bevaren en meest intensief gebruikte zee ter wereld en herbergt tevens belangrijke ecologische waarden. Rijkswaterstaat is coördinerend beheerder voor de Noordzee en neemt het voortouw voor alle Natura 2000-beheerplannen op zee en in de kustzone. Het intensieve gebruik van de Noordzee maakt ruimtelijke planning onontbeerlijk. Rijkswaterstaat gebruikt het integrale afwegingskader uit de Beleidsnota Noordzee om te beoordelen hoe een nieuwe activiteit zich verhoudt tot bestaand gebruik. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Uitvoeren van het meerjarig zandsuppletieprogramma voor de verdediging van de kust en vergroten van de kennis van het gedrag van zandige kustsystemen.
- Voortzetten van het nautisch beheer, het op diepte houden van vaargeulen, berichtgeving aan de scheepvaart en maritieme noodhulp.
- Uitwerken afweging en sturing gebruiksfuncties op zee, in het bijzonder voor windenergie en zandwinning.
- Uitvoeren van de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie en de Europese Kaderrichtlijn Water voor schoon en gezond water.
- Vaststellen en uitvoeren van de Natura 2000-beheerplannen.

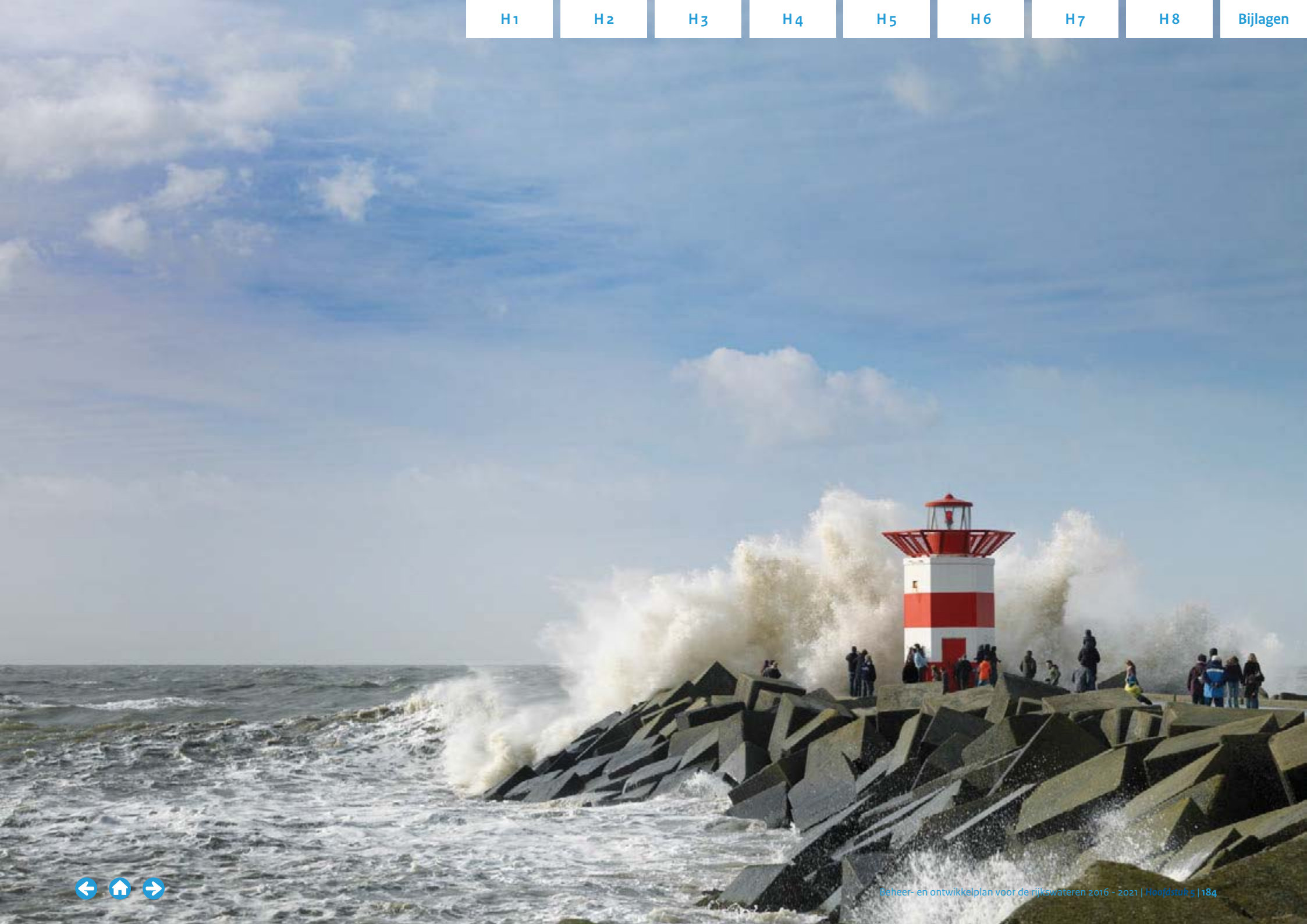

5.4.1 Kenmerken

De Noordzee is een zeer complex en open marien ecosysteem. Het ondiepe en voedselrijke gebied is kraamkamer voor vis en belangrijk als trekroute en overwinteringsgebied voor vele soorten vogels. Er komen soorten en habitats voor die ingevolge internationale verplichtingen dienen te worden beschermd. De Noordzee is vanaf de vroegste perioden intensief door de mens gebruikt. Hierdoor vormt de Noordzeebodem een belangrijke archeologische kennisbron voor ons verleden. Verspreid komen in en op de Noordzeebodem historische scheepswrakken, prehistorische bewoningssporen en resten van vroege menschtigen voor.

Het watersysteem Noordzee omvat de territoriale zee, de zogenoemde twaalf mijlszone en de Nederlandse Exclusieve Economische Zone (EEZ) met een oppervlak van ruim 58.600 km². De Noordzee is vanaf één kilometer uit de kust niet gemeentelijk of provinciaal ingedeeld. Daarbuiten valt het beleid en beheer van de Noordzee onder de directe verantwoordelijkheid van het rijk. Diverse ministeries hebben taken en verantwoordelijkheden als het gaat om beleid en beheer van de Noordzee. Aan de Noordzee grenzen acht landen. Beleid en beheer van de Noordzee hebben daardoor een sterke internationale component. Zo wordt de waterkwaliteit van Noordzee vanouds in internationaal verband beoordeeld en worden doelen en maatregelen afgesproken op basis van het OSPAR-verdrag. De gehele Noordzee valt onder de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie. Het watersysteem is tot de twaalf mijlszonegrens verdeeld in vijf KRW-waterlichamen. Grote delen van de Noordzee en de kustzone zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. In de Noordzee ligt ook een aantal drukke internationale scheepvaartroutes.

Het beleid voor de Noordzee staat in de Beleidsnota Noordzee en vormt een onderdeel van het Nationaal Waterplan 2016-2021. De bescherming van het ecosysteem en de duurzame ruimtelijke invulling van menselijke activiteiten zijn de belangrijkste uitgangspunten. Het gaat daarbij niet alleen om voorwaarden voor gebruik en de ruimteclaim, maar vooral over de kansen en mogelijkheden van meervoudig ruimtegebruik. Behalve het innovatief en verantwoord combineren van functies, is een belangrijke opgave het vormgeven aan de zogenoemde 'blauwe groei'. Dat is duurzaam en efficiënt economisch gebruik met behoud van de identiteit van het ecosysteem. Speerpunten in de Beleidsnota Noordzee zijn reservering van zandwinlocaties, ruimte voor duurzame energie en maatregelen om een goede milieutoestand te bereiken en te handhaven. Het integrale afwegingskader is het mechanisme dat de rijksoverheid toepast bij de beoordeling van initiatieven voor nieuwe activiteiten op zee. Daarin zijn de 'activiteiten van nationaal belang' leidend. Dit afwegingskader geldt voor alle vergunning plichtige activiteiten die invloed hebben op het watersysteem in de territoriale zee en de Exclusieve Economische Zone. Dit kader is nu opgenomen in de Beleidsnota Noordzee. Daardoor vervalt het Integraal Beheerplan.

Rol en taak Rijkswaterstaat

De minister van IenM coördineert het beleid voor de Noordzee. Rijkswaterstaat treedt op als coördinerend beheerder en is bevoegd gezag voor de Waterwet, de Wet milieubeheer , de Wet bodembescherming en de Ontgrondingenwet. Ook neemt Rijkswaterstaat het voortouw voor alle Natura 2000-beheerplannen op de Noordzee en in de kustzone. Bij de vergunningverlening voor deze wetten staat een evenwichtige en duurzame ontwikkeling centraal en wordt zo veel mogelijk geprobeerd de nieuwe activiteiten in samenhang met de bestaande te bezien. Bij het reguleren van het gebruik reageert Rijkswaterstaat niet alleen op initiatieven van derden via de vergunningverlening, maar geeft ook sturing aan het gebruik via de Beleidsnota Noordzee. Het integrale afwegingskader is hierbij leidend en maakt via voorschriften maatwerk mogelijk. Bij het beoordelen van de toelaatbaarheid van een economische activiteit volgt Rijkswaterstaat een vaste procedure. Hierbij wegen de ruimtelijke aspecten, veiligheid, de gevolgen voor ecologie en milieu en de eventuele vergunningsvoorschriften mee. Vooral het inpassen van windenergie, te midden van veel andere functies, zorgt voor een grote ruimtelijke druk waardoor ruimtelijke planning op zee onontbeerlijk is. Rijkswaterstaat zorgt voor het toezicht op de uitvoering van vergunningsvoorwaarden en werkt daarbij samen met de Kustwacht.

De meeste verontreinigingen en nutriënten bereiken de Noordzee via de rivieren en de atmosfeer. De directe invloed van Rijkswaterstaat op de waterkwaliteit is beperkt en richt zich vooral op lozingen vanaf platforms en schepen. De afhankelijkheid van bronnen buiten het eigen bereik, maakt dat de Rijkswaterstaat op de Noordzee vooral een signalerende, beoordelende en agenderende rol heeft.

Rijkswaterstaat neemt als coördinerend beheerder de rol op zich om de informatie die voor het beheer nodig is toegankelijk te maken en actueel te houden. Dat gebeurt samen met collega-waterbeheerders en data-eigenaren, zoals de Nationale Oceanografische Data Commissie en het Nederlands Hydrografisch Instituut. Verder participeert Rijkswaterstaat in het Informatiehuis Marien om data centraal te ontsluiten. Actuele informatie over het beheer is te vinden bij het Noordzeeloket.

5.4.2 Waterveiligheid

Het kustfundament is door de hydromorfologische processen in het zandige systeem niet in evenwicht. Sinds 2012 stelt Rijkswaterstaat om de vier jaar een programma op voor het onderhoud van de kust. In dit programma staat op hoofdlijnen waar in zee of op het strand hoeveel zand moet worden aangebracht.

Kaart 17
Noordzee en kust

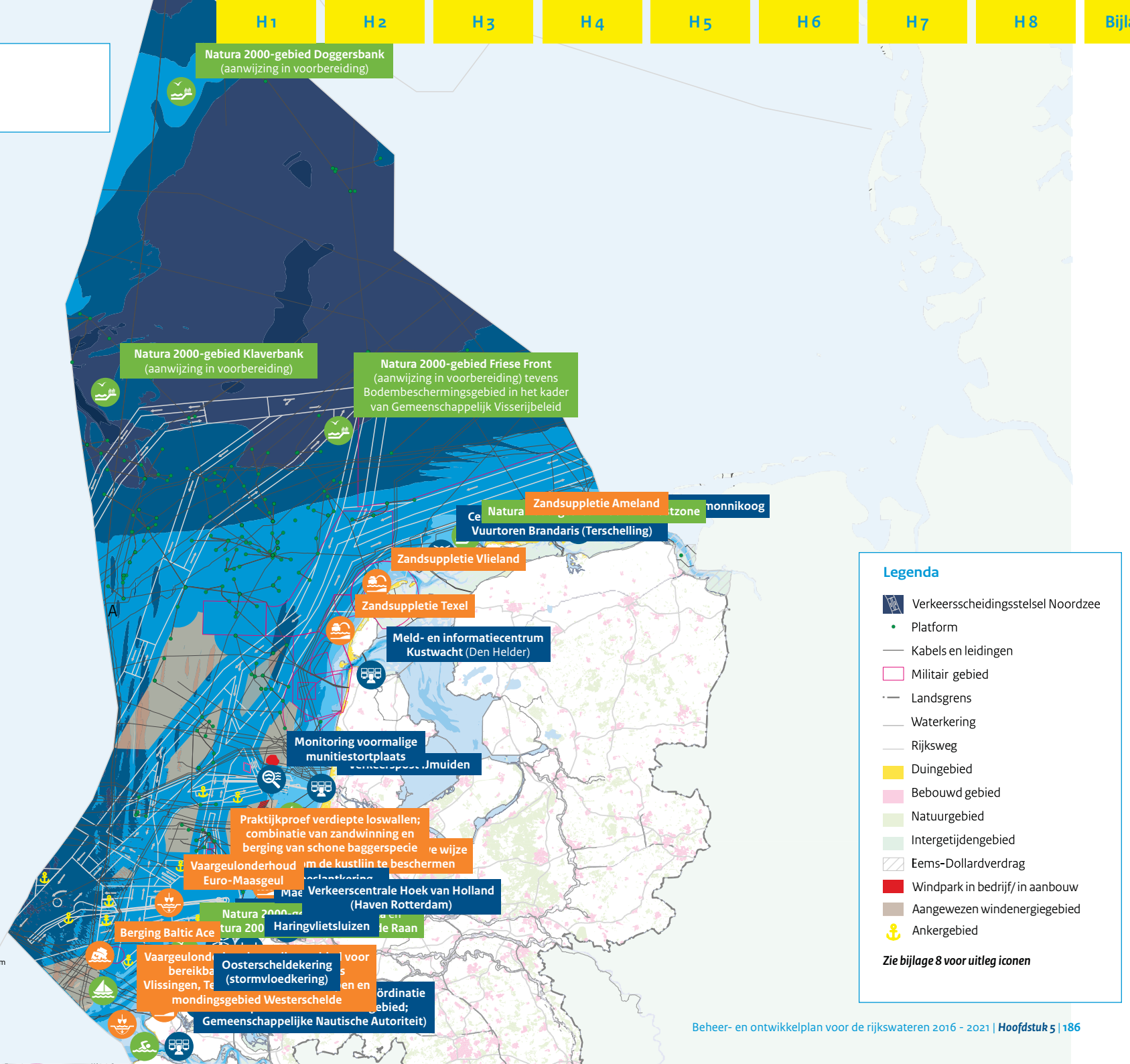

Legenda

- Verkeersscheidingsstelsel Noordzee
- Platform
- Kabels en leidingen
- Militair gebied
- Landsgrens
- Waterkering
- Rijksweg
- Duingebied
- Bebouwd gebied
- Natuurgebied
- Intergetijdengebied
- Eems-Dollardverdrag
- Windpark in bedrijf/ in aanbouw
- Aangewezen windenergiegebied
- Ankergebied

Zie bijlage 8 voor uitleg iconen

Rijkswaterstaat kijkt hierbij naar de jaarlijkse toetsing van de huidige kustlijn aan de vastgestelde basiskustlijn en naar de lange termijnontwikkeling van de kust. De resultaten van de jaarlijkse toetsing van de kustlijn worden vastgelegd op kustlijnkaarten.

Het Ministerie van IenM heeft Rijkswaterstaat opgedragen om 48 miljoen m^3 zand per vier jaar aan te brengen, waarbij maximaal tien procent van de kustraaien de basiskustlijn mag overschrijden. Rijkswaterstaat stelt het programma jaarlijks bij en stemt het af met provincies, waterschappen, gemeenten, natuurorganisaties en andere belanghebbenden bij de kuststrook.

Rijkswaterstaat besteedt het kustonderhoud uit aan marktpartijen. De vergunningen en andere wettelijke verplichtingen verzorgt Rijkswaterstaat zelf. Voor de vertaling van het kustbeleid naar een zandsuppletieprogramma maakt Rijkswaterstaat gebruik van het uitvoeringskader programmering suppleties. Dat geeft de volgende prioriteiten aan:

1. Het onderhoud van de basiskustlijn heeft prioriteit boven onderhoud van het kustfundament.
2. Een suppletie wordt gepland als er sprake is van overschrijding van de basiskustlijn in de komende jaren of van structurele erosie. Tevens beoordeelt Rijkswaterstaat of er hierdoor functies van de kustzone in het gedrang komen, of deze functies ook baat hebben bij suppletie en of het een economisch efficiënt uitvoerbare maatregel is.
3. Als alle suppleties ten behoeve van de basiskustlijn zijn gepland, bestemt Rijkswaterstaat het resterende deel van de beschikbare hoeveelheid zand voor het aanvullen van het kustfundament zodat dit zo veel mogelijk kan meegroeien met de zeespiegelstijging.

Meekoppelen in de praktijk: De Kop van Schouwen

De Kop van Schouwen is belangrijk voor recreatie en natuur. Op het strand bij de Brouwersdam vind je zonaanbidders en beoefenaars van strandsporten als blokarten en kitesurfen. Door erosie wordt het strand elk jaar kleiner en verliest zijn aantrekkelijkheid. En dat scheelt de recreatieondernemers inkomsten. In het brede duingebied loopt de kwaliteit van de natuur terug. Door een overmaat aan stikstof zijn de duinen verruigd en kenmerkende plantensoorten verdwenen. Rijkswaterstaat voert nu een proef uit met flexibele zandsuppletie, zonder dat de kustveiligheid in het gedrang komt. Dat laatste is ook belangrijk voor de drinkwatervoorziening op Schouwen-Duiveland. De waterwinputten liggen immers in het duingebied en moeten goed beschermd blijven tegen zware stormen.

De Kop van Schouwen is een zogenoemde ‘afslagkust’. Structurele zandsuppletie heeft een eind gemaakt aan de afslag en de dynamiek die zo’n kust kenmerken. Door een keer niet te suppleren neemt de afslag toe en ontstaan na verloop van tijd kerven in de zeereep. Dat versterkt de verstuiving in de zeereep en de duinen. Daardoor keert de dynamiek terug en kan de natuur zich herstellen. Het uitgespaarde zand wordt eenmalig bij de Brouwersdam aangebracht. Hierdoor groeit de kust wel mee met de zeespiegelstijging en blijft het strand bij de Brouwersdam langer in stand. De meerkosten van deze strandsuppletie dragen de recreatieondernemers op de Brouwersdam, de gemeenten Schouwen-Duiveland en Goeree-Overflakkee, en de provincies Zuid-Holland en Zeeland. In een convenant hebben alle betrokken partijen de afspraken over deze pilot vastgelegd.

Johan Jacobs
Hoofdingenieur-directeur Zee en Delta

'Het Bprw geeft duidelijkheid over onze rollen en taken. Cruciaal voor het maken van de juiste keuzes bij het onderhoud aan ons areaal en de vormgeving van complexe opdrachten zoals windenergie op zee en het Deltaprogramma.'

Maatregelen in de planperiode
Het suppletieprogramma 2012-2015 loopt door in 2016. In 2015 is het meerjarig suppletieprogramma 2016-2019 vastgesteld. Rijkswaterstaat intensiveert het onderzoeks- en monitoring-programma om kennis van de zandige kust te vergroten. Rond 2020 wordt een besluit genomen over de uitbreiding van het suppletieprogramma en de uitvoering van grootschalige pilots om evenwicht in het kustfundament te bewerkstelligen.

De Zandmotor is een innovatieve manier om de kustlijn te beschermen. Dat gebeurt door in één keer een grote hoeveelheid zand te storten. Wind, golven en de stroming langs de kust zorgen voor de verdere verspreiding. De ontwikkelingen worden gemonitord en geëvalueerd. Rijkswaterstaat wil in de planperiode ook andere innovatieve initiatieven testen, die mogelijk goedkoper en duurzamer kustonderhoud mogelijk maken. Ook in de Voordelta en in de buitendelta boven de Waddenzee treedt erosie op. Geulen verplaatsen zich voortdurend en daarbij kunnen ze dicht bij de waterkering komen te liggen. Zo vormen zij een risico voor de stabiliteit. Rijkswaterstaat onderzoekt het gedrag van deze geulen om efficiënte maatregelen te kunnen treffen om de keringen te beschermen.

5.4.3 Schoon en gezond water

Dankzij internationale regelgeving en het gevoerde beleid de afgelopen decennia, zijn de negatieve effecten van eutrofiëring en vervuilende stoffen op het ecosysteem van de Noordzee beperkt. De waterkwaliteit in de Noordzee wordt sterk bepaald door aanvoer vanuit de rivieren uit de omliggende landen. In 2015 is een eerste maatregelenpakket voor de Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) vastgesteld en uiterlijk in 2016 start de uitvoering. Het uitwerken van de KRM gebeurt in overleg met de buurlanden. Daarbij maken de beleidsmakers en beheerders zo veel mogelijk gebruik van de afspraken in het kader van het OSPAR-verdrag en bestaande nationale regelgeving. Het KRM-monitoringplan 2014 is een onderdeel van de Mariene Strategie Deel 2B, en volgt de structurering van de KRM op basis van elf aspecten. Het plan geeft per aspect een omschrijving van het milieudoel, de bijbehorende indicatoren, de informatiebehoefte, de informatiestrategie, de functionele meeteisen, de monitoringstrategie en het meetplan. De meetplannen zijn in de meeste gevallen afkomstig uit de bestaande monitoringpraktijk voor het huidige beleid.

In de Oosterschelde bij Zierikzee, in de Waddenzee tussen Schiermonnikoog en Ameland en op twee locaties in de Noordzee op dertig kilometer uit de kust van IJmuiden en Hoek van Holland, liggen voormalige munitiestortplaatsen. Deze gebieden staan op de zeekaarten en zijn betond als 'area to be avoided' of kennen een 'duik-, vis- en ankerverbod'. Rijkswaterstaat voert metingen uit naar de bodemontwikkeling en de waterkwaliteit ter plaatse. Uit onderzoek blijkt dat de kans op een spontane explosie praktisch nihil is en dat het exploderen van het gehele depot uitgesloten is. De corrosie van de gestorte munitie is een traag proces dat honderden jaren duurt. De daarbij vrijkomende metalen en andere stoffen komen sterk verdund in het water. De jaarlijkse metingen laten zien dat de waterkwaliteit ruimschoots binnen de normen voor zware metalen blijft. Dit strookt met de resultaten van aanvullend onderzoek naar de milieurisico's van de munitiestort. Daarbij zijn geen negatieve effecten op het milieu aangetoond. Vanwege de geringe risico's van de munitiestort, wordt geen onderzoek naar de saneringsvarianten uitgevoerd.

Maatregelen in de planperiode
In de planperiode gaat Rijkswaterstaat door met het uitvoeren van maatregelen voor de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW). Voor de Noordzee gaat het om vijf kustwaterlichamen binnen de éénmijlszone. Ze omvatten maar een klein deel van de Noordzee. Maatregelen in de kustwateren om de verontreiniging terug te dringen zijn weinig effectief en zijn daarom ook niet voorzien. Het verminderen van bovenstroomse verontreinigingsbronnen in Nederland en het buitenland, is voor de Noordzee het meest zinvol. Deze KRW-maatregelen dragen dus bij aan de KRM-doelstellingen.

Voor de KRM neemt Rijkswaterstaat extra maatregelen op het gebied van zwerfafval (marine litter) en bodemleven (benthos). Zo worden het Friese Front en de Centrale Oestergronden via het Gemeenschappelijk Visserijbeleid (GVB) aangemerkt als extra bodembeschermingsgebieden. Het gaat dan om ruimtelijke

beschermingsmaatregelen gericht op de bodemberoerende visserij. Zo nodig wordt ook gekeken naar andere gebruiksfuncties. Voor de effecten van onderwatergeluid, op bijvoorbeeld zeezoogdieren, geldt een onderzoeksopgave. In het kader van de Greendeal schone stranden is het Ministerie van IenM in gesprek met betrokken partijen over het schoonmaken van stranden. Naar verwachting wordt in 2016 en 2017 een pilot uitgevoerd. Op basis hiervan bekijkt het Rijk of de ophaalregeling zwerfvuil wordt uitgebreid met de Noordzeestranden.

Het Informatiehuis Marien actualiseert het KRM-monitoringplan jaarlijks aan de hand van de laatste ontwikkelingen en inzichten op het gebied van indicatoren en meetmethoden. Aanpassingen kunnen volgen uit internationale samenwerking bij de ontwikkeling van indicatoren en monitoring.

5.4.4 Vlot en veilig verkeer over water

Vlot en veilig verkeer over de Noordzee naar en van de havens is van groot belang voor de economie in Noordwest-Europa. In 2013 heeft Rijkswaterstaat nog een ingrijpende routewijziging doorgevoerd, waarbij in één nacht vaarroutes en ankergebieden zijn verplaatst. Dat was nodig om de veiligheid van het scheepvaartverkeer en de bereikbaarheid van de mainports te verbeteren en de ruimte op de Noordzee efficiënter te gebruiken.

Voor de scheepvaart is nautische informatievoorziening van vitaal belang voor veilig en vlot verkeer over water. Dit is deels statische informatie, zoals zeekaarten, maar ook dynamische informatie zoals de verkeerssituatie in de toegangsgeulen, het weer en de waterstanden. Het Hydro Meteo Centrum van het Watermanagement Centrum van Rijkswaterstaat berekent dagelijks de tijpoorten voor de Euro-Maasgeul, de IJgeul en in de nabije toekomst ook voor de toegang tot de Eemshaven. Tijpoorten zijn de periodes rond hoogwater waarbinnen de diepst liggende schepen veilig de toegangsgeulen in- en uitvaren. Het toelatingsbeleid tot de Scheldehavens is internationaal geregeld in de Scheldeverdragen en de daarbij behorende uitvoeringsbesluiten. Dit Nederlands-Vlaamse toelatingsbeleid wordt Gemeenschappelijk Nautisch Beheer (GNB) genoemd. De Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit (GNA) voert het uit op het Schelde Coördinatie Centrum in Vlissingen. De Kustwacht is nautisch beheerder voor het resterende deel van de Noordzee.

Rijkswaterstaat en het Havenbedrijf Rotterdam hebben een gezamenlijk onderhoudscontract voor de vaargeul in het Rijnmondgebied. In een gebied voor de kust van Hoek van Holland vindt sinds 1998 de praktijkproef 'Verdiepte Loswallen' plaats. Het is een combinatie van zandwinning en het in zee bergen van schone baggerspecie uit de havenbekkens, de zijtakken en toegangsgeulen van de Rotterdamse haven. Uit de evaluatie zijn geen nadelige milieueffecten gebleken en is geadviseerd om nog twee extra zandwinputten te maken ten noordoosten van de huidige. Op deze wijze kan deze economisch gunstige combinatie van zandwinning en berging van baggerspecie nog tot 2030 doorgaan. In het havengebied Rotterdam bereidt het havenbedrijf een proef voor om het slib met een waterinjectie naar een diepere geul te verplaatsen van waaruit het havenbedrijf het verzamelde slib alsnog volgens de klassieke methode verwijdert.

Voor alle installaties op de Noordzee geldt een opruimplicht voor de vergunninghouders. Voor (recente) scheepswrakken en gezonken objecten zoals verloren lading, handelt Rijkswaterstaat in de geest van het internationale Verdrag van Nairobi inzake het opruimen van wrakken. Dat verdrag wordt in Nederland geïmplementeerd met de nieuwe Wet bestrijding maritieme ongevallen die naar verwachting in 2016 wordt vastgesteld. In deze wet worden ook de Wet bestrijding ongevallen Noordzee (Wet BON) en een deel van de Wrakkenwet opgenomen. Dit biedt de mogelijkheid om vanuit het oogpunt van verkeersveiligheid, milieu of andere belangen tot opruimen van wrakken over te gaan. Daarnaast zijn er ook verdragen om het cultureel erfgoed onder water te beschermen zoals het Verdrag van Malta en de UNESCO Conventie ter bescherming van Onderwatererfgoed. Deze zijn in Nederland geïmplementeerd in de Erfgoedwet, die in 2016 van kracht wordt als opvolger van de Monumentenwet 1988.

Onder maritieme noodhulp behoren naast het opsporen en redden van mensen in nood, ook de voorzieningen voor noodsleephulp, het bergen van schepen, lading en containers op de Noordzee, het bieden van een toevluchtsoord aan schepen in nood, het verlenen van assistentie bij brand aan boord van passagiersschepen om grootschalige evacuaties te voorkomen en het geven van medische adviezen aan zeevarenden. De Kustwacht heeft de regie over alle acties op de Noordzee inclusief de benodigde middelen en bepaalt de inzet ervan. De Search and Rescue-taak van de Kustwacht strekt zich ook uit over de Waddenzee, Eems-Dollard, de Zuid-Hollandse en Zeeuwse wateren, de Lauwersmeer, het IJsselmeer inclusief de randmeren, het IJmeer en het Markermeer.

De Rijksrederij beheert, bemant en onderhoudt circa 120 schepen die beschikbaar zijn voor de Douane, de Kustwacht, het Ministerie van EZ en Rijkswaterstaat. De schepen worden ingezet voor vaarwegmarkering, monitoring, handhaving en toezicht en incidentmanagement. Daarnaast geeft de Rijksrederij adviezen over nautische zaken en vlootmanagement.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat zet het beheer voor scheepvaart zoals het baggeren van toegangsgeulen, verkeersbegeleiding, nautische informatievoorziening, vaarwegmarkering en verkeersregeling bij

aanvaringen voort. Elk jaar maakt Rijkswaterstaat dienstverlenings- en handhavingsafspraken met de Kustwacht. Het betreft onder andere de gewenste normen voor maritieme noodhulp. Hiervoor stelt het Rijk middelen ter beschikking aan de Kustwacht zoals helikopters, vliegtuigen, schepen, gebouwen en mensen. Rijkswaterstaat werkt samen met het Ministerie IenM aan de evaluatie van de Nota Maritieme en Aeronautische Noodhulp 2010-2015 waarbij de gestelde normen tegen het licht worden gehouden en de effectiviteit van de beschikbaar gestelde middelen beoordeeld.

5.4.5 Gebruiksfuncties

Energiewinning op de Noordzee omvat zowel de winning van olie en gas als duurzame windenergie. Er ligt een heel netwerk aan bijbehorende leidingen en kabels op de bodem. De winning van bouwgrondstoffen is nodig voor onze infrastructuur. Visserij is van oudsher aanwezig op de Noordzee en is in kustplaatsen cultuurbepalend. Daarnaast is de Noordzee belangrijk als recreatiegebied voor duikers, sportvissers en andere watersporters en kent diverse militaire oefengebieden die deels ook in internationaal verband worden gebruikt. Bij het uitvoeren van hun taken moeten beheerders vaak rekening houden met de impact van huidige en historische mijnbouwactiviteiten in de Noordzee. De Basisregistratie Ondergrond zal informatie hierover beter en eenvoudiger ontsluiten.

Het grootste deel van de kustzone is aangewezen als Natura 2000-gebied en ook binnen de EEZ zijn Natura 2000-gebieden aangewezen. Rijkswaterstaat neemt het voortouw voor het opstellen van de beheerplannen voor deze gebieden. Een aantal beschermde habitattypen en soorten in de Noordzeekustzone houdt goed stand. Dit betreft bijvoorbeeld de 'slik- en zandplaten', 'zilte pionierbegroeiing', 'embryonale duinen', de gewone zeehond, de bergeend, de rosse grutto en de wulp. De grootste knelpunten voor natuurwaarden zijn de kwaliteit van het habitattype 'permanent overstroomde zandbanken', het leefgebied voor de bruinvis, het leefgebied van de zee-eenden en de broedgebieden op de stranden en strandvlaktes van uiteinden van een aantal Waddeneilanden. In overleg met betrokken partijen reguleert Rijkswaterstaat voor de planperiode activiteiten om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken via instrumenten als vrijstellingsvoorwaarden, vergunningvoorschriften of mitigerende maatregelen.

Het SER-Energieakkoord uit 2013 bevat een opgave voor de realisatie van windenergie op zee. In 2023 moet 4450 MW zijn gerealiseerd en eind 2015 zijn er op zee windparken in werking of in aanbouw met een totale capaciteit van circa 1000 MW. Het akkoord bevat ook een strakke planning. Het Rijk heeft de regie genomen op de ruimtelijke inpassing van windenergie op zee en heeft in het Nationaal Waterplan 2016-2021 gebieden aangewezen waarbinnen windparken kunnen worden gebouwd. Een partiële herziening van het Nationaal Waterplan 2016-2021 is in voorbereiding om aanvullend hierop nog twee gebieden tussen de tien en twaalf zeemijlen aan te wijzen. In de Wet windenergie op zee is geregeld dat het Rijk de verantwoordelijkheid heeft voor het nemen van zogenoemde 'kavelbesluiten'. Daarin zijn de exacte locaties en voorwaarden opgenomen waar windparken aan moeten voldoen. Het toetsen aan de natuurwetgeving maakt hier onderdeel van uit. De minister van EZ is bevoegd gezag voor deze wet met de minister van IenM als medebevoegd gezag.

Maatregelen in de planperiode

Vanaf juli 2008 wordt het beheer van het Natura 2000-gebied Voordelta volgens het vastgestelde beheerplan uitgevoerd. Hier zijn vijf rustgebieden ingesteld voor zeehonden en vogels en een bodembeschermingsgebied. Verstorende vormen van menselijke activiteit, zoals visserij, zijn hier niet toegestaan. Het tweede beheerplan Voordelta wordt naar verwachting in het voorjaar van 2016 vastgesteld. Het beheerplan Noordzeekustzone wordt in 2016 integraal vastgesteld samen met het beheerplan voor de Waddeneilanden en de Waddenzee. Het beheerplan voor de Vlakte van de Raan is in 2015 afgerond. De Doggersbank en de Klaverbank worden naar verwachting in 2016 definitief aangewezen als Habitatrichtlijngebied en het Friese Front als Vogelrichtlijngebied. Rijkswaterstaat stelt binnen drie jaar ook voor deze gebieden beheerplannen op. De uitvoering van de beheerplannen heeft gevolgen voor het monitoringprogramma en de handhaving.

In de planperiode vallen tien kavelbesluiten over nieuwe windparken op zee. Rijkswaterstaat werkt mee aan de implementatie daarvan en vervult daarbij drie rollen: samen met het ministerie van IenM als bevoegd gezag voor de kavelbesluiten, als bevoegd gezag voor de algemene regels in het Waterbesluit en als bevoegd gezag voor de watervergunning voor kabels en leidingen. In opdracht van EZ bereidt Rijkswaterstaat de kavelbesluiten inhoudelijk voor en houdt toezicht op de voorschriften. Bij die besluiten worden de ontwerpcriteria voor de afstemming met andere functies uit de Beleidsnota Noordzee toegepast. Om de druk op de ruimte te verlichten en meervoudig ruimtegebruik mogelijk te maken, zijn de windparken op zee (uitgezonderd de Gemini-parken) onder voorwaarden vanaf 2017 bij daglicht doorvaarbaar voor schepen met een lengte tot 24 meter. Beroepsvisserij blijft verboden binnen windparken (zie Paragraaf 4.5.4).

Diepe zandwinning in de Noordzee is vanaf twee kilometer zeewaarts van de doorgaande NAP – 20 m dieptelijn toegestaan. Er is meer inzicht in de effecten van een grotere windiepte nodig, voornamelijk met betrekking tot de terugkeer van bodemdieren. Hiertoe evalueert Rijkswaterstaat de resultaten van het monitoringsprogramma dat het Havenbedrijf Rotterdam in het zandwingebied voor de Tweede Maasvlakte uitvoert.

5.4.6 Maatregelentabel Noordzee en kust

	Kerntaak / beleid				Kosten		Realisatie	Waterlichaam					
Activiteiten	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (M€)	Totale realisatiekosten (M€)	Uitvoering/oplevering	Noordzee (territoriaal water)	Zeeuwse kust (kustwater)	Noordelijke Deltakust (kustwater)	Hollandse kust (kustwater)	Waddenkust (kustwater)	Eems-Dollard Kust
Beheer en onderhoud (SLA)													
Waterbodems, zeetoegangsgeulen, ankerplaatsen (met name baggerwerkzaamheden en opruimen obstakels)				■	€€€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Verkeersvoorzieningen (o.a. radarsystemen, markering en bebording)				■	€€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Kustfundament en basiskustlijn (zandsuppleties)*	■				€€€€*	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Mitigeren van effecten op de Natura 2000-doelstellingen (o.a. inrichting broedlocaties en markeringen)			■		€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) -verkenning en planuitwerking													
Verruiming vaarweg Eemshaven-Noordzee				■	-	€€€€	2017	■					■
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – realisatie													
Programma Vervanging en Renovatie – hoofdvaarwegennet (berging Baltic Ace)*				■	-	€€€€€*	2016	■					
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM)*			■		-	€€€€€*	2027		■	■	■	■	■
Verkeers- en watermanagement (SLA)													
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (verkeersordening en -begeleiding, tijpoorten)				■	€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen				■	€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Bijdrage Rijkswaterstaat aan Rijksrederij, Kustwacht en maritieme noodhulp (Search and Rescue)	■		■	■	€€€€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater of waterverontreiniging	■		■		€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)	■		■	■	€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen	■		■	■	€	-	doorlopend	■	■	■	■	■	■
Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/MIRT)													
Opstellen/evalueren van beheerplannen (o.a. Mariene Strategie, Natura 2000, OSPAR)			■		-	€	2021	■	■	■	■	■	■
Pilot ophaalregeling zwerfvuil			■		-	€	2017	■	■	■	■	■	■
Onderzoeks- en monitoringsprogramma Zandige kust en geulen Voordelta	■				-	€	doorlopend		■	■			
Windenergie op Zee (onder andere implementatie van kavelbesluiten en vergunningverlening)			■	■	-	€	doorlopend	■					

Klassen gemiddelde beheerkosten (per jaar) en/of investeringskosten
€ 0-2 miljoen euro | €€ 2-5 miljoen euro | €€€ 5-10 miljoen euro | €€€€ 10-100 miljoen euro | €€€€€ > 100 miljoen euro

* betreft landelijk programma, de kosten omvatten alle rijksprojecten

5.5 IJsselmeergebied

Het IJsselmeergebied is het grootste aaneengesloten zoetwatergebied van West-Europa. Het biedt Nederland een strategische zoetwaterbuffer voor drinkwater, landbouw en natuur. Een goede balans tussen de opgaven voor water, natuur en verstedelijking draagt bij aan het vestigingsklimaat en de leefbaarheid in de 'Noordvleugel'. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Versterken van de Afsluitdijk en de Houtribdijk. Uitbreiden van de afvoercapaciteit vanuit het IJsselmeer naar de Waddenzee.
- Uitwerken van de Deltabeslissing voor het IJsselmeergebied, waaronder het flexibiliseren van het peilbeheer.
- Op diepte houden van de hoofdvaarwegen, waar mogelijk gecombineerd met zandwinning.
- Uitvoeren van het KRW-maatregelenprogramma en het Natura 2000-beheerplan.
- Samen met partners in de regio realiseren van de Marker Wadden, de vismigratierivier en luwtemaatregelen bij de Hoornse Hop.

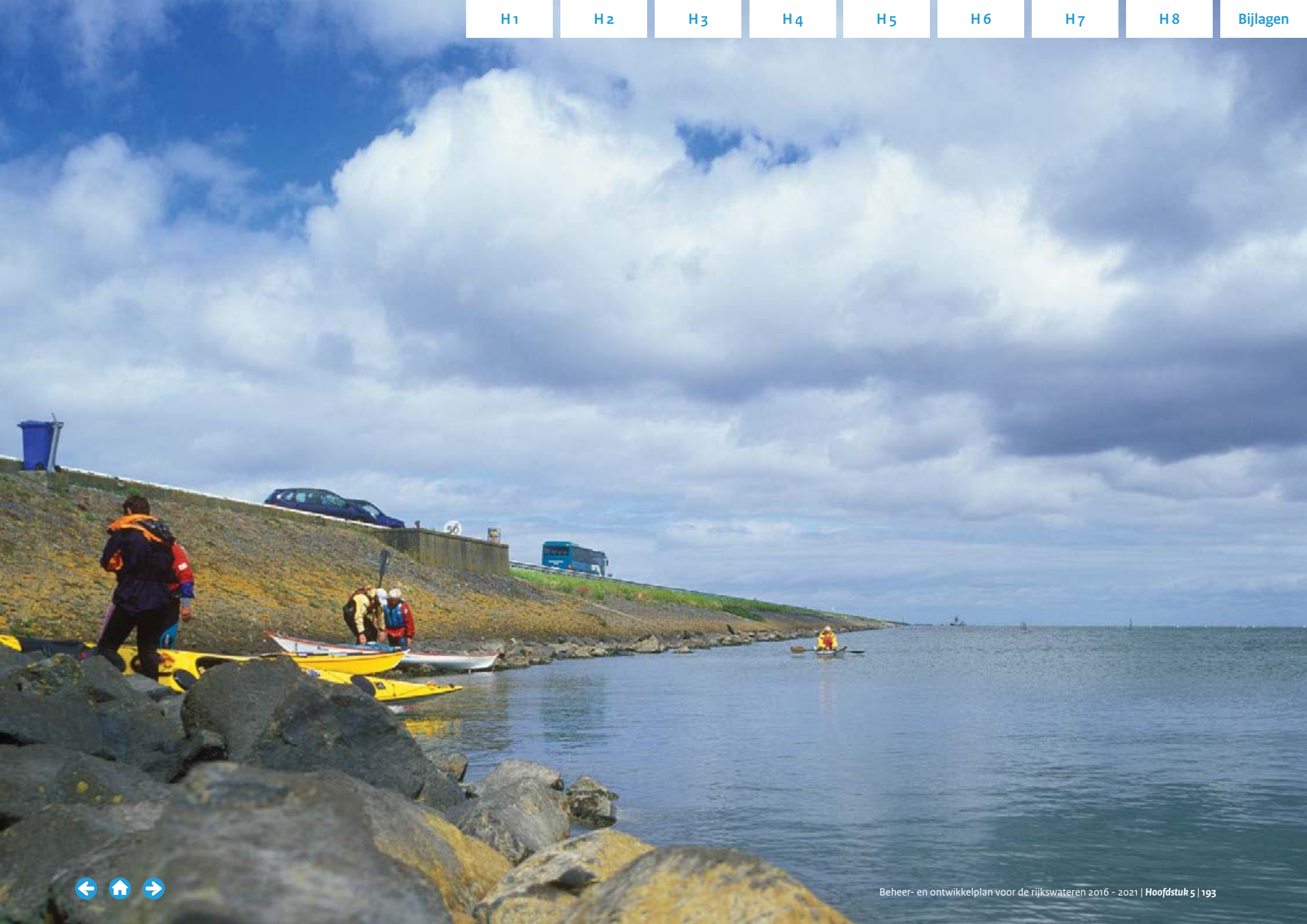

5.5.1 Kenmerken

Het IJsselmeergebied is van grote landschappelijke en cultuurhistorische waarde. Het gebied is ruim 200.000 hectare groot en bestaat uit een aantal meren die door dijken en waterstaatskundige werken van elkaar zijn gescheiden. Het gebied is ontstaan door de aanleg van de Afsluitdijk, de Houtribdijk en inpolderingen. Deze ontstaansgeschiedenis bepaalt de waterhuishouding, de morfologie en de ecologie van het gebied. De hydrologische en morfologische dynamiek is voor een groot deel aan banden gelegd door de aanleg van dammen en dijken. Dat maakt het ecosysteem kwetsbaar.

Nergens anders in West-Europa is zo'n grote oppervlakte aan open zoetwater te vinden. Grote delen van de meren en aanliggende oevergebieden zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. Het hele IJsselmeergebied is onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland, voorheen de Ecologische Hoofdstructuur. Door de grote open ruimte is het gebied aantrekkelijk voor waterrecreatie en windenergie. Het IJsselmeergebied is onderdeel van de zogenoemde 'Noordvleugel'. Rijk en provincies willen de economische positie van dit gebied vergroten. Het vinden van balans tussen de opgaven voor water, natuur en verstedelijking is een randvoorwaarde voor een goed vestigingsklimaat en voor de leefbaarheid in de regio.

Het IJsselmeer, het Markermeer en de Veluwerandmeren hebben elk een eigen streefpeil. In de winter is dat lager dan in de zomer. Zo kan het IJsselmeer het water bergen dat de IJssel afvoert en dat afkomstig is uit de omliggende polders. Het hoge peil in de zomer biedt een zoetwatervoorraad voor grote delen van Noord-Nederland. De Afsluitdijk sluit het IJsselmeer af van de Waddenzee. De dijk dateert uit 1932 en is een toeristische trekpleister. De hoofdvaarwegen van Amsterdam naar Noord-Nederland via Lemmer en via het Ketelmeer en de IJssel en Meppel naar Oost-Nederland doorkruisen het IJsselmeergebied. Omdat de meren door zogenoemde compartimenteringsdammen van elkaar zijn gescheiden, liggen er sluizen en bruggen in de vaarroutes.

Het beleid voor het IJsselmeergebied is gericht op een duurzaam en robuust ecosysteem, waarbij de waterveiligheid is gegarandeerd, het verkeer over water vlot en veilig wordt afgewikkeld en de zoetwatervoorziening is geborgd. Het perspectief voor het verbeteren van de ecologische kwaliteit in het Markermeer-IJmeer is het zogenoemde 'toekomstbestendig ecologisch systeem' (TBES).

Rol en taak van Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat is in het IJsselmeergebied verantwoordelijk voor aanleg, beheer en onderhoud van de sluizen en bruggen, het peilbeheer, de waterkwaliteit en het nautisch beheer. Rijkswaterstaat beheert ook het slibdepot IJsseloog in het Ketelmeer. Voor het Reevediep, waarvan de aanleg in 2018 start, zal de provincie Overijssel het nautisch beheer verzorgen. Rijkswaterstaat heeft het voortouw voor het opstellen van het Natura 2000-beheerplan IJsselmeergebied en coördineert de uitvoering ervan. In samenwerking met zijn partners zoekt Rijkswaterstaat in de regio naar innovaties en slimme functiecombinaties. Voorbeelden daarvan zijn bouwen met slib aan natuur zoals bij de Marker Wadden, en duurzame energiewinning op de Afsluitdijk.

5.5.2 Waterveiligheid

Het IJsselmeer, het Markermeer en de daarmee in open verbinding staande wateren zijn 'buitenwateren' in de zin van de Waterwet. Voor de waterkeringen langs die wateren gelden strenge veiligheidsnormen. Rijkswaterstaat beheert in het IJsselmeergebied ruim 73 kilometer primaire waterkering, zoals de Afsluitdijk, de Houtribdijk en de waterkeringen rond het eiland Marken. Deze keringen zijn essentieel voor de veiligheid van een groot deel van Noord-Nederland. Bij de laatste toetsing in 2011 was zo'n zestig kilometer niet op orde.

De verbetering van de Houtribdijk is opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP). De Houtribdijk is ooit aangelegd als polderdijk voor de Markerwaard, die nooit is gerealiseerd. Daarom is de bekleding van de dijk aan de IJsselmeerzijde robuuster dan aan de Markermeerzijde. De Markermeerzijde is diverse keren hersteld omdat de bekleding door de kortere ontwerplevensduur snel slijt. Het beheer en onderhoud van de dijk is sinds de toetsing gericht op de instandhouding van de bestaande situatie in afwachting van het versterkingsplan voor de Houtribdijk onder het HWBP.

Westenwind stuwt het water op aan de oostkant van de meren, oostenwind aan de westzijde. Daardoor kent het IJsselmeergebied een specifieke opgave voor de waterveiligheid. De berichtgeving aan de scheepvaart en waterbeheerders is uitgebreid met verwachtingen van golfhoogten en wind. De windverwachting is afkomstig van het KNMI. Sinds 2014 is Rijkswaterstaat beheerder van de stormvloedkering Ramspol. Die kering beschermt het Overijsselse achterland tegen wateroverlast door opgestuwd water uit het IJsselmeer en het Keteldiep. Bij westerstorm sluit Rijkswaterstaat de kering. De scheepvaart is dan tijdelijk gestremd. Rijkswaterstaat informeert de scheepvaart over een eventuele sluiting.

Maatregelen in de planperiode

Rijkswaterstaat versterkt de Afsluitdijk om die weer aan de geldende norm te laten voldoen. Ook wordt de afvoercapaciteit vergroot. Volgens de Structuurvisie toekomst Afsluitdijk moet de kering ook bestand zijn tegen overslag van water. Het Rijk en de regio hebben voor dit project een bestuursovereenkomst gesloten. Het Rijk richt zich op waterveiligheid en waterafvoer. De regionale overheden nemen het voortouw voor duurzame energie, recreatie en natuur.

Kaart 18
IJsselmeergebied

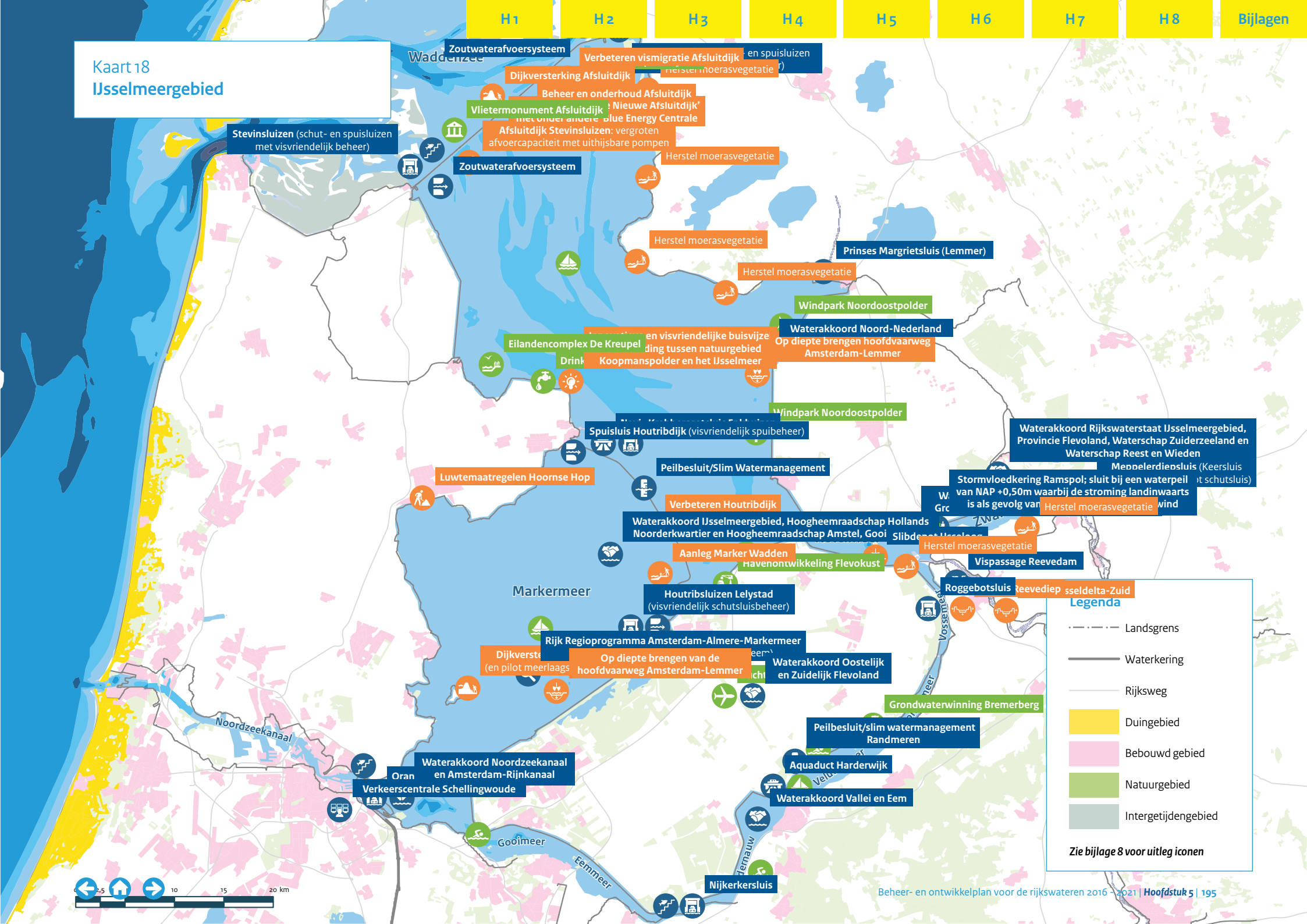

Naar verwachting zijn de waterbouwkundige maatregelen in 2021 gereed.

De versterking van de Houtribdijk staat in het Hoogwaterbeschermingsprogramma. In april 2014 heeft de minister van IenM gekozen voor een overslagbestendige dijk versterkt met zand en met asfalt gepenetreerde breuksteen. Op verzoek van de regio worden de mogelijkheden onderzocht van een volledige zandige versterking. Eventuele meerkosten van deze variant zijn voor de regio.

In het IJsselmeergebied vinden pilots plaats voor meerlaagsveiligheid, bijvoorbeeld op het eiland Marken. Een conceptdijkversterkingsplan uit 2012 omvatte een bredere en hogere dijk. Door de gevolgen voor het landschap en de cultuurhistorische waarde van Marken was er weinig draagvlak voor dit plan. In een pilot wordt gezocht naar een andere en breder gedragen oplossing voor Marken. Bijvoorbeeld het aanleggen van een nieuwe dijk waarbij eerst het veenpakket onder de huidige dijk wordt weggegraven, of versterken maar dan uitgaan van een kortere versterkingscyclus dan vijftig jaar, of de dijk meer overslagbestendig maken. Naast een verkenning naar dijkversterkingsmaatregelen (laag 1) loopt er onderzoek naar mogelijkheden om Marken op langere termijn waterrobuust in te richten (laag 2) en worden maatregelen voor rampenbeheersing (laag 3) uitgewerkt. Omdat het uitwerken van waterveiligheid in een pilot voor meerlaagsveiligheid meer tijd vraagt, heeft Rijkswaterstaat al wel de zwakste plekken in de steenbekleding van de dijk aangepakt en hanteert een intensiever maairegime.

Het programma IJsseldelta-Zuid omvat de stedelijke ontwikkeling van Kampen in combinatie met hoogwaterbescherming en natuurontwikkeling. In 2018 start even ten zuiden van Kampen de aanleg van het Reevediep. Als het Reevediep klaar is, stroomt

Innovatie Afsluitdijk

In de planperiode versterkt Rijkswaterstaat de Afsluitdijk. Daarbij zijn verschillende innovaties aan de orde. Het plan moet de aannemer uitdagen om binnen de randvoorwaarden te komen tot optimale oplossingen. De innovaties liggen deels op het vlak van waterbouw. Zo komt er een overslagbestendige dijk. Dat is op deze schaal nieuw in Nederland. De nieuwe steenbekleding moet de golven breken. Structuren in de dijkbekleding kunnen onder normale omstandigheden van belang zijn voor natuur of recreatie, maar in extreme omstandigheden de golven remmen. Bij de vergroting van de spuicapaciteit gaat Rijkswaterstaat uit van het beginsel ‘spuien als het kan, pompen als het moet’. Daarom is er gekozen voor uithijsbare pompen. De spuikokers blijven dan beschikbaar voor spuien (als het kan) en de pompen worden ingehangen als spuien niet mogelijk is. Daarnaast zijn er tal van kansen om doelen en belangen van andere partijen ‘mee te koppelen’ met de opgave van Rijkswaterstaat. Een voorbeeld is de zogenoemde ‘vismigratierivier’. Daarmee ontstaat een open verbinding tussen de zoute Waddenzee en het zoete IJsselmeer. Een ander voorbeeld is blauwe energie op de overgang van zoet naar zout. Alle maatregelen samen moeten de Afsluitdijk nieuw elan geven.

het water van de IJssel via de randmeren naar het IJsselmeer. Dit vergt aanleg en aanpassing van een aantal waterstaatswerken waaronder het inlaatwerk in de IJssel, de Reevedam en de Roggebotsluis.

5.5.3 Voldoende water

Het IJsselmeergebied is belangrijk voor de berging en afvoer van rivierwater en de afwatering van de omliggende polders. In droge periodes voorziet Rijkswaterstaat vanuit het IJsselmeer grote delen van Noord-Nederland van zoetwater. De meeste gebruikers en belanghebbenden zijn tevreden met het huidige peilbeheer. Omdat het peilbeheer tegen de natuurlijke trends ingaat, ontbreekt de natuurlijke dynamiek waardoor rietkragen niet verjongen. En een hoog waterpeil kan in het broedseizoen sterfte onder watervogels veroorzaken, doordat nesten wegspoelen.

Het huidige beheer en de waterstaatswerken die de wateraf-voer reguleren zijn technisch op orde maar op termijn onvoldoende. Voor het IJsselmeergebied neemt de wateropgave als gevolg van de klimaatverandering toe. De rivierafvoeren worden extremer, de periodes van neerslag grilliger en heftiger evenals de periodes van grote droogte. Daarmee stijgt het belang van het IJsselmeer als waterbuffer.

Maatregelen voor het IJsselmeergebied worden stapsgewijs en in samenhang genomen. Het gaat om het vergroten van de buffervoorraad, het optimaliseren van het beheer van de spuisluizen en het beter benutten van de beschikbare zoetwatervoorraad. Een belangrijk aspect van de Deltabeslissing IJsselmeergebied is dat het gemiddelde winterpeil in het IJsselmeer tot 2050 gelijk blijft (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water). Een combinatie van spuien en pompen volstaat voor de afvoer van overtollig water naar de Waddenzee onder het motto: 'spuien als het kan, pompen als het moet'. Afhankelijk van de ontwikkeling van het klimaat en de vraag naar water kunnen na 2050 andere maatregelen in beeld komen. Daarom is het belangrijk dat provincies en gemeenten bij de ruimtelijke ordening de optie 'beperkt meestijgen na 2050' openhouden.

Maatregelen in de planperiode

Een flexibel peilbeheer in de zomerperiode vergroot de zoetwatervoorraad in de meren tot 400 miljoen m³. Dat is een extra waterlaag van circa twintig centimeter. De eerste stap naar een flexibeler peilbeheer is mogelijk zonder ingrijpende gevolgen voor de bestaande gebruiksfuncties en de infrastructuur. De volgende stappen zijn ingrijpender. Door waterkeringen zoveel mogelijk te versterken met vooroevers en buitendijkse natuur robuust aan te leggen, kunnen eventuele volgende stappen eenvoudiger zijn. In navolging van de Deltabeslissing IJsselmeergebied, Waterveiligheid en Zoetwater voert Rijkswaterstaat in het kader van het Deltaprogramma de volgende maatregelen uit:

- Verankeren van het flexibel peilbeheer in een nieuw peilbesluit voor het IJsselmeer en de consequenties daarvan inzichtelijk maken voor het beheer van het areaal, de kunstwerken en de vaarwegen.
- Invoeren van het flexibel peilbeheer. Samen met andere waterbeheerders stelt Rijkswaterstaat beheerprotocollen op voor normale en bijzondere omstandigheden.
- Beter benutten van de beschikbare watervoorraad door 'slim watermanagement' (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water) door het delen van informatie en het ontwikkelen van een gezamenlijk beslissingsondersteunend systeem voor het waterbeheer.
- Plaatsen van pompen in het spuicomplex Den Oever voor een grotere waterafvoercapaciteit.

Maatregelen in het Natura 2000-beheerplan moeten de nadelige gevolgen van het onnatuurlijke peilbeheer mitigeren. De maatregelen vergroten het areaal 'dynamisch rietmoeras' in het Zwarte Meer, het Ketelmeer, het Vossemeer en de Veluwerandmeren. Een nieuw peilbesluit voor het IJsselmeer kan effecten met zich meebrengen die vragen om herbezinning of aanvullende maatregelen. Dit gebeurt in een volgend Natura 2000-beheerplan.

5.5.4 Schoon en gezond water

Het IJsselmeergebied is voor waterkwaliteit opgedeeld in zes waterlichamen. In de meeste waterlichamen is licht herstel zichtbaar. Een aanzienlijk aantal parameters bevindt zich in de klasse goed. Een aantal parameters scoort echter nog steeds matig of ontoereikend. De fysisch-chemische kwaliteit (onder andere nutriënten) laat een gestage verbetering zien als gevolg van de jarenlange inspanningen om emissies te verminderen. Maar in vrijwel alle waterlichamen komen dus toch nog lichte overschrijdingen voor. Op grond van de KRW-normen is de visstand in de waterlichamen – met uitzondering van het IJsselmeer – goed. Als voedselbron voor vogels is de visstand echter onvoldoende, omdat de vis ondermaats is. Maatregelen om de visstand te verbeteren blijven noodzakelijk. In het IJsselmeergebied zijn weinig natuurlijke moeras- en oeverzones aanwezig. Dit komt doordat op veel plaatsen de overgangen tussen de dijk en het water steil zijn. Het ecosysteem in de randmeren ontwikkelt zich positief door de genomen maatregelen. Wel zorgen waterplanten voor overlast voor recreanten (zie Paragraaf 4.5.8 Waterrecreatie).

Het eerste pakket KRW-maatregelen omvat veertig maatregelen en is volledig afgerond. De sanering van de waterbodem in het Ketelmeer-West, de ondiepe en luwtezones in het Ketelmeer, Zwarte Meer en de Randmeren zijn gerealiseerd. De aangelegde

Theo van de Gazelle
Hoofdingenieur-directeur Midden-Nederland

'Ik ben blij met dit heldere Beheer- en ontwikkelplan en de goede afstemming hierover met collega waterbeheerders en gebruikersorganisaties. Het vormt de basis voor ons handelen. Het plan beschrijft de rol en taak van Rijkswaterstaat en de maatregelen die we in de komende jaren van plan zijn te nemen. In het Bprw 2016-2021 nemen we ook een voorschot op de uitvoering van Natura 2000-beheerplannen door de geplande maatregelen en de kosten voor Rijkswaterstaat te benoemen. Voor het bereiken van een toekomstbestendig ecologisch systeem in het Markermeer-IJmeer willen we immers zo snel mogelijk met die maatregelen aan de slag. Daarmee dragen we bij aan de ambitie om een concurrerende Europese topregio te worden.'

vispassage bij Den Oever zorgt voor een continue verbinding tussen de Waddenzee en het IJsselmeer. De aanleg van een vispassage bij Kornwerderzand is opgeschort in afwachting van een besluit over de aanleg van de vismigratierivier. Het visvriendelijk schutten en spuien bij de Afsluitdijk en de Houtribdijk is dagelijkse praktijk.

Maatregelen in de planperiode

In de planperiode zijn de belangrijkste opgaven voor Rijkswaterstaat: het verbeteren van de vispasseerbaarheid, het terugdringen van de nutriëntenbelasting (onder andere via vergunningverlening, opstellen water- en stoffenbalansen, onderzoek naar het uitslaan van voedselrijk water, onderzoek naar nalevering nutriënten uit de waterbodem) en het aanleggen en onderhouden van overgangen van land naar water ten behoeve van de Natura 2000- en de KRW-opgaven. In de waterlichamen waar de waterkwaliteit verslechtert, gaat Rijkswaterstaat intensiever monitoren om zo de oorzaken en de natuurlijke variatie, beter te kennen.

Rijkswaterstaat investeert in een betere visstand door de aanleg van vispassages en visgeleidingen en het creëren van paai- en schuilplaatsen. Samen met de waterschappen zijn de veertig belangrijkste locaties geselecteerd. Deze maatregelen verbeteren ook de condities voor macrofauna. Met een innovatieve en visvriendelijke buisvijzel is het natuurgebied de Koopmanspolder verbonden met het IJsselmeer. Onderzoek naar de werking van dit zogenoemde achteroeverconcept vergroot de kennis van de ecologische wisselwerking tussen het IJsselmeer en de binnendijkse gebieden. Rijkswaterstaat zoekt naar meer samenwerkingsverbanden voor de aanleg en het onderhoud van natuurvriendelijke oevers. Met het project Vispassage en zoutwaterafvoersystemen Afsluitdijk zorgt Rijkswaterstaat dat het zoute water dat naar binnen komt bij visvriendelijk sluisbeheer weer terugstroomt naar de Waddenzee.

Concrete maatregelen in de planperiode voor het Markermeer-IJmeer zijn de aanleg van de Marker Wadden en de luwtemaatregelen bij de Hoornse Hop. Het project Marker Wadden omvat de aanleg van natuureilanden, slibvangende slenken en zandputten om de waterkwaliteit en het ecologisch functioneren te verbeteren. De combinatie van bouwen met slib en ontwikkelen van natuur is innovatief. In samenwerking met Natuurmonumenten bekijkt Rijkswaterstaat of dit concept kan worden opgeschaald naar ongeveer 10.000 hectare wetlands. Het Reevediep wordt ingericht met grote arealen rietmoeras. Dat sluit aan bij de typische natuurwaarden van de randmeren. Na besluitvorming over de uitvoering van een volgende fase waarin onder meer de sloop van de Roggebotsluis is voorzien staat het Reevediep rechtstreeks in verbinding met het IJsselmeer.

5.5.5 Vlot en veilig verkeer over water

De belangrijkste scheepvaartverbindingen in het IJsselmeergebied zijn Amsterdam-Lemmer en Amsterdam-Ketelmeer-IJssel/Meppel. Zij zijn onderdeel van het hoofdvaarwegennet. De overige vaarwegen door IJssel- en Markermeer behoren niet tot het hoofdvaarwegennet. Rijkswaterstaat houdt op grond van een convenant met betrekking tot de vroegere Zuiderzeewet ook de toegangsgeulen naar een aantal oude Zuiderzeehavens op diepte. Rijkswaterstaat gaat in de planperiode na of een heroverweging van bepaalde vaarwegen/routes en bijbehorende classificatie en onderhoudsnormering in het IJsselmeergebied en andere grote open wateren nodig en zinvol is. Om kosten te besparen combineert Rijkswaterstaat vaargeulonderhoud met zandwinning. Door stagnatie van de zandmarkt, is het geplande onderhoud vertraagd.

In 2013 is het groot onderhoud en de modernisering van de Houtribsluizen afgerond. Sinds 2012 is sprake van vraaggestuurde

bediening van de sluizen in het hele IJsselmeergebied. Met corridorgericht scheepvaartverkeersmanagement profiteert de scheepvaart van Amsterdam naar Lemmer en Meppel van een afgestemd bedienings- en onderhoudsregime. Door de schaalvergroting in de scheepvaart ontstaat de behoefte om de werven en onderhoudsbedrijven langs het IJsselmeer bereikbaar te maken voor deze grotere schepen. Daarom willen de noordelijke provincies een grotere en diepere sluis in de Afsluitdijk bij Kornwerderzand realiseren, en enkele vaargeulen naar de sluis verdiepen. Dat kan leiden tot een grotere onderhoudsbehoefte. Het gaat hier om een regionaal initiatief en regionale financiering. Over de aanleg van de grotere sluis met bijbehorende vaarroutes heeft nog geen besluitvorming plaatsgevonden.

Maatregelen in de planperiode

De hoofdvaarweg Amsterdam-Lemmer wordt op diepte gebracht. Bij Lemmer is de vaargeul verlegd in verband met de voorgenomen bouw van een windpark. De nieuwe geul is op diepte gebracht maar tijdelijk met een minimale breedte. De vaargeul wordt verder via zandwinning op nautisch optimale breedte gebracht. Het tempo waarin volgt de vraag naar zand uit de markt. De verbetering van de vaargeul IJsselmeer-Meppel is vanwege andere prioriteiten op de rijksbegroting doorgeschoven naar 2021. De vernieuwing van de Afsluitdijk en de sluizen bij Kornwerderzand en Den Oever start in de planperiode.

5.5.6 Gebruiksfuncties

Het IJsselmeergebied is een beschermd natuurgebied vanwege het grote belang als foerageer-, rui-, broed- en rustgebied voor vogels. In de afgelopen planperiode is de tien jaar natuurontwikkeling in het kader van destijds door het kabinet beschikbaar gestelde ICES- gelden afgerond. Het ICES Natte Natuur

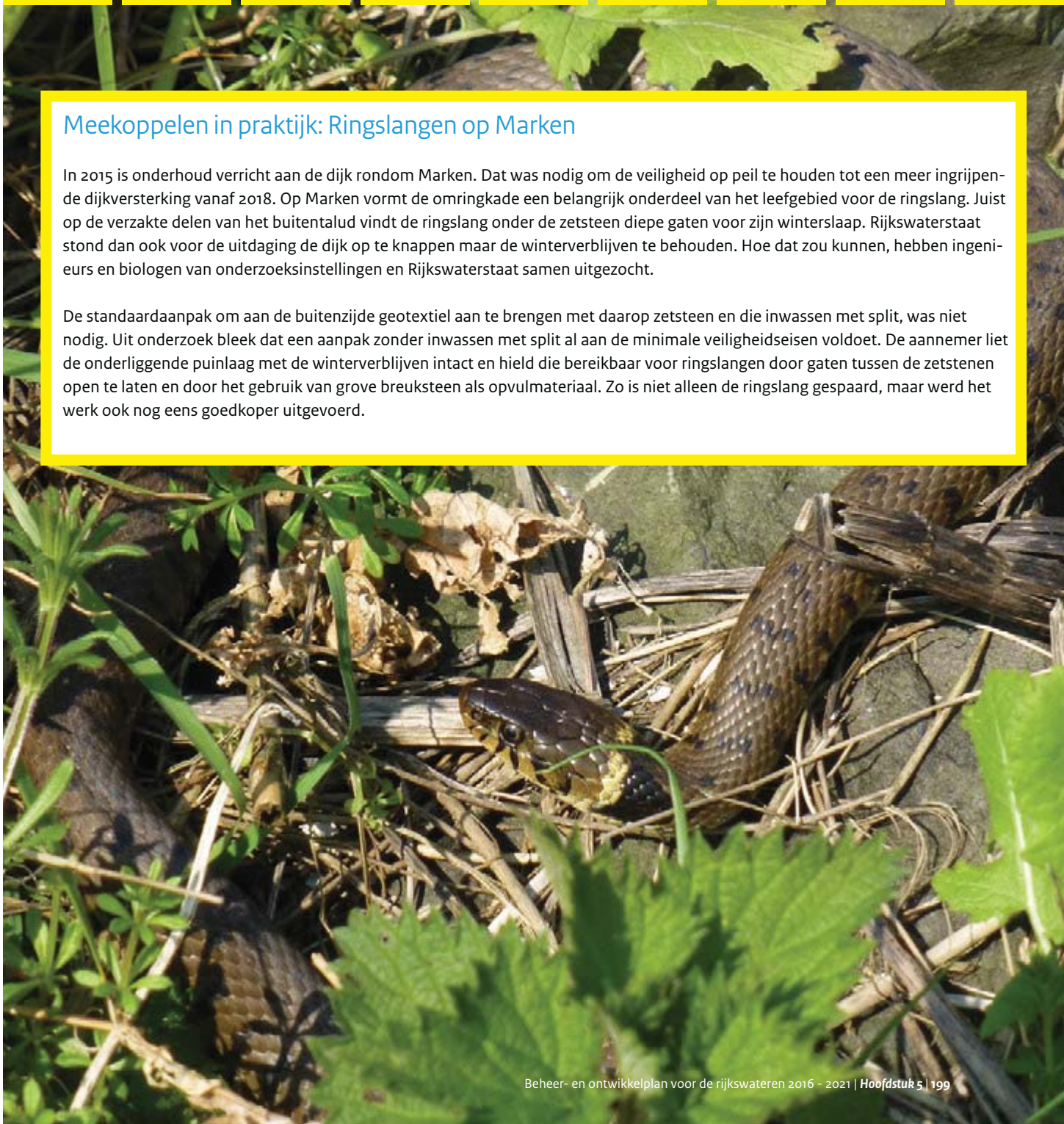

Meekoppelen in praktijk: Ringslangen op Marken

In 2015 is onderhoud verricht aan de dijk rondom Marken. Dat was nodig om de veiligheid op peil te houden tot een meer ingrijpende dijkversterking vanaf 2018. Op Marken vormt de omringkade een belangrijk onderdeel van het leefgebied voor de ringslang. Juist op de verzakte delen van het buitentalud vindt de ringslang onder de zetsteen diepe gaten voor zijn winterslaap. Rijkswaterstaat stond dan ook voor de uitdaging de dijk op te knappen maar de winterverblijven te behouden. Hoe dat zou kunnen, hebben ingenieurs en biologen van onderzoeksinstellingen en Rijkswaterstaat samen uitgezocht.

De standaardaanpak om aan de buitenzijde geotextiel aan te brengen met daarop zetsteen en die inwassen met split, was niet nodig. Uit onderzoek bleek dat een aanpak zonder inwassen met split al aan de minimale veiligheidseisen voldoet. De aannemer liet de onderliggende puinlaag met de winterverblijven intact en hield die bereikbaar voor ringslangen door gaten tussen de zetstenen open te laten en door het gebruik van grove breuksteen als opvulmateriaal. Zo is niet alleen de ringslang gespaard, maar werd het werk ook nog eens goedkoper uitgevoerd.

programmaonderdeel veiligheid en natte natuur heeft ruim 2000 ha nieuwe natuur opgeleverd in het IJsselmeergebied, waarmee er nu vele nieuwe gebieden liggen die goed scoren in het aantrekken van vogels. Deze aanpak wordt bij andere projecten gebruikt als voorbeeld. In het recent opgestelde Natura 2000-beheerplan is vastgelegd welke beheermaatregelen Rijk en provincies uitvoeren voor de Natura 2000- instandhoudingsdoelen. Het plan schept duidelijkheid voor gebruikers over de voorwaarden waaronder activiteiten met negatieve effecten op Natura 2000-doelen zijn toegestaan. Alhoewel de chemische kwaliteit verbetert, daalt de natuurwaarde van het IJsselmeergebied nog steeds. Onderzoek naar deze Autonome Neerwaartse Trend (ANT) geeft inzicht in de oorzaken daarvan. Het programma Natuurlijker Markermeer-IJmeer (NMIJ) onderzoekt met pilots de effectiviteit en haalbaarheid van maatregelen om de natuurdoelen in het Markermeer-IJmeer te realiseren. Natuurboekhouding Markermeer is daarbij een nieuw hulpmiddel.

Het IJsselmeergebied biedt veel ruimte voor veel verschillende vormen van recreatie op en aan het water. Rond de randmeren heeft een groot aantal gemeenten zich verenigd tot de coöperatie Gastvrije Randmeren om het recreatieve en economische belang te borgen. Aandachtspunt is de afweging van natuur en recreatie bijvoorbeeld bij het al of niet maaien van waterplanten. Rijkswaterstaat houdt alleen de vaargeul van de rijksvaarwegen vrij van waterplanten voor zover deze hinder veroorzaken voor het scheepvaartverkeer. Dit geldt ook vaargeulen die uit veiligheidsoverwegingen van het scheiden van beroeps- en recreatievaart specifiek voor de recreatievaart zijn aangewezen. Anderen mogen ook maaien, maar moeten wel rekening houden met de wettelijke ecologische waterkwaliteitsdoelen. Speciaal daarvoor is de 'Handreiking Waterplanten Maaibeheer' opgesteld. Rijkwaterstaat zoekt naar een passende (recreatieve) herbestemming van het slibdepot IJsseloog vanwege de afnemende vraag naar berging voor baggerspecie. Voor de kust van de Noordoostpolder in de provincie Flevoland is het Windpark Noordoostpolder in aanleg. Het noordelijker gelegen Windpark Fryslân is in procedure en komt waarschijnlijk in de komende zes jaar tot uitvoering. De plaatsing van windparken beperkt de mogelijkheden voor andere gebruiksfuncties. Het afwegen van de belangen van de verschillende gebruiksfuncties is een taak van provincies en gemeenten. Rijkswaterstaat beoordeelt deze initiatieven op de gevolgen voor de waterveiligheid en het vlot en veilig verkeer over water.

Maatregelen in de planperiode

Het IJsselmeer, het Markermeer en het IJmeer vormen samen het grootste zoetwaterbekken van West-Europa. Zij zijn daarom van groot belang voor de drinkwatervoorziening. Voor de waterinname bij Andijk heeft Rijkswaterstaat een gebiedsdossier opgesteld. Rijkswaterstaat voert, op basis van het met de bestuursovereenkomst vastgestelde Uitvoeringsprogramma gebiedsdossier Waterwinning Andijk, met gebiedspartners maatregelen uit zoals onderzoek naar de regionale bijdrage aan de toename van stoffen die de kwaliteitseis uit de Drinkwaterregeling overschrijden en verkennen van de risico's van scheepvaart bij de innamepunten voor drinkwater bij Andijk (zie Paragraaf 4.4.2 Drinkwater). In de planperiode monitoren Rijkswaterstaat, de provincie Flevoland en Vitens of voor het drinkwater schadelijke stoffen zich vanuit het Veluwemeer naar de grondwaterwinning Bremerberg bewegen.

Alle betrokken partijen hebben samen het Masterplan Visserij opgesteld om de visstand te verbeteren. Een belangrijk punt in de aanpak is de vermindering van de beroepsvisserij. In het visseizoen 2014-2015 en 2015-2016 is een reductie van de visvangst beoogd door de omvang van de netten met 85 procent te verminderen. De komende jaren moet blijken of deze aanpak leidt tot een structurele verbetering van de visstand. In Natura 2000-gebieden worden maatregelen genomen voor het herstel van dynamische moerasvegetaties. Ook zijn maatregelen voorzien die verstoring verminderen, of voorkomen. Zo worden – bijvoorbeeld bij Workum en Medemblik – de mogelijkheden voor kitesurfen beperkt in ruimte en tijd. Ook sluit Rijkswaterstaat enkele gebieden voor recreatie en visserij, bijvoorbeeld bij het eilandencomplex De Kreupel in het IJsselmeer en bij IJsselmonding in het Ketelmeer. Rijkswaterstaat boekt zeer goede resultaten met het visvriendelijk spui- en schutsluisbeheer in de Houtribdijk en de Afsluitdijk om de passeerbaarheid van de vissen te vergroten. Via een spuikoker in Kornwerderzand (en Rijkswaterstaat heeft er tien daar) zijn bij metingen in het voorjaar maximaal 130.000 vissen ingelaten en bij een spuikoker in Den Oever 13.000 vissen (en Rijkswaterstaat heeft daar vijftien kokers). Bij metingen in het voorjaar met visvriendelijk schutten varieerde de maximale intrek tussen de 50.000 tot 90.000 vissen per schutting. Metingen uit het najaar van 2015 bevestigen dit resultaat. In de planperiode continueert Rijkswaterstaat deze inspanningen.

Rijkswaterstaat besteedt de eerste fase van de aanleg van het project Marker Wadden aan. Dit initiatief van Natuurmonumenten, het Rijk en de provincie Flevoland wordt tussen 2016 en 2020 gerealiseerd. Rijkswaterstaat past de inzichten toe uit eerder onderzoek (ANT) en pilots (NMIJ) in het Rijk Regioprogramma Amsterdam Almere Markermeer (RRAAM) dat een toekomstbestendig ecologisch systeem als doel heeft.

5.5.7 Maatregelentabel IJsselmeergebied

	Kerntaak / beleid				Kosten		Uitvoering	Waterlichaam					
Activiteiten	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (M€)	Totale realisatiekosten klassen	Uitvoering / oplevering	IJsselmeer	Markermeer	Randmeren-Zuid	Zwarte Meer	Randmeren-Oost	Ketelmeer en Vossemeer
Beheer en onderhoud (SLA)													
Waterbodems, vaargeulen, ankerplaatsen (met name baggerwerkzaamheden en opruimen obstakels)					€€€€	-	doorlopend						
Exploitatie rijksdepots voor baggerspecie					€	-	doorlopend						
Kunstwerken hoofdvaarwegennet (onder andere sluizen en bruggen)					€€€	-	doorlopend						
Damwanden en harde oevers					€	-	doorlopend						
Verkeersvoorzieningen (onder andere radarsystemen, markering en bebording)					€	-	doorlopend						
Kunstwerken hoofdwatersysteem (onder andere spuisluizen en gemalen)					€€	-	doorlopend						
Stormvloedkering (balgstuw Ramspol)					€	-	doorlopend						
Ecologische voorzieningen (onder andere natuurvriendelijke oevers en vispassages)					€	-	doorlopend						
Primaire waterkeringen en overige keringen					€€€	-	doorlopend						
Mitigeren van effecten op de Natura 2000-doelstellingen (onder andere maaibeheer riet en inrichting broedlocaties)					€	-	doorlopend						
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT/DP) – verkenning en planuitwerking													
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen Amsterdam-Lemmer					€	€€€	2025-2027						
Vaarweg IJsselmeer-Meppel					-	€€€	2023						
Pilot Meerlaagsveiligheid Marken							2022						
Flexibiliseren bufferschijf IJsselmeergebied 20 cm					-	€€€€€	doorlopend						
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – realisatie													
Verbeteren vaargeul IJsselmeer (Amsterdam-Lemmer)					-	€€€€	2016						
Programma Vervanging en Renovatie – hoofdvaarwegennet (Nijkerkerbrug) *					-	€€€€€*	doorlopend						
Afsluitdijk versterken, incl. aanbrengen van pompen					-	€€€€€	2022						
Markermeer-IJmeer (NMIJ, Hoornse Hop, Marker Wadden)					-	€€€€	2020						
Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (Houtribdijk, Markermeerdijk Marken) *					-	€€€€*	2020						
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM en Natura 2000) *					-	€€€€€*	2027						
Verkeers- en watermanagement (SLA)													
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (bediening, verkeersordening, -begeleiding)					€	-	doorlopend						
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen					€	-	doorlopend						
Operationeel watermanagement (bediening, regulering hoeveelheid water)					€€	-	doorlopend						
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater, watertekort of verontreiniging					€	-	doorlopend						
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)					€€	-	doorlopend						
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen					€	-	doorlopend						
Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/MIRT)													
Opstellen/evalueren van beheerplannen (onder andere SGBP, ORBP en Natura 2000)					-	€	2021						
Opstellen/evalueren van gebiedsdossier drinkwater (Andijk)					-	€	2021						
Eerste stap uitwerken voorzieningenniveau hoofdwatersysteem *					-	€*	2021						
Systeemstudie lange termijn IJsselmeergebied in relatie tot landelijke waterverdeling en effecten					-	€	2021						
Slim watermanagement: watervoorziening bij waterschaarste (optimaliseren pompen en spuien)					-	€	2021						

Klassen gemiddelde beheerkosten (per jaar) en/of investeringskosten
€ 0-2 miljoen euro | €€ 2-5 miljoen euro | €€€ 5-10 miljoen euro | €€€€ 10-100 miljoen euro | €€€€€ > 100 miljoen euro

* betreft landelijk programma; de kosten omvatten alle rijksprojecten

5.6 Zuidwestelijke Delta

De delta van Schelde, Maas en Rijn is een complex geheel van grote wateren variërend van zoet naar zout, van stilstaand water tot stromend, en dat in alle combinaties. Grote havenindustriële complexen, landbouw, natuur en recreatie stellen eisen aan vlot en veilig verkeer over water, voldoende, schoon en gezond water, en waterveiligheid. De Zuidwestelijke Delta staat na de Watersnoodramp van 1953 en de daaropvolgende Deltawerken wereldwijd te boek als waterstaatkundig icoon. De Deltawerken brachten meer waterveiligheid, een grote zoetwaterbuffer en betere condities voor de scheepvaart. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Optimaliseren van het beheer van de Deltawerken en stormvloedkeringen.
- Borgen van de zoetwatervoorziening bij aanpassingen in het beheer van het Grevelingenmeer, Haringvlietsluis en het Volkerak-Zoommeer.
- Investeren in vispassages en het herstel intergetijdengebied.
- Voortzetten van het vaarwegbeheer en investeren in renovatie en verbetering van sluizen.
- Reguleren van gebruik vanuit de verantwoordelijkheid voor waterveiligheid, schoon en gezond water, voldoende water en vlot en veilig verkeer over water.

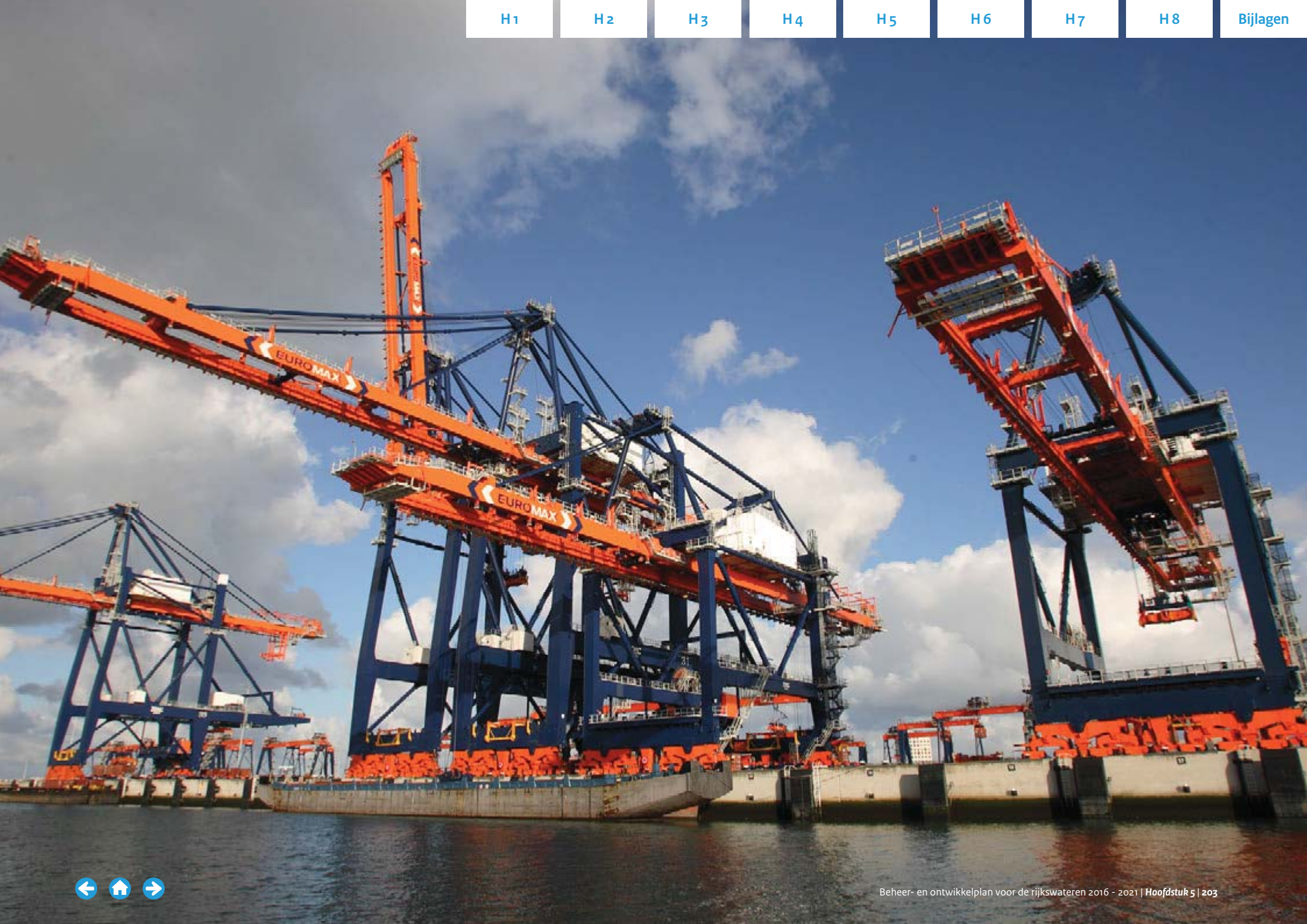
EUROMAX
EUROMAX

5.6.1 Kenmerken

De Zuidwestelijke Delta (inclusief Rijn- en Maasmonding) omvat de rijkswateren in de provincies Zeeland, delen van de provincies Noord-Brabant en Zuid-Holland. In dit watersysteem komen de mondingen van de Schelde, de Maas en de Rijn samen. Het watersysteem bestaat uit een complex geheel van grote wateren variërend van zoet naar zout en van stilstaand water, stromend water tot getijdewater. De Zuidwestelijke Delta is vanwege deze diversiteit en de estuariene dynamiek een natuurgebied van internationale allure en een belangrijk verblijf- en doortrekgebied voor veel water- en trekvogels. Een zeer groot deel van de wateren heeft de status van Natura 2000-gebied.

De Zuidwestelijke Delta staat na de Watersnoodramp van 1953 en de daaropvolgende Deltawerken te boek als waterstaatkundig icoon. De Deltawerken hebben meer veiligheid, een grote zoetwaterbuffer en betere condities voor de scheepvaart opgeleverd. Ook is de ontsluiting van voormalige eilanden sterk verbeterd. Een nadeel is dat waterbekkens daardoor van elkaar zijn gescheiden en een groot deel van de estuariene dynamiek is verdwenen. De uitvoering van de Deltawerken heeft nog steeds invloed op de morfologie. De stroomsnelheden in sommige rivieren zijn hoger met als gevolg meer erosie van de bodem en oevers. Dat uit zich enerzijds in een sterke sedimentatie in de Nieuwe Merwede, de Amer, het Hollandsch Diep, het Haringvliet en anderzijds in erosie in de Oude Maas, het Spui en de Dordtsche Kil. In de Oosterschelde is na de aanleg van de Oosterscheldekering en de compartimenteringsdammen de getijdewerking verminderd, zijn de stroomsnelheden afgenomen en wordt minder zand en slib afgezet op platen en schorren. Als gevolg daarvan verdwijnt er ieder jaar vijftig tot honderd hectare aan platen, slikken en schorren. Dat heeft negatieve gevolgen voor waterveiligheid en natuur.

De Zuidwestelijke Delta vormt de toegang tot de zeehavens van Rotterdam, Dordrecht, Moerdijk, Vlissingen, Terneuzen, Antwerpen en Gent. Deze havens hebben een groot aandeel in de overslag van goederen voor Noordwest-Europa. Een goed vestigingsklimaat voor economische activiteiten staat of valt met een optimale bereikbaarheid en veiligheid. Het hoofdvaarwegennet verbindt de zeehavens via de Maas, de Rijn en de Schelde met het Europese achterland. Vijf grote sluiscomplexen in deze regio zorgen voor meer dan veertig procent van alle scheepsschuttingen in Nederland. In de Rijnmond, bij Moerdijk en in het Zeeuws-Antwerpse havengebied zijn grote chemische industriecomplexen en diverse energiecentrales aanwezig.

In de Zuidwestelijke Delta liggen drie drinkwateronttrekkingspunten (Biesbosch, Brakel, Scheelhoek) en langs de Lek en de Noord enkele oeverinfiltratiewinningen van waaruit drinkwaterbedrijven een groot deel van de Randstad en de Zuidwestelijke Delta voorzien van drinkwater. Landbouw op Goeree-Overflakkee, de PAN-polders in West-Brabant, Tholen, St. Philipsland en een deel van Zuid-Beveland is sterk afhankelijk van water uit het nu nog zoete Haringvliet en het Volkerak-Zoommeer. Energieopwekking, koel- en proceswater, drinkwaterwinning, recreatie, de visserij, schelpdierkweek en natuur zijn prominent aanwezig in de Zuidwestelijke Delta.

In de Zuidwestelijke Delta werken beheerders, ondernemers en maatschappelijke partijen al jaren samen aan één centrale doelstelling: een veilig, economisch aantrekkelijk en gezond deltagebied met voldoende zoetwater voor nu en in de toekomst. Voor Rijnmond-Drechtsteden hanteren de regiopartners als gezamenlijke doelstelling: een welvarend en veilig gebied.

Ruud Splitthoff
Hoofdingenieur-directeur West-Nederland Zuid

'Ik ben trots op het nieuwe Beheer- en ontwikkelplan omdat het zo breed met beleid, partners en de omgeving afgestemd is. Dat maakt onze rollen en taken heel helder. Die duidelijkheid zorgt ook voor een vruchtbare basis bij de uitvoering in onze regio!'

Rol en taak Rijkswaterstaat

Hoogwaterveiligheid in de Zuidwestelijke Delta betreft bescherming tegen enerzijds hoogwater als gevolg van het getij en storm en anderzijds hoogwater door hoge rivierafvoeren. Het gebied voldoet dankzij de Deltawerken, waaronder vier technisch hoogwaardige stormvloedkeringen (Oosterscheldekering, Maeslantkering, Hartelkering en Hollandsche IJsselkering) aan hoge veiligheidsnormen. Het beheer en onderhoud van deze complexe keringen is in handen van Rijkswaterstaat. De stormvloedkeringen zorgen

Kaart 19
Zuidwestelijke Delta

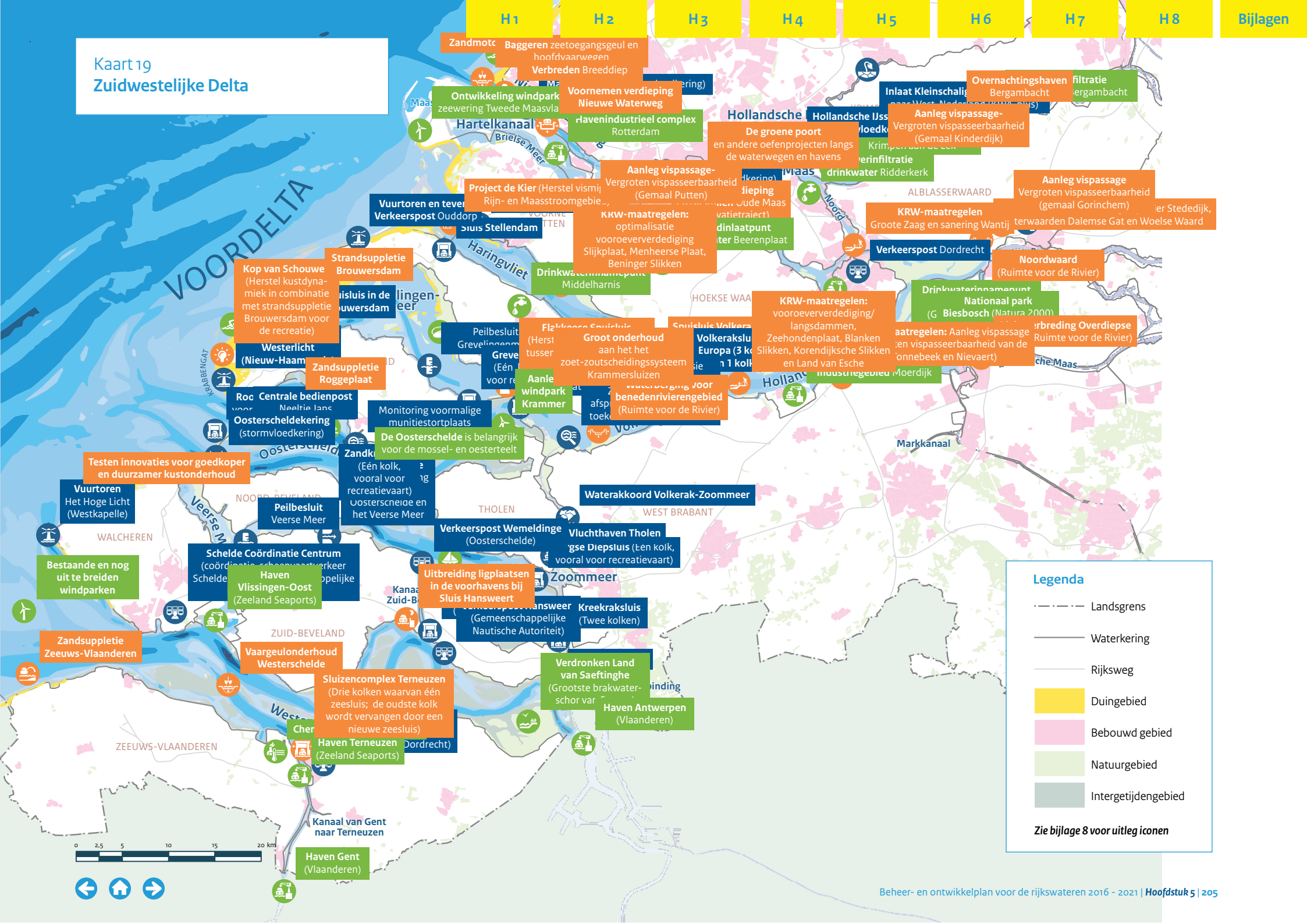

voor lagere waterstanden in het stroomgebied achter de kering en zo voor een lagere belasting voor de waterkeringen van de waterschappen. Ook de verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud van de dammen tussen de Zeeuwse en Zuid-Hollandse eilanden en de zeewering van de Tweede Maasvlakte ligt bij Rijkswaterstaat.

Het Schelde-estuarium is de toegang tot de Vlaamse en Nederlandse havens. België en Nederland werken binnen de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie en de Permanente Commissie van Toezicht op de Scheldevaart intensief samen bij operationeel (nautisch) beheer, monitoring en onderzoek om het gebruik en beheer van de Schelde in goede banen te leiden. Dit gebeurt op basis van de Scheldeverdragen uit 2005. Ook op het gebied van externe veiligheid en integraal waterbeheer werken Nederland en België nauw samen.

Het beheer van het hoofdwatersysteem is gericht op de beschikbaarheid van voldoende zoetwater voor de drinkwatervoorziening, de landbouw en de industrie. De waterverdeling van het benedenrivierengebied wordt grotendeels geregeld met de spuisluizen in het Haringvliet. Dit is van belang voor de zoetwatervoorziening en voor de waterstanden in het Hollandsch Diep. Rijkswaterstaat gaat zo de verzilting van de Hollandsche IJssel en het inlaatpunt voor Midden-West-Nederland bij Gouda tegen.

Estuariene dynamiek is de natuurlijke basis voor een deltagebied. Om de ecologische kwaliteit te vergroten investeert Rijkswaterstaat in de aanleg van natuurvriendelijke oevers, vispassages en specifieke deltanatuur zoals zoete tot zilte ondiepwatergebieden, moerassen, slikken en schorren. Rijkswaterstaat coördineert het opstellen en uitvoeren van de diverse Natura 2000-beheerplannen. Een gezond ecosysteem vraagt om schoon water en een schone waterbodem. Rijkswaterstaat draagt daaraan bij door voorwaarden te stellen aan afvalwaterlozingen vanuit rioolwaterzuiveringsinstallaties en grotere bedrijven.

Rijkswaterstaat verzorgt het waterstaatkundig beheer van de hoofdvaarwegen. Het Havenbedrijf Rotterdam verzorgt het nautisch beheer over de Nieuwe Waterweg, het Hartelkanaal, de Nieuwe Maas (tot aan de Van Brienenoordbrug), de zeetoegangsgeul naar het havengebied (de Eurogeul) en de Tweede Maasvlakte. Het nautisch beheer van de overige hoofdvaarwegen berust bij Rijkswaterstaat.

5.6.2 Waterveiligheid

De Zuidwestelijke Delta is goed beschermd tegen hoogwater. Dat vraagt continue aandacht voor de instandhouding van de waterstaatswerken. In 2013 is de Tweede Maasvlakte opgeleverd waardoor het te beheren areaal is uitgebreid met de zeewering op de Tweede Maasvlakte. Tot 2023 doet het Havenbedrijf Rotterdam het beheer en onderhoud van de zeewering onder de formele verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat.

Rijkswaterstaat volgt nauwlettend de oevererosie in de Oude Maas, het Spui en de Dordtsche Kil. Goed inzicht in de ontwikkeling ervan is belangrijk zodat Rijkswaterstaat samen met de waterschappen noodzakelijke aanpassingen bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma kan agenderen. Zo kunnen de voor het dijkbeheer verantwoordelijke waterschappen tijdig maatregelen treffen om de stabiliteit van de oevers en dijken langs deze wateren te waarborgen. Het Ministerie van IenM heeft een verkenning in uitvoering naar de invulling en reikwijdte van de verschillende verantwoordelijkheden bij het beheer van de dijken Dit kan mogelijk leiden tot uitbreiding van beheertaken.

In de planperiode worden diverse grote projecten uit het programma Ruimte voor de Rivier opgeleverd. In het benedenrivierengebied zijn dat de Overdiepse Polder, de Noordwaard en de waterberging in het Volkerak-Zoommeer. De noodzakelijke aanpassingen in het Volkerak-Zoommeer waren eind 2015 klaar. Een aantal maatregelen voor beperking van regionale wateroverlast worden in 2016 afgerond. Rijkswaterstaat past het operationeel beheer daarop aan, inclusief het peilbesluit. Daardoor kan het Volkerak-Zoommeer vanaf 2016 worden ingezet als bergingsgebied voor rivierwater als de stormvloedkeringen gesloten zijn.

In die delen van de Rijn-Maasdelta waar waterstanden hoofdzakelijk afhankelijk zijn van de waterstanden op zee, zorgen dijken in combinatie met stormvloedkeringen voor de waterveiligheid. In de delen waar de rivierafvoeren de waterstanden vooral bepalen, zorgt een combinatie van dijkversterkingen en rivierverruimingen ervoor dat de waterstanden in de toekomst niet verder stijgen. Om hiervoor ook in de toekomst ruimte te behouden worden ruimtelijke reserveringen in het Besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) aangepast aan de nieuwste inzichten uit het Deltaprogramma.

In het Deltaprogramma is geconcludeerd dat de huidige aanpak ook op lange termijn een goed fundament biedt voor zowel waterveiligheid als de zoetwatervoorziening. De bescherming tegen hogere waterstanden vanuit zee is ook op lange termijn goed mogelijk met de huidige afsluitbare stormvloedkering in de Nieuwe Waterweg. Rijnmond en de Drechtsteden kunnen – aanvullend op de huidige maatregelen in het hoofdwatersysteem – goed worden beschermd met inrichtingsmaatregelen volgens het principe van meerlaagsveiligheid.

De voorkeurstrategie uit het Deltaprogramma voor de Zuidwestelijke Delta is nauw afgestemd op de Rijksstructuurvisie

Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en de Rijksstructuurvisie Zandhonger Oosterschelde. De voorkeursstrategie voor Rijnmond-Drechtsteden gaat uit van het handhaven van de huidige afvoerverdeling tot ten minste 2050. Ook is besloten het Grevelingenmeer niet te gebruiken voor aanvullende waterberging.

Maatregelen in de planperiode

De primaire keringen die in de derde toetsronde niet aan de norm voldeden worden in de planperiode versterkt. In de planperiode verwerkt Rijkswaterstaat de Deltabeslissingen in het beheer en doet voorstellen voor nader onderzoek. Rijkswaterstaat vervangt de stormvloedkeringen pas op lange termijn. Tot die tijd worden hogere waterstanden opgevangen door bestaande objecten te verbeteren in combinatie met waterberging in het Volkerak-Zoommeer en verruiming van de Merwedes. Daarnaast monitort Rijkswaterstaat de bodemligging en doet onderzoek om erosie in de daarvoor gevoelige gebieden beter te kunnen voorspellen. Met die kennis kan de stabiliteit van aangrenzende dijken beter worden geborgd.

Rijkswaterstaat streeft naar een verdere verlaging van de kans op het niet of niet volledig sluiten van de stormvloedkeringen. Kosten van aanvullende maatregelen om de faalkans te reduceren moeten wel in verhouding staan tot de baten. Onderzoek moet uitwijzen hoe veilig het achterland is, als de Maeslantkering niet volledig functioneert. Rijkswaterstaat brengt de faalkans van Hollandsche IJsselkering verder omlaag en, onderzoekt verdere stappen in een gebiedsproces voor waterveiligheid samen met de betrokken waterbeheerders ten behoeve van een integrale afweging.

Circa vijftig hectare verruigd terrein in de uiterwaarden is uiterlijk eind 2016 op orde gebracht. Vanaf 2017 wordt dit areaal in de stroombaan actief beheerd op basis van de Vegetatielegger. Ook de natuur- en landschapsorganisaties zullen hun verruigde terreinen

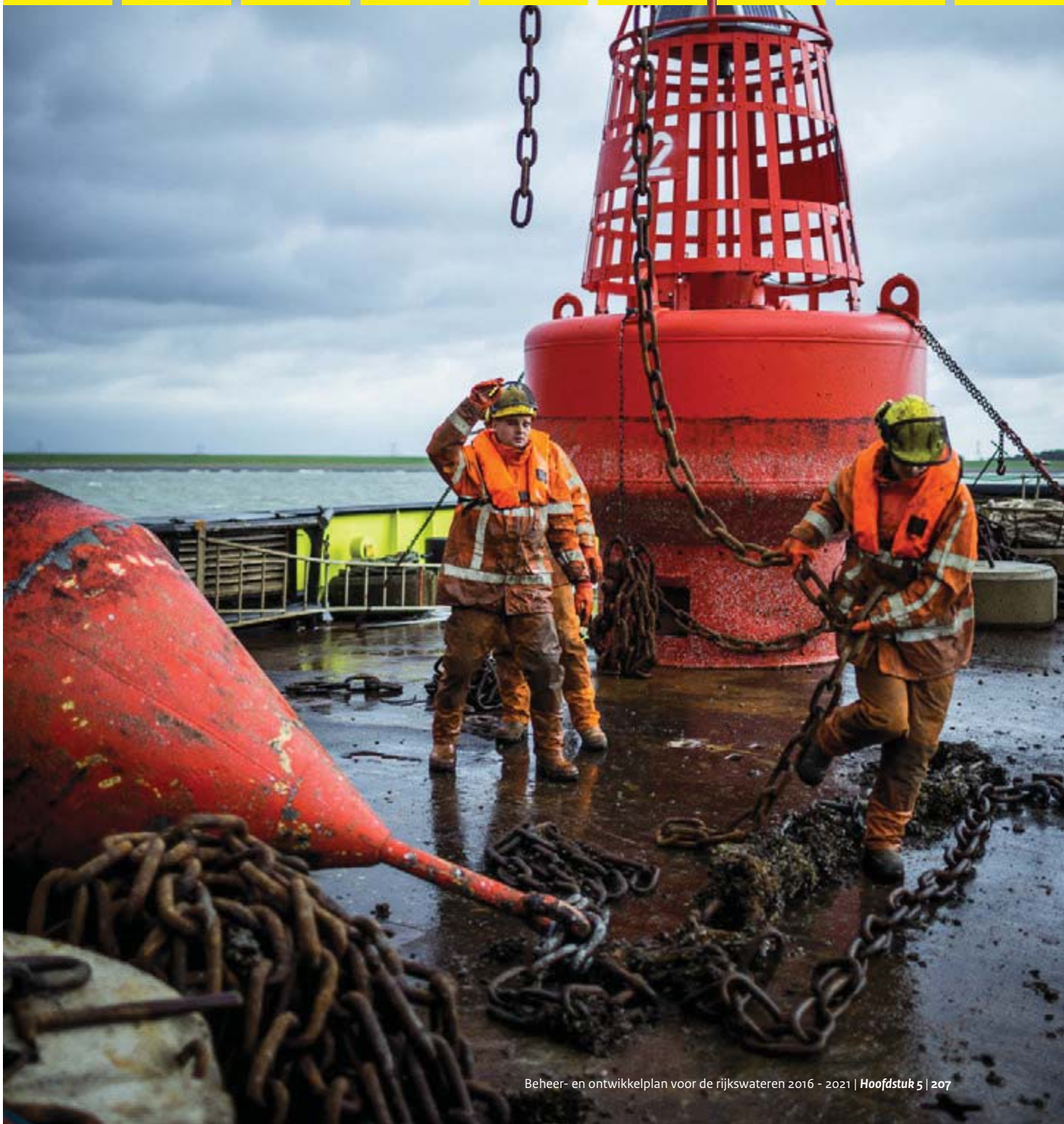

(circa honderd hectare in de Rijn-Maasmonding) actief beheren voor zover dit vanuit hoogwaterveiligheid noodzakelijk is. Het resterende oppervlak wordt zodanig beheerd dat dit niet opnieuw verruigt.

Rijkswaterstaat monitort de bodemligging en doet onderzoek naar de voorspelbaarheid van erosie in de daarvoor gevoelige gebieden met het oog op stabiliteit van de aangrenzende dijken. Binnen het Deltaplan Waterveiligheid zijn verschillende vervolgonderzoeken gepland waar Rijkswaterstaat een bijdrage aan levert (nevengeul Sleeuwijk, gebiedsonderzoeken Alblasserwaard, Krimpenerwaard, Hollandsche IJssel en buitendijkse gebieden).

In 2015 en 2016 wordt het MIRT-onderzoek Optimale lange termijn veiligheidsstrategie Oosterschelde uitgevoerd om de huidige beheerstrategie voor de lange termijn te optimaliseren. Het onderzoek maakt een vergelijking tussen maatregelen aan de Oosterscheldekering, dijkversterkingen en zandsuppleties in het intergetijdengebied. Met deze drie 'knoppen' zoekt Rijkswaterstaat naar de beste combinatie voor waterveiligheid, natuur en economie.

Rijkswaterstaat wil de waterveiligheidsstrategie voor de Westerschelde optimaliseren. Het huidige bagger- en stortregiem wordt aangevuld met het aanbrengen van extra zand bij platen en de vooroevers langs de dijken. Zo kunnen die meestijgen met de zeespiegel. Dat is gunstig voor natuurherstel en het vormt tegelijk een extra buffer voor de waterkering.

5.6.3 Voldoende water

Verzilting is een kenmerk van deltagebieden. Het tegengaan van verzilting is een opgave voor de waterbeheerders. Langs de noordrand van het beheergebied is de aanleg van havenbekkens en de aanleg en verdieping van vaargeulen in en naar de haven van Rotterdam de belangrijkste oorzaak. Innamepunten voor zoetwater zijn in de loop der jaren steeds naar verder stroomopwaarts gelegen punten verplaatst.

Rijkswaterstaat heeft in het kader van het Deltaprogramma de effectiviteit onderzocht van de 'trapjeslijn' en bellenschermen om verzilting via de Nieuwe Waterweg tegen te gaan. Deze maatregelen blijken niet kosteneffectief en houdbaar in het licht van de klimaatverandering. Ook laten deze maatregelen weinig ruimte voor het herstel van estuariene dynamiek en een eventuele verdieping van de Nieuwe Waterweg. Bij de Krammerjachtensluizen is een pilot uitgevoerd met een innovatief bellenscherm voor het scheiden van zoet- en zout water. Rijkswaterstaat overweegt om dit bij succes ook toe te passen in de grotere binnenvaartsluizen. De spuisluizen in het Haringvliet regelen de waterverdeling in het benedenrivierengebied en daarmee ook de bestrijding van verzilting (zie ook Paragraaf 3.2 Voldoende water). Rijkswaterstaat heeft de besturingsinstallatie van de Haringvlietsluizen in de afgelopen planperiode vernieuwd.

Door klimaatverandering en sociaaleconomische ontwikkelingen kunnen in de toekomst vaker en langduriger watertekorten optreden. Tegelijkertijd nemen de eisen aan de zoetwatervoorziening toe. Volgens de Deltabeslissing Zoetwater is een toename van verzilting een gedeelde verantwoordelijkheid van het Rijk, de waterschappen en de gebruikers. Alle partijen moeten anticiperen op een toename van de verzilting van het hoofdwatersysteem.

Conform de peilbesluiten kan bij extreme neerslag, of extreme neerslagverwachtingen, het waterpeil op het Veerse Meer en het Volkerak-Zoommeer worden verlaagd om polderwater op te vangen. In situaties met hoge afvoer vanuit het Schelde stroomgebied, gebruikt Rijkswaterstaat een of meerdere schutsluizen bij Terneuzen om te spuien, waardoor deze tijdelijk gestremd zijn voor de scheepvaart. Deze werkwijze komt voort uit Nederlands-Belgische verdragen.

Maatregelen in de planperiode

Het geleidelijk en gedeeltelijk openstellen van de Haringvlietsluizen ('Kierbesluit') vanaf 2018 leidt tot een brakwaterzone in het westelijke deel van het Haringvliet. Dit besluit is gekoppeld aan een intensief monitoringprogramma om werkenderwijs het beheerregime van de spuisluis te optimaliseren. Door de brakwaterzone zijn aanpassingen nodig voor de drinkwaterwinning en de zoetwateraanvoer naar de omringende regio. In de Nieuwe Waterweg wordt de 'trapjeslijn' niet meer actief onderhouden omdat deze maatregel niet kosteneffectief is. Regio en Rijk realiseren op korte termijn de uitbreiding van de Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (KWA) naar West-Nederland. Daarnaast onderzoekt Rijkswaterstaat gezamenlijk met de regio de mogelijkheden om de KWA op middellange termijn verder te vergroten en alternatieven daarvoor. Zo willen de waterbeheerders de zoetwatervoorziening op korte en lange termijn borgen voor onder andere natuur en landbouw in West-Nederland.

Aan de zuidrand van de Zuidwestelijke Delta investeert Rijkswaterstaat samen met andere waterbeheerders in het vergroten van systeemkennis. Door gezamenlijk te monitoren en gegevens uit te wisselen (zie Paragraaf 3.2 Voldoende water) kunnen waterbeheerders het beschikbare zoetwater beter benutten en wateroverlast beter voorkomen. Voor het inlaatpunt Bernisse onderzoeken Rijkswaterstaat en regionale partners in het Deltaprogramma hoe dit inlaatpunt kan blijven functioneren bij een toenemende verzilting in de toekomst.

De keuze voor een zoet of zout Volkerak-Zoommeer is uitgewerkt in de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer. Voordat het Volkerak-Zoommeer zout wordt, moet er een alternatieve zoetwatervoorziening worden geregeld. De komende jaren is groot onderhoud nodig aan het zoet-zoutscheidingssysteem van de Krammersluizen. Hoe dat gebeurt, is afhankelijk van de besluitvorming over een zoet of zout Volkerak-Zoommeer. Zolang het Volkerak-Zoommeer zoet is, komt Rijkswaterstaat de afspraken na over het chloridegehalte in het meer uit het waterakkoord Volkerak-Zoommeer. In de planperiode evalueert Rijkswaterstaat het peilbesluit voor het Veerse Meer. Dit kan leiden tot aanpassingen.

5.6.4 Schoon en gezond water

Dankzij een open verbinding met de zee is er nog steeds getij in de Nieuwe Waterweg, de Oude Maas, de Noord, het Veerse Meer en de Ooster- en Westerschelde. De ecologische waarde hiervan is versterkt door het aanpassen van kribben en vooroevers, het graven van geulen (Klein Profijt) het toevoegen van honderden hectares deltanatuur door ontpoldering (Tiengemeten, Sophiapolder en Noordwaard) de inrichting van zoute habitats (Perkpolder) en het herstel van getij in (Rammegors). De ecologische herstelmaatregelen op het gebied van estuariene dynamiek, intergetijdenatuur en migratiemogelijkheden voor vissen uit de vorige planperiode zijn in 2015 nagenoeg volledig afgerond.

De beoordeling van waterplanten en vissen is voor veel wateren matig tot slecht en laat in enkele waterlichamen zelfs een achteruitgang zien. De monitoring en beoordeling van vis is vanwege eisen vanuit de KRW aangepast. Dit zorgt voor een duidelijk slechtere score op de maatlat en maakt het onmogelijk om nu een onderbouwd oordeel over een eventuele trend te kunnen geven. Ook is het nog te vroeg om verbeteringen in de ecologische kwaliteit goed waar te kunnen nemen. In de planperiode worden nog verschillende maatregelen getroffen om de vismigratie te bevorderen. Met name van de kier in de Haringvlietsluizen zal de beoordeling voor vis naar verwachting substantieel verbeteren. Op grond van de monitoring beoordeelt Rijkswaterstaat vervolgens of nog andere maatregelen noodzakelijk zijn zoals actief visstandbeheer. Rijkswaterstaat verwacht dat de ecologie aan het einde van de derde tranche KRW in 2027 in de meeste waterlichamen op orde is.

In de afgesloten bekkens veroorzaakten fosfaat en stikstof afkomstig uit de landbouw vaak waterkwaliteitsproblemen. In het Volkerak-Zoommeer was er regelmatig een explosieve groei van blauwalgen met stankoverlast, vis- en vogelsterfte en zwemverboden als gevolg. Door de enorme groei van de quaggamossel lijken de grootste problemen verleden tijd, maar het is onzeker of dat zo blijft. Het kabinet kiest in de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer voor het toekomstperspectief herintroductie van beperkt getij. Realisatie is onder meer afhankelijk van nadere afspraken over bekostiging tussen Rijk en regio.

In 2013 is de sanering van de waterbodem in de Dordtse Biesbosch afgerond. Daarmee is er in grote delen van de Zuidwestelijke Delta nu sprake van een schone waterbodem. Ook de chemische waterkwaliteit is de afgelopen decennia sterk verbeterd. Toch voldoen in veel wateren zware metalen, PAKs en tributyltin (TBT) nog niet aan de wettelijke kwaliteitseisen(zie Paragraaf 3.3 Schoon en gezond water).

De chemische waterkwaliteit in de Zuidwestelijke Delta wordt – met uitzondering van doodlopende riviertakken – vooral bepaald door de aanvoer via Rijn, Maas en Schelde. Vermindering van emissies alleen in de Zuidwestelijke Delta leidt amper tot een betere waterkwaliteit.

Maatregelen in de planperiode

Het terugdringen van emissies vraagt een aanpak in het hele stroomgebied. Dat betekent dat er ook maatregelen nodig zijn in de Zuidwestelijke Delta. Rijkswaterstaat is daarom terughoudend met het toestaan van nieuwe lozingen van afvalwater. In geval van het Hollandsch Diep bepalen Rijkswaterstaat en het waterschap Brabantse Delta samen of afvoer van zout en geconcentreerd afvalwater via de bestaande afvalwaterpersleiding naar de Westerschelde blijvend noodzakelijk is. Deze aanpak nu voorkomt achteruitgang van de waterkwaliteit van het Hollandsch Diep.

Het KRW-programma bevat veel maatregelen die de mogelijkheden voor vismigratie vergroten. Het op een kier zetten van de Haringvlietsluizen in 2018 is daarvan de meest in het oog springende. Die maatregel heeft een uitstraling naar het hele stroomgebied van Rijn en Maas. Daarnaast wordt geïnvesteerd in vispassages bij gemalen en sluizen die uitwateren op het hoofdwatersysteem, natuurvriendelijke oevers, het verlagen van uitwaarden en de aanleg van nevengeulen. Ingrepen in de waterbodem zijn voorzien in het Wantij-Oost dat direct grenst aan de kreken van de Sliedrechtse Biesbosch. Dit voorkomt dat de gesaneerde kreken in de Sliedrechtse Biesbosch opnieuw verontreinigd raken.

Rijkswaterstaat bereidt een eerste – samen met de regio gefinancierde – zandsuppletie voor op de Roggenplaat in de Oosterschelde. Deze suppletie moet de gevolgen van 'zandhonger' compenseren. Daarmee blijven ondiepwatergebieden met een hoge natuurwaarde behouden.

5.6.5 Vlot en veilig verkeer over water

Naar verwachting neemt de vervoersintensiteit op de vaarwegen toe. Dit geldt in het bijzonder voor achterlandverbindingen en het

containervervoer van en naar de Tweede Maasvlakte en Antwerpen. Als die groei doorzet is er tussen 2020 en 2040 een extra sluiskolk nodig bij de Volkeraksluizen en de Kreekraksluizen om te kunnen voldoen aan de maximale structurele wachttijd van dertig minuten. Voor de verkeersveiligheid op het water is het nautisch beheer gericht op het zo veel mogelijk scheiden van zeevaart, binnenvaart en recreatievaart.

Steeds hogere schepen maken steeds vaker gebruik van beweegbare bruggen nodig omdat de vrije doorvaarhoogte onder de vaste bruggen onvoldoende is. Dat leidt tot een toename van bediening en de behoefte aan onderhoud. Ook belemmeren extra brugopeningen de ongestoorde afwikkeling van het weg- en spoorverkeer. Om de bereikbaarheid van het Botlekgebied te verbeteren wil het Havenbedrijf Rotterdam de Nieuwe Waterweg en de Nieuwe Maas tussen Hoek van Holland en de Beneluxtunnel verdiepen. Als dat uitgevoerd wordt, heeft dat een toename van de verzilting tot gevolg. Dit maakt dan compenserende maatregelen noodzakelijk. Over deze verdieping moet nog besluitvorming plaatsvinden.

Het peilbeheer in de Zuidwestelijke Delta – en het spuiprogramma van de Haringvlietsluizen – is zodanig dat onder normale omstandigheden een minimale diepgang is gegarandeerd. Soms wijkt Rijkswaterstaat van het spuiprogramma af om de waterstand bij Moerdijk niet onder NAP te laten zakken. Het Basisnet vervoer gevaarlijke stoffen kent in de Zuidwestelijke Delta verder geen knelpunten.

Maatregelen in de planperiode

Langs de Lek, Boven-Merwede en de Schelde-Rijnverbinding zijn te weinig overnachtingsplaatsen. Daardoor kunnen schippers niet voldoen aan de wettelijke regels voor vaar- en rusttijden. Langs de Beneden-Lek en de Merwedes worden in de planperiode extra lig- en overnachtingsplaatsen gerealiseerd. Het betreft ook overnachtingsplaatsen voor schepen met gevaarlijke lading.

Gezien de te verwachten toename van het scheepvaartverkeer van en naar de Tweede Maasvlakte wordt in de planperiode het Breeddiep vergroot. Schepen kunnen zo gemakkelijker gebruik maken van de Nieuwe Waterweg als achterlandverbinding. Rijkswaterstaat monitort de intensiteit van het scheepvaartverkeer bij de Volkeraksluizen om tijdig te kunnen starten met de planuitwerking voor een vierde kolk. Het sluizencomplex bij Terneuzen is dé toegangspoort van de zeehavens van Terneuzen en Gent en onderdeel van de binnenvaartcorridor naar Noord-Frankrijk. De Vlaams-Nederlandse Schelde Commissie werkt aan een voorstel voor een nieuwe, grotere zeesluis. Naar verwachting vaart in 2021 het eerste schip door de nieuwe zeesluis. Voor een veiliger scheepvaart en het beter benutten van de vaarweg werkt Rijkswaterstaat aan verkeersmanagement op het Kanaal van Gent naar Terneuzen en het uitbreiden van de Schelderadarketen. In de planperiode gaat Rijkswaterstaat ook voor de grote sluiscomplexen en beweegbare bruggen in Zeeland over op bediening op afstand.

5.6.6 Gebruiksfuncties

Energieopwekking, koel- en proceswater, drinkwaterwinning, recreatie, de visserij, schelpdierkweek en natuur zijn prominent aanwezig in de Zuidwestelijke Delta. Over het algemeen neemt het gebruik toe, zowel in intensiteit als in omvang. Er komen meer jachthavens, anderen breiden uit. Mosselzaadinvanginstallaties worden groter en kitesurfen wordt steeds populairder. De zeewering van de Tweede Maasvlakte en de Krammersluizen zijn in de Structuurvisie Windenergie op land aangemerkt als zoekgebied voor grootschalige opwekking van windenergie. Zo groeit de ruimtedruk met als gevolg conflicten tussen gebruiksfuncties onderling, maar ook tussen gebruiksfuncties en scheepvaart. Rijkswaterstaat reguleert daarom het gebruik om de uitvoering van zijn kerntaken waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water te borgen.

In de Zuidwestelijke Delta liggen drie drinkwateronttrekkingspunten (Biesbosch, Brakel, Scheelhoek) en langs de Lek en de Noord enkele oeverinfiltratiewinningen van waaruit drinkwaterbedrijven een groot deel van de Randstad en de Zuidwestelijke Delta voorzien van drinkwater. De landbouw op de voormalige eilanden is sterk afhankelijk van de watervoorziening uit de zoete Deltawateren.

Het gebied heeft ook een hoge recreatieve waarde. Veel inwoners van het omringende stedelijke gebied komen hier recreëren. Het gebied heeft ook een grote aantrekkingskracht op Belgische en Duitse toeristen. Toerisme draagt bij aan de goede kwaliteit van de leefomgeving en dat is weer een belangrijke voorwaarde voor investeringen.

In de Zuidwestelijke Delta vinden diverse vormen van beroepsvisserij plaats, onder andere met vaste vistuigen op paling en kreeft. De zware boomkorvisserij is in de afgelopen jaren sterk afgenomen. De garnalen- en schelpdiervisserij zijn nu de belangrijkste vormen van visserij. De mossel- en oesterteelt is prominent aanwezig in de Oosterschelde maar treffen we ook aan in het Grevelingenmeer en Veerse Meer.

De grote diversiteit aan wateren: zoet, zout, stilstaand, stromend en onder invloed van getijden. Samen met de watergebonden economie en aanwezige kennisinstituten in de regio, maken dit gebied bij uitstek geschikt voor innovaties en proefprojecten. Voorbeelden zijn aquacultures van tong en tarbot, de teelt van wieren, herstel van zeegrassen en het verjongen van

schorren, alternatieve zoet-zoutscheiding in een sluis, pilots met planningsystemen voor de binnenvaart en proeven met waterkrachtturbines.

Maatregelen in de planperiode

Om te kunnen inspelen op vergunningaanvragen uit de visserijsector voor innovaties zoals mosselzaadinvanginstallaties en oesterbroedinstallaties gebruikt Rijkswaterstaat het integrale afwegingskader uit de Beleidsnota Noordzee en een toetsingskader voor de Oosterschelde, Voordelta en Waddenzee. De Natura 2000-beheerplannen, zoals die voor de Deltawateren, fungeren daarnaast ook als afwegingskader voor natuur in deze gebieden. Rijkswaterstaat heeft het voortouw bij het opstellen van het Natura 2000-beheerplan Deltawateren dat in 2016 definitief wordt vastgesteld. Dit omvat de beheerplannen van de Natura 2000-gebieden Hollandsch Diep, Haringvliet, Oude Maas, Grevelingenmeer, Oosterschelde, Veerse Meer en Westerschelde en Saeftinghe. Het Beheerplan Deltawateren geeft vanuit de specifieke natuurdoelstellingen aanvullende kaders en randvoorwaarden voor het beheer en gebruik. Dat geldt zowel voor het beheer door Rijkswaterstaat als voor het gebruik door derden.

Door te investeren in betrouwbare passeertijden bij sluizen en bruggen en de informatievoorziening tijdens onder andere stremmingen, worden de Deltawateren aantrekkelijker en toegankelijker voor de scheepvaart en waterrecreatie.

Rijkswaterstaat wil de samenwerking met drinkwaterbedrijven verbeteren. De Beleidsnota Drinkwater wordt uitgewerkt naar het beheer. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om monitoring van de waterkwaliteit, vergunningverlening en handhaving, crisisbeheersing en doorwerking van beschermingszones bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Meekoppelen in de praktijk: Verondiepen erosiekuilen

De gemeente Rotterdam en het bedrijfsleven in de regio willen graag een diepere vaargeul in de Nieuwe Waterweg en de Nieuwe Maas. Zo wordt de haven beter bereikbaar. Deze planperiode is de besluitvorming hierover voorzien. Het Gemeentelijk Havenbedrijf is initiatiefnemer en bereidt de plannen voor. Een milieueffectrapportage is daar onderdeel van. Eén van de vragen die de rapportage moet beantwoorden is of er nuttige toepassingen zijn voor de baggerspecie?

Met de Deltawerken is de waterhuishouding in het benedenrivieren gebied blijvend veranderd. Dat leidt plaatselijk tot hogere stroomsnelheden waardoor erosiekuilen ontstaan. Om te voorkomen dat erosiekuilen de waterkering of oever kunnen ondermijnen is verondiepen van die kuilen met baggerspecie een optie voor nuttig hergebruik. Het koppelen van de verdieping van de vaarweg aan een praktijkproef met het verondiepen van erosiekuilen heeft voordeel voor zowel het Havenbedrijf als Rijkswaterstaat. Het toepassen van gestabiliseerd slib biedt perspectief op een kosteneffectieve methode om verdere erosie te beperken en er hoeft ook minder baggerspecie op zee te worden verspreid.

5.6.7 Maatregelentabel Zuidwestelijke Delta

	Kerntaak / beleid				Kosten		Uitvoering	Waterlichaam																
Activiteiten	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten (M€)	Totale realisatiekosten (M€)	Uitvoering / oplevering	Haringvliet-Oost, Hollandsch Diep	Dordtse Biesbosch, Nieuwe Merwede	Merwedes, Sliedrechtse Biesbosch, Waal, Afgedamde Maas-Noord	Oude Maas (bovenstrooms Hartelkanaal), Spui, Noord, Dordtsche Kil, Lek tot Hagestein	Beneden Maas	Bergsche Maas	Hollandsche IJssel	Nieuwe Maas, Oude Maas (benedenstrooms Hartelkanaal)	Nieuwe Waterweg, Hartel-, Caland-, Beerkanaal	Brabantse Biesbosch, Amer	Haringvliet-West	Volkerak-Zoommeer	Grevelingen	Veerse Meer	Oosterschelde en Kanaal Zuid-Beveland	Westerschelde	Schelde-Rijnverbinding en Spuikanaal
Beheer en onderhoud (SLA)																								
Waterbodems, vaargeulen/zeetoegangsgeulen, ankerplaatsen (met name baggerwerkzaamheden en opruimen obstakels)					€€€	-	doorlopend																	
Exploitatie baggerdepots							doorlopend																	
Kunstwerken hoofdvaarwegennet (onder andere sluizen en bruggen)					€€€€	-	doorlopend																	
Damwanden en harde oevers					€€€	-	doorlopend																	
Verkeers- en calamiteitenvoorzieningen (onder andere radarsystemen, markering en bebording)					€€€€	-	doorlopend																	
Kunstwerken hoofdwatersysteem (onder andere spuisluizen en gemalen)					€€€	-	doorlopend																	
Stormvloedkeringen (Maeslantkering, Hartelkering, Hollandsche IJsselkering en Oosterscheldekering)					€€€€	-	doorlopend																	
Ecologische voorzieningen (onder andere natuurvriendelijke oevers en vispassages)					€	-	doorlopend																	
Primaire waterkeringen, overige keringen en uiterwaarden (onder andere vegetatiebeheer)					€€€€	-	doorlopend																	
Mitigeren van effecten op de Natura 2000-doelstellingen (onder andere inrichting broedlocaties en markering kitesurfgebieden)					€	-	doorlopend																	
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT/DP) – verkenningen en planuitwerking																								
Capaciteitsuitbreiding Volkeraksluizen					-	€€€€€	2024-2026																	
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen Beneden-Lek					-	€	2017																	
Capaciteitsuitbreiding overnachtingsplaatsen Merwedes					-	€€€€	2017																	
Verkeerssituatie splitsing Hollandsch Diep – Dordtsche Kil					-	€€€	2025-2027																	
Krammersluizen en zoet-zoutscheiding					-	€€€€	2021																	
Optimale Langetermijn Veiligheidsstrategie voor de Oosterschelde					-	-	n.t.b.																	
Hoogwaterbeschermingsprogramma (Hollandsche IJsselkering) *					-	€€€€€*	n.t.b.																	
Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer					-	€€€€€	n.t.b.																	
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) – realisatie																								
Programma Vervanging en Renovatie – hoofdvaarwegennet (onder andere oevers, bodems, damwanden, bediening op afstand) *					-	€€€€€*	doorlopend																	
Verbreding Breeddiep (Project Mainport Rotterdam)						€€€€	2016																	
Ruimte voor de Rivier (onder andere waterberging Volkerak-Zoommeer, Noordwaard)*					-	€€€€€*	2016																	
Herstel vooroeververdedigingen Oosterschelde en Westerschelde					-	€€€€	2017																	
Programma Vervanging en Renovatie – hoofdwatersysteem (programma Stroomlijn) *					-	€€€€€*	doorlopend																	
Besluit beheer Haringvlietsluizen (de Kier)					-	€€€€	2018																	
Renovatie en verbetering Flakkeese Spuisluis					-	€€€	2017																	
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM en Natura 2000) *					-	€€€€€*	2027																	
Verkeers- en watermanagement (SLA)																								
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (bediening, verkeers-ordening en -begeleiding)					€	-	doorlopend																	
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen (inclusief schadevaringen)					€	-	doorlopend																	
Operationeel watermanagement (bediening en regulering hoeveelheid water)					€€	-	doorlopend																	
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater, watertekort of verontreiniging					€	-	doorlopend																	
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)					€	-	doorlopend																	
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen					€	-	doorlopend																	
Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/MIRT)																								
Opstellen/evalueren van beheerplannen (onder andere SGBP, ORBP en Natura 2000)					-	€	2021																	
Opstellen/evalueren van gebiedsdossier drinkwater (Scheelhoek, Brabantse Biesbosch en Brakel)					-	€	2021																	
Vlaams Nederlandse Schelde Commissie (uitvoeringskosten en Agenda voor de Toekomst)					€€	-	doorlopend																	
Uitbreiden ophaalregeling zwerfvuil (KRM)					€	-	doorlopend																	
Gebiedsverkenningen veiligheidsopgave					-	€	2021																	
Gebiedsplannen buitendijks					-	€	2021																	
Monitoren en lerend implementeren Kierbesluit					-	€	2021																	
Monitoren erosie benedenrivieren, signaleren					-	€	2021																	
Eerste stap uitwerken voorzieningenniveau hoofdwatersysteem *					-	€	2021																	
Slim watermanagement: verzilting, Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (KWA), Bernisse					-	€	2021																	
Slim watermanagement: gebiedsmodellering Rijn Maasmonding (beslissingsondersteunend en sturing)					-	€	2021																	
Onderzoek systeembenadering zoetwater en stresstest Rijn-Maasmonding					-	€	2021																	

Klassen gemiddelde beheerkosten (per jaar) en/of investeringskosten
€ 0-2 miljoen euro | €€ 2-5 miljoen euro | €€€ 5-10 miljoen euro | €€€€ 10-100 miljoen euro | €€€€€ > 100 miljoen euro

* betreft landelijk programma, de kosten omvatten alle rijksprojecten

6 Beheer bij bijzondere omstandigheden en crises

De rijkswateren kunnen tegen een stootje. Dijken, gemalen, sluizen, enzovoort zijn zo ontworpen dat zij in de meeste gevallen storm, ijsgang, te veel – maar ook te weinig – water kunnen opvangen. Ook de bediening van de kunstwerken houdt rekening met zulke bijzondere omstandigheden. Rijkswaterstaat kan dan niet altijd aan de wensen van alle gebruikers voldoen. Soms krijgt een gebruiker tijdelijk minder water, of water van een mindere kwaliteit. Soms is ook een vaarbeperking nodig. Crises met mogelijke gevolgen voor openbare orde en veiligheid handelt Rijkswaterstaat af in afstemming met de veiligheidsregio's. Kernpunten voor de planperiode:

- Voorbereid zijn op bijzondere omstandigheden door training, oefeningen, actuele draaiboeken en crisisplannen.
- Verzorgen van berichtgeving over bijzondere omstandigheden en crises zodat belanghebbenden voorzorgsmaatregelen kunnen nemen. Die berichtgeving is afgestemd op de wensen van waterbeheerders, publiek en bestuurders.
- Intensiveren van de samenwerking met de waterschappen, onder andere in de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling en de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging.
- Meer aandacht schenken aan de communicatie over crises, netcentrisch werken en een flexibele crisisorganisatie.

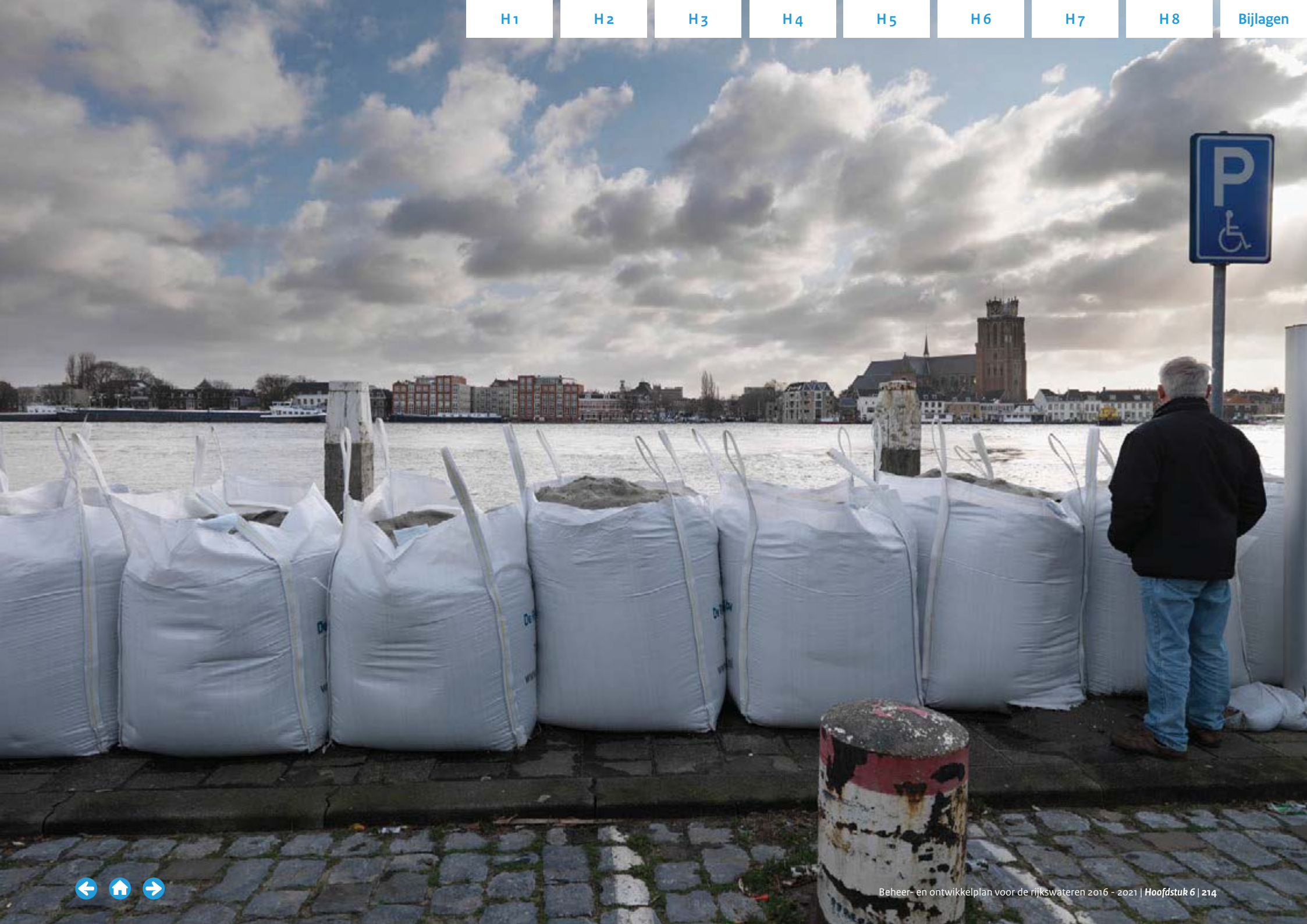
P

6.1 Kenmerken

Het omgaan met storm, ijsgang, overstromingsdreiging en te veel en te weinig water is onderdeel van de maatschappelijke opdracht aan Rijkswaterstaat. Daarom zijn dijken, gemalen en sluizen, enzovoort zo gebouwd dat zij deze bijzondere omstandigheden aankunnen. Ook de bediening van kunstwerken is daarop ingeregeld. Onder bijzondere omstandigheden kan de beheerder niet te allen tijde aan de wensen van alle gebruikers voldoen. Soms krijgt een gebruiker tijdelijk water van een mindere kwaliteit, soms is een vaarbeperking nodig, Bij vaarbeperkingen beperkt Rijkswaterstaat de hinder voor de scheepvaart zoveel mogelijk, onder andere met actuele informatie over aard en duur van de stremmingen en eventuele omleidingsroutes.

Naast het regulier beheer onder normale en bijzondere omstandigheden zijn ook crisissituaties denkbaar buiten de bandbreedte van het regulier beheer, zoals een grote verontreiniging, een langdurige stremming van de vaarweg of (dreigend) falen van een waterkering. Rijkswaterstaat heeft zich hierop goed voorbereid en heeft voor deze situaties een crisisorganisatie ingericht. Dat betekent in praktijk dat er plannen en afspraken worden gemaakt, opleidingen en oefeningen uitgevoerd en specifieke middelen op afroep worden klaargezet. Bij de voorbereiding op en afwikkeling van crises werkt Rijkswaterstaat nauw samen met andere waterbeheerders en de veiligheidsregio's (zie Kaart 20).

Doelstellingen

De inrichting en het beheer van de rijkswateren is robuust zodat in veel gevallen afwijkingen ten opzichte van de normale situatie kunnen worden opgevangen. Voor situaties buiten de bandbreedte van het regulier beheer heeft Rijkswaterstaat zijn crisisplannen en -organisatie op orde en participeert in de landelijke en regionale veiligheidsorganisaties. De crisisorganisatie is geënt op de 'veiligheidsketen' en richt zich op het beperken en afhandelen van bijzondere omstandigheden en crises. Uitgangspunten zijn de Wet veiligheidsregio's, het Beleidsplan crisisbeheersing 2014-2017 van het Ministerie van IenM, het Beleidskader calamiteitenorganisatie Rijkswaterstaat, het Handboek Incidentbestrijding op het water en de Richtlijn risico-inventarisatie en risicoanalyse. Crises en oefeningen worden altijd geëvalueerd.

Rol en taak Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat moet op grond van de Waterwet een goed opgeleide en getrainde crisisorganisatie inrichten. De crisisorganisatie schat de omvang van calamiteiten in, zet de op- en afschaling in werking, isoleert en bestrijdt verontreinigingen, regelt het scheepvaartverkeer en het bergen of ruimen van wrakken en/of lading, met als doel om enerzijds schade en slachtoffers te voorkomen en anderzijds het normale gebruik zo snel mogelijk te hervatten. Rijkswaterstaat houdt de crisisorganisatie op orde door zijn crisisplannen periodiek te actualiseren. Daarnaast nemen regionale en landelijke organisatie-eenheden van Rijkswaterstaat regelmatig deel aan multidisciplinaire oefeningen van de veiligheidsregio's.

Bij bijzondere omstandigheden veranderen de rol en taak van Rijkswaterstaat niet. Dit geldt ook bij crisissituaties. Indien de reguliere bevoegdheden bij crises ontoereikend zijn, beschikt Rijkswaterstaat over de bevoegdheid om alle maatregelen te treffen die nodig zijn om de crisis te voorkomen of te beperken, zo nodig in afwijking van de wettelijke voorschriften zolang de maatregelen maar niet in strijd zijn met de Grondwet of met internationaalrechtelijke verplichtingen.

Bij lokale crises waarbij openbare orde en de veiligheid in het geding zijn, is de burgemeester – mede gelet op zijn verantwoordelijkheid voor de bevolking – betrokken; bij bovenlokale crises de voorzitter van de betreffende veiligheidsregio. Alle crisispartners werken op gelijkwaardige basis samen in een Regionaal beleidsteam. In dat team vindt de integrale afstemming plaats van alle belangen. In het uiterste geval kan de voorzitter van de veiligheidsregio (dan wel de burgemeester) een ander bevoegd gezag 'overrulen' als deze vindt dat de zorg voor de bevolking in het geding is. Rijkswaterstaat vervult in alle gevallen zijn taken vanuit de verantwoordelijkheid van de minister van IenM en ondersteunt de bestrijding van de crisis onder andere met kennis en berichtgeving.

Er is een intensieve samenwerking met veiligheidsregio's en waterschappen. In 2009 hebben de veiligheidsregio's en Rijkswaterstaat afspraken gemaakt over de rolverdeling bij de afhandeling van crises op het water. Rijkswaterstaat is verantwoordelijk voor het nautisch beheer van de vaarweg, de begeleiding van het scheepvaartverkeer, waterkwaliteitsbeheer, het peilbeheer en de bediening van kunstwerken. Alle overige taken liggen bij de veiligheidsregio's en de hulpdiensten. Op de Noordzee geldt een andere rolverdeling omdat de Noordzee niet gemeentelijk en provinciaal is ingedeeld. De operationele leiding ligt bij de Kustwacht. De aanpak en rolverdeling op zee zijn vastgelegd in het Incidentbestrijdingsplan Noordzee (IBP Noordzee). Bij crises in Caribisch Nederland is de minister van IenM volgens de Waterwet bevoegd gezag. Waar nodig ondersteunt Rijkswaterstaat de rampenbestrijding en de afhandeling van incidenten in Caribisch Nederland.

Bij bijzondere omstandigheden en crises informeren de berichtendiensten van het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) waterbeheerders, bestuurders, omwonenden en gebruikers zoals scheepvaart en de drinkwaterbedrijven. De Waterkamer van het WMCN kent gebiedsgerichte berichtendiensten voor kust, rivieren, en meren, en thematisch berichten voor milieu en scheepvaart. Deze diensten zijn 24 uur per dag en 365 dagen per jaar inzetbaar.

Kaart 20
Veiligheidsregio's

Voor het stroomgebied van de Rijn, de Maas en de Schelde bestaan internationale waarschuwings- en alarmeringsplannen.

Bij (dreigende) situaties met te weinig of te veel water worden, respectievelijk de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) of de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging (LCO) actief. De LCO stelt een landelijk waterbeeld op aan de hand van informatie van de waterbeheerders, het KNMI, de Waterkamer en de departementale crisiscoördinatie van het Ministerie van IenM. Het landelijk waterbeeld gaat naar de waterbeheerders en andere belanghebbenden. De Hoofdingenieur-directeur Verkeer- en Watermanagement van Rijkswaterstaat in de rol van landelijk netwerkmanager en de Directeur-Generaal van Rijkswaterstaat ontvangen bovendien advies. De waterschappen en Rijkswaterstaat voeren in geval van (verwacht) hoogwater maatregelen uit zoals het sluiten van coupures of stormvloedkeringen en het informeren van relevante partijen. Ook stellen zo nodig dijkbewaking in. Het Landelijk Draaiboek Hoogwater en Overstromingen biedt daarvoor het kader.

Bij langdurige droogte brengt de LCW de landelijke situatie in beeld en adviseert aan de hand van de verdringingsreeks over maatregelen en de verdeling van het beschikbare water. De LCW bestaat uit vertegenwoordigers van het Ministerie van IenM, de Unie van Waterschappen (UVW) en het Interprovinciaal Overleg. (IPO). De LCW komt in actie als de rivierafvoeren van de Maas of Rijn een kritieke waarde bereiken, of als het water warmer is dan 23 °C. Hierbij werkt de LCW volgens de 'Handreiking watertekort en warmte'.

Bij waterverontreiniging door illegale lozingen, morsingen of ongevallen wordt de Landelijke Coördinatiecommissie Milieuverontreiniging Water (LCM) actief. De LCM geeft informatie over de aard van de geloosde stoffen en eventuele maatregelen om schade te voorkomen. Dat geldt voor zowel nucleaire, biologische als chemische incidenten. De LCM informeert onder andere drinkwaterbedrijven, waterschappen en veiligheidsregio's en is bij calamiteiten met een bredere context onderdeel van het Crisis Expert Team waarin onder andere ook het RIVM en de Inspectie Leefomgeving en Transport participeren. Voor milieutechnische adviezen beschikt de LCM over een netwerk van specialisten binnen en buiten Rijkswaterstaat. Het laboratorium van Rijkswaterstaat is beschikbaar voor nader onderzoek aan watermonsters.

6.2 Ontwikkelingen en opgaven

Rijkswaterstaat ontwikkelt zich tot een slagvaardige crisisorganisatie door proactief te communiceren over bijzondere omstandigheden en crises. Zo is Rijkswaterstaat zichtbaar en transparant voor de crisispartners. Dat biedt ook een handelingsperspectief voor belangenorganisatie en omwonenden. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat de opgave om in de komende periode met minder medewerkers zijn werk beter uit te voeren. Dat geldt ook voor het beheer bij bijzondere omstandigheden en crises. Dat kan alleen door het werk slimmer te organiseren en meer samen te werken met marktpartijen en netwerkpartners.

Informatievoorziening is daarom de rode draad bij het doorontwikkelen van crisismanagement. Het is van belang dat waterschappen, veiligheidsregio's, gemeenten en Rijkswaterstaat hun informatie delen over enerzijds de risicoanalyses en eventuele restrisico's en anderzijds de aard en omvang van bijzondere omstandigheden en crisissituaties. Netcentrisch werken is daarbij een belangrijk hulpmiddel. Bij netcentrisch werken is de informatievoorziening zo ingericht dat iedereen – ongeacht de plaats in de hiërarchie en de organisatie waarin hij werkt – beschikt over dezelfde actuele operationele informatie. Die gedeelde informatie verbetert de oordeelvorming en de besluitvorming.

6.3 Werkzaamheden in de planperiode

Rijkswaterstaat zet de huidige aanpak voort en voert verbeteringen door. Vanuit het Watermanagementcentrum Nederland (WMCN) intensiveren de Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling (LCW) en de Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging (LCO) de samenwerking met de waterschappen, stemmen hun berichtgeving beter af op de wensen van waterbeheerders, veiligheidsregio's, publiek en bestuurders en actualiseren en stroomlijnen hun processen en draaiboeken. Rijkswaterstaat ondersteunt de betrokken gebruikers actief zodat zij zich beter kunnen voorbereiden op watercrises en overstromingen. Om het delen en toegankelijk maken van kennis en informatie te verbeteren stelt Rijkswaterstaat onder andere ICT ter beschikking.

Figuur 18: Rol en taak Rijkswaterstaat bij calamiteiten en crises

7 Informatievoorziening

Informatie ondersteunt Rijkswaterstaat bij de uitvoering van zijn taken. Zonder waterstandgegevens geen bediening van spuien en gemalen. Zonder rekenmodellen geen stormvloedwaarschuwingen of tijpoorten voor de zeescheepvaart. Kernpunten voor de planperiode zijn:

- Het belang van informatie groeit. Daarom wil Rijkswaterstaat zijn data en ICT goed beheren en onderhouden.
- Data van Rijkswaterstaat zijn onbetwist, betrouwbaar, vrij beschikbaar, veilig en voldoen aan wet- en regelgeving.
- Meer gebruik maken van de mogelijkheden die technologische ontwikkelingen op het gebied van informatievoorziening bieden.
- Uitbouwen van het gezamenlijk beheer van data en ICT met partners in het waterbeheer.

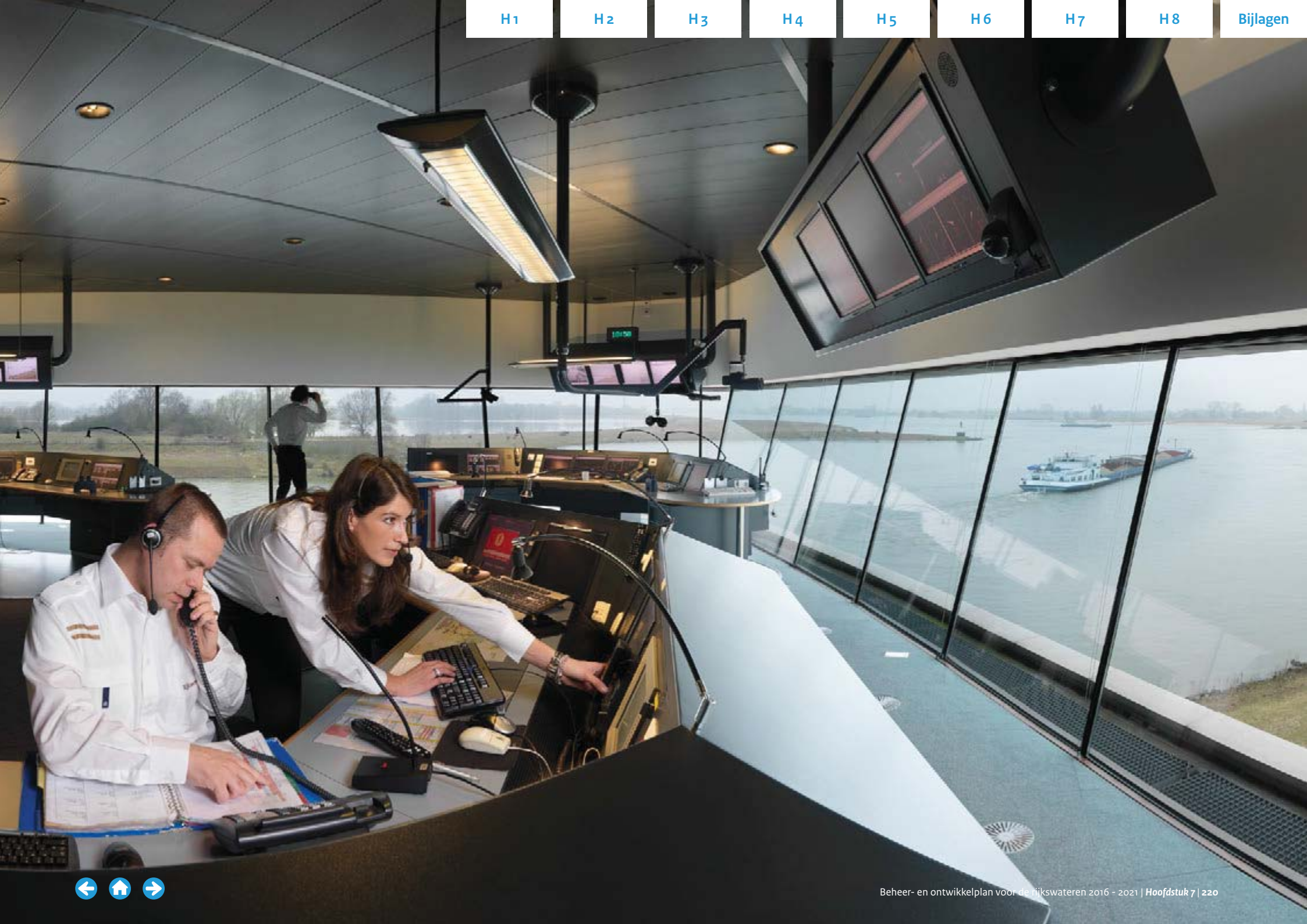

7.1 Kenmerken

Zonder waterstandgegevens geen bediening van spuien en gemalen. Zonder rekenmodellen geen stormvloedwaarschuwingen of tijpoorten voor de zeescheepvaart. Zonder actuele informatie over de bodemligging geen baggerwerk of kustsuppletie. Deze voorbeelden illustreren het belang van de informatievoorziening voor het uitvoeren van de kerntaken van Rijkswaterstaat.

De informatievraag vanuit aanleg, beheer en onderhoud is stabiel. Wel groeit door ontwikkelingen als bedienen op afstand en beter benutten van de bestaande infrastructuur de vraag naar betrouwbare informatie. Omdat het belang van informatie toeneemt, groeit ook de noodzaak om data en ICT-systemen goed te beheren.

Doelstellingen

De informatievoorziening van Rijkswaterstaat is sober, doelmatig en efficiënt ingericht. Data worden eenmalig ingewonnen, maar meervoudig gebruikt. De informatievraag vanuit aanleg, beheer en onderhoud bepaalt het aanbod aan data en ICT. Daarbij heeft de informatievoorziening voor de berichtgeving bij calamiteiten en hoogwaterdreiging prioriteit. Alle data en ICT zijn gelegitimeerd vanuit de rollen en taken van Rijkswaterstaat.

De data die Rijkswaterstaat verzamelt zijn onbetwist. Kwaliteitsborging, opslag en ontsluiting voldoen aan wet- en regelgeving (zoals de Waterwet en de Europese kaderrichtlijn voor ruimtelijke informatie INSPIRE). Rijkswaterstaat stelt informatie zoveel mogelijk beschikbaar als open data en brengt die onder in basisregistraties, zoals de Basisregistratie ondergrond (BRO). Partners in het waterbeheer, marktpartijen en burgers zien Rijkswaterstaat daarom als data-autoriteit.

Samenwerkingsverbanden binnen de informatievoorziening zijn belangrijk voor Rijkswaterstaat. Soms om de strategische positie te versterken, soms omdat het goedkoper is en soms omdat anderen meer kennis van zaken hebben. Rijkswaterstaat zet bestaande samenwerkingsverbanden voort en breidt die waar mogelijk uit.

Rol en taak Rijkswaterstaat

Rijkswaterstaat exploiteert landelijke meetnetten voor waterkwaliteit (chemie en biologie), waterkwantiteit (waterstanden, stroming, golven en afvoeren) en bodemligging. Die meetnetten omvatten onder andere meetstations, meetschepen, en een laboratorium. Behalve monitoring zijn ook de werkprocessen van Rijkswaterstaat zelf een grote bron van gegevens zoals scheepvaartverkeersbegeleiding voor statistieken over verkeersstromen en ongevallen, beheer en onderhoud voor areaalgegevens, en vergunningverlening voor de emissieregistratie. Rijkswaterstaat verwerkt deze gegevens en slaat ze op.

Het inwinnen van gegevens en ICT-systemen om die gegevens te verwerken, op te slaan en te presenteren zijn essentiële onderdelen van de informatievoorziening. Net als sluizen en dijken, hebben ook die gegevens en ICT beheer en onderhoud nodig. Daarbij geldt dat de levenscyclus van ICT-systemen vele malen korter is dan die van bruggen of asfalt en vervanging dus sneller aan de orde is.

7.2 Ontwikkelingen en opgaven

Met onder andere het Nationaal Waterplan 2016-2021, aanleggprogramma's en tal van internationale verdragen staat de informatiebehoefte grotendeels vast. Naar verwachting verandert die de komende jaren slechts op onderdelen. Een stabiele vraag wil niet zeggen dat het aanbod niet verandert. De ontwikkelingen in de informatietechnologie gaan snel. Rijkswaterstaat ontwikkelt nieuwe ICT-systemen 'webbased', bewaart data in de 'cloud', en vervangt klassieke monitoring door sensortechnologie, modelberekeningen en satellietwaarneming. Dat leidt niet alleen tot

Perry van der Weyden
Hoofdingenieur-directeur Centrale Informatievoorziening

'De wereld verandert. Bediening van sluizen, stormwaarschuwingen en crisiscommunicatie zijn allemaal – en steeds meer – afhankelijk van informatietechnologie. De auteurs van dit Bprw hebben dat perfect op hun netvlies. Informatievoorziening draagt hieraan bij, bijvoorbeeld door het inrichten van een systeem voor kwaliteitsmonitoring voor data. En bijvoorbeeld ook door het beter uitwisselbaar maken van onze informatie met die van samenwerkingspartners door het toepassen van rijksbrede architectuur.'

Kaart 21
Monitoring door Rijkswaterstaat

Legenda
- Meetpunten chemische waterkwaliteit
- Meetpunten waterstand, afvoer en golfhoogte
- Meetnet kustlijnzorg (Jarkus)

Voorbeeld meetnet kustlijnzorg (Schiermonnikoog)

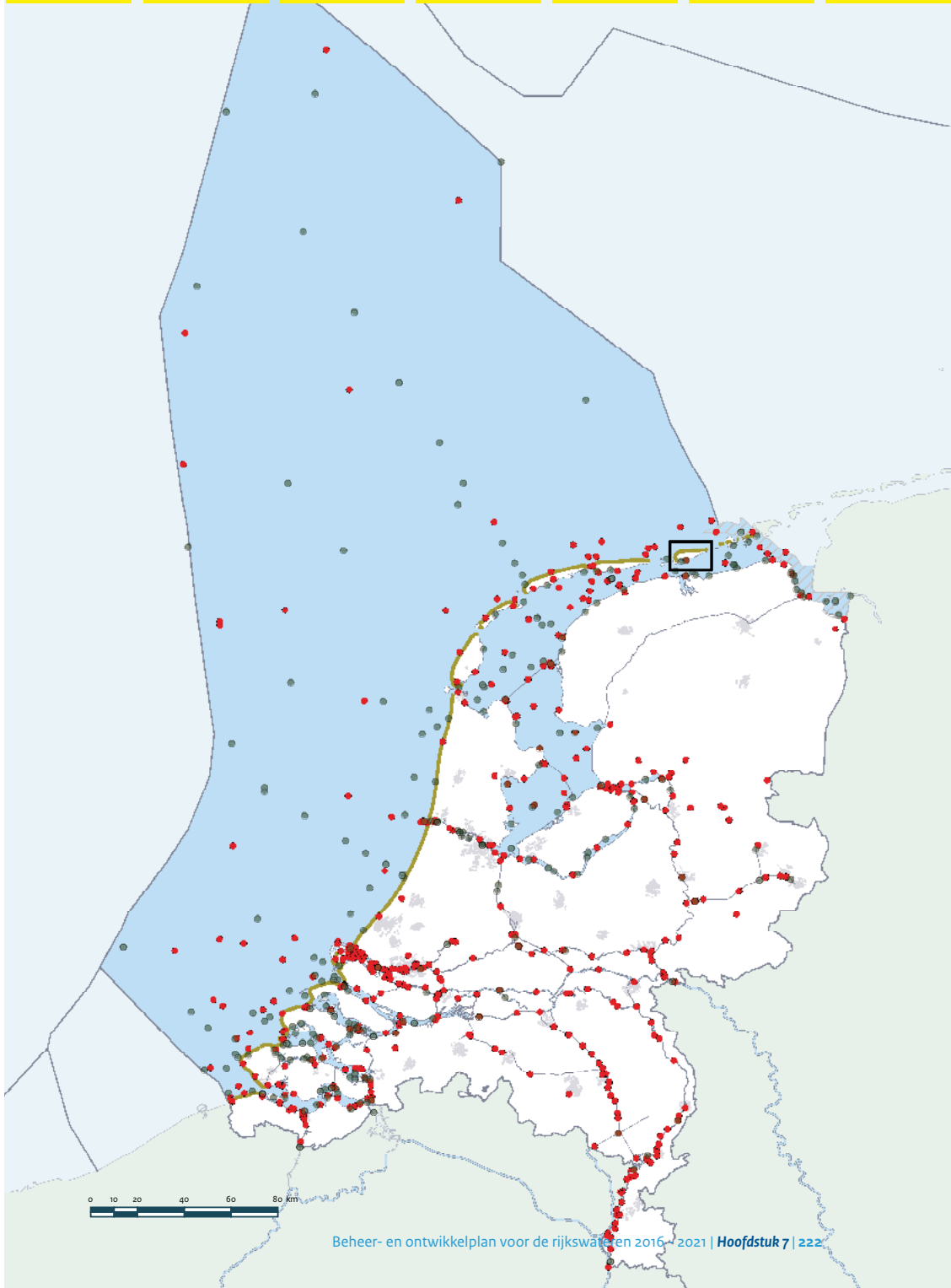

goedkopere informatie, maar ook tot nieuwe toepassingen en mogelijk zelfs andere uitgangspunten bij aanleg en onderhoud van het hoofdwatersysteem. Al die nieuwe ontwikkelingen roepen ook vragen op, bijvoorbeeld over de informatiebeveiliging. Daarbij heeft Rijkswaterstaat vooral behoefte aan een reële kijk. Er bestaat een risico dat er zoveel kaders worden ontwikkeld dat open data en webbased werken onmogelijk worden.

De informatievraag van burgers en bedrijven is dynamisch en moeilijk voorspelbaar. Incidenten worden breed uitgemeten op de sociale media. Dat veroorzaakt een eigen dynamiek. De maatschappelijke druk om resultaten van grote investeringen transparant te maken neemt toe en vraagt extra inzet voor onder andere monitoring en modellen. Tegelijk is er druk om te bezuinigen en meer vraag naar volledige en betrouwbare informatie over het areaal om kosteneffectieve afwegingen te maken over beheer en onderhoud. Tot slot zien burgers en bedrijven wat er technisch mogelijk is en verlangen die dienstverlening ook van Rijkswaterstaat.

De samenwerking tussen waterbeheerders bij waterveiligheid, waterbeheer en crisisbeheersing vraagt erom dat informatie – inclusief het instrumentarium, zoals modellen – eenvoudig en snel wordt gedeeld. Het werken met standaarden is hierbij een voorwaarde. Meetgegevens van Rijkswaterstaat zijn in principe beschikbaar als open data voor burgers, belangenorganisaties en marktpartijen. Structuurwijzigingen in de data hebben dan ook gevolgen voor gebruikers buiten Rijkswaterstaat. Dat betekent dat Rijkswaterstaat het gebruik van zijn data door derden moet kennen.

'Industriële automatisering' is de ICT voor de bediening van sluizen, gemalen, stuwen, enzovoort. Deze systemen leveren aannemers veelal bij de bouw mee. Veel van die systemen zijn verouderd, kennen veel uitval en moeten daarom worden vervangen. Niet alleen de computer en applicaties moeten worden vervangen, maar ook een deel van de apparatuur daarachter omdat die niet meer 'kan communiceren' met nieuwe ICT-systemen.

Een nieuwe ontwikkeling op het gebied van informatievoorziening zijn de Geo-basisregistraties, waaronder de Basisregistratie Ondergrond (BRO). Deze basisregistratie bevat niet alleen informatie over het grondwater, maar ook over de verleende vergunningen, bodemgesteldheid, enzovoort. Gebruik van de BRO is verplicht op grond van de Wet basisregistratie ondergrond, die vanaf 2017 van kracht wordt. Dat betekent dat Rijkswaterstaat zijn data in de basisregistratie moet opslaan en ook de data uit de registratie moet gebruiken.

7.3 Werkzaamheden in de planperiode

In de planperiode verdienen het wegwerken van uitgesteld onderhoud aan meetnetten en het planmatig vervangen van verouderde – en vaak minder betrouwbare – ICT-systemen extra aandacht. Beheer en onderhoud van data, meetnetten en ICT-systemen gaan voor nieuwbouw. Een belangrijk aspect van het beheer en onderhoud is de periodieke actualisatie van de informatiebehoefte. Als de behoefte wijzigt, vervallen metingen of komen er metingen bij. Als de functionele eisen aan een systeem wijzigen, worden ICT-systemen uit beheer genomen of verder ontwikkeld.

Rijkswaterstaat investeert in snel en effectief communiceren met grote groepen burgers, maar ook in het destilleren van informatie uit sociale media. Informatie uit de sociale media is immers voor het publiek een bron van rust, of onrust, zeker bij crises. Rijkswaterstaat wil daar proactief op reageren. Dit vereist een structurele analyse van informatie die partijen delen op internet. Dat betekent ook dat de informatievoorziening niet alleen ontworpen is op de eisen van aanleg, beheer en onderhoud, maar ook op de eisen die een mondige samenleving daaraan stelt.

Een betrekkelijk nieuw onderwerp is de beveiliging van informatie tegen manipulaties van buitenaf. Bescherming tegen cybercriminaliteit is heel iets anders dan bescherming tegen hoogwater. Cybercriminelen hebben bewust kwade bedoelingen. De dreiging is reëel en daarom zijn maatregelen nodig in de sfeer van mensen (bewustwording en training), processen (werkinstructies, protocollen en escalatielijnen) en techniek (verminderen van de technische kwetsbaarheid). De technische kwetsbaarheid zit vooral waar de bediende objecten zoals sluizen en stuwen verbonden zijn met internet en kabelnetwerken. Onbedachtzaam handelen is daarbij ook een belangrijke factor. Binnen Rijkswaterstaat loopt momenteel een beveiligingsprogramma waarin alle bedienbare infrastructuur wordt beveiligd op niveau van de Baseline Informatiebeveiliging Rijksdienst (BIR).

Rijkswaterstaat werkt op het gebied van informatievoorziening steeds meer samen met andere waterbeheerders en organisaties. Samenwerking maakt de informatievoorziening op termijn goedkoper. Succesvolle vormen van samenwerking zijn bijvoorbeeld het Informatiehuis Water, het Nationaal Modellen- en Datacentrum voor de leefomgeving en het Actueel Hoogtebestand Nederland. Rijkswaterstaat wil deze samenwerking de planperiode voortzetten en waar mogelijk uitbouwen. Marktpartijen nemen een steeds groter deel van de informatievoorziening voor hun rekening. Rijkswaterstaat ontwikkelt ICT-systemen niet zelf, licenties van bestaande pakketten hebben de voorkeur boven de ontwikkeling van nieuwe.

8 Kennis en innovatie

Rijkswaterstaat wil beheer, onderhoud en aanleg efficiënter, goedkoper én duurzamer uitvoeren, en tevens rekening houden met zowel klimaatverandering als de noodzakelijke vervanging en renovatie van kunstwerken. Dat vraagt om nieuwe kennis en een andere aanpak. Het bedrijfsleven en de kennisinstituten onderhouden en ontwikkelen daarvoor specialistische kennis. Rijkswaterstaat richt zich op de kennis van het areaal, het functioneren van de netwerken, de kerntaken en de gebruiksfuncties. Het delen van kennis en praktijkervaring met andere beheerders in binnen- en buitenland zorgt voor meer kennis tegen lagere kosten en het succesvol implementeren van innovaties.
Kernpunten voor kennis en innovatie zijn:

- Uitvoeren Innovatieagenda 2015-2020 en uitwerken Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat.
- Rijkswaterstaat stimuleert innovatie en stelt daarom zijn areaal beschikbaar als proeftuin voor innovatieve werkwijzen.
- Uitvoeren van de 'Strategie Rijkswaterstaat Internationaal' waarin onder meer voor kennis en innovatie keuzes zijn gemaakt voor de samenwerking in Europees en mondiaal verband.

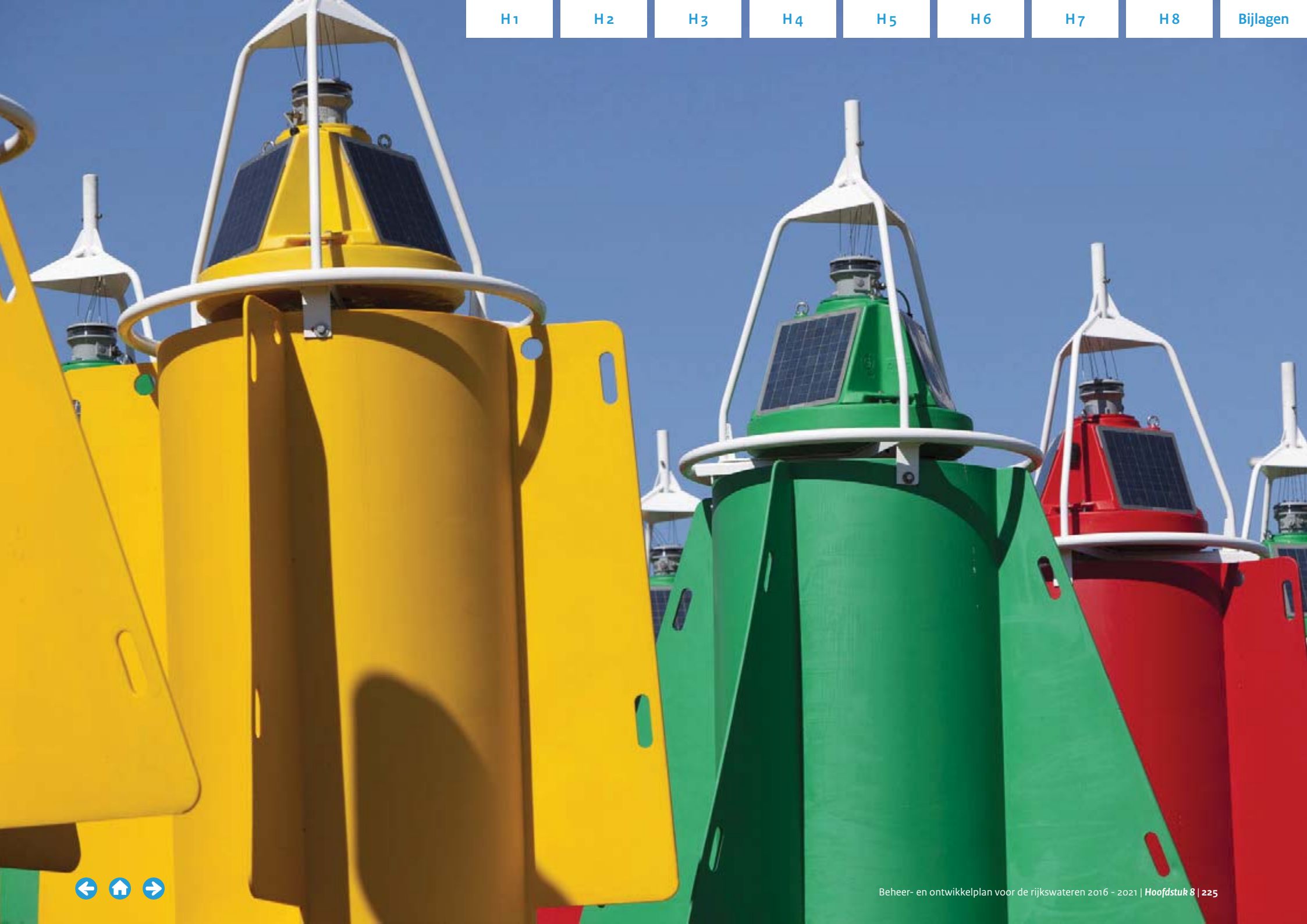

8.1 Kenmerken

Beheer, onderhoud en aanleg zijn kennisintensief. Rijkswaterstaat wil die kennis behouden en verder ontwikkelen om goed voorbereid te zijn op de opgaven van morgen. Doel is een veilige en schone delta, met voldoende water, waar bovendien vlot en veilig verkeer over water mogelijk is. Rijkswaterstaat zorgt ervoor dat zijn kennis van het areaal op orde is. Daarbij gaat het enerzijds om het functioneren van het areaal als hoofdwatersysteem en het hoofdvaarwegennet met de daarin liggende objecten en kunstwerken, en anderzijds om de kerntaken die dat areaal vervult en de maatschappelijke gebruiksfuncties waaraan het plaats biedt. Die kennis is noodzakelijk voor goed opdrachtgeverschap naar kennisinstituten, universiteiten en marktpartijen, zowel binnen als buiten Nederland. Die partijen staan aan de lat voor het doorontwikkelen van specialistische kennis over bijvoorbeeld de waterbouw, ecologie en klimaatverandering.

Rol en taak Rijkswaterstaat

Omdat Rijkswaterstaat de toekomstige opgave voor waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water en vlot en veilig verkeer over water niet kan realiseren met bestaande werkwijzen, middelen en technieken zijn kennisontwikkeling, innovatie en verdere uitbouw van expertise van cruciaal belang. Rijkswaterstaat kan dit niet alleen en werkt daarom bij het ontwikkelen, testen en toepassen van nieuwe kennis samen met andere waterbeheerders, kennisinstellingen en het bedrijfsleven in binnen- en buitenland. De stap van (toegepast) onderzoek naar efficiënte en duurzame innovatieve werkwijzen is niet mogelijk zonder de kennis en kunde van deze partijen.

Door te sturen op innovatieve werkwijzen bij uitwerking van de opgaven voor het waterbeheer kan Nederland zijn wereldwijde reputatie op het gebied van water management behouden. De uitvoering door Rijkswaterstaat biedt de Nederlandse watersector zodoende nieuwe showcases voor de binnen- en buitenlandse markt. Rijkswaterstaat geeft hiermee een belangrijke bijdrage aan de ambitie om de Topsector Water te versterken. Tegelijkertijd draagt dat bij aan de uitvoering van de 'Internationale Water Aanpak'. Met deze aanpak profileert de Nederlandse overheid zich internationaal op het thema waterzekerheid van stedelijke delta's en toeleverende systemen.

8.2 Ontwikkelingen en opgaven

Rijkswaterstaat staat voor de forse opgave zijn beheer, onderhoud en aanleg efficiënter, goedkoper én duurzamer uit te voeren. Tegelijkertijd stelt de samenleving steeds hogere eisen aan de waterveiligheid, de beschikbaarheid van water, de waterkwaliteit en aan de betrouwbaarheid van verbindingen over water. Daarbij moet Rijkswaterstaat ook rekening houden met de gevolgen van klimaatverandering. Dit alles komt samen bij de vervanging en renovatie van infrastructuur en kunstwerken.

Klimaatverandering en zeespiegelstijging vragen op termijn om meer ingrijpende beslissingen. Die beslissingen hebben mogelijk forse financiële gevolgen, betekenen soms een inbreuk op de landschappelijke kwaliteit en kunnen ook veel vragen van gebruikers en omwonenden. Voor zulke beslissingen is gedegen kennis nodig van zowel de natuurlijke processen achter klimaatverandering en zeespiegelstijging als van het beheer, onderhoud en aanleg van het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. Ook kennis over multifunctioneel gebruik van de ruimte en andere belangen dan het waterbeheer is daarbij van wezenlijk belang. Het opstellen van beleid, de definitie van de kennisvragen bij de beleidsvoorbereiding en het ontwikkelen van kennis om die vragen te beantwoorden vinden meer en meer plaats in internationaal verband.

8.3 Werkzaamheden in de planperiode

Om het samenspel tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en waterbeheerders mogelijk te maken, heeft Rijkswaterstaat de 'Innovatieagenda 2015-2020' opgesteld. Die agenda bevat informatie over zowel de belangrijkste vraagstukken waar behoefte is aan innovatieve werkwijzen als de langjarige programma's en de projecten in het waterbeheer waar deze vragen uit voort komen. Het betreft onder andere de Deltabeslissingen Waterveiligheid en Zoetwater, het Hoogwaterbeschermingsprogramma, de beheer- en onderhoudsprogramma's voor de kust en de rivieren en de vervangingsopgave voor de natte kunstwerken. Hiermee biedt Rijkswaterstaat de markt perspectief op de toepassing van innovaties in de praktijk met voldoende doorlooptijd voor het testen en doorontwikkelen ervan. Om de markt op een uniforme en transparante manier uit te dagen tot innoveren, heeft Rijkswaterstaat het 'Beleidskader Innovatiegericht inkopen' opgesteld. Het 'Corporate Innovatieprogramma' van Rijkswaterstaat vervult – als aanjager van innovaties – daarin een centrale rol. Marktpartijen kunnen met innovatieve ideeën terecht bij één centraal Rijkswaterstaatloket: de 'Servicedesk zakelijk'.

De samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven, kennisinstituten en universiteiten krijgt een impuls door het 'Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en Klimaat' waarvan Rijkswaterstaat één van de initiatiefnemers is. Dit programma draagt bij aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken op het terrein van water en klimaat door een betere onderbouwing van beleid en een slimmere, snellere en goedkopere uitvoering van maatregelen. In het programma bundelen overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven hun kennis en innovatievermogen op het gebied van waterveiligheid, zoetwatervoorziening, ruimtelijke adaptatie, asset management, kust- en zeebeheer, en ecologie. Daarmee ondersteunt het Nationaal Kennis- en innovatieprogramma Water en

Klimaat ook de Nederlandse ambities op het gebied van exportbevordering, stimuleert het de internationale samenwerking en versterkt zo de positie van Nederland op het gebied van kennis en innovatie van water en klimaat.

Grensoverschrijdende samenwerking

Kennis halen – of samen met buitenlandse partners ontwikkelen – is vaak effectiever en goedkoper. Rijkswaterstaat werkt daarom samen met buitenlandse organisaties met vergelijkbare taken in een aantal specifieke landen: Duitsland, Frankrijk, Verenigd Koninkrijk, Vlaanderen, Zweden, Verenigde Staten en China, en relevante internationale fora zoals de Commissie voor Hydrologie van de Rijn, Permanent International Association of Navigation Congresses (PIANC) de Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie (VNSC) en vele anderen. In Europees verband neemt Rijkswaterstaat deel aan programma's om kennis, financiering, partnerschappen en uitvoerbaarheid van beleid te vergroten en verbeteren.

Rijkswaterstaat wil vroegtijdig betrokkenheid zijn bij nieuwe Europese regelgeving, opdat deze het werk van Rijkswaterstaat als netwerkbeheerder zoveel mogelijk ondersteunt. Daarom coördineert 'Rijkswaterstaat Bureau Brussel' de Europese activiteiten, ondersteunt het proces van Europese subsidie- en kennisprojecten en stemt hierover af met de beleidsdepartementen, waterschappen, kennisinstellingen en markpartijen.

Als uitvoeringsorganisatie van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu ondersteunt Rijkswaterstaat met zijn kennis en expertise ook andere overheids- en marktpartijen bij hun werkzaamheden in het buitenland. Het gaat hierbij de Topsector Water, economische diplomatie en noodhulp. Deze ondersteuning levert Rijkswaterstaat met inachtneming van zijn status als agentschap. Uitgangspunt is dat de vragende partij de inzet van Rijkswaterstaat financiert.

Innovatieve aanpak van kustbescherming

De Zandmotor bij Ter Heijde is een voorbeeld van het nieuwe samenwerken. Deze vorm van 'building with nature' is een duurzame manier van kustversterking. Rijkswaterstaat investeert samen met andere overheden in deze innovatieve aanpak om op termijn te besparen op de kosten voor het kustbeheer en te investeren in de lange termijn waterveiligheid, recreatie en natuur. De Zandmotor biedt universiteiten en kennisinstituten de kans om de maatschappelijke relevantie van hun onderzoek te versterken en deel te nemen aan Europese projecten. Adviesbureaus en de aannemerij haken aan om ervaring op te doen en zien kansen op de internationale markt. Het project Marker Wadden gaat verder met deze succesvolle aanpak waarbij Rijkswaterstaat zijn areaal inzet als proeftuin voor innovaties.

Bijlagen

Bijlage 1

Nota van antwoord

1 Inleiding

1.1 Het Bprw 2016-2021

De Waterwet schrijft voor dat alle waterbeheerders om de 6 jaar hun beheerplan herzien. Voor Rijkswaterstaat is dat het Bprw. Het plan beschrijft het beheer van de rijkswateren voor de periode 2016-2021. Het Bprw is opgesteld binnen de kaders van Europese richtlijnen, nationale wetgeving, nationaal beleid en de rijksbegroting. Het Nationaal Waterplan 2016-2021 (NWP) bevat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en vormt daarmee een belangrijk uitgangspunt voor het beheer. De kaders voor het vaarwegbeheer komen onder andere uit de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR).

Samenhang NWP en Bprw

Het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is zowel verantwoordelijk voor het nationale waterbeleid als (via Rijkswaterstaat) voor het beheer van de rijkswateren. Tegelijkertijd met het Bprw is ook het NWP herzien. Hierdoor zijn beleid en beheer in samenhang voorbereid en optimaal op elkaar afgestemd. Vanwege de samenhang is ook bij de participatie gezamenlijk opgetrokken.

Het Bprw bevat alleen activiteiten die Rijkswaterstaat zelf uitvoert. Met het Bprw legt Rijkswaterstaat dan ook 'aan de voorkant' verantwoording af voor zijn taakvervulling in de komende zes jaar. Het geeft aan wat partners en gebruikers van de organisatie mogen verwachten: werken aan een robuust watersysteem en een duurzaam gebruik ervan. Het plan is afgestemd met andere beheerders en er heeft maatschappelijke consultatie plaatsgevonden. De minister van IenM is aanspreekbaar op het realiseren van de activiteiten in dit plan.

Het ontwerpBprw 2016-2021 is op 23 december 2014 gepubliceerd. Ter ondersteuning van de besluitvorming over het plan is ook een milieueffectrapport opgesteld (planMER). Daarmee is voldaan aan het Besluit milieueffectrapportage.

Het definitieve Bprw 2016-2021 en bijbehorend planMER is te vinden op www.rijkswaterstaat.nl/bprw.

Formele stappen bij de totstandkoming van het Bprw 2016-2021

- Bekendmaking van het voornemen tot het opstellen van het Bprw heeft op 2 juni 2014 plaatsgevonden, gelijk met de publicatie van de Notitie reikwijdte en detailniveau voor het planMER.
- Consultatie van maatschappelijke partijen via rondetafelgesprekken en het Overleg Infrastructuur en Milieu.
- Publicatie van het ontwerpBprw op 23 december 2014, samen met het planMER. Mogelijkheid tot het indienen van zienswijzen voor een periode van 6 maanden (tot 22 juni 2015).
- Bestuurlijke raadpleging van andere overheden en buurlanden.
- Toetsing van het planMER door de Commissie voor de m.e.r.
- De minister van Infrastructuur en Milieu stelt het Bprw vast, gegeven de zienswijzen, bestuurlijke raadpleging en advies van de Commissie voor de m.e.r.
- De minister van Infrastructuur en Milieu stuurt het vastgestelde Bprw naar de Tweede Kamer en aan de andere overheden. Het vastgestelde Bprw staat niet open voor beroep.
- Het Bprw is op 17 december 2015 in werking getreden voor een periode van zes jaar.

1.2 Nota van antwoord

Het ontwerpBprw en het planMER hebben van 23 december 2014 tot en met 22 juni 2015 ter inzage gelegen. In deze periode zijn 31 zienswijzen ontvangen, van 35 verschillende partijen. De reacties zijn afkomstig van overheden (10), maatschappelijke organisaties (11) en particulieren (13). Een deel van deze zienswijzen is ook ingediend op het NWP.

Deze Nota van antwoord verantwoordt op welke wijze Rijkswaterstaat met de binnengekomen zienswijzen op het ontwerpBprw is omgegaan. Het bevat de zienswijzen (samengevat), het standpunt van het bevoegd gezag op deze zienswijzen en geeft aan waar de zienswijzen aanleiding zijn geweest voor aanpassing van het Bprw.

Achtergrond	Aantal	
Overheden	**11**	Waarvan
- Buitenland		2
- Provincies		2
- Waterschappen		5
- Gemeenten		2
Maatschappelijke organisaties	**11**	*Waarvan*
- Landelijk		8
- Regionaal		3
Particulieren	**13**	*Waarvan*
- Drinkwatersector		3
- Bedrijven		5
- Burgers		5

Daarnaast gaat deze Nota van antwoord in op ambtshalve wijzigingen die het gevolg zijn van aanpassingen van het beleidskader zoals beschreven in het Nationaal Waterplan 2016-2021 en wijzigingen als gevolg van nieuwe ontwikkelingen die zich in de tijd tussen de publicatie van het ontwerpplan en de vaststelling van het definitieve Bprw hebben voorgedaan. Ook is het plan op enkele punten redactioneel en qua vormgeving verbeterd. In het algemeen geldt dat de hoofdlijn gehandhaafd is en dat de tekst actueel is gemaakt.

Tot slot heeft de Commissie voor de m.e.r. een toetsingsadvies uitgebracht over het planMER (inclusief Passende Beoordeling). De Commissie is van oordeel dat het planMER de essentiële informatie bevat om een besluit te nemen over het Bprw 2016-2021, waarin het milieubelang volwaardig is meegewogen. Er wordt wel voor het vervolgtraject aandacht gevraagd voor mogelijk onvoorziene (niet te mitigeren) effecten op de natuur. Rijkswaterstaat houdt hier in de verdere uitwerking en uitvoering rekening mee. Op verzoek van Rijkswaterstaat heeft de Commissie ook aanbevelingen gedaan om de meerwaarde van de m.e.r.-procedure voor een beheerplan te vergroten. Deze worden meegenomen bij de voorbereiding op het volgende Bprw.

1.3 Samenvatting

Een groot deel van de insprekers geeft expliciet aan tevreden te zijn met de openheid waarmee het Bprw tot stand is gekomen, waarderen de constructieve samenwerking en geven complimenten voor het duidelijke plan. Ook constateren diverse insprekers dat het Bprw en NWP in goede samenhang zijn voorbereid en op elkaar afgestemd.

Diverse zienswijzen bevatten voorstellen om de kaders aan te passen die ten grondslag liggen aan het beheer dat in het Bprw is opgenomen. Het gaat onder meer over doelstellingen en financiën. Deze keuzen worden echter niet in het Bprw gemaakt, maar zijn onderdeel van het beleid dat tot stand komt in het NWP en de SVIR. Betreffende zienswijzen zijn vanuit dat kader door de beleidskern van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu beantwoord. De diversiteit aan zienswijzen is groot. Veel zienswijzen gaan over schoon en gezond water. Andere prominente onderwerpen zijn de verbreding van de missie van Rijkswaterstaat met 'duurzame leefomgeving', de hiërarchie tussen de kerntaken en de gebruiksfuncties, het verbeteren van de regionale waterkeringen, en het beheer onderhoud van de vaarwegen (voor beroeps en recreatievaart). Relatief veel zienswijzen concentreren zich op de watersystemen IJsselmeergebied en Waddenzee.

1.4 Doorwerking

De ingediende zienswijzen hebben niet geleid tot koerswijzigingen in het voorgenomen beheer van de rijkswateren. Wel is het Bprw dankzij de ingediende zienswijzen verhelderd en zijn keuzen meer concreet gemaakt en explicieter onderbouwd. Uiteindelijk heeft bijna de helft van de deelzienswijzen tot een wijziging geleid.

De voornaamste wijzigingen als gevolg van de zienswijzen op het Bprw zijn als volgt samen te vatten:

- Ten aanzien van duurzame leefomgeving is scherper aangegeven wat de rol van Rijkswaterstaat is en hoe die zich verhoudt tot de kerntaken.
- Het onderscheid in de verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat voor de kerntaken en de gebruiksfuncties is verder verduidelijkt.
- Het begrip 'meekoppelen' is nader ingevuld en concreet gemaakt door enkele voorbeelden uit de praktijk toe te voegen.
- De programmering voor het verbeteren van de primaire en regionale waterkeringen is nader toegelicht.
- Er is een kaart met de CEMT-vaarwegclassificatie en de bijbehorende onderhoudsprofielen opgenomen.
- De betekenis van het Basistoervaartnet en de Staande Mastroute voor het beheer en onderhoud van de vaarwegen is toegevoegd.

Onder invloed van de zienswijzen op het NWP en door ontwikkelingen in het afgelopen jaar zijn beleidswijzigingen tot stand gekomen die doorwerken in het beheer van de rijkswateren en dus het Bprw. Deze beleidswijzigingen berusten voor een deel op zienswijzen die ook zijn ingediend op het Bprw.

De punten waarop de wijzigingen in belangrijke mate samenhangen met de wijzigingen in het NWP zijn:

- Extra regie op het verbeteren van de waterkwaliteit, waaronder de 'Verklaring van Amersfoort' en gezamenlijk werkprogramma.
- Wijziging van het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009.
- Evaluatie van de monitoringsprogramma's voor waterkwaliteit.
- Herziening van de Beleidslijn Kust en evaluatie van de Beleidslijn Grote Rivieren.
- Evaluatie Structuurvisie Waddenzee en waddenparagraaf van het Barro.
- Twee Green Deals (visserij en stranden) voor het verminderen van zwerfafval in de Noordzee.
- Vaststelling Structuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer.
- Internationale waterambitie.

Naast bovenstaande ontwikkelingen in het waterbeleid is voor scheepvaart begin 2015 de Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025 vastgesteld. Deze strategie is bedoeld om de positie van het maritieme cluster te versterken.

1.5 Leeswijzer

In deze Nota van antwoord zijn de zienswijzen gerangschikt op inspreker. Elke inspreker heeft op volgorde van binnenkomst een registratienummer gekregen. Dit nummer is gebruikt om aan te geven waar de behandeling van de zienswijze in de Nota van antwoord is opgenomen. Het registratienummer staat in de linker kolom. In de andere kolommen staan vervolgens de samengevatte deelzienswijzen en de antwoorden van het bevoegd gezag. Zienswijzen op het Bprw richten zich in een aantal gevallen op het beleidskader. De beantwoording van deze zienswijzen vindt plaats met verwijzing naar (de Nota van antwoord op) het Nationaal Waterplan 2016-2021. De antwoorden zijn wel integraal opgenomen in deze Nota van antwoord.

De volgende bijlagen zijn opgenomen:

1A. Kennisgeving van het ontwerpBprw
1B. Overzicht van de insprekers
1C. Ambtshalve wijzigingen

2 Zienswijzen

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
1	1	Inspreker vraagt Nederland op te delen in kleinere onderdelen waarvan de grenzen samenvallen met een cluster van hoogheemraad- of waterschappen.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Politieke discussies over bestuurlijke herindeling laten zien dat dit ingewikkeld is. Voor de sturing op het waterbeleid zijn stroomgebiedsgrenzen nu al leidend. Denk bijvoorbeeld aan de stroomgebiedbeheerplannen (waterkwaliteit) en de overstromingsrisicobeheerplannen (waterveiligheid) voor de stroomgebieden van Rijn, Maas, Schelde en Eems. Ook bij de grenzen van de (fusie)waterschappen staat de stroomgebiedsindeling voorop.* *Ook de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) oordeelt positief over de organisatie van het Nederlandse waterbeleid. (rapport 'Water Governance in the Netherlands: Fit for the future?', maart 2014). Dit rapport vormt geen aanleiding om bestuurlijke of organisatorische veranderingen in het waterbeheer te bepleiten.* *Desalniettemin kunnen waterschappen zelf bezien waar opschaling interessant is in het kader van doelmatig bestuur.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
1	2	Inspreker stelt dat we op grote schaal in drijvende huizen op het water zouden moeten gaan wonen, om droge voeten te houden. Om dit op grotere schaal uit te proberen zou de provincie Groningen als proeftuin kunnen dienen.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Drijvende woningen zijn zeker een goede oplossing als het waterpeil van het hoofdwatersysteem of het regionale watersysteem omhoog gaat om wateroverlast door hevige regenval te voorkomen. De genoemde voorbeelden liggen allemaal buitendijks (in het hoofdwatersysteem). Ook in regionale watersystemen wordt er steeds meer ervaring opgedaan met drijvende woningen. Er zijn ook andere oplossingen om in gebieden waar het waterpeil (incidenteel) sterk kan stijgen toch te wonen, bijvoorbeeld door dryproof (bijvoorbeeld terpen) of wetproof (onderste deel van het gebouw is bestand tegen water) te bouwen. We hoeven niet massaal hiertoe over te gaan om droge voeten te houden. In het Deltaprogramma kijken we juist ver vooruit naar klimaatontwikkelingen en passen we het beleid daarop aan. In het deelprogramma Ruimtelijke Adaptatie wordt expliciet aandacht besteed aan wateroverlast en de opties om daar mee om te gaan. Zie het* Kennisportaal Ruimtelijke Adaptatie. *Gelet op de randvoorwaarden van waterveiligheid, waterkwaliteit en scheepvaartverkeersveiligheid stelt het Bprw daarop aanvullend dat 'wonen op het water' niet overal in de rijkswateren kan. Het stimuleren van wonen op het water is geen taak voor Rijkswaterstaat. Het initiatief daarvoor ligt bij provincies, gemeenten en projectontwikkelaars. Rijkswaterstaat onderschrijft dat drijvende huizen een goede oplossing is om wateroverlast te voorkomen en heeft dit daarom toegevoegd aan het tekstkader over 'Wonen op en aan het water' in paragraaf 4.2 van het Bprw.* Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
2	1	Inspreker is van mening dat verschillende dijkvakken langs het Markermeer ten onrechte door het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier instabiel zijn verklaard.	De verantwoordelijkheid voor het uitvoeren van de betreffende dijkversterkingen ligt bij het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Rijkswaterstaat treedt in dit geval alleen op als subsidieverstrekker namens het Ministerie van IenM. De zienswijze is daarom doorgestuurd naar het hoogheemraadschap met de vraag contact op te nemen met de inspreker. Dit is inmiddels gebeurd. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
2	2	Inspreker geeft aan dat bij uitvoering van dijkversterkingen schade is ontstaan aan particuliere eigendommen, maar dat schadeafwikkeling tot op heden nog niet heeft plaatsgevonden.	Zie het antwoord op deelzienswijze 2.1. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
3	1	Inspreker vraagt aandacht voor het achterlaten van vislood door sportvissers. Volgens de inspreker is dit de grootste bron van loodverontreiniging naar het oppervlaktewater en dient dit op grond van de Kaderrichtlijn Water te worden stopgezet of geleidelijk beëindigd.	Het Bprw 2016-2021 gaat niet op het loodverlies door sportvissers in, omdat de afgelopen jaren geen overschrijdingen van de waterkwaliteitsnorm voor lood in de rijkswateren zijn gemeten. Omdat lood op grond van de KRW een prioritaire stof is moet de verontreiniging van het oppervlaktewater met deze stof worden verminderd. Rijkswaterstaat onderschrijft daarom de noodzaak om te komen tot verdere verduurzaming bij het gebruik van lood in de sportvisserij. In de Nota van antwoord bij het NWP staat dat het Rijk samen met de stakeholders onderzoekt of het sluiten van een Green Deal voor dit onderwerp een haalbare optie is. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
3	2	Inspreker roept Rijkswaterstaat op om, zoals bij het natuurgebied de Zwaakse Weel, ook de Oosterschelde beschikbaar te stellen als proeftuin voor innovatie op het gebied van loodvrij vissen. Door ter kennismaking loodvrije visgewichten aan te bieden en het gebruik van vislood te verbieden.	Rijkswaterstaat onderschrijft de wens om het loodgebruik in de sportvisserij te terug te dringen door milieuvriendelijke loodvrije alternatieven. Rijkswaterstaat is echter geen bevoegd gezag in kader van de Visserijwet. Dat is het Ministerie van EZ. Dit betekent dat Rijkswaterstaat geen bevoegdheid heeft voor het verlenen van visrechten in de rijkswateren (zoals de Oosterschelde) en bijvoorbeeld het gebruik van materialen door sportvissers niet kan verbieden. Rijkswaterstaat staat open om in navolging van het initiatief in het natuurgebied 'Zwaakse Weel' gezamenlijk te verkennen op welke wijze het visloodgebruik in de Oosterschelde kan worden verduurzaamd. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
4	1	Inspreker geeft aan waardering te hebben voor manier waarop sector betrokken is bij voorbereiding. Inspreker herkent zijn aangereikte punten in het Bprw.	Dank voor deze positieve reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
4	2	Inspreker vraagt af te zien van het voornemen om de hoofdvaarwegen en overige vaarwegen pas te baggeren als ze te ondiep zijn geworden en het gehele netwerk goed en adequaat te onderhouden en dit niet te beperken tot zeetoegangen en hoofdtransportassen.	Het beleid zoals vastgelegd in het SVIR en de uitvoering van het beleid zijn er op gericht de functionaliteit en beschikbaarheid van het gehele hoofdvaarwegennetwerk zo optimaal mogelijk in stand te houden binnen de daarvoor beschikbare financiële middelen. Het SVIR geeft daarbij vanuit transportbelang en om economische redenen voorrang aan de zeetoegangsgeulen, de hoofdtransportassen en knelpunten in het doorgaande en overige hoofdvaarwegennetwerk. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
4	3	Inspreker vraagt om bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers het Deltares-advies 'Vlot en veilig vaarweggebruik bij natuur(vriende)lijke oevers' te betrekken en geen vrij eroderende oevers aan te leggen op nautisch complexe plaatsen.	Het vastgelegde veroorzakersbeginsel heeft ook betrekking op de natuurvriendelijke oevers. Als door aanleg van natuurvriendelijke oevers blijvende hinder of gevaar ontstaat voor de scheepvaart, zijn de beheer- en onderhoudsmaatregelen voor kosten van de initiatiefnemer. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
4	4	Inspreker verzoekt de invloed van windmolens op radarbeelden te onderzoeken voordat er windmolens langs vaarwegen worden geplaatst. Daarnaast vraagt de inspreker waarborgen tegen het plaatsen van windmolens langs ligplaatsen en voorkomen van (vaar)wegbeperking door windmolens.	Bij het plaatsen van windmolens langs en in de nabijheid van vaarwegen hanteert Rijkswaterstaat de 'Beleidsregels voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatswerken'. Naar aanleiding van diverse ontwikkelingen past Rijkswaterstaat dit kader aan. Daarbij is ook aandacht voor het voorkomen van ongewenste situaties, zoals radarhinder. Dit is toegevoegd aan de tekst. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
4	5	Inspreker vraagt een forse inspanning te leveren om een dekkend en goed inzamelnetwerk voor huisvuil te creëren en te komen tot een versnelde evaluatie van het huidige systeem.	Een dekkend inzamelnetwerk is inmiddels gerealiseerd. Hier kunnen de schippers tegen betaling hun bedrijfsafval en huisvuil kwijt. Rijkswaterstaat evalueert het abonnementensysteem in 2016 en betrekt daarbij ook de brancheorganisaties. In paragraaf 3.4 is een tekstpassage over het inzamelnetwerk opgenomen. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
4	6	De inspreker geeft aan dat er een extra ambitie nodig is voor afstandsbediening bij kunstwerken, met name op de Maas.	Het Bprw voorziet niet in een extra ambitie en investeringsprogramma voor afstandsbediening. De besluitvorming en realisatie van het project afstandsbediening vindt plaats in kader van het MIRT. Recentelijk zijn op de Maas extra investeringen in de afstandsbediening gedaan en is de bediening opgewaardeerd naar 7 x 24 uur. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
4	7	De inspreker wil graag op landelijk niveau betrokken zijn bij de besluitvorming rond de aanleg van nieuwe infrastructuur en het meerjarig beheer.	Besluitvorming over de aanleg en het beheer van de rijksinfrastructuur vindt niet plaats in het Bprw, maar in andere kaders. Inspreker kan hierbij op verschillende manieren betrokken worden. De besluitvorming over aanlegprojecten vindt plaats conform de spelregels van het MIRT. De MIRT-spelregels verplicht onder meer om per beslismoment te communiceren met de relevante partijen. Daarnaast speelt het Bestuurlijk overleg MIRT een belangrijke rol in de besluitvorming. Ook voor de betrokkenheid van partijen bij het beheer en onderhoud zijn er diverse overlegstructuren. Overleg hierover vindt plaats op zowel landelijk als regionaal niveau. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
5	1	Inspreker raadt aan om voor de toepassing van artikel 4.7 van de KRW (acceptabele achteruitgang door nieuwe fysieke veranderingen van hoger openbaar belang) een klankbord- of afstemmingsgroep op te richten, om nationale en internationale afstemming en de onderlinge vergelijkbaarheid te bevorderen. Deze groep acht de inspreker ook van belang voor het in de praktijk toepassen van het toetsingskader.	Rijkswaterstaat past artikel 4.7 van de KRW in de planperiode 2016-2021 niet toe. De waterschappen doen dit wel tweemaal. Voor nieuwe activiteiten die ruimtebeslag leggen op het watersysteem gebruiken Rijkswaterstaat en de Unie van Waterschappen een toetsingskader. Ook is recentelijk door JASPERS en de EU DG Environment een workshop georganiseerd over toepassing van artikel 4.7 (http://www.eip-water.eu/jaspers-networking-platform-workshop-implementation-water-framework-directive-projects). De afstemming op regionaal, nationaal en internationaal is daarmee voldoende gewaarborgd. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
5	2	Inspreker heeft in een aantal vragen over de voorgestelde KRW-maatregelen met betrekking tot de beekmondingen in de Boven-Maas en Grensmaas en wil graag de lopende afspraken hierover actualiseren.	Voor het herstel van de beekmondingen is er een convenant tussen Rijkswaterstaat en de betrokken waterschappen opgesteld. Dit beekmondingenconvenant loopt eind 2015 af. Dit convenant is in de tweede helft van 2015 geëvalueerd. Bij deze evaluatie worden de bestaande afspraken opnieuw bekeken en indien nodig geactualiseerd. Ook wordt bezien of een nieuw convenant wenselijk/nodig is en zo ja welke vorm hierbij past. De evaluatie en mogelijk vervolg worden gekoppeld aan de uitvoering van het KRW-maatregelenpakket voor de periode 2016-2021. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	1	Inspreker constateert met tevredenheid dat waterbeheerplannen van de waterschappen, NWP en Bprw in een goede onderlinge afstemming tot stand zijn gebracht. Inspreker is van mening dat verdere samenwerking kansen biedt en spreekt de wens uit deze samenwerking verder uit te bouwen.	Dank voor de positieve reactie. Ook Rijkswaterstaat onderschrijft de meerwaarde van (verdere) samenwerking en heeft dat waar mogelijk nog extra in het Bprw benadrukt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
6	2	Inspreker vraagt of het NWP vervalt vanaf het moment dat de Omgevingsvisie wordt vastgesteld. Of dat het NWP (of delen daarvan) opgaat in de Omgevingsvisie? Inspreker vraagt ook op welke manier de waterschappen bij dit proces betrokken worden?	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Het NWP is een belangrijke bouwsteen voor de Omgevingsvisie. Afhankelijk van de reikwijdte en het detailniveau van de Nationale Omgevingsvisie wordt het NWP geheel of gedeeltelijk vervangen door deze Omgevingsvisie. Het ligt voor de hand de meer visie gerelateerde delen uit het NWP in de nationale Omgevingsvisie op te nemen. Volgens de ontwerpOmgevingswet blijven de Europees verplichte plannen (KRW en ROR) in ieder geval als aparte 'Waterprogramma's' bestaan.* *Waterschappen worden - mede via de Unie van Waterschappen - betrokken bij zowel het spoor van de uitwerking van de Omgevingswet en de Omgevingsvisie als bij het waterspoor via de Stuurgroep Water.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
6	**3**	Inspreker vindt de wijze waarop het NWP aangeeft verbetering van de waterkwaliteit te bewerkstelligen niet volledig helder. Er wordt vooral verwezen naar studies en onderzoeken. In het definitieve NWP zouden zoveel mogelijk concrete acties opgenomen moeten worden. De samenhang met de zoetwatermaatregelen voor de Zuidwestelijke Delta en de hoge zandgronden is daarbij een belangrijk aandachtspunt.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *De realisatie van een goede waterkwaliteit is een gezamenlijke opgave. De overheden spreken hierover met elkaar per (deel)stroomgebied in de Regionale Ambtelijke en Bestuurlijke Overleggen. Maatschappelijke organisaties en burgers worden veelal via klankbordgroepen betrokken.* *De inzet ten aanzien van nutriënten is beschreven in het antwoord op de vraag met zienswijze 44, deelreactienummer 6. Voor bestrijdingsmiddelen en nieuwe stoffen is dit gedaan in zienswijze 13, deelreactienummers 1 en 2.* *In het antwoord op de vraag met zienswijze 44, deelreactienummer 1, is aangegeven dat de structuur en inhoud van het definitieve stroomgebiedbeheerplan wordt aangepast opdat beter inzichtelijk wordt welke maatregelen waarom genomen worden en waarom bepaalde doelen in 2021 niet gehaald kunnen worden.* *In hoofdstuk 3 staan de zoetwatermaatregelen per regio weergegeven voor de korte, middellange en lange termijn. Voor nadere uitwerkingen wordt verwezen naar andere documenten: In het Deltaprogramma Zoetwater (het uitvoeringsprogramma behorend bij de voorkeursstrategie Zoetwater) staan de maatregelen voor de periode 2015-2021 concreet uitgewerkt. Het Deltaprogramma Zoetwater heeft een voortgangsrapportage opgesteld waarin de voortgang van alle maatregelen is aangegeven.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	**4**	Zie deelzienswijze 6.3.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Zie deelzienswijze 6.3.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	**5**	Inspreker maakt zich zorgen over antibiotica(resten) in lozingen van mestverwerkingsinstallaties die kunnen leiden tot resistentie ontwikkeling bij bacteriën in oppervlaktewater. Volgens inspreker behoort de aanpak van antibiotica en resistente bacteriën bij de bron tot de basisinspanning van het emissiebeleid, waarvoor uniform nationaal beleid nodig is. Inspreker stelt graag de door de Brabantse waterschappen opgedane kennis ter beschikking en biedt hulp aan.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Waterbeheerders (waterschappen en Rijkswaterstaat) werken samen de lozingseisen voor mestverwerkingsinstallaties op oppervlaktewateren uit. Op basis hiervan kan BBT worden vastgesteld.* *De problematiek van antibiotica en resistente bacteriën in oppervlaktewateren heeft aandacht. Recent is de Tweede Kamer uitgebreid geïnformeerd over het beleid in de brief over Antibioticaresistentie, die is opgesteld door de Ministeries van VWS, EZ en IenM gezamenlijk (kenmerk 767152-136545-PG). Voor de aanpak van het probleem is het nodig dat Rijk, regionale partners en maatschappelijk organisaties samenwerken. Het wordt daarom zeer op prijs gesteld dat de opgedane kennis ter beschikking wordt gesteld om te kunnen benutten bij deze gezamenlijke aanpak.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	**6**	Inspreker vraagt in hoeverre in de gereserveerde bedragen voor de KRW rekening is gehouden met inzet vanuit het Rijk voor onderzoek en maatregelen ter verbetering van de chemische waterkwaliteit (nutriënten, nieuwe stoffen). Daarnaast gaat de inspreker aan ervan uit dat de werkwijze bij en de financiering van maatregelen bij de beekmondingen wordt voortgezet.	Het in het Bprw opgenomen budget is bestemd voor de verdere uitvoering van het KRW-maatregelenprogramma voor de rijkswateren (het 'Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren'). Ook maatregelen ter verbetering van de chemische waterkwaliteit van de rijkswateren zijn onderdeel van dit programma. Het gaat bijvoorbeeld om maatregelen en onderzoek naar (diffuse) emissies, verontreinigde bodems, rwzi's, etc. Zie de samenvatting van het maatregelenpakket in paragraaf 3.3.3. Momenteel wordt er een evaluatie voorbereid van het beekmondingenconvenant tussen Rijkswaterstaat en de betrokken waterschappen. De evaluatie van dit convenant is voorzien in de tweede helft van 2015. Bij deze evaluatie worden de bestaande afspraken opnieuw bekeken en indien nodig geactualiseerd. Ook wordt bezien of een nieuw convenant wenselijk/nodig is en zo ja welke vorm hierbij past. Een aankondiging van dergelijke financieringsafspraken is aan het Bprw toegevoegd worden. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
6	**7**	Inspreker vraagt nadrukkelijk aandacht voor behoud van vismigratie bij realisatie van de zogenoemde 'zoutmitigerende maatregelen' bij de West-Brabantse sluizen (bij Benedensas en Dintelsas) ingeval van een zout Volkerak-Zoommeer.	Bij een zout Volkerak-Zoommeer zal, als gevolg van de extra aanvoer van zoet water om zoutindringing op het Mark-Dintel-Vliet stelsel te beperken, bij de West-Brabantse sluizen een enigszins brakke overgangssituatie ontstaan. In het voorziene zoet-zout-scheidingssysteem in de sluizen, stroomt regelmatig via de openingen in de sluisdeuren zoetwater door de schutkolken. Dat biedt kansen voor visintrek, zoals nu ook bij de Bathse Spuisluis en Bergse Diepsluis het geval is. Het opnemen van eisen met betrekking tot vismigratie gebeurt bij de benadering van de marktpartijen die uiteindelijk de maatregelen realiseren om het Volkerak-Zoommeer weer zout te maken, plus de hieraan gekoppelde beperking van zoutindringing op de aangelegen wateren. De opgave die Rijkswaterstaat heeft op het vlak van vismigratie is onderdeel van de kerntaak schoon en gezond water. Hiermee is geborgd dat de passeerbaarheid van kunstwerken door vissen behoren tot de eisen die worden gesteld aan de nog te realiseren maatregelen in het kader van het weer zout maken van het Volkerak-Zoommeer. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	**8**	Inspreker vraagt de keringen langs het Volkerak-Zoommeer op te nemen in figuur 1 op bladzijde 14 van het definitieve NWP.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *De kaart op bladzijde 14 wordt geactualiseerd. Alle C-keringen die in de toekomst de primaire status behouden ontbreken in het ontwerpplan. Deze worden in het definitieve plan opgenomen.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	**9**	Inspreker vraagt een voortvarende aanpak van de regionale rijkswaterkeringen die niet aan de normen voldoen. De inspreker gaat ervan uit dat het Rijk voor regionale rijkskeringen, waarvan de overdracht van beheer naar één van de waterschappen wordt voorbereid, eventueel benodigde verbetermaatregelen in de komende planperiode realiseert.	Het Rijk stelt in de planperiode normen vast voor de regionale keringen langs de rijkskanalen. De toetsing van deze keringen aan deze normen vindt plaats in 2016 en 2017. Daarna worden verbeterplannen opgesteld voor de trajecten die niet voldoen. Voor de uitvoering van deze plannen is na 2020 budget gereserveerd in de Rijksbegroting. Een versnelling van de uitvoering is niet mogelijk. Rijkswaterstaat pakt eerst de waterkeringen aan met de hoogste risico's. Vaak zijn dat de primaire waterkeringen. In het kader van het Bestuursakkoord Water zijn principeafspraken gemaakt over de overdracht van de keringen langs het Markkanaal en de kering aan de westelijke zijde van het Drongelens Kanaal. Rijkswaterstaat werkt deze afspraken momenteel nader uit met de betreffende waterschappen. Bekende en eventueel aanvullende verbetermaatregelen ten gevolge van de normering zijn hier onderdeel van. Rijkswaterstaat heeft de betreffende passage in het Bprw over regionale rijkswaterkeringen op basis van bovenstaande toelichting verder aangevuld en aangescherpt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
6	**10**	Inspreker wil graag in het Bprw en NWP terugzien dat over de tweede tranche aan zoetwatermaatregelen (2021-2028) door het Rijk en regionale partijen nadere afspraken worden gemaakt, inclusief de financiering uit het Deltafonds.	De inspreker constateert terecht dat het budget voor zoetwatermaatregelen in het Bprw niet klopt. Rijkswaterstaat past bijlage 2 'Totaalprogramma en financiering' hierop aan. Tot 2021 is er vanuit het investeringsbudget zoetwater 29,6 miljoen euro beschikbaar voor het hoofdwatersysteem. Het totale investeringsbudget bedraagt 150 miljoen euro en is bestemd voor het hoofdwatersysteem en de regionale watersystemen samen. Over het budget voor de periode 2021-2028 worden nadere afspraken gemaakt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
6	11	Inspreker vraagt om passende maatregelen voor de zoet-watervoorziening in een eventuele tussenliggende periode tot de mitigerende maatregelen voor een zout Volkerak-Zoommeer zijn gerealiseerd.	Zolang het Volkerak-Zoommeer zoet is, komt Rijkswaterstaat de afspraken over het chloridegehalte in het meer uit het waterakkoord Volkerak-Zoommeer na. Dit wordt aan de betreffende tekst in het Bprw toegevoegd. Hiervoor is onder meer groot onderhoud aan het zoet-zoutscheidingssysteem in het Krammersluizencomplex nodig. Dit is enige jaren uitgesteld in afwachting van een besluit over een zoet of zout Volkerak-Zoommeer. Hierdoor is er sprake van een groter lek van zout door deze sluizen. Dit wordt momenteel opgevangen door het meer extra te spoelen met water uit het Hollandsch Diep. Naast het herstel van het zoet-zoutscheidingssysteem op het Krammersluizencomplex (door groot onderhoud aan het bestaande systeem of door vervanging met een innovatieve zoet-zoutscheiding) wordt onderzocht of het mogelijk is via extra doorspoeling van het meer voorafgaand aan het groeiseizoen, het zoutgehalte in het Volkerak-Zoommeer omlaag te brengen om zo een buffer te creëren tegen het oplopen van het zoutgehalte in de zomermaanden ('winterspoelen'). Wanneer deze extra doorspoeling haalbaar is, zal die ook onderdeel uitmaken van het waterakkoord. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
6	12	Inspreker ziet graag de afspraak over onderzoek naar leveringszekerheid inlaatpunten in de Zuidwestelijke Delta opgenomen, zodat eventuele noodzakelijk maatregelen tijdig in beeld worden gebracht.	Het betreffende onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van het Deltaprogramma. Het Deltaprogramma maakt onderdeel uit van het NWP. Daarmee is de afspraak over het onderzoek dus al impliciet opgenomen in het NWP. Het onderzoek naar de leveringszekerheid wordt uitgevoerd in 2015. Het nieuwe Bprw wordt 22 december 2015 vastgesteld en geldt voor de periode 2016-2021. Resultaten zullen worden meegenomen bij de besluitvorming over de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
6	13	Inspreker constateert dat de formulering over de status van overgedragen rijkswateren in paragraaf 1.1 en paragraaf 5.2.5 niet met elkaar overeenstemmen; de formulering in paragraaf 5.2.5 is in zijn beleving correct	Inspreker constateert terecht dat de in paragraaf 1.1 van het Bprw gehanteerde beschrijving over de status van overgedragen rijkswateren niet correct is en aangepast moet worden conform de beschrijving in paragraaf 5.2.5. Rijkswaterstaat heeft dit gecorrigeerd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
6	14	Inspreker wijst erop dat het lijkt alsof er maar 83,3 km primaire kering in de Zuidwestelijke Delta ligt en verzoekt op te nemen dat dit alleen de rijkswaterkeringen betreft. Verder stelt de inspreker dat de waterberging Volkerak-Zoommeer niet volledig in de planperiode wordt opgeleverd.	De genoemde 83,3 km primaire waterkeringen in paragraaf 5.6 over de Zuidwestelijke Delta betreft inderdaad alleen de keringen die in beheer zijn bij Rijkswaterstaat. Om misverstanden te voorkomen is dit toegevoegd aan de tekst. De verbetermaatregelen ten behoeve van de inzet van het Volkerak-Zoommeer voor de hoogwaterveiligheidsdoelstelling zijn eind 2015 gereed. Dit betreft de maatregelen in het hoofdwatersysteem. De waterbergingsmaatregel Volkerak-Zoommeer is daarmee in principe inzetbaar vanaf 1 januari 2016. De aanvullende maatregelen om wateroverlast in het regionale watersysteem te voorkomen vallen buiten de scope van het Bprw. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
6	15	Inspreker wijst erop dat ook de PAN-polders in West-Brabant sterk afhankelijk zijn van de zoetwatervoorziening uit Haringvliet en Volkerak-Zoommeer.	Inspreker wijst er terecht op dat ook de zogenoemde PAN-polders in West-Brabant afhankelijk zijn van het nu nog zoete Volkerak-Zoommeer. Rijkswaterstaat heeft dit aan de tekst toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
6	16	Inspreker constateert dat in Bijlage 7 Waterschap Brabantse Delta ontbreekt als partner bij de pilot Dynamisch Waterbeheer in Noord-Brabant.	De inspreker constateert terecht dat het Waterschap Brabantse Delta als partner genoemd had moeten worden. In het definitieve Brpw is bijlage 7 vervangen door een hyperlink naar een website over slim watermanagement. Hier zijn het project 'Dynamisch Waterbeheer' én alle deelnemende partners wel goed beschreven. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
7	1	Inspreker geeft aan dat de zienswijze overeenkomt met de zienswijze van de Vewin. Tevens onderschrijft de inspreker de 62 concrete maatregelen die op 27 mei 2015 door de Vewin zijn aangeboden aan het Ministerie van IenM ter verbetering van de waterkwaliteit.	Dank voor uw reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
8	1	Inspreker waardeert de helderheid en de opzet van het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren.	Dank voor deze positieve reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
8	2	Inspreker zou graag zien dat in de tekst 'het rekening houden met...' verder uitgewerkt wordt met concrete voorbeelden. Daarnaast wil de inspreker meegeven dat bij leegstand (tijdelijk) hergebruik een optie kan zijn boven sloop. Dit kan ook leiden tot het hergebruik van oude kunstwerken.	Rijkswaterstaat voelt zich niet alleen verantwoordelijk voor de cultuurhistorische waarden, maar is ook trost op zijn eigen verleden en draagt daar zorg voor in het dagelijks beheer. Een voorbeeld in dit kader is de uitbreiding van de Beatrixsluis in Nieuwegein. Dit voorbeeld is toegevoegd aan de tekst. Conform het Protocol Cultureel Erfgoed Rijksoverheid wil Rijkswaterstaat voor alle cultuurhistorische waardevolle objecten een (her)bestemming vinden. Sloop is alleen een optie in het uiterste geval. Dit staat ook zo in het Bprw beschreven. Dat dit ook kan leiden tot het hergebruik van oude watersystemen is toegevoegd aan de tekst Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
9	1	Inspreker is positief over aandacht voor drinkwater en ondersteunt de gewenste samenwerking met de sector, zoals in het Bprw verwoord.	Dank voor deze positieve reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
9	2	Inspreker constateert dat het Bprw onvoldoende sturingskracht heeft naar andere plannen en dat dit verbeterd zou moeten worden, met name richting de waterbeheerplannen van de waterschappen. De inspreker vraagt om helder aan te geven wat de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van Rijkswaterstaat zijn.	Het Bprw is gebaseerd op de Waterwet. Het plan bevat een programma van maatregelen dat alleen de rijkswateren treft. Het Bprw legt daarbij uitsluitend vast welk beheer op de rijkswateren wordt gevoerd. De minister van IenM stelt het plan vast en Rijkswaterstaat voert het uit. Dit betekent dat alleen de minister van IenM, en namens haar Rijkswaterstaat, aanspreekbaar zijn op het uitvoeren van het Bprw en het behalen van de beoogde resultaten. De minister van IenM heeft op grond van de Waterwet niet de bevoegdheid om de beheerplannen van andere waterbeheerders aan te sturen. Deze sturing loopt via het NWP en de beleidsplannen van andere overheden. Dat neemt niet weg dat de minister van IenM en Rijkswaterstaat anderen wel kunnen aanspreken op hun inzet en inbreng als dat voor het beheer van de rijkswateren nodig is. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de gebiedsdossiers voor drinkwater. In het Bprw is per kerntaak en per gebruiksfunctie aangegeven wat de rol en taak van Rijkswaterstaat is. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
9	3	Inspreker vraagt om voor de innamepunten voor drinkwater op te nemen of de goede toestand is bereikt. Ook mist de inspreker een overzicht van de drinkwatermaatregelen voor de planperiode 2016-2021.	Tabel 12 van het Bprw geeft aan welke onttrekkingspunten niet voldoen aan de specifieke milieukwaliteitseisen die gelden voor oppervlaktewater dat gebruikt wordt voor de drinkwaterproductie. Als niet aan deze eisen is voldaan, is de goede toestand niet bereikt. In de uitvoeringsprogramma's die op grond van de gebiedsdossiers zijn opgesteld, zijn de maatregelen voor de planperiode 2016-2021opgenomen. Deze maatregelen moeten ertoe leiden dat de goede toestand wordt bereikt. Vanwege het abstractieniveau van het Bprw is niet de volledige lijst van maatregelen overgenomen, maar zijn ze in paragraaf 4.4.2 samengevat en er is vermeld dat Rijkswaterstaat zijn deel uitvoert. In de KRW-factsheets bij het Bprw komt de beoordeling van de kwaliteit terug en zijn de maatregelen in meer detail beschreven. Rijkswaterstaat heeft daarom in de tekst een verwijzing naar de factsheets opgenomen. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
9	4	Inspreker vindt dat in het Bprw moet staan dat Rijkswaterstaat ook een verantwoordelijkheid heeft voor de kwaliteit van het oppervlaktewater relevant voor oevergrondwaterwinningen en op welke wijze de waterkwaliteit aan de KRW-eisen gaat voldoen.	Bij de oevergrondwaterwinningen betreft het onttrekking uit grondwaterlichamen. Hiervoor is niet Rijkswaterstaat, maar de betreffende provincie het bevoegd gezag. De provincie beoordeelt (mede op basis van de signaleringswaarden) of het infiltrerende oppervlaktewater geschikt is. Bij onvoldoende kwaliteit dient Rijkswaterstaat maatregelen te treffen of het probleem te agenderen bij andere overheden. Zoals in het Bprw is vermeld, monitort en rapporteert Rijkswaterstaat over de oppervlaktewaterkwaliteit op een representatief meetpunt bij de oevergrondwaterwinningen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
9	5	Inspreker onderschrijft de actie van het Rijk om te onderzoeken welke verbeteringen nodig zijn bij de vergunningverlening en zou graag zien dat ook de mogelijkheden van debietsafhankelijke vergunningverlening worden onderzocht.	Rijkswaterstaat gaat bij de vergunningverlening voor lozingen standaard uit van de afvoer die gedurende 10% van de tijd wordt onderschreden. Bij koelwaterlozingen wordt rekening gehouden met de afvoer die slechts 2% van de tijd wordt onderschreden. Rijkswaterstaat houdt dus bij de vergunningverlening al rekening met het debiet. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
9	6	Inspreker vraagt in het Bprw op te nemen dat Rijkswaterstaat zich inzet om de resultaten van de evaluatie van de beschermingszones te verankeren in het beheer bij andere partijen (provincies, waterschappen en gemeenten).	In paragraaf 4.4.2 Drinkwater is vermeld dat het Rijk de omvang, doel en status van de beschermingszones tegen het licht gaat houden en dat Rijkswaterstaat de verbeteringen in het beheer zal verankeren. Als bevoegd gezag voor de waterkwaliteit bij het innamepunt dringt Rijkswaterstaat er bij andere partijen op aan dat zij hun verantwoordelijkheid nemen voor het beschermen van de waterkwaliteit en noodzakelijk maatregelen uitvoeren. Rijkswaterstaat treedt graag in overleg met het drinkwaterbedrijf over de wijze waarop daar momenteel invulling aan wordt gegeven. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
9	7	Inspreker verzoekt de positie van de drinkwatervoorziening als bijzondere vorm van gebruik uit de Deltabeslissing Zoetwater over te nemen in het Bprw.	In het Deltaprogramma 2015 is het nieuwe instrument 'voorzieningenniveaus' geïntroduceerd. Dit instrument moet duidelijk maken waar de grens van de overheidsverantwoordelijkheid voor zoetwater ligt en wat de restrisico's voor de gebruikers is in normale en droge omstandigheden. In dit kader is de drinkwatervoorziening genoemd als een bijzondere vorm van gebruik, omdat het een publieke taak is. Rijkswaterstaat heeft deze passage toegevoegd aan paragraaf 4.4.2 Drinkwater. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
10	1	De inspreker stelt voor om de 'Ophaalregeling zwerfvuil' naar de Noordzeestranden uit te breiden of tot het instellen van een 'Ophaalregeling Noordzeestranden'.	Het Rijk zet samen met maatschappelijke en bestuurlijke partners in op een breed programma van maatregelen in het kader van de Kaderrichtlijn Mariene Strategie (KRM) om zwerfvuil op zee te verminderen. Dit staat beschreven in Mariene Strategie deel 3, het KRM-programma van maatregelen, dat onderdeel uitmaakt van het Nationaal Waterplan 2016-2021. Dit programma omvat brongerichte maatregelen tegen zwerfvuil uit diverse sectoren waaronder scheepvaart, visserij, stranden, kunststofketen en stroomgebieden. Dit beleid komt bovenop het bestaande beleid om zwerfvuil op het land en zee tegen te gaan en een circulaire economie te bevorderen. Ook wordt veel aandacht gegeven aan educatie en bewustwording. Dit pakket gaat breder dan alleen de Noordzeestranden. In het kader van de Greendeal schone stranden is het Ministerie van IenM (vanuit zijn deelverantwoordelijkheid) in gesprek met betrokken partijen over het schoonmaken van stranden en kan naar verwachting in 2016/17 een pilot uitgevoerd worden. Op basis hiervan bekijkt het Rijk of de ophaalregeling zwerfvuil wordt uitgebreid met de Noordzeestranden. Rijkswaterstaat heeft de tekst in paragraaf 3.3 en 5.4 van het Bprw op dit punt aangevuld. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
10	2	Inspreker is van mening dat de acties voor het opruimen van zwerfvuil onvoldoende concreet in het Bprw zijn gedefinieerd en dat de Noordzeekust hierin onvoldoende is meegenomen.	De scope van de ophaalregeling zwerfvuil is omschreven in paragraaf 3.3 Schoon en gezond water. Vanwege het abstractieniveau van het Bprw zijn de activiteiten voor het opruimen van zwerfvuil niet verder gedefinieerd, maar alleen in algemene zin vermeld. De inspreker constateert terecht dat deze maatregel in de Uitvoeringsagenda Noordzee en Kust (tabel 5.4) nog ontbreekt. Rijkwaterstaat heeft daarom de activiteit 'Pilot ophaalregeling zwerfvuil (KRM)' toegevoegd onder 'Samenwerking, kennis en innovatie (SLA/MIRT)', voor de periode 2016-2017. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
11	1	Volgens de inspreker is bij de Nederlandse uitwerking van de KRW het doel om de Europese wateren voor de recreatieve en beroepsmatige bevissing beter geschikt te maken uit het oog is verloren. Ook mist er volgens de inspreker voor dit aspect een indicator om de resultaten te monitoren.	Het uitwerken van Europese regelgeving naar nationaal beleid en nationale doelen is geen onderwerp van het Bprw, maar het NWP. Binnen de uitwerking van de KRW in Nederland is vis (soortensamenstelling, aantallen) een belangrijke indicator voor de ecologische toestand. Maatregelen voor de verbetering van de waterkwaliteit, de vispasseerbaarheid en natuurvriendelijke oevers, zullen over het algemeen de visstand en daarmee ook de visserij ten goede komen (zie paragraaf 4.5.2 van het Bprw). Dit betekent dat het KRW-maatregelenpakket zich ook richt op het verbeteren van de visstand. Voor de KRW is het monitoren van visstand een vast onderdeel. Dat levert ook informatie over de (on)mogelijkheden voor visserij. Daarnaast draagt Rijkswaterstaat waar mogelijk bij aan het toegankelijkheid van de rijkswateren voor de visserij. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
11	2	Indiener wil dat het spuien van schoon water uit Noord-Holland en Friesland op de Waddenzee en het tegelijkertijd aanvoeren van vreemd water uit het IJsselmeer en Noordzeekanaal zo snel mogelijk stopt.	Rijkswaterstaat gaat niet over het inlaten van gebiedsvreemd water in regionale watersystemen. De afweging tussen het vasthouden van water in een regionaal watersysteem en het doorspoelen ervan, maakt de regionale waterbeheerder in overleg met betrokken partijen. Dat kan Rijkswaterstaat zijn als het aangevoerde water uit de rijkswateren komt. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
11	3	Inspreker verzoekt Rijkswaterstaat bij de inrichting van de rijkswateren extra aandacht te hebben voor visstand-beschermende en visstandbevorderende maatregelen, bijvoorbeeld de aanleg van diepe putten.	Rijkswaterstaat heeft bij het beheer en de inrichting van de rijkswateren op verschillende manieren aandacht voor visstandbeschermende en visstandbevorderende maatregelen. Zo zijn er bijvoorbeeld in de rijksmeren op verschillende plaatsen diepe putten gegraven. Eén van de belangrijke doelen van het KRW-maatregelenprogramma is het bevorderen van de vismigratie. Ook bij het verlenen van vergunningen voor bijvoorbeeld waterkrachtcentrales en wateronttrekkingen houdt Rijkswaterstaat rekening met de visstand en de visserij. Bij het KRW-maatregelenpakket voor de periode 2021-2027 wordt de suggestie voor diepe putten meegenomen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
11	4	Inspreker constateert dat waterkrachtcentrales (WKC's) nog steeds niet visvriendelijk zijn en stelt voor om zolang de WKC's niet aangepast zijn vangst-en-overzet toe te passen.	Het klopt dat de WKC's in Nederrijn en Maas nog niet volledig visvriendelijk zijn. Het gaat vooral om vis die stroomafwaarts migreert, zoals schieraal en smolts. Rijkswaterstaat ziet het als zijn verantwoordelijkheid om hiervoor, samen met de exploitant(en), tot een duurzame oplossing te komen. Samen met de exploitant(en) doet Rijkswaterstaat daarom onderzoek naar verbetering van de turbines om schade aan vis te beperken, bijvoorbeeld bij de waterkrachtcentrales van Linne en Hagestein. Een tijdelijke vangst-en-overzet past niet in deze strategie. Bovendien raken smolts beschadigd door het gebruik van fuiken. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
11	5	Inspreker stelt dat het gebruik van de huidige schroeven door de scheepvaart een belangrijke oorzaak is van vissterfte. Inspreker geeft aan dat de scheepvaart met alternatieve aandrijving experimenteert. Dit zou verder gestimuleerd moeten worden.	Uit diverse onderzoeken blijkt dat niet scheepsschroeven, maar vooral waterkrachtcentrales en onttrekking van koel- en proceswater oorzaak van vissterfte zijn. Er is in het verleden geëxperimenteerd met andere voortstuwingssystemen, maar dat was vooral gericht op een beter rendement. Op dit moment zijn bij Rijkswaterstaat geen onderzoeken in die richting bekend. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
11	6	Inspreker mist in het Bprw maatregelen om de bestaande vervuiling van waterbodems aan te pakken en geeft daarbij aan dat een deel van de Nederlandse rivieren en kanalen vanwege vervuiling met dioxines en pcb's gesloten zijn voor de aalvisserij.	De aanpak van verontreinigde bodems is sinds 2013 onderdeel van het KRW-maatregelenprogramma. Rijkswaterstaat heeft in de afgelopen planperiode(n) een groot aantal vervuilde locaties gesaneerd. Nu resteren een beperkt aantal locaties waarvan het onduidelijk is of de verontreinigde bodem een gezond functioneren van het watersysteem belemmert. Voor de planperiode zijn daarom vooral onderzoeksmaat-regelen geformuleerd. Hierbij wordt ook gekeken naar de vervuiling met dioxines en pcb's. Op basis van dit onderzoek wordt bepaald of extra saneringen in de toekomst noodzakelijk en kosteneffectief zijn. Daarnaast borgt Rijkswaterstaat door middel van vergunningen en algemene regels voor onder andere lozingen en grondverzet dat de waterkwaliteit niet achteruitgaat. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
11	**7**	Inspreker stelt dat bij het monitoren van dioxines in levende organismen het beste kan worden aangesloten bij de langjarige reeks van bemonsteringen in aal.	Het Ministerie van IenM laat een monitoringstrategie voor biota (levende organismen) opstellen. Dit is toegevoegd aan tekstpassage over informatievoorziening in paragraaf 3.3.3. Ook de monitoring van dioxines maakt hier deel van uit. De nieuwe monitoringsstrategie sluit zoveel mogelijk aan bij bestaande monitoring in organismen, zoals die in aal. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
11	**8**	Inspreker geeft aan weinig terug te vinden van de in 2012 aangeleverde lijst met belangrijke waterbeheerkwesties.	Rijkswaterstaat is bekend met het document 'Belangrijke waterbeheerkwesties' en heeft dit gebruikt bij het vaststellen van de resterende KRW-opgave na 2015. Ondanks dat het document niet expliciet genoemd is in het ontwerpBprw heeft dit wel een rol gespeeld bij de totstand-koming ervan. Uiteindelijk heeft een groot deel van de beheerkwesties, die voor het beheer van de rijkswateren relevant zijn, een plek gekregen in het Bprw. Bijvoorbeeld het uitvoeren van de maatregelen uit de (drinkwater) gebiedsdossiers, visveilige waterkrachtcentrales, realiseren van de watercondities voor Natura 2000, etc. In het definitieve Bprw is daarom wel verwezen naar het document. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
12	1	Inspreker verzoekt: In het NWP en het Bprw en Beheerplan Natura 2000 voor de Waddenzee kwik als probleem parameter te erkennen en integraal mee te nemen in de plannen. Een tijdpad aan te geven waarbinnen de kwikconcentraties in biota tot onder de 20 microgram/kg zijn teruggebracht. Hierbij ook aandacht te geven aan verontreiniging met andere zware metalen zoals lood en cadmium. Als actie op te nemen dat alle vergunningverlenende instanties met onmiddellijke ingang de minimalisatieverplichting van toepassing verklaren op alle emissies en lozingen van kwik en kwikverbindingen in het kader van nieuwe vergunningen voor emissies naar lucht en lozingen op water. Het bestaande monitoringprogramma met onmiddellijke ingang zodanig aan te passen dat dit ook toegesneden wordt op de toetsing aan enkele concreet door inspreker genoemde normen. Een plan van aanpak op te stellen met als doel dat kwikconcentraties in biota tot onder de genoemde normen wordt teruggebracht.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Kwik overschrijdt in diverse waterlichamen de norm. In de definitieve stroomgebiedbeheerplannen, en de daarbij horende samenvatting van het maatregelprogramma, wordt nader ingegaan op het oordeel van de toestand, de bronnen en de maatregelen die worden voorzien.* *Overigens laat kwik in heel Europa normoverschrijdingen zien. Op Europees niveau (Richtlijn 2008/105/EG, gewijzigd door richtlijn 2013/39/EU) wordt erkend dat kwik een stof is die zich over lange afstand kan verplaatsen en alomtegenwoordig in het milieu voorkomt en ook nog langere tijd zal voorkomen. Hierdoor zal het op korte termijn niet mogelijk zijn om aan de milieukwaliteitseis te kunnen voldoen. Hiervoor zijn maatregelen op Europees (bijvoorbeeld aanscherping van Best available techniques-reference documents (BREFs)) en mondiaal niveau (bijvoorbeeld in het kader van het Minamataverdrag) nodig. Nederland zet zich hiervoor in.* *Voor alle stoffen zijn schattingen gemaakt van de belasting van het oppervlaktewater. Dat loopt via de Emissie Registratie, zoals beschreven in paragraaf 4.2 van het stroomgebiedbeheerplan. In het definitieve stroomgebiedbeheerplan worden alleen de resultaten gepresenteerd van stoffen die veelvuldig de norm overschrijden. Lood hoort daar niet bij en cadmium is alleen in enkele waterlichamen in de Maas een probleem, waar de bronnen diffuus van aard zijn.* *Kwik staat op de lijst van minimalisatieplichtige stoffen uit de Nederlandse emissierichtlijn lucht. De minimalisatieplicht houdt in dat de emissie van deze stoffen naar de lucht moet worden voorkomen of, indien dat niet mogelijk is, zoveel mogelijk beperkt dient te worden. Deze afweging wordt gemaakt door het bevoegd gezag. Belangrijk onderdeel hierbij is het toepassen van de zogenoemde beste beschikbare technieken (BBT). De in Europees verband afgesproken beste beschikbare technieken in het kader van de Richtlijn industriële emissies (richtlijn 2010/75/EU) worden daarbij betrokken. De beste beschikbare technieken zijn vastgelegd in zogeheten BBT-conclusies (voorheen BREFs). Deze worden regelmatig herzien.* *Ook in de vergunningverlening voor lozingen op het water wordt reeds standaard een toets op BBT uitgevoerd om zoveel mogelijk te voorkomen dat schadelijke stoffen als kwik in het water terechtkomen. In aanvulling hierop wordt een zogenoemde immissietoets uitgevoerd waarbij de effecten van de restlozing na toepassing van BBT op het ontvangende water worden beoordeeld.* *Op grond van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht moet het bevoegd gezag regelmatig bezien of de voorschriften in bestaande vergunningen nog toereikend zijn, zoals na het herzien van de BBT-conclusies of bij wijziging van normen. Bij de beoordeling van deze aanvragen wordt wederom een toets op BBT uitgevoerd en wordt de emissie beoordeeld aan de hand van de dan geldende milieukwaliteitsnormen. Vergunningen voor kwiklozingen op het oppervlaktewater worden slechts voor bepaalde tijd verleend. Na afloop van de vergunningtermijn dient een nieuwe vergunningaanvraag ingediend te worden. Op deze manier wordt ervoor gezorgd dat telkens de meest recente, beschikbare mogelijkheden benut worden om emissies van stoffen te beperken.* *Het Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (Bkmw 2009) is het Nederlandse kader waarin de milieukwaliteitseisen van de Kaderrichtlijn Water zijn verankerd. De onder het OSPAR-verdrag afgesproken BAC-waarden (background assessment criteria) zijn bedoeld als hulpmiddel om monitoringdata te beoordelen en kunnen niet aangemerkt worden als milieukwaliteitsnormen.* *Waterbeheerders meten op dit moment zeer beperkt in biota, maar voornamelijk in water. Het RIVM is daarom gevraagd ook een milieukwaliteitsnorm, vergelijkbaar met de biotanorm, af te leiden voor water. Deze milieukwaliteitsnorm is in 2015 in het Bkmw 2009 vastgelegd.* *Daarnaast loopt nu een project naar een mogelijke ontwikkeling van een biotamonitoringnetwerk.* *Met bovengenoemde acties is er naast de al bestaande plannen geen extra plan voor kwik noodzakelijk.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
12	2	Inspreker vindt dat in het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) geen ontwikkelruimte mag worden gegeven voor de natuurgebieden op de Waddeneilanden. De stikstofbelasting van de Oostelijke Waddenzee dient te worden verminderd.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *De PAS combineert twee strategieën om de natuurdoelen van Natura 2000 zeker te stellen. Ten eerste door het blijvend laten dalen van de stikstofdepositie door het nemen van maatregelen aan de bron. Ten tweede door het uitvoeren van herstelmaatregelen voor stikstofgevoelige natuur. Een deel van de daling van de stikstofdepositie wordt ingezet als ontwikkelingsruimte voor nieuwe of uitbreiding van bestaande economische ontwikkelingen die stikstofemissie veroorzaken. Per saldo daalt echter de depositie. Het uitgeven van ontwikkelingsruimte is mogelijk onder voorwaarde dat de gestelde natuurdoelen worden gehaald.* *De PAS-gebiedsanalyses geven een ecologisch oordeel over de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. De herstelmaatregelen spelen daarbij een belangrijke rol. In de ecologische beoordeling is de verwachte netto daling (op basis van een gewogen gemiddelde en rekening houdend met de autonome ontwikkelingen, het generieke beleid van het programma en het uitgeven van ontwikkelingsruimte) een van de uitgangspunten. Voor alle gebieden is geconcludeerd dat er wetenschappelijk gezien redelijkerwijs geen twijfel is dat de instandhoudingsdoelstellingen op termijn worden gehaald. Behoud is geborgd, dus verslechtering wordt voorkomen. 'Verbetering van de kwaliteit' of 'uitbreiding van de oppervlakte' van de habitattypen of leefgebieden kan in de gevallen waarin dit een doelstelling is in het eerste, tweede of derde tijdvak van het programma aanvangen.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
13	1	Inspreker vraagt aanpassing van kaart 1 in hoofdstuk 1, omdat de waterschapsgrens van Waterschap Zuiderzeeland onjuist is weergegeven.	De inspreker constateert terecht dat de grens van het beheergebied van Waterschap Zuiderzeeland op kaart 1 onjuist is weergegeven. De beheergrens loopt ten onrechte midden door de Randmeren, waarvan Rijkswaterstaat de beheerder is. De kaart is hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
13	2	De inspreker is van mening dat Dienst Landelijk Gebied instemming moet vragen aan Rijkswaterstaat voor het direct uitmalen van het aflaatwater van de Oostvaardersplassen naar het Markermeer via het gemaal de Blocq van Kuffeler, zodat de lage afdeling van de Flevopolder niet wordt beïnvloed.	In het kader van het Natura 2000-beheerplan Oostvaardersplassen hebben de terreinbeherende organisaties en de twee waterbeheerders (Rijkswaterstaat en het waterschap Zuiderzeeland) regelmatig overleg met elkaar. De terreinbeherende organisaties starten nog onderzoek naar het behandelen van het aflaatwater. Het is nog onderwerp van overleg. Het Bprw kan hier niet op vooruit lopen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
14	1	Het valt de inspreker op dat in het planMER de verruiming van de sluizen bij Kornwerderzand en het beheer en onderhoud van de waterbodems, vaargeulen en ankerplaatsen onderdeel van de referentiesituatie zijn.	Om tot een goede afbakening van het planMER te komen is een zeefmethode toegepast. De referentiesituatie gaat uit van 1) het bestaand/regulier beheer, 2) autonome ontwikkelingen en 3) initiatieven van derden. Het beheer en onderhoud van waterbodems, vaargeulen en ankerplaatsen valt onder de eerste categorie. De verruiming van de sluizen bij Kornwerderzand onder de derde categorie. Deze maatregelen zijn vervolgens niet in het MER beoordeeld, omdat het besluit hierover al eerder of in een ander kader wordt genomen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
14	2	Inspreker vraagt de hoofdvaarwegen en overige vaarwegen in het IJsselmeer op de plankaart te voorzien van de vastgestelde CEMT-klasse aanduiding.	De kaart in paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water heeft tot doel een functioneel onderscheid te maken en het verschil aan te geven tussen de zeetoegangsgeulen, de hoofdtransportassen, de hoofdvaarwegen en overige vaarwegen/vaarroutes. Deze vaarwegen hebben een uiteenlopende CEMT-classificatie. In het definitieve Bprw is een kaart met de CEMT-classificatie opgenomen. De deelzienswijze is voor Rijkswaterstaat aanleiding om voor de grote open wateren, waaronder het IJsselmeergebied, na te gaan of een mogelijk toekomstige heroverweging van bepaalde vaarwegen/routes en bijbehorende classificatie en onderhoudsnormering nodig en zinvol is. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
14	3	Inspreker vraagt opname in het Bprw van de Maatgevende Laagste Waterstand (MLW) voor de scheepvaart in het IJsselmeergebied en stelt voor om - 0,50 m NAP te hanteren voor het noordelijk deel.	Het abstractieniveau van het Bprw leent zich niet voor het opnemen van de Maatgevende Laagste Waterstand (MLW) van het Noordelijke deel van het IJsselmeergebied of andere gebieden met openwater. In deze gebieden zijn de betreffende vaarwegklassen van de aangewezen vaarwegen en de bijbehorende streefwaarden voor het vaarwegprofiel van belang. De MLW van 0,50 m - NAP kan niet zonder meer worden gebruikt. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
14	4	Inspreker geeft aan dat met behulp van de Richtlijnen Vaarwegen 2011 per vaarweg de bodemdiepte en het bijbehorende onderhoudsprofiel kan worden bepaald en vastgelegd in het Bprw. Waarbij nog onderscheid gemaakt kan worden tussen en krap en een normaal profiel.	Vanwege het abstractieniveau van het Bprw is niet per vaarweg of vaarweggedeelte de exacte profilering en/of bodemdiepte opgenomen. De afzonderlijke vaarwegprofielen van de rijksvaarwegen zijn terug te vinden in de Richtlijnen Vaarwegen 2011 en gekoppeld aan de CEMT-classificatie. In het definitieve Bprw is een kaart met de CEMT-classificatie opgenomen. Ook de legger rijkswaterstaatswerken geeft hier informatie over. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
14	5	De inspreker vraagt het groot onderhoud van de vaarroutes vanaf Makkum, Lemmer, Urk en Ketelmeer naar sluis Kornwerderzand in de maatregelentabel voor het IJsselmeergebied op te nemen.	Het Bprw is niet bedoeld voor het vastleggen van activiteiten van derden in de rijkswateren. Aangezien het hier gaat om een regionaal initiatief en regionale financiering neemt Rijkswaterstaat het project niet op in de maatregelentabel voor het IJsselmeergebied. Aan de tekst is wel een passage over dit initiatief toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
14	6	Inspreker verzoekt om het open planproces voor het beheer van de vaargeulen in de Waddenzee te borgen in het Bprw en de ambitie op te nemen om voor het eind van de planperiode met een oplossingsrichting te komen.	De minister van IenM heeft aan de Tweede Kamer toegezegd om door middel van een openplanproces te zoeken naar oplossingen voor het beheer van de vaargeulen in de Waddenzee. De minister heeft aangegeven in 2016 de Tweede Kamer te informeren over de uitkomsten van het planproces. Rijkswaterstaat heeft dit aan het Bprw toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
15	1	Inspreker mist de joint fact finding 2e fase uitbreiding Kleinschalig Wateraanvoerroute (KWA) in de uitvoerings-agenda en wijst er op dat ook de natuurkwaliteit geborgd moet zijn alvorens realisatie zout Volkerak-Zoommeer kan plaatsvinden.	De tekst van het Bprw omvat het gehele beheergebied van Rijkswaterstaat. Dat brengt met zich mee dat de tekst en maatregelentabellen in volledigheid en detail beperkt zijn. Rijkswaterstaat draagt bij aan de joint fact finding voor de 2e fase uitbreiding van de KWA. Om die reden wordt de tekst in paragraaf 5.6 aangevuld. De activiteit valt in de maatregelentabel onder: Slim watermanagement: verzilting, Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen (KWA), Bernisse. Rijkswaterstaat heeft de tabeltekst daarom niet aangepast. De realisatie van een zout Volkerak-Zoommeer met beperkt getij heeft als doel de waterkwaliteit duurzaam te verbeteren. Door het weer zout maken verdwijnt de zoete natuur. Dit geldt voor het aquatische deel en voor het terrestrische deel rond de waterlijn tot waar de invloed van hoogwater (+0,05 m NAP) merkbaar is. Het overgrote deel van de oevers en buitendijkse gebieden ligt hoger en daar zal de huidige natuur in stand blijven. Voor de delen van de natuur die onder invloed van het zoute water komen, zullen nieuwe natuurdoelen (Natura 2000) worden geformuleerd. De water- en terreinbeheerders hebben de verplichting om de natuur, die met deze doelen wordt nagestreefd, in stand te houden. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
15	2	Inspreker geeft aan dat in paragraaf 5.6 maatregelen ontbreken ten aanzien van de visserij.	Op dit moment zijn geen (duurzame) visserijmaatregelen in de Zuidwestelijke Delta voorzien. In de planperiode worden wel verschillende maatregelen getroffen om de vismigratie te bevorderen. Met name door het op een kier zetten van de Haringvlietsluizen wordt een sub-stantiële verbetering van de (trek)visstand verwacht. Op grond van de monitoringresultaten beoordeelt Rijkswaterstaat vervolgens of nog andere maatregelen noodzakelijk zijn, zoals het realiseren van duurzame visserij. In dat laatste geval is niet Rijkswaterstaat, maar het Ministerie van EZ de initiatiefnemer van de maatregelen. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
15	3	Inspreker mist in het Bprw de benodigde Natura 2000-herstel-maatregelen en dat de financiering van deze maatregelen geborgd is. Graag ziet de inspreker deze omissie hersteld.	Rijkswaterstaat realiseert de Natura 2000-opgave voor de rijkswateren grotendeels door het uitvoeren van de geplande herstel en inrichtings-maatregelen voor de KRW. Aanvullend zijn voor Natura 2000 een beperkt aantal mitigerende maatregelen voor het eigen beheer en onderhoud noodzakelijk. Ook deze mitigerende maatregelen zijn onderdeel van het Bprw en terug te vinden in de gebiedsuitwerking per watersysteem. Vanwege het abstractieniveau van het Bprw zijn de maatregelen alleen op hoofdlijnen beschreven. In de Natura 2000-beheerplannen komen de maatregelen, planning en mate van doelrealisatie in meer detail aan de orde. In paragraaf 4.4.1 van het Bprw is aangegeven dat het Rijk de financiering van de Natura 2000-maatregelen voor de planperiode waarborgt. De aanvullende Natura 2000-maatregelen voor de periode 2016-2021 zijn onderdeel van het Bprw en de financiering is geborgd. Rijkswaterstaat heeft de tekst op dit punt aangescherpt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
16	1	Inspreker spreekt waardering uit voor de manier waarop hij in het voortraject van het plan betrokken is.	Dank voor deze positieve reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
16	2	Inspreker stelt voor om bij de Beleidsbrief Maritieme Strategie ook aan te geven dat er een werkprogramma binnenvaart 2015-2017 is vastgesteld.	In het ontwerpBprw zelf is de Nederlandse Maritieme Strategie genoemd. Het definitieve plan bevat ook een hyperlink naar deze strategie. Het bijbehorende werkprogramma binnenvaart 2015-2017 is een niet formeel vastgesteld document en daarom niet gepubliceerd. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
16	3	Inspreker stelt voor om aan de tekst toe te voegen dat in het MIRT 2013 afspraken zijn gemaakt met regionale partijen over een vergezicht op een robuust bediend vaarwegennetwerk in Nederland.	Het robuust bediend vaarwegennetwerk is een maatwerkafspraak om met de regio's in te spelen op de ontwikkelingen en zo tot de gewenste toekomstige bediening te komen. Het is nog onduidelijk wat de uitkomsten zijn en welke invloed dit heeft op de bediening in Nederland. Het vergezicht is eind 2015 aan de Tweede Kamer aangeboden en op basis hiervan worden eventuele vervolgstappen gezet. Rijkswaterstaat heeft dit aan de tekst toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
16	4	Inspreker geeft aan dat de vaarwegbeheerders in het kader van verkeers- en corridormanagement een steeds belang-rijkere rol hebben in het aanleveren van informatie en niet alleen in het ontvangen van informatie.	Rijkswaterstaat onderschrijft dat correcte en tijdige wederzijdse informatie-uitwisseling van groot belang is voor het optimaliseren van de vervoersketen en het logistieke proces en heeft de betreffende teksten hierop aangescherpt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
16	5	De inspreker wijst erop dat het project 'Verbreding Breeddiep' in de tekst ontbreekt.	Inmiddels is de financiering van de verbreding van het Breeddiep rond en zijn de voorbereidingen van de realisatie gestart. Rijkswaterstaat onderschrijft daarom deze deelzienswijze. De betreffende tekst in paragraaf 5.6 is aangevuld. Eveneens is de maatregelen aan Maatregelentabel 5.6 toegevoegd onder Aanleg/Groot variabel onderhoud (MIRT). Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
16	6	Inspreker pleit ten aanzien van het toetsingskader water-kwaliteit voor een systeem waarbij de gevolgen van een (economische) ontwikkeling van een gebied op de ecologische kwaliteit van een waterlichaam ook op waterlichaamniveau worden gemonitord, zonder deze direct te koppelen aan vergunningen en toestemmingen. Daarnaast vraagt de inspreker te verduidelijken dat het toetsingskader niet bedoeld is voor bijvoorbeeld een bestemmingsplanwijziging of een milieueffectrapportage (MER).	Rijkswaterstaat heeft het toetsingskader waterkwaliteit ontwikkeld als instrument ter ondersteuning bij de uitvoering van de Waterwet. Andere wettelijke verplichtingen of planfiguren (zoals MER of bestemmingsplanwijziging) hebben hun eigen toetsingskader(s), procedures of voorschriften. Het toetsingskader voor de Waterwet is specifiek ontworpen voor ingrepen met een fysiek karakter of fysieke uitstraling. Belangrijke voorwaarden zijn dat er geen verslechtering optreedt van de toestandsklasse en dat het verwachte positieve effect van al geplande of uitgevoerde KRW-maatregelen niet geschaad wordt. Als de uitkomst van het toetsingskader is dat verslechtering op kan treden of het doel niet behaald kan worden dan kan het bevoegd gezag besluiten om een beroep te doen op toepassing van artikel 4.7 van de KRW. Hierin is de uitzondering beschreven voor het toestaan van achteruitgang. De inspreker en Rijkswaterstaat zijn al in gesprek over de toepassing van het toetsingskader in de haven van Rotterdam. Rijkswaterstaat wenst dit in goede samenwerking voort te zetten. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
16	7	Inspreker vraagt ten aanzien van het toetsingskader waterkwaliteit om een nadere toelichting op het beoordelen van de sturende kenmerken van het watertype. Daarnaast vindt de inspreker de werkwijze rond cumulatie onwerkbaar, omdat alleen voor projecten die het 1 procent-criterium overschrijden een compensatieplicht geldt.	Zie het antwoord op deelzienswijze 16.7. Aanvullend: het waterlichaam is de eenheid waarop de waterbeheerders toetsen en rapporteren. De sturende factoren zijn in algemene zin toegelicht in de tekst van het toetsingskader. Omdat de sturende factoren per waterlichaam of type kan verschillen is ervoor gekozen dit niet verder uit te werken. Als het 1 procent-criterium overschreden wordt dan dient compensatie plaats te vinden of kan artikel 4.7 van de KRW worden toegepast. Er is dan een reëel risico op achteruitgang. Cumulatie is daarbij noodzakelijk, omdat anders niet voorkomen kan worden dat meerdere kleine projecten tot een verslechtering kunnen leiden. Ook bij ingrepen die onder het 1 procent-criterium blijven, is compenseren mogelijk, maar het is dan geen verplichting. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
16	8	Inspreker signaleert dat een deel van de KRW-maatregelen om financiële redenen zijn uitgesteld tot na 2021 en dat daardoor de goede ecologische toestand rond de Rotterdamse haven later wordt bereikt. De inspreker pleit voor een versnelde uitvoering van de noodzakelijke maatregelen.	Voor het Havenbedrijf Rotterdam zijn de 'Nieuwe Waterweg, Hartel-, Caland-, en Beerkanaal', de 'Nieuwe Maas en de Oude Maas (benedenstrooms Hartelkanaal)' de meest relevante waterlichamen. De reden voor het faseren van enkele KRW-maatregelen is in deze gevallen niet primair van financiële aard. Fasering is hier noodzakelijk, omdat de uitvoering gekoppeld is aan werkzaamheden door het Havenbedrijf ('de Groene Poort') of de gemeente Rotterdam. Door deze afhankelijkheid is volledige realisatie van de KRW-maatregelen voor 2021 niet mogelijk. Daarnaast wil Rijkswaterstaat eerst een pilot uitvoeren, voordat de maatregel op grote schaal wordt toegepast. Overigens is de ecologische toestand van de hierboven genoemde waterlichamen gedeeltelijk al goed. Rijkswaterstaat is daarom van mening dat een versnelling op dit moment dan ook niet noodzakelijk is. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
17	1	Inspreker vraagt of de Waddenvereniging bij de evaluatie van de Structuurvisie Waddenzee (voorheen PKB) betrokken kan worden. Daarnaast roept de inspreker op tot het maken van scherpe en concrete beleidsafspraken om de doelen van de Waddenzee als natuurgebied te bereiken.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *De Waddenvereniging is via de begeleidingscommissie betrokken bij de evaluatie van de Structuurvisie Waddenzee. De rapportage van de evaluatie is eind 2015 klaar. Onder meer aan de hand van de inhoud van deze rapportage bekijkt Rijkswaterstaat in hoeverre verbetering van de doelen noodzakelijk is. De Waddenvereniging wordt ook betrokken bij dit vervolgtraject.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
17	2	Inspreker onderschrijft doel van Rijkswaterstaat om de Waddenzee als één beheerder volgens één plan te beheren.	Dank voor deze steun. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
17	3	Volgens de inspreker is er voor de Waddenzee onvoldoende inzicht in de cumulatieve negatieve effecten van de verschillende vormen van gebruik en medegebruik. De inspreker deelt de zinsnede dat het met veel natuurwaarden in de Waddenzee goed gaat en dat de achteruitgang is gestopt niet.	Het toetsen van de (cumulatieve) effecten van de diverse vormen van menselijke activiteiten in de Waddenzee op de volgens Natura 2000 beschermde natuurwaarden heeft plaatsgevonden in het kader van het Natura 2000-beheerplan. Dit beheerplan wordt in het najaar van 2015 ter visie gelegd. De toetsing is beschreven in de zogenoemde 'Nadere Effecten Analyse'. De Nb-wet vergunningplicht of mitigerende maatregelen staan in het Natura 2000-beheerplan beschreven. Mocht de inspreker op basis hiervan nog steeds vinden dat er te weinig inzicht is in de cumulatieve negatieve effecten, dan kan hij op het ontwerpNatura 2000-beheerplan opnieuw een zienswijze indienen. De perceptie dat het met een aantal (niet alle inderdaad) natuurwaarden in de Waddenzee goed gaat komt eveneens uit het Natura 2000-beheerplan. Hierin wordt vooral gefocust op die natuurwaarden die volgens het aanwijzingsbesluit Natura 2000 voor de Waddenzee een wettelijk beschermde status hebben gekregen. Met veel van die soorten en habitats gaat het de goede kant op en is de achteruitgang in omvang en kwaliteit in de meeste gevallen tot stilstand gebracht. Er zijn enkele uitzonderingen. Met name met permanent overstroomde zandbanken, slikplaten, veel kwelders en het voorkomen van bepaalde vissoorten gaat het niet zo goed. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
17	4	Inspreker waardeert de inzet van Rijkswaterstaat om het inzaaien van zeegras in de Waddenzee voort te zetten.	Dank voor deze waardering. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
17	**5**	Inspreker vraagt om per direct aanpassing van vergunningen voor lozers en emittenten van kwik(verbindingen) door te voeren.	Zie het antwoord op deelzienswijze 12.1. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
17	**6**	Inspreker constateert dat verschillende data in het Bprw achterhaald zijn, onder andere ten aanzien van het Natura 2000-beheerplan. Als het ontwerpNatura 2000-beheerplan ter visie ligt zal de inspreker inhoudelijk reageren.	Rijkswaterstaat heeft niet kunnen ontdekken dat verschillende data in het Bprw ten aanzien van het Natura 2000-beheerplan achterhaald zijn. Het staat de inspreker uiteraard vrij om bij de tervisielegging van het ontwerpNatura 2000-beheerplan (najaar 2015) opnieuw een zienswijze in te dienen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
17	**7**	Inspreker is blij dat er nu een Duits-Nederlands (concept) Integraal Management Plan (IMP) ligt voor de Eems-Dollard. Het IMP voorziet echter niet in de uitvoering van de maatregelen. De inspreker ziet dat als een grote tekortkoming. Inspreker dringt aan op het overgaan tot uitvoeren van maatregelen en het hiervoor vrijmaken van middelen.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Het conceptIMP Eemsestuarium bevat een reeks van maatregelen die bijdragen aan de verbetering van de kwaliteit van het Eemsestuarium. Een daarvan is de maatregel om een samenwerkingsverband voor 'Integrated Estuarine Management Ems-Estuary' (IEMEE) op te zetten met als doel te komen tot een integraal beheer van het Eems estuarium, onder andere door de conceptuele maatregelen en de samenhang tussen maatregelen onderling om te zetten naar concrete uitvoering.* *Op 30 april 2015 is het concept-IMP voor reactie voorgelegd aan de stakeholders. Na verwerking van de reacties zullen de Nederlandse en Duitse overheden in onderling overleg aangeven op welke wijze zij invulling geven aan de implementatie van het IMP. De verdere ontwikkeling van de bilaterale multidisciplinaire samenwerking tussen Nederland en Duitsland is onderdeel van dat overleg.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
18	**1**	Inspreker stelt dat een duurzame aanpak van de hoogwaterveiligheid slechts bereikt kan worden door een stroomgebiedsbenadering, waarbij het riviersysteem als geheel bekeken wordt. Inspreker vraagt daarom voor de Gemeenschappelijke Maas gestructureerd overleg op te zetten, bijvoorbeeld binnen de contouren van de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM).	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Samen blijven werken aan de veiligheid langs de Gemeenschappelijke Maas is van belang voor Nederland en Vlaanderen. Voor het uitwerken van de maatregelen die nodig zijn om nieuwe veiligheidsnormen te realiseren en de effecten die deze maatregelen voor Vlaanderen zou kunnen hebben, staan de principes uit het Maasafvoer verdrag centraal.* *Nederland zal naar aanleiding van dit verzoek, in overleg met Vlaanderen bespreken hoe een gestructureerd overleg onder de vlag van de Vlaams-Nederlandse Bilaterale Maascommissie (VNBM) ingericht en georganiseerd kan worden om de Nederlandse doelstellingen te verwezenlijken en de ongewenste impact daarvan op de Vlaamse zijde te remediëren.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
18	2	Inspreker vraagt Nederland om de impact van het weer zout maken van het Volkerak-Zoommeer op de Schelde-Rijnverbinding en het Albertkanaal te onderzoeken en Vlaanderen in kennis te stellen van de resultaten.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Voor de planstudie Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer (2004-2012) zijn de effecten van een weer zout Volkerak-Zoommeer op de Westerschelde, de Zeeschelde en de havendokken van Antwerpen en het Antwerps Kanaalpand onderzocht, gerapporteerd en besproken met de betrokken Vlaamse partijen. Bij het opstellen van het milieueffectrapport bij de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer zijn deze resultaten gebruikt. Het ontwerpMER Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer is een bijlage bij het MER voor deze rijksstructuurvisie.* *Het verloop van de zoutgradiënt in het Antwerps Kanaalpand tussen de havendokken en de Kreekraksluizen zal veranderen, als gevolg van de doorwerking van zout water uit het Zoommeer via de schutsluizen en het pompgemaal van het Kreekraksluizencomplex. Het zoutgehalte van de Westerschelde en de Zeeschelde ter plaatse van de grote zeesluizen bepalen het zoutgehalte in de Antwerpse dokken. Wat aan zout water wordt gespuid of gelekt op het Antwerps Kanaalpand is bepalend voor het zoutgehalte direct ten zuiden van de Kreekraksluizen en het verloop van de zoutgradiënt richting de havendokken. In het ontwerpMER Waterkwaliteit Volkerak-Zoommeer staat dit verloop beschreven in paragraaf 6.3.2. Hiervoor is gebruik gemaakt van een notitie van Rijkswaterstaat, waarin het verloop van het chloridegehalte in het Antwerps Kanaalpand is weergegeven.* *De doorwerking van het weer zout maken van het Volkerak-Zoommeer met beperkt getij op de Schelde-Rijnverbinding en het Albertkanaal wordt bij het vervolgonderzoek tijdens de planuitwerking van de maatregelen van de Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en betrokken.* *De Werkgroep Onderzoek en Monitoring van de Vlaams Nederlandse Schelde Commissie (VNSC) inventariseert de onderwerpen, die in de fase van planuitwerking nader onderzoek vereisen naar de impact van een zout Volkerak-Zoommeer op de Vlaamse wateren. Vlaanderen en Nederland pakken die gezamenlijk op.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
18	3	Inspreker verwelkomt de initiatieven die genomen worden in het kader van de aanleg van de nieuwe sluis in het Kanaal van Gent naar Terneuzen. Hier werkt inspreker graag aan mee.	De deelzienswijze bevestigt de weergave in het Bprw. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
18	4	Inspreker stelt vast dat langs Nederlandse zijde de normen voor N en P voor de meeste aangrenzende waterlichamen strenger worden. De inspreker is verwonderd dat de bijstelling van de Nederlandse normen voor N en P niet is besproken op de verschillende bilaterale overlegmomenten tussen Nederland en Vlaanderen.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *De normen voor nutriënten van de eerste Nederlandse stroomgebiedbeheerplannen (2009-2015) waren voor stromende wateren gebaseerd op het kwaliteits-element macrofauna (uitgezonderd grote rivieren). Na het gereedkomen van deze plannen is meer informatie beschikbaar gekomen over fytobenthos. Zo heeft harmonisatie op Europees niveau plaatsgevonden en zijn meer meetgegevens beschikbaar gekomen. Nederland heeft vervolgens met een bureaustudie onderzocht of aanpassing van normen voor nutriënten nodig was, waarbij het fytobenthos de aandacht heeft gekregen.* *In het hierover verschenen rapport staan nadere details. De resultaten uit de bureaustudie waren aanleiding om de nutriëntennormen voor beken en kleine rivieren aan te scherpen. In de nieuwe plannen is het oordeel nutriënten 'goed' als één van beide parameters N of P 'goed' is. Deze wijze van aggregeren is in de afgelopen planperiode onjuist uitgevoerd. Afstemming van de normenkaders dient in de toekomst beter te worden geagendeerd in het internationale stroomgebiedoverleg.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
18	5	Inspreker ziet kansen en mogelijkheden voor samenwerking en kennisuitwisseling in relatie tot het vergroten van de kennis over verzilting, de morfologische ontwikkeling van natuur-vriendelijke oevers en het onderzoek van maatregel-effect-relaties voor het verbeteren van de waterkwaliteit.	Dit onderwerp heeft meer betrekking op het beleid dan op het beheer. De zienswijze is in kader van het NWP als volgt beantwoord: *Nederland is graag bereid tot samenwerking en uitwisseling voor de door de inspreker als kansrijk geziene kennis en ervaring.* Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
19	1	De inspreker vindt dat Rijkswaterstaat zijn taak om de regionale keringen op orde te brengen voor zich uitschuift en vraagt daarom de planning voor wat betreft het op orde brengen van de regionale keringen aan te passen en te starten met uitvoering van een verbeterprogramma.	Zie het antwoord op deelzienswijze 6.9. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
20	1	Inspreker stelt dat: 'It is important that in the area of Ems river mouth no measures or structures (for example: offshore-parks, cables, pipelines o.a.e.) appear as obstacle for shipping in river Ems.'	De onderwerpen 'in the area of Ems river mouth no measures or structures (for example: offshore-parks, cables, pipelines o.a.e.) appear as obstacle for shipping in river Ems' zijn onderdeel van gesprek en afstemming in de Eemscommissie en de toekomstige Westereemscommissie. Daar wordt bilateraal afgesproken hoe de schepen vlot en veilig de havens langs de Eems kunnen bereiken. Wat betreft de lijn in het verdrag: dit is een bevoegdheidsverdeling voor specifieke in het verdrag genoemde activiteiten. Ten aanzien van de overige activiteiten houdt Nederland de grens naar Nederlandse rechtsopvatting aan: de equidistantielijn. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
21	1	Inspreker wil graag een tekstpassage in het Bprw over de samenwerking met Rijkswaterstaat op het gebied van natuurbeheer.	Water en natuur zijn in veel gebieden zo met elkaar verweven dat het effectief en efficiënt is om uitvoering van projecten en het dagelijks beheer georganiseerd en in een vroeg stadium af te stemmen. Rijkswaterstaat en andere beheerorganisaties zoals Staatsbosbeheer sporen daarom kansen op voor synergie in het beheer en onderhoud van water en natuur. Dit gebeurt bijvoorbeeld al in het kader van de samen-werkingsagenda Wadden. Bovenstaande tekst is daarom aan paragraaf 5.3 toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
22	1	De inspreker mist in het Bprw aandacht voor het ecologisch systeemherstel van het Eems-Dollard estuarium en de vertaling daarvan naar de activiteiten van Rijkswaterstaat.	In het bestuurlijk overleg MIRT Noord-Nederland (najaar 2015) is besluitvorming voorzien over een mogelijk adaptief maatregelenprogramma, de financiering daarvan, de rolverdeling Rijk-regio in samenhang met bilaterale afspraken en een uitvoeringsorganisatie. Er wordt dan een afweging gemaakt of een vervolg al dan niet in de vorm van een MIRT-verkenning nodig is. Indien tijdig beschikbaar neemt Rijkswaterstaat de resultaten van de besluitvorming mee in het Bprw, maar het plan kan hier niet op vooruitlopen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
22	2	Inspreker mist een duidelijke beschrijving in het Bprw hoe de resultaten van het slibonderzoek vertaald zijn naar het handelen van Rijkswaterstaat en het MIRT. Dit geldt ook voor het Integraal Management Plan (IMP) Eems.	In het IMP wordt vastgelegd wat nodig is voor het ecologische herstel van het estuariumkarakter van het Eems-Dollard gebied. In het deels daarop te baseren supplement Natura 2000-beheerplan voor het Nederlandse deel van de Eems-Dollard zullen de Natura 2000-maatregelen worden opgenomen. Eerst moet het Ministerie van EZ de Eems-Dollard aanwijzen als Habitatrichtlijngebied en een akkoord krijgen voor het IMP. Rijkswaterstaat heeft hierover een tekstpassage aan het Bprw toegevoegd. Zie verder het antwoord op deelzienswijze 22.1. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
22	3	Inspreker waardeert het opnemen van de maatregel 'uitbreiding zeegrasareaal' in het Bprw. Inspreker wil graag in de regio verder samenwerken.	Dank voor deze positieve reactie. Rijkswaterstaat is uiteraard bereid tot samenwerking. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	1	Inspreker is blij met de prominente plaats die leefbaarheid en voldoende groen hebben in de missie van Rijkswaterstaat en de expliciete ambitie die uitgesproken wordt door duurzame leefomgeving te benoemen als randvoorwaarde bij het uitvoeren van de overige kerntaken.	Dank voor deze positieve reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
23	2	Inspreker stelt dat streven naar duurzaamheid bij het invullen van de kerntaken nergens in het Bprw 'smart' is gemaakt. Inspreker pleit ervoor dat het streven naar voldoende groen en het bijdragen aan een leefbaar Nederland concreet wordt gemaakt bij de uitvoering van kerntaken.	Het werken aan een 'duurzame leefomgeving' is een kerntaak van Rijkswaterstaat en daarom opgenomen in de missie. Achtergrond hiervan is enerzijds de reorganisatie van de rijksoverheid waardoor de Ministeries van VROM en Verkeer en Waterstaat zijn gefuseerd tot het Ministerie van Infrastructuur en Milieu en anderzijds het feit dat Rijkswaterstaat de uitvoeringsorganisatie is van het Ministerie van IenM. Dat betekent dat IenM beleid maakt voor onder andere zowel een duurzame leefomgeving als het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen. Waar het Ministerie van IenM verantwoordelijk is voor de uitvoering van dat beleid, is Rijkswaterstaat de uitvoerder. Bij aanleg, beheer en onderhoud van het hoofdwatersysteem en de rijksvaarwegen is duurzame leefomgeving een belangrijk uitgangspunt. Dat betekent in de praktijk van Rijkswaterstaat zowel het verduurzamen van de bedrijfsvoering als het verduurzamen van netwerken. Zo wordt duurzame leefomgeving een onderdeel van het werk voor waterveiligheid, voldoende water, schoon en gezond water, en vlot en veilig verkeer over water. Anders gezegd: als Rijkswaterstaat sluisdeuren vervangt, gebeurt dat met milieuvriendelijke materialen. Voor het peilbeheer maakt Rijkswaterstaat gebruik van pompen, maar door maximaal gebruik te maken van vrij verval wordt energie bespaard. Waar mogelijk beschouwt Rijkswaterstaat afval als grondstof. Verduurzamen is het meest kosteneffectief als het vanaf het ontwerp van een object is meegenomen. Waar mogelijk moeten nieuwe kunstwerken energieneutraal zijn. Om te sturen op een duurzame leefomgeving als uitgangspunt voor het werk aan de rijkswateren en de rijksvaarwegen maken het Ministerie van IenM en Rijkswaterstaat - te beginnen voor de periode 2017-2020 - afspraken over energiebesparing, de uitstoot van CO_2 en duurzaam aanbesteden. Daarnaast ontwikkelt Rijkswaterstaat een monitoringsmethodiek voor duurzame leefomgeving die moet leiden tot een integraal 'duurzaamheidsverslag'. Dat verslag rapporteert over de impact van beheer en onderhoud op de leefomgeving en de voortgang van het verduurzamen. Duurzame leefomgeving omvat meer dan alleen energieverbruik, CO_2-uitstoot en milieuvriendelijke materialen. Voor deze planperiode richt Rijkswaterstaat zich op zes gebieden: duurzame bereikbaarheid, duurzaam waterbeheer, duurzame gebiedsontwikkeling, energie en klimaat, circulaire economie en gezondheid. Daarnaast is ook de vernieuwing van het MIRT een impuls voor het verduurzamen van het werk van Rijkswaterstaat. Deze vernieuwing speelt in op een aantal veranderingen bij zowel de overheid als de samenleving. Opgaven worden complexer en raken de belangen van steeds meer partijen. Ook verandert de rol van de rijksoverheid. Door decentralisatie gaat het Rijk meer samen-werken met (regionale) partners en ruimte bieden aan maatschappelijke initiatieven (meekoppelen). Ook verschuift de focus van nieuwe ontwikkelingen naar intelligente oplossingen voor het bestaande. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
23	3	Inspreker stelt dat de grenzen aan opdracht van Rijkswaterstaat en het daarvoor beschikbaar gestelde budget geen reden mogen zijn om de ambities in het Bprw te begrenzen. Inspreker heeft de indruk dat Rijkswaterstaat daardoor niet volledig aan de doelen van de Waterwet en andere relevante wetgeving tegemoet komt.	Het NWP bevat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en is daarmee kaderstellend voor het waterbeheer in Nederland. Het Bprw geeft voor de rijkswateren uitvoering aan het NWP. Het beheerplan beschrijft het beheer van de rijkswateren voor een periode van zes jaar en bevat in hoofdzaak een programma van maatregelen waarbij Rijkswaterstaat (namens de minister van IenM) verantwoordelijk is voor de uitvoering. Daarmee legt Rijkswaterstaat 'aan de voorkant' verantwoording af voor zijn taakvervulling in de komende jaren: het Bprw geeft aan wat partners en gebruikers van de organisatie mogen verwachten. Een voorwaarde bij het maken van keuzes en stellen van prioriteiten bij het opstellen van het beheerplan is het voldoen aan de wettelijke voorwaarden. De wetgeving biedt over het algemeen ruimte om de wettelijke doelen gefaseerd te bereiken. Het maatregelenpakket in het Bprw heeft niet als resultaat dat aan het eind van de planperiode aan alle in de wet vastgelegde doelen wordt voldaan. Als nog niet aan de doelen wordt voldaan valt dat binnen de ruimte die de wet daarvoor biedt. Het gefaseerd toewerken naar de KRW-doelen in 2027 is daarvan een voorbeeld. Daarnaast brengen beheer en onderhoud van de Rijkswateren ook altijd terugkerende activiteiten met zich mee. Die worden ingezet om beleidsdoelen te realiseren, maar zijn uiteraard ook onderhevig aan budgettaire beperkingen. De redenen voor deze gefaseerde aanpak zijn deels budgettair van karakter. Daarnaast spelen ook technische, procedurele en organisatorische aspecten een rol. De spreiding in de tijd biedt ook de mogelijkheid om haalbare, innovatieve en kosteneffectieve oplossingen optimaal te kunnen toepassen. Maar ook als er een onbeperkt budget beschikbaar zou zijn, kunnen bepaalde einddoelen niet altijd sneller worden bereikt. Bijvoorbeeld omdat effecten van ingrepen/maatregelen pas na jaren merkbaar zijn. De vraag of aanvullende maatregelen wel of niet noodzakelijk zijn kan daarom nu nog niet beantwoord worden. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	4	Inspreker zou graag zien dat het definitieve Bprw op een meer ontvankelijke wijze op meekoppelen en ruimtelijke kwaliteit ingaat. Daarbij hoort een jaarlijkse terugmelding over de mate waarin andere doelen zijn mee gekoppeld met het uitvoeren van de kerntaken.	Rijkswaterstaat is een agentschap van het Ministerie van IenM met een naar inhoud en budget begrensde opdracht. Vandaar de 'ja, mits... -benadering'. Omdat de rol en verantwoordelijkheid voor ruimtelijke kwaliteit beperkt is, staat het zoeken naar haalbare meekoppelkansen centraal. De regionale organisatieonderdelen van Rijkswaterstaat vervullen daarbij met het omgevingsmanagement een sleutelrol. In opdrachten voor aanleg, beheer en onderhoud komt duurzaamheid steeds explicieter naar voren als een van de uitgangspunten. De vernieuwing en verduurzaming van het MIRT vervult hier een belangrijke rol in. Via de MIRT-spelregels krijgt dit in de toekomst zijn doorwerking in de projecten van Rijkswaterstaat. De Omgevingswijzer is hierbij een belangrijk hulpmiddel. De Omgevingswijzer kan helpen om met een brede blik opgaven en oplossingen te benaderen, gezamenlijk actief te zoeken naar meekoppelkansen, en invulling te geven aan duurzaamheid. Rijkswaterstaat verschaft via de bestaande voortgangsrapportages van programma's en projecten onder andere inzicht in het realiseren van meekoppelkansen en duurzaamheid. Bijvoorbeeld van het MIRT, Deltaprogramma, Ruimte voor de Rivier, Hoogwaterbeschermingsprogramma, etc. Om deze werkwijze te illustreren zijn in het Bprw enkele voorbeelden toegevoegd. Zie ook het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
23	5	Inspreker vindt dat de doelen voor natuur, schelpdierwater, drinkwater en zwemwater in het Bprw integraal onderdeel moeten vormen van de kerntaken en niet als gebruiksfuncties met een lagere prioriteit.	De rol en taak van Rijkswaterstaat voor gebruiksfuncties is het zorgen voor de juiste randvoorwaarden, zoals: een goede waterkwaliteit of veilig verkeer over het water. Alleen waar de wetgeving, het beleid, of de lokale verkeersveiligheid dat vereist, heeft Rijkswaterstaat opdracht en budget voor aanvullende werk voor natuur, zwemwater, waterrecreatie, enzovoorts. Rijkswaterstaat heeft geen opdracht - en geen budget - om de potentie van de rijkswateren voor de gebruiksfuncties beter te benutten. Dat is aan andere overheden en marktpartijen. De aanvullende beheertaken voor natuur, schelpdierwater, drinkwater en zwemwater zijn integraal onderdeel van de kerntaken. Zo werkt Rijkswaterstaat via de kerntaak schoon en gezond water (conform de KRW) ook aan de doelen voor natuur, drinkwater, zwemwater en schelpdierwater. Uitgangspunt is om te voldoen aan de wettelijke eisen, voor zover deze verband houden met het waterbeheer. De gebruiks-functies hebben in dit opzicht dus geen lagere prioriteit dan de kerntaken. Dit is in het definitieve Bprw nader toegelicht. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
23	6	Inspreker stelt dat de redeneerlijn Natura 2000 op het punt over strijdigheid tussen de (statische) instandhoudingsdoelen en de dynamische systemen en dat de natuurlijke dynamiek leidend is, niet overeenkomt met het EU-beleid en daarom geschrapt moet worden.	De rijkswateren en als onderdeel daarvan de natuur zijn niet statisch, maar worden gekenmerkt door een continu dynamisch proces. Afhankelijk van allerlei factoren kunnen bepaalde soorten het ene jaar hier en het andere jaar elders verblijven. Daarnaast geldt voor een aantal rijkswateren dat ze hydromorfologisch nog sterk in ontwikkeling zijn als gevolg van grootschalige ingrepen in het verleden. Bekend voorbeeld is de zandhonger in de Oosterschelde. Dit kan op gespannen voet staan met de instandhoudingsdoelstellingen, omdat deze na vaststelling moeilijk meer aangepast kunnen worden op de natuurlijke ontwikkelingen die zich voordoen in een gebied. Daar biedt ook de aangehaalde guidance geen handvaten voor. Rijkswaterstaat hanteert daarom 'natuurlijke dynamiek' als uitgangspunt voor het uitwerken van Natura 2000-doelen, voor zover dit past binnen de kaders van het EU-beleid. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	7	Inspreker wil weten hoe het in het Nationaal Waterplan benadrukte kwartet 'inpassen - meekoppelen - integrale aanpak - slimme combinaties' doorwerkt in het Bprw en hoe dit wordt geoperationaliseerd bij het vormgeven van projecten en maatregelen.	Deze deelzienswijze is ook ingediend op het NWP. Daar is bij de beantwoording aangegeven dat het bij 'inpassen - meekoppelen - integrale aanpak - slimme combinaties' om maatwerk gaat en een algemene aanpak moeilijk te geven is. Dit geldt onverkort ook voor de manier waarop Rijkswaterstaat in projecten en bij het voorbereiden/uitvoeren van maatregelen hiernaar kijkt. Paragraaf 1.2 van het Bprw geeft aan hoe Rijkswaterstaat bij de uitvoering van de beheertaken het zoeken naar slimme combinaties benadert. Hier geldt nadrukkelijk dat er bij gebiedsontwikkeling altijd sprake is van maatwerk. Dat betekent dat bij een specifieke afweging op een specifieke locatie verschillende prioriteiten gesteld kunnen worden. Ook de inzet van Rijkswaterstaat verschilt per situatie. Bij de visie van Rijkswaterstaat op de gebruiksfuncties, waarvoor de rol en verantwoordelijkheid van Rijkswaterstaat beperkt is, staat het zoeken naar haalbare meekoppelkansen centraal. De regionale organisatieonderdelen van Rijkswaterstaat vervullen daarbij met het omgevingsmanagement een sleutelrol. In de praktijk gaat het vooral om een basishouding: de 'ja, mits... -benadering' en minder om een rigide uitgeschreven uitvoeringsstrategie. Gezien het belang dat Rijkswaterstaat aan meekoppelen toekent is dit op diverse plaatsen in het Bprw aan de orde gesteld. Om bewust naar meekoppelkansen te kijken heeft Rijkswaterstaat het instrument van de Omgevingswijzer ontwikkeld (zie paragraaf 2.2). De Omgevingswijzer kan helpen om met een brede blik opgaven en oplossingen te benaderen, gezamenlijk actief te zoeken naar meekoppel-kansen, en invulling te geven aan duurzaamheid. Op basis hiervan bekijkt Rijkswaterstaat wat zijn inzet is: meedenken, meekoppelen of meewerken. Om deze werkwijze te illustreren en ter inspiratie zijn in het definitieve Bprw enkele voorbeelden van 'meekoppelen in de praktijk' toegevoegd. Zie ook het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
23	8	Inspreker is het niet eens met de redeneerlijn voor het samenstellen van het KRW-maatregelenpakket. Zo vindt de inspreker het onjuist dat het sterk veranderde karakter van de rijkswateren niet ter discussie staat. Ook het uitgangspunt dat de beschikbare financiële middelen sturend zijn is volgens de inspreker onlogisch en niet in overeenstemming met de uitgangspunten van de KRW. De omvang van de opgave dient de omvang van de inspanning te bepalen. Daarnaast vraagt de inspreker om met name voor de rivieren te bezien hoe verder gewerkt kan worden aan het herstel van het natuurlijke en levende karakter van deze wateren.	Rijkswaterstaat geeft uitvoering aan de KRW binnen de daarvoor geldende wettelijke en bestuurlijke kaders. Om maximale transparantie te bieden in de gemaakte afwegingen bij het samenstellen van het maatregelenprogramma is de hierbij door Rijkswaterstaat gevolgde redeneerlijn in het Bprw opgenomen. Volgens deze redeneerlijn staat het - vanuit de KRW - heroverwegen van grootschalige ingrepen voor waterveiligheid, scheepvaart en zoetwatervoorziening niet ter discussie. De KRW biedt de mogelijkheid om bij het vaststellen van de ecologische doelen rekening te houden met ingrepen uit het verleden. Dit is per waterlichaam in de KRW-factsheets verantwoord. Het feit dat nagenoeg alle rijkswateren de status sterk veranderd hebben doet niets af aan het streven van Rijkswaterstaat om zoveel mogelijk de goede ecologische toestand (of een goed ecologisch potentieel) te realiseren. Dit geldt ook voor het rivierengebied, waar de planperiode (opnieuw) het grootste pakket aan maatregelen wordt uitgevoerd. De omvang van de KRW-opgave is bepaald door het verschil tussen de huidige toestand en de doelen. De beschikbare financiële middelen zijn alleen sturend voor de mate en het tempo waarin Rijkswaterstaat de opgave kan realiseren. Net zo goed als dat technische, procedurele en organisatorische aspecten dat zijn. Op dit moment is er in principe voldoende budget voor het uitvoeren van alle noodzakelijke maatregelen om de (biologische) KRW-doelen in 2027 te halen. Om interpretatieverschillen in de toekomst te voorkomen is de redeneerlijn met betrekking tot bovenstaande punten aangescherpt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
23	9	Inspreker constateert dat door het gebruik van een standaard onderbouwing in de KRW factsheets voor het uitstellen van KRW-maatregelen tot na 2021, de juistheid van de onderbouwing voor de afzonderlijke waterlichamen niet valt te beoordelen. De inspreker betwijfelt daarom of in alle gevallen sprake is van geldige redenen volgens de KRW.	Het resterende KRW-maatregelenprogramma is te omvangrijk en complex om in zijn geheel in de planperiode 2016-2021 te kunnen uitvoeren. Rijkswaterstaat maakt daarom gebruik van de mogelijkheden die de KRW biedt om te faseren. Belangrijke voorwaarden hierbij zijn dat de toestand van het waterlichaam door de fasering niet verder mag verslechteren en dat de doelen uiterlijk in 2027 gerealiseerd zijn. Rijkswaterstaat heeft de gemaakte afwegingen van opgaven en maatregelen op landelijke schaal uitgevoerd, zodat de meest (kosten)effectieve maatregelen zoveel mogelijk voor 2021 worden getroffen. De verantwoording hierover is opgenomen in de KRW-factsheets bij het Bprw. Als gevolg van de landelijke prioriteitstelling is de motivering voor alle waterlichamen, doelen en maatregelen op hoofdlijnen gelijk. Rijkswaterstaat gaat naar aanleiding van deze deelzienswijze na of de motivering voor de fasering voldoet aan de eisen vanuit de KRW. Waar nodig scherpt Rijkswaterstaat de motiveringsgrond aan. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
23	10	Inspreker constateert dat in Nederland op voorhand de KRW-maatregelen om budgettaire redenen gelijkmatig verdeeld zijn over de periode 2010-2027. Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving wordt met het voorgestelde maatregelenprogramma in 2021 nog maar 26 procent van de gestelde doelen behaald. De inspreker vraagt om een intensivering van het maatregelenpakket 2016-2021, zodat volledig doelbereik in 2027 nog realistisch is.	De veronderstelling dat de KRW-maatregelen om budgettaire redenen gelijkmatig verdeeld zijn over de planperioden tot 2027 is onjuist. Rijkswaterstaat streeft ernaar het gehele maatregelenprogramma zo snel als mogelijk te realiseren, maar haalbaarheid is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Dit betekent dat het maatregelenpakket ook technisch, procedureel en organisatorisch uitvoerbaar moet zijn binnen de planperiode. Op grond van de KRW geldt immers een resultaatverplichting voor het tijdig uitvoeren van de maatregelen in de planperiode. Daarnaast biedt deze fasering de mogelijkheid om innovatieve en kosteneffectieve oplossingen optimaal te kunnen toepassen en meer kennis op te doen over (ecologische) maatregel-effectrelaties. In 2021 is het merendeel van het KRW-maatregelenprogramma voor de rijkswateren uitgevoerd. Naar verwachting is de gekozen fasering daarom niet van invloed op het doelbereik in 2027. Een verdere intensivering lijkt niet noodzakelijk. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
23	11	Inspreker merkt op dat het Bprw niet refereert naar de Natuurambitie Grote Wateren (NAGW), terwijl de minister van IenM in een kamerbrief aangeeft dat het ministerie hieraan heeft meegewerkt. Het lijkt de inspreker dan ook logisch om de NAGW op te nemen als richtpunt voor de inrichting van de rijkswateren.	Het Bprw is opgesteld binnen de kaders van Europese richtlijnen, nationale wetgeving en nationaal beleid. Belangrijk uitgangspunt voor het Bprw is het NWP, dat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid bevat. In het NWP is ook de Rijksnatuurvisie van het Ministerie van EZ als beleidskader voor de rijkswateren verankerd. De NAGW is geen beleidskader, maar een inspiratiedocument en richt zich op de verre toekomst (2050). Op korte termijn zijn er al kansen om de eerste stappen te zetten. Het kabinet introduceert in de Rijksnatuurvisie de begrippen 'natuurcombinaties rijkswateren' en 'natuurinclusief bouwen', waarbij natuurdoelstellingen worden meegenomen bij de uitvoering van projecten. Het Rijk wil hier zelf het goede voorbeeld in geven. Rijkswaterstaat zet zich daarom bij de uitvoering van zijn kerntaken in om meekoppelkansen voor natuur te signaleren. De NAGW biedt daartoe handvatten. Daarbij zijn de bestaande opdrachten, budgetten en doorlooptijden leidend. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	12	Inspreker pleit ervoor dat de uitkomsten van het MIRT-onderzoek Eems-Dollard estuarium in het Bprw opgenomen worden. Daarnaast dringt de inspreker aan op het instellen van een Duits-Nederlands projectorganisatie voor de uitvoering van het IMP Eems.	Zie het antwoord op deelzienswijze 22.2. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	13	Inspreker verzoekt de maatregelen voor zeegras en mosselbanken in de Waddenzee en Eems-Dollard op te schalen. Daarnaast mist de inspreker voortzetting van de maatregelen voor het herstel van droogvallende mosselbanken en de aanpak van zware metalen.	Het herstel van zeegras speelt vooral in de Waddenzee. Rijkswaterstaat zet deze maatregelen na 2015 voort en schaalt ze op. Onderzoek in de Eems-Dollard heeft niet kunnen aantonen waarom het zeegras van de Hond-Paap is verdwenen. Er zijn daarom op dit moment geen maatregelen in het Bprw opgenomen om het zeegras in de Eems-Dollard te herstellen. De Waddenzee voldoet op dit moment aan de KRW-doelstelling voor macrofauna (zie de betreffende KRW-factsheet) en daarom ziet Rijkswaterstaat voor de periode na 2015 geen noodzaak meer voor het herstellen van droogvallende mosselbanken. Zie voor de aanpak van zware metalen het antwoord op deelzienswijze 17.5. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	14	Inspreker dringt erop aan om bij de uitvoering van de KRW-maatregel Nevengeul IJsselpoort de uitkomsten mee te nemen van lopende verkenningen in het kader van het MIRT-onderzoek IJsselpoort.	De planvorming en realisatie van KRW-(neven)geulen doorlopen de afzonderlijk MIRT-fases van Verkenning, Planuitwerking en Realisatie. De planuitwerking om te komen tot een maakbaar en vergunbaar ontwerp start in 2016. Rijkswaterstaat zal dit afstemmen op de resultaten van het MIRT-onderzoek IJsselpoort. De inspreker wordt betrokken bij de planuitwerking en realisatie van de KRW (neven)geulen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
23	15	Inspreker vraagt Rijkswaterstaat zo terughoudend mogelijk te zijn met het actief vegetatiebeheer in de uiterwaarden en waar mogelijk de waterstandverlaging te realiseren door middel van rivierverruiming. De inspreker ziet hiervoor concrete mogelijkheden in het MIRT-onderzoek IJsselpoort.	De constructieve samenwerking die is gezocht en gevonden tussen Rijkswaterstaat en terreinbeheerders bij het programma Stroomlijn wordt ook in de planperiode voortgezet. De afweging rond toekomstige ingrepen in het rivierengebied, zoals ruimtelijke maatregelen en dijkversterkingen, vindt plaats binnen de contouren van het Deltaprogramma. Het programma Stroomlijn levert een bijdrage aan de hoogwaterbescherming op korte termijn. Samen met programma's als Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en het Hoogwaterbeschermingsprogramma zorgt het programma Stroomlijn ervoor dat het rivierengebied eind 2017 voldoet aan de normen voor hoogwaterveiligheid. Zonder Stroomlijn wordt de vereiste waterstandsdaling niet gehaald. Ook het gebied IJsselpoort valt onder de opgave van Stroomlijn. Een alternatieve invulling van die opgave is in principe mogelijk, als deze past binnen de gestelde randvoorwaarden (zoals doorlooptijd, financiën en wettelijke eisen). Hierover vinden gesprekken plaats. Beoordeling vindt plaats binnen het programma Stroomlijn. Vanwege het abstractieniveau van het Bprw wordt hier in de tekst niet dieper op ingegaan. In het programma Stroomlijn wordt als adagium 'stroombaan glad, tenzij' gehanteerd. Die tenzij houdt in dat vanuit natuurwetgeving beschermde vegetatie blijft staan, en dat rekening gehouden wordt met landschappelijke en cultuurhistorische belangen. Na deze beperkte inhaalslag geldt het 'stand still-beginsel'. Dat betekent dat de ontstane situatie uitgangspunt wordt voor het regulier beheer en onderhoud. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	16	Volgens de inspreker is het niet mogelijk om voor 2021 te besluiten over eventuele opschaling van de pilot langsdammen, omdat er dan nog geen betrouwbare uitkomsten zijn uit het onderzoek naar de rivierkundige en ecologische effecten.	Het gaat hier om een pilot in de Waal nabij Tiel, waar in 2015 langsdammen zijn aangelegd. Na oplevering gaat een 3-jarig monitoringprogramma van start naar de eigenschappen en de effecten van de langsdammen. Na afloop van het monitoringsprogramma bekijkt Rijkswaterstaat of er in de toekomst nog meer langsdammen worden gerealiseerd. Een onderzoek naar mogelijk geschikte locaties voor een eventuele opschaling staat in onze uitvoeringsagenda gepland voor 2021. Besluitvorming over de uitvoering zal daarna plaatsvinden in kader van het MIRT. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
23	17	Inspreker ziet graag bevestigd in het Bprw en het NWP dat ook de variant Heerewaarden wordt onderzocht voor de Deltaprogramma-maatregel wateraanvoer van de Waal naar de Maas.	In het Bprw wordt het onderzoek naar de wateraanvoer van de Waal naar de Maas genoemd. Deze studie is in 2015 gestart. Hierbij worden verschillende varianten onderzocht. Het gaat om de varianten op de aanvoer ter hoogte van Heerewaarden, het Maas-Waalkanaal en St. Andries. Deze varianten zijn aan de betreffende tekst in het Bprw toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
23	18	Inspreker pleit ervoor dat het nieuwe peilbesluit en de uitvoeringsprotocollen bijdragen aan het verbeteren van hydrologische condities voor de natuur in het IJsselmeergebied. Hierbij is monitoring van de effecten en een onderzoek met veldproeven gewenst. Daarnaast vraagt de inspreker aandacht voor een ecologisch oeverontwikkelingsplan en een meekoppelplan.	Met een nieuw peilbesluit voor het IJsselmeergebied verankert Rijkswaterstaat het zogenoemde 'flexibel peilbeheer' voor de zomerperiode. Het flexibel peilbeheer heeft naar verwachting gunstige effecten op de natuur, onder andere voor de vegetatie (riet), paaiende vissen en foeragerende vogels. Dit komt door een hoger waterpeil in het vroege voorjaar en het uitzakken aan het eind van de zomer. Monitoring en evaluatie van het flexibel peilbeheer maken onderdeel uit van de pilotfase na vaststelling van het peilbesluit. Het Rijk wil samen met de regionale overheden, het bedrijfsleven en kennisinstanties vanuit een gezamenlijk ontwikkelperspectief voor het IJsselmeergebied verdere stappen zetten. Een samenhangend pakket maatregelen moet het watersysteem robuuster maken, met een goede balans tussen de gebruiksfuncties. Hierbij wordt intensief gezocht naar mogelijkheden voor synergie tussen natuurontwikkeling, waterveiligheidsopgaven en zoetwatermaatregelen. Meekoppelen en oeverontwikkeling zijn hier onderdeel van. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
24	1	Inspreker spreekt waardering uit voor de wijze waarop Rijkswaterstaat de participatie bij het tot stand komen van Bprw heeft ingevuld.	Dank voor deze waardering. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
24	2	Inspreker gaat er vanuit dat via het Barro ruimte in het IJsselmeergebied kan worden aangewend voor de buitendijkse haven nabij Urk en vraagt hiervoor aandacht in het Bprw.	Rijkswaterstaat is op de hoogte van het initiatief van de provincie Flevoland en de gemeenten Urk, Noordoostpolder en Dronten, om de mogelijkheden voor een buitendijkse Maritieme Servicehaven bij Urk en Noordoostpolder te verkennen. Het Bprw heeft voor de ruimtelijke aspecten niet de status van een structuurvisie en speelt daarom geen rol in het mogelijk maken van deze havenontwikkelingen via het Barro. Voor verdere beantwoording wordt verwezen naar de Nota van antwoord bij het NWP. Daarin staat: 'Het Barro staat niet in de weg dat aangrenzende gemeenten hun ontwikkelruimte combineren, mits nieuw te ontwikkelen bebouwing aansluit op bestaande bebouwing in minimaal één van die gemeenten.' Zie verder het antwoord op deelzienswijze 2.17 in de Nota van antwoord bij het NWP. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	1	Inspreker merkt op dat in de samenvatting, alleen gesproken wordt over goederenvervoer en vraagt het vervoer van mensen hier aan toe te voegen. Daarnaast vraagt de inspreker om in relatie tot de concurrentiekracht ook de recreatievaart te noemen.	Inspreker merkt terecht op dat er meer over water wordt vervoerd dan alleen goederen. Rijkswaterstaat heeft de tekst hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	2	Inspreker merkt op dat in de samenvatting 'duurzame leefomgeving' als een van de kerntaken wordt geïntroduceerd, maar vervolgens niet op een vergelijkbare wijze besproken wordt. Hierdoor is het onduidelijk hoe Rijkswaterstaat tegen deze kerntaak aankijkt.	Zie het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	3	Inspreker is van mening dat de hiërarchie tussen kerntaken en gebruiksfuncties tegenstrijdig is en niet in lijn met de Omgevingswet. Inspreker vindt dat hiërarchie niet instrumenteel moet worden toegepast, maar dat in alle gevallen maatwerk en evenwichtige afweging gewenst is.	Rijkswaterstaat is een agentschap met een naar inhoud en budget begrensde opdracht. Het onderscheid tussen kerntaken en gebruiksfuncties vindt zijn oorsprong in de wet (met name de Waterwet) en beleidsstukken (zoals het NWP of de SVIR). Keuzes en uitgangspunten hiervoor zijn geen onderwerp voor het Bprw. Dit is in het definitieve Bprw nader toegelicht. De rol en taak van Rijkswaterstaat voor gebruiksfuncties is het zorgen voor de juiste randvoorwaarden, zoals: schoon en gezond water, of vlot en veilig verkeer over het water. Alleen waar wet- en regelgeving dat vereist, of de veiligheid dat vraagt, heeft Rijkswaterstaat opdracht en budget voor aanvullend werk voor de gebruiksfuncties. Voor het overige heeft Rijkswaterstaat geen opdracht - en geen budget - om de potentie van de rijkswateren voor gebruiksfuncties beter te benutten. Dat is aan andere overheden en marktpartijen. Waar mogelijk koppelt Rijkswaterstaat het beter benutten van deze potentie mee met zijn eigen werk voor aanleg, beheer en onderhoud. De ambitie 'meekoppelen' biedt ruimte om samen met andere overheden en marktpartijen kansen te zoeken. Is dat het geval, dan brengen partijen hun doelen en middelen in een gezamenlijk project. Voor meekoppelen is geen blauwdruk op te stellen. Er is altijd sprake van maatwerk en een gebiedsgerichte afweging. Voorwaarde is wel dat 'meekoppelen' geen negatieve effecten heeft op de kerntaken en andere gebruiksfuncties en niet mag leiden tot overschrijding van middelen en termijnen voor aanleg, beheer en onderhoud. Ter illustratie en inspiratie zijn daarom in het beheerplan een aantal voorbeelden opgenomen van meekoppelen in de praktijk, zoals de aanleg van een recreatiezone langs het nieuwe Maximakanaal. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	4	Inspreker vraagt een nadere toelichting op de zinsnede 'wegwerken van achterstallig onderhoud door versobering en efficiency' uit de samenvatting, want die lijkt tegenstrijdig.	Het resterende deel van het eerder geconstateerde achterstallig onderhoud wordt in de eerste jaren van de planperiode weggewerkt. Het reguliere onderhoud wordt in de planperiode zo efficiënt mogelijk en meer risicogestuurd uitgevoerd. De opgave daarbij is om de functionaliteit en de beschikbaarheid van de vaarwegen te waarborgen. Rijkswaterstaat heeft de tekst hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	5	De inspreker vraagt ook de maatschappelijke partijen toe te voegen aan de partijen die in de samenvatting genoemd zijn met betrekking tot co-creatie.	Inspreker merkt terecht op dat bij het ontwikkelen en testen van innovaties ook vaak gebruikers en maatschappelijke partijen betrokken zijn. Rijkswaterstaat heeft de teksten hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	6	Inspreker vindt het niet duidelijk wat in hoofdstuk 1 bedoeld wordt met duurzame leefomgeving.	Zie het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	7	Inspreker stelt voor bij de eerste bullet in hoofdstuk 1 dezelfde formulering als in de samenvatting te gebruiken.	De door de inspreker gedane suggestie is overgenomen. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	8	Inspreker verwijst voor hoofdstuk 1 naar eerdere reacties op onduidelijkheden in verhouding van de kerntaak duurzame leefomgeving en de andere kerntaken. In het verlengde hiervan vraagt de inspreker zich tevens af hoe gebruiksfuncties die mede invulling geven aan de kerntaak duurzame leefomgeving tegelijk ondergeschikt zijn aan de kerntaken.	Zie het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	9	Inspreker vraagt zich (naar aanleiding van paragraaf 1.2) af of er geen middelen beschikbaar moeten zijn voor extra beheerinspanningen voor overige gebruiksfuncties in het geval die bijdragen aan de kerntaak duurzame leefomgeving.	Rijkswaterstaat is voor een aantal gebruiksfuncties met expliciete taken belast. De daarvoor benodigde middelen zijn daarbij ook beschikbaar gesteld. Het feit dat een gebruiksfunctie bijdraagt aan de duurzame leefomgeving is niet automatisch reden om Rijkswaterstaat met de bijbehorende taak te belasten. Dat is in veel gevallen ook niet voor de hand liggend, omdat het bijvoorbeeld meer op het terrein van andere overheden of marktpartijen ligt. Of er middelen voor uitvoering door Rijkswaterstaat beschikbaar komen én of dat via het Ministerie van IenM loopt is sterk afhankelijk van de concrete gebruiksfunctie en het aspect waarover het gaat. Hoe dit wordt opgepakt is een politieke keuze en geen onderwerp van het Bprw. Zie ook het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	10	Inspreker vraagt de hiërarchie tussen kerntaken en gebruiks-functies in paragraaf 1.2 te nuanceren, omdat wettelijke eisen voorrang hebben.	Rijkswaterstaat is een agentschap met een naar inhoud en budget begrensde opdracht. Het onderscheid tussen kerntaken en gebruiksfuncties vindt zijn oorsprong in de wet (met name de Waterwet) en beleidsstukken (zoals het NWP of de SVIR). Keuzes en uitgangspunten hiervoor zijn geen onderwerp voor het Bprw. Dit is in het definitieve Bprw nader toegelicht. Het onderscheid dat het Bprw maakt tussen kerntaken en gebruiksfuncties betreft de algemene prioriteitstelling die Rijkswaterstaat hanteert als er op basis van kosten en inzet keuzes gemaakt moeten worden. Als bij een specifieke afweging op een specifieke locatie andere wettelijke of beleidsmatige prioriteiten aanwezig zijn, houdt Rijkswaterstaat zich daar natuurlijk aan. Deze nuancering is toegevoegd aan de tekst. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	11	Inspreker vraagt naar aanleiding van formulering in paragraaf 1.2 of er hiërarchie in de kerntaken bestaat.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.10. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	12	Inspreker stelt voor om bij de argumentatie (in paragraaf 1.2) voor beheer, onderhoud, bediening en begeleiding op de rijksvaarwegen ook de BRTN (Beleidsvisie RecreatieToervaartNet) als uitgangspunt te noemen.	Het beleid van het Rijk ten aanzien van het beheer en onderhoud van de vaarwegen is vastgelegd in de SVIR en de Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025. In de laatstgenoemde nota staat inderdaad dat de prioriteit van het Rijk bij goederenvervoer ligt. In de beide documenten staat ook dat beroepsvaart en recreatietoervaart volwaardige verkeersdeelnemers zijn en dat de recreatievaart veilig gebruik moet kunnen maken van de vaarwegen, inclusief de sluizen. In het definitieve Bprw is ook de BRTN als het uitgangspunt toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	13	Inspreker vraag zich in verlengde van eerdere deelreacties af waar duurzame leefomgeving in figuur 2 teruggevonden kan worden.	Zie het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	**14**	Inspreker stelt voor om de Omgevingswet in paragraaf 1.3 op te nemen als wettelijk kader voor het Bprw 2016-2021.	Dit Bprw wordt uitgebracht onder het regime van de Waterwet. De Omgevingswet is nog niet van kracht, maar bewust wél als ontwikkeling in paragraaf 1.3 genoemd. Omdat de uitwerking en doorwerking van de Omgevingswet nog niet op alle gebieden helder is én om verwarring te voorkomen wordt nu nog niet inhoudelijk op deze wet en de daaruit voortvloeiende (aanpassingen van de) werkwijze ingegaan. Als daar bij het van kracht worden van de Omgevingswet aanleiding toe bestaat past Rijkswaterstaat het Bprw hierop aan. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	**15**	Inspreker stelt (naar aanleiding van paragraaf 1.4) dat door de hiërarchie van kerntaken en gebruiksfuncties in de praktijk een gebiedsgerichte aanpak niet goed mogelijk is. Inspreker vraagt zich af hoe Rijkswaterstaat gebruiksfuncties volwaardig bij afweging denkt mee te nemen.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.3. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	**16**	Inspreker stelt (naar aanleiding van paragraaf 1.4) dat de prioriteit van het Rijk bij goederenvervoer soms haaks staat op benoeming van recreatievaart als volwaardige vaarweg-gebruiker en op veiligheid. Inspreker ziet dit graag anders geformuleerd, zodat alle gebruikers voldoende in beeld zijn bij aanleg van infrastructuur.	Het beleid van het Rijk ten aanzien van aanleg, beheer en onderhoud van de rijksvaarwegen is vastgelegd in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte en de Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025. in het laatste document staat dat de prioriteit van het Rijk bij goederenvervoer ligt. In dezelfde documenten staat ook dat beroepsvaart en recreatietoervaart voor wat betreft de verkeersveiligheid volwaardige verkeers-deelnemers zijn en dat de recreatievaart daarom veilig gebruik moet kunnen maken van de vaarwegen inclusief de sluizen. Ook bij aanleg en onderhoud van de vaarwegen zal hiermee rekening gehouden worden. In het Bprw is dit beleid als zodanig verwoord. Om misverstand te voorkomen is de tekst op dit punt verduidelijkt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	**17**	Inspreker is (naar aanleiding van paragraaf 1.4) van mening dat de omgevingswijzer alleen bruikbaar is als - afhankelijk van de uitkomst van de analyses daarmee - mag worden afgeweken van de hiërarchie tussen kerntaken en gebruiksfuncties.	De Omgevingswijzer is bedoeld om op gestructureerde wijze het bewustzijn en de discussie rondom duurzaamheid en het meekoppelen van andere belangen met aanleg, beheer en onderhoud door Rijkswaterstaat te bevorderen. Een van de uitgangspunten daarbij is het onderscheid tussen kerntaken en gebruiksfuncties. Dat onderscheid vindt zijn oorsprong in de wet (onder andere de Waterwet) en beleidsstukken (zoals het NWP of het SVIR). Het betreft daarmee een algemene prioriteitstelling die Rijkswaterstaat hanteert als er op basis van kosten en inzet keuzes gemaakt moeten worden. Als bij een specifieke afweging op een specifieke locatie andere wettelijke of beleidsmatige prioriteiten aanwezig zijn, houdt Rijkswaterstaat zich daar aan. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	**18**	Inspreker onderschrijft de verantwoordelijkheid die Rijkswaterstaat heeft voor de ruimtelijke kwaliteit (paragraaf 1.4) en is van mening dat deze verantwoordelijkheid gevolgen heeft voor de hiërarchie tussen kerntaken en gebruiksfuncties, waaronder waterrecreatie.	Behouden - en waar mogelijk versterken - van de ruimtelijke kwaliteit is een belangrijke randvoorwaarde voor aanleg, beheer en onderhoud door Rijkswaterstaat. Daarom toetst Rijkswaterstaat de gevolgen van het eigen werk op de ruimtelijke kwaliteit. De richtinggevende kaders daarvoor zijn opgenomen in het Bprw. Rijkswaterstaat is geen bevoegd gezag voor het toetsen van de gevolgen van gebruiksfuncties op de ruimtelijke kwaliteit. Dat zijn de provincies en gemeenten. Rijkswaterstaat maakt daarom geen onderscheid tussen gebruiksfuncties op basis van het criterium ruimtelijke kwaliteit. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	**19**	Inspreker geeft aan dat in hoofdstuk 3 een omschrijving van 'duurzame leefomgeving' ontbreekt.	Zie het antwoord op deelzienswijze 23.2. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	20	Inspreker vindt dat mitigatie of compensatie van de negatieve ecologische effecten op de recreatie zich niet alleen dient te beperken tot de vaargeul, zoals het extra maaien van waterplanten. Terwijl de effecten zich ook buiten de vaargeul voordoen en de vaarwegbeheerder vaak verzoekt daar te gaan varen vanwege de veiligheid.	Rijkswaterstaat is een agentschap met een naar inhoud en budget begrensde opdracht. Dit betekent dat Rijkswaterstaat alleen verantwoordelijk is voor maaien van waterplanten in de vaargeul, voor zover deze hinder veroorzaken voor de scheepvaart. In het geval dat Rijkswaterstaat speciale vaargeulen heeft aangewezen voor de recreatievaart in verband met de (verkeers)veiligheid maait Rijkswaterstaat die ook. Als waterplanten buiten de vaargeul of aangewezen recreatievaargeul hinder veroorzaken ligt het initiatief en de kosten voor het maaien bij derden. Om misverstanden te voorkomen is de betreffende tekstpassage in het Bprw aangescherpt. Rijkswaterstaat heeft speciaal voor het maaien van waterplanten door derden een handreiking opgesteld; de 'Handreiking Waterplanten Maaibeheer'. Waterplanten zijn namelijk belangrijk voor het goed ecologisch functioneren van het watersysteem en daarom gelden er wettelijke eisen aan het voorkomen van waterplanten (soorten en oppervlakte). Conform de in het Bprw beschreven 'ja, mits...-benadering' neemt Rijkswaterstaat bij het maaien door derden een zo behulpzaam mogelijke houding aan. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	21	Inspreker stelt (naar aanleiding van paragraaf 3.4) dat goederenvervoer niet de enige gebruiker is van de rijkswateren en dat afwegingen voor beheer en onderhoud ook rekening moeten houden met personenvervoer en recreatievaart.	Inspreker merkt terecht op dat er meer over water wordt vervoerd dan alleen goederen. Rijkswaterstaat heeft de teksten hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	22	Inspreker vraagt in paragraaf 3.4 ook 'routegericht' te noemen naast 'corridorgericht', om een eenzijdige gebruikersinsteek te voorkomen.	Paragraaf 3.4 gaat over vlot en veilig verkeer over water, waarbij beroepsvaart en recreatievaart - wat betreft verkeersveiligheid - als gelijkwaardige en volwaardige verkeersdeelnemers worden beschouwd. Het corridor gericht verkeersmanagement is gericht op alle verkeersdeelnemers. De herkomst en bestemming van het goederenvervoer en recreatievaart kunnen verschillen. Voor de rijksvaarwegen maakt Rijkswaterstaat waar nodig afspraken over regionaal maatwerk of specifieke routes. Dit geldt zowel voor de beroepsvaart als de recreatievaart, als voor de zogenoemde staande mastroute. Voorgaande is aan de tekst toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	23	Inspreker vraagt om in paragraaf 3.4 de positie van recreatievaart gelijkwaardig te onderbouwen en als voorlaatste zin toe te voegen: 'Ook recreatievaart is van economisch belang en heeft een internationale positie.'	Paragraaf 3.4 gaat over het vlot en veilig verkeer over water en het beheer van de daarvoor benodigde infrastructuur. In de aangehaalde alinea wordt ook aangegeven dat het vaarwegennet een rol heeft voor personenvervoer en de recreatie. Het economische belang ontbreekt en is aan de tekst toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	24	De inspreker merkt op dat het duidelijker is om kaart 13 op te nemen in paragraaf 3.4 in plaats van paragraaf 4.5.8, omdat meerdere malen wordt verwezen naar de BRTN. Daarnaast vraagt de inspreker om de naam van de kaart aan te passen in 'Basisrecreatietoervaartnet' en de herziening van de kaart op te nemen.	Kaart 5 in het Bprw geeft een overzicht van de vaarwegen in beheer bij het Rijk. Dit zijn de vaarwegen waar Rijkswaterstaat verantwoordelijk is voor het beheer en onderhoud. Paragraaf 4.5.8 gaat over de gebruiksfunctie waterrecreatie en daarom is op kaart 13 aangegeven welke wateren samen de BRTN en de staande mastroute vormen. Dat betreft wateren in beheer bij zowel Rijkswaterstaat als waterschappen en provincies. Er is derhalve ook geen aanleiding het Bprw op dit punt aan te passen. Rijkswaterstaat heeft in paragraaf 3.4 een verwijzing naar kaart 13 toegevoegd, de titel van kaart 13 aangepast en de meest recente kaart van de BRTN opgenomen. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	25	Inspreker geeft aan dat in paragraaf 3.4.1 de classificatie voor vaarwegen (met minimale eisen en aanbevelingen) voor de BRTN ontbreekt en vraagt deze alsnog te noemen.	Inspreker merkt terecht op dat ook voor de recreatievaart er een classificatie bestaat voor de vaarwegen. Deze is aangeduid in de Richtlijnen Vaarwegen 2011. De betreffende alinea is hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	26	Inspreker vraagt de formulering in paragraaf 3.4.2 over een verminderde behoefte aan vaarwegmarking door de ontwikkeling van elektronische plaatsbepaling en navigatie-middelen aan te passen omdat die een veronderstelling lijkt in te houden dat zaken als AIS verplicht worden gesteld voor alle vaarweggebruikers.	Inspreker constateert terecht dat er geen verplichting is voor de recreatievaart om AIS aan boord te hebben. Het rijksbeleid is er niet op gericht om alle vaarwegmarkering weg te nemen, maar wel kritisch te kijken wat wel en wat niet meer nodig is in het licht van de technologische ontwikkeling en met in achtneming van de diverse gebruikersgroepen waaronder de recreatietoervaart. Rijkswaterstaat heeft de tekst in die zin genuanceerd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	27	De inspreker merkt op dat de BRTN-classificatie in figuur 12 (paragraaf 3.4) als functie-eis ontbreekt en vraagt deze alsnog op te nemen.	Figuur 12 geeft alleen een overzicht van het rijksbeleid en de daaruit afgeleide doelstellingen en uitgangspunten ten aanzien van de hoofdvaar-wegennet. Het overige rijksvaarwegennet en het Basistoervaartnet, voor zover geen onderdeel van het hoofdvaarwegennet, zijn daarom niet opgenomen. In het definitieve Bprw is een link naar de Richtlijnen vaarwegen opgenomen. Hierin zijn ook de vaarwegklassen van het BRTN aangegeven. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	28	Inspreker vraagt om 'routegericht' aan figuur 12 toe te voegen om een eenzijdige gebruikersinsteek te voorkomen.	Hoofdstuk 3.4 gaat over het vlot en veilig verkeer over water, waarbij beroepsvaart en recreatievaart als gelijkwaardige en volwaardige verkeersdeelnemers worden beschouwd. Het corridor gerichte verkeersmanagement is dan ook gericht op alle verkeersdeelnemers. Figuur 12 geeft alleen een overzicht van het rijksbeleid en de daaruit afgeleide doelstellingen en uitgangspunten ten aanzien van de hoofd-vaarwegennet. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	29	Inspreker geeft aan dat de resultaten van het onderzoek waarnaar in paragraaf 3.4.2 verwezen wordt inmiddels bekend zijn en vraagt daarom de volgende tekst op te nemen: 'Varen doe je samen' heeft onderzoek gedaan naar de oorzaken van significante ongevallen tussen recreatievaart en beroepsvaart en recreatievaart onderling die zijn geregistreerd in de SOS database in de periode 2004-2013. Uit het onderzoek blijkt dat zowel bij beroepsvaart als recreatievaart blijvende aandacht voor veiligheidsbewustzijn is vereist om ongevallen te voorkomen. De oorzaken van de geregistreerde significante ongevallen met alleen recreatievaart bevestigen het belang van reisvoorbereiding en zorg voor materiaal en uitrusting naast veiligheidsbewustzijn. Daarnaast is het verbeteren van de registratie van ongevallen in de SOS-database nodig.	De resultaten van het genoemde onderzoek waren bij de publicatie van het ontwerpBprw nog niet bekend en daarom ook nog niet mee-genomen. Indien het standpunt van het Ministerie van IenM over de resultaten van het onderzoek tijdig is vastgesteld, neemt Rijkswaterstaat in het definitieve plan hierover een passage op. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	30	Inspreker geeft aan dat in paragraaf 3.4.3 de borging van de veiligheid voor de recreatievaart niet goed terug te vinden is in de maatregelen voor aanleg, beheer en onderhoud en stelt daarom voor dit als procesafspraak in het Bprw op te nemen.	Bij de voorbereiding van aanleg en grootschalige renovatie van vaarwegen en kunstwerken door Rijkswaterstaat, vormt een veilig gebruik van de vaarweg, wachtplaatsen en sluizen door de recreatievaart onderdeel van het planproces. Dit is voldoende geborgd doordat in het Bprw de recreatievaart als volwaardig verkeerdeelnemer is benoemd, die veilig gebruik moet kunnen maken van het vaarwegennetwerk. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	31	Inspreker merkt op dat het niet beschikken over een marifoon of AIS bij recreatievaartuigen geen oorzaak is voor onveilige situaties en stelt daarom voor om de zinnen die dit suggereren weg te laten.	Inspreker constateert terecht dat het niet aangetoond is dat het ontbreken van marifoon en AIS bij recreatievaartuigen leidt tot onveilige situaties. Desalniettemin hecht Rijkswaterstaat er aan dat ook de recreatievaart kan worden geïnformeerd over de actuele verkeerssituatie. De tekst is in die zin genuanceerd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	32	Inspreker vraagt in Tabel 11 ook op te nemen dat voldoende water van belang is voor de waterrecreatie.	Het verband tussen de kerntaak voldoende water en de gebruiksfunctie waterrecreatie is toegevoegd aan Tabel 11. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	33	Inspreker vraagt om kaart 13 naar paragraaf 3.4 'Vlot en veilig verkeer over water' te verplaatsen.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.24. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	34	Inspreker vraagt om in paragraaf 4.5.8 een andere foto te gebruiken, omdat deze een bepaalde stereotypering van waterrecreatie versterkt.	Rijkswaterstaat zal bij de opmaak van het definitieve Bprw rekening houden met deze deelzienswijze. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	35	De inspreker vraagt om bij de eerste bullet aan het begin van paragraaf 4.5.8 waterrecreatie te specificeren als gebieds- en oevergebonden.	Inspreker merkt hier terecht op dat er een verschil is in teksten met gelijke strekking. Rijkswaterstaat past de tekst in die zin aan. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	36	Inspreker vraagt de formulering in paragraaf 4.5.8 niet alleen te richten op de veiligheidsaspecten van recreatievaart, maar ook op de bereikbaarheid.	Bereikbaarheid voor de recreatievaart is geen opdracht van Rijkswaterstaat. In paragraaf 1.4 de beleidsopdracht is dit al als zodanig verwoord bij de Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2021. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	37	Inspreker wil graag meer nuance in de formulering dat Rijkswaterstaat geen opdracht heeft voor waterrecreatie, omdat duurzame leefomgeving als kerntaak en ruimtelijke kwaliteit als verantwoordelijkheid zijn genoemd.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.3. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	38	Inspreker wil graag dat de zin in paragraaf 4.5.8 over dat Rijkswaterstaat geen middelen heeft voor waterrecreatie verwijderd wordt, omdat eerder gesteld is dat de kerntaak 'Vlot en veilig verkeer over water' dit borgt en daarnaast de inzet voor de kerntaak duurzame leefomgeving en verant-woordelijkheid voor ruimtelijke kwaliteit hier invulling aan kunnen geven.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.3. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	39	Inspreker is van mening dat de drukte op het water niet alleen veroorzaakt wordt door de groei van de waterrecreatie en wil graag dat de formulering in paragraaf 4.5.8 hierop aangepast wordt.	Het gaat hier met name over de afstemming tussen de verschillende vormen van oever- en gebiedsgebonden waterrecreatie en daar is vanuit meerdere gezichtspunten afstemming tussen nodig, maar ook met andere belangen waaronder de beroepsvaart. Er is bij deze vormen van waterrecreatie een groei te zien die waarschijnlijk nog voortduurt. De tekst is in die zin aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	40	Inspreker vraagt om kaart 13 te verplaatsen naar paragraaf 3.4 (Vlot en veilig verkeer over water), de naam te wijzigen naar 'Basistoervaartnet' en een nieuwe versie van de kaart op te nemen.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.24. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	41	Inspreker geeft aan dat de eerste bullet aan het begin van paragraaf 4.5.8 deels werkzaamheden betreffen in het kader van 'Vlot en veilig verkeer over water' en deels 'Waterrecreatie'.	Inspreker verwijst terecht naar paragraaf 3.4.3, waar staat dat Rijkswaterstaat bij aanleg en grootschalige renovatie van vaarwegen en kunstwerken ook voorzieningen voor een veilig gebruik van de vaarweg, wachtplaatsen en sluizen door de recreatievaart borgt. De tekst is hierop aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	42	Inspreker wil graag dat in paragraaf 4.5.8 de vergunning-verlening voor evenementen en wedstrijden wordt toegevoegd.	Inspreker merkt terecht op dat de vergunningverlening voor recreatieve evenementen hier ontbreekt. De tekst is in die zin aangepast. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	43	Inspreker merkt op dat in paragraaf 5.1 ontbreekt dat de rivieren ook onderdeel zijn van het Basistoervaartnet.	De constatering van de inspreker dat het Basistoervaartnet ook een aantal rivieren omvat is juist. Zie ook kaart 13 in paragraaf 4.5.8 Waterrecreatie. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	44	Inspreker merkt op dat in paragraaf 5.1.1 ontbreekt dat de rivieren ook onderdeel zijn van het Basistoervaartnet.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.43. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	45	Inspreker vraagt om bij de mogelijke uitbreiding van de pilot langsdammen rekening te blijven houden met de recreatie-vaart, oftewel dat Rijkswaterstaat onduidelijke (en daarmee onveilige) situaties voorkomt.	Het gaat hier om een pilot in de Waal nabij Tiel, waar in 2015 langsdammen zijn aangelegd. Na oplevering start een 3-jarig onderzoek naar de eigenschappen en effecten van de langsdammen. Daarbij wordt ook gekeken naar de gevolgen voor de recreatievaart. Na afloop van het monitoringsprogramma bekijkt Rijkswaterstaat of er in de toekomst nog meer langsdammen worden gerealiseerd en of daarbij aanvullende voorzieningen voor de reactievaart nodig zijn. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	46	Inspreker verzoekt om rekening te houden met recreatievaart bij het opwaarderen van vaarwegen (voor de beroepsvaart).	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.41. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	47	Inspreker verzoekt om recreatievaart toe te voegen aan paragraaf 5.2.1 (laatste zin eerste alinea).	De functie van de kanalen voor de recreatievaart is onder andere onderwerp van paragraaf 5.2.6 en de algemene uitgangspunten van paragraaf 3.4. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	48	De inspreker vraagt om de mogelijkheden voor recreatievaart mee te nemen in ruimtelijke kwaliteit.	Rijkswaterstaat onderschrijft dat ook recreatievaart invloed kan hebben op de ruimtelijke kwaliteit en neemt dit aspect mee bij de uitwerking van plannen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	49	Inspreker verzoekt om rekening te houden met recreatievaart bij het uitvoeren van maatregelen in de planperiode, zoals bij het opwaarderen van vaarwegen.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.41. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	50	Inspreker onderstreept het (economisch) belang van het feit dat bij de wijziging van het peilbeheer ook rekening wordt gehouden met de start en het einde van het recreatievaartseizoen.	Ter voorbereiding op het nieuwe peilbesluit voor het IJsselmeergebied wordt een MER (inclusief passende beoordeling) opgesteld. In het MER wordt naar een breed scala aan gebruiksfuncties en belangen gekeken. Zo worden bijvoorbeeld de effecten van het vroegtijdig dalen van het zomerstreefpeil in augustus op de recreatievaart onderzocht. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	51	Inspreker vraagt aandacht voor het belang om recreatietoer-vaart en andere waterrecreatie mee te nemen in de genoemde maatregelen.	Rijkswaterstaat is een agentschap met een naar inhoud en budget begrensde opdracht. Omdat Rijkswaterstaat geen opdracht heeft voor waterrecreatie ligt het initiatief voor eventuele maatregelen op het gebied van waterrecreatie primair bij derden. Conform de 'ja, mits... -benadering' ui het Bprw neemt Rijkswaterstaat daarbij - binnen de randvoorwaarden van zijn kerntaken - een zo behulpzaam mogelijke houding aan. Bijvoorbeeld bij de projecten Reevediep en Marker Wadden. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	52	Inspreker vraagt aandacht voor het alleen maaien van waterplanten in de vaargeul. Dit staat volgens de inspreker haaks op de gewenste scheiding tussen recreatievaart en beroepsvaart.	Zie het antwoord op deelzienswijze 25.20. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
25	53	Inspreker vraagt in de tekst alternatieven voor de waterrecreatie op te nemen als een Natura 2000-beheerplan de mogelijkheden voor waterrecreatie beperkt.	Bij toekenning van gebruiksfuncties in de Natura 2000-beheerplannen, ook bij de spanning tussen natuur en waterrecreatie, wordt rekening gehouden met evenwichtige afweging van belangen en mogelijkheden. Waar mogelijk wordt gestreefd naar het vinden van redelijke alternatieven. Eventuele alternatieven zijn onderwerp van het Natura 2000-beheerplan en niet van het Bprw. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
25	54	Inspreker stelt dat statistieken over ongevallen en scheepvaartverkeer essentiële onderdelen zijn van de informatievoorziening voor de scheepvaart en daarom onderwerp moeten zijn van het Bprw.	Statistieken over ongevallen en scheepvaartverkeer zijn essentiële informatie voor Rijkswaterstaat als vaarwegbeheerder. Informatievoorziening voor de scheepvaart is beschreven in paragraaf 3.4 Vlot en veilig verkeer over water. In deze paragraaf staat dat de informatievoorziening voor de scheepvaart onder andere waterstanden, stremmingen en 'minst gepeilde diepte omvat. Op het hoofdvaarwegennetwerk monitort Rijkswaterstaat het scheepvaartverkeer en houdt statistieken bij over het verkeer, de ladingstromen en ongevallen. Rijkswaterstaat heeft dit toegevoegd aan hoofdstuk 7 Informatievoorziening). Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
25	55	Inspreker wil graag dat de volgende begrippen worden opgenomen in de begrippenlijst (bijlage 1): Beleidsvisie Recreatietoervaart, Basisrecreatietoervaart, recreatievaart, waterrecreatie, oevergebonden waterrecreatie, gebiedsgebonden waterrecreatie.	In de begrippenlijst zijn begrippen en vaktermen opgenomen die voor een groot deel van de lezers onduidelijk of onbekend zijn, die niet voor zichzelf spreken en die meerdere malen in het plan voorkomen. Daarom heeft Rijkswaterstaat het begrip 'Basistoervaartnet' aan de begrippenlijst toegevoegd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
26	1	Inspreker sluit met zijn reactie aan bij de zienswijze van Vewin op het Bprw. Daarnaast verwijst de inspreker naar de 'Verklaring van Amersfoort' van 27 mei 2015, waarin betrokken partijen aangegeven hebben welke ambities en rollen zij hebben in de gezamenlijke opgave voor schoon en voldoende water.	Dank voor uw reactie. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
26	2	Inspreker merkt op dat de regierol van Rijkswaterstaat voor het verbeteren van de waterkwaliteit bij het innamepunt in de Afgedamde Maas van groot belang is, omdat daar verschillende partijen de waterkwaliteit beïnvloeden.	In het Bprw staat dat Rijkswaterstaat de regierol voor het opstellen van het gebiedsdossier - en het uitvoeringsprogramma dat daarop gebaseerd wordt - heeft overgenomen voor de winning vanuit de Afgedamde Maas bij Brakel. Bij de rol en taak van Rijkswaterstaat voor de gebruiksfunctie drinkwater (paragraaf 4.4.2) is beschreven dat afstemming met andere beheerders en agendering van knelpunten bij verantwoordelijke partijen expliciet tot de taak van Rijkswaterstaat behoren. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
26	3	Inspreker vindt het van belang om de beschermingszones voor oppervlaktewaterwinningen ook door te laten werken naar het omliggende land om afwenteling vanuit de regionale wateren te voorkomen.	In het Bprw staat dat Rijkswaterstaat ook bij vergunningverlening en bij het beoordelen van ruimtelijke plannen van provincies en gemeenten gebruik maakt van de beschermingszones. Daarnaast is de doorwerking van de beschermingszones naar het omliggende land onderwerp van de uitvoeringsagenda bij de Beleidsnota Drinkwater. In het kader hiervan worden omvang, doel en status van de beschermingszones tegen het licht gehouden. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
26	4	Inspreker geeft aan dat bij de vergunningverlening van lozingen op de rijkswateren cumulatieve effecten op de waterkwaliteit benedenstrooms mee moeten wegen in de vergunningsvoorwaarden.	Rijkswaterstaat weegt de cumulatieve effecten op de waterkwaliteit bij vergunningverlening mee. Voor de beoordeling van lozingen met behulp van de immissietoets is de lage afvoersituatie uitgangspunt. Bij de immissietoets toetst Rijkswaterstaat aan de geldende waterkwaliteitsdoelstellingen, waaronder de specifieke doelstellingen voor de innamepunten voor drinkwaterproductie. Voor elke lozing wordt een mengzone berekend. Op de rand van de mengzone mag de toename in concentratie niet meer bedragen dan 10% van de waterkwaliteitsdoelstelling. Daarnaast mag de resulterende concentratie de waterkwaliteitsdoelstelling niet overschrijden. Voor lozingen op een 'gevoelig water' (geregeld binnen het Activiteitenbesluit) bestaat bovendien de mogelijkheid tot het toepassen van maatwerkvoorschriften. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
27	1	Inspreker vindt dat de bijdrage van de rivieren aan het resterende nutriëntenvraagstuk te negatief gesteld is.	Rijkswaterstaat heeft de betreffende tekstpassage in het Bprw genuanceerd. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
27	2	Inspreker is van mening dat er voor het thema waterkwaliteit een herziening nodig is op het gebied van basiskwaliteit, belastingen, normen en de onderbouwing daarvan.	Bij het afleiden van de chemische en ecologische doelstellingen voor de rijkswateren zijn de voorschriften uit de KRW en de internationaal uitgebrachte 'guidances' leidend geweest. Ook heeft internationale harmonisatie plaatsgevonden. De Europese Commissie heeft de gehanteerde systematiek gevalideerd en vastgesteld. Momenteel worden geen grote aanpassingen aan de doelen voorzien. Een fundamentele herziening ervan is bovendien een beleidskeuze die niet via het Bprw tot stand komt. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
27	3	Inspreker geeft aan dat de opgevoerde voorzieningen vismigratie Houtribdijk niet duidelijk zijn. Daarnaast vraagt de inspreker om praktijkonderzoek te doen naar de optimale combinatie van peilregime en oevermorfologie. Ook het concretiseren van meekoppelkansen is gewenst.	Met de 'voorzieningen vismigratie Houtribdijk' bedoelt Rijkswaterstaat het realiseren van een aantal vispassages en het monitoren en optimaliseren van het visvriendelijk schut- en sluisbeheer in de Houtribdijk dat reeds is ingevoerd. Het flexibel peilbeheer heeft naar verwachting gunstige effecten voor de natuur, onder andere voor paaiende vissen. Dit komt met name door een hoger waterpeil in het vroege voorjaar. Monitoring en evaluatie maken onderdeel uit van de pilotfase na vaststelling van het peilbesluit. Ook de oevermorfologie wordt hierbij bekeken. Het Rijk wil met de regionale overheden, het bedrijfsleven en kennisinstanties een samenhangend maatregelenpakket opstellen om het IJsselmeergebied robuuster te maken, met een goede balans tussen de gebruiksfuncties. Waar mogelijk worden hier meekoppelkansen benut. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
27	4	Inspreker bepleit het realiseren van duurzame visserij in het benedenrivierengebied vanwege de lage EKR-scores voor vis in het gebied.	Door het dioxineprobleem in de grote rivieren mag de beroepsvisserij hier niet meer vissen. Een deel van de vismonitoring is daardoor vervallen. Dit zorgt voor een duidelijk slechtere beoordeling op de maatlat en maakt het onmogelijk om nu een onderbouwd oordeel over een eventuele trend te kunnen geven. In de planperiode worden nog verschillende maatregelen getroffen om de vismigratie te bevorderen. Met name van de kier in de Haringvlietsluizen wordt een substantiële verbetering verwacht op de EKR-score voor vis. Op grond van de monitoring beoordeelt Rijkswaterstaat vervolgens of nog andere maatregelen noodzakelijk zijn, zoals het instellen van duurzaam visserijbeheer. In dat laatste geval zal niet Rijkswaterstaat, maar het Ministerie van EZ de initiatiefnemer van de maatregelen zijn. Rijkswaterstaat brengt dan de suggesties onder de aandacht van het Ministerie van EZ. Het Bprw is op basis hiervan aangescherpt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
27	5	Inspreker pleit voor meer aandacht voor het concept 'achteroever'. Dat schept kansen voor meer proeven met deze nieuwe aanpak.	Achteroevers bieden binnendijks gelegenheid voor zowel waterberging als natuurontwikkeling op plekken waar daarvoor buitendijks weinig mogelijkheden zijn. Langs het IJsselmeer wordt nu praktijkervaring opgedaan met deze innovatieve aanpak. Het achteroeverconcept komt in paragraaf 5.5.4 IJsselmeergebied uitgebreid aan de orde. Daar wordt ook gesteld dat Rijkswaterstaat op zoek is naar andere locaties om dit concept toe te passen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
27	6	Inspreker verzoekt de tekst over het Toetsingskader Vis te actualiseren, omdat deze nog niet is vastgesteld vanwege de samenhang met de nog te wijzigen Visserijwet. Ook vindt de inspreker de juridische koppeling met deze wetswijziging onduidelijk.	Bij de publicatie van het ontwerpBprw was medio 2015 een wijziging van de Visserijwet voorzien. Vanwege de juridische koppeling tussen de wijziging van de Visserijwet en het Toetsingskader Vis, zou ook de vaststelling van het toetsingskader rond die tijd plaatsvinden. Doordat de wijziging van de Visserijwet is uitgesteld, is ook het toetsingskader momenteel nog niet vastgesteld. Rijkswaterstaat heeft de betreffende tekstpassage geactualiseerd. Ook de juridische koppeling tussen de Visserijwet en het toetsingskader is verduidelijkt. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
28	1	Inspreker dringt aan op het maken van een integrale visie op landschap en natuur in het IJsselmeergebied door het Rijk, onder andere met betrekking tot windenergie. Dit ter bescherming van de open ruimte als kernkwaliteit.	Het Bprw is geen structuurvisie. Het kabinet heeft in de Structuurvisie Windenergie op land concrete gebieden aangewezen die geschikt zijn voor zeer grootschalige windturbineparken. Daaronder vallen ook locaties in het IJsselmeer. Rijkswaterstaat is als waterbeheerder bij deze ontwikkelingen betrokken. Vanuit die rol is Rijkswaterstaat bevoegd vergunningen in het kader van onder andere de Waterwet te verlenen. Daarnaast besteedt Rijkswaterstaat binnen zijn bevoegdheden aandacht aan ruimtelijke kwaliteit en landschap. Bij eigen projecten wordt veelal in samenwerking met het College van Rijksadviseurs zorg gedragen voor een goede landschappelijke inpassing. Waar het gaat om initiatieven door andere partijen heeft Rijkswaterstaat vooral een agenderende en adviserende rol op het gebied van ruimtelijke kwaliteit en landschap. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
28	2	Inspreker betreurt het niet in beeld brengen van een (deels) open Houtribdijk als oplossingsrichting voor de voorgenomen versterking van de Houtribdijk.	Het primaire doel van de versterking Houtribdijk is het realiseren van de vereiste veiligheid conform de huidige veiligheidsnormen in de Waterwet. Het creëren van een opening in de Houtribdijk om een essentiële bijdrage te leveren aan het bestrijden van het probleem van het zwevende stof in het Markermeer en IJmeer draagt niet bij aan het verbeteren van de waterveiligheid en is daarom geen onderdeel van dit project. In het IJsselmeer komt het water veel vaker en veel hoger boven het peil van het Markermeer uit, vooral in het winterseizoen. Met een opening in de Houtribdijk zullen deze hogere waterstanden doorwerken in het Markermeer, en deels ook in de Veluwerandmeren. Dit zou dan leiden tot sterkere wateroverlast in buitendijkse gebieden, met mogelijke nadelige gevolgen voor natuur, recreatiegebieden en woonlocaties. Daarnaast ontstaat door een opening ook sterkere scheefstand in het waterpeil bij harde wind uit bepaalde richtingen. Dit betekent een hogere belasting van de Markermeerdijken dan in de situatie van een gesloten Houtribdijk. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
28	3	Inspreker merkt op dat bij het nieuwe peilbesluit voor het IJsselmeer de opdracht ontbreekt om niet alleen de conse-quenties voor het waterbeheer inzichtelijk te maken, maar ook voor natuur en Natura 2000.	Ter voorbereiding op het nieuwe peilbesluit wordt een MER (inclusief passende beoordeling) opgesteld. In het MER wordt naar een breed scala aan gebruiksfuncties en belangen gekeken. Ook de effecten op natuur en Natura 2000 worden onderzocht. Indien sprake is van negatieve gevolgen voor de instandhoudingsdoelstellingen van bepaalde soorten flora en fauna worden mitigerende of compenserende maatregelen genomen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
28	4	Inspreker mist in het Bprw de opdracht om het spuiregime voor de Afsluitdijk te optimaliseren vanuit de natuurwaarden, terwijl door het plaatsen van pompen de mogelijkheden toenemen.	De inzet van de pompen op de Afsluitdijk is erop gericht dat het gemiddelde winterpeil gelijk blijft en dat de pieken in de waterstand niet toenemen, ondanks een stijgende zeespiegel en toenemende piekafvoeren van de IJssel. De pompen zijn niet bedoeld om het spuiregime vanuit de natuurwaarden te optimaliseren. Nog steeds zal zoveel mogelijk water onder vrij verval door de bestaande spuisluizen worden afgevoerd, volgens het principe 'spuien als het kan, pompen als het moet'. Het voorgenomen flexibel peilbeheer in de zomerperiode heeft daarentegen wel gunstige effecten voor de natuur in het IJsselmeergebied. Onder andere voor vegetatie (riet), paaiende vissen en foeragerende vogels. Dit komt met name door een hoger waterpeil in het vroege voorjaar. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
29	1	Inspreker spreekt waardering uit voor Bprw en manier waarop zij in voortraject inbreng hebben kunnen leveren.	Dank voor deze waardering. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
29	2	Inspreker wijst op overeenkomst in thematiek tussen Bprw en eigen waterbeheerprogramma. Inspreker stelt vast dat waterschappen en Rijkswaterstaat elkaar nodig hebben. Inspreker wil bestaande samenwerking bestendigen en uitbouwen en zal daarvoor initiatief nemen.	Rijkswaterstaat is dit volledig met inspreker eens en wacht initiatieven van zijde inspreker af. In voorkomende situaties zal Rijkswaterstaat ook zelf zo nodig initiatief nemen. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
30	1	Inspreker heeft waardering voor het Bprw	Dank voor deze waardering. Rijkswaterstaat neemt hiervan kennis. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
30	2	De inspreker vraagt aandacht voor de afhankelijkheid van de land- en tuinbouwgebieden in hoog Nederland wat betreft de watervoorziening vanuit het hoofdwatersysteem.	Rijkswaterstaat zorgt voor voldoende zoetwater voor landbouw door in het dagelijks beheer van het hoofdwatersysteem te werken volgens de afspraken die zijn vastgelegd in waterakkoorden en peilbesluiten. In droge perioden verdeelt Rijkswaterstaat in overleg met waterbeheerders en provincies het water volgens de zogenoemde verdringingsreeks. Daarnaast levert Rijkswaterstaat een actieve bijdrage aan het Deltaplan Zoetwater door de geprogrammeerde maatregelen in het beheergebied van Rijkswaterstaat uit te voeren. Rijkswaterstaat werkt binnen het programma Slim Watermanagement samen met de waterschappen aan een optimale verdeling van water over het regionale watersysteem en het hoofdwatersysteem, zodat er goed kan worden gewerkt aan onder andere voldoende water voor land- en tuinbouw. Specifiek voor hoog Nederland vermeldt het Bprw: ‘De Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen zijn belangrijk voor de zoetwatervoorziening voor de hoge zandgronden in Zuid-Nederland. Het is daarom van groot belang dat vanuit de Maas water beschikbaar blijft voor die gebieden die via de Midden-Limburgse en Noord-Brabantse kanalen van zoetwater worden voorzien. Bij de overdracht van de Noordervaart aan het waterschap is daarom afgesproken extra aanvoer te realiseren door de bestaande werkwijze te optimaliseren en de capaciteit te vergroten. Op termijn zoekt Rijkswaterstaat naar mogelijkheden voor verdere vergroting van de aanvoer. Het gemaal Eefde levert vooralsnog voldoende zoetwater voor het voorzieningen-gebied van de Twentekanalen in Oost-Nederland. Rijkswaterstaat naar mogelijkheden voor verdere vergroting van de aanvoer. Het gemaal Eefde levert vooralsnog voldoende zoetwater voor het voorzieningengebied van de Twentekanalen in Oost-Nederland.’ Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
30	3	Inspreker vraagt om de mogelijkheden van agrarisch natuurbeheer door agrariërs en/of verenigingen voor agrarisch natuurbeheer in de planperiode te bevorderen.	Rijkswaterstaat sluit beheerovereenkomsten af met derden/beheerders van natuurterreinen. Het is niet de rol van Rijkswaterstaat om specifiek de mogelijkheden voor agrarisch natuurbeheer te bevorderen. In de planperiode komt er een openbare doorlevering van het natuurbeheer door middel van geliberaliseerde pacht. Dit biedt agrarische natuurbeheerders de mogelijkheid om hierop in te schrijven. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
30	4	Inspreker vraagt aandacht voor een zorgvuldige overdracht van de projectorganisaties naar de beheerorganisatie binnen Rijkswaterstaat, waaronder afspraken ten aanzien van agrarisch gebruik.	Rijkswaterstaat vindt een zorgvuldige overdracht van de projectorganisaties naar het reguliere beheer belangrijk en houdt zich uiteraard aan alle juridisch bindende afspraken, dus ook als die er zijn op het gebied van agrarisch gebruik. Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
30	5	De inspreker vraagt naar aanleiding van de stresstest aandacht voor een goede monitoring van het zoutgehalte in de rijkswateren en dat er bij extreme droogte voldoende toevoer van water naar hoog Nederland is.	Uit de stresstest blijkt dat de maatregelen in het adaptatiepad van de voorkeurstrategie zoetwater voldoende zijn om de zoetwatervoorziening aan het regionale watersysteem op het huidige niveau te handhaven. Als cumulatie van effecten van de mogelijke ingrepen die zijn mee-genomen in de stresstest (zout Volkerak-Zoommeer, verdieping Nieuwe Waterweg en aanleg nieuwe zeesluis IJmuiden) zich voordoet, ligt de keuze voor om maatregelen eerder uit de voeren en/of vaker in te zetten. Door monitoring en evaluatie wordt nagegaan of de maatregelen in het adaptatiepad nog steeds afdoende zijn om de zoetwatervoorziening te laten voldoen aan de eisen en afspraken. Monitoring van het zoutgehalte is vast onderdeel van het meetprogramma van Rijkswaterstaat. Over informatievoorziening is in de paragraaf 3.2 Voldoende water in het Bprw opgenomen: ‘Rijkswaterstaat meet actuele waterstanden, debieten en zoutgehalten en gebruikt die informatie bij de bediening van de (spui)sluizen, stuwen en gemalen. Daarnaast gebruikt Rijkswaterstaat de data voor de berichtgeving aan andere waterbeheerders en gebruikers door het Watermanagement Centrum Nederland.’ Deze deelzienswijze leidt niet tot aanpassing van het Bprw.
30	6	Inspreker ziet de daling in de beschikbare middelen in Tabel 3 graag uitgelegd.	De financiële reeks waar inspreker naar verwijst (Tabel 3 in het Bprw) is afkomstig uit de Rijksbegroting 2015: het Deltafonds. In de Rijksbegroting staat een gedetailleerde toelichting (Tweede Kamer, vergaderjaar 2014-2015, 34 000 J, nr. 2). De soms grote verschillen in budget tussen de opeenvolgende begrotingsjaren komen doordat dit gereserveerde budgetten voor specifieke projecten betreft. De hoge bedragen voor 2016 en 2017 zijn het gevolg van de voorziene realisatie van de benodigde compenserende zoetwatermaatregelen om de Haringvlietsluizen in 2018 op ‘een Kier’ te zetten. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Reg. nr.	Sub nr.	Zienswijze (samenvatting)	Reactie Rijkswaterstaat
31	**1**	Inspreker vraagt de wettelijke rapportage over de grote rivieren op te nemen als activiteit in de planperiode. Dit betreft een verslag aan de minister over de mate waarin voldaan wordt aan de legger.	De wettelijke toetsing van de grote rivieren is voorzien in de periode 2017–2023. Tijdens de planperiode 2016-2021 worden voorbereidingen getroffen om deze toetsing uit te kunnen voeren. Deze voorbereidingen zullen als activiteit worden opgenomen in het Bprw. De rapportage over deze toetsing wordt als activiteit in het daaropvolgende beheerplan opgenomen. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.
31	**2**	Inspreker acht het noodzakelijk dat Rijkswaterstaat in de planperiode start met de uitvoering van het verbeterprogramma regionale keringen, zodat binnen afzienbare termijn alle keringen verbeterd zijn.	Zie het antwoord op deelzienswijze 6.9. Deze deelzienswijze leidt wel tot aanpassing van het Bprw.

Bijlage 1A Kennisgeving

Advertentie in de Volkskrant van 22 december 2014

Verder met ons water
Zonder dijken, duinen en dammen zou 60 procent van ons land regelmatig overstromen. Dat raakt direct 9 miljoen inwoners en het hart van onze economie. Nederland is een waterrijk land. In Nederland zijn we nooit klaar met ons water. We hebben allemaal een verantwoordelijkheid om voorbereid te zijn op te veel en te weinig water, om bewust om te gaan met ons zoete water en om ons water schoon te houden. Nu en in de toekomst. In het Nationaal Waterplan is ons nationale waterbeleid opgenomen. In het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren staat wat dat betekent voor de wateren die Rijkswaterstaat beheert.

De minister van Infrastructuur en Milieu (IenM) en de staatssecretaris van Economische Zaken (EZ) stellen eind volgend jaar een Nationaal Waterplan (NWP 2016 – 2021) vast. Tegelijkertijd herziet de minister van IenM het Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren (Bprw 2016 – 2021). Zo kan het Rijk het nationale waterbeleid en het beheer van de rijkswateren in samenhang voorbereiden. Voordat de plannen worden vastgesteld, liggen ze in ontwerp ter inzage en kan eenieder een zienswijze indienen.

Bij het opstellen van deze plannen werkt het Rijk samen met diverse overheden. Iedereen die een rol heeft in of geinteresseerd is in het waterbeleid en -beheer in Nederland heeft de mogelijkheid om te reageren op de plannen. Hiervoor legt het Rijk deze plannen en de bijbehorende milieueffectrapporten zes maanden ter inzage.

Wat staat er in de plannen?
Het NWP bevat de hoofdlijnen van het nationale waterbeleid en de daartoe behorende aspecten van het nationale ruimtelijke beleid:
- Ambitie en sturing
- Waterveiligheid en overstromingsrisicobeheerplannen
- Zoetwater
- Waterkwaliteit en stroomgebiedbeheerplannen
- Grote wateren
- Zee en kust en de beleidsnota Noordzee en het maatregelenprogramma voor de Kaderrichtlijn Mariene Strategie
- Water en omgeving (wonen, werken, natuur, energie, economie en de functies van de rijkswateren)
- Financiering.

De hoofdlijnen duiden de gewenste ontwikkeling, de werking en de bescherming van de watersystemen aan en de daarvoor benodigde maatregelen en voorzieningen. Het NWP is voor de ruimtelijke aspecten tevens een structuurvisie.

Het Bprw beschrijft het beheer van de rijkswateren. Dat zijn de wateren in Nederland die in beheer zijn bij het Rijk: de grote rivieren en kanalen, de Waddenzee, de Noordzee en de kust, het IJsselmeergebied en de Zuidwestelijke Delta. Rijkswaterstaat voert het beheer uit. Het NWP vormt daarvoor een belangrijk uitgangspunt. Het Bprw bevat het programma van maatregelen en voorzieningen die nodig zijn voor de ontwikkeling, werking en bescherming van de rijkswateren. Het gaat om het beheer bij normale omstandigheden en in geval van calamiteiten.

Waarom een nieuw NWP en Bprw?
Zowel het NWP als het Bprw dient op grond van de Waterwet eenmaal in de zes jaar te worden herzien. De huidige plannen lopen eind 2015 af. De nieuwe plannen beslaan de periode 2016 – 2021.

Waarom een milieueffectrapport?
Voor beide plannen is ter ondersteuning van de besluitvorming een milieueffectrapport opgesteld. Deze rapporten geven inzicht in de milieugevolgen van de plannen. Daarmee krijgt het milieu een volwaardige plaats bij de totstandkoming van beide plannen. In de milieueffectrapporten is tevens een passende beoordeling Natuurbeschermingswet 1998 opgenomen.

Hoe is de publieksparticipatie verlopen?
De participatie van maatschappelijke belangenorganisaties is mede verlopen via het Overleggorgaan Infrastructuur en Milieu. De partijen die hieraan deelnemen, vertegenwoordigen een groot deel van de belangen in het Nederlandse waterbeleid en -beheer. In juni 2014 is er gelegenheid geweest een zienswijze in te dienen op het voornemen om de beide plannen op te stellen en op de bijbehorende notities Reikwijdte en Detailniveau voor de milieueffectrapporten.

Hoe kunt u op de plannen reageren?
Eenieder kan van 23 december 2014 tot en met 22 juni 2015 een zienswijze geven op het ontwerp NWP 2016 – 2021 en op het ontwerp Bprw 2016 – 2021 en de bijbehorende milieueffectrapporten.

Waar kunt u de stukken inzien?
Het ontwerp van het NWP 2016 – 2021 en het ontwerp van het Bprw 2016 – 2021 met de bijbehorende stukken, kunt u van 23 december 2014 tot en met 22 juni 2015 downloaden via: www.platformparticipatie.nl. U kunt beide plannen ook inzien op de volgende locaties:

- het ministerie van Infrastructuur en Milieu (Koningskade 4, Den Haag);
- het ministerie van Economische Zaken (Bezuidenhoutseweg 73, Den Haag);
- de 12 provinciehuizen.

Het ontwerp Bprw 2016 – 2021 is ook in te zien op alle regionale hoofdkantoren van Rijkswaterstaat.

De adressen van de provinciehuizen en de regionale hoofdkantoren van Rijkswaterstaat vindt u op www.platformparticipatie.nl. Let op: tijdens de feestdagen kunnen de openingstijden afwijken.

Het ontwerp NWP 2016 – 2021 kunt u ook op het landelijke portaal voor ruimtelijke plannen raadplegen: www.ruimtelijkeplannen.nl (planidentificatienummer NL.IMRO.0000. IMsv14NWP2BNZ2-2000).

Hoe kunt u reageren?
U kunt schriftelijk, mondeling of online reageren. Uw digitale zienswijze kunt u indienen via het reactieformulier op www.platformparticipatie.nl.

Uw schriftelijke reactie kunt u sturen naar:
Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Directie Participatie
o.v.v. 'NWP' of o.v.v. 'Bprw'
Postbus 30316
2500 GH Den Haag

Vermeld bij uw reactie duidelijk op welk van de twee plannen uw reactie betrekking heeft.

Wilt u uw zienswijze mondeling geven? Dan kunt u hiervoor tot en met 22 juni 2015 een afspraak maken via telefoonnummer 070 456 89 99.

Vragen?
Op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/water-en-veiligheid/vraag-en-antwoord/wat-is-het-nationaal-waterplan.html vindt u meer informatie over het huidige NWP.
Uw inhoudelijke vragen over het NWP 2016 – 2021 kunt u stellen aan de projectorganisatie NWP, via e-mail: deltabeslissingenNWP@minienm.nl.
Op www.rijkswaterstaat.nl/bprw vindt u meer informatie over het huidige Bprw.
Voor inhoudelijke vragen over het Bprw 2016 – 2021 kunt u contact opnemen met de informatielijn van Rijkswaterstaat, telefoon 0800 8002 (gratis, 7 dagen per week geopend van 06.00 uur tot 22.30 uur) of 08008002@rws.nl.

Voor vragen over de procedure kunt u contact opnemen met de Directie Participatie, telefoon 070 456 89 99.

Wat gebeurt hierna?
Na de inzagetermijn worden alle zienswijzen verzameld en per plan samengevat.
De zienswijzen worden betrokken bij de vaststelling van de plannen. Als u een zienswijze indient, dan krijgt u de samenvatting van de ingediende zienswijzen en wordt u geinformeerd over wat met de zienswijzen is gedaan. De plannen worden eind 2015 vastgesteld en vervolgens bekendgemaakt. Tegen de plannen is geen bezwaar en beroep mogelijk.

verder met ons water

Bijlage 1B Insprekers

Overzicht van insprekers en registratienummers

Nr.	Organisatie	Indiener	Pagina
1	Burger (plaats: Veenendaal)	-	232
2	Burger (plaats: Venhuizen)	-	232
3	Burger (plaats: Hansweert)	-	233
4	Centraal Overleg Vaarwegen (COV), mede namens:	Dhr. De Vries	233
-	Verladersorganisatie EVO	-	-
-	BLN-Koninklijke Schuttevaar	-	-
5	Waterschap Roer en Overmaas	Dhr. Verstappen	234
6	Waterschap Brabantse Delta	Dhr. Santbergen	234
7	RIWA Maas	Dhr. Romgens	238
8	Erfgoedvereniging Heemschut	Dhr. Loeff	238
9	Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)	Dhr. Frentz	238
10	KIMO Nederland en België	Dhr. Mannaart	239
11	Combinatie van Beroepsvissers	Dhr. Heinen	240
12	Mobilisation for the Environment (MOB), mede namens:	Dhr. Vollenbroek	242
-	Stichting Natuur & Milieu	-	-
-	Greenpeace	-	-
13	Waterschap Zuiderzeeland	Dhr. Peeters	243
14	Provincie Friesland	Dhr. Boogholt	243
15	Wereld Natuurfonds	Dhr. Roels	244
16	Havenbedrijf Rotterdam	Dhr. Eisma	245
17	Waddenvereniging	Mevr. Kuppen	246
18	Kabinet van de Vlaamse Minister van Omgeving, Natuur en Landbouw	Dhr. Van Hoof	247
19	Unie van Waterschappen	Dhr. Van Kruining	248
20	Wasser- und Schiffahrtsverwaltung des Bundes	Mevr. Karsten	249
21	Staatsbosbeheer	Dhr. Lammers	249
22	Het Groninger Landschap	Dhr. Glastra	249
23	Natuurmonumenten	Dhr. Vertegaal	249
24	Gemeente Urk	Dhr. Tuk	255
25	Waterrecreatie Nederland	Mevr. Maarleveld	256
26	Dunea Duin en Water	Mevr. Baneke	263
27	Sportvisserij Nederland	Dhr. Quak	264
28	Het Blauwe Hart	Mevr. Fleischer	265
29	Waterschap Rivierenland	Dhr. Ruigrok	265
30	Land- en Tuinbouworganisatie (LTO) Nederland	Dhr. Van Rooijen	266
31	Provincie Noord-Brabant	Dhr. Sibbing	267

Bijlage 1C Ambtshalve wijzigingen

Overzicht van de belangrijkste ambtshalve wijzigingen

Hoofdstuk	Onderwerp	Wijziging
alle	Redactie	Het gehele plan is tekstueel en qua vormgeving van figuren en kaarten verduidelijkt en verbeterd.
divers	Kaders	De status van sommige kaders en handreikingen is aangepast, omdat ze in 2015 zijn vastgesteld.
1 en bijlagen	Totstandkoming	De tekst is geactualiseerd en de resultaten van de terinzagelegging en het advies van Commissie voor de m.e.r. zijn toegevoegd.
1 en 3	Nationaal Waterplan 2016- 2021	Ontwikkelingen in het waterbeleid (met name met betrekking tot waterkwaliteit) hebben geleid tot diverse tekstuele aanpassingen en aanvullingen.
1 en 3	Nederlandse Maritieme Strategie	Januari 2015 is de Nederlandse Maritieme Strategie voor de periode 2015-2025 definitief vastgesteld. Dit heeft geleid tot tekstuele aanpassingen en aanvullingen.
1	Rijksbegroting	De rijksbegroting voor 2016 is verwerkt in de tabellen met het budget voor aanleg, beheer en onderhoud van de rijkswateren.
2	Terreinbeheer	Er is een tekstpassage toegevoegd over de verzakelijking rond het overdragen van grond en beheer aan terrein beherende organisaties.
3	KRW-toestand	De beoordeling van de waterkwaliteit (chemie en ecologie) voor de KRW is geactualiseerd op basis van de meest recente monitoringdata.
3	KRW-maatregelen	Het KRW-maatregelenpakket voor de periode 2016-2021 is in 2015 getoetst op uitvoerbaarheid en naar aanleiding daarvan op onderdelen bijgesteld.
3	KRW-factsheets	De toestand, prognoses 2021 en 2027, maatregelen en motiveringsgronden in de KRW-factsheets zijn geactualiseerd en genuanceerd.
4	PAS	Op 1 juli 2015 is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. Hierover is een tekstpassage toegevoegd.
4 en 5	Doorvaarbaarheid windparken op zee	In december heeft de minister van IenM besloten om doorvaren van windparken op zee onder voorwaarden toe te staan.
5 en bijlage 3	MIRT en SLA	De maatregelentabellen per watersysteem zijn geactualiseerd op basis van het MIRT 2016 en de nieuwe SLA-programmering.
Bijlage 5	Toetsingskader waterkwaliteit	Op 1 juli 2015 heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie een uitspraak gedaan over het toetsen van projecten aan de KRW (zaak C-461/13). Het Toetsingskader waterkwaliteit is hierop aangescherpt.

Bijlage 2

Afkortingen en begrippen

Afkorting/begrip	Omschrijving
Aantakken van strangen	Verbinden van afgesloten voormalige rivierarmen met een stromende rivier.
Achteroeverconcept	Een nieuwe vorm van waterberging gecombineerd met andere functies aan de landzijde van een dijk. Het achteroeverconcept is voor het eerst toegepast in de Koopmanspolder bij Andijk.
AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur. Uitvoeringsbesluit bij een wet met een algemene strekking.
Barro	Besluit algemene regels ruimtelijke ordening. Het besluit voorziet in de juridische borging van het nationaal ruimtelijk beleid en bevat regels die de beleidsruimte van andere overheden ten aanzien van de inhoud van ruimtelijke plannen inperken, daar waar die raken aan nationale belangen.
Basiskustlijn	Kustlijn die Rijkswaterstaat in het kader van de kustlijnzorg handhaaft. In het algemeen de positie van de gemiddelde kustlijn op 1 januari 1990. In 2012 is de basiskustlijn op acht plaatsen herzien.
Basistoervaartnet	Netwerk van de belangrijkste verbindings- en ontsluitingswateren voor de recreatietoervaart in Nederland. Veertig procent ervan bestaat uit rijksvaarwegen.
BBT	Best Beschikbare Technieken
Biobased economy	Economie waarin fossiele brand- en grondstoffen zo veel mogelijk vervangen worden door biomassa: gewassen en reststromen uit de landbouw, landschap en voedingsmiddelenindustrie.
Bkmw 2009	Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009
Blauwe kegel wacht- en ligplaats	Ligplaats voor schepen die een gevaarlijke lading vervoeren
Bprw	Beheer- en ontwikkelplan voor de rijkswateren
CCR	Centrale Commissie voor de Rijnvaart, opgericht in 1815 met als opdracht een reglement op te stellen om de scheepvaart op de Rijn juridisch en praktisch in goede banen te leiden. In de CCR overleggen de lidstaten (Nederland, Duitsland, Frankrijk, Zwitserland en België) over alle scheepvaartvragen.
CEMT	Conférence Européenne des Ministres de Transport. Organisatie opgericht in 1953 die de klasse-indeling van schepen heeft vastgesteld: CEMT-klassen. Heet vanaf 2006 Internationaal Transport Forum (ITF).
Continentaal Plat	Dat deel van de zee dat grenst aan de continenten. Het heeft een gemiddelde breedte van 75 kilometer en een diepte tot ongeveer 130 meter. Meer dan negentig procent van alle vis wordt hier gevangen, terwijl het oppervlak slechts 7,5 procent van het complete oceaanoppervlak bedraagt.
Coupure	Dijkgat of een onderbreking in de waterkering
Deltabeslissingen	Besluiten over voorstellen van de Deltacommissie die leiden tot een nieuwe manier van werken op drie terreinen: de waterveiligheid, de beschikbaarheid van zoetwater en een waterrobuuste ruimtelijke inrichting. Voor het IJsselmeergebied en de Zuidwestelijke Delta zijn aparte Deltabeslissingen.
Deltaprogramma 2015	Vijfde Deltaprogramma met voorstellen voor Deltabeslissingen om de bescherming tegen overstromingen en watertekorten te verbeteren. De Deltabeslissingen leiden tot een nieuwe manier van werken op drie terreinen: de waterveiligheid, de beschikbaarheid van zoetwater en een waterrobuuste ruimtelijke inrichting.
Diffuse bronnen of diffuse emissies	Een bron van verontreiniging die niet op één plek zijn oorsprong heeft, zoals verontreinigingen afkomstig uit de landbouw en het verkeer die via neerslag het grond- en oppervlaktewater bereiken.
Dijkring	Een gebied dat wordt beschermd tegen buitenwater door een primaire waterkering of door hoge gronden. Gebieden zijn als dijkring(gebied) aangewezen in deWaterwet.

Afkorting/begrip	Omschrijving
Dijktraject	Deel van een primaire waterkering dat afzonderlijk is genormeerd.
Dijkval	Het wegzakken van de dijk, doordat de ondergrond volledig met water doordrenkt is.
Duiker	Verbinding van twee watergangen onder een weg, dijk of een stuk land door.
EEZ	Exclusieve economische zone. Gebied dat zich tot 200 zeemijl (370,4 km) buiten de kust van een staat uitstrekt. Binnen deze zone heeft een staat een aantal rechten, zoals het recht op exploitatie van de aanwezige grondstoffen, het recht op visserij en recht op wetenschappelijk onderzoek.
Embryonale duinen	Schaars begroeide lage duintjes op het hoger gelegen deel van het strand, in de overgangszone van zout naar zoet milieu. Ze liggen vaak aan de voet van met helmgras begroeide duinen.
Emissie	Uitstoot van deeltjes of gassen naar lucht, water en bodem.
Estuarien systeem	Het geheel van structuren (zandplaten, schorren en geulen) en processen (fysisch, chemisch en biologisch) dat door het getij wordt beïnvloed van de rivier tot in de zee.
Estuariene dynamiek	Veranderingen in een delta door de werking van getijden en wind.
EU	Europese Unie
Eutrofiëring	De toename van de voedselrijkdom in met name water, waardoor een sterke groei en vermeerdering van bepaalde soorten optreedt, waarbij meestal de soortenrijkheid of biodiversiteit sterk afneemt.
EZ	Economische Zaken (Ministerie van).
Habitat	Plaats waar een bepaald organisme voorkomt, doordat die plaats voldoet aan de eisen en toleranties die het organisme stelt om te kunnen overleven, groeien en zich voort te kunnen planten.
Habitatrichtlijn	Richtlijnen van de Europese Unie waarin staat welke typen natuurgebieden beschermd moeten worden door de lidstaten.
Hoofdtransportas	Belangrijke vaarroute in het vaarwegennetwerk die de grote zeehavens met het internationale achterland verbindt.
Hoofdvaarweg	Vaarweg waarover structureel meer dan vijf miljoen ton goederen of 25.000 TEU (twenty feet equivalent unit) aan containers per jaar wordt vervoerd.
Hoofdvaarwegennet	Samenhangend stelsel van de voornaamste vaarwegen in Nederland (zie Kaart 5).
Hoofdwatersysteem	Samenhangend stelsel van de grote rivieren, kanalen, meren, kustwater en de zee, die in beheer zijn bij Rijkswaterstaat.
Hoogwaterbeschermingsprogramma	Programma van maatregelen om de primaire waterkeringen aan de veiligheidsnorm te laten voldoen, nu en in de toekomst. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma is onderdeel van het Deltaprogramma.
HWBP	Zie Hoogwaterbeschermingsprogramma.
Hydraulische belasting	Kracht die water uitoefent op waterbouwkundige constructies. Deze kracht moet bekend zijn om een constructie stevig genoeg te kunnen ontwerpen.
ICES	Interdepartementale Commissie voor het Economische Structuurbeleid. De commissie stelt geld beschikbaar voor investeringen in onder andere wegen, kenniseconomie, veiligheid en natte natuur. In het IJsselmeergebied is met dit geld 2481 ha natuur aangelegd.
IenM	Infrastructuur en Milieu (Ministerie van).
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport. Het ILT bewaakt en stimuleert de naleving van wet- en regelgeving voor een veilige en duurzame leefomgeving en transport.
Intergetijdenatuur of -gebied	Natuur die of gebied dat afhankelijk is van het getij.
KRM	(Europese) Kaderrichtlijn Mariene Strategie.
KRW	(Europese) Kaderrichtlijn Water.
KRW-factsheets	Overzicht per watersysteem met een beschrijving van het watersysteem, de huidige ecologische en chemische kwaliteit, de status, doelen en maatregelen.
Kunstwerken	Door de mens gebouwde objecten om het water in goede banen te leiden zoals sluizen, stuwen, dijken en stormvloedkeringen.
Kustfundament	Het gebied dat van belang is voor de bescherming van het laaggelegen deel van Nederland tegen overstroming en omvat landwaarts zowel duinen als zeedijken. De zeewaartse grens bestaat uit de doorgaande NAP-20 meter lijn.
Kustraai	Denkbeeldige lijn haaks op de kust waar jaarlijks de breedte van kust jaarlijks wordt gemeten om vast te stellen of de kustlijn nog in tact is.
KWA	Kleinschalige Water Aanvoervoorzieningen, een aanvullende watervoorziening in West-Nederland in droge zomers.
Langsdammen	Dammen die parallel aan de stroomrichting van de rivier liggen en de vaardiepte helpen reguleren.
LCM	Landelijke Commissie Milieuverontreiniging Water.

Afkorting/begrip	Omschrijving
LCO	Landelijke Coördinatiecommissie Overstromingsdreiging. De LCO biedt overzicht en geeft advies in tijden van overstromingsdreiging aan de waterschappen, Rijkswaterstaat en de top van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu
LCW	Landelijke Coördinatiecommissie Waterverdeling. De LCW adviseert de minister bij het verdelen van het beschikbare rijkswater onder sectoren die daarvan afhankelijk zijn in perioden van watertekort of droogte.
Legger	Document waarin staat van wie een perceel, weg of watergang is en wie deze onderhoudt. Vaak worden ook de eigenschappen geregistreerd, zoals de breedte of het profiel van een watergang. Bij een legger hoort vaak ook een stelsel kaarten, waarop de objecten zijn ingetekend. In de Waterwet is sinds 2009 een specifieke verplichting opgenomen om een legger op te stellen voor alle waterstaatswerken.
Legger rijkswaterstaatswerken	Legger waarin de vaarwegen, kunstwerken, oevers en regionale waterkeringen in beheer bij Rijkswaterstaat zijn beschreven. De legger bestaat uit overzichtskaarten die de ligging, vorm, afmeting en constructie van deze objecten beschrijft.
Mainports	Knooppunt van belangrijke transportroutes. Nederland kent twee mainports: Rijnmond voor de scheepvaart en luchthaven Schiphol.
Maaswerken	Maatregelen langs de Maas, die moeten voorkomen dat de rivier overstroomt en beter bevaarbaar wordt voor grotere schepen en 1800 ha nieuwe natuur ontstaat.
Meekoppelen	Meenemen van andere doelstellingen bij een project dan de oorspronkelijke doelstelling waardoor er een maatschappelijke meerwaarde ontstaat.
Meerlaagsveiligheid	Bij meerlaagsveiligheid worden er drie lagen onderscheiden: preventie (primaire dijken), duurzame ruimtelijke inrichting (door bijvoorbeeld compartimentering door secundaire dijken, bouwen op terpen of andere bouwwerken) en crisismanagement.
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport. Programma van de rijksoverheid samen met decentrale overheden voor ruimtelijke projecten en programma's voor elke regio in Nederland. Het MIRT richt zich op financiële investeringen in deze projecten.
Mitigerende maatregel	Maatregel die negatieve effecten vermindert of wegneemt.
Natuurinclusief bouwen	Bouwen op een wijze waarbij rekening wordt gehouden met de natuur en een voor de natuur waardevol bouwwerk ontstaat.
Natuurlijke dynamiek	Veranderingen die veroorzaakt worden door natuurlijke factoren als water en wind.
Nautisch beheer	De zorg voor een vlotte en veilige afwikkeling van het scheepvaartverkeer, door het treffen van verkeersmaatregelen op het water, conform de Scheepvaartverkeerswet.
Nutriëntenbelasting	Toevoer van meststoffen van buitenaf in een watersysteem.
NWP	Nationaal Waterplan.
Omloopriool	Afsluitbare duiker waardoor water in en uit een sluiskolk kan worden gelaten. Bij sluizen met een groot verval gebruikt men vaak omloopriolen.
Ontsnippering	Natuurgebieden met elkaar verbinden.
OSPAR-verdrag	Verdrag dat tot stand is gekomen in Oslo en Parijs op een conventie voor de bescherming van het mariene milieu van de Noordoost Atlantische Oceaan (incl. de Noordzee) door vijftien landen die afwateren op dit deel van de Atlantische Oceaan en de Europese Unie.
PAKs	Polycyclische Aromatische Koolwaterstoffen. Een groep van honderden organische stoffen opgebouwd uit twee of meer benzeenringen, die kankerverwekkend kunnen zijn.
Passende beoordeling	Rapport dat wordt opgesteld als een plan mogelijk belangrijke gevolgen heeft voor het in stand houden van één of meer Natura 2000-gebieden.
PBDE	Polygebromeerde difenylether, giftige stof die als vlamvertrager in huishoudelijke voorwerpen wordt toegepast waaronder stoffen, meubels en elektronica.
Persistent	Niet-biologisch afbreekbaar (van milieugevaarlijke stoffen of afvalproducten).
PlanMER	Milieueffectrapport voor plannen die kunnen leiden tot concrete projecten of activiteiten met mogelijke nadelige gevolgen voor het milieu.
Primaire waterkering	Een dijk die bescherming biedt tegen het buitenwater, zoals vastgelegd in de Waterwet. De kaden die gebieden in Limburg beschermen tegen de Maas vallen sinds 2006 ook onder de primaire waterkeringen.
Quaggamossel	Zoetwatermossel afkomstig uit de Oekraïne, die sinds 2004 in de Nederlandse wateren voorkomt die is genoemd naar een zebra met soortgelijke strepen.
Regionale waterkering	Niet-primaire waterkering die is aangewezen op basis van een provinciale verordening of is opgenomen in de legger van het waterschap.
Richtlijn Prioritaire Stoffen	Europese richtlijn die een lijst met milieukwaliteitsnormen bevat voor 33 prioritaire stoffen in oppervlaktewater en acht andere verontreinigende stoffen.
Rivierbed	De uitholling in het landschap waardoor bij voldoende aanwezigheid van water een rivier stroomt (zomer- en winterbed samen).
Riviernormalisatie	Het rechttrekken van bochten in rivieren.
ROR	(Europese) Richtlijn Overstromingsrisico's.
Ruimte voor de Rivier	Landelijk programma met als doel het beschermen van het rivierengebied tegen overstromingen en als nevendoel een bijdrage te leveren aan de ruimtelijke kwaliteit van het rivierengebied.

Afkorting/begrip	Omschrijving
Ruimtelijke adaptie	Wijze van inrichten van een gebied waarbij men rekening houdt met klimaatverandering.
Ruwwater	Water voordat het wordt gebruikt of behandeld.
Rwzi	Rioolwaterzuiveringsinstallatie.
Schaardijken	Een winterdijk, die direct aan het zomerbed ligt. De rivier heeft aan deze zijde van de rivier geen uiterwaard. Het geheel neemt minder ruimte in dan bij een winter- en zomerdijk. Een groot nadeel is het ontbreken van extra capaciteit voor piekafvoeren.
Scheepvaartcorridors	Belangrijke (inter)nationale routes voor de scheepvaart.
Scheepvaartverkeersmanagement	Het in goede banen leiden van de scheepvaart door middel van verkeersordening, verkeersbegeleiding, bediening, incidentmanagement, handhaving en vergunningverlening en, monitoren en informeren.
Search and Rescue (SAR)	Opsporing en redding. SAR is een door de Verenigde Naties gestandaardiseerde term.
Sediment	Door de wind, water en/of ijs getransporteerd materiaal, bijvoorbeeld grind, klei of zand.
SER	Sociaal-Economische Raad. De SER adviseert kabinet en parlement over de hoofdlijnen van het te voeren sociaal-economisch beleid. In de SER werken onafhankelijke kroonleden, werkgevers en werknemers samen.
SGBP	Stroomgebiedbeheerplan.
Short sea vervoer	Vervoer per schip langs de kust waarbij de schepen die goederen of passagiers vervoeren over een traject dat ten minste voor een deel uit zee of oceaan bestaat, maar waarbij de oceaan niet wordt gekruist. (voorheen ook wel kustvaart genoemd).
SLA	Service Level Agreement. Overeenkomst waarin prestatieafspraken zijn vastgelegd.
Springtij	Periode van het getij waarin het verschil tussen hoog- en laagwater het grootst is. Niet alleen het hoogwater is dan hoger dan gemiddeld, het laagwater is dan ook lager dan gemiddeld. Springtij treedt eens in de ongeveer 14 dagen op.
Spudpaal	Een verticale buizenconstructie, waarmee schepen of pontons zichzelf op de bodem kunnen vastleggen/zetten.
Stroomgebied	Een gebied vanwaar al het water dat over het oppervlak loopt via een reeks stromen, rivieren en eventueel meren door één riviermond, estuarium of delta, in zee stroomt (KRW, artikel 2).
Stroomlijn	Programma waarin Rijkswaterstaat als rivierbeheerder de vegetatie zo beheert of laat beheren dat de afvoer van overtollig water niet wordt belemmerd.
SVIR	Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte.
TBT	Tributyltin, een giftige organotinverbinding die veel in verf die werd gebruikt om de aangroei van algen en zeepokken op de onderkant van schepen te voorkomen.
Tijpoort	Deel van de getijdecyclus waarin een schip gebruik kan maken van een geul en waarbij er de hele reis voldoende kielspeling is.
Trapjeslijn	De getrapte bodem in de Nieuwe Waterweg en de Nieuwe Maas, die verzilting zou moeten tegengaan.
UNESCO Werelderfgoed	Historische belangrijke panden en gebieden aangewezen door de Commissie voor het Werelderfgoed van de UNESCO op voordracht van de aangesloten landen.
Vaarwegklassen (CEMT-)	De vaarwegklassen zijn in 1992 vastgesteld door de CEMT en gebaseerd op de afmetingen van motorschepen, duwstellen en konvooien. De maatstaven voor het indelen van een vaarweg zijn de lengte, de breedte en het laadvermogen van het grootste vaartuig of duwstel waarvoor de vaarweg geschikt wordt geacht.
Vegetatielegger	Een instrument dat bijdraagt aan een veilige doorstroming van de Nederlandse rivieren, dat bestaat uit overzichtskaarten en regels, die samen aangeven welke type begroeiing waar is toegestaan vanuit het oogpunt van hoogwaterveiligheid.
Verdringingsreeks	Prioriteitsvolgorde voor de bestemming van schaars rivierwater in tijden van schaarste (uit de Waterwet en het Waterbesluit).
Vismigratie	Het trekken van vissen van het ene gebied naar een ander gebied.
Vogelrichtlijngebied	Gebied aangewezen op grond van een richtlijn van de Europese Unie waarin staat aangegeven welke vogelsoorten de lidstaten moeten beschermen.
Voorliggende waterkeringen	Waterkeringen die buitendijks gelegen gebieden tegen hoogwater beschermen en zorgen voor een vermindering van de belasting op de achterliggende primaire waterkeringen.
Voorzieningenniveau zoetwater	Beschrijving van de beschikbaarheid van zoetwater en de kans op watertekorten in een gebied, zowel in normale als in droge situaties. Het gaat hierbij om oppervlakte- en grondwater en om waterkwantiteit en waterkwaliteit.
Waterbodemimmissietoets	Toets die duidelijkheid moet bieden over het vrijkomen van verontreinigen uit waterbodems.
Watermanagement	Het reguleren van waterstanden door water aan en af te voeren en te verdelen met behulp van kunstwerken.
Waterrobuust	Bestand tegen grote hoeveelheden water en hoge waterstanden.

Afkorting/begrip	Omschrijving
Watertoets	Instrument dat waterhuishoudkundige belangen expliciet en op evenwichtige wijze laat meewegen bij het opstellen van ruimtelijke plannen en besluiten.
Waterveiligheid	Veiligheid tegen hoogwater vanuit de rivieren, meren of de zee.
Winterbed	De oppervlakte tussen het zomerbed van een rivier en de buitenkruinlijn van de hoogwaterkerende dijk dan wel de hoge gronden, die het water bij hoge standen keren, die een rivier doorgaans alleen in de winter gebruikt.
WMCN	Watermanagement Centrum Nederland, een onderdeel van Rijkswaterstaat.
Zandhonger	Het verdwijnen van zandplaten, schorren en slikken langs de kust door veranderingen in de waterhuishouding. Stormvloedkeringen zoals de Oosterscheldekering, verstoren het natuurlijke proces waarbij zand vanuit de zee door de getijdenstromingen wordt toegevoegd aan de kust.
Zandsuppletie	Proces waarbij sediment (meestal zand) wordt opgespoten om bestaande stranden te verbreden of nieuwe aan te leggen of om de gehele kust (ook onder water) van extra zand te voorzien om het achterliggende land te beschermen tegen het zeewater.
Zeetoegangsgeul	Geul tussen een haven en de zee voor grote schepen.
Zomerbed	De bedding die rivier in de zomer gebruikt.

Bijlage 3

Totaalprogramma en financiering

Rijkswaterstaat legt in meerjarige afspraken met het Ministerie van IenM de te leveren prestaties vast. Voor het beheer en onderhoud van de infrastructuur en het verkeers- en watermanagement zijn prestatieafspraken gemaakt die gelden tot 2017. Voor de periode 2017-2020 zijn nieuwe prestatie-afspraken in voorbereiding.

Voor dit totaalprogramma is gebruik gemaakt van de landelijke programmering voor de periode 2015-2020. Binnen de gemaakte afspraken vindt jaarlijks op landelijk niveau een nadere prioriteitstelling plaats. Dit betekent dat er jaarlijks nieuwe accenten kunnen worden gelegd die afwijken van wat in dit Bprw staat.

De opgenomen aanlegmaatregelen zijn afkomstig uit het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) van 2016 en zijn daarmee budgettair gedekt. De afspraken binnen het MIRT worden jaarlijks in overleg met alle betrokkenen herzien. De uitvoering van projecten kan daarom afwijken van wat in dit Bprw staat. Deze afspraken worden opgenomen in het jaarlijks geactualiseerde MIRT-projectenboek.

De in dit Bprw aangekondigde vernieuwing in het beheer via samenwerking, kennis en innovatie bevat vooral veel onderzoekmaatregelen en studies. De consequenties daarvan in financieel opzicht hebben vooral betrekking op de periode vanaf 2021. Deze categorie is daarom niet in het totaalprogramma opgenomen.

	Kerntaak*				Watersysteem						Jaartal	Kosten**	Financiering
Beheer en onderhoud (SLA)	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Rivieren	Kanalen	Waddenzee	Noordzee en kust	IJsselmeergebied	Zuidwestelijke Delta	Uitvoering / oplevering	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten / realisatiekosten (in €1000, - prijspeil 2015))	Infrafonds / Deltafonds
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) - Verkenning en planuitwerking				x	x	x	x	x	x	x	doorlopend	51	IF 15.02
Exploitatie rijksdepots voor baggerspecie				x					x	x	doorlopend	2	IF 15.02
Kunstwerken hoofdvaarwegennet (o.a. sluizen en bruggen)				x	x	x			x	x	doorlopend	136	IF 15.02
Damwanden en harde oevers				x	x	x			x	x	doorlopend	34	IF 15.02
Verkeersvoorzieningen (o.a. radarsystemen, markering en bebording)				x	x	x	x	x	x	x	doorlopend	34	IF 15.02
Stormvloedkeringen (Maeslantkering, Hartelkering, Hollandsche IJsselkering, Oosterscheldekering en balgstuw Ramspol)	x								x	x	doorlopend	45	DF 03
Kunstwerken hoofdwatersysteem (o.a. spuisluizen, stuwen en gemalen)		x			x	x			x	x	doorlopend	26	DF 03
Ecologische voorzieningen (o.a. natuurvriendelijke oevers en vispassages)			x		x	x	x		x	x	doorlopend	1	DF 03
Primaire waterkeringen, overige keringen en uiterwaarden	x				x	x	x		x	x	doorlopend	27	DF 03
Kustfundament en basiskustlijn (zandsuppleties)	x						x	x			doorlopend	59	DF 03
Mitigeren van effecten op de Natura 2000-doelstellingen			x		x		x	x	x	x	doorlopend	1,5	DF 03
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) - Verkenning en planuitwerking													
Bovenloop IJssel (IJsselkop tot Zutphen)				x	x						2026-2028	36	IF 15.03
Capaciteit Volkeraksluizen				x						x	2024-2026	155	IF 15.03
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen langs de hoofdvaarweg Amsterdam-Lemmer				x					x		2025-2027	6	IF 15.03
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen Beneden-Lek				x						x	2017	12	IF 15.03
Capaciteitsuitbreiding ligplaatsen IJssel				x	x						2019-2020	28	IF 15.03
Capaciteitsuitbreiding overnachtingplaatsen Merwedes				x						x	2017	20	IF 15.03
Capaciteitsuitbreiding Sluis Eefde				x		x					2019-2020	75	IF 15.03
Lekkanaal: 3e kolk Beatrixsluis en verbreding kanaalzijde/uitbreiding ligplaatsen				x		x					2020	234	IF 15.03
Lichteren Buitenhaven IJmuiden				x		x					2018	65	IF 15.03

	Kerntaak*				Watersysteem						Jaartal	Kosten**	Financiering
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) - Verkenning en planuitwerking	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Rivieren	Kanalen	Waddenzee	Noordzee en kust	IJsselmeergebied	Zuidwestelijke Delta	Uitvoering / oplevering	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten / realisatiekosten (in €1000, - prijspeil 2015))	Infrafonds / Deltafonds
Maasroute, modernisering fase 2 (verbreding Julianakanaal)				x		x					2018	716	IF 15.03 / IF 15.04
Toekomstvisie Waal				x	x						2016-2021	131	IF 15.03
Twentekanalen, verruiming (fase 2)				x		x					2018-2020	27	IF 15.03
Vaarweg IJsselmeer-Meppel				x		x					2023	36	IF 15.03
Verkeerssituatie splitsing Hollandsch Diep-Dordtsche Kil				x						x	2025-2027	10	IF 15.03
Nieuwe sluis Terneuzen				x		x					2021	248	IF 15.03
Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, fase 2				x		x					2023	102	IF 15.03
Pilot meerlaagsveiligheid Marken	x								x		2022	p.m.	DF 1
Rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer	x									x	n.t.b.	p.m.	DF 1
Optimale langetermijnveiligheidsstrategie voor de Oosterschelde	x									x	n.t.b.	p.m.	-
Zandhonger Oosterschelde (zandsuppletie Roggeplaat)	x									x	n.t.b.	p.m.	DF 1
Legger Vlieland Terschelling	x						x				2016	3	DF 1
Gebiedsontwikkeling Ooijen-Wanssum	x				x						2016	133	DF 1
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) - Realisatie													
Verruiming vaarweg Eemshaven-Noordzee				x			x	x			2017	30	IF 15.03
Zeetoegang IJmond				x		x					2019	604	IF 15.03
Maasroute, modernisering fase 2 (incl. Julianakanaal)				x	x						2018	716	IF 15.03 / IF 15.04
Verbeteren vaargeul IJsselmeer (Amsterdam-Lemmer)				x					x		2016	12	-
Lekkanaal, verbreding kanaalzijde/uitbreiding ligplaatsen				x		x					2020	234	IF 15.03
Programma Vervanging en renovatie hoofdvaarwegen				x	x	x		x	x	x	doorlopend	872	IF 15.02
Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl, fase 1				x		x					2017	284	IF 15.03
Vaarweg Meppel-Ramspol (Keersluis Zwartsluis)				x	x						2017	64	IF 15.03

	Kerntaak*				Watersysteem						Jaartal	Kosten**	Financiering
Aanleg/Groot Variabel Onderhoud (MIRT) - Realisatie	Waterveiligheid	Voldoende water	Schoon en gezond water	Vlot en veilig verkeer over water	Rivieren	Kanalen	Waddenzee	Noordzee en kust	IJsselmeergebied	Zuidwestelijke Delta	Uitvoering / oplevering	Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten / realisatiekosten (in €1000, - prijspeil 2015))	Infrafonds / Deltafonds
Wilhelminakanaal Tilburg				x		x					2016	81	IF 15.03
Afsluitdijk versterken, incl. pompen t.b.v. waterafvoer	x								x		2022	849	DF 1
Ruimte voor de Rivier	x				x					x	>2015	2.386	DF 1
Herstel vooroeververdediging Oosterschelde en Westerschelde	x									x	2018	814	DF 1
Grensmaas	x				x						2017-2024	150	DF 1
Zandmaas	x				x						2020	407	DF 1
Nadere Uitwerking Rivierengebied (NURG)	x				x						2018	125	DF 1
Tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP-2)	x								x		2020	227	DF 1
Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP)	x					x	x		x	x	n.t.b.	554	DF 1
Markermeer-IJmeer: NMIJ, Hoornse Hop, Marker Wadden			x						x		2020	46	DF 2 / DF 7
Renovatie en verbetering Flakkeese Spuisluis			x							x	2016	8,5	DF 7
Programma Vervanging en Renovatie - hoofdwatersysteem	x				x					x	doorlopend	886	DF 3
Investeringsprogramma Zoetwater hoofdwatersysteem		x			x	x			x	x	2028	30	DF 2
Besluit beheer Haringvlietsluizen			x							x	2018	76	DF 2
Verbeterprogramma waterkwaliteit rijkswateren (KRW, synergie met KRM en Natura 2000)			x		x	x	x	x	x	x	2027	1.044	DF 7
Verkeers- en watermanagement (SLA)													
Operationeel scheepvaartverkeersmanagement (bediening, verkeersordening en -begeleiding)				x	x	x	x	x	x	x	doorlopend	15	IF 15.01
Incidentmanagement bij scheepvaartongevallen en rampen				x	x	x	x	x	x	x	doorlopend	2	IF 15.01
Operationeel watermanagement (bediening, regulering hoeveelheid water)		x			x	x			x	x	doorlopend	3	DF 3
Calamiteitenorganisatie bij hoogwater, watertekort, verontreiniging	x				x	x	x	x	x	x	doorlopend	4	DF 3

	Kerntaak*				Watersysteem						Jaartal	Kosten**	Financiering
Verkeer- en watermanagement (SLA)	**Waterveiligheid**	**Voldoende water**	**Schoon en gezond water**	**Vlot en veilig verkeer over water**	**Rivieren**	**Kanalen**	**Waddenzee**	**Noordzee en kust**	**IJsselmeergebied**	**Zuidwestelijke Delta**	**Uitvoering / oplevering**	**Gemiddelde jaarlijkse beheerkosten / realisatiekosten (in €1000, - prijspeil 2015))**	**Infrafonds / Deltafonds**
Vergunningverlening en handhaving (Waterwet, Scheepvaartverkeerswet en Ontgrondingenwet)			x		x	x	x	x	x	x	doorlopend	6	DF 3
Basismonitoring, informatievoorziening en ICT-systemen (incl. landelijke taak)			x		x	x	x	x	x	x	doorlopend	60	DF 3

** de toekenning van de kerntaken is gedaan op basis van zwaartepunt, veelal hebben de activiteiten een integrale doelstelling (meekoppelen van belangen)*

*** voor beheer en onderhoud, en verkeers- en watermanagement zijn dit de gemiddelde kosten per jaar (excl. landelijke taken), voor aanleg is dit het taakstellend budget of de projectraming (alleen rijkskosten)*

Deltafonds (DF)		**Infrafonds (IF)**	
Artikel	**Omschrijving**	**Artikel**	**Omschrijving**
1	Investeren in waterveiligheid	15	Hoofdvaarwegennet
2	Investeren in zoetwatervoorziening	15.01	Verkeersmanagement
3	Beheer, onderhoud en vervanging	15.02	Beheer, onderhoud en vervanging
4	Experimenten volgens art. III Deltawet	15.03	Aanleg
5	Netwerkgebonden kosten en overige uitgaven	15.06	Netwerkgebonden kosten Hoofdvaarwegennet
6	Bijdragen andere begrotingen Rijk	15.07	Investeringsruimte
7	Investeren in waterkwaliteit	15.09	Ontvangsten

Bijlage 4

Overzicht van de kaders

Deze bijlage bevat een overzicht van de kaders waar de tekst van het Bprw 2016-2021 naar verwijst. Hierbij is onderscheid gemaakt naar uitvoeringskaders en handreikingen, beleidsregels, en wetten en verdragen. Uitvoeringskaders en handreikingen bevatten praktische aanwijzingen en uitgangspunten voor beheer en onderhoud en worden door het bestuur van Rijkswaterstaat vastgesteld. Het Ministerie van IenM stelt beleidsregels vast en de regering en Tweede Kamer bekrachtigen wetten en verdragen.

Voor de uitvoeringskaders en handreikingen volgt hieronder een korte beschrijving van de inhoud en waar mogelijk een link naar het desbetreffende document. Niet alle documenten zijn al via internet beschikbaar. Sommige kaders en handreikingen zijn nog in voorbereiding. Voor de volledigheid zijn zij al wel genoemd in dit overzicht.

Van de beleidsregels, wetten en verdragen is alleen een opsomming opgenomen. De meest actuele versie van wettelijke regelingen is te vinden op www.overheid.nl. De uitvoeringskaders, met uitzondering van het Toetsingskader waterkwaliteit, maken géén deel uit van het Bprw. De kaders zijn per categorie op alfabetische volgorde weergegeven.

Uitvoeringskaders en handreikingen

Beleidskader calamiteitenorganisatie Rijkswaterstaat

Het beleidskader beschrijft de kaders voor de uitwerking van de calamiteitenplannen van alle onderdelen van Rijkswaterstaat. Op basis van dit beleidskader stelt Rijkswaterstaat regionale calamiteitenplannen op.

Beoordelingsmethodiek ontheffingsaanvragen vaarwegen bijzondere transporten

Dit kader biedt uniforme criteria voor het al dan niet toestaan van bijzondere transporten op de rijksvaarwegen.

Beoordelingsmethodiek ontheffingsaanvragen toelating grotere schepen dan waarvoor de vaarweg is ontworpen (i.o.)

Dit kader moet uniforme criteria bieden voor het al dan niet toelaten van grotere schepen dan waarvoor de vaarweg is ontworpen.

Beoordelingsmethodiek ontheffingsaanvragen evenementen (i.o.)

Dit kader moet uniforme criteria bieden voor het al dan niet toestaan van bijzondere evenementen op en rond de rijksvaarwegen.

Convenant inzake archeologie 2007 tussenRijkswaterstaat en de RACM

Dit convenant is de voor Rijkswaterstaat relevante uitwerking van de gewijzigde Monumentenwet en vervangt het convenant uit 1987. Uitgangspunt van de hernieuwde uitspraken is dat in een zo vroeg mogelijk stadium bij 'werken' van Rijkswaterstaat duidelijkheid bestaat over aanwezigheid van archeologische waarden en hoe daarmee wordt omgegaan. Zo worden vertragingen in projecten voorkomen en is een goede omgang met aanwezige archeologische waarden gewaarborgd.

Handboek ijsbestrijding

Om de expertise op het gebied van ijsbestrijding te borgen, is een handboek samengesteld. Het behandelt achtereenvolgens de theorie van ijsvorming, het overheidsbeleid, diverse aspecten van ijsbestrijding en de te volgen procedures. Het handboek heeft betrekking op alle vaarwegen in Nederland.

Handboek incidentenbestrijding op het water
Dit handboek beschrijft de organisatie van de incidentbestrijding op de Nederlandse wateren. Het handboek is opgesteld vanuit het project Waterrand, dat werd uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het voormalige Ministerie van Verkeer en Waterstaat.

Handreiking overleg ruimtelijke plannen (i.o.)
Deze handreiking geeft andere overheden inzicht in hoe Rijkswaterstaat hun ruimtelijke plannen beoordeeld. De handreiking gaat in op de eisen vanuit aanleg, beheer en onderhoud en de verwerking daarvan in ruimtelijke plannen.

Handreiking ruimtelijke kwaliteit en vormgeving
De handreiking is een hulpmiddel bij de dossiervorming ruimtelijke kwaliteit en vormgeving (voor de verkennings-, de planuitwerkings- en de realisatiefase) zoals beschreven in het kader ruimtelijke kwaliteit en vormgeving.

Handreiking waterplanten maaibeheer (april 2012)
De handreiking geeft aan welke waterplanten beheerders en gebruikers die overlast ondervinden van overmatige waterplantengroei mogen maaien. Verder geeft de handreiking aan hoeveel zij mogen maaien, hoe ze kunnen maaien, en of - en zo ja hoe - ze het maaisel moeten afvoeren.

Handreiking watertekort en warmte
De handreiking is bedoeld voor de Landelijke Commissie Waterverdeling (LCW). De handreiking bevat een draaiboek voor de LCW in perioden van warmte en/of watertekorten, scenario's met betrekking tot warmte en/watertekorten en factsheets ten behoeve van de interne en externe communicatie. Er is een nieuwe versie van dit kader in ontwikkeling.

Handreiking sedimentbeheer nevengeulen
In het kader van Ruimte voor de Rivier worden langs de grote rivieren door initiatiefnemers nevengeulen aangelegd voor de hoogwaterveiligheid. Het doel van deze notitie is criteria mee te geven voor het beoordelen van morfologische aspecten van nevengeulen in beheer- en onderhoudsplannen. De invalshoek is het minimaliseren van de beheer- en onderhoudsinspanning, zonder geweld te doen aan de primaire doelstellingen van de nevengeul (rivierverruiming, ecologie, ruimtelijke kwaliteit).

Handreiking verzilting
Rijkswaterstaat toetst alle onttrekkingen en lozingen van water op de rijkswateren onder andere op mogelijke toename van verzilting met behulp van de Handreiking verzilting.

Incidentbestrijdingsplan Noordzee
Dit plan beschrijft de coördinatie op de Noordzee en de Noorzeekust bij incidentbestrijding. Het betreft de samenwerking tussen de kustwacht en onder andere Rijkswaterstaat, het coördinatiecentrum crisisbeheersing van het Ministerie van IenM, de operationele hulpverleningsdiensten, gemeenten, provincies, waterschappen en havenbedrijven.

Kader ligplaatsen
Het Kader ligplaatsen geeft een uniforme berekening van de ligplaatsbehoefte, de inrichtingseisen en de wijze van gebruik van ligplaatsen. Verder gaat het ook in op de naleving en de wijze van handhaving van het gebruik van ligplaatsen. Het kader biedt een handleiding hoe om te gaan met ligplaatsen en bevat streefwaarden over waar (om de hoeveel kilometer), wat voor soort ligplaatsen (overnachtingshaven, autoafzetplaats of ligplaats voor schepen met gevaarlijke stoffen, etc.) gewenst zijn. Ook de maximaal toegestane ligduur is in dit kader opgenomen.

Kader Monumenten
Dit kader is in 2015 vastgesteld en is verplicht voor werkzaamheden aan kunstwerken met een beschermde status in beheer van Rijkswaterstaat. In dit kader is beschreven hoe Rijkswaterstaat omgaat met kunstwerken met een monumentale, al dan niet beschermde status bij beheer en onderhoud, renovatie, herbestemming, overdracht en andere aanpassingen of wijzigingen.

Kader ruimtelijke kwaliteit en vormgeving
Dit kader is een uitwerking van het voornemen uit de SVIR om de ruimtelijk kwaliteit in een vroeg stadium in het planproces mee te nemen. Het kader beschrijft hoe ruimtelijke kwaliteit en vormgeving in het aanlegproces van Rijkswaterstaat dienen te worden opgepakt om uiteindelijk in de realisatiefase een heldere opdracht aan de markt te kunnen formuleren. Het kader is bedoeld voor Rijkswaterstaat als opdrachtgever naar marktpartijen.

Kader werkzaamheden op of nabij waterkeringen van Rijkswaterstaat (i.o.)
Dit document beschrijft de handelingsruimte van Rijkswaterstaat bij het beoordelen van aanvragen tot het verrichten van werkzaamheden in, op, boven, over of onder een waterkering of de aangrenzende beschermingszone. Waterkeringen zijn duinen, dijken en dammen - inclusief de bijbehorende kunstwerken - die bescherming bieden tegen overstromingen en wateroverlast. Het kader wordt waarschijnlijk in 2016 ingevoerd.

Kader zorgplicht primaire waterkeringen
Het Ministerie van IenM heeft de zorgplicht in de Waterwet uitgewerkt in het landelijk Kader Zorgplicht Primaire Keringen. Dit kader beschrijft twaalf activiteiten waarmee de waterkeringbeheerder invulling moet geven aan de zorgplicht. Het landelijk kader heeft het karakter van een doelvoorschrift. De beheerders hebben de vrijheid om te bepalen op welke wijze zij invulling geven aan de activiteiten die behoren bij de zorgplicht.

Kijk op de ruimtelijke kwaliteit van kanalen
Het doel van deze handreiking is om bij projecten bij kanalen meer aandacht te geven aan de wensen vanuit de omgeving en de ruimtelijke visie op het gehele kanaal. Het biedt een uitgangspunt om het gesprek aan te gaan met de omgeving over de wensen en ideeën die een ruimtelijke impact hebben op het areaal. De handreiking biedt handvatten hoe om te gaan met aanpassingen van kanalen, in het licht van de oorspronkelijke ruimtelijke visie. Op projectniveau kan hierin een afweging gemaakt worden. Het legt bepaalde kenmerken van een kanaal vast, maar schrijft niet voor hoe te handelen. Dat blijft maatwerk. De handreiking wordt in 2017 vastgesteld en is daarna raadpleegbaar via internet.

Landelijke brug- en sluisstandaard (LBS)
Deze standaard geeft informatie over het gebruik, bediening en besturing van schutsluizen en beweegbare bruggen van Rijkswaterstaat. Gaat vooral over het 'hoe' niet over operationele zaken als bedieningstijden.

Landelijk draaiboek hoogwater en overstromingen
Landelijk draaiboek waarin afspraken tussen de verschillende crisispartners zijn vastgelegd over onderlinge informatieuitwisseling, maatregelen en communicatie bij hoogwater.

Leidraad archeologie en infrastructuur
De Leidraad bevat een overzicht van de relevante informatie over archeologie, toegespitst op bedrijfsvoering en het projectmanagement van Rijkswaterstaat. De leidraad is bedoeld voor de project- of aspectverantwoordelijken binnen Rijkswaterstaat, zoals projectleiders, adviseurs en medewerkers die bij planvorming en bij aanleg, beheer en onderhoud met archeologische waarden te maken hebben of krijgen.

Leidraad waterakkoorden
Deze leidraad is een gezamenlijke product van de Unie van Waterschappen en Rijkswaterstaat. De leidraad is een hulpmiddel bij het opstellen van waterakkoorden en geeft aanbevelingen voor een efficiënte werkwijze. Hiermee wordt beoogd dat heldere en werkbare afspraken worden gemaakt.

Protocol Cultureel Erfgoed Rijksoverheid
Protocol uit 2010 waaraan de diensten die zijn aangesloten bij de Raad voor Vastgoed Rijksoverheid zich dienen te houden. Het bevat twaalf richtlijnen voor het omgaan met cultureel erfgoed.

Richtlijn boortechnieken
Normatieve leidraad voor gestuurde boringen waarmee Rijkswaterstaat - afhankelijk van de lokale situatie - een vergunning en uitvoeringsvoorwaarden kan opstellen.

Richtlijn risico-inventarisatie en risicoanalyse
De richtlijn biedt een uniforme werkwijze, waarmee de organisatieonderdelen van Rijkswaterstaat de (voor de natte sector wettelijke verplichte) inventarisatie en analyse in het kader van calamiteitenzorg dienen vorm te geven.

Richtlijnen scheepvaarttekens 2008
In de Richtlijnen Scheepvaarttekens geeft Rijkswaterstaat aan waar en op welke wijze waterbeheerders verkeerstekens moeten plaatsen en wat de toepassingsmogelijkheden zijn. In de richtlijnen zijn hoofdstukken opgenomen over seinlichten, dynamische route informatie panelen en markering van het vaarwater.

Richtlijnen Vaarwegen 2011 en supplement 2013
De richtlijnen geven criteria voor het ontwerp van vaarwegen, havens, sluizen en bruggen, waarbij rekening wordt gehouden met de aard en de intensiteit van de scheepvaart en de afmetingen van schepen.

Rivierkundig beoordelingskader voor ingrepen in de Grote Rivieren
Dit kader is de handleiding voor de beoordeling van aanvragen voor vergunningen in het kader van de Waterwet voor wat betreft rivierkundige effecten van ingrepen in de grote rivieren. Tevens kan het Rivierkundig beoordelingskader worden gebruikt om te kijken of een project voldoet aan de hydraulische eisen (toetsing taakstelling) voor rivieren. Deel 1 van het kader is bedoeld voor beoordelaars/toetsers van watervergunningen, deel 2 voor de aanvragers (inclusief hydraulisch/morfologisch adviseurs).

Uitvoeringskader suppletieprogramma
Dit uitvoeringskader wordt gebruikt voor de vertaling van het beleid voor het dynamisch handhaven van de Nederlandse kust naar een concreet uitvoeringsprogramma voor het beheer en onderhoud van de kust. Dit kader geeft aan hoe het suppletieprogramma tot stand komt.

Uitvoeringskader vergunningverlening kust
Dit uitvoeringskader is een hulpmiddel voor het wel of niet vergunnen van een voorgenomen activiteit in het kustfundament. Het is van toepassing op het beheergebied van het Rijk en heeft betrekking op het Nederlandse kustfundament. Concreet betreft het de waterstaatswerken Noordzee, Waddenzee en waterkeringen langs de kust.

Uitvoeringskader zorgplicht primaire keringen Rijkswaterstaat
Uitwerking van het Kader zorgplicht primaire waterkeringen. Het is in november 2015 vastgesteld. Het uitvoeringskader beschrijft het ambitieniveau voor zorgplicht en hoe dit ambitieniveau wordt gerealiseerd. Hiermee kan Rijkswaterstaat aantonen dat aan de eisen gesteld vanuit zorgplicht wordt voldaan.

Werkwijzer crisismanagement (juni 2013)
De werkwijzer crisismanagement beschrijft onder andere de opschalingsstructuur, welke teams er zijn en wat hun rol is en geeft inzicht in opleiden, trainen en oefenen van medewerkers die een rol hebben bij crisissituaties.

Beleidsregels

Beleidsregels grote rivieren
De beleidsregels maken onderdeel uit van de Beleidslijn grote rivieren. Rijkswaterstaat toetst aanvragen voor vergunningen (voor het gebruik van een rivier of een bijbehorend waterstaatswerk in beheer bij het Rijk) op grond van de Waterwet en het Waterbesluit, aan deze beleidsregels.

Beleidsregels ontgrondingen in rijkswateren
De beleidsregels geven een nadere invulling aan de wijze waarop Rijkswaterstaat omgaat met aanvragen voor ontgrondingsvergunningen, deze beoordeelt en welke voorwaarden op de aanvragen van toepassing zijn.

Beleidsregels voor het plaatsen van windturbines op, in of over rijkswaterstaatswerken
De beleidsregels geven een nadere invulling aan de wijze waarop Rijkswaterstaat omgaat met aanvragen voor een vergunning voor het plaatsen van windturbines op basis van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken of de Waterwet.

Handboek immissietoets
Het Handboek immissietoets wordt gebruikt voor het beoordelen van vergunningplichtige lozingen op oppervlaktewater. Uitgangspunt hierbij is om de vervuiling bij de bron aan te pakken met de best beschikbare technieken. Zo ontstaat inzicht in het aandeel van een lozing in de totale concentratie van een probleemstof in het oppervlaktewater.

Afwegingskader voor de Noordzee
Alle gebruiksfuncties, met uitzondering van scheepvaart, recreatievaart en een deel van de militaire activiteiten op het Nederlandse deel van het Continentaal Plat (NCP) van de Noordzee zijn vergunningplichtig. Het afwegingskader zorgt ervoor dat de verschillende facetten van het Noordzeebeleid, zoals ruimtegebruik, veiligheid en de gevolgen voor ecologie en milieu, in onderlinge samenhang tot hun recht komen in de afwegingsprocedure. Dat gebeurt in vijf stappen. Elke stap houdt een toets in die kan leiden tot acceptatie, afwijzing, aanpassing van het initiatief of tot het verbinden van voorschriften en beperkingen aan een vergunning. Het kader maakt onderdeel uit van de Beleidsnota Noordzee (Hoofdstuk 5).

Landelijke handhavingsstrategie
Het doel van de landelijke handhavingsstrategie is om overal in Nederland in vergelijkbare situaties dezelfde keuzes te maken en interventies op vergelijkbare wijze te kiezen en toe te passen, door het bestuurlijk bevoegd gezag, de omgevingsdiensten, landelijke inspecties, politie en het Openbaar Ministerie. Hiertoe bevat de landelijke handhavingsstrategie een duidelijke visie op handhaven en een uitgeschreven en geïnstrumenteerde aanpak. De landelijke handhavingsstrategie is nog in ontwikkeling en daarom nog niet raadpleegbaar.

Toetsingskader onttrekkingen
Dit toetsingskader bevat een beoordelingssystematiek die een relatie legt tussen de omvang en aard van een onttrekking van (koel)water en de effecten voor de visstand op waterlichaam niveau. Met de beoordelingssystematiek voor onttrekking kunnen de effecten van onttrekking op individueel en cumulatief niveau worden beoordeeld. Bij cumulatieve effecten gaat het om een beoordeling van effecten op het niveau van waterlichamen. Het kader wordt in 2016 vastgesteld en is daarna te raadplegen via internet.

Toetsingskader vis
Met dit toetsingskader wordt het effect van visserij op de ecologische toestand van het waterlichaam vastgesteld. Het kader is nog in ontwikkeling en wordt naar verwachting in 2016 vastgesteld door de Ministeries van IenM en EZ en de waterschappen.

Toetsingskader waterkrachtcentrales
Rijkswaterstaat gebruikt dit toetsingskader bij het beoordelen van vergunningaanvragen voor waterkrachtcentrales. Met het toetsingskader worden de ecologische effecten van waterkrachtcentrales op de waterkwaliteitsdoelen beoordeeld.

Toetsingskader waterkwaliteit (KRW)
Met dit toetsingskader beoordeelt Rijkswaterstaat of er verslechtering van de waterkwaliteit kan optreden door fysieke ingrepen of emissies van stoffen. Dit toetsingskader is opgenomen als bijlage 5 en is - juridisch bezien - onderdeel van het Bprw.

Beleidsplannen, -nota's en -brieven

3e Kustnota
Beleidsbrief Modernisering Monumentenzorg
Beleidsbrief Modernisering Milieubeleid
Beleidslijn kust
Beleidslijn grote rivieren
Beleidsnota Drinkwater
Beleidsnota Noordzee
Beleidsplan crisisbeheersing 2014-2017
Bestuursakkoord Water
Nationaal Waterplan 2016-2021
Nederlandse Maritieme Strategie 2015-2025
Structuurvisie Buisleidingen
Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR)
Tweede nota duurzame gewasbescherming

Verdragen, wet- en regelgeving

Activiteitenbesluit milieubeheer
Algemene wet bestuursrecht
Beneluxbeschikking inzake de vrije vismigratie
Besluit algemene regels ruimtelijke ordening
Besluit bodemkwaliteit
Besluit externe veiligheid buisleidingen
Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009
Besluit lozingen buiten inrichtingen
Besluit omgevingsrecht en Ministeriële regeling omgevingsrecht
Besluit ontgrondingen rijkswateren
Binnenvaartpolitiereglement
Binnenvaartwet
Boswet
Drinkwaterwet
Eems-Dollardverdrag
Erfgoedwet
Europees landschapsverdrag. Florence 20-10-2000
Europese Aalverordening
Europese Drinkwaterrichtlijn
Europese Habitatrichtlijn
Europese Kaderrichtlijn Mariene Strategie
Europese Kaderrichtlijn Water
Europese Richtlijn industriële emissies
Europese Richtlijn Overstromingsrisico's
Europese Richtlijn prioritaire stoffen
Europese Vogelrichtlijn
Europese Zwemwaterrichtlijn
Flora- en faunawet
Grondwet
Herziene Rijnvaartakte van 17 oktober 1868 (bekend als Akte van Mannheim 1868)
Meststoffenwet
Mijnbouwwet
Monumentenwet 1988
Natuurbeschermingswet
Omgevingswet (i.o.)
Ontgrondingenwet
OSPAR-verdrag
Regeling ontgrondingen rijkswateren
Rijnvaartpolitiereglement 1995
Scheepsafvalstoffenbesluit Rijn- en binnenvaart
Scheepsafvalstoffenverdrag
Scheepvaartverkeerswet
Scheldeverdragen
Schelpdierwaterrichtlijn
Verdrag inzake de afvoer van het water van de Maas
Verdrag inzake de bescherming van de Rijn
Verdrag inzake het Gemeenschappelijk Nautisch beheer
Verdrag voor de bescherming van het Europese archeologische erfgoed, Verdrag van Valletta
Visserijwet 1963
Waterwet
Waterbesluit
Waterregeling
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wet vervoer gevaarlijke stoffen en de Wijzigingswet Wet vervoer gevaarlijke stoffen, enz. (Wet basisnet)
Wet basisregistratie ondergrond
Wet beheer rijkswaterstaatswerken
Wet bestrijding maritieme ongevallen
Wet bestrijding ongevallen Noordzee
Wet bodembescherming
Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden
Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
Wet maritiem beheer BES
Wet milieubeheer
Wet op de archeologische monumentenzorg
Wet opruiming van schepen en wrakken BES
Wet ruimtelijke ordening
Wet windenergie op zee
Wet veiligheidsregio's
Wrakkenwet

Bijlage 5

Toetsingskader waterkwaliteit

1. Aanleiding, functie en afbakening

1.1 Wettelijk stramien en status toetsingskader

De implementatie van de voorschriften en doelstellingen uit de Europese Kaderrichtlijn Water (**KRW**), **de** Grondwaterrichtlijn **en de** Richtlijn Prioritaire Stoffen **vindt in Nederland plaats in het (geactualiseerde)** Besluit kwaliteitseisen en monitoring water 2009 (**Bkmw 2009**) **dan wel in een vergelijkbare wettelijke regeling. De doelen voor de goede chemische en ecologische toestand van oppervlaktewaterlichamen worden wettelijk vastgelegd in de vorm van milieukwaliteitseisen. De chemische doelen zijn direct verwoord in het Bkmw 2009. Voor de ecologische doelen zijn** referenties en maatlatten voor natuurlijke wateren (**STOWA 2012-31**) **en een** omschrijving van het Maximaal Ecologisch Potentieel (MEP) en maatlatten voor sloten en kanalen (**STOWA 2012-34**) **opgesteld. Voor de sterk veranderde en kunstmatige wateren zijn de doelen hiervan afgeleid en vastgelegd in de** KRW-factsheets **behorend bij dit Bprw.**

Het Bkmw 2009 en de Wet milieubeheer geven daarnaast een nadere uitwerking van de KRW-doelstelling van geen achteruitgang. Het Bkmw 2009 brengt geen directe koppeling tot stand tussen individuele besluiten (bijvoorbeeld vergunningen) en de vastgelegde milieukwaliteitseisen. De milieukwaliteitseisen worden alleen gekoppeld aan de bevoegdheid tot het vaststellen van plannen in het kader van de Waterwet. Dit betekent dat doorwerking van de eisen uit het Bkmw 2009 naar individuele besluiten indirect gebeurt via de water(beheer)plannen. In de water(beheer)plannen worden de doelstellingen specifiek uitgewerkt naar waterlichamen en wordt aangegeven hoe hierop voor nieuwe activiteiten wordt getoetst. Voor de rijkswateren vindt deze uitwerking plaats in dit Toetsingskader waterkwaliteit. Het toetsingskader is geschreven op basis van het Bkmw 2009.

Dit toetsingskader wordt onder meer gehanteerd bij de verlening en wijziging van watervergunningen en bij de beslissing om een maatwerkvoorschrift vast te stellen voor activiteiten die onder algemene regels vallen. Het hanteren van dit toetsingskader draagt op deze wijze bij aan het bereiken van de KRW-doelstellingen en is dan ook als niet-waterlichaamspecifieke KRW-maatregel opgenomen in dit Bprw. De centrale vraag die Rijkswaterstaat zich stelt bij het uitvoeren van deze toetsing is de vraag of de KRW-doelstellingen waarop de activiteit mogelijk effecten heeft nog wel behaald kunnen worden als de activiteit daadwerkelijk plaatsvindt.

Indien in de toekomst een nieuwe handreiking op het gebied van vergunningverlening en handhaving wordt vastgesteld, die op onderdelen afwijkt van dit toetsingskader, zal Rijkswaterstaat zich daaraan committeren. Daarnaast blijft Rijkswaterstaat dit toetsingskader in de toekomst indien nodig actualiseren, aanvullen en aanpassen, en de meest recente versie of aanvullingen daarop eventueel los van het Bprw als beleidsregel publiceren, indien de daarin opgenomen wijzigingen passen binnen de kaders die in dit Bprw zijn uitgezet. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn als er beperkte inhoudelijke wijzingen plaatsvinden in het Bkmw 2009, of als de praktijkervaring met dit toetsingskader daartoe aanleiding geeft. Alleen als dit gevolgen heeft voor de mate waarin de KRW-doelstellingen bereikt kunnen worden, is dit aanleiding voor een herziening van het Bprw.

1.2 Het Toetsingskader waterkwaliteit in een notendop

Voor de bescherming en verbetering van de waterkwaliteit wordt een pakket van maatregelen ingezet. In ieder geval blijft het huidige beschermingsniveau van de waterkwaliteit gehandhaafd. Dit generieke toetsingskader is gericht op het beoordelen van mogelijke verslechteringen als gevolg van fysieke ingrepen of emissies van stoffen. Dit toetsingskader bestaat uit twee delen: een deel voor het beoordelen van emissies van stoffen en een deel voor het beoordelen van fysieke ingrepen. De beoordeling van de emissies van stoffen is vastgelegd in het Handboek Immissietoets. Dit als BBT-document aangewezen handboek maakt onderdeel uit van dit toetsingskader en daarmee ook van dit Bprw.

In de volgende paragrafen komen de verschillende doelen die een rol spelen bij het toetsingskader en een nadere uitwerking gegeven voor de biologie aan bod. De opzet van de toetsing maakt het mogelijk deze in veel gevallen snel en relatief marginaal uit te voeren, omdat de toetsing het mogelijk maakt snel een scheiding te maken tussen gevallen die wel en gevallen die geen mogelijke effecten hebben op de toestand van het relevante waterlichaam (of andere waterlichamen). In het laatste geval hoeven dan geen aanvullende voorwaarden meer aan de activiteit gesteld te worden. Op deze manier kan de toetsing voor relatief kleine activiteiten, waarvan gemakkelijk gezegd kan worden dat ze geen invloed op

de toestand van een waterlichaam hebben, relatief snel verlopen en kan het merendeel van de aandacht in het kader van deze toetsing uitgaan naar de activiteiten die dat het meeste verdienen, te weten activiteiten van substantiële omvang, die mogelijk wel gevolgen hebben voor de toestand van een of meerdere waterlichamen.

1.3 Toepassingsbereik van het toetsingskader

Gedurende de planperiode kan er sprake zijn van nieuwe ontwikkelingen en initiatieven, waarmee op het moment van opstellen/actualiseren van het KRW-maatregelenprogramma geen rekening is gehouden. Deze kunnen een milieubelasting opleveren die kan leiden tot een verslechtering van de toestand van waterlichamen of tot het niet tijdig bereiken van een goede toestand. In deze gevallen wordt dit toetsingskader gehanteerd.

Dit toetsingskader dwingt niet zelfstandig om bestaande vergunningen opnieuw te beoordelen. In het algemeen geldt dat de gestelde doelen kunnen worden gerealiseerd zonder aanpassing van bestaande vergunningen of herbeoordeling van bestaande activiteiten. Daar waar periodieke actualisatie vanuit andere wetgeving is voorgeschreven, kan het toetsingskader worden benut als aanvullende methode voor beoordeling. Hierbij dient echter ook rekening te worden gehouden met bestaande rechten van bijvoorbeeld vergunninghouders, waardoor het toetsingskader lang niet altijd in zijn volledigheid kan worden toegepast. Dit is ook niet nodig. Bestaande activiteiten en vergunningen zijn meegenomen in de belastinganalyse die voor alle waterlichamen is uitgevoerd bij het opstellen/actualiseren van het programma. Indien de KRW-doelen gehaald worden (gegeven de bestaande activiteiten en vergunningen), bestaat er vanuit de KRW of het (geactualiseerde) Bkmw 2009 geen noodzaak deze activiteiten strenger dan aanvankelijk te beoordelen en/of bestaande vergunningen aan te scherpen. In gevallen waarin dit wel zo is, is het aanscherpen van vergunningen of het strenger beoordelen van activiteiten als maatregel opgenomen in het KRW-maatregelenprogramma voor de relevante watersystemen. Het toetsingskader is in eerste instantie ook niet bedoeld voor het toetsen van maatregelen die in het KRW-programma zijn opgenomen. Deze maatregelen hebben immers een positief effect op de ecologische toestand. Echter, indien een geplande KRW-maatregel verandert van aard of omvang, dan is het noodzakelijk om het toetsingskader te doorlopen. De omvang of aard van een maatregel kan bijvoorbeeld veranderen door gewijzigd inzicht van het effect van een maatregel, of vanuit kostenoverwegingen. Een voorbeeld van een gewijzigde maatregel is dat het areaal ondiep water kleiner wordt, of dat minder geschikt leefgebied ontstaat. Een verminderd effect door een wijziging van de maatregel in aard of omvang moet hierop worden gecompenseerd. De compensatie kan bijvoorbeeld plaatsvinden door het aanleggen, of meetellen van een niet geplande KRW-maatregel in het waterlichaam.

Indien er voor een initiatief een expliciete vergunningplicht bestaat, bijvoorbeeld op grond van de Waterwet, dan is een individuele beoordeling daarvan op grond van dit toetsingskader vereist. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld voor het adviseren in het kader van de watertoets over voldoende concreet omschreven individuele bestemmingen. Echter, indien activiteiten via algemene regels - bijvoorbeeld algemene regels voor gebruik waterstaatswerken in de Waterregeling - gereguleerd worden, is een beoordeling vooraf aan de hand van dit toetsingskader alleen mogelijk als de algemene regel zelf daartoe de mogelijkheid biedt via de bevoegdheid tot het stellen van nadere eisen in de vorm van maatwerkvoorschriften naar aanleiding van de melding. Bij het opstellen van algemene regels is al rekening gehouden met de effecten van de gereguleerde activiteiten op de waterkwaliteit. Doorgaans worden alleen activiteiten met een relatief beperkt negatief effect op het watersysteem vrijgesteld van vergunningplicht, en zijn bijvoorbeeld de emissienormen in de relevante algemene regels hierop toegesneden. Daarom zal het in de praktijk slechts bij uitzondering het geval zijn dat het doorlopen van dit toetsingskader tot het stellen van nadere eisen noopt. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan cumulatieve effecten van een grote hoeveelheid van dit soort lozingen op een relatief klein, stilstaand waterlichaam.

Kader 1
Gewijzigde KRW-maatregelen

Voor gewijzigde KRW-maatregelen wordt het toetsingskader doorlopen om de mate van verminderde effecten in beeld te krijgen. Als er compenserende of aanvullende maatregelen nodig zijn, wordt vervolgens bepaald of deze via het vergunningenspoor of het spoor van het beheerplan worden geregeld. De vergunningsvoorwaarden betreffen enkel het voorkomen van een onacceptabele achteruitgang. Het dermate veranderen van een KRW-maatregel dat de geplande verbetering niet meer of maar gedeeltelijk wordt gehaald, kan leiden tot een opgave voor de beheerder om het maatregelenpakket bij te stellen, zeker als hierdoor de KRW-doelen niet meer kunnen worden bereikt. Deze bijstelling van het maatregelenpakket kan niet worden afgedwongen via het vergunningenspoor, maar moet worden geregeld via het proces van dit beheerplan (het Bprw). Uitzondering hierop betreffen initiatieven van derden die veranderingen betekenen van (voorgenomen) KRW-maatregelen. In dat geval maken de eventuele compenserende of mitigerende maatregelen wel onderdeel uit van de vergunningsvoorwaarden.

1.4 Welke gebieden?

Bij toetsing ligt de focus op ingrepen of activiteiten binnen KRW-waterlichamen. De begrenzing van de KRW-waterlichamen is te vinden in de KRW-factsheets. Rekening moet wel worden gehouden met activiteiten die niet in KRW-waterlichamen zelf worden genomen, maar die wel een effect op de kwaliteit van een KRW-waterlichaam kunnen hebben. Voor deze activiteiten is het toetsingskader ook van toepassing.

1.5 Welke posities en rollen?

Rijkswaterstaat heeft in de praktijk meerdere mogelijke posities en rollen bij nieuwe initiatieven. Hij kan zelf initiatiefnemer zijn en moet daarvoor een voldoende uitgewerkte en adequate afweging maken alvorens tot uitvoering te kunnen overgaan. Daarnaast is Rijkswaterstaat het bevoegd gezag dat de initiatieven van derden moet beoordelen in het kader van vergunningverlening of algemene regels. Tot slot kan Rijkswaterstaat gevraagd worden als (wettelijk) adviseur. Dit toetsingskader is in hoofdzaak geschreven vanuit de rol als bevoegd gezag. Het is echter bedoeld om vanuit alle drie de rollen te worden toegepast. Dit is mogelijk, omdat de denktrant die toetsing op grond van de KRW-doelen vereist, niet verschilt naar gelang de verschillende posities en rollen van Rijkswaterstaat in de desbetreffende procedure. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan de volgende procedures en initiatieven:

- Bevoegd gezag voor nieuwe vergunningen op grond van de Ontgrondingenwet en Waterwet.
- Soms zijn initiatieven dusdanig groot van omvang dat daarvoor een milieueffectrapportage (m.e.r.) nodig is als onderdeel van de besluitvorming. Ook daar geldt de rol als bevoegd gezag. De rol van bevoegd gezag geldt ook voor het geval van algemene regels (in de Waterregeling) waarbij het toepassen van maatwerkvoorschriften mogelijk is.
- Initiatiefnemer voor nieuwe projectplannen voor wijziging van een waterstaatswerk in beheer van Rijkswaterstaat als bedoeld in de Waterwet. Bij grote projecten kan ook een m.e.r.-procedure van toepassing zijn.
- Wettelijk adviseur in kader van de Watertoets bij ruimtelijke ordeningsbesluiten of -plannen en alle andere waterhuishoudkundig relevante ruimtelijke plannen. Na aanpassing van de Visserijwet vervult Rijkswaterstaat ook een toetsende rol met betrekking tot de visserij in de rijkswateren.

2. De onderdelen van het toetsingskader

2.1 Algemeen kader: bestaand beleid in elk geval voortzetten

Voor fysieke projecten was er voor de komst van het toetsingskader nog geen bestaande standaardbeoordeling. Toch was het al gebruikelijk dat effecten op de ecologie werden meegenomen bij het verlenen van vergunningen voor, of de uitvoering van, fysieke projecten. Dit toetsingskader bevat een aanvullende toetsing aan de ecologische toestand van de relevante oppervlaktewaterlichamen. Er moet rekening mee worden gehouden dat naast deze toetsing op grond van de KRW er ook nog andere toetsingen zijn waaraan ook voldaan moet worden, zoals toetsing aan de Beneluxbeschikking inzake de vrije vismigratie of toetsing op waterstandverhogende effecten.

2.2 Aanvullend kader: toets op de KRW-doelen

Het aanvullende kader richt zich op de vraag of het realiseren van de milieukwaliteitseisen, de ecologische doelstellingen uit dit Bprw en het waarborgen van 'geen achteruitgang' voor de toestand van de KRW-waterlichamen nog wel mogelijk is, indien de activiteit of ontwikkeling daadwerkelijk plaats zal vinden. In KRW-factsheets is aangegeven in hoeverre Rijkswaterstaat verwacht de KRW-doelstellingen te kunnen bereiken en welke maatregelen hiervoor nodig zijn. Achteraf zal via monitoring worden vastgesteld of dat ook echt gebeurd is.

Niet alle toekomstige activiteiten zijn meegenomen bij het opstellen van dit Bprw, hetzij omdat de activiteit nog niet bekend was, hetzij omdat de effecten daarvan nog niet in te schatten waren. Dat betekent echter niet dat Rijkswaterstaat tijdens de planperiode zonder toetsing nieuwe activiteiten (zoals nieuwe fysieke ingrepen in het watersysteem) kan toestaan met eventuele grote negatieve gevolgen voor de toestand. Als dat wel zou mogen, zouden de KRW-doelstellingen immers nooit behaald worden. Deze aanvullende toetsing dient daarom als check om in individuele gevallen te bezien of de in het Bprw gegeven prognose over het halen van de doelstellingen nog wel overeind blijft als de te toetsen activiteit gaat plaatsvinden. Uit de KRW vloeit immers voort dat deze activiteiten het bereiken van de doelen in gevaar kunnen brengen of als zij een achteruitgang van de toestand kunnen veroorzaken. Dit heeft het Hof van Justitie van de Europese Unie ook vastgesteld in zijn jurisprudentie.

De inhoud van KRW-factsheets vormt het uitgangspunt voor de toetsing van nieuwe activiteiten. Daarin is te vinden wat de toestand van elk waterlichaam is, welke KRW-maatregelen voorzien zijn en welke verbetering Rijkswaterstaat verwacht te bereiken. De KRW-factsheets bevatten de belangrijkste beschrijvingen en knelpunten, inclusief achtergronden en onderbouwing. Ook kan in aanvulling op de referentiesituatie uit de KRW-factsheets gebruik worden gemaakt van recentere monitoringgegevens uit het KRW-monitoringsprogramma. Op deze manier vindt de toetsing altijd plaats aan de hand van een actueel beeld van de toestand van het oppervlaktewaterlichaam in kwestie. Sommige maatregelen die Rijkswaterstaat zelf neemt, zoals de aanleg van natuurlijke habitats, dragen bij aan realisatie van de gestelde doelen en creëren op deze manier gebruiksruimte voor nieuwe initiatieven. Het is uiteraard niet de bedoeling dat de positieve effecten van maatregelen teniet worden gedaan door nieuwe ontwikkelingen. Het beheer is immers gericht op behalen van de goede toestand.

Aangezien de meeste waterlichamen nog niet in die goede toestand zijn, voert Rijkswaterstaat een beheer gericht op verbetering van de toestand.

2.3 Geen achteruitgang

De KRW kent het principe van geen achteruitgang van de toestand. Conform het Bkmw 2009 wordt deze achteruitgang getoetst per ecologisch kwaliteitselement. Bovendien vindt de toetsing plaats op waterlichaamniveau. Hiervoor zijn de monitoringspunten uit het KRW-monitoringprogramma van belang. Voor de biologie en algemene fysisch-chemische parameters (nutriënten, temperatuur e.d.) worden vijf klassen onderscheiden: zeer goed, goed, matig, ontoereikend en slecht. Door het gebruik van toestandsklassen hoeft niet elk initiatief te leiden tot een verslechtering. De ruimte in een toestandsklasse is nadrukkelijk beperkt en begrensd door in elk geval de klassengrenzen.

Deze redenering is echter niet van toepassing indien een waterlichaam zich voor de te toetsen parameter al in de slechtste toestandsklasse bevindt (slecht). Dan is overgang naar een lagere klasse niet meer mogelijk. In dat geval is er sprake van 'achteruitgang' als sprake is van een verslechtering van de kwaliteit, zoals gemeten en beoordeeld op grond van Protocol Toetsen en Beoordelen. In het Protocol Toetsen & Beoordelen wordt aangegeven wanneer sprake is van achteruitgang in geval van een verdere verslechtering in de slechtste toestandsklasse.

De beoordeling of sprake is geweest van achteruitgang, gebeurt in principe tussen planperiodes, en dus niet op ieder moment of tussen jaren. Hierbij worden de Richtlijn KRW Monitoring Oppervlaktewater en Protocol Toetsen & Beoordelen 2014 (www.helpdeskwater. nl/onderwerpen/monitoring/toetsen-beoordelen) gehanteerd. De toestand over een planperiode wordt beoordeeld als voortschrijdend gemiddelde over drie jaar op basis gegevens van het formele monitoringsprogramma.

Toepassing van dit toetsingskader op nieuwe initiatieven verzekert evenwel dat deze initiatieven ook gedurende planperiodes geen achteruitgang kunnen veroorzaken. Voor de beoordeling van lozingen wordt met het Handboek Immissietoets altijd de actuele situatie getoetst en wordt op die manier per lozing die gedurende de planperiode plaatsvindt, geborgd dat geen achteruitgang plaatsvindt. De invloed van een nieuwe activiteit wordt namelijk lokaal getoetst op de rand van de mengzone en de concentratie mag daar de geldende milieukwaliteitseisen (MKE) niet overschrijden. Daarmee wordt automatisch voldaan aan het verbod op achteruitgang, omdat per definitie geen klassengrens overschreden kan worden. Een lozing die de concentratie op de rand van de mengzone tot boven de geldende MKE brengt - waar die daarvoor onder de MKE lag - is immers niet toegestaan. Dit betekent dat dit in de praktijk ook nooit tot een overschrijding van de MKE op het KRW-monitoringpunt kan leiden. Desondanks wordt ook nog aanvullend op het monitoringpunt voor elke lozing expliciet beoordeeld of achteruitgang plaatsvindt. Voor situaties waarin de achtergrondconcentratie in het waterlichaam al boven MKE ligt (en dus naar analogie met de ecologische beoordeling sprake is van een 'slechte toestand') geldt dat de KRW voorschrijft dat geen enkele verdere verslechtering is toegestaan. In dat geval eist het Handboek Immissietoets dat een lozing geen aantoonbare verhoging op het monitoringspunt met zich mee mag brengen en is gegarandeerd dat op geen enkel moment sprake is van achteruitgang van de toestand.

Toepassing van het Handboek Immissietoets voorziet tevens in het voorkomen van achteruitgang voor biologische kwaliteitselementen door lozingen, omdat de normstelling voor stoffen gebaseerd is op biologische kwaliteit (ecotoxicologie). Het begrip 'stoffen' is hier ruim gedefinieerd en omvat naast toxische stoffen ook nutriënten. Toepassing van het Toetsingskader waterkwaliteit voorkomt daarnaast dat biologische kwaliteitselementen achteruitgaan ten gevolge van veranderingen in de hydromorfologie door fysieke ingrepen. Getoetst wordt immers of de ingreep effect heeft op ten hoogste één procent van het ecologisch relevant areaal. Omdat de maatlatten slechts voor een deel afhankelijk zijn van het areaal, is gegarandeerd dat activiteiten die onder de grens van één procent liggen, nooit een meetbare invloed kunnen hebben op de EKR.

Voor handelingen die onder algemene regels vallen, geldt ten slotte dat die regels zelf zodanig zijn dat activiteiten die conform de regels plaatsvinden in het algemeen borgen dat geen achteruitgang plaatsvindt. Mocht het bevoegd gezag in een concreet geval naar aanleiding van een melding anders oordelen, dan kan een maatwerkvoorschrift gesteld worden en daarbij wordt het Toetsingskader waterkwaliteit alsnog doorlopen. Hetzelfde geldt wanneer een aanvraag wordt gedaan om verruimend maatwerk.

Overigens geldt dat voor nieuwe fysieke (morfologische) veranderingen van het waterlichaam een achteruitgang van de toestand wel acceptabel kan zijn, voor zover deze veranderingen van een hoger openbaar belang zijn en er in dat belang redelijkerwijs niet op een andere manier voorzien kan worden. Deze uitzondering is in artikel 4.7 van de KRW beschreven. Het begrip hoger openbaar belang volgens de KRW zal in de praktijk nog invulling moeten krijgen.

3. Doelen

3.1 Kaderrichtlijn Water (KRW)

Door de implementatie van de KRW zijn bestaande waterkwaliteitsdoelstellingen aangepast. Dit betreft bijvoorbeeld de specifieke doelen per waterlichaam voor biologie en de algemene fysische chemie. Deze doelen zijn in dit Bprw 2016-2021 specifiek verankerd voor de sterk veranderde en kunstmatige waterlichamen. Bovendien is er in verschillende gevallen sprake van doelfasering. Ook dat is beschreven en verantwoord in dit plan, meer specifiek in de KRW-factsheets.

3.2 Waterbodem

Vanuit de KRW wordt de waterbodem beschouwd als integraal onderdeel van het watersysteem. Er zijn geen aparte doelstellingen voor de kwaliteit van de waterbodem. De waterbodem heeft wel invloed op de waterkwaliteit en de ecologie van het systeem. Een ingreep in de waterbodem mag er niet toe leiden dat de KRW-toestandsklasse van het waterlichaam achteruit gaat. Dat geldt zowel voor de biologie als de chemie.

Ook voor waterbodems geldt dat in het kader van de toetsing zowel de biologische component als de chemische component moet worden meegenomen. De chemische component is nader uitgewerkt in Paragraaf 4.2 van het Handboek Immissietoets en in de Handreiking Waterbodemimmissietoets. De biologische component wordt beoordeeld met het beslisschema ecologie in dit toetsingskader.

3.3 Beschermde gebieden algemeen

Naast de basisdoelstellingen vanuit de KRW kunnen in een waterlichaam specifieke beschermde gebieden aanwezig zijn, waarin aanvullende of scherpere doelstellingen kunnen gelden, zoals zwemwater, schelpdierwater, Natura 2000-gebieden en oppervlaktewater voor de bereiding van drinkwater. In de rol van bevoegd gezag of wettelijk adviseur zal Rijkswaterstaat aanvullend ook op grond van de specifieke vereisten van deze beschermde gebieden toetsen. De KRW geeft aan dat als meerdere doelstellingen van toepassing zijn, de strengste geldt. Dit betekent in de praktijk het volgende:

- De grenzen van verschillende beschermde gebieden komen niet één op één overeen met de grenzen van het waterlichaam. Dat betekent dat uitsluitend in het beschermde gebied of de beschermde locatie er sprake is van een toets op aanvullende eisen.
- Het is niet de bedoeling dat Rijkswaterstaat in het kader van deze toetsing verschillende typen doelen gaat vergelijken. Er is alleen sprake van strengere doelen als het gaat om exact dezelfde stoffen of kwaliteitselementen die ook in de KRW-doelen worden gehanteerd. Daarvoor is het noodzaak dat getalswaarden voor deze parameters ook expliciet zijn vastgelegd in vastgestelde regelgeving, aanwijzingsbesluiten of natuurbeheerplannen.
- Rekening houden met beschermde gebieden gebeurt vooral in de toetsingen van de emissies van stoffen, omdat de doelstellingen voor deze gebieden vooral in 'chemische' doelstellingen zijn geformuleerd. De wijze waarop dat wordt gedaan is uitgewerkt in het Handboek Immissietoets en de Handreiking Waterbodemimmissietoets.

3.4 Natura 2000-gebieden

De toetsing voor de KRW strekt zich niet uit tot toetsing op specifieke te beschermen soorten. Voor de toetsing aan dergelijke specifieke eisen vanuit de Natuurbeschermingswet is Rijkswaterstaat niet het bevoegd gezag en dat zal dus in de procedure van de Nb-wetvergunning moeten plaatsvinden. Deze procedure staat nagenoeg geheel los van de toetsing aan de ecologische toestand van het oppervlaktewaterlichaam, die Rijkswaterstaat zelf uitvoert. Wel zal Rijkswaterstaat bij het toepassen van dit toetsingskader uitgaan van strengere doelstellingen voor stoffen of kwaliteitselementen, indien die uit de Natuurbeschermingswet voortvloeien (zie boven).

3.5 Warmtelozingen

Als gevolg van sterke jaarlijkse fluctuaties in meteorologische omstandigheden en een grote buitenlandse belasting blijkt dat momenteel in zeven waterlichamen niet gedurende het hele jaar aan de doelstelling voor temperatuur op waterlichaamniveau kan worden voldaan. De beoordeling van warmtelozingen lijkt sterk op die van chemische lozingen. Het huidige beleid voor warmtelozingen (NBW-beoordelingssystematiek) wordt voor wat de beïnvloeding van de oppervlaktewatertemperatuur betreft ongewijzigd voortgezet in de komende planperiode. Nieuw is dat voor onttrekking van oppervlaktewater een beoordelingssystematiek is ontwikkeld die inzicht geeft in het effect van de activiteit op de aanwezige vispopulatie en de effectscore voor de maatlat vis van de KRW. Op die wijze wordt het huidige beschermingsniveau gehandhaafd en worden de doelen veelal gehaald. De afweging of er extra maatregelen nodig zijn in de zin van aanscherping van vergunningenbeleid, is reeds meegewogen bij het opstellen van het maatregelenpakket zoals neergelegd in dit Bprw. Op korte termijn is dat niet effectief. Bovendien is er voor deze waterlichamen sprake van een voorbelasting uit het buitenland. Deze mag op grond van het Bkmw 2009 buiten beschouwing worden gelaten bij het bepalen of de doelen wel of niet worden gehaald. Indien de buitenlandse voorbelasting wordt gecorrigeerd, worden de temperatuurdoelen voor deze waterlichamen behaald.

Er is daarnaast specifiek beleid voor warme omstandigheden in de vorm van spreiding van de energieproductie over het land. Daardoor wordt de warmtecapaciteit optimaal benut. In zeer extreme omstandigheden heeft de minister van Economische Zaken bevoegdheid om een afweging tussen milieumaatschappelijke

belangen te maken. Mocht een dergelijke situatie optreden, dan zal een beroep worden gedaan op artikel 4.6 van de KRW (buitengewone omstandigheden). Bovendien is rekening gehouden met de grote buitenlandse voorbelasting, conform de regeling in het Bkmw 2009. Dat leidt ertoe dat volstaan wordt met beoordeling van nieuwe lozingen volgens het reguliere warmtebeleid. De toetsing of de toestandsklasse op waterlichaamniveau niet achteruitgaat, gaat uit van normale weersomstandigheden.

Ook de beoordeling van de trend met het oog op geen achteruitgang is van belang. Bekend is dat de temperatuur van de Rijn over tientallen jaren structureel is toegenomen door klimaat en antropogene beïnvloeding. Begin 2014 zijn de resultaten van een IRBC-studie naar de invloed van klimaat op de Rijnwatertemperatuur gepubliceerd. Welke consequenties dit heeft voor de ecologie is onderwerp van nader onderzoek. Omdat temperatuur sterk beïnvloed wordt door uitzonderlijke weersomstandigheden, kan een beoordeling van eventuele structurele achteruitgang alleen op basis van een beoordeling over een langere periode plaatsvinden. Daarvoor wordt vooralsnog de planperiode van 6 jaar gehanteerd. De trend daarin wordt als maatgevend genomen voor de beoordeling of er sprake is van overschrijding van een klassegrens door structurele verhoging van de toestand voor temperatuur.

3.6 Stroomgebiedsafstemming

Van afwenteling is sprake als activiteiten in een of meerdere waterlichamen het bereiken van doelstellingen in een ander waterlichaam verhinderen. Het gaat om de beïnvloeding van benedenof bovenstrooms gelegen waterlichamen. De afstemming in stroomgebieden legt bij waterbeheerders de verantwoordelijkheid neer om bij de beoordeling van nieuwe initiatieven rekening te houden met de effecten beneden- of bovenstrooms. Vaak geldt hierbij een internationale of juist regionale dimensie. Een afwentelopgave kan bij vergunningverlening resulteren in aanvullende

Cluster	Watertype	Fytoplankton	Overige waterflora		Macrofauna	Vissen
			Macrofyten	Fytobenthos		
Rivieren en Overgangswateren	R7		X	X	X	X
	R8		X	X	X	X
	R16		X	X	X	X
	O2	X	X		X	X
Meren	M14	X	X		X	X
	M20	X	X		X	X
	M21	X	X		X	X
	M32	X	X		X	X
Kanalen	M6b	X	X		X	X
	M7b	X	X		X	X
	M30	X	X		X	X
Kustwateren	K1	X			X	
	K2	X	X		X	
	K3	X			X	

Tabel 1: Watertypen, clustering en relevante biologische kwaliteitselementen voor de rijkswateren.

eisen. De significantie van de bijdrage en de te verwachten effecten daarvan op beneden- of bovenstroomse waterlichamen is doorslaggevend of daadwerkelijk aanvullende eisen zinvol zijn. Dit zal in de komende planperiode de nodige inzet vragen om de benodigde informatie te verkrijgen die nodig zal zijn als motivering.

4. Uitwerking biologie

4.1 Bprw is vertrekpunt voor analyse

Voor veel biologische kwaliteitselementen is de huidige toestand niet 'goed'. De analyses voor de KRW hebben laten zien dat dit een gevolg is van de onnatuurlijke hydromorfologie van veel rijkswaterlichamen. Dit is per waterlichaam beschreven en gemotiveerd in de KRW-factsheets bij dit Bprw 2016-2021. Een groot deel van het maatregelenprogramma in dit Bprw is gericht op verbetering en herstel van de inrichting. Deze maatregelen moeten er toe leiden dat de ecologische doelstellingen in uiterlijk 2027 worden behaald. Om te voorkomen dat nieuwe fysieke ingrepen dit traject belemmeren is een praktisch toetsingskader ontwikkeld.

4.2 Uitwerking in watertypen en kwaliteitselementen

De toestand van de biologische kwaliteitselementen wordt beoordeeld met maatlatten. Deze maatlatten verschillen per watertype om recht te doen aan verschillen die er van nature zijn (zie tabel 1 van dit toetsingskader). Per watertype is een aantal biologische kwaliteitselementen (bijvoorbeeld fytoplankton en vis) van toepassing voor het beoordelen van de kwaliteit. Specifieke doelsoorten vanuit Natura 2000 zitten niet in deze beoordeling. In de KRW-factsheets is voor alle waterlichamen voor de afzonder-

lijke biologische kwaliteitselementen aangegeven wat de huidige toestand is. Het laagst scorende biologische kwaliteitselement bepaalt uiteindelijk de eindscore voor de huidige toestand. Daarnaast is achteruitgang in kwaliteitsklasse niet toegestaan voor zowel de eindscore als de individuele score per kwaliteitselement. In het geval een waterlichaam zich voor de te toetsen parameter al in de toestandsklasse 'slecht' bevindt, is geen verdere achteruitgang toegestaan. Een minieme verslechtering die valt binnen de meetonnauwkeurigheid (zie www.helpdeskwater.nl) zal echter niet leiden tot achteruitgang.

De biologische kwaliteitselementen hebben verschillende relaties met fysieke ingrepen. Deze zijn zoveel mogelijk gekwantificeerd. Vanwege de vergelijkbaarheid en om het toetsingskader zo praktisch mogelijk te houden zijn daarbij vier clusters van watertypen onderscheiden: rivieren en overgangswateren, meren, kanalen en kustwateren. In tabel 1 is deze clustering met de relevante kwaliteitselementen opgenomen. In de stroomschema's is een beperkt onderscheid gemaakt in effecten op de maatlatten voor de verschillende kwaliteitselementen. Per stap is het noodzakelijk om alle relevante kwaliteitselementen mee te nemen in de toetsing.

4.3 Principe van de stroomschema's

Afhankelijk van de antwoorden moeten één of twee stroomschema' s worden doorlopen. De gebruikte hoofdletters en Romeinse cijfers refereren naar specifieke stroomschema's of onderdelen daaruit.

Deel 1 Algemeen toetsingskader

Hierin staan enkele algemene vragen die voor alle waterlichamen van belang zijn en niet of nauwelijks watertype afhankelijk zijn.

Hierbij wordt gekeken naar:

1A. de locatie van de ingreep;
1B. het voorkomen van de ingreep op lijsten van ingrepen zonder significante negatieve effecten op de ecologische kwaliteit;
1C. of een ingreep alleen positieve effecten heeft, of dat een gewijzigde maatregel met KRW-doelstelling de oorspronkelijke doelstelling nog steeds haalt;
1D. effecten op een geplande of reeds uitgevoerde KRW-maatregel.

Daarnaast moet men het tweede stroomschema doorlopen.

Deel 2 Watertypeafhankelijke toetsingskaders

Het watertype waar het waterlichaam toe behoort, is te vinden in de KRW-factsheets, bepaalt waar specifiek naar moet worden gekeken bij het doorlopen van deel 2 van het toetsingskader.

In deel 2 van het toetsingskader wordt onderzocht welke effecten van een nieuwe ingreep zijn te verwachten op de biologische kwaliteit. Dit stroomschema is opgesteld van grof naar fijn waarin achtereenvolgens wordt getoetst of:

1. De biologische kwaliteit wordt beïnvloed door de ingreep en of deze invloed voldoende groot is om als significant te worden aangemerkt. De biologische kwaliteit wordt gemeten met maatlatten per biologisch kwaliteitselement die per watertype verschillen (zie KRW-factsheets en tabel 1). De onderdelen van deze maatlatten spelen onder andere in op de grootte van het ecologisch relevant areaal, de kwaliteit hiervan en voor sommige watertypen de (vis)optrekbaarheid. Ecologisch relevant areaal is een hulpmiddel in de vorm van GIS-kaarten. In dit kader registreert Rijkswaterstaat - ongeacht de grootte van de ingreep - de effecten op het ecologisch relevant areaal.
2. De ingreep de sturende kenmerken van het watertype negatief beïnvloedt. Bij sturende kenmerken kan in elk geval gedacht worden aan de ondersteunende kwaliteitselementen van de KRW, zoals doorzicht en stroomsnelheid.
3. Eventuele negatieve effecten voldoende worden gemitigeerd of gecompenseerd.

Het eindresultaat van het doorlopen van de beide stroomschema's is uitgewerkt in kader 2. Een verdere toelichting op de stappen in de stroomschema's is opgenomen in Paragraaf 5.1 en 5.2 van dit toetsingskader.

5. Toelichting op de stroomschema's

Per onderdeel van de stroomschema's is hieronder een toelichting gegeven met achtergronden, uitgangspunten en verwijzingen.

5.1 Deel 1 Algemeen toetsingskader

1A. Vindt de ingreep plaats binnen de begrenzing van het waterlichaam of zijn er uitstralende effecten tot in het waterlichaam?

Bij deze stap wordt getoetst of de ingreep binnen het KRW-waterlichaam is gelegen en of die uitstralende effecten naar het KRW-waterlichaam heeft. Denk bij uitstralende effecten aan bijvoorbeeld intensieve betreding van de oevers na of tijdens het uitvoeren van de ingreep. Vindt de ingreep niet binnen een KRW-waterlichaam plaats en zijn er geen uitstralende effecten tot in het waterlichaam, dan kan de vergunning ten aanzien van het onderdeel ecologische kwaliteit verleend worden, omdat er geen significant negatieve effecten op de ecologische kwaliteit zijn te verwachten. Raadpleeg bij twijfel een ecoloog.

Kader 2
Eindresultaat van de stroomschema's

In de stroomschema's is met lichtblauw aangegeven wanneer de effecten niet aanwezig of niet significant zijn, of dat ze voldoende worden gemitigeerd/gecompenseerd. In dat geval kan de vergunning voor de ingreep worden verleend. Met donkerblauw is aangegeven wanneer de negatieve effecten als significant worden ingeschat. Om toch tot vergunningverlening over te kunnen gaan, zullen dan aanvullende voorwaarden worden overwogen. Is het mitigeren of compenseren in hetzelfde waterlichaam als de ingreep van de negatieve effecten van de ingreep hiermee ook niet mogelijk dan zal vergunningverlening niet of slechts onder aanvullende voorwaarden mogelijk zijn. Op grond van de KRW moet goedkeuring voor een ingreep onthouden worden wanneer deze - inclusief mitigatie en compensatie gedurende de planperiode - nog steeds het tijdig bereiken van de goede toestand in gevaar kan brengen en/of op enig moment gedurende de planperiode tot achteruitgang van de toestand kan leiden. Goedkeuring is dan alleen mogelijk met een in het Bprw onderbouwd beroep op artikel 4 lid 7 KRW. Dit toetsingskader is een richtlijn. Bij het doorlopen moet men blijven nadenken en het kader dus niet te stringent doorlopen. Wanneer de uitkomst van het schema 'lichtblauw' is dan moet daar altijd de gedachte 'ja, mits' bij geplaatst worden. Bij een 'donkerblauwe' uitkomst is het antwoord 'nee, tenzij'.

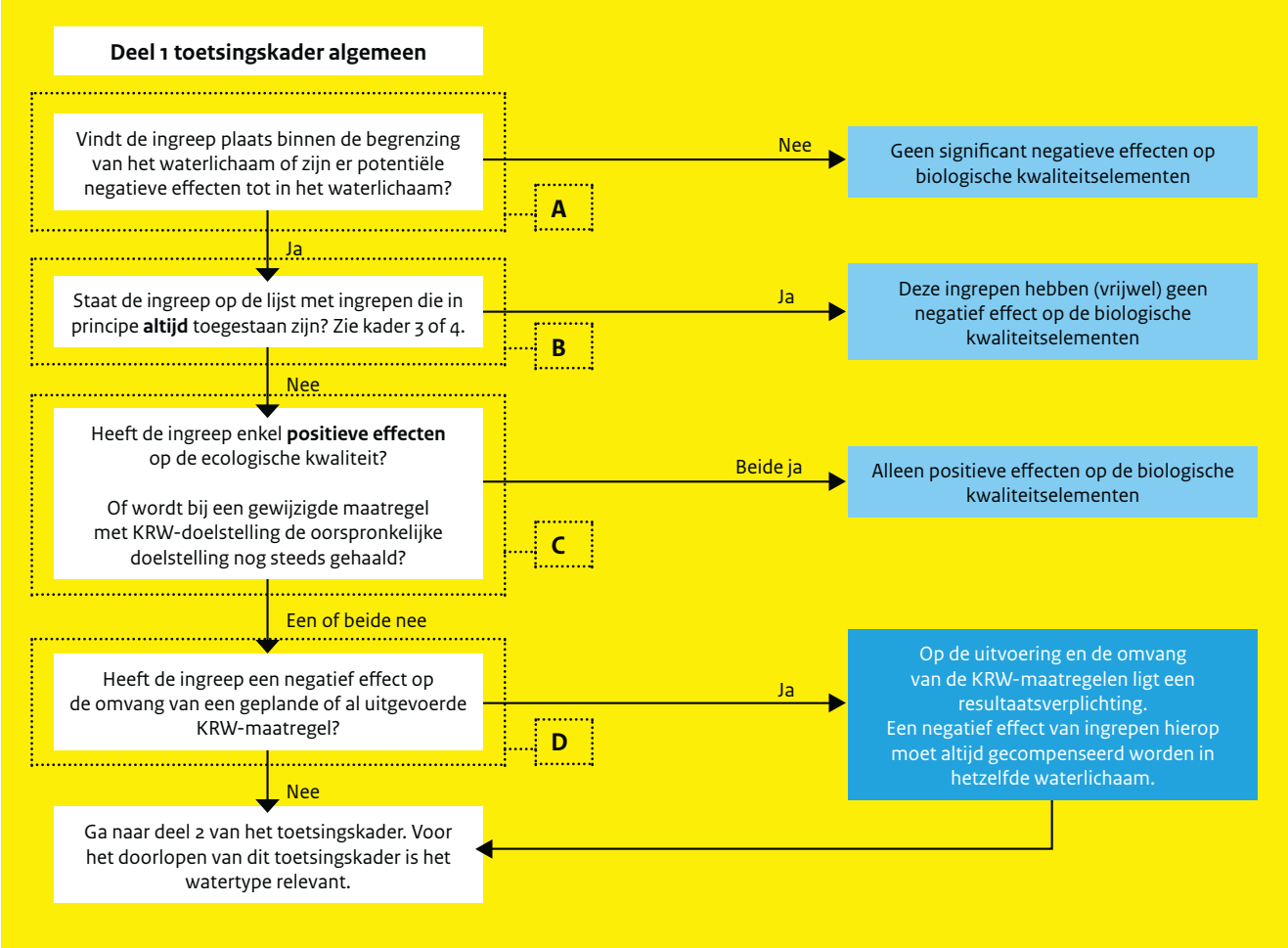

Schema 1: Beslisschema ecologie: algemeen gedeelte.

1B. Staat de ingreep op de lijst met ingrepen die in principe altijd toegestaan zijn of heeft de ingreep enkel positieve effecten op de ecologische kwaliteit?

Er is een groot aantal ingrepen in rijkswateren dat geen of slechts een zeer gering effect heeft op de ecologische kwaliteit, omdat de omvang van de ingreep beperkt is of er geen relatie is met ecologische kwaliteit. In kader 3 en 4 wordt een overzicht gegeven van deze ingrepen. Deze ingrepen hoeven niet verder beoordeeld te worden, tenzij de ingreep plaatsvindt in een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank of in ecologisch relevant areaal. De vergunning kan ten aanzien van het onderdeel ecologische kwaliteit zonder meer worden verleend. Als nadere beoordeling nodig is, dient het verder doorlopen van het toetsingskader als hulpmiddel.

1C. Dit geldt ook voor ingrepen die enkel een positieve invloed hebben op de biologische kwaliteit. Voorbeelden hiervan zijn:
- aanleg nevengeulen;
- aanleg vispassages;
- aanleg paaiplaatsen;
- aanleg natuurvriendelijke oevers.

Gaat het echter om het gewijzigd of anders uitvoeren van een KRW-maatregel of een ingreep die invloed heeft op een KRW-maatregel - ongeacht of dit enkel ecologisch positieve effecten tot gevolg heeft - dan moet de beoordeling worden vervolgd met stap 1D.

Voor maatregelen waarvan is ingeschat dat ze mogelijk een negatief effect op één of meerdere biologische kwaliteitselementen hebben, moet de toetsing worden vervolgd met stap 1D.

1D. Heeft de ingreep een negatief effect op de omvang van een geplande of al uitgevoerde KRW-maatregel?

In de laatste stap van het algemene toetsingskader wordt getoetst of de ingreep een negatief effect heeft op (de omvang van) een KRW-maatregel. Omdat er resultaatverplichtingen liggen op het uitvoeren van de geplande KRW-maatregelen moeten ingrepen die effect hebben op de omvang van deze maatregelen altijd worden gecompenseerd. Ook na deze stap moet deel 2 van het toetsingskader doorlopen worden.

De kaartbestanden met ecologisch relevant areaal zijn te vinden op: www.rijkswaterstaat.nl/apps/geoservices/mapviewer2i. Voeg een kaartlaag toe uit map waterdienst potentieel areaal.

5.2 Deel 2 Toetsingskader per watertype

Bij toepassing van deel 2 van het toetsingskader is ecologische expertise nodig om de vragen te kunnen beantwoorden.

2-I. Significante beïnvloeding biologische maatlatten

In deel 2 van het toetsingskader wordt in de eerste stap bepaald of een ingreep significant negatieve invloed heeft op de ecologische kwaliteit. Zie hiervoor ook altijd de KRW-factsheets. Allereerst wordt bepaald of de situering van de ingreep invloed kan hebben op de ecologische kwaliteit van het waterlichaam of gelegen is in het ecologisch relevante areaal. Dit is afhankelijk van het watertype omdat er een onderscheid bestaat in het deel van het waterlichaam dat met de biologische maatlatten wordt beoordeeld:
- Bij rivieren is dit het gehele gebied dat onder water staat bij de gemiddelde hoogste waterstand;
- Bij meren is dit de oeverlijn bij het hoogste waterpeil waarbij vijf meter als extra buffer is aangehouden om de belangrijke oevervegetatie te beschermen;
- Bij kanalen wordt enkel gekeken naar het deel binnen de oeverbeschoeiing;
- Bij de kustwateren is het gebied tot de duin- of dijkvoet relevant.

Vervolgens wordt voor het deel van de ingreep dat binnen de hiervoor genoemde begrenzing valt gecontroleerd of de omvang van de ingreep voldoende groot is om significante invloed op de ecologische kwaliteit van het waterlichaam te hebben. Hiervoor wordt één procent als grens gehanteerd. Dit geldt voor zowel de maatlatscore als voor het ecologisch relevant areaal, zie ook de volgende stap. Voor de meeste maatlatten is er een belangrijke relatie tussen het ecologisch relevante areaal en kwaliteit gemeten op de maatlatten. In sommige gevallen is deze relatie direct (bijvoorbeeld oppervlak natuurlijke oever). Als de maatlatten gebruikt worden kan de éénprocentsgrens afname in de ecologische kwaliteit worden vertaald naar 0.01 EKR en dit is de kleinst meetbare verslechtering. Daaronder is geen effect meetbaar en kan doelbereik of 'verslechtering' uitgesloten worden. Tevens wordt met dit percentage rekening gehouden met het feit dat de rijkswaterlichamen een zeer grote oeverlengte of oppervlakteareaal hebben. Een hoger percentage als ondergrens leidt tot een praktisch niet realistische criterium. Het overschrijden van dit percentage wordt op twee manieren getoetst:
- Beslaat de ingreep één procent of meer van het ecologisch relevante areaal?
  Bekijk hiervoor de ecologisch relevant areaalkaarten op de website van Rijkswaterstaat. Raadpleeg hiervoor ook een expert van Rijkswaterstaat. Dit geldt voor zowel het oppervlak als de oeverlengte van het waterlichaam. Dit omdat sommige maatregelen een klein oppervlak beslaan maar wel door een grote lengte een relatief sterk negatief effect op de ecologische kwaliteit kunnen hebben (bijvoorbeeld het aanleggen van oeverbeschoeiing). Als een van beide criteria (oppervlakte of oeverlengte) wordt overschreden, is er noodzaak voor een aanvullende beoordeling.

- Heeft de ingreep een negatief effect op één procent of meer van het ecologisch relevante areaal per kwaliteitselement? Een voorbeeld hiervan is een storting van baggerslib op een relatief kleine locatie die vervolgens een groot areaal beïnvloedt door opwerveling en sedimentatie.
  Houd voor deze stap ook in het achterhoofd dat meerdere kleine ingrepen door cumulatieve effecten een effect op de toestand kan optreden. Om deze reden dient door het bevoegd gezag/ beheerder bijgehouden te worden (ook voor ingrepen van kleiner dan één procent van ecologisch relevant areaal) welke effecten optreden bij de ingreep. Omdat sprake kan zijn van compensatie die de negatieve effecten van een ingreep beperkt of opheft moeten deze effecten van compensatie ook bijgehouden worden. Er kan ook gekozen worden voor het bijhouden van het netto effect indien de compensatie (qua effect) niet in een ander waterlichaam plaatsvindt.

2-II. Beïnvloeding van belangrijke sturende kenmerken van het watertype

Per (cluster van) watertype(n) zijn verschillende biologische maatlatten relevant waarbij meerdere stuurfactoren van belang zijn. Wanneer deze stuurfactoren negatief beïnvloed worden, kan dit leiden tot het niet behalen van de doelstellingen (zie tabel 1). Belangrijke voorbeelden van stuurvariabelen zijn:

- Bij rivieren: de (vis)optrekbaarheid en stromingscondities (snelheid, debiet, stroomvariatie).
- Bij meren: het begroeibaar areaal oeverplanten, waterplanten en het doorzicht.
- Bij kanalen: het begroeibaar areaal, de (vis)optrekbaarheid en het doorzicht.
- Bij kustwateren en overgangswateren: het areaal schorren, kwelders en zeegras, de getijdenstroming, erosie en sedimentatieprocessen en de bodemfauna.

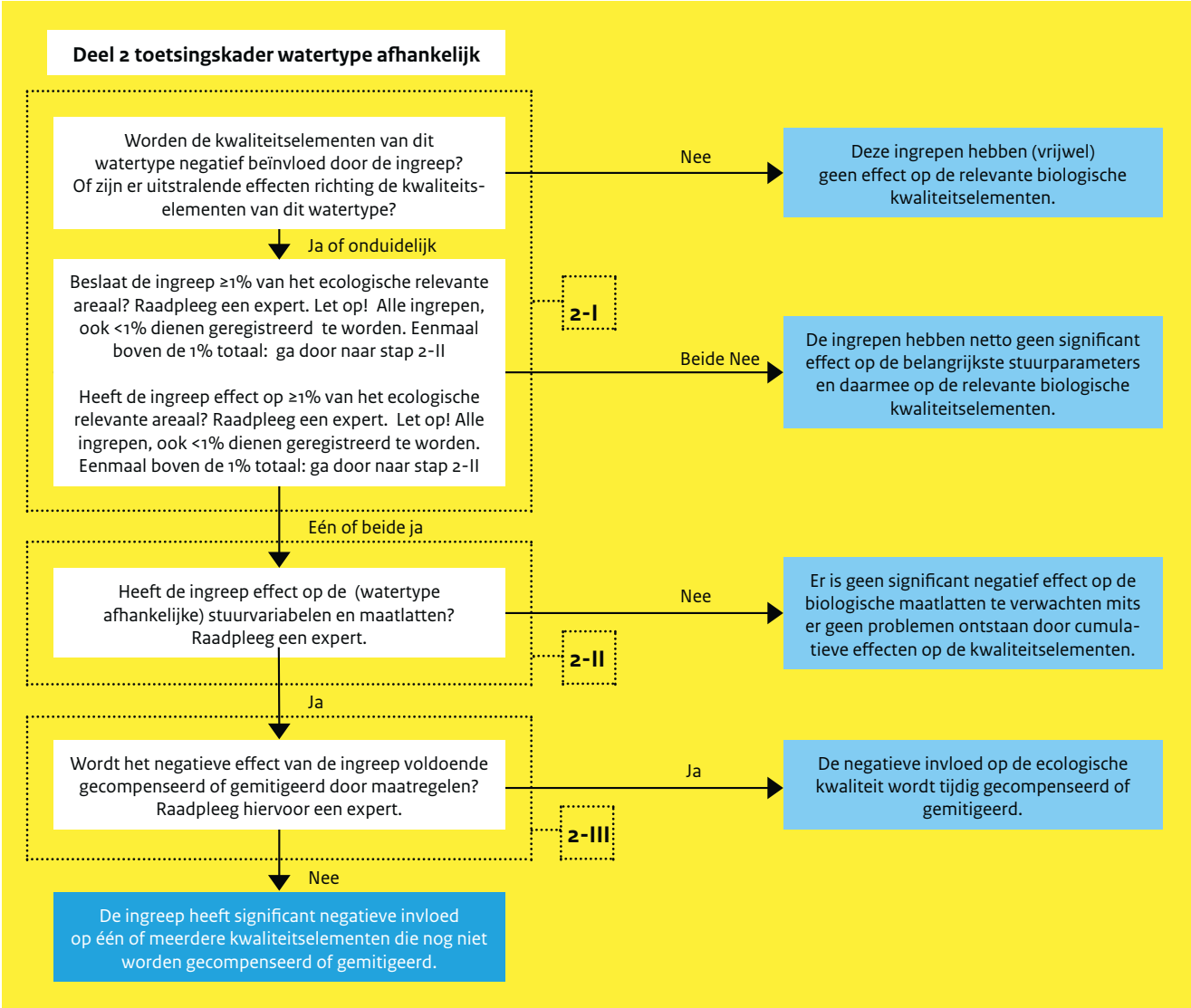

Schema 2 Beslisschema ecologie: watertype specifiek.

Voor de stuurfactoren wordt getoetst of sprake is van significante negatieve beïnvloeding. Hierbij is de inbreng van een expert vrijwel altijd noodzakelijk.

2-III. Mitigatie of compensatie van significante negatieve beïnvloeding
Mochten de ingrepen een significant negatieve invloed hebben op de ecologische waterkwaliteit en/of de belangrijke stuurfactoren negatief beïnvloeden, dan is de slotvraag of deze effecten binnen het project reeds voldoende worden gemitigeerd of gecompenseerd. Indien dit niet het geval is, is afweging en zo nodig formulering van aanvullende voorwaarden voor de vergunningverlening nodig (zie ook kader 2). Dit geldt ook als door cumulatie van meerdere kleine eerder vergunde activiteiten - inclusief de voorgaande planperiode - het ecologisch relevant areaal met meer dan éénprocent is afgenomen. Het uiteindelijke toetsingscriterium is of door de nieuwe activiteit het bereiken van de doelen in dit beheerplan wel behaald worden. De compensatie of mitigatie moet plaatsvinden binnen de vigerende planperiode en mag plaatsvinden door kwaliteitsverbetering van het bestaande of overgebleven areaal. Daarnaast heeft Rijkswaterstaat de mogelijkheid om in uitzonderingsgevallen te bepalen dat de compensatie of mitigatie moet hebben plaatsgevonden voordat de ingreep plaatsvindt. Dit kan het geval zijn wanneer de ingreep gepland is op een locatie waar zonder compensatie vooraf leidt tot onherstelbare schade aan bepaalde soorten planten of dieren of tot het verdwijnen van bepaald ecologisch areaal.

5.3 Activiteiten van ondergeschikt ecologisch belang

Op grond van de Waterwet wordt een aantal activiteiten met potentiële gevolgen voor de ecologische toestand via algemene regels geregeld in hoofdstuk 6 van het Waterbesluit en de Waterregeling, en daarmee vrijgesteld van de vergunningplicht voor het gebruik van waterstaatswerken. Het gaat hierbij om activiteiten die voorheen vergunningplichtig waren op grond van de Wet beheer rijkswaterstaatswerken. Dit is gebeurd omdat de activiteiten van ondergeschikt waterstaatkundig belang zijn en daarom net zo goed via een melding kunnen worden afgedaan. Deze activiteiten zijn vaak slechts tijdelijk of kleinschalig. Daardoor kan deze lijst in principe ook gebruikt worden als indicatieve lijst van activiteiten van ondergeschikt ecologisch belang.

Hierbij moet wel in de gaten gehouden worden, dat niet alle activiteiten van ondergeschikt waterstaatkundig belang ook activiteiten van ondergeschikt ecologisch belang zijn. Veel hangt af van de kwetsbaarheid van het gebied waarin de activiteit plaatsvindt. De activiteiten, genoemd in kader 3 en 4, zijn alleen van ondergeschikt ecologisch belang indien zij plaatsvinden buiten een ecologisch relevante areaal of andere kwetsbare gebieden, zoals kwelders, schorren, mosselbanken en (overige) Natura 2000-gebieden. Welke gebieden binnen een waterlichaam in dit verband als ecologisch kwetsbaar gelden, zal per waterlichaam moeten worden bepaald mede aan de hand van de biologische maatlatten, of kan aan de hand van kaarten worden vastgesteld. Indien een melding binnenkomt van een activiteit die zal plaatsvinden in een ecologisch kwetsbaar gebied, kan dit een grondslag vormen voor het stellen van maatwerkvoorschriften ten aanzien van de locatie. De zorgplicht voor waterstaatswerken, die de grondslag voor het stellen van maatwerkvoorschriften vormt, omvat namelijk ook een zorgplicht voor de ecologische toestand van het waterlichaam in kwestie. Met andere woorden: de Waterwet biedt in principe de ruimte om in dit soort gevallen bijvoorbeeld te bepalen, dat de activiteit verplaatst moet worden naar een ecologisch minder kwetsbaar gebied in de nabijheid. Hierbij mag de activiteit niet volledig onmogelijk worden gemaakt. Raadpleeg hiervoor een ecoloog.

Aanpassingen van de lijst in het Waterbesluit en de Waterregeling betekent niet automatisch een aanpassing van de lijst in kaders 3 en 4. Daarvoor zal eerst een ecologische afweging moeten worden gemaakt, waarna de kaders 3 en 4 wordt bijgesteld.

Kader 3

Vergunningsvrije activiteiten van ondergeschikt ecologisch belang zijn voor alle wateren behalve de Noordzee:

a. Het voor een periode van ten hoogste zes maanden plaatsen en opslaan van bouwwerken, bouwborden, materiaal en materieel om een werk of onderhoud te kunnen uitvoeren in, op, boven, over of onder een oppervlaktewaterlichaam of een bijbehorend kunstwerk en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
b. Evenementen die niet langer duren dan drie maanden en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
c. Het plaatsen van een in- of uitstroomvoorziening, mits de in- of uitstroomsnelheid maximaal 0,15 m/sec bedraagt, het niet tot schade aan vissen kan leiden en geen belemmering vormt voor de vismigratie.
d. Het plaatsen van een steiger, vlonder of aanmeervoorziening, inclusief de bijbehorende voorzieningen, voor zover deze gelegen zijn buiten de vaarweg en bestemd zijn voor niet-bedrijfsmatig gebruik, dan wel naar aard en omvang vergelijkbaar overig gebruik en mits de activiteit niet plaatsvindt in het ecologisch relevant areaal of een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
e. Het plaatsen van informatieborden, informatiezuilen, reclameborden, reclamezuilen, sport- en speeltoestellen, gedenktekens, kunstobjecten of in aard en omvang hiermee vergelijkbare objecten, waarvoor geen of een beperkte fundering vereist is en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
f. Terreinophogingen van minder dan 50 m^3 per kadastraal perceel, en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
g. Het plaatsen van visfuiken of visnetten, mits deze niet geplaatst worden in de onmiddellijke nabijheid van een vispassage of nevengeul.
h. Het uitvoeren van onderhoud en vervanging van bestaande objecten door objecten van vergelijkbare aard en omvang en op dezelfde locatie.
i. Het op het maaiveldniveau aanbrengen van verhardingen en recreatieve voorzieningen, niet zijnde een bouwwerk en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
j. Het plaatsen van kabels en leidingen mits:
   - Deze geen intrinsiek gevaarlijke stoffen transporteren.
   - Deze niet liggen, parallel of als kruising, in de veiligheidszone van een primaire of secundaire waterkering, een kunstwerk of een vaarweg, of
   - Deze niet aangelegd worden door een boring, waarbij lagen met verschillende stijghoogtes worden doorkruist en
   - Deze niet worden aangelegd in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
k. Onderzoeken die niet langer duren dan zes maanden en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
l. Andere activiteiten die vanwege de aard, beperkte omvang of korte duur naar het oordeel van de beheerder geen nadelige invloed hebben op het waterstaatkundige beheer en mits de activiteit niet plaatsvindt in ecologisch relevant areaal of een kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.

Onderdelen 1d, 1e en 1g zijn niet van toepassing op kanalen.

Kader 4

Vergunningvrije activiteiten van ondergeschikt belang voor de Noordzee zijn:

a. Het in de periode van 1 april tot 1 oktober plaatsen van bouwborden en het opslaan van materiaal en materieel om een werk of onderhoud te kunnen uitvoeren in, op, boven, over of onder de Noordzee en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
b. Evenementen die niet langer duren dan drie maanden en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
c. Het maken van zandbanketten op het strand ten behoeve van niet-permanente bebouwing mits deze maximaal NAP + 6 m hoog zijn en niet breder zijn dan 25 meter dwars op de kust gemeten boven op het banket vanaf het duinfront met inachtneming van het gestelde in het tweede lid en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank.
d. Het oprichten en in stand houden van niet-permanente bebouwing in de periode van 1 april tot 1 oktober en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een relevant areaal of zoals een kwelder of een mosselbank.
e. Het verplaatsen van zand op het strand, anders dan bedoeld in onderdeel c, tot een hoeveelheid van maximaal 20 m^3 per strekkende meter en mits de activiteit niet plaatsvindt in een ecologisch relevant areaal of kwetsbaar gebied, zoals een kwelder of een mosselbank. Zandverplaatsingen als bedoeld in de onderdelen 2c en 2e worden binnen één kalenderjaar niet gecombineerd uitgevoerd.

Bovenstaande activiteiten 2a t/m 2e worden uitgevoerd in de zone tussen de duinvoet en de laagwaterlijn.

Aspect	Waar te vinden en van toepassing op
Waterlichamen	De begrenzing is het meest gedetailleerd te vinden op de detailkaart in de KRW-factsheets.
Emissie-eisen	Relevante regelgeving (AMvB, BREF, CIW-nota's, beleidsregels).
Doelen:	
- GCT (PS/PGS)	Bkmw 2009 bevat de getalswaarden voor de goede chemische toestand (voor prioritaire stoffen (PS) en prioritair gevaarlijke stoffen (PGS). Is van toepassing op alle waterlichamen
- GET (ORS/BIO/FC)	Bkmw 2009 verwijst voor de milieukwaliteitseisen naar de omschrijvingen van Bijlage V.1.2 van de KRW. Het Bkmw 2009 bevat de getalswaarden voor de overige relevante stoffen (ORS) als indicator om te bepalen of aan de milieu-kwaliteitseis is voldaan. Het Bkmw 2009 verwijst voor de watertype specifieke getalswaarden van de indicatoren van de algemene fysisch-chemische (FC) en de biologische (BIO) kwaliteitselementen voor natuurlijke waterlichamen naar het STOWA-handboek maatlatten en referenties.
- GEP (BIO/FC)	Voor zover gebruikt gemaakt is van uitzonderingen van de KRW voor sterk veranderde en kunstmatige wateren is een goed ecologisch potentieel afgeleid dat af kan wijken van de waarden van de goede toestand. De getalswaarden en klassegrenzen staan voor de biologische kwaliteitselementen (BIO) en fysische chemie (FC) per waterlichaam gespecificeerd in de KRW-factsheets.
Beschermde gebieden:	Doelen gelden uitsluitend in gebieden waar functie is aangewezen.
- Drinkwater	Doelen staan in het Bkmw 2009. Rijkswaterstaat en waterleidingbedrijf toetsen daarop. Milieukwaliteitseisen gelden bij directe winningen uitsluitend op het innamepunt. Streefwaarden gelden voor alle waterlichamen waaruit drinkwater wordt gewonnen. Op kaart 7 in het Bprw staan de waterlichamen en inname-punten aangegeven.
- Zwemwater	Doelen staan in Besluit hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegen-heden en gelden op de aangewezen zwemlocaties. Deze zijn aangeduid op kaart 8 van het Bprw. Rijkswaterstaat is daarvoor bevoegd gezag.

Aspect	Waar te vinden en van toepassing op
- Schelpdierwater	Doelen staan in het Bkmw 2009 en worden in stand gehouden. De eisen gelden in de daarvoor aangegeven gebieden en staan aangeduid in kaart 9 van het Bprw.
- Natura 2000	Doelen staan in aanwijzingsbesluiten of uitwerking in beheerplannen. Alleen relevant voor de KRW-toetsing voor zover daar strengere doelen voor KRW-parameters in naar voren komen. Doelen gelden alleen in bij AMvB vastgestelde gebieden, zie kaart 6 in Bprw. Voor N2000 is EZ, provincie en soms Rijkswaterstaat (Noordzeewateren) bevoegd gezag.
Huidige toestand	Per waterlichaam is in de KRW-factsheets aangeven op basis van formele meetpunten en toetsprotocol welke parameters niet voldoen aan de normen voor goede toestand. Andere parameters voldoen wel.
Emissie-immissie	Rekentools die verandering aangeven van extra/minder belasting naar water-kwaliteit. Er zijn tools die specifiek naar de beïnvloeding rondom het lozingspunt kijken (mengzone-beoordeling) en tools die op waterlichaam en/of stroom-gebieden kijken (zoals KRW-verkenner)
Probleemstoffen	Het Stroomgebiedsbeheerplan (SGBP) bevat een overzichtskaart van probleem-stoffen voor gehele stroomgebied. Die zijn relevant als nieuwe activiteiten bovenstrooms liggen en een substantiële toename van de milieubelasting tot gevolg hebben.
Belastinganalyse	In de KRW-factsheets is voor probleemstoffen een overzicht van belastingen opgenomen waaruit blijkt welke bron welk aandeel veroorzaakt.
Generiek nationaal beleid	In het Nationaal Waterplan 2016-2021 staat een overzicht van het generieke nationale beleid.
Huidige toestand biologie	In de KRW-factsheets is per waterlichaam aangegeven wat de huidige toestand is.
Watertypen	In de KRW-factsheets is per waterlichaam aangegeven welk watertype daarop van toepassing is.
Welke biologische kwaliteitselementen	In de KRW-factsheets is per waterlichaam aangegeven welke biologische kwaliteitselementen daarop van toepassing zijn.

Tabel 2: Wat is waar te vinden voor de toetsing?

Bijlage 6

Maatregelenoverzicht voor Europese Richtlijn OverstromingsRisico's (ROR)

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
Bescherming						
1. Nederland doorloopt continu cycli van normeren, toetsen en zo nodig versterken van waterkeringen om de beschermingsniveaus uit wet- en regelgeving te bereiken.	Primaire waterke-ringen: waterkerin-gen langs het hoofdwatersysteem	Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Aanwijzen en normeren	De primaire waterkeringen in het stroomgebied zijn allemaal aangewezen en van een norm voorzien in de Waterwet. Ook de nieuwe normen worden in de wet vastgelegd. Voorzien is dat de wet in 2017 wordt gewijzigd. De wet schrijft voor dat eens in de twaalf jaar een evaluatie van deze normen plaatsvindt.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Beheren en onderhouden waterkeringen	Beheren en onderhouden omvat een breed palet aan activiteiten. In de eerste plaats behoren hiertoe alle activiteiten om de bestaande kering zijn functies duurzaam te laten vervullen (een legger opstellen, de staat van de kering regelmatig inspecteren, regelgeving handhaven, werkzaam-heden uitvoeren om de keringen op orde te houden). Onder beheer worden ook de handelingen verstaan die nodig zijn om beweegbare keringen volgens afgesproken regimes te openen en te sluiten.	Rijk en waterschappen	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Overige bescherming	Beheren en onderhouden - toezichtfunctie provincie (bijvoorbeeld vaststellen dijkversterkingsplannen)	In het Bestuursakkoord Water zijn afspraken gemaakt over toezicht op het gebied van waterveiligheid. Het Rijk houdt toezicht op de wettelijk verplichte toetsingen van de primaire keringen. De provincies zijn bevoegd projectplannen voor versterking van primaire waterkeringen goed te keuren, vanwege hun rol in de brede afweging over onder meer ruimtelijke ordening en natuur.	Provincies (goedkeuring plannen) en Rijk (toetsing primaire keringen)	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Natuurlijk overstromings-beheer/afvloeiings- en opvangbeheer	Beheren en onderhouden-rivierbed op orde houden (onder andere Stroomlijn)	Rijkswaterstaat is beheerder van de rivieren. Rijkswaterstaat zorgt ervoor dat rivieren voldoende ruimte houden voor berging en afvoer van water, bijvoorbeeld met baggerwerk en werkzaamheden in het kader van het programma Stroomlijn.	Rijk	Rijn en Maas
		Overige bescherming	Beheren en onderhouden - Toepassen Beleidslijn grote rivieren	Het doel van de Beleidslijn grote rivieren is het waarborgen van een veilige afvoer en voldoende berging van rivierwater, onder normale en maatgevende hoogwaterstanden, en het bieden van voldoende ontwikkelingsmogelijkhe-den voor overheden om te zorgen voor een goede ruimtelijke ordening.	Rijk	Rijn en Maas

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
		Regulering waterstroom	Beheren en onderhouden - peilbeheer	In een aantal rijkswateren is het (winter)peil van invloed op de hoogwaterbescherming. Voor die wateren zijn op basis van een brede belangenafweging peilbesluiten vastgesteld. Het peilbesluit regelt het (winter)peil en het spuiregime om dat (winter)peil zo goed mogelijk te handhaven.	Rijk	Rijn, Maas en Schelde
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Beheren en onderhouden - dynamisch handhaven basiskustlijn	In 1990 is gekozen voor het 'dynamisch handhaven' van de kustlijn: structurele kustachteruitgang wordt langs de gehele Nederlandse kust bestreden, op de uiteinden van enkele Waddeneilanden na. De basiskustlijn geldt als norm voor de te handhaven kustlijn. De basiskustlijn is in 1992 vastgesteld en in 2001 herzien. Elk jaar onderzoekt Rijkswaterstaat aan de hand van de jaarlijkse kustmetingen (JARKUS) en de trend van de afgelopen jaren (maximaal tien jaar) of de kust voldoet aan de basiskustlijn. Met een dergelijke jaarlijkse toetsing is structurele kustachteruitgang langs de Nederlandse kust tijdig te signaleren. De resultaten van de toetsing verschijnen in een jaarlijkse rapportage (het Kustlijnkaartenboek). Als bij de toetsing blijkt dat de norm is overschreden of dreigt te worden overschreden, volgt zo nodig een ingreep. Doorgaans is dat een zandsuppletie. De wettelijke zorg voor de handhaving van de kustlijn is niet gericht op beveiliging tegen overstroming van het buitendijkse gebied, maar op ondersteuning van het beheer van de primaire waterkeringen langs de kust, door afslag te bestrijden met zandsuppleties onder water en op het strand.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Toetsen (inclusief hydraulische meetprogramma's)	De beheerders van waterkeringen toetsen regelmatig de waterstaatkundige toestand van de waterkeringen. Voor de primaire waterkeringen gebeurt dit iedere twaalf jaar. De minister van Infrastructuur en Milieu informeert de Tweede Kamer over de resultaten van deze toetsing. Bij de toetsing van de primaire waterkeringen brengt de beheerder van de grote rivieren (Rijkswaterstaat) ook in beeld of het rivierbed voldoende ruimte heeft voor een vlotte afvoer van rivierwater. De toetsingen vinden plaats op basis van maatgevende belastingen die worden afgeleid uit metingen (onder meer van waterstanden en golven).	Rijk en waterschappen	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Op orde brengen - HWBP2	Bij de wettelijke toetsingen in 2001 en 2006 is een deel van de primaire waterkeringen afgekeurd vanwege nieuwe inzichten in de waterveiligheid. In 2003 zijn de zeeweringen langs de Noordzeekust apart getoetst. Daarbij is vastgesteld dat tien locaties over twintig jaar niet meer aan de geldende veiligheidsnorm zouden voldoen: de zogenoemde 'prioritaire Zwakke Schakels'. De afgekeurde waterkeringen en Zwakke Schakels zijn opgenomen in het HWBP-2, dat in 2007 van start is gegaan. Dit subsidieprogramma bevat maatregelen die de waterkeringbeheerders uitvoeren om de waterkeringen weer aan de geldende wettelijke veiligheidsnormen te laten voldoen.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde, Eems

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Op orde brengen - Programma herstel steen-bekledingen Zeeland	In 1996 zijn naar aanleiding van nieuwe inzichten de dijkbekledingen langs de Westerschelde en Oosterschelde gecontroleerd. De conclusie was dat een groot deel van de bekledingen van gezette steen niet voldoet aan de veiligheidsnormen uit de wet. Het Programma Herstel Steenbekledingen Oosterschelde en Westerschelde bevat maatregelen om de afgekeurde dijkvakken te verbeteren.	Rijk	Schelde
		Natuurlijk overstromings-beheer/ afvloeiings- en opvangbeheer	Op orde brengen - Maaswerken rivierverruiming	In het kader van de Maaswerken worden twee grote rivierverruimings-projecten uitgevoerd. In het zuiden van Limburg levert het project Grensmaas met grootschalige, ondiepe grindwinning in het traject tussen Maastricht en Maaseik (België) extra ruimte voor de rivier en nieuwe natuurgebieden op. De Grensmaas, die de grens tussen België en Nederland vormt, krijgt hierdoor weer meer het karakter van een natuurlijke grindrivier en de hoogwaterstanden zullen dalen. Meer naar het noorden vindt het project Zandmaas plaats. Daar wordt op een aantal trajecten het zomerbed verdiept en komen hoogwatergeulen en retentiebekkens tot stand. Ook hier zal de hoogwaterstand dalen.	Rijk	Maas
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Op orde brengen - Maaswerken prioritaire sluitstukkaden	Prioritaire sluitstukkaden zijn nieuwe kaden of kadeverhogingen die in aanvulling op de rivierverruimende maatregelen nodig zijn om het beschermingsniveau van 1:250 in het plangebied van Zandmaas en Grensmaas te realiseren. De prioritaire sluitstukkaden zijn in de bestuurs-overeenkomst 'sluitstukkaden Maasdal' vastgelegd.		
		Natuurlijk overstromings-beheer/afvloeiings- en opvangbeheer	Op orde brengen - Rivierverruiming Maas anders dan Maaswerken	In aanvulling op de Maaswerken vinden enkele rivierverruimingsprojecten plaats om waterstanden verder te verlagen. Voorbeelden zijn: herstel oude Maasarm Ooijen-Wanssum, Lus van Linne en hoogwatergeul Raaijweide in Venlo. In Noord-Limburg en het Maasplassengebied worden gebieds-ontwikkelingen voorbereid met als onderdeel rivierverruiming. Hiermee wordt ook geanticipeerd op de verwachte toename van de piekafvoer door klimaatverandering: waar mogelijk wordt overruimte voor de rivier gecreëerd, om dijkverhoging in de toekomst (richting 2100) te voorkomen.	Diverse partijen	Maas
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Op orde brengen - nieuw Hoogwaterbeschermings-programma	Bij de derde wettelijke toetsing is een deel van de primaire waterkeringen afgekeurd vanwege nieuwe inzichten op het gebied van waterveiligheid. Het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma richt zich op versterking van deze afgekeurde keringen. In 2014 is de eerste programmering opgesteld. De programmering wordt ieder jaar vernieuwd. Bij de prioritering speelt de urgentie van versterkingen een belangrijke rol: de ernst van de tekortkoming in relatie tot de mogelijke schade.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Op orde brengen - Ruimte voor de Rivier: dijkversterking, dijkverlegging en hoogwatergeulen	Aanleiding voor het programma Ruimte voor de Rivier is de verhoging van de maatgevende afvoer op de Rijn van 15.000 naar 16.000 m^3/s (Maas: 3650 naar 3800 m^3/s). Om deze afvoer mogelijk te maken worden in totaal 34 maatregelen uitgevoerd. De maatregelen zijn vastgelegd in de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier (PKB): een rijks-programma om het Nederlandse rivierengebied veiliger en aantrekkelijker te maken, rekening houdend met bestaande gebruiksfuncties. Tot de maatregelen behoren een aantal dijkversterkingen, dijkverleggingen (waardoor uiterwaarden breder worden en de rivier meer ruimte krijgt) en een hoogwatergeul (een nieuwe aftakking van de rivier). In het Maasstroomgebied zijn de projecten Noordwaard en Overdiepse Polder voorbeelden.	Rijk	Rijn en Maas
		Natuurlijk overstro-mingsbeheer/afvloeiings- en opvangbeheer	Op orde brengen - Ruimte voor de Rivier: uiterwaardvergraving	Aanleiding voor het programma Ruimte voor de Rivier is de verhoging van de maatgevende afvoer op de Rijn van 15.000 naar 16.000 m^3/s. Om deze afvoer mogelijk te maken worden in totaal 34 maatregelen uitgevoerd. De maatregelen zijn vastgelegd in de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier (PKB): een rijksprogramma om het Nederlandse rivieren-gebied veiliger en aantrekkelijker te maken, rekening houdend met bestaande gebruiksfuncties. Een deel van de maatregelen bestaat uit het afgraven van delen van de uiterwaard, waarmee de rivier bij hoogwater meer ruimte krijgt.	Rijk	Rijn
		Regulering waterstroom	Op orde brengen - Ruimte voor de Rivier: kribverlaging, zomerbedverdieping	Aanleiding voor het programma Ruimte voor de Rivier is de verhoging van de maatgevende afvoer op de Rijn van 15.000 naar 16.000 m^3/s. Om deze afvoer mogelijk te maken worden in totaal 34 maatregelen uitgevoerd. De maatregelen zijn vastgelegd in de Planologische Kernbeslissing Ruimte voor de Rivier (PKB): een rijksprogramma om het Nederlandse rivieren-gebied veiliger en aantrekkelijker te maken, rekening houdend met bestaande gebruiksfuncties. Tot de maatregelen behoren kribverlagingen (om het water sneller af te kunnen voeren) en zomerbedverdiepingen (om meer ruimte voor het water te maken).	Rijk	Rijn
	Regionale waterkeringen: waterkeringen langs regionale wateren.	Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Aanwijzen en normeren	De provincie wijst in de provinciale waterverordening de waterkeringen aan die op grond van hun functie van regionale betekenis zijn. Voor deze waterkeringen wordt ook een veiligheidsnorm in de verordening opgenomen. Voor regionale keringen in beheer bij het Rijk stelt de minister van IenM normen vast, in overleg met de provincies.	Provincies en Rijk	Rijn, Maas, Schelde, Eems

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Beheren en onderhouden - Beheer en onderhoud keringen	Beheren en onderhouden omvat een breed palet aan activiteiten. In de eerste plaats behoren hiertoe alle activiteiten om de bestaande kering zijn functies duurzaam te laten vervullen (een legger opstellen, de staat van de kering regelmatig inspecteren, regelgeving handhaven, werkzaamheden uitvoeren om de keringen op orde te houden). Onder beheer worden ook de handelingen verstaan die nodig zijn om beweegbare keringen volgens afgesproken regimes te openen en te sluiten.	Waterschappen (In de toekomst ook Rijk, als normen zijn vastgesteld voor de regionale keringen die Rijkswaterstaat beheert. Dit is toekomstig beleid.)	Rijn, Maas, Schelde, Eems
		Overige bescherming	Beheren en onderhouden - toezichtfunctie provincies/Rijk	In het Bestuursakkoord Water zijn afspraken gemaakt over toezicht op het gebied van waterveiligheid. Voor de regionale keringen is de provincie toezichthouder. Voor regionale keringen in beheer bij het Rijk is er een gedeelde verantwoordelijkheid tussen provincie en Rijk.	Provincies en Rijk	Rijn, Maas, Schelde, Eems
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Toetsen (inclusief meetprogramma's)	Voor de regionale waterkeringen stellen de provincies in verordeningen vast hoe vaak de toetsing plaatsvindt. Voor zover provincies een toetsfrequentie hebben vastgesteld varieert deze van vijf tot twaalf jaar. In de provincie Noord Brabant is dit zes jaar.	Waterschappen (In de toekomst ook Rijk, als normen zijn vastgesteld voor de regionale keringen die Rijkswaterstaat beheert. Dit is toekomstig beleid.)	Rijn, Maas, Schelde, Eems
		Werken in kanalen, aan kust en in uiterwaarden	Op orde brengen keringen (t.b.v. integrale benadering zijn soms ook maatregelen in waterlopen denkbaar)	De waterbeheerder moet het watersysteem (waaronder de waterkering) zo inrichten en beheren dat het voldoet aan veiligheidsnorm uit de provinciale verordening.	waterschappen (In de toekomst ook Rijk, als normen zijn vastgesteld voor de regionale keringen die Rijkswaterstaat beheert. Dit is toekomstig beleid.)	Rijn, Maas, Schelde, Eems
2. Nederland treft waar nodig maatregelen om de overstromingsrisico's langs onbedijkte wateren te beperken.		Natuurlijk overstromingsbeheer/afvloeiings- en opvangbeheer	Op orde brengen en houden beeksysteem	Waterbeheerders zorgen ervoor dat beken voldoende ruimte houden voor berging en afvoer van water. Maatregelen zijn bijvoorbeeld water- en oeverplanten verwijderen, baggeren, gebieden inrichten voor berging bij hoogwater en maatregelen uitvoeren om water vast te houden in de haarvaten van het systeem.	Waterschappen (speelt alleen in Limburg, par 7.3 ORBP-Maas)	Maas
3. Nederland bereidt zich voor op toekomstige ontwikkelingen die van belang zijn voor de bescherming tegen overstromingen.	Primaire waterkeringen: waterkeringen langs het hoofdwatersysteem	Overige bescherming	Deltabeslissingen, besluiten uitwerken over: - Deltabeslissing Waterveiligheid - Deltabeslissing Rijn-Maasdelta - Deltabeslissing IJsselmeergebied	Nederland heeft in het Nationaal Waterplan drie Deltabeslissingen genomen die gaan over bescherming tegen overstromingen: de Deltabeslissing Waterveiligheid, de Deltabeslissing Rijn-Maasdelta en de Deltabeslissing IJsselmeergebied .In de planperiode worden deze beslissingen verder uitgewerkt, bijvoorbeeld door het streven de nieuwe normen voor waterveiligheid in 2017 te verankeren in wetgeving. De voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd in het Deltaprogramma.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
Preventie						
4. Nederland beperkt de gevolgen van overstromingen door keuzen in de ruimtelijke planning.	Primaire waterkeringen en regionale keringen	Vermijden	Watertoets toepassen	De Watertoets is een proces waarbij initiatiefnemers van ruimtelijke plannen in een vroeg stadium in gesprek gaan met de waterbeheerder, om de gevolgen voor waterhuishoudkundige doelstellingen in beeld te brengen en bij de besluitvorming te betrekken. Daarbij kunnen alle wateraspecten aan bod komen, waaronder waterveiligheid. Het is wettelijk verplicht vooroverleg te voeren als onderdeel van het (watertoetsproces) bij het opstellen van onder meer bestemmingsplannen, inpassingsplannen en projectbesluiten	Gemeenten, Rijk en waterschappen (initiatiefnemer planvorm dient proces te starten, Rijk en waterschappen kunnen gevraagd worden advies te geven)	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Vermijden en overige preventie	Zoneren en voorwaarden stellen	De beheerders van waterkeringen wijzen aan weerszijden van een waterkering zones aan waarop de keur van toepassing is. Deze zone wordt opgenomen in de legger en dient door provincie en gemeente overgenomen te worden. Hiermee wordt ruimte rond de waterkering gereserveerd voor beheer, onderhoud en eventuele versterkingen in de toekomst. Ook kunnen provincies en gemeenten de gevolgen van overstromingen via hun ruimtelijke plannen beperken door het gebruik van risicovolle gebieden te reguleren. Zij kunnen zones aangeven waar bepaalde typen van gebruik niet of alleen onder voorwaarden zijn toegestaan.	Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen	Rijn, Maas, Schelde en Eems
5. Nederland bereidt zich voor op toekomstige ontwikkelingen die van belang zijn voor de preventie van gevolgen van overstromingen.	Primaire waterkeringen	Overige preventie	Deltabeslissingen, besluit uitwerken over: Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie	Nederland heeft in het Nationaal Waterplan de Deltabeslissing Ruimtelijke adaptatie genomen die gaat over preventie van overstromingen. In de planperiode wordt deze beslissing verder uitgewerkt. De voortgang wordt jaarlijks gerapporteerd in het Deltaprogramma.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems

Crisisbeheersing						
6. De Nederlandse crisisbeheersing waarborgt zo veel mogelijk slagvaardig en doelmatig optreden voor, tijdens en na een (dreigende) overstromingsramp.	Primaire waterkeringen en regionale keringen	Planning hulpdiensten bij noodgevallen	Plannen op orde houden	Zowel in de veiligheidskolom als in de waterkolom worden plannen opgesteld. De veiligheidskolom stelt het landelijk Crisisplan Hoogwater en overstromingen op en iedere veiligheidsregio stelt een beleidsplan en waar nodig een rampenbestrijdingsplan op. In de waterkolom wordt het Draaiboek Hoogwater en overstromingen opgesteld en stellen Rijkswaterstaat en de waterschappen een calamiteitenplan op.	Rijk, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		planning hulpdiensten bij noodgevallen	Opleiden, trainen, oefenen	Opleiden, trainen en oefenen is voor veiligheidsregio's en waterbeheerders een verplichte maatregel. De plannen geven aan hoe en hoe vaak deze activiteiten plaatsvinden.	Rijk, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Overstromingsvoorspelling en -waarschuwing	Voorspellen en waarschuwen	Goede en tijdige informatie over onder meer het weer en de waterstanden is cruciaal voor crisisbeheersing. Zowel het Rijk (Rijkswaterstaat) als regionale beheerders maken verwachtingen van hoogwaterstanden. Het Rijk doet dit voor het hoofdsysteem en de regionale beheerders voor de regionale wateren. In geval van (dreigende) calamiteiten worden de verwachtingen in adequate waarschuwingen omgezet.	Rijk, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems

Doel	Welke keringen	Soort maatregel	Maatregel	Omschrijving maatregel	Verantwoordelijke partij	Stroomgebied
		Overige paraatheid	Adequaat optreden - plannen uitvoeren	Bij een (dreigende) ramp treden de calamiteitenplannen in werking en voeren de partijen de daarin genoemde acties uit, zoals op- en afschalen, alarmering, dijkbewaking, versnelde afvoer van water en evacuatie.	Rijk, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Besef en paraatheid onder publiek	Adequaat optreden - handelingsperspectief bieden	De rampenbeheersing is te verbeteren door de zelfredzaamheid van de burgers te vergroten. Burgers en belanghebbenden moeten daarvoor tijdig efficiënte informatie krijgen.	Rijk, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Afzonderlijk en maatschappelijk herstel, milieuherstel en overige herstel- en evaluatieonderwerpen	Herstel, nazorg en evaluatie	Het doel van herstel en nazorg is dat een gebied na een (dreigende) overstroming weer zo snel mogelijk normaal kan functioneren. Herstel en nazorg omvat onder meer de uitvoering van waterstaatkundige, infrastructurele en maatschappelijke herstelmaatregelen na de overstroming, het afbouwen van de calamiteitenorganisatie en evaluatie van de crisisbeheersing. Wie schade lijdt als gevolg van overstromingen, kan in sommige gevallen een schadevergoeding krijgen van de rijksoverheid (Wet tegemoetkoming schade bij rampen).	Rijk, gemeenten, waterschappen en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems
7. Nederland bereidt zich voor op toekomstige ontwikkelingen die van belang zijn voor de crisisbeheersing bij verstromingen.	Primaire waterkeringen	Besef en paraatheid onder publiek	Kader grootschalige evacuatie	Het kader geeft het bestuurlijk proces weer om tot keuzes over evacuatie te komen, in aansluiting op de bestaande taakverdeling tussen regio's en Rijk. Verder regelt dit kader regelt dat Rijk en veiligheidsregio's hun maatregelen goed onderling kunnen afstemmen bij grootschalige rampen.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Besef en paraatheid onder publiek	Module grootschalige evacuatie bij overstromingen	Voor het ramptype overstromingen vormt het opstellen van de module grootschalige evacuatie bij overstromingen één van de nader uit te werken thema's van het Kader grootschalige overstromingen.	Rijk	Rijn, Maas, Schelde en Eems
		Besef en paraatheid onder publiek	Samenwerking versterken	De Ministeries van IenM en VenJ, de waterbeheerders en de veiligheidsregio's gaan de samenwerking bij crisisbeheersing versterken. Het doel is een roadmap te ontwikkelen voor effectieve samenwerking.	Rijk en veiligheidsregio's	Rijn, Maas, Schelde en Eems

Bijlage 7

Zwemwaterlocaties in rijkswateren

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
1	Abbertstrand	NLBW92_ABBSD	Flevoland	Uitstekend	nee
2	Surfstrand Almere Haven	NLBW92_ALMRBSD	Flevoland	Uitstekend	ja
3	Zwemstrand Almere Haven	NLBW92_ALMRJHVN	Flevoland	Uitstekend	ja
4	Ellerstrand	NLBW92_ELLSD	Flevoland	Uitstekend	nee
5	Erkemederstrand	NLBW92_ERKMDSOT	Flevoland	Goed	nee
6	Harderstrand	NLBW92_HARDSD	Flevoland	Uitstekend	nee
7	Houtribhoek, Lelystad	NLBW92_HOUTRHBSD	Flevoland	Uitstekend	ja
8	Harderwijkerzand	NLBW92_HARDWKZSD	Noord-Holland	Nieuw	ja
9	Laakse Strand	NLBW92_LAAKSSD	Flevoland	Goed	ja
10	Almeerderstrand	NLBW92_MUIDZD	Flevoland	Uitstekend	nee
11	Riviera Beach Zuidwest	NLBW92_RIVRBZWT	Flevoland	Aanvaardbaar	nee
12	Riviera Beach Noordoost	NLBW92_RIVRCPZSOT	Flevoland	Uitstekend	nee
13	Strand Schokkerhaven, Recreatiehoek	NLBW92_SCHOKKHVRCAT	Flevoland	Uitstekend	nee
14	Spijkstrand	NLBW92_SPIJKSD	Flevoland	Uitstekend	nee
15	Strand Staversekade	NLBW92_URKWTHVN	Flevoland	Uitstekend	ja
16	Woldstrand	NLBW92_WOLDSD	Flevoland	Uitstekend	nee
17	Zilverstrand	NLBW92_ZILVSD	Flevoland	Gesloten	nee
18	Strand Zwolse Hoek	NLBW92_ZWOLSHBSD	Flevoland	Slecht	nee
19	Badstrand Buren, Buren	NLBW81_BURBSD	Fryslân	Goed	nee
20	Harlingerstrand Harlingen	NLBW81_HARLGSBSD	Fryslân	Aanvaardbaar	nee
21	Badstrand Hollum, Hollum	NLBW81_HOLLBSD	Fryslân	Goed	nee
22	Badstrand Hoorn, Hoorn	NLBW81_HOORNTSLG	Fryslân	Uitstekend	nee
23	Badstrand Nes, Nes	NLBW81_NESBSD	Fryslân	Goed	nee
24	Badstrand Prins Bernhardweg, Schiermonnikoog	NLBW81_SCHIERMNOBSD	Fryslân	Uitstekend	nee
25	Badstrand West aan Zee, West-Terschelling	NLBW81_TERSLPL8	Fryslân	Uitstekend	nee
26	Badstrand Badhuis, Oost-Vlieland	NLBW81_VLIELBSD	Fryslân	Goed	nee
27	Badpaviljoen Hindeloopen	NLBW92_HINDLPBPVJN	Fryslân	Goed	nee

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
28	De Hege Gerzen, Oudemirdum	NLBW92_HOGGZN	Fryslân	Uitstekend	nee
29	De Holle Poarte, Makkum	NLBW92_HOLLPTE	Fryslân	Uitstekend	nee
30	Mirnser Klif, Mirns	NLBW92_KLIF	Fryslân	Uitstekend	nee
31	Lemsterstrand, Lemmer	NLBW92_LEMMBSD	Fryslân	Goed	nee
32	Molkwerum, Molkwerum	NLBW92_MOLKWRBSD	Fryslân	Uitstekend	nee
33	It Soal, Workum	NLBW92_SOAL	Fryslân	Goed	ja
34	It Suderstrand, Stavoren	NLBW92_STAVRBSD	Fryslân	Uitstekend	nee
35	Camping Maaszicht	NLBW91_CKRKDCA1	Gelderland	Uitstekend	nee
36	Zandmeren West	NLBW91_CKRKDZA1	Gelderland	Uitstekend	nee
37	Zandmeren Noord	NLBW91_CKRKDZA2	Gelderland	Uitstekend	nee
38	De Gouden Ham De Maasterp	NLBW91_CPPLGOU1	Gelderland	Uitstekend	ja
39	De Gouden Ham Hanzeland	NLBW91_CPPLGOU2	Gelderland	Uitstekend	ja
40	De Gouden Ham Maaslanden	NLBW91_CPPLGOU3	Gelderland	Uitstekend	ja
41	Camping ‘t Zonnestrand	NLBW91_CSCHGRE1	Gelderland	Uitstekend	nee
42	Recreatieoord Veluwe Strandbad	NLBW92_ELBVELWSOT	Gelderland	Aanvaardbaar	nee
43	Dolfinarium	NLBW92_HARDWVLWSD	Gelderland	Uitstekend	nee
44	Droompark Bad Hoophuizen	NLBW92_HOOPHZN	Gelderland	Uitstekend	nee
45	Strand Horst	NLBW92_HORSTBSD	Gelderland	Uitstekend	nee
46	Nieuw Hulckesteijn	NLBW92_NIEUWHCSBSD	Gelderland	Slecht	ja
47	Strand Nulde	NLBW92_NULDBSD	Gelderland	Uitstekend	nee
48	De Oude Pol	NLBW92_OUDPL	Gelderland	Goed	nee
49	De Bijland	NLBW93_CBVRBIJLA	Gelderland	Aanvaardbaar	nee
50	Rhederlaag Giese Kop	NLBW93_CIJSGIESS	Gelderland	Goed	ja
51	Recreatiepark De Scherpenhof	NLBW93_CIJSSCHER	Gelderland	Uitstekend	nee
52	Camping IJsselstrand	NLBW93_CIJSSTRAN	Gelderland	Uitstekend	nee
53	Strand Eiland van Maurik	NLBW93_CNDRMAURI	Gelderland	Uitstekend	nee
54	Zwanenbad	NLBW93_CNDRZWANE	Gelderland	Uitstekend	nee
55	Bemmelse Waard	NLBW93_CWALBEMME	Gelderland	Uitstekend	nee
56	De Bisonbaai	NLBW93_CWALBISOS	Gelderland	Uitstekend	ja
57	De Neswaarden	NLBW94_DENWDNBSD	Gelderland	Goed	ja
58	De Rietschoof	NLBW94_DERSCPBSD	Gelderland	Slecht	nee
59	Strandbad Well	NLBW94_WELLBSD	Gelderland	Goed	nee
60	Rhederlaag Noordoever	NLBW94_RHEDLNOVR	Gelderland	Uitstekend	ja
61	Rhederlaag Bahrse Strand	NLBW94_RHEDLBSSD	Gelderland	Uitstekend	ja
62	De Gouden Ham Het Groene Eiland	NLBW91_GOUDGNELD	Gelderland	Uitstekend	ja
63	Dorado Beach	NLBW93_DORDBH	Gelderland	Uitstekend	nee
64	Zeestrand Eemshotel, Delfzijl	NLBW81_DELFZBSD	Groningen	Slecht	nee
65	Termunterzijl Strand	NLBW81_TERMTZBSD	Groningen	Slecht	nee
66	De Kis Zuid, Plas Eiland	NLBW91_CBRAND50	Limburg	Goed	ja

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
67	De Kis Noord, Plas Brandt	NLBW91_CBRAND80	Limburg	Uitstekend	ja
68	Dilkensplas	NLBW91_CDILKE35	Limburg	Uitstekend	ja
69	Recreatiestrand Camping Barten/Niessen/Van Asch/Hermans	NLBW91_CDOUVE30	Limburg	Goed	ja
70	Dagstrand De Grote Hegge	NLBW91_CGRHEG10	Limburg	Uitstekend	ja
71	Recreatiestrand Resort Marina Oolderhuuske	NLBW91_CHATEN50	Limburg	Aanvaardbaar	ja
72	Dagstrand De Weerd	NLBW91_CHORNE50	Limburg	Uitstekend	ja
73	Recreatiestrand Comfortparc Wessem	NLBW91_CKOEWE20	Limburg	Uitstekend	ja
74	Recreatiestrand Vakantiepark Leukerplas	NLBW91_CLEUKE20	Limburg	Uitstekend	nee
75	Recreatiegebied Mookerplas	NLBW91_CMOOKE85	Limburg	Uitstekend	ja
76	Recreatiestrand Camping Hatenboer	NLBW91_CNINAC10	Limburg	Goed	ja
77	Plas WRC Eijsden (Hoge Weerd)	NLBW91_CPIETE20	Limburg	Goed	ja
78	Plas WRC Eijsden, Oost Maarland Zuid	NLBW91_CWRCEI20	Limburg	Goed	ja
79	Plas WRC Eijsden, Oost Maarland Noord	NLBW91_CWRCEI25	Limburg	Uitstekend	ja
80	Lithse Ham, Dagstrand	NLBW91_CLTHHAM1	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
81	Lithse Ham, Gemeentestrand	NLBW91_CLTHHAM2	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
82	Hemelrijkse Waard, Dagstrand	NLBW91_CLTHHEM1	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
83	Kraaijenbergse Plas 2	NLBW91_CUIJKPL2	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
84	Kraaijenbergse Plas 3	NLBW91_CUIJKPL3	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
85	Heeswijkse Kampen	NLBW91_UIJHEE1	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
86	Aakvlaai, Badstrand	NLBW94_AAKVBSD	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
87	De Hooge Waard, Camping Badstrand	NLBW91_DEHGWCPBSD	Noord-Brabant	Goed	nee
88	De Mosterdpot, Camping Badstrand	NLBW91_DEMTPCPBSD	Noord-Brabant	Goed	nee
89	Gat van de Kerksloot, Badstrand	NLBW94_GATVDKSBSD	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
90	Noordergat van de Plomp, Badstrand	NLBW94_NOORDGVDPBSD	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
91	Rietplaat, Badstrand	NLBW94_RIETPBSD	Noord-Brabant	Uitstekend	nee
92	Wijksche Waard, Badstrand	NLBW91_WIJKSWDBSD	Noord-Brabant	Slecht	nee
93	Recreatiepark Broekerhaven	NLBW92_BROEKHVN	Noord-Holland	Goed	nee
94	Strand Zuiderhaven, Den Oever	NLBW92_DENOVZDHVN	Noord-Holland	Uitstekend	nee
95	Strand Edam	NLBW92_EDBSD	Noord-Holland	Goed	nee
96	Enkhuizerzand	NLBW92_ENKHZRCATPKZ	Noord-Holland	Uitstekend	nee
97	Waterlandstrand, Hemmeland Monnickendam	NLBW92_GOUWZBD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
98	Zon en Vreugd, Hoorn	NLBW92_HOORN	Noord-Holland	Uitstekend	nee
99	Schellinkhouterdijk, Hoorn	NLBW92_HOORNSPHK	Noord-Holland	Uitstekend	nee
100	Strand Gooierhoofd-Zomerkade	NLBW92_HUIZMT	Noord-Holland	Goed	ja
101	Strand Voorland Stichtse Brug	NLBW92_HUIZSSBG	Noord-Holland	Uitstekend	ja
102	Vooroever Andijk	NLBW92_KOOPMPDR	Noord-Holland	Aanvaardbaar	ja
103	Vooroever Vlietsingel Poel	NLBW92_MEDBK	Noord-Holland	uitstekend	ja
104	Muiderberg	NLBW92_MUIDBG	Noord-Holland	Uitstekend	nee
105	Recreatiepark Naarderbos	NLBW92_NAARDBS	Noord-Holland	Uitstekend	ja

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
106	Vooroever Het Nesbos	NLBW92_NESBS	Noord-Holland	Goed	ja
107	Oud Valkeveen	NLBW92_OUDVKVN	Noord-Holland	Slecht	ja
108	Strand Schardam	NLBW92_SCHARDM	Noord-Holland	Goed	nee
109	Recreatiegebied Uiterdijk Schellinkhout	NLBW92_SCHELLHT	Noord-Holland	Uitstekend	nee
110	Slobbeland, Volendam	NLBW92_SLOBBLD	Noord-Holland	Goed	nee
111	Strand Uitdam	NLBW92_UITDDPG	Noord-Holland	Uitstekend	nee
112	Zwembad Warder	NLBW92_WARDR	Noord-Holland	Goed	nee
113	Strandeiland Harderwijk	NLBW92_STRNDLNDH	Noord-Holland	Geen	nee
114	Bergen aan Zee	NLBW95_BERGAZBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
115	Bleekersvallei	NLBW95_BLEEKBSD	Noord-Holland	Goed	nee
116	Bloemendaal aan Zee	NLBW95_BLOEMDAZBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
117	Callantsoog	NLBW95_CALLOBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
118	Camperduin	NLBW95_CAMPDBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
119	Castricum aan Zee	NLBW95_CASTCAZBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
120	Egmond aan Zee	NLBW95_EGMAZBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
121	Groote Keeten	NLBW95_GROOTKTBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
122	Huisduinen	NLBW95_HUISDNBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
123	IJmuiden Kleine Strand	NLBW95_IJMDZHVKSD	Noord-Holland	Goed	nee
124	Julianadorp	NLBW95_JULANDBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
125	Kennemerstrand	NLBW95_KENNMBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
126	De Koog	NLBW95_KOOGBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
127	De Krim	NLBW95_KRIMBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
128	Petten	NLBW95_PETTBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
129	Sint Maartenszee	NLBW95_SINTMTZBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
130	Grote Vlak	NLBW95_VLAKBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
131	Wijk aan Zee	NLBW95_WIJKAZBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
132	Zandvoort aan Zee	NLBW95_ZANDVBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
133	Heemskerk	NLBW95_ZWARTWBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
134	De Pieterman	NLBW92_PIETMNBSD	Noord-Holland	Uitstekend	nee
135	Diemerpark Amsterdam	NLBW92_DIEMPK	Noord-Holland	Uitstekend	nee
136	De Noordpier Velsen	NLBW95_NOORDPBSD	Noord-Holland	Nieuw	nee
137	Havenstrandje Marken	NLBW92_MARKN	Noord-Holland	Nieuw	nee
138	Recreatiepark ‘t Kleine Zeetje	NLBW92_SPAKBBBD	Utrecht	Slecht	ja
139	’t Waal West	NLBW93_CLEKTULBE	Utrecht	Uitstekend	nee
140	’t Waal Oost	NLBW93_CLEKTULBO	Utrecht	Goed	nee
141	Gravenbol	NLBW93_CNDRGRAVE	Utrecht	Uitstekend	nee
142	Middelwaard	NLBW93_VOP2102	Utrecht	Uitstekend	nee
143	Honswijkerplas	NLBW93_HONSWKPS	Utrecht	Nieuw	nee
144	Baarland Badstrand	NLBW89_BAARLBSD	Zeeland	Uitstekend	nee

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
145	Bergse Diepsluis Noord Badstrand	NLBW89_BERGSDSNBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
146	Borssele Badstrand	NLBW89_BORSSLBSD	Zeeland	Goed	nee
147	Braakman Haven Buitenzijde Badstrand	NLBW89_BRAAKMHVBBSD	Zeeland	Goed	nee
148	Breskens Badstrand	NLBW89_BRESKBSD	Zeeland	Goed	nee
149	Breskens Fort Frederik Hendrik	NLBW89_BRESKFFDRBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
150	Breskens Nieuwesluis Badstrand	NLBW89_BRESKNWSBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
151	Bruinisse Werkhaven Badstrand	NLBW89_BRUINSWHVBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
152	Cadzand Badstrand	NLBW89_CADZBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
153	Colijnsplaat Badstrand	NLBW89_COLPBSD	Zeeland	Goed	nee
154	Den Osse Badstrand	NLBW89_DENOSBSD	Zeeland	Aanvaardbaar	nee
155	Domburg Badstrand	NLBW89_DOMBBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
156	Ellemeet Badstrand	NLBW89_ELLMBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
157	Grevelingendam Badstrand	NLBW89_GREVLGDBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
158	Grevelingendam Plaat van Oude Tonge Badstrand	NLBW89_GREVLGDPOBSD	Zeeland	Goed	nee
159	Kampereiland De Banjaard Badstrand	NLBW89_KAMPLBJBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
160	Kampereiland De Roompot Badstrand	NLBW89_KAMPLRPBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
161	Kampereiland Sint Felixweg Badstrand	NLBW89_KAMPLSFLWBSD	Zeeland	Slecht	nee
162	Katse Veer Badstrand	NLBW89_KATSVBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
163	Kortgene Schapendijk Badstrand	NLBW89_KORTGNSPDBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
164	Krabbendijke Roelshoek Badstrand	NLBW89_KRABBDKRHBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
165	Krammersluis Laagbekken Badstrand	NLBW89_KRAMMSLBKBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
166	Neeltje Jans Badstrand	NLBW89_NEELTJBSD	Zeeland	Goed	nee
167	Nieuw Haamstede Vuurtorenpad Badstrand	NLBW89_NIEUWHSDVBSD	Zeeland	Goed	nee
168	Nieuwvliet-Bad Oost Badstrand	NLBW89_NIEUWVBOBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
169	Oesterdam Westzijde Badstrand	NLBW89_OESTDWZDBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
170	Oostkapelle Duinweg Badstrand	NLBW89_OOSTKPLDWBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
171	Oranjeplaat Badstrand	NLBW89_ORJPBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
172	Ouwerkerk Hoek van Ouwerkerk Badstrand	NLBW89_OUWKHOWKBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
173	Perkpolder Badstrand	NLBW89_PERKPDBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
174	De Piet Badstrand	NLBW89_PIETBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
175	Renesse J. van Renesseweg Badstrand	NLBW89_RENSJRNSWBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
176	Renesse Luieweg Badstrand	NLBW89_RENSLEWBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
177	Rithem Fort Rammekens Badstrand	NLBW89_RITTFRMKBSD	Zeeland	Aanvaardbaar	nee
178	Schotsman Campensweg Badstrand	NLBW89_SCHOTSMCPBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
179	Sint Maartensdijk Muiepolder Badstrand	NLBW89_SINTMTDMEBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
180	Sint Philipsland Badstrand	NLBW89_SINTPLLBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
181	Veersegatdam Meerzijde Badstrand	NLBW89_VEERSGDMZBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
182	Vlissingen Nolle Badstrand	NLBW89_VLISSGNLBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
183	Vrouwenpolder Breezand Badstrand	NLBW89_VROUWPDBZBSD	Zeeland	Uitstekend	nee

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
184	Wemeldinge Badstrand	NLBW89_WEMDGBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
185	Westkapelle Erika Badstrand	NLBW89_WESTKPLERBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
186	West Repart Badstrand	NLBW89_WESTRPBSD	Zeeland	Goed	nee
187	Westerschouwen Rotonde Badstrand	NLBW89_WESTSWRTDBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
188	Wolphaartsdijk Schelphoek Badstrand	NLBW89_WOLPHDSHBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
189	Yerseke Postweg Badstrand	NLBW89_YERSKPWBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
190	Zoutelande Dishoek Badstrand	NLBW89_ZOUTLDDHBSD	Zeeland	Goed	nee
191	Zoutelande Smidshoekje Badstrand	NLBW89_ZOUTLDSHJBSD	Zeeland	Goed	nee
192	Het Zwin Duinlaan Badstrand	NLBW89_ZWINDLBSD	Zeeland	Uitstekend	nee
193	Sint Annaland Badstrand	NLBW89_SINTANLBSD	Zeeland	Goed	nee
194	Stavenisse Badstrand	NLBW89_STAVNSBSD	Zeeland	Goed	nee
195	Herkingen Badstrand	NLBW89_HERKGBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
196	Kabbelaarsbank, Grevelingen	NLBW89_KABBLBBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
197	Volkerak bij Ooltgensplaat	NLBW89_OOLTGPHLGBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	Ja
198	Krammer bij Oude Tonge	NLBW89_OUDTGBSD	Zuid-Holland	Goed	Ja
199	De Punt, Bezoekerscentrum	NLBW89_PUNTBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
200	Slikken van Flakkee Badstrand	NLBW89_SLIKKVFKBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
201	Spui, nabij Goudswaard	NLBW94_GOUDSWBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
202	Haringvlietbrug Oost	NLBW94_HARVBLHNOBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
203	Haringvlietbrug West	NLBW94_HARVBLHNWBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
204	Recreatieterrein Hellegatsplein	NLBW94_HELLGPBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
205	Hellecat Badstrand, Hellevoetsluis	NLBW94_HELLVSHLCBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
206	Schenkeldijk, Hellevoetsluis	NLBW94_HELLVSSKDBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
207	Vuurtoren Badstrand, Hellevoetsluis	NLBW94_HELLVSVTRBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
208	Hitsertsekade Zuid-Beveland	NLBW94_HITSSKDBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
209	Middelharnis, Badstrand	NLBW94_MIDDHNBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
210	Recreatieterrein RWS, Stellendam	NLBW94_STELLDJHVBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
211	Brouwersdam, Kabbelaarsbank	NLBW95_BROUWDBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
212	Hoek van Holland	NLBW95_HOEKVHLBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
213	Katwijk aan Zee, Boulevard Noord	NLBW95_KATWNBSD	Zuid-Holland	Slecht	nee
214	Katwijk aan Zee, Boulevard Zuid	NLBW95_KATWZBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
215	Dan Haag, Kijkduin	NLBW95_KIJKDBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
216	Noordwijk aan Zee, Boulevard	NLBW95_NOORDWBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
217	Noordwijkerhout	NLBW95_NOORDWKHBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
218	Ouddorp Strand	NLBW95_OUDDBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
219	Rockanje, 2e Slag	NLBW95_ROCKJBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
220	Scheveningen	NLBW95_SCHEVNGBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
221	Den Haag, Zwarte Pad	NLBW95_SCHEVNGZTPBS	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
222	Monster Ter Heijde	NLBW95_TERHDBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee

Nummer	Naam zwemwaterlocatie	EU-code zwemwaterlocatie	Provincie	Kwaliteitsklasse 2011 t/m 2014	Blauwalgmonitoring
223	Wassenaar, Wassenaarse Slag	NLBW95_WASSNSSBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
224	West Nieuwland	NLBW95_WESTNLBSD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
225	Stad aan ‘t Haringvliet, Badstrand	NLBW94_STADAHHRBSD	Zuid-Holland	Goed	nee
226	Scheveningen, Zuiderstrand	NLBW95_SCHEVNGZD	Zuid-Holland	Uitstekend	nee
227	Veen Badstrand	NLBW91_VEENBSD	Zuid-Holland	Nieuw	nee

Bijlage 8

Uitleg iconen op de kaarten in Hoofdstuk 5

De blauwe iconen staan voor de kunstwerken en de uitvoering van kerntaken. De oranje iconen geven onderhoud, aanleg of uitbreidingen weer. De groene iconen hebben te maken met gebruiksfuncties.

- Aanleg natte natuur/natuurvriendelijke oever
- Aanleg vistrap
- Aquaduct
- Baggeren
- Dijkversterking
- Drinkwaterinlaatpunt
- Droogte/watertekort
- Gemaal
- Groot onderhoud of vervanging
- Haven
- Industrie
- Innovatie
- Koel- en proceswater
- Langsdam
- Monument
- Natte natuur
- Opwaardering vaarweg
- Overnachtingshaven
- Peilbesluit
- Rivierverruiming
- Scheepswrak (berging)
- Schelpdierwater
- Sluis of sluizencomplex
- Stormvloedkering
- Sluis- en stuwcomplex
- Vergroten sluis
- Verkeerspost/-centrale
- Vistrap
- Vliegveld
- Vuurtoren
- Waterafvoer
- Waterakkoord
- Waterkwaliteit
- Waterrecreatie
- Werkzaamheden
- Windenergie
- Zandsuppletie
- Zwemwater

Fotoverantwoording

Tineke Dijkstra:	Omslag, p14, p26, p47, p49, p61, p77, p80, p91, p97, p107, p113, p123, p133, p138, p147, p171, p184, p187, p193, p196, 214 en p220
Ursula Neering:	p3
Pim Ras:	p4
Marcel Kentin:	p6 en p175
Henri Cormont:	p8, p22 en p71
Carlo Bakker:	p10
Theo Bos:	p12, p58 en p143
David Rozemeyer:	p15, p19, p43, p52, p65, p90, p169, p176, p188 en p204
Harry van Reeken:	p24, p119 en p166
Mischa Keijser:	p34
Onbekend:	p37, p59, p93, p157, p181, p 198 en p203
Marcel Molle:	p39 en p130
Thomas Fasting:	p83, p111 en p150
Rob Niemandsverdriet:	p96
Ron Zoeteweij:	p101
Rob Voss:	p116 en p128
Guido Koppes Fotografie:	p118
Yvonne Smits:	p125
Frank Wagenvoort:	p132
Rob Boelenjee:	p136
Photograpics:	p140
Ivo Vrancken | Beeldmaker:	p154
Ton Poortvliet:	p156
Siebe Swart:	p161
William Hoogteijling:	p163
Jeroen Gosse:	p180
Marco van Wieringen:	p199
Twan de Veer:	p207
Beeldbank Rijkswaterstaat:	p211 en p225
Joop van Houdt:	p227

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

www.rijkswaterstaat.nl
0800 - 8002

december 2015 | WVL1215LL046